תעודות לתולדות הקהלות היהודיות בפולין

יוצאות לאור
בצירוף מבוא ביאורים ומפתחות

ע״י
דב ויינריב

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2024

נוירק, תשי״א
האקדמיה האמריקאית למדעי היהדות

תוכן הענינים

חלק א. פוזנא ..... א
א. חזקת עירונות ..... ג
ב. עניני שיכון ..... טו
ג. הגבלות שידוכים ..... יט
ד. הגבלות כלכליות ..... כג
ה. עניני כספים ..... לא
ו. מסים ..... נא
ז. תקציב הקהלה ..... נז
ח. תפקידי ההנהלה ..... סא
ט. ערבון, מאסר וגרוש ..... סו
י. הגבלת מותרות ..... עה
כ. חינוך וסיוע ..... פ
ל. סווערזענץ, קהלה — סניף ..... פג
מ. חזקה ..... פז
נ. מכס ומוכסנים ..... צא
ס. החיים הכלכליים ..... צט
ע. תעודות נוספות ..... קמו

חלק ב. קרקוב ..... קעה
א. פעולות כספיות ..... קעז
ב. חזקה ..... קפב
ג. תפקידי ההנהלה ..... קפה
ד. יסוד חברת שבעה קרואים ..... קפט
ה. הגנה על אינטרסים של החברים ופקוח על רכושם ..... קצו
ו. ענינים פרטיים ..... רג

חלק ג. וולודבה ..... ריט
א. חזקת עירונות ..... רכא
ב. הגבלות כלכליות ..... רכב
ג. אגודות אומנים ..... רכה
ד. מסים ותקציב הקהלה ..... רל
ה. הנהלה ..... רלט
הוספות ותיקונים ..... רמז
מפתח ..... רמט
מבוא אנגלי

א. פוזנא

א. פוזנא

א. חזקת עירונות (Membership)

.1

A. [ה]יום יום ג' כ"א למנחם ש"ע מותרה כמ' גומפריכט נוימבורג מפי כל הקהל יצ"ו שיוציא חוצה גיסו כהר"ר נתן שי' ולא יאסוף אותו הביתה עם אשתו ובני ביתו בקנס מאה הגרי'[1] רק יעקור דירתו מכאן . . .

B. עלתה בהסכמ' כל הקהל יצ"ו שכהר"ר לעמיל . . . יעקור דירתו לר"ח אלול תי"ט הבע"ל וקודם שיעקור דירתו מחויב להעמיד את עצמו לפני הקהל יצ"ו לשלם הסכומו' משך הזמן שהיה דר בכאן. היו' יו' ח' ו' מנחם תי"ט לפ"ק.

.2

אשה אלמנ' מלבשין[1a] בת ר' בער מפקש[2] הלכה לגור בק"ק סווערזעניץ שלא ברצון הקהל יצ"ו והוצרכה לעקור משם ע"פ כפיות הקהל יצ"ו אך ורק לרוב הפצרתה והפצרת קרוביה נתרצו לה הקהל שתעמוד זמן חורף זה דהיינו עד אייר יריד גניזן ת"ה ואח"כ מחויבת לעקור משם וע"ז חתמו ממרם האלוף כהר"ר שמעון ר"ל רש והנעלה כהר"ר יאקב ליבש על סך שלש מאות זהו' ונתקשרו באבוד סך ממרן הנל ובכל תוקף הקהל שהם מחוייבי' להשתדל שתעקור משם לזמן הנ"ל ולא יועיל להם שום התנצלו'. לעדו' כתבנו וכהר"ר שמעון וכהר"ר יאקב הנ"ל תקעו את כפם בפועל על הנ"ל. היום יום ה' ז"ך תשרי ת"ה ל'.

.3

באשר השביעו האלופי כשרי הקהל יצ"ו דהאי שתא את האלופי' הקהל יצ"ו להתרות בהאלוף מוהר"ר אייזיק מלמד בבית האלוף המרומם כמוהר"ר יעקב רופא[3] פרנס שלא להתיר למהר"ר אייזק מלמד הנל לגור בקהלתינו רק שלש שנים לא יותר ובכלות שלש שנים מחוייב לעקור מקהלתינו אם ירצו האלופי'

[1] Hungarian florins. [1a] From Labischin.

[2] There were a number of people called פקש or פקשר in Poznań. Cf. L. N. II, 28, 31; cf. also below doc. 121, 156.

[3] Probably Dr. Jacob Winkler who, in 1671, came to Poznań from Vienna (H H. 162); D. Kaufmann in REJ. XX, 276 ff.

הקהל, כי לא בתורת עירנות הותר לו לגור שלש שנים הנ"ל רק ע"פ החסד . . . היו' יו' . . . בתשרי תמט"ל.

.4

A. היום יום א' ב' אדר השני הישוע"ה לפ"ק עלתה בהסכמת כל הקהל יצ"ו שאין לכהר"ר טעבלה בן מהר"ר שמואל ר"ט זל חזקת עירנות פה ק"ק פוזנן והנה בשתי שנים שעברו וחלפו שהיה כהר"ר טעבלה הנל מסתפח בנחלתינו על שהיה מגורש מקהלתו ק"ק גלוגא מחמת רעש המלחמה משכו עליו חוט של חסד והניחו אותו פה בנתינה איזה סך אבל עכשיו נשקט המלחמה במדינה שלעזי' וחזרו ונתיישבו . . . ויושבי' שם בהשקט ובבטחה בכן הרשו לו שיעמוד עוד פה אתנו זמן חורף שצ"ו ומאז והלאה אחר פסח שצ"ו מחויב לעקור דירתו מכאן ושוב אין לו שום זכות חלק ונחלה פה ק"ק פוזנן. ולמען תהיה לעדה נכתב לפנקס הקהל יצ"ו אחר פסח שצ"ו דב"ח ד"ק.

B. ע"ד מה שמבואר דף קי"ט בפנקס זה שהרשות לכהר"רט[4] הנ"ל להושיב ל"ב אנשים לדבר מחזקת עירנות שלו הנה מאחרי שכהיום הזה אשתו מרת דרעזל נתגרשה מבעלה קודם שישבו ל"ב אנשים מחמת חזקת עירנות הנ"ל, בכן הגם שעלה במוסכם ל"ב אנשים שיהיה לכהרר"ט דין עירנות פה אתנו מ"מ לא יהיה לאשתו מרת דרעזל חזקת עירנות פה אתנו ולכן לא נטלנו מידה רק ס"ה זהו' פו' הגם שמגיע עליה לתשלומין הקהלה סך רב כדי שלא יהיה לה דין חזקת עירנות [חלק] ונחלה בקהלתינו. נעשה במוסכם כל הקהל יצ"ו, היום יום א' ח' תמוז תיו בית לפ"ק.

.5

A. האלוף הנבון במהר"ר שמשון יצ"ו בן המופלא הגאון האב"ד ור"מ כמוהר"ר חיים כ"ץ[5] זצ"ל הפציר והרבה בקשה בקהל ועדה יצ"ו לגור פה בקהלתינו יצ"ו להסתפח בנחלתינו משך שלש שנים רצופים בנתינת איזה סך אשר יושת עליו מעיני עדה יצ"ו ונענעו לו ראשם . . . אבל לא להשתקע בדין חזקת עירנות לעמת זה יתן האלוף . . . שלש מאות זהו' פו' בשלש שנים הנ"ל . . . נעשה היום יום ג' טוב טבת [שצ"ו] . . .

B. גם הגבירה הרבנית אלמנת הגאון האב"ד מהר"ר חיים כ"ץ ז"ל היא גם היא היה לה בקשת בנה חורגתה מהר"ר שמשון כ"ץ הנל בענין שתדור פה עמנו שלש שנים רצופי' . . . ונענעו לה ראשינו . . . ותתן להקהל יצ"ו שלש מאות זהו' פו' בתוך שלש שני' הנל . . . נעשה בחדש אייר שין צדיק ויו לפ"ק.

[4] כהר' טעבלה.

[5] Cf. LN II, 16; LL 76; Perles *MGWJ*, XIV, 90. Persons mentioned in these documents are identified, as far as possible, only at their first mention.

.6

A. האלוף מהר"ר יעקב[6] בן הגאון מוהר"ר יחזקאל יצ"ו אב"ד ור"מ דק"ק לאדמר התפשר את עצמו עם הקציני' ראשי ומנהיגי העדה שלימה דק"ק פוזנן על שלש שנים תכופים רצופי' הרשות לו לגור ולהסתפח בנחלת ק"ק פוזנ' דהיינו מטורן[6a] חשון תי"א עד טורן חשון תי"דל ויתן להקהל ששה מאות זהו' פו' באופני' . . . נעשה יום ו' ג' חשון תי"א פה ק"ק פוזנ'. נעתק לפנקס זה מגוף הכתב . . . יוסף יזל[7] סופר ושמש דק"ק פוזנן. יום העתקה ה' ד' שבט תי"אל.

B. האלוף כמהר"ר יעקב בן הגאון מוהר"ר יחזקאל יצ"ו בא אלינו כהיום הזה והתפשר עמנו ח"מ[8] עד ר"ח חשון יי"ד ונתן לנו שלש מאות זהו' פו', דהיינו מאה זהו' מזומני' ועל מאתיים זהו' פו' חתם ממרן לשלם החצי' יריד גניזן אייר תי"ג והחצי' יריד פוזנ' תמוז תי"ג ובזה פטור מכל הדברי' הנזכרי' בפשר בפנקס זו ורשות להאלוף לעשות כל הדברי' הנזכרי' בפשר הראשון ונוסף ע"ז הרשות להאלוף הנל להתעסק כל עסק משא מתן שירצה הן הוא בעצמו הן ע"י שליחו הן עם יהודי' הן ערלים להבדיל יהיה מה שיהיה גם להלוות הלוואה הן ליהודי' הן לערלים להבדיל כאחד מקהילתינו הן פה בקהילתינו הן בק"ק סווערזנץ. נעשה היו', ר"ח חשון תי"ג.

.7

האלוף כהר"ר משה בהגאון מהר"ר חיים מנחם מן יצ"ו התפשר עם הקהל יצ"ו שיתן להם מאה וחמשים זהו' פו' מזומני' ויעמוד פה אתנו ויסתפח בנחלתינו שנה תמימה דהיינו עד ר"ה [ראש השנה] ת"יל ויהא פטור מכל הנתינות שבעולם ואף שילך מכאן תוך השנה הנ"ל מחויב ליתן ק"ן זהו' הנל כי ע"מ[9] כן ועל תנאי זה נעשה הפשר. נעשה יום א' י"א תשרי ת"טל. וכהיום הזה חתם האלוף כהר"ר משה הנ"ל ממרן בחתימת ידו סך ק"ן זהו' הנ"ל בכן פטור ומסולק מהקהל מחמת ק"ן

[6] Cf. also below doc. No. 10. The same was regarded as able to give guarantees for others as seen from this document:

האלוף מוהר"ר יאקב בן האלוף הרב המובהק כמהר"ר יחזקאל יצ"ו אבד דק"ק לאדמר תקע כפו בפ"מ והתקשר בכל תוקף ועוז התקשרו' נגד האלופי' הרועי' קציני' מנהיני' שהחתן של הקצין ר' הירש רמ"פ יצ"ו לא יזוז ולא יעקור דירתו מקהילתינו עד ר"ח שבט תי"ב ל' בלי ידיעת האלופי' הנל ובאם שיסע מכאן בתוך זמן הנ"ל בלי ידיעת אלופי' הנ"ל ולא יסלק סך אלף ק"ן זהו' להאלופי' הנ"ל כפי התקשרו' . . . נעשה יום ה' ג' אייר תי"ב ל . . . .

[6a] Meant: מיריד טורן חשון תי"א עד יריד טורן חשון תי"דל. The fair, being the place where people usually came together, was used to designate the time for fulfilment of obligations.

[7] יוסף יוזל בר' מרדכי. He signed also documents 12, 20, 50, 57, 74, 85, 96b, 97b, 99, 102, 103b, 112, 114, 116, 123, 151; cf. also LL. 69.

[8] חתומים מטה.

[9] על מנת.

זהו' הנ"ל ופטור לגמרי מכל הנתינות כנ"ל רק גלגולת המלך ומעות הוצאות אשפה מחויב ליתן וזולת זה פטור מן הכל . . . ופטור מתשלומין הקהלה יצ"ו. נעשה יום הנ"ל.

כהיום הזה בא האלוף כהר"ר משה הנל והתפשר מחדש עם האלופי' קציני' קהל פוזנן יצ"ו הנ"ל מן ר"ה תי"ג עד ר"ה תי"ד לפק והרשות לו לגור ולהסתפח בנחלתינו שנה תמימה הנ"ל כאחד מקהילתינו הן פה בקהילתינו הן בק"ק סווערזענץ והרשות לו להתעסק כל עסק משא מתן שירצה הן הוא בעצמו הן ע"י שליחו הן עם יהודי' הן עם ערלים להבדיל יהיה מה שיהיה גם להלוות הלוואה הן ליהודי' הן לערלים להבדיל . . . נעשה יו' ד' ר"ח חשון תי"ג לפ"ק . . . המעתיק מאיר סופר ק"ק פוזנן.

.8

האלופי' קהל ועדה יצ"ו התפשרו עם הנעלה כמר בועז בכהר"ר שאול בועז יצ"ו על שתי שנים לגור ולהסתפח בנחלתינו דהיינו מר"ח טבת תט"ל עד ר"ח טבת תי"אל ויתן להקהל יצ"ו שמנים זהובי' פו' מזומני' בשתי שני' הנל דהיינו כל שנה ארבעים זהו' ויהא פטור מכל הנתינות חוץ גלגולת ומעו' אשפה. ורשות לו לילך מכאן בתוך השתי שני' כל אימת שירצה ואחר כלות שתי שנים היא כחד מנן אם לא שיעשה פשר מחדש. נעשה היום יום ב' ער"ח טבת תט"ל.

.9

האלוף כהר"ר דוד מהמבורג[10] התפשר עם הקהל יצ"ו ליתן מאה זהו' בשנה זה מאייר תכ"ב ל' עד אייר תכ"ג ל' עבור שידור בק"ק סוורזעניץ בשנה זו ורשות לו לישא וליתן בק"ק סוורזעניץ ופוזנן תוך קהילתינו ע"י איזה משא ומתן מה שליבו חפץ כאחד מבני קהילתינו, אך הנתינה ברדאן[10a] מחויב ליתן מכל משא ומתן שלו כאחד בני קהילתינו אך מה שיקנה סחורה בדנצק ובברעסלי וישלחם מיד חוץ למדינה או שיקבל איזה סחורה מחוץ למדינה מהמבורג על הירידי' הנל וימכרם מיד על הירידי' הנל אזי הוא פטור מנתינת הברדאן והיה זה בהסכמת כל הקהל יצ"ו. יום ד' א"ך אייר תכ"ב ל.

.10

כהיום הזה נתבררנו אנחנו ח"מ מקהל ועדה יצ"ו לעשות סכום לאילו אנשים הדרים פה בקהלתינו ממשא ומתן שלהם מלבד מה שנתנו להקהל יצ"ו שנה זו ובאופן זה נעשה סכום הנ"ל דווקא שיהיה להם שותפו' עם אנשי' יושבי קהלתינו

[10] A similar case of a Jew from Hamburg is related a year later (Koczy XII, 358).

[10a] About the tax ברדאן cf. B. Weinryb in *MGWJ*. 1938, p. 263.

וכל זה הנ"ל נעשה מן סיון תי"א באסיפת ל"ב א' יצ"ו. ואותן אנשים שיהיה להם ענין משא ומתן קודם אסיפת לב"א הנ"ל יעמוד על הקהל יצ"ו. וכל זה הנ"ל יהיא על שנה זו מן אייר תיא"ל עד אייר תי"ב לפ"ק.

הגאון הרב מוהר"ר יחזקאל אב"ד ק"ק לאדמר חמשה ושבעים זהו' פו' לשנה זו מן ר"ח אלול תי"א עד אלול תי"ב לפ"ק.

האלוף ר' יאקב בנו מאה ושלשים זהו' פו' שנה זו מן יום הנ"ל.
ר' משה ר' ישראל שווערין מאה זהו' מן יו' הנ"ל לשנה זו.
ר' יאקב ח' ר' משה ר' אברילש מ' זהו' לשנה מיום הנ"ל.
נח בן ר"ח פרץ כ' זהו' לשנה מיום הנ"ל.
ר' אברם ח"ן [חתן] ר"ד צורף חמשים זהו' לשנה מן יום הנ"ל.
ר' יצחק ליפמן אפטר[11] עשרה זהו' לשנה מן יום הנ"ל.
ר' אלקנה ר' נפתלי עשרה זהו' לשנה מיום הנ"ל.
ר' אברהם ר' קאפל דיין כ"ה זהו' לשנה מן יום הנ"ל.
ר' חנן ר' יאקב רייס כ"ה זהו' לשנה מן יום הנ"ל.
נטה בן ר' יוזל סופר שלשים זהו' לשנה מן יום הנ"ל.
ר' ישעי' ר' משה ר"א שק ח' זהו' לשנה מן יום הנ"ל.

.11

במושב זקני עם ועדה הקדושה יצ"ו אלופים ראשים וטובי' וקהל יצ"ו איש לא נעדר עלה המוסכם... איין אויש לענדר הער קומט עם סחורות לכל זמן ועת לכל חפץ מאג דער אויש לענדר בכאן ליגין ארבעה עשר יום אונ' מאג זיין סחורה פר קויפין אבל ער מוז זיא זעלברט פר קויפין אונ' האט ניט רשות איין היגין אויף גיזעצט צו געבין ואחר כלות י"ד יום מוז ער פארין אויש דער קהלה יצ"ו. גם בתוך י"ד יום הנל וואש ער פר קויפט מוז ער דווקא לאנשי קהלתינו פר קויפין בני ברית ולא לאחרים[12] זולתם אונ' אחר י"ד יום ווען ער אויש דער קהלה פארט טאר ער זיין סחורה ניט אויף גיזעצט בכאן לאשין. ער מוז זיא מיט נעמין אדר פר חתמן עד ליריד והנעשה נעשה היום יום ה' אך טוב לאלול שצ"ד לפ"ק.

.12

הנעלה כהר"ר זיסקינד הנ"ל סילק תשלומין שלו ומעות עירנו' כנזכר לעיל וכהיום הזה בא הנעלה כהרר"ז הנ"ל לפני קהל ועדה יצ"ו וביקש את פניה להסתופף פה קהלתינו איזה שנים ולא להשתקע ועלתה המוסכם... ומהיום הרשות לכהר"ז

[11] Cf. below doc. 13.

[12] Similarly the statute of the merchant guild of Poznań demanded that merchants coming from out of town sell their commodities to Poznań merchants and not to foreigners (Leitgeber, p. 60).

לעמוד פה אתנו משך שלש שנים מהיום . . . היום יום ו' י"ב אייר תי"ו וא"ו לפק . . . נאם נפתלי הירץ גינצבורג[13], נאם יוסף יודא מקראקא[14], נאם יששכר בער בן מוהר"ר אברהם סגל זצל[15], נאם אברהם בן לא"א חנוך זל המכונה אבריל[16], ונאם משה בן הגאון מוהררי"ף כ"ץ זל מלבוב[17], ונאם חיים בן הק' מוהר"ר נח הי"ד זלה"ה[18]. נעתק מגוף הכתב וחתימת יד רמה האלופי' הנל אות באות נאם המעתק יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פוזנן.

.13

A. הישיש כמוהר"ר אבריל[19] יצ"ו הציע דבריו לעיני העדה יצ"ו שרוצה בכך שהיקר כמ"ר יצחק בן ליפמן אפטיר חתן חתנו כהר"ר יצחק זצ"ל יבא לכאן לגור ולהסתפח בנחלתינו מק"ק קראטשין, אך שאינו רוצה להכניס את עצמו בעול קהלתינו ורוצה פשרה עם הקהל על איזה שנים שיתן סך קצוב מידי שנה דרך כלל ואם לאו יעמוד על מקומו בק"ק קראטשין . . . יום ג' ג' טבת תז"ל . . . יוסף יודא מקראקא פ"ה, יששכר בער סגל, נאם חיים בהק' מוהר"ר נח הי"ד זלה"ה.

B. הנעלה כהר"ר יצחק בן כמ"ר ליפמן אפטיר התפשר עם הקהל יצ"ו על שנה תמימה דהיינו מניסן תי"ל עד ניסן תי"א ל' ויתן בשנה זו שמנים זהו' פו' החציי' יריד פוזנ' תמוז ת"י ל' והחציי' יריד טורן שבט תי"א ל' וכבר חתם ממרני ומסר ליד הקהל ובזה פטר בשנה זו מהקהל מכל נתינת שבעולם חוץ גלגלת המלך ומעות אשפה וזולת זה פטור . . . יום א' א"ך אייר תיו י'.

.14

בהסכמ' כל הקהל יצ"ו שלא יעקור שום איש או אשה מכאן עד אשר יתאספו הקהל יצ"ו ויבאו להתיר ומי שיעבור על ככה יוקנס בעד מאה זהו' אדומי' או לא יבאו לדור הנה עד כלות שלש שני' מהיום יום כ"ד אלול שס"ט. ואילו האנשי' אשר לא שמעו לצווי ולהכרזה הנ"ל: בנו של נחמי' פעטליצר, ליב בן מרדכי חנ', ר' יעקב חתן ליזר קרשנר, ר' ליפמן חתן ר"י י"מן, יוסף חתן ר' זעליג בריסק, אברה' חתן ל"ק, אשת ר' שמואל בן ל"ק, בן ר"ז טמר[?] עם אשתו, בן ר' מן עם אשתו, חתן ליבשלי' עם אשתו.

[13] Cf. LN, I, 9; LL, 53, 83; below doc. 92.

[14] LL, 85; below doc. 13, 92, 103.

[15] LN, I, 9; LL, 85; below doc. 13, 92.

[16] Recorded 1621 as *Dayan*. LN, II, 10: below doc. 92.

[17] משה בן יהושע ולק (פלק) כ"ץ, from Lwow and identical with mentioned in doc. 38, 151.

[18] Below doc. 13.

[19] May be identical with אברהם אבריל בן חנוך who signed the foregoing document.

.15

בעצם היום הזה נתעצם האלוף הנבון מוהר"ר חנוך בן האלוף הגאון מוהר"ר אברהם דיין זצ"ל ה"ה לעיני קהל הקודש בשאלתיו ראויים ונכונים מקודם שהלך מכאן לתפוש ישיבה בק"ק גרידץ ונענעו לו ראשם בזה דהיינו שיהא פטור ממעות עירנות פה פוזנן על עשר שנים הקהל יצ"ו פטרוהו . . . יום ב' ה' אייר שצ"ה.

.16

האלוף כמב"ר יוזביל יצ"ו בן כמהר"ר שלמה פלק זצל שילם להקהל יצ"ו עד גמירא כל הסכומות וכל הגלגולות עד אייר שי"ן צדי"ק גימ"ל לפק ומאייר שצ"ג עשה לו הקהל יצ"ו הסכום חמשה עשר גדולי' פולניש לסכום אחד בכל הגבייות שיהא נגבה פה ק"ק פוזנן כל ימי שיהיה בק"ק ווינא יצ"ו ובזה יהיה פטור ממעות חזקת ערנות ומתשלומי הקהלה יצ"ו ומכל נתינת שבעולם כל הימים שיהיה בק"ק ווינא יצ"ו. וכל משך הזמן היותו שם יהיה נחשב כבעל בית מקהלתינו הן לעניין משא מתן הן לכל דבר שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב בהיות שגם הוא נושא בעול עמנו וערך הסכום הנל יתן עד כי יהיה לו משלו סך ארבעת אלפים זהו' פולניש. כי יחננו אלקי' וירחיב את גבולו שיהיה לו יותר מסך ארבעה אלפי' כנ"ל אזי יוסף לו על כל סכום בערך הנ"ל ואם יחזיר ויבא כמה"ר יוזביל להסתפח בקהלתינו יצ"ו אז יהיה כאחד מאתנו לכל דבר שבעולם אף לתשלומין הקהלה יצ"ו. למען תהיה לעדה נכתב לפנקס הקהל יצ"ו למען יעמדו ימים רבים נעשה היום יום ד' ר"ח תמוז שצ"ג. חיים במוהרר"י ז"ל[20], ונאם ליב ר' שמעונש[21], ונא' אלי' בלין[22], ונא' יודא ליב מקראקא[23].

.17

עלה במוסכם הקהל יצ"ו שהאלוף מהר"ר יוסף רד"ב יצ"ו מחויב ליתן עבור תשלומין חובות הקהלה יצ"ו סך שלש מאות וחמשים זהו' פו' על ארבעה זמני' אלו דהיינו יריד מכילש[24] ת"ב לפק וטורן שבט[24a] ת"ב ויריד גניזן אייר ויריד גניזן אלול ת"ב כל יריד ישלם פ"ז זהו' כ"ג [כ' גדולים] שעולה לסך ש"נ זהו' הנל ונתננו לו זמן באם שיחזור ויבא לכאן אייר ת"ד לפק או בתוך הזמן יוחזר לו המעו' הנל. נעשה חהמ"ע סוכו' ת"ב. ובאם שכמהר"רי הנל לא יבא לכאן בתוך זמן הנל

[20] Probably identical with חיים בן ר' יחיאל ז'ל שפירא. LL, 77; below doc. 114.

[21] Below doc. 100, 104, 134.

[22] אלי' בן ר' שלמה ז'ל בלין. Cf. LN, I, 10; II, 23; below doc. 120.

[23] יודא ליב בר' ישראל מקראקא LL, 72, 75, 80; below doc. 38, 63, 84, 100, 113, 117, 119, 123, 151.

[24] Michalis archangeli = September 29th.

[24a] Meant יריד טורן שבט ת"ב.

או בחדש אייר הנל אזי תיכף מיד אחר זמן הנל זכו הקהל יצ"ו בש"ן זהו' הנל והם של הקהל לחלוטין ולצמיתות עלמין ולא יוחזר כלום לכמהר"ר יוסף הנ"ל, כי כך עלה במוסכם הקהל יצ"ו יום הנ"ל.

.18

A. אמת נכון הדבר נעשתה שמרת מרים בת הישיש הוותיק מוהר"ר שמעון חזן יצ"ו אלמנת כהר"ר נחמן ז"ל פרעה לאלופי קהל יצ"ו קודם שהלכה מכאן לגור בק"ק לבוב כל מה שהגיע על חקה לתשלומין הקהלה... יום ב' ט"ז טבת...

B. הקהל יצ"ו עקלו ביד האלוף הנבון מוהר"ר הירץ דיין[25] יצ"ו מעות של היתום בן גיסו האלוף מוהר"ר חנוך יצ"ו אב"ד פלאצק... ונתרצה לשלם להקהל יצ"ו לתשלומין הקהלה מסך מעות יתום הנ"ל... יום ג' טוב טבת... [שצז?]

.19

הנעלה כמר זנוויל סגל[26] התקשר בת"כ בפועל ובכל תוקף ואומץ שבעולם שיעמיד את חתנו כמר דוד לכאן מהיום עד יריד גניזן אייר הסמוך לסלק תשלומין הקהלה יצ"ו או שישלם בעבורו... יום ה' כ"ו ניסן תט"ל.

.20

בפנינו עח"מ נשבע בפא"ה כהר"ר הירץ[27] חתן מהר"ר אלי' טובי' ע"ד המקום וע"ד הקהל בלא ערמה ובלי מרמה על סך שלש מאות זהבי' מזומני' שיש לו בערך דהיינו עשרה זהו' פחות או יותר וסך הנ"ל יתר על הוצאות מפוזנ' לקראטשין והוצאות אשתו וביתו עד אחר י"ט ויתר על מאה סכומו' שעדיין חייב להקהל וסך הנ"ל יש לו מלבד ספרים ומטלטלין מה שהיה לו מאז ומקודם ולא קנה מחדש שום דבר עד היום הזה גם שלא ייחד שום פרוטה לשלם לבעלי חובותיו ושלא הבריח הן מזומני' הן ש"ח הן כסף וזהב... ועוד נשבע בפרטי' בפא"ה שיחזיר ויבא לפוזנ' חשון תי"ג לפק והוא ואשתו ובניו כולם יבואו לכאן ואל יעמדו חוצה לזמן המוגבל הנ"ל. נעשה היום יום ד' ח"י אלול תי"ל. נאם יוסף יוזל סופר ושמש דק"ק פוזנן.

.21

A. בפנינו עח"מ נשבעה שבועת ה' הגבירה ברינדל אשת הקצין ר' הירש ר"מ[28] שכל אימת שיתבע הקהל יצ"ו שתבא לכאן עם כל בניה ובנותיה אזי מחויבת תיכף ומיד לשום לדרך פעמיה ולבא לכאן עם כל בניה ובנותיה... וע"פ... הנ"ל

[25] Below doc. 40, 90.
[26] Probably identical with זנוויל כ"ל mentioned in doc. 132.
[27] Doc. 24.
[28] Probably הירש בר' מענדל; Koczy 226; below doc. 89, 90, 132.

הניחו . . . לילך מכאן לק"ק פילא . . . יום ה' . . . אייר תט"ל. יעקב בן מהר"ר אליעזר זצל שמש דק"ק פוזנן, ונא' יעקב בן לא"א מהר"ר יצחק צלה"ה שמש דק"ק פוזנן.

B. האלוף המרומ' דיין עתיק מהר"ר דוד בנימכש[29] יצ"ו התקשר את עצמו נגד הקציני' קהל ועדה יצ"ו בכל תוקף ואומץ שבעולם שיעמיד לכאן הגבירה ברינדל הנ"ל . . . ואם יעבור אזי נתחייב להקהל אלף הגריי' . . . נעשה יום הנל.

.22

A. כמר דוד סל שידזיינס (?) ואשתו נשבעו פא"ה שלא יעקרו את דירתם מקהילתנו ועכ"פ יחזרו ויבואו לכאן, קודם חג הסוכות הבע"ל. לעדו' ולראי' כתבנו וחתמנו, נעשה באב תט"ל.

B. בפנינו עדים ח"מ תקעה כפה בפועל לידינו שאל תזיז מכאן ולא תצא מקהלתינו בלתי ידיעת הקהל יצ"ו אשת ר' מיכל[30] בן ר' יוסף ר"מ נתקשרה בת"כ הנ"ל . . . יום ו' י"ט אלול תט"ל.

.23

האלוף כמהר"ר דוד בנימן יצ"ו תקע כפו בפועל ידו ממש להחזיר ולבוא הלום לקהלתינו יצ"ו (ולדור בקהלתינו יצ"ו) עכ"פ ביריד גניזן באלול הסמוך הבעל"ט באם לא יהיה פרץ וצווח' ברחובותינו מחמת עפוש ב"מ. בכדי שיקיים שבועתו הניח ממרני' ביד הקהל יצ"ו בחתימת ידו בלא משמעות[30a] באם חלילה יעמוד חוצה ולא יבוא הנה בזמן הנל אזי יכתוב המנהיגי' משמעות על הממרנו' כחפצם ורצונם . . . הנעשה בת"כ כנ"ל ביריד גניזן אייר תי"ד ל'.

.24

A. האלוף כמוהר"ר חיים בועז יצ"ו עשה שבועה פא"ה ע"ד המקום וע"ד הב"ד וע"ד הקהל יצ"ו שהוא יבא אחר שתי שנים לקהילתינו להיות פה עמנו כמקדמת דנא . . . יום ג' כו כסליו תי"ג . . .

B. האלוף ר' הירץ ח' האלוף הדיין כמהר"ר אלי' טובי' שבע שבועה פא"ה בפנינו ח"מ שיבא לכאן לקהילתינו לאחר שנה זה מהיום הזה לידור פה בקהילתינו . . . יום ב' ט' טבת תי"ג לפ"ק . . .

[29] LN, I, 5; may be identical with דוד בנימן below doc. 23.

[30] This is the wife of Michael whose departure from the community was lengthily disputed before the Council of Four Lands a few years later (LN, II, 24 ff.; LL, 90). Here she promised not to leave without consent.

[30a] Probably meant blank, without the amount.

C. הנעלה כהר"ר משה ח' כמר ליב רב"ג הלך ונסע מכאן לק"ק האדזיש עם אשתו ובנו שי' להיות שם לרב וקצין והנה שבע שבועה פא"ה בפני ח"מ . . . יום א' כ"א טבת תי"ג.

.25

כהר"ר זלמן סופר נשבע בפא"ה בפני השמשי' היקרי' כמהר"ר יעקב[31] והר"ר ליזר כ"ץ[32] שאין ברוחו רמי' ולא הלך מכאן ע"מ לעקור ולעמור חוצה . . . ועכ"פ לא יעמור חוצה יותר מחדש ימים. נעשה חצי כסליו תי"אל.

.26

כהר"ר אברהם בן המנוח כמהר"ר שמשון כץ זצל נשבע בפני שני שמשים בתוקף חומר השבועה ע"ד המקום וע"ד הקהל יצ"ו שאל יעלה בדעתו לילך חוץ לקהלתינו יצ"ו בשום ענין ואופן הן למקום קרוב או רחוק אם לאו בידיעת ורצון הקהל יצ"ו. ומאחר שהקהל יצ"ו נתנו לו רשות לילך ליריד גניזן דהאידנ' בכן פרט בשבועתו להחזיר ולבוא הלום מיריד כשיבואו בני קהלתינו יצ"ו מיריד כנהוג. גם פרט בשבועה זו שלא יבריח דבר מקהלתינו למקום אחר הן כסף ושוה כסף וספרי' ומטלטלי' וכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב . . . היה זה היום יו' ג' י' אייר תי"ד ל'. נאם אליעזר בן מוהר"ר שמעון כץ ז"ל שמש דק"ק פוזנן. נאם מאיר בן לא"א הר"ר ליב כץ שמש.[33]

.27

הנעלה כהר"ר משה חתן יצחק ר"ל גבאי נעשה ע"ק[34] בעד חמיו כמר יצחק הנ"ל להעמידו לפוזנ' אותו ואת אשתו שהלכו מכאן לק"ק לובלין עם בתם הבתולה לעשות שם החתונ' ויש לחוש שיעמדו שם ויעקרו דירתן ובכן נעשה ע"ק ע"ז. עוד נעשה ע"ק מחמת מה שמגיע מחמת נדן בתו שהוציא מקהילתינו כפי תקון הפנקס ואם לא יעמוד אותם לכאן אזי מחויב לשלם בגינו תשלומין הקהלה . . . נעשה יום ב' כ"ח אייר תט"ל ביריד גניזן ביומא דשוקא . . .

.28

האלוף כהר"ר ישעי' ח"ר [חתן רב] דוד מ"ש נצב וגם קם לפנינו בהצעות דבריו באמרו שהוא שרוי בלא טובה כי לא טוב היות אדם לבדו ורוצה לילך ולראות בבנות הארץ למצא לו עזר אשר ימצ' לו ותקע כפו בפועל ממש ובשבוע' דאורייתא ובחרם חמור בלי אונס והכרח כלל לחזור ולבא לקהילתינו פה קהילתינו

[31] Below doc. 30.
[32] אליעזר בן שמעון כץ שמש; doc. 26, 47.
[33] Doc. 30.
[34] ערב קבלן.

תיכף ומיד באם שיבאו שני בעלי בתים אשר המה מסוימם(?) לקהילתינו יהא גם הוא אחד בין הבאים בלי שום עיכוב ושהי' אסורה. כל זה קיבל עליו כהר"ר ישעי' הנ"ל... היום יום ה' לסדר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם תי"ו לפ"ק... נאם ישעי' בן א"א מהר"ר אשר זעליג כ"ץ זצ"ל.

.29

האלמנה אלמנית ר' חיים ר' ישכר הניחה ליד האלוף מוהר"ר פנחס דיין שט"ח כסך ק"כ זהו' בחתימות יד איצק קרעמיר ועוד ששים זהו' מזומנים באופן זה באם שהאלמנה הנ' תשים לדרך פעמיה ללובלין להתנסב לגבר ולא תשוב עוד לקהילותינו אזי תיכף ומיד מחויב האלוף כמוהר"פ ליתן השלישית השט"ח והמעות ליד הקהל יצ"ו בתורת תשלומין הקהילה לחלוטין ולצמיתות ובאם שהאשה האלמנה הנ"ל תעמוד פה אזי אף גם זאת אין רשות למוהר"ר פנחס ליתן הנ"ל לשום אדם, להאשה או לבאי כחה בלתי ידיעות ורשות האלמנה וכל אשר יורוהו הקהל יצ"ו יעשה. [תכ"ט]

.30

כמר מיכל חתן יודא פעטלצר[35] הלך מכאן מפני דוחק עוני לגור ולהסתפח בנחלת ק"ק שווערין ונשבע פא"ה בפני שני שמשים כמהר' יעקב שמש ומאיר שמש שיבא לכאן כל אימת שיגזרו עליו הקהל יצ"ו יבא לכאן עם אשתו וביתו גם הניח ליד הקהל יצ"ו סתם חתימתו. נעשה יום א', י"ד שבט ת"א.

.31

כמר מרדכי חתן ר' וואלף מלמד ביקש פני הקהל להיות לו לעזר ולהועיל באיזה סך רוצה לעקור מכאן דירתו להשתקע בק"ק דאברין בבן נדבו לו הקהל שלשים זהו' פו' דהיינו חמשה עשר זהו' פו' נתנו לו מיד ועוד ט"ו זהו' כתבו להנעלה כהרר משה בן ר' דוד פ' פין שיתן לו ט"ו זהו' ונשלם לו במיטב וע"י זה הלך מכאן וקיבל עליו שאל יבא הלום אם לא מדעת ורשות הקהל יצו ועכ"פ לא יבא לפוזנא בתוך עשר שנים וכן קיבל וקיים עליו בכל תוקף. והנעשה נעשה היום יום ג', כה סיון שצ"ט לפ"ק.

.32

הקהל יצ"ו נתנו סיוע לכמר אלי' חתן יוטה טענדלרן תשעה זהו' פו' שיעקור מכאן הוא ואשתו וביתו על שלש שנים רצופים וקיבל עליו בפני כל הקהל יצ"ו

[35] Doc. 41, 132.

שלא יבא לכאן בתוך שלש שנים וזה לחוק ולא יעבור. לעד ולראי' כתבנו לזכרון בפנקס. נעשה בסיון תב"ל.

.33

כמ"ר יעקל חתן אברם שקאטלר מועד לקנות גניבת ומסכן כל הכלל כלו כאשר נתברר ונתלבן להקהל יצ"ו בעדים ברורים וכן עלתה במוסכם הקהל יצ"ו שיהא פה אתנו פוזנ' בבל יראה ובבל ימצא משך שתי שני' רצופים תכופי'... גם היא אשתו וחמותו מחוייבו' לעקור דירתן ג"כ מכאן פוזנ' אבל יכולים אשתו וחמותו לגור בק"ק סווערזעניץ שנה תמימה וכמ"ר יעקל אינו רשאי לדור בק"ק סווערזעניץ רק ילך לדרך רחוק מכאן פוזנ' ואחר כלות שנה זמן המוגבל לאשתו וחמותו ושתי שנים הגבלת הזמן לכמר יעקל אל ישוב הלום פוזנ' אם לא מדעת ורצון הקהל יצ"ו וע"פ הרוב יקו' דבר. נעשה יום א', כ"א אב שצ"ב.

.34

מרדכי רופא בא בעצם היום הזה לקהילותינו ומכר את ביתו לכהר"ר גוטקינד מלמד והקהל עשו מחאה עבור סכומות ישינים מה שחייב מישן סך גדול והנה מרדכי רופא הנ"ל פער פיו בלשונו חרב חדה ומרדכי יצא וצעק מר ויהי כי הרים את קולו חמ"ר נוער אמרנו שלא ליקח שום פרוטה מאתו ובזה וכיוצא בזה ממעשים הרעים אשר עשה אשר אין להעלות על הספר איבוד עירנות שלו הוא וזרעו אחריו לא יבואו בתוך קהל ועדה בתוך עמינו ישראל לדור פה בקהילותינו. ולמען שיהא למשמרת ולמזכרת ויעמוד ימים רבים כתבנו יום ה' יתרו תכ"ט לפ"ק.

.35

בהיות שעמד בקומה ויצא בחירופי' האיש הרע כמ"ר ברוך בהר"ר וואלף חזן ברוך שמו וארור יהי' שכבר היה נתפס במעשים הרעים וגיזם גיזמי' רעים נגד הגוי' וסכן הקהלה יצ"ו ועתה שינה באיוולתו ופער פיו לבלי חוק נגד ערלים אפי' ע"י תינוק בן יומו יהא נאמן עליו שיחזור לסורו אזי כלה גרש יגרש... יום ג', י"ט כסליו תל"א.

.36

A. יעקב בן יואל קצב... הכה את רעהו... בלא עדים את יוזפי פינר... באם שיבוא עוד דבר גדול או קטן כמו הנ"ל וכיוצא בו אזי אחת דתו הוא לגרש אותו מקהילתנו תיכף ומיד ולא יהיה לו חלק ונחלה עירונית... כ"א כסליו תמ"ב.

B. אברהם בן איצק קצב... מעשה רע בהרמת יד נקרא רשע מלבד שאר מעשים... שלא ליתן לו חזקת עירונית פה ק"ק פוזנא (תמ"ב).

ב. עניני שיכון (Housing Policy)

.37

כבר מבואר פעמים ושלש שהאלופי׳ בני כהר״ר מנחם מענדל[36] ז״ל מחויבים לבנות החורבות שאחורי בתיהם וסמוך להם וכבר השבע השביעו הכשרים את הקהל יצ״ו על ככה ועדין הם עומדים חרב בלתי בנויים ויותר מהמה שמגיעים בית בבית מצטרפים שאר חדרים לבתיהם וממעטים הר׳ורין מה שנאסר כבר בפנקס הקהל וכשרים יצ״ו . . . יום ה׳, חהמ״ע פסח ת״ב.

.38

על אודות הבית של כמ״ר שמשון פרביר וכמ״ר דוד ר״ט העומד לנפול גזרנו על האלוף הר״ר צבי הירש פרנס[37] יצ״ו לבנות הבית על מעמדו כבראשונה . . . היום יום א׳ ז׳ אלול שפ״ט.

אמת הוא שהחלק של כמ׳ אברם פילר ז״ל הוא ק״נ[38] מוחלט להקצין הר״ר צבי יצ״ו ככל אופן הנ״ל. ונאו׳ יודא ליב מקראקא, ונאם ליב ר׳ שמעליקש, ונאם יצחק אייזק היילפרון, ונא׳ משה כהן מלבוב[39].

.39

בהיות שראה ראינו גודל הלחץ זו הדחק של כהר״ר שלמה קבלענץ בהיותו פה אתנו בסבת זה נחרב ביתו ושאיה הוכה שער ונפל הבית ולא יכל לתקן . . . ע״כ דברנו אל ליב ר״ש ר״י[40] יצ״ו ובקשנו שהוא יהיה כמו גואל ואין גואל קרוב ממנו כידוע . . . יום ד׳, א״ך טוב לחדש תמוז ת׳ לפ״ק.

.40

עלתה במוסכם האלופים הקצינים שבעה האנשים מבוררים שהאלוף הר״ר מנחם מענדל פרנס יצ״ו ובנו האלוף כהר״ר יוסף[41] יצ״ו מחוייבים להשכיר כל הבתים שאחורי ביתם הן הבית בחצר של בית יוחנן פעטלציר דהיינו הבית חורף שהיה של בער סמטור ובית חורף של יוזפא ריקלש ובית של כמ׳ שמואל לאווין[42]

[36] Probably מנחם מענדל פרנס; LN, I, 7; II, 17, 18; LL, 77 ff.; below doc. 40, 75, 94.

[37] Probably the son of מנחם מענדל mentioned in note 36.

[38] קנין נמור.

[39] Identical with משה בן יהושע ולק מלבוב who signed doc. 12?

[40] Doc. 132.

[41] Koczy, XIII, 197, 226; below doc. 43, 91, 93.

[42] Doc. 96.

ז"ל ובית החורף שהיה של ר' אברם קרעסקש והבתים שבחצר הבית של כהר"ר יוסף הנ"ל הגם שיתנצלו שרוצה לבנות הבתים מ"מ מחוייב להשכיר כולם כהיום הזה והדרים שם מחוייבי' לטפל לבנות ולתקן הבתים וינוכה להאלופי' הנל משכירות הבית.

וזאת שנית עלה המוסכם מהאלופי' מבוררים לשיעקור דירה הנעלה כהר"ר משה ווינר[43] מבית חמיו האלוף כמוהר"ר ליב פרנס[44] יצ"ו מחוייב כמהר"ר ליב להשכיר הבית החורף הגדולה שעשה לו לחדר מנוחה הפתוחה לבית החורף.

וכן לכשיעקור דירתו האלוף הנבון מוהר"ר הירץ דיין מבית חמיו יצ"ו מחוייב האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו להשכיר הבית החורף בבית אבני' הסמוך לביחו שהיה של מהר"ר חנוך סגל זצ"ל.

וכן לכשיעקור בנו או חתנו של הנעלה כמר ישעיה סג"ל פלאצקר[45] מבית כמ' ישעי' הנ"ל מחויב כמ' ישעי' ס"ל להשכיר הבית חורף של מעלה שהיא בבית אבני' שהיה של כמ' ישראל צורף.

והקנס על העובר מאה אדומי' לצדקה בלי מחילה. והנעשה נעשה היום יום א' ב' לחדש אייר שין צדיק זין לפק. ולמען תהיה תקנות נטועות וקבועות כיתד במקום נאמן הובא לפנקס.

וענין מבוררים הנ"ל על התקוני' הנ"ל התקינו האלופי' הכשרים בפסח שצ"ז לפק כמשמעו' פנקס הכשרים.

.41

כבר יסוד מוסד תקון גדול בקהלתינו יצ"ו שלא למעט בדיורין והנה עתה עבר כמר יודא פעטלצר[46] על התקנה ההיא ומיעט בדיורין במה שהשכיר בית החורף שלו בביתו שלמטה על הארץ לכמר יעקב שאול קרעסלש[47] לסחורותיו בכן עמד לפני קהל יצ"ו בעבור זה והתנצל שבעבור זה הכניס יותר קאמרלייט[48] בבית החורף שלו ודר עם ארבעה קאמרלייט כדי למלאות המיעוט מחמת שכירות הנ"ל. עוד אמר שצריך הבית החורף הנל לצרכו לתת לשם סחורותיו בכן ע"פ התנצלותיו הנל נשאו פניו לדבר זה בזמן הקיץ דהאידנא וקורם התחלת זמן חורף הבע"ל מחויב כמר יודא הנ"ל להעמיד את עצמו לפני העדה יצ"ו לשאול מה יהא משפט

[43] Koczy, XIII, 53, 226. However, his statement that Moses Wiener was the Croesus of the Jews in Poznań does not seem to be supported by doc. 132. Cf. also doc. 103b.

[44] Probably identical with ליב ר"ש פרנס mentioned in doc. 104, 134.

[45] Doc. 43, 94.

[46] Doc. 132.

[47] May be identical with יעקב חתן יעקב ר"ן קרעסלש mentioned in a document from 1621. Cf. LN, II, 11; below doc. 70, 74, 132.

[48] Tenants.

[בית] החורף הנ"ל כאשר יורו אותו הקהל כן יקום וכמר יודא מחויב לבא מעצמו לזמן המוגבל לפני הקהל יצ"ו בלתי קריאה ע"י שמשי' באיבוד זכיותיו. הובא לפנקס לאות ולראי' יום ה' ר"ח תמוז תי"ו לפ"ק.

.42

תקנות המבוררי' המה בכתובי' חתומי' בקצה מטה ענייני
ואופני דירות המשכיר בית החורף והמכנים קאמרניק[48]

מי שימכור ביתו אזי שכינו הקרוב וסמוך לביתו אין לו עליו דינא דבר מיצרא מלבד מי שיש לו שותפות באותו בית עצמו וזולת זה דין דבר מצרא בטל וזהו הטוב והישר בביטלו ושום דיין אל יפסוק עליו.

מהיום אסור להגיע בית בבית לסתור בכותל ביתו לפתוח לו פתח לבית החורף שלו לחדר משכב או להוסיף לו דירה באופן הנ"ל בכל ענין אסור לגמרו כלל וכלל כדי שלא למעט בדיורין וק"ו בנו של ק"ו שלא להניח שום בית החורף פנוי בלתי דיורין.

השוכר בית החורף עם שני חדרים יהיה השכירו' שמנים זהו' פו', עם שלשה חדרים השכירו' מאה זהו', בית החורף עם ארבע חדרים יהיה השכירו' מאה ועשרה זהו'. . . . יום ב', כ"ח תשרי לפרט זה צוֹר ישעינו לפ"ק.

.43

הלא ידוע ומפורסם ברבר הקד"וק[48a] על הבתים שהשתדל עלינו מהמלך יר"ה עלה ההוצאה לסך שמנה עשר אלפי' זהו' והמלך יר"ה שלח לכאן קאמסרין[48b] ועשו פסק באיזה בתים שיהודים מחוייבין לסתום החלונות והפתחים ולסתור איזה בניינים בכן התרינו באנשים האלה שיתנהגו כפי הפסק הן בענין סתימה והן בענין סתירה וגם שלא ישנו את תפקידם הגם שיסתמו ויסתרו עכשיו כפי הפסק אל יסתרו הסתימה ואל יבנו הסתירה לאחר זמן רק עולמית יעמוד ויקום כפי פסק הקאמסרין וככה הכרזנו בכל בתי כנסיות כנ"ל והזהרנו העם על ככה. גם התרינו בהקצין כמר ישעי' סג"ל שיסתור מעקה שלו הבנוי על קרקע של החזקה באשר נחנו הוכרחנו לסתור הבית המדרש שהיה בנוי על שטח קרקע הנ"ל וכל מה שהיה בנוי עליו

[48a] *Kaduk* meant in old Polish law the estate of a deceased childless owner which, if he was a foreigner, became the property of the King. Also estates of Polish citizens went to the King (*Kaduk*), if the owner died childless and did not leave any will.

[48b] Commissaries.

והשיב הקצין כמר ישעי' סנ"ל שלא צוו הקאמסרין לסתור מעקה שלו ולא נזכר בפסק שלהם שיחויב כמר ישעי' סגל לסתור מעקה שלו בכן אם שלא ימצא כדברי הקצין כמר ישעי' מחויב הקצין הנ"ל לשלם מכיסו ומביתו הקנס שיוגבה מחמת מעקה שלו וכן כל שאר הוצאות והיזקות שיעלה מזה הכל מחויב הקצין כמ' לסלק כי כשורי לצלמי. גם האלוף כהר"ר יוסף ר' מענדלש סתר בחומת בית המכס ועשה פתח פתוח שיוכל לצאת ולבא מביתו לבית המכס ומבית המכס לביתו בכן בפני כל הקהל התרינו בו לסתום פתח הנל בכן קיבל עליו אחריות שהוא יסלק מכיסו ומביתו כל מה שיעלה ויגיע מזה הן הקנס והן כל היזק וניזק וכל הוצאות שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב. לזכרון לפנינו תמיד אמרנו להעלות רשום בכתב אמת וצדק היום יום ב', ט"ו למנחם תי"ו אלף לפ"ק.

תשובת הרמה אלופי הקהל יצ"ו להקצין כמר ישעי' ס"ל יצ"ו הנ"ל הגם שלא נזכר מפורש בפרטית לסתור האלטא"ן[48c] ומעקה שלו מ"מ נזכר דרך כלל לסתור כל הבניינים הבנוים על שטח חלקת הקרקע של באנקי"ן ויש לחוש שבנין אלטאן ומעקה שלו הוא בכלל סתירת בניינים הנל אשר ע"כ ההתראה הנ"ל במקומו עומדת וחל עליו סילק ערעור פקפוק ונדנוד שיבא ויגיע מזה ככל תוקף הנ"ל. נעשה יום הנ"ל.

.44

הלא ידוע ומפורסם ומודעת זאת לכל גודל . . . שהיה להקהל יצ"ו בענין קדוק בתים ובית הקברות ומשפט מינכין[49] בענין קוטל הוי"ף[50] ופינוי בתי חיצונות והשפלת הבתים של אחורי הרחוב שפל חד וחד מנהון הוא מצב ומעמד קהלתינו ומה גם כולם כאחד משפטי' הנל בכן היה העיר פוזנן נבוכה והמעמד תלה על בלימה עד האל יתברך ברחמיו וברוב חסדיו . . . בלב המלך יר"ה לשלוח שרים קאמסרין לעשות חוק ומשפט מעמד הקהלה בענין בתים ובית קברות גם נתן השי"ת בלב המינכין ליכנס עמנו בפשר דבר ועל ידיהם נעשה מעמד ומצב הכלל ע"י רצי כסף ממון רב לאלפים ורבבות שהוציאו, ובאשר שאי אפשר לגבות הכל מגביית סכומו' כי קצר המצע, בכן בטיב שכלם כיד הטובה עליהם שקלו וטרו ברבר זה ועשו תקנות קבועות כבסמורות נטועו' לגבות איזה גביית מן החוץ שלא מן הסכומו' דהיינו מכס קויטל הוי"ף הוספה שהוסיפו על הראשוני' ומכס הרחוב ותקנות בענין סעודות. ובאשר שתקנו' אלו הם ישרים ונכוני' טובות ותועלת הקהלה יצ"ו להקל מבעלי סכומות ולהיות עזר והועיל והוצאו' הנל אשר ע"כ אלו תקנות יעמדו בתוקפם וגבורתם ולא לבטל אותם אפי' כמלא נימא אף המנהיגי' הבאים אחרינו. נעשה יום ד', י' ואדר ת"ב לפ"ק.

[48c] Altan = balcony.
[49] Mönche = monks.
[50] Slaughterhouse or meat market.

ג. הגבלות שידוכים (Marriage Limitations)

.45

אנשיל חייט בר יעקב מק"ק גרידץ עשה חיתון פה קהילתנו שלא ברצון מנהיגי הקהלה ולא שאל את פי פרנסי' יצ"ו כפי התקנה המבואר בפנקס, ע"כ עלתה ההסכמה שלא יהיה לכ' אנשיל הנ"ל חזקת עירונת פה בקהילתנו גם לא יעשה לו החופה פה רק צא יאמר לו מלבד שאר טעמים הכמוסים וחתומים באוצרתינו שלא ידור כאן.

היום יום א', ב' סיון שפ"ח.

.46

A. כמר יעקב הנושא את בת כמר עקיבא מ"ש [מעד שענק] שהתנאים נכתבו פה העידו הגידו השמשים יצ"ו שהותנו ע"מ שלא ידור פה פוזנן וכמר דוד ויעסל מעד שענק נתקשרו באיבוד עירנות שלא ידור פה אתנו ודבר זה נעשה ע"י ר' יעקב שמש בכן הזהרנו השמשים שיהא זאת להם לזכרון שלא יעמדו לו החופה פה אתנו כלל וכלל. לעדו' הוכתב לפנקס היום יום א', י"ב אלול ת"א לפק.

B. כמר זעליג גלאזר נעשה ע"ק להקהל יצ"ו בדבר החיתון שעשה פה כמר בנימן גלאזר שלא יעמוד החופה פה אתנו והוא באחריו' גמור . . . יום ו', י' סיון תט"ל.

.47

כמר גדלי' בן כמר יוסף ז"ל התקשר עצמו בשבועה לפני השמש הכנסת הנעלה כהר"ר אליעזר כץ שמש בב"ה[51] ישינה דז ער זאל בכאן תנאי' לאזין שרייבן אונ' אין תנאים זאל מן איין שרייבן דז החתונה זאל זיין בק"ק ווראנק אונ' ניט היא אונ' מכ"ש ניט צו וואונן בכאן ק"ק פוזנן. ע"ז האבן האלופי' מתרה גיוועזן צו שרייבין בכאן תנאי'. השבועה הנ"ל היה בב"ה ישינה בפא"ה. נעשה היו' יו' ג' ב' אדר תכ"ב ל'.

.48

עלתה במוסכם הקהל י"ץ איש לא נעדר ששום בני קהלתינו לא יתחתן עם בני המדינה אם לא שמכנים לו לנדן ארבע מאות זה' מזומנים בלי שום תחבולה וערמה שבעולם מחמת טעמי' נימוקי' זה יהיה לחוק עולם ולא יעבור בלי שום התנצלו' [שצ"א].

[51] בבית הכנסת.

.49

כבר יסוד מוסד נתקנה בקהלתינו בהסכמ' כל העדה שלימ' יצ"ו איש לא נעדר ששום בני קהלתינו אין לו רשות להתחתן לישא אשה ממדינה אם לא שמכניס לנדן סך ארבע מאות זהו' פולניש מזומני' וזה יהיה לחוק ולא יעבור מפני טעמי' עתיקי' ונימוקי' והנה כמר זלמן בן מענדל יוקלש אמר לדבק לבת עזריאל מק"ק לעסלא נגד רצון הקהל שמיחו בו כבר והתרה בו בשמשי הקהילה מחמת שהוא נגד התקנה שלא מכניס ארבע מאות זהו' כנ"ל. על כן עלתה במוסכם שאל יהא לו חזקת עירנו' פה אתנו ק"ק פוזנן להסתפח בנחלתינו וכמו זר נחשב כשאר אנשים שאין להם ע'רנו' פה . . . ה' אדר"ש שצ"א לפ"ק.

.50

כמר לעמל בן מהר"ר אייזק שמש זצ"ל נתחתן עם אנשי מדינה יצ"ו ואין מכניס לו לנדן שלו סך ארבע מאו' זהו' שלמים כפי תקנה הקהלה יצ"ו בצירף ל"ב אנשים בכן בשעת כתיבת תנאי' פה פוזנ' תקע כפו לכמר שמשון אונטר שמש של בית הכנסת הגבוה שאל ידור פה אתנו פוזנ' כל זמן שתהא התקנה קיימת. נעשה ביריד ארר שצ"ג, לעדו' ולראיה הועל לפנקס למען יעמדו ימים רבי'.

כמר שמואל פרעגיר שהיה חתן יצחק ליפשיץ נושא אשה מבנות המדינ' וסך הנדן אין מגיע כפי תקנה הנ"ל גם זאת שאין לו חזקת ערנות פה פוזני' ובשעת כתיבת התנאי' פה פוזנ' תקע כפו שאל יסתפח בנחלתינו פה פוזנ' ולכהר"ר ליב חזן כץ יצ"ו תקע כנ"ל. נעשה ביריד ארר שצ"ג לפ"ק. לעדה ולראיה נכתב לפנקס, יוסף יוזל סופר ושמש.

.51

כהר"ר חיים חארזיש לא הכניס לנדן בתו סך ארבע מאות זהו' פו' כפי תיקון הקהלה בצירף ל"ב אנשים יצ"ו והנה אע"ג שהרשה לו לעשות החתונה בק"ק סווערזעניץ אבל החתן עם אשתו בת ר' חיים הנ"ל צריכין לעקור דירתן תיכף אחר הפסח שצ"ד הבע"ל ואינם רשאין לעמוד שם יותר מזמן הנ"ל ובאופן ובתנאי זה הרשה לו הנ"ל כנ"ל . . . יום ה' חשון שצ"ד לפ"ק.

בן כמר יאקב קלמנש נושא אשה מבנות סמטור ואינו מכניס לנדן שלו ארבע מאות זה' . . . ואל יסתפח בקהלתינו פה פוזנן וע"מ כן נכתב לו התנאים פה ק"ק פוזנן . . .

.52

כרוז כ' חשוון תמ"ב אודות השדוכי'. בהיות שנראה גודל העניות . . . שידוכי' המפריזים עד ארבע מאות זהוב' רק ששה שידוכים בשנה [ארבעה שידוכים שצד האחד מקהלתינו ושני שידוכים ששני הצדדים מקהלתינו] נדן יותר מארבע צריך לשאול את פי הפרנסים.

למי שנותנין לנדוניא ארבע מאות אסור לו להשאיל על קרקעות יותר משני מאות. למי שנותנין לנדוניא פחות מארבע מאות אסור לו להשאיל על קרקעות עד שש שנים.

לא לשדך עד אחר פסח תמ"ב.

.53

ברבר המעשה שלא כהוגן אשר עשה געץ חייט בן ברוך וזרון לבו השיאו שעבר על הכרוז הנ"ל-אשר הוכרז התקנה בחיל שלא ירום שום אינש ידו ורגלו לעשות שום שידך כפי התקנה הנ"ל עד פסח תמ"ב והוא לא שם על לבו התקנה ועשה שידך עם בנו הנער ברוך ובעמדו לפני שלחן הטהור אלופי קציני מנהיגי העדה הזיד תרוצי' ואמתלאות רעועי' וגרועי' שהשידך נעשה באופן שלא ידור בנו הנ"ל בקהילתינו אחר החתונה שיהי' לו מזונות בבית חמיו שלש שני' אחר החתונה ולא נכנס באזני האלופי' והקהל יצ"ו דבריו. והי' מן הראוי לענוש אותו עונש ממון קנס גדול וחרפות וביושי' גדולי' על המעשה לא טוב אשר עשה, אך הפנאי לא הי' מסכים ועוד יד אלופי' הקהל נטוי' להשיב גמולו בראשו ואחת דתו עלה במוסכם כל הקהל יצ"ו שבנו החתן ברוך הנ"ל אינו רשאי לדור פה קהילתנו אחר החתונה שלו כלל וכלל לא, ולא יועיל לו שום תחינה ובקשה. והאלופי' הקהל יצ"ו יאטימו אזנם ולא יאבו ולא ישמעו לו להתיר, רק אחר כלות שלש שנים אחר החתונה שלו יהא צריך לבוא ולעמוד לפני אלופי מנהיגי העדה לבקש על נפשו התרה כפי התיקון הנ"ל אם לרחקו או לקרבו לפי ראות עיני השופטים והמנהיגים אשר יהיו בימים ההם. ד', ח' כסליו תמ"ב.

.54

בהתאסף ראשי עם יחד נתפקחו אודות המשרתים פה קהלתינו אשר רובם פרו"ש מדרכי ה' אשר על זה כבר נתנו עיניהם ולבם ראשי' ומנהיגי' יצ"ו ועכשיו ביותר, באשר ברור הזה כמעט אין טוב אין גם אחד וכן אחר העיון והמשא מתן בניהם עלתה בהסכמ' ששום משרת לא יתחתן פה אם לא ישאל את פי הקהל יצ"ו ויציע דבריו לפניהם לחפוש ולפשפש את משפטו ומעשיהו ועל פי שני שלישים מקהל יצ"ו שיסכימו שיתחתן פה יקום הדבר ולא בשום אופן אחר, הגם שיחסר רעה אחת משני חלקי הקהל אז צא יאמר לו ולא יהא מיושבי קהלתינו. ח"י תמוז שפ"ט.

.55

המשרת של ברוך רופא[52] כמר הירש המתקשר לישא הבתולה היתומה בת ישראל קצב לא היו האלופי' קהל ועדה יצ"ו מרוצה בחיתן זה, בכן נתקשרו אמה

[52] May be identical with כמר ברוך mentioned in doc. XXV, LN, II, 18.

של הכלה הנ"ל ושני אחיה כמר נחמן וכמ' הירש ותקעו כפם שלא תהיה החתונה פה ק"ק פוזנן ומכש"כ שלא ידור פה ולא יהיה לו חזקת עירונית פה אתנו. ובדבר עירונית של אשתו הנ"ל יעמוד על הקהל יצ"ו. נעשה יו' א"ך טבת ת"ג.

.56

כבר מושבעים ועומדים ומוזהרים על ככה שמשים דקהלתינו באזהר' רבא שלא יכתבו תנאים לשום משרת ואפי' ששני צדדי' הם מקהלתינו אם לא מדעת ושאלת פי הפרנס החדש יצ"ו, והנה השמשים לא היו נזהרים ע"ז ועברו כמה פעמים בכן יצא בהסכמת הקהל יצ"ו אם יעבורו עוד ע"ז אפי' פעם אחת... שיאבדו שמשות שלהם ולא יועיל שום התנצלות. ולמען תהיה לחוק צווינו לכתוב לפנקס. היה זה היו' יו' ה', ך' טבת ת"ה.

.57

האשה סלאטא אלמנת ר' האשקא נתקשרה בפני האלוף הקצין כהר"ר צבי הירש[53] פרנס יצ"ו בדין ערנות שלה ובכל תוקף ואומץ שבעולם גם תקעה כפה להשמשי' כהר"ר יוזל סופר וכמר שלמה שמש[54] שבנה כמר שמשון יעקור רגלו מכאן פוזנ' והוא יהא פה אתנו בבל יראה ובבל ימצא עכ"פ יום או יומיים אחר אסרו חג סוכות הסמוך בלי שום התנצלות שבעולם. ואם ח"ו שימצא המשרת שמשון הנ"ל שני ימי' אחר זמן הנ"ל אז מחוייבת האשה אמו הנ"ל לעקור דירתה מכאן עם בנה שמשון וכל רכושה יהא הפקר כדין הפקר ב"ד הפקר והערנות שלה תאבד כפי התקשרו' שלה. כל הנ"ל נתקשרה ככל הנ"ל ונתרצית להנ"ל בלי אונס. היה זה יום ב', י"ב תשרי שצ"ג.

.58

המשרת האומן כמר משה בן טריינה אל יעמידו השמשים חופה שלו עד שישבע תחלה פא"ה שלא ידור פה אתנו כלל וכלל ושנים מקרוביו או מידועיו מחויב להשתדל שיהיו ערוב בעדו שיעקור דירתו מכאן עכ"פ שנים או שלשה שבועות אחר חתנותו. ובק"ק סווערזענץ הרשות לו לדור בכל אוות נפשו. ומחויב לכלול בשבועה הנ"ל שאל יפציר בהקהל יצ"ו שיתנו לו עירונות פה אתנו, לא היום ולא לאחר זמן אל יעשה שוב הפצרה. נעשה יום הנ"ל. אכן באם שלא יתעסק פה אתנו במלאכת האומני' רשות לו לדור פה. ה' כסליו ת"ה.

[53] Doc. 86, 89, 98, 136.

[54] Probably identical with שלמה בן מנחם סנ'ל שמש mentioned in doc. 98.

ד. הגבלות כלכליות (Economic Regimentation)

.59

הסכמה זו עלתה מפי כל הקהל יצ"ו בכל עת וזמן שילכו הולכי ירידי גניזן טורן ודנצק וכל שאר ירידים ההולכים בחבורה אחת מחוייב אותה חברותא לעמוד זה אצל זה בכנופיא אחת בכל הדרך עד שיגיעו ויבואו אל מחוז חפצם ואם יפגעום ח"ו איזה פגיעה רעה בדרך שיעמדו עליהם כפריים או חמסנים גוזלים ושודדי'[55] . . . יום א', כ"ה תמוז ת' לפ"ק.

.60

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה כלם שלימים עלתה הסכמתם והצמדתם ששום אדם מבני קהילתינו אינו רשאים ליטול איזה סחורה אויף גיזעצט הן ברויך ווערג[56] הן שאר סחורות בעולם ממי שדר חוץ לקהלתינו הן מיהודֵי הן מערל להבדיל בקנסות גדולות ובעונשים כהררי אל ולא יועילו על זה שום התנצלות ואמתלא בעולם מלבד שיקח לו הסחורות ולא יהא ניתן לחשבון. היום יום ו', י"ג תמוז שפ"ח.

.61

ואת כל ונוכחת שבא לפני ראשי ומנהיגי הקהילה כמ' יעקב בר שמואל שמש וקיבל עלי' באלה ובשבועה במושב זקני עם ועדה הקדושה שלא להביא עוד הנה ביבר וליתן פה לצבוע אותם ואם יעבור ויבא הנה אז מחוייב לחזור וליקח אות' בלי צבועי'. וכדי שלא לקפח המחיה מהאנשים אשר בתוכינו הם יושבי' כי גדלה צעקתם מאד עשינו גם להבא תקנה כיתר תקוע במקום נאמן להיות כמסמרו' נטועי' לחוק ולא יעבור שלא יביאו עוד אנשי זולתינו מעיר אחרת להביא ביבר למלאכת הצביעה ואם יעבור אחת דתו חרוץ להשיב פניו ריקם וכאשר בא כן ילך. כה עלתה ההסכמ' היום יום א', י"ז שבט שע"א מפי ר' יוסף פרובסט פ"ה [פרנס החדש].

.62

על פי עדים ברורים נתברר שכמר נתן י"ן לא התנהג עצמו כשורה בעיר ורנקבורט דאדר על היריד בעסק סרסרות וכן יצא בהסכם כל הקהל יצ"ו שעיר ורנקבורט הנ"ל יהא לו אסור לבוא לשם . . . עד אחר שנה תמימה . . . היה זה היום יום א' כ"ג מנחם שפ"ט. גם לייפסק יהא לו אסור לבא לשם משך הזמן הנ"ל . . . אף גם בין הירידים אינו רשאי לבא ללייפסק ולפרנקבורט. נאם צבי הירש. ונאם אברהם אבריל, יוסף כץ פרוש[57] . . .

[55] Further on the measures for self defense are mentioned.
[56] Furs.
[57] Or פרופ"ש? doc.119.

.63

אנשי סוחרי לייפסקר צועקים צר ומר על כמ' [the name is crossed out] מחמת שהוא מזיק אותן ומקלקל כל המשא מתן שלהם משום שממשכן הסחורה ונוטל על הסחורה כל דמי המקח תכף מיד אחר הקנייה ומתוך כך מייקר השער משום שאינו מוציא שום פרוטה על הסחורה ויותר קשה משום שנוטל כל סך דמי המקח על הסחורה יורע הסוחר המקח של הסחורה והוא גרם וסבה שהערלים מלמדים המחיה ומביא מעט מחיה הנשאר בישראל תחת ערלים הן היום בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו והנוגעים הוצרכו לעמוד יצא בהסכמת כולם ששלש אלה יעשה לו לעצמו כמ' ... הנ"ל בעונשים המבוארים למטה האחת כמ' ... אינו רשאי לישא וליתן בעסק משא מתן של סוחרי לייפסק אם לא שיביא אתו עמו על כל יריד ויריד סך חמש מאות זהו' מזומנים או ממרמא[57a] טובה על סך הנ"ל. השנית כשיקנה הסחורה מחוייב ליקח אותה מיד הסוחר לחדר שלו ומחוייב להחזיק הסחורה בחדרו שני ימים רצופים. השלישית אותו סוחר שישכין כמ' ... אצלו הסחורה אינו רשאי לסלק הסוחר שקנו ממנו כמ' ... הסחורה באופן שלא יתראו פנים בפנים ושלשתן אלו מחוייב כמ' ... לברר בכל יריד ויריד על ידי עדים ברורים ואם אחת מאלה לא יעשה כמ' ... אחת דתו שיהא לו אסור באיסור גמור להתעסק בעסק משא מתן של סוחרי לייפסק מלבד שאר עונשים עצומים נפלאים ונוראים אשר יושת עליו בפלילים ולא יועיל לו שום התנצלות בעולם. והנ"ל יועמד בחזקתו כיתד לא ימוט לעולם. לעדו' ולראיה רשמנו זאת בפנקס הקהל למען יעמדו ימים רבים. היום ביום ג' ז' אדר ש"צ. נמחק בידיעת הקהל יצ"ו יצחק בכרך[58], ונאו' יודא ליב מקראקא, ונאו' יוסף רמ"ך.

.64

מאחר שראינו כמה וכמה מכשולים וקלקולים מתהווים מעסק כמ' שמעון חתן כהר"ר זלמן פופיס שמתעסק בעסק הלוואת מעות בין איש ובין חבירו ע"כ בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו עלתה המוסכם מהיום והלאה אין רשאי כמ' שמעון פופיס להתעסק בעסק הלוואת הן לסרסור איזה הלוואה או להביא איזה ממרם למכור ואפי' אסור לו לומר לחבירו שיש איזה סך מעות ביד איזה מלוה ושאר כל העניינים שבעולם הטבע בהלוואת ממון אסור לו לסרסור הן אנשי קהלתינו הן אנשי מדינה יצ"ו ולא יועיל לו שום ערמה ותחבולה שבעולם. ואם ח"ו כמר שמעון יעבור על ככה אפי' כמלא נימ' ויתברר הדבר באיזה זמן הן זמן קצר הן זמן רב יצא דינו היום במוסכם הקהל יצ"ו שיאבד דין חזקת עירנות שלו. וכמר שמעון פפוס מחוייב לישבע פא"ה ... יום א' קודם ר"ה שצח"ל.

[57a] Mamran.

[58] Probably identical with יצחק בכרך רופא signed on doc. 92.

.65

עלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו שהאשה פערל אלמנת ר' יעקב רייס כץ לא תמכור שום דבר על האמה בכיפה שלה שעל השוק הן בגדים הן בגד פשתן ויהיה מה שיהיה לא תמכור על האמה רק חתיכה שלם גם לא תמכור בכיפה הנ"ל שום דבר הנמכר על השמע"טר הויז כגון העמדר ובתי שוקיים, שקרפיטקש[58a] וקעלניר וכדומה לזה. ובאם ח"ו תעבור על אחת מכל מאלה מכל הנל יחוייב האלוף כמהר"ר וואלף סג"ל חתנה לשלם ש"ח שלו מסך מאה וחמשים זהובי' שהניח כהר"ו שיתקיים כל הנ"ל עד גמירא והיא גם היא קיבלה עליה לשמור לעשות ולקיים כל תוקף הנ"ל ואל יפול דבר ארצה. לעדו' ולראי' הובא לפנקס היו' יום ב', ט"ו חשון שצ"ח, לפרט ערכתי נר למשיחי לפ"ק.

.66

הנהו תרי סרסורי כמ' משה התן ליזר ישעי' וכמר פנחס בן יצחק עברלש לא התנהגו עצמם כשורה בעסקי סרסרות... ועלתה ההסכמ'... שאין רשאים להיות סוחרים לקנות איזה סחורה רק לסרסורים נחשבו ובזה יהא מתעסקי' בעסקי סרסרות... רק לבני קהלתינו יסרסרו ובאם שלא יקיימו... ולבא יבואו על שום ירידים רק יהא להם באיסור גמור לבא לשם. היום יום ד', ג' אלול שפ"ט לפ"ק.

.67

הנה מה שנאסר מאז ומקדם שלא לקנות שום צמר מהסוחרים ערלים אותו איסור תעמור בחזקתה ובקבועת' והיום הזה יצא במוסכם כל העדה יצ"ו ששום אינש יהיה מי שיהיה לא יקנה שום צמר מסוחרי' ערלים אם לא בשאלת פי הפרנסי' יצ"ו. ואז כשיבא איזה סוחר יהודי בשאלה כזו להפרנסי' אז באם שיהא אותו סוחר מוכר צמר מכמה זמני' יתיר לו הקהל הקנייה באופן ובתנאי זה שהיהודי מחוייב לתת לתוך הקהל יצ"ו מכל אבן ואבן ואין כח ורשות ביד שום פרנס להתיר הדבר באם שלא יתן זהו' פו' לתוך הקהל. גם אין כח ביד שום פרנס ליקח פחות אפי' פרוטה רק זהו' שלם יקח מכל אבן. ואם שיהא הסוחר חדש מקרוב בא שלא קנה צמר מעולם אז תעמוד האסור ואין לו רשות לקנות שום צמר מסוחר חדש אם לא בידיעת ובהסכמת רוב הקהל. נעשה בהסכמ' כל העדה יצ"ו יום א', י"ב מנחם שצ"א לפ"ק.

.68

תקנות שנעשה יום ב' לחשון תכ"ח עפ"י י"א אנשים בצירוף האב"ד ור"מ מהר"ר יצחק[59] נרו.

[58a] Skarpetki = socks.

[59] Probably identical with ר' יצחק בר' אברהם mentioned in LL, 94.

תקנות הקדומות שנעשה ע"פ י"א אנשי' בטבת תכ"ה הם בתוקפם ובגבורותם. ואל יפול דבר ארצה ואלה מוסיף על הראשונים:

א'. אותן אנשי' שסוחרי' ערלים יתנו להם מעות מזומני' לקנות סחורה אם הוא על צמר אזי יתנו נוסף על הברדאן זהוב מכל אבן ואי'[ם] הוא שאר סחורה אזי יתנו זהוב מכל מאה נוסף על הברדאן.

ב'. איסור גמור ליקח צמר או שאר סחורה מבית המשקל ולהניח בחדר של הסוחר אך מחויב להניח מקודם מיוחד שלשה ימי' בחדר אחר שלא ברשות הסוחר.

ג'. וגם אסור למסור המפתח להסוחר מחדר אשר יש שם הסחורה תוך אילו שלשה ימי'.

ד'. באי' שיהיה חמשה או ששה שותפי' ביחד לקנות צמר אזי לא יהיו נחשבי' רק לשני' ובכל יום אינם רשאין לקנות כולם אך יבררו שניי' פה בקהילתינו ובאי' שהשניי' ילכו חוץ לקהלה לעירות ולכפרי' אזי להעמיד שניי' אחירי' במקומם וגם מחויבי' להודיע בכל יום לפרנסי צמר מי ומי אשר יהיו הקונים באותו היום ובאי' שלא יודיעו אין להם רשות לקנות.

ה'. מגיזות צמר העבור יתנו אילו אנשי' שהיה להם מעות בידם מסוחרי ערלי' חי"ג ממאה, שאר סחורה גם צמר ד"ג[ן?]. מכל אבן נוסף על הברדאן.

ו'. ואותן אנשי' אשר יעשו מקחי' עם סוחרי' אף שקבל מעות מסוחרי' או סחורה לא ית[נו] כלום....

.69

להיות אשר שמענו צעקת נאקת הצופטין[60] אויף יהודים דז זיא מקפח זיין אירה מחיות דז בלתי אפשרי איז דאז זיא קאנין זיך פר יהודים מחייה זיין דז זיא לויפען אלי עגלות נאך אונ' פריצים ווען דיא קומין צו פארין פרעגט ער אין וואש ער וויל קופין דורך דעם קאן קיין סוחר צו זיא קומין והעקורים הם הקירשנר[60a] אונ' גיוונד שניידר אונ' פעטלצר אשר גדלה את צעקתם אונ' דיא גיזומי' דז זיא האבין מוציא מפיהם גיוועזין על הכלל כלו יצא, הקהל יצ"ו האבין מזהיר גיוועזין ברבים השכם ושלוח אונ' אונטר די ליפר זיין סרבים וסלונים אנשי בליעל זיא ניט ציית זיין לקול המורים עד שבא המים עד נפש והשעה צריכה לכך למיגדר מילתא ע"כ האבין הקהל גודר פרץ גיוועזן אונ' האבין מעביר גיוועזן שלשה אנשים אלו דהיינו ר' הירש ר' שמעון חזן, שמואל בן ליברמן, קלמן חתן ר' הירש חזן. זיא זאלן כלל קיין ליפר[60b] זיין הן אין רויך וורג הן מיט קליידר הן מיט מרגליות ואבנים טובי' אודר איין סרסור צו זיין געלט צי ווייזין אודר איין שיטאר וליפר אויף צמר וכל מה שהפה יוכל לדבר זאל ער קיין לייפר זיין אונ' זאל ניט טארן צו קיינם פריץ גיין שנה תמימה. וועלכיר ווערט עובר זיין אחת דתם שיאבד עירנות

[60] Zuenfte = guilds.
[60a] Furrier.
[60b] Runner = middle man.

שלו אונ׳ זאל מוזין תיכף אויש דער קהילה ארויש. אונ׳ איטלכר לייפר זאל נזהר זיין צו האלטין די תקונים דיא לנג מתקן גיוועזן האט אונ׳ די נאך [?] ווערט מתקן זיין וולכר דער ווערט אחת מאלה עובר זיין זאל מן אין אויך מעביר זיין כנ״ל זייא ער נוא ווער ער זייא. נעשה בהסכמ׳ כל הקהל יצ״ו, היום יו׳ א׳, ער״ח טבת תיו לפ״ק.

.70

בהיות באזנינו שמענו עתה היוצא מפי המקום גיזומי׳ וקנטורי׳ מחמת שיהודים רצים מבוהלים בכל רחובות וכל בתים של גוים עם סחורות יש לחוש שלא תיפק חורבא מיניה וכן כהיום הזה העמדנו לפני הקהל ועדה יצ״ו אלו האנשי׳ נקובים בשמותם מוכרי סחורות בחנות אלו הן הנהו תרי גיסי כהר״ר חיים וכמר יעקב שאול קרעסלש וכהר״ר וואלף ליפשיץ וכמר הירש ליפשיץ וכמר חיים בן אלחנן ס״ל (?) וכמר קרפול בן שאול קרעסלש הקהל יצ״ו הוכח הוכיחו על פניהם על שמסכנים כל הכלל כלו ומי יודע עד היכן הדבר מגיע וכן נשבעו בנקיטת חפץ שמהיום והלאה לא ישאו שום סחורות לבתי גוים לא הן ולא נשותיהן ולא שלוחם יהיה מי שיהיה רק ישבו איש על מקומו בכיפה שלו ולא יועיל שום ערמה ומרמה ותחבולה ועונש העובר גדול מנשוא אשר יושת עליו בפלילי׳. ולמען יעמדו ימים רבי׳ הובא לפנקס הקהל יצ״ו. היו׳ יום ג׳ נגילה ונשמחה ב״ך לחדש תמוז רנה וישועה לפ״ק.

אחר הדברים והאמת הוברר הדבר דז אשת כהר״ר חיים הנ״ל האט מועיל בשבועה הנ״ל גיוועזן אונ׳ האט סחורות גיטראגן לבתי פריצים אונ׳ האט נאך מוסיף חטא על פשע גיוועזין אונ׳ האט מעורר רשעת פריצים גיוועזן אויף סוחרי ערלים אונ׳ אויף דעם ראש עיק[60c] כמעט נפיק חורבא מיניה ע״י הקהל יצ״ו ניט העט געך אונטר שטנדן בכן אמרנו לו לעלות זכרון בספר לאות לבני מרי. היה זה יום ג׳ כ״ב טבת תיו . . .

.71

והנה על דבר שמבואר דף קכ״ג שאסור הקזה לאומנים ורופאים בכל ענין הן היום לרוב הפצרות האומני׳ עלה במוסכם הקהל דז ווען מן דעם בלבירר רופט אין הויז איין ריין ארי״ר לאשין מאג ער וואל גין אונ׳ אים מקיז דם בבית של גוי אמנם אין זיין הויז טאר דער בלבירר קין גוי מקיז דם זיין וכן ווען איין גוי קומט נאך דים יהודי אומן דז ער זאל מיט אין גין לגוי אחר מקיז דם צו זין דא טאר ער ניט גין אם לא ווען אים דער גוי זעלברט רופט דער וויל מקיז דם זיין. כל הנ״ל הוסכם היום יום א׳ כ״ח אייר תיו גימ״ל לפ״ק. לזכרון בספר להיות.

[60c] ראש עיר?, mayor.

.72

... על התקנה אשר הכריזו בעצמו ברבים בב"ה ששמשי הקהילה לא יכתבו הבאים לא לשום משרת ולא לבעל מלאכה דהיינו החייטין קירזנר ופעטליצר כי אם בידיעת ושאלת את פי ג' פרנסים יצ"ו והנה מהראוי לשלם כפרי מעלליו להעניש אותו על ככה, אך נשאני את פניו בפעם הזאת ובאם ח"ו יחזיר ויעשה עוד כמעשה הזה וכיוצא בו אחת דתו להעבירו שלא יהא שמש הקהילה ולא יועיל לו שום התנצלות בעולם. היום יום ה', ער"ח סיון שפ"ח.

.73

אותן נערים הבעלי מלאכות, הפרנסים של אותן אומנות עם שני אנשים... ברבר זה להורות להם הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ובאם שה... בעל בית עד יקר שפי ומה טוב ומה נעים שבתם גם יחד.

ואותן נערים שקונים כל הסחורות אזי יהא סדר הנהגתם כשיבואו עם בעל בית אחד להסחורה... הסחורה שייך להבעל בית וכשיבוא הנער לברו להסחורה אזי הבעל בית הראשון שיזדמן לו מחוייב ליתן לו החצי' ולפני בית המשקל לא יבוא שם שום נער לקנות צמר. וכל הנ"ל יהא דווקא כשהוא ראוי לינשא ונכתב בספר הסכומות שנעשה לו הסכום על פי השמאים, אבל נערים קטנים נאסרו להם כל משא ומתן. [ת"ל]

.74

היום יום ד' י"ג ניסן שצ"ט עשינו התראה בפקודת הקהל יצ"ו להנהו תרי גיסי כהר"ר חיים וכמר יעקב קרעסלס גם לנשותיהן של אלו וז"ל התראה מאחר דז הקהל יצ"ו זיכט דז פיל קלקולים וסכסוכים פון אייך קומין ווייל איר אייר משרתים לאט פאר אייר קראמין שטיין דער ציהט דען סוחר צו זיך אונ' דער ציהט אין צו זיך יש לחוש שלא תיפוק חורבא מיניה אשר ע"כ זאת לכם בתורת התראה בגזירת נח"ש ובקנס מאה הגריים לפדיון שבויים בלי מחילה, דז קינר פון אייך זאל זיין משרת לאזין שטיין פר זיין קראמן נייארט ער זאל אין בית אודר אין דער קראם בלייבן אונ' דער סוחר זאל מעצמו גין וואו ער וויל. גם זיכט הקהל יצ"ו דען כח דז גישיכט דז לייפר פירן סוחרים פון מרק אונ' ווייזין זיא צו ליהודים הנ"ל בכן האבין מיר דיא התראה גיטאן בחרם ובקנס הנ"ל דז זיא קיין צו ווייזר קיין שכירות געבין. נכתב לזכרון בספר. נאם יוסף יוזל סופר ושמש.

.75

ע"ד האוועקטא[60d] שהערכנו ליקח מאבן צמר קיץ וחורף שבעה זהו' פו' ומאבן צמר טלאים שנים עשר זהו' פו' כפי הפנקס וכהיום הזה באו בקובלנא לפני

[60d] Inducta? = import toll.

קהל ועדה סוחרי צמר שהכופר וואלסקי רוצה מהם מאבן צמר קיץ וחורף שנים עשר זהו' ומאבן צמר טלאים חמשה עשר זהו' בכן הדבר יצא בהסכמת הקהל יצ"ו שהאלוף כהר"ר מענדל פרנס מחויב לישבע פא"ה בפני שני שמשים שאין מחזיק כעת המכס אוועקטא רק הוא של הסופר וואלסקי ואין לו שום זכות חלק ונחלה בזה וכל זמן שלא ישבע האלוף כהר"ר מענדל יצ"ו מחוייב האלוף כהר"ר מענדל יצ"ו בעצמו ובכבודו או שלוחו לקבל מכס אוועקטא ולתת קוויטן[60e] עליהן כפי ערך הפנקס כנל. והאלוף כהר"ר מענדל אל יעשה עיכוב בדבר באופן שלא יאחרו הסוחרי' וסחורותיהם שלא יבאו לידי היזק וניזק שישבע כהר"ר מענדל כנ"ל מחוייב לפטור את וואלסקי שלא יהיה סופר המכס כמבואר ג"כ בפנקס מאז ומקדם [דף ע"ו ק"א]. היה זה היו' יום ד', ר"ח מנחם שין צדיק זין[61] לפ"ק. לעדו' ולראיה נכתב בפנקס.

.76

הנה על דבר מוכסני' ספר יהודים יושבי מכס על הספר באו רבים בקובלנא רבא לפני קהל ועדה יצ"ו שמתעסקים בכל משא ומתן ומקפחים מחיות בני קהלתנו יצ"ו והנה דבר זה כבר נאסר בפנקס כמבואר דף קי"ח אך ורק שלא נתפרש הדבר בפירוש גמור וכהיום הזה פרשנו מפורש, והיינו שאסור להם לסחור ולקנות שום סחורה שבעולם מערלים ומבני ברית מותר לפי שעה והדבר יעמור על הקהל יצ"ו. גם לא יוליכו סחורות מפוזנן לפרואן שטאט[61a] ולכל מקום שהן. גם לא יקחו קוויט געלט יותר מן השייך להם. ולמען יהיה לזכות ולראיה אמרנו להעלות כתוב לפנקס היום יום א', ז"ך ניסן ת"ב לפ"ק.

.77

הנה אחר שראות ראינו היזק וניזק שיגיע מזה שהיהודים נכנסין ויוצאין בבית הרשע שמיגל[62] שמגלין את כל הנסתרות המרובר בינו ובינינו על כן עלתה ההסכמה ששום יהודי לא יהא יוצא ונכנס בבית שמיגל ולא יהא שום עסק עמו הן בביתו הן ברחוב ויתרחק ממנו בכל הרחקות בעולם בפרט ר' ליב אשכנז היוצא ונכנס תמיד בביתו ומגלה לו ע"כ לא יהיה שם ויהא בבל יראה ובבל ימצא לא הוא ולא גירי דיליה בעונש חרם יב"ן[63] ובעונש כל העונשי' בעולם באם יהיה לו איזה עסק ח"ו. ולמען תהיה זאת זכרון כתבנו זאת היום יום ב', ך' אלול שפ"ח.

[60e] Kwit = receipt.

[61] Two years earlier the provincial council had demanded that complaints of eventual misdees on the part of the collector be brought before the community council, not to the authorities (Cf. LL, 77 ff.).

[61a] Fraustadt.

[62] Cf. doc. 94, 154.

[63] יהושע בן נון.

.78

כמר... לא טוב עשה התיז צרורות דנזיקין לרבים ומידים אצל הסוחר קספ"ר דירונג ובנו של הסוחר וכן עלתה המוסכם שיהא בבל יראה ובבל ימצא אצל הסוחר קספר הנ"ל ולא הוא בעצמו ולא ע"י שליח או גירי דיליה ובאם שיעבור על ככה ח"ו אחת דתו שיהיה פה ק"ק פוזנן בבל יראה ויאבד עירנות שלו מלבד שאר עונשים שיושת עליו בפלילים. יום ב' חול המועד של פסח ש"ץ.

.79

(כהר"ר הענוך בהר"ר שלמה ר"א)[64] לא טוב עשה בעמיו והרשיע הרבה נגד הקהל יצ"ו ונתכוין להזיק הקהילה להנאתו ושלא להנאתו ונעשה שותף לגוי וסרסר בין גוי' לגוים ולא שם לבו לכל תוקף התראות שנעשי' לו כפעם בפעם ובהודעות אזהרות עונשי' קשים ומרים והאחרון הכביד חלול שבת במזיד וברח מתפיסה ביום שבת קודש ושיבר ברזל ודלת של תפיסה בידו ביום שבת קודש, ע"כ כדי שלא יהיה עוד לאבן נגף ולצור מכשול לקהלה יצ"ו עלתה במוסכם כל העדה הקדושה יצ"ו שלא יהיה לו עירנות פה קהלתינו יצ"ו מהיום עד כלות שתי שנים ויהיה בבל יראה וימצא בקהלתינו תוך משך שתי שנים אלו הן בקבע או באקראי בעלמא בעונש תפיסה חמורה בשטאק ושאר עונשי' בלא התראה בעולם כי כבר הוא מותרה ועומד מימים רבים. הסכמה זו נעשה לטובת הקהלה יצ"ו שלא יתרבו המתפרצי' בפרט בימים קשים ומרים האלה שאין מחיה לישראל ראוי ונכון ליתן לב על האנשי' בליעל המקפחי' מזונותיה' של ישראל. היום יום א', ו' לחדש תמוז דהאי שתא תי"ד ל'.

.80

במושב זקני עם עדה הקדושה שלימה איש מהם לא נעדר עלתה בהסכמתם כשיצטרך איזה מושל משלשתן אלו דהיינו השר יענראל או הווייאדא[64a] או הבישוף לקנות סחורות של רוי"ך וא"ר לכל זמן ועת לכל חפץ אזי לא ימכר להם סחורות הנל ע"י הליפר והסוחרים אשר לו הרויך וואר מחויבי' לילך בעצמם וכבודם אל השררות הנל למכור הסחורו' להשרים הנל אך ורק מה שיותן להרצים הנל על שהמציאו סוחרי' הנל יעמוד על הקהל יצ"ו מה ליתן להם ע"פ יקום הדבר. לזכרון כתבנו בספר יום ג', ג' טבת רנה וישוע"ה לפ"ק.

[64] The name is crossed out.
[64a] Wojewoda = palatin.

ה. עניני כספים (Finances)

.81

בהסכמת הפרנסי' וטובי' וכל קרואי העדה ובהסכמ' האב"ד יצא הדבר שביום א' י"ב חשון יתוועדו ויתאספו הקהל יצ"ו לפקח בעסקי החובו' שחייבי' קהל יצ"ו . . . ג', בר"ח חשון שנ"ג.

.82

תורף הכתב של הכרוז שהוכרז בכל בתי כנסיות היום יום ה' ט"ז חשון תי"ו זיי"ן לפ"ק. וז"ל מלה במלה.

הקהל יצ"ו לאזן מודיע זיין דז זיא זיין גיזעסין אונ' האבן ממלא הקהל גיוועזן עד לעדה שלמה יצ"ו איש מהם לא נעדר אונ' האבן מעיין גיוועזן במילי דמתא הסך עצום ורב דז זיא זיין חייב לפריצים אונ' איז צו ביזארגן אויף מלחמה, השי"ת זאל שלום געבן, מצורף דז זיא האבן גיזעהן מעמד קהלתינו דז פריצים קומן בתוך הזמן אונ' זיין תובע חובם דז בלתי ספק איז דז מן זיא בזמנם ווערט מוזן משלם זיין אונ' אין דיא זעלבני צייט איז בשנה פשוטה בלתי אפשר גובה צו זיין לזמן התשלומין של הפריצים ומכ"ש בשנה שלא כסדרה אונ' אידרמן וויש וואל דז ידי פריצים תקיפים הם ומי יאמר להם מה תעשה דא גינג עש ח"ו אויף נפשות חלילה וחלילה בכן איז במוסכם גיבליבן דז מן היום זאל גובה זיין ארבעים סכומו'. פון דיא ארבעים סכומו' זאל מן נעמן משופרי דשופרי ארבעים אלפים לתשלומין פריצים והמותר להוצאו' הקהלה הגם דז חובות הפריצים ווערן דאר מיט ניט ביצאלט מ"מ הצלה פורתא מיהו הווה. אונ' איז במוסכם גיבליבן דז מן קיין סכומו' זאל מין גובה זיין עד פסח הבע"ל אם לא דז צורך השעה ווער. להוצאות הקהלה מאג מן נאך גובה זיין עד ה' סכומו' ועד בכלל ולא יותר. אונ' פון די ארבעים סכומו' זאל קיינר נישט אפשלאגן אפי' פרוטה אחת אך ורק פון דיא ה' סכומו' דז מן מעכט נאך גובה זיין מאג מן זיך מנכה זיין הרווחי' של חובות הקהלה של שנה זו. דיא גבייה של מ' סכומו' הנל זאל זיין באופן זה דהיינו עד זהו' ולמע' [ולמעלה] איז איין איטלכר מחויב תכף איין ממרן צו חתמן החציי' לשלם יריד טורן שבט תיו זיין לפק והחציי' יריד גניזן אייר תיו זיין לפק ומזהו' ולמטה איז ער עש מחוייב תכף צו געבן אך ורק ווען ער וויל איין ערוב מספיק געבן להקהל לשלם בזמנים הנ"ל הרשות בידו. ובאם דז אינר מעכט ניט משלם זיין לזמנים הנ"ל דהיינו ער מעכט ניט זיין על הירידים הנ"ל או . . . [דיא בני] בית איז ער מחוייב רווחים צו געבן משעה ראשונ' ועכ"פ הגובים לגבות לזמנים בכל מאי דאפשר. עכ"ל.

.83

הלוואה מן הסוחר גא"ט פריד בר"ח תמוז שצ"ג עשרת אלפים זהו' פולניש מזומני' ועשרת אלפי' זהו' סחורה זהב וכסף וגילדן שטיק ומשי. בעד הנ"ל הקהל יצ"ו חייבי' לשלם ארבעים אלפים זהו' פו' בעשרה שנים דהיינו כל שנה ושנה ביריד טורין שבט ארבעה אלפים זהו' פו' ויתחילו לשלם זמן הראשון יריד טורין שבט שצ"ה ובעד ההמתנה נגד טורין שצ"ה הנל חייבי' הקהל יצ"ו לשלם לו עוד שבעה מאות זהו' פו' ביריד טורין שבט שצ"ד.

שלמנו ת"ש זהו' הנ"ל.

.84

האלוף והקצין כהר"ר צבי הירש בר יצחק[65] ז"ל מכר להקהל יצ"ו בעד עשרת אלפים זהובי' פולניש תכשיטי זהב שלו, ואותן עשרת אלפים זהו' הלוה להקהל יצ"ו להעלות עליהן רווחים בהיתר עשרה זהו' פו' מכל מאה ומאה זהו' בכל שנה ושנה, דהיינו אלף זהו' פו' ריוח מהיום עד ר"ח סיון שצ"א לפק וכן בכל שנה ושנה. ובאופן ודרך זה נעשה ההלואה הנל דהיינו הקהל יצ"ו מחוייבי' להחזיק סך עשרת אלפים הנ"ל בריוח הנ"ל על חמשה שנים רצופים ואחר כלות חמשה שנים הברירה ביד הקהל יצ"ו להחזיק סך עשרת אלפים הנל בריוח הנל עוד על עשר שנים ואחר תום חמשה עשר שנים הברירה ביד שניהם להחזיק או להניח. וכל זמן שהמעות סך עשרת אלפים יהיו תחת יד הקהל יצ"ו אין צריך האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו לתת שום מסים מסך עשרת אלפים הנ"ל יהיה מה שיהיה מכל מה שהפה יכול לדבר והלב לחשוב. גם כשיקבל האלוף הר"ר צבי הירש יצ"ו סך הנ"ל מן הקהל יצ"ו כנ"ל הרשות בידו לקנות תמורתן תכשיטין מחמת שגם העשרת אלפים הנ"ל שקבלו הקהל הוא מעות תכשיטין לכן הרשות לו לחזור ולקנות אחרים תמורתן בסך עשרת אלפי' אלו הנ" . וכל התנאי' דלעיל הותנו בתנאי קודם למעשה ובהן קודם ללאו ובדבר שאפשר לקיימו ובתנאי כפול ככל תנאי בני גד ובני ראובן ובביטול כל מודעא בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלין בהון מודעו' דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה העלנו בכתב אמת בפנקס הקהל יצ"ו למען יעמדו ימים רבי'. נעשה בראש חדש סיון שין צדיק לפק. בו ביום מכר האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו עוד בעד חמשת אלפים תכשיטי כסף וזהב ומחוייבים ליתן לו עשרה זהו' פו' מכל מאה ומאה בכל אופן ודרך הנזכר למעלה לזמן הנ"ל ובכל אופן תנאים הנזכר מרישא עד סיפא. לעדו' כתבנו וחתמנו בפנקס הקהל יצ"ו. ועל הקרן חמשה עשר אלפים זהו' פו' חתמו הקהל יצ"ו ממרם להאלוף הרר"צ יצ"ו וגם האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו חתם עמהם בעצמו ובכבודו. נאם צבי הירש יוסף פרובשט כץ, ונא' יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל זצ"ל מקראקא, ונאם יהודא ליב ר' שמעונש זק ז"ל[66].

[65] Cf. LL, 68, 71, 88; below doc. 85.

[66] Probably identical with that mentioned in the doc. LL, p. 68.

היום הזה הלוה האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו להקהל מחדש עוד בעד עשרת אלפים זהו' פו' ש"ח והקהל יצ"ו חתמו לו ממרם על זה. ולמען תהיה זאת לזכרון לפנינו תמיד העלנו בפנקס הקהל נעשה יום ב', כ"ז מנחם שין צדי"ק לפ"ק.

.85

על דבר ששת אלפים זהו' קרן ורוח סך שנים עשר מאות זהו' פולניש שחייב הקהל יצ"ו להאלוף הקצין כהר"ר צבי הירש בר יצחק ז"ל לשלם לו סך הנ"ל ביריד גראמניץ[66a] שצ"ב לפק כמשמעות הממרני שביד האלוף הקצין בהר"ר צבי הירש יצ"ו הנ"ל הן היום הקנה ושיעבד האלוף הקצין כהר"ר צבי הירש יצ"ו סך ששת אלפי' קרן הנ"ל להקהל יצ"ו על הסילוק ארבעת אלפי' רייכש טליר שנעשו הקהל יצ"ו ערבי' קבלנים בעדו נגד הסוחר דניאל פוציק לשלם לו בתוך עשר שנים דהיינו כל יריד טורין ארבעה מאות ר"ט מתחיל ביריד טורין ג"מ[67] שצ"ג וכן אח"כ כל יריד טורין ג"מ ארבעה מאות ר"ט עד תשלום כל הארבעת אלפי'. והאלוף הקצין כהר"ר צבי הירש יצ"ו הנל מחויב לפצות לסלק את הקהל בכל יריד ויריד טורין מן הסוחר הנ"ל כנ"ל וכן נכתב האחריות של הסילוק כנ"ל על הממרני ששת אלפי' שביד הקצין הר"ר הירש יצ"ו הארבעת אלפי' העומד מחוץ לשטה ומחק שנים עשר אלף ז' והכל שריר וקים. יום א', ז' חשון שצ"ב. ולאחר שיסלק האלוף הקצין את הקהל יצ"ו מן הסוחר הנ"ל כנ"ל אז הממרני ששת אלפי' הנ"ל קרן וריוח הם כבתוקפם ובגבורתם והקהל יצ"ו מחויבי' לפרוע בלי שום חלוקי' שבעולם. וכל יריד ויריד שישלם הקצין כהר"ר צבי הירש הארבעה מאות ר"ט מחויבי' הקהל לשלם הריוח מן סך ממרני הנ"ל בלי שום טענה שבעולם. נאם צבי הירש ב"ר יצחק ז"ל. גם בפנינו ח"מ נעשה כל הנ"ל נאם יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה דק"ק פוזנן, ונאם צבי הירש בן מהר"ר יעקב זצ"ל שמש דק"ק פוזנן.

.86

על דבר החוב ארבעת אלפים להפריץ פוניצקי שלא רצה האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו לחתום על הש"ח עד שהוצרכו האלופים כמהר"ר ליב ר' זעליגש[68] יצ"ו והר"ר יוסמן יצ"ו לתת לו שטר הודאה על זה והיום הזה לא הוצרכו הקהל יצ"ו לחתימת האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו הנ"ל ושלחו הממרן הנל קרוע לביתו ותבעו השטר הודאה על האלופי' הנ"ל והשיב האלוף כהר"ר צבי יצ"ו שכבר אבר ההודאה על האלופים הנ"ל ואינו בידו וברשותו ש"ח הנ"ל לכן לא יוכל להחזיר אותה, בכן למען שלא יכשלו לעתיד לבא אמרנו להעלות לזכרון לפנקס הקהל

[66a] Gromnice = Candlemas, on February 2nd — the date of the fair in Lublin.

[67] ג' מלכים, Catholic holiday in January = time of the fair.

[68] Identical with mentioned LN, II, 23; below doc. 104, 120.

יצ"ו שאין ממש בש"ח הנ"ל ונחשב כחרס הנשבר וכטוען אחר מעשה ב"ד ולא יתעביד ליה לא דינא ולא פשרה על ש"ח הנ"ל באשר שהיא בטל ומבוטל כאפס וכאין וכתוהו. היה זה היום ה' אך טוב לישראל שנת שצט"ת לפ"ק.

.87

על דבר החוב' מסך חמשת אלפים ומאתים רייכ"ש טאלי"ר שחייבים הקהל יצ"ו להסוחר ניקלוס מרנציק[69] זמן תשלומין יהני[70] שנת תיו בית לפק כנרשם נכתב ונחתם בפנקס פארוואיי' ווענגרזאווסקי. הנה חוב הנ"ל קנה האלוף כהר"ר מענדל בר ישראל חיים זל[71] ה"ה מן הסוחר הנ"ל מרעת ורצון הקהל יצ"ו באופן ובתנאי שירחיב זמן להקהל יצו עד ליריד יהני תיו גימל לפק ובתנאי שיעמוד להקהל באחרית החוב הנ"ל לפצות ולסלק מכיסו כל היזק וניזק שיגיע מזה כי כשורי לצלמי. והן היום קיים וקיבל עליו האלוף כהר"ר מענדל יצ"ו הנ"ל אחריות כנ"ל וע"ז הקנה ושעבוד לקהל יצ"ו את כל נכסיו דאית לו תחות כל שמיא ממקרקעי וממטלטלין כסף ושוה כסף וכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב כלהון יהון אחראין וערבאין לסלק מנהון כל ההזיקות שבעולם עד גמירא ועד פרוטה אחרונה. וע"פ הדברים והאמת חתמו לו הקהל יצ"ו להאלוף כהרר"ם הנ"ל שלשה ממרנית על סך הנ"ל לשלם ביריד יהני תיו גימל כנ"ל. ובעבור תהיה לעדה ולראיה לקהל יצ"ו אמרנו להעלות זכרון בפנקס. היה זה יום א' כ"ב סיון שצטית לפ"ק. ע"ז נתן האלוף כהר"ר מנחם מענדל הנ"ל ח"מ. עוד נעשה הקהל יצ"ו ערבים קבלני' בעד האלוף כהרר מנחם מענדל הנ"ל נגד היענראל פוזנר על סך שנים עשר אלפים שמנה מאות ושבעי' ותשעה זהו' לשלם יהני תיו לפק. גם על זה נתן ח"מ האלוף הנל לפצות ולפטור ולסלק את הקהל יצ"ו עד פרוטה אחרונה וכל נכסיו אחראין וערבאין על הנ"ל. נעשה היום יום ג', כ"ד תמוז שצטית.

.88

[הקהל] יצ"ו חתמו ש"ח על סך שבעה עשר אלפים זהו' פו' לסוחר שלי"ם מפרואן שטאט בגין האחים הקציני' כהר"ר יעקב צבי וכמר אלי' יצ"ו בני כהר"ר משה אברהם ז"ל לשלם שלשת אלפים בטורין חצי שבט תי"ו בי"ת לפק והמותר ארבעה עשר אלפי' זהו' לשלם כל שנה דהיינו בכל יריד טורן שבט אלף זהו' עד תשלום חוב הנ"ל והאחים הנ"ל נתנו ליד הקהל יצ"ו סך קרן ראש חדש סיון שצטית חמשת אלפי' ושמונה מאות זהו' פו' להעלות עליהן רווחים שבעה עשר זהו' ממאה לשנה לשלם מתוכו להסוחר הנ"ל התשלומין הנ"ל לזמנים הנ"ל. והנה ע"פ חשבן

[69] Cf. LL, 50.

[70] Ioanis baptistae nativatis = June 24th; the fair started on that day and lasted about five weeks.

[71] LL, 68.

צדק שבעה עשר זהו׳ ממאה יעלה הקרן עם הרוחים מהיום עד חצי שבט תיו בית לפק לסך שמנה אלפים תשעה מאות זהו׳ וביריד טורן ת״ב הנל לשלם מהן שלשת אלפי׳ להסוחר הנ״ל כנ״ל וישאר טורן שבט ת״ב סך חמשת אלפי׳ תשעה מאות זהו׳ ורווחים יעלה מזה לשנה אלף ג׳ זהו׳ לשלם מתוכו כל שנה אלף זהו׳ להסוחר הנ״ל לזמנים הנ״ל כנ״ל. וככלות כל התשלומין של השבעה עשר האלפים הנ״ל מחוייבי׳ הקהל יצ״ו לשלם להאחים הנ״ל סך חמשת אלפי׳ תשעה מאות זהו׳ דהיינו חצי שבט תט״ז לפק. אך ורק באם ירחיב ה׳ להקהל יצ״ו וישלמו לשאר נושיהן שנותנין להם שבעה עשר זהו׳ ממאה אזי הרשות ביד הקהל יצ״ו לשלם להאחים הנ״ל ג״כ סך קרן הנ״ל דהיינו חמשת אלפי׳ תשעה מאות לאחר שמונה שנים מהיום. והאחים הנ״ל מחוייבי׳ ליקח המעות מיד הקהל יצ״ו. והאחים הנ״ל מחוייבי׳ ליתן ערבות מספקת על סך הנ״ל מה שנתחייבו הקהל יצ״ו בגין האחים הנ״ל, דהיינו לשלם להסוחר הנ״ל כל שנה אלף זהו׳ עד תשלום זמן התשלומין הנ״ל, דהיינו עד שנת תט״ז לפ״ק או האחים הנ״ל יניחו המעות ביד הקהל יצ״ו מאז והלאה בריווח שנים עשר זהו׳ מכל מאה לשנה. ומהיום אין להאחים הנ״ל שום זכות וזכיות בחוב שלים באם שיעלה ויגיע מזה איזה טובת הנאה עבור הסוחר הנ״ל או זרעו אחריו יבואו באיזה פשרה עם הקהל יצ״ו ובכל דבר שבעולם שיגיע מזה איזה טובה ותועלת מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב יהיה הכל כאשר לכל לטובת ותועלת לזכות ויפוי כח להקהל יצ״ו. והנעשה נעשה היום יום ו׳, ר״ח סיון שצטי״ת לפ״ק. ולמען יעמדו ימים רבים אמרנו להעלות זכרון בפנקס.

.89

האלוף כהר״ר צבי הירש יצ״ו בהאלוף כהר״ר מענדל פרנס זצ״ל הלוה להאלופי׳ הקציני׳ קהל ועדה יצ״ו מעות הסוחר ארו״ם [פו״ש][72] סך חמשה עשר אלפי׳ זהו׳ פו׳ והקהל יצ״ו חייבים לשלם לו על שנים עשר שנים כל שנה ושנה שלשה אלופי׳ זהו׳ פו׳ טורן ג״מ[67] וההתחלה יהיה טורן ג״מ שבט תי״ו וי״ו לפק עד יריד טורן ג״מ שבט תי״ז לפק דהיינו י״ב שנים וככלות י״ב שנים הנ״ל אז פטור הקהל יצ״ו מסך חמשה עשר אלפי׳ הנ״ל. ובדבר הממרן מסך עשרים ושני׳ אלפי׳ זהו׳ פו׳ שחתמו הקהל יצ״ו להסוחר ארו״ם פוש מרנצק הנל שזמנו לשלם ביריד טורן שבט תי״א לפק מחוייב האלוף כהר״ר צבי הירש הנל לשלם כ״ב אלפים ממרם הנל מכיסו ומחוייב לפצות ולסלק הקהל באופן שלא יגיע שום היזק וניזק להקהל יצ״ו מש״ח כ״ב אלפי׳ הנ״ל אפי׳ כמלא נימא. ועל זמן ראשון של שלשה אלפי׳ זהו׳ הנ״ל שזמנו יריד טורן שבט תיו ויו לפק קיבל האלוף כהר״ר צבי הנ״ל ממרן על הקהל יצ״ו. עוד קיבל האלוף כהד״ר צבי הנ״ל ממרן על הקהל יצ״ו מסך שמנה עשר אלפי׳ זהו׳ פו׳ על ששה זמני׳ באחרוני׳ ת״ז, ת״ח, ת״ט, ת״י, תי״א לפק לא נתנו לו הקהל יצ״ו שום ממרן והם לבטחון מחמת הש״ח של כ״ב אלפי׳

[72] Busch., LL, 50.

שהקהל חתמו בגין האלוף כהר"ר צבי הנ"ל להסוחר הנ"ל לשלם טורן שבט תי"א כנ"ל והקהל יצ"ו אינם חייבי' לשלם שי"א זהו' הנ"ל עד שהאלוף כהר"ר צבי הנ"ל יתן בטחון אחר על סך כ"ב אלפי' הנ"ל. עוד נתן האלוף כהר"ר צבי הנ"ל להקהל לבטחון הש"ח של כסף מסך חמשה אלפי' וששה מאות זהו' פו' לשלם על ארבע זמנים דהיינו ארבעה עשר מאות זהו' פו' טורן תיו ויו, ארבעה עשר מאות זהו' טורן ס"י[72a] תז"ל ארבעה עשר מאות זהו' טורן ס"י תח"ל ארבעה עשר מאו' זהו' טורן ס"י תט"ל כל זה יהיה לבטחון גמור עד שישלם האלוף כהר"ר צבי הנל סך כ"ב אלפי' הנל מכיסו ביריד טורן שבט תי"א לפק עד גמירא ועד פרוטה אחרונה. ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה לימים רבים ולעתים רחוקים אמרנו להעלות רשום בכתב אמת לפנקס. היה זה יום ד', כ"ו שבט תי"ו ה"א לפ"ק.

.90

האלוף כהר"ר צבי הירש יצ"ו נתקשר בפנינו עדים ח"מ לסלק את האלופי' הקהל יצ"ו מסך עשרים אלפי' זהו' פו' מה שנעשו הקהל ערב בעדו נגד הבישוף באופן זה, דהיינו עשרת אלפי' יסלק היום הזה באלו ש"ח דהיינו ממרם א' על האלופים האחין המוכסני' וממרם א' על האלוף כהר"ר יודא ר"ן[73] פרנס וממרם א' על הקצין ר' הירש ר"מ ועוד עשרת אלפי' יסלק קודם חג השבועות תז"ל הסמוך בממרנית בטוחי' ומספיקי' שיהיו מרוצה מהן הקהל יצ"ו. ובדבר סך שני אלפי' שמחויב ר' הירש לנכות בחובו ולכתוב קבלה על הממרן שלו שעל הקהל נתקשר מחמת י"ס מן הק"ס שנגבו חצי' וחציי' במזומני' נתקשר שכהיום הזה ילך חתנו ר' הירץ להאלופי' הנאמני' לעשות עמהם חשבון אם שלא גבו כבר ואז יוכתב היום הזה קבלה על ממרן שלו. ועל כל הנ"ל תקע כפו בפועל לידינו ח"מ היום יום ב', יום ראשון החמ"ע פסח ת' זיי"ן לפק.

.91

הקהל יצ"ו נעשו ערבים קבלנים בגין האלוף כהר"ר יוסף בן האלוף הר"ר מענדל פרנס יצ"ו על סך עשרים אלפים רייכש טליר להשר טוטשינסקי לשלם להשר הנ"ל על עשר שנים בכל שנה ושנה אלף רייכש טליר דהיינו משנת תמוז שצ"ט לפק עד יריד תמוז ארבעה מאות ושמנה לפק בכל שנה ושנה אלף רייכש טליר וזמן האחרון שנת ת"ח אלף רייכש טליר ועוד קרן עשרת אלפי' רייכש טליר ס"ה עשרים אלפי' רייכש טליר. ועל החוב הנל שנתחייבו הקהל יצ"ו מחמת האלוף הר"ר יוסף הנ"ל נגד השר הנ"ל קיבלו הקהל יצ"ו מזומנים מהאלוף הר"ר יוסף הנ"ל אדר שצ"ז לפק חמשה עשר אלפים זהו' פו' קרן ועוד שייך רווחים עד אדר שצ"ז לפק שבעה ועשרים מאות ששים זהו' פו' . . . ועוד לקבל מיד האלוף הר"ר יוסף הנ"ל מזומני' אדר שצ"ח לפק שנים עשר אלפים מאתים וארבעים זהו' פו' מזומני'.

[72a] Cf. note 474, p. 171. [73] Doc. 103b.

.92

הנה ע"ד העסק משא מתן של חוב טוטשינסקי מסך ק"ל אלפים שנולך היום שחתמו הקהל יצ"ו לשלם חוב' ההוא גם הרבית במשך י"ג שנים כמבואר בפנקס המבצר עסק ההוא שייך לקהל יצ"ו לטובתם והנאתם ואין לשום יחיד חלק ונחלה זכות וזכרון בעסק זה ועל מנת כן ועל תנאי זה חתמו אלופי הקהל ש"ח את חתימתם על חוב הנ"ל שלא יהיה לשום יחיד שום הנאה בזה. ולמען שלא יערער ויהרהר שום אדם ע"ז להיות פוצה פה להשיב נודד כנף ומצפצף אמרנו להעלות לזכרון בספר יום ב' כ"ב למנחם ת"ה לפ"ק. נאם יוסף יודא מקראקא פ"ה, ונאם נפתלי הירש גינצבורג, ונאם יששכר בער בן מוהר"ק אברהם סגל זצ"ל, ונאם אברהם בן לא"א חנוך ז"ל, ונאם יששכר בער בן לא"א האלוף מהר"ר אליעזר זלה"ה, ונאם דוד במוהר"ר בצלאל זצלה"ה, דברי יואל שמואל קראקברש מפוזנא, ונאם יצחק בלא"א מהר' ירמי' יעקב זלה"ה, נאו' יצחק בכרך רופא.

.93

עשיני התראה להאלוף הפרנס כהר' יוסף ר"מ יצ"ו בשביל אלופי הקהל יצ"ו וז"ל: דא טוט אייך הקהל התראה מאחר דז מן אייך כמה וכמה התראות האט גיטאן איר זאלט להקהל איין בטחון מכין על סך מאה אלפים על חוב טוטשינסקי מלבד מה שחייב הקהל למכ"ת אונ מכ"ת האט זיך מתקשר גיוועזן ע"ז בת"כ בפועל בפרטות כמבואר בפסק דמע"ל[74] וכמעט זה שנה שעבר וחלף שנעשה הפסק הנ"ל אונ' מכ"ת האט אין ניט מקיים גיוועזן בכן טוט מן אייך נאך איין מאל התראה דז איר זאלט היום דעם בטחון מכין על סך מאה אלפי' קודם נסיעתך ליערסלב, וואו ניט זאלט איר ווישן דז איר קיין חלק וזכיות ווערט האבן בריוח הלוואות טוטשינסקי הנ"ל מלבד שאר עונשים דז מן אייך אויף ווערט ליגן, ווייל איר האט עובר ת"כ גיוועזן עכ"ל. והשיב האלוף הנ"ל לאזן זיא התראה טון וואש זיא וועלן. לעד ולראיה כתבנו וחתמנו היום יום ב', ב' לחדש אלול ת"ו לפ"ק.

.94

A. את כל ונוכחת להעלות בפנקס הקהל יצ"ו ההלואה שהמציא האלוף הר"ר ליב ר' הירצקש מן היאזוויטר[75] על עשר שנים מהיום דהיינו מן אב שפ"ט עד אב שצ"ט ועד בכלל להעלות עליהן ריוח ששה זהובי' על שנה תמימה מכל מאה ומאה ולשלם הקרן והריוח לבסוף עשר שנים כנ"ל . . . סכום ההלואה עולה סך תשעת אלפים ששה מאות זהובי' פו'. ובזה האופן ודרך זה קיבל האלוף הר"ר

[74] דמעבר לדף.
[75] Jesuits.

יודא ר' הירצקש ההלואה הנ"ל, דהיינו שני בתים אחת של כמ"ר ישעי' פלאצקר ואחת של כמ"ר בונם פייזר[76] ויודא לובזענץ[76] קיבל בסך ששת אלפים זהו' פו' באשר שבתים אלו היה [!] של הערל שמיגל שזכה אותן במשפט המלך יר"ה מחמת חובות של פרץ ויעקב אשכנז[77] כנודע והערל שמיגל מכר הבתים ליאזוויטר. והנה בהשתדלו' הר"ל חזרו ומכרו הבתים הנ"ל בסך ששת אלפים זהובי'. והנה היום הזה נתחייב בית של כמ"ר ישעי' ליאזוויטר סך שלשת אלפי' קרן וריוח ששה זהו' פו' מכל מאה ומאה לשנה ושנה, עולה הריוח על עשר שנים סך שמונה עשר מאות זהובי' פו' סך ביחד קרן ורוחים על עשר שנים עולה ארבעת אלפים שמונה מאות זהו' פו', מגיע על כל שנה ושנה ריוח מסך הנ"ל מאה ושמנים זהובי' פו', ואותן ק"פ זהו' בכל שנה יוגבה מידי שנה בשנה על ידי הקהל יצ"ו ועל זה הכניס עצמו האלוף והקצין הר"ר מענדל פרנס יצ"ו ונעשה ע"ק בעד חתנו כמר ישעי' להעמיד הריוח ק"פ זהו' בכל שנה ושנה ליד הקהל יצ"ו, גם לשלם הקרן סך שלשת אלפים בתוך עשר שנים ועכ"פ הבית של כמ' ישעי' לא יפטור בע"ק של הקצין כמהרר"מ יצ"ו ושניהם כאחד טובים. הקצין כהרי"מ והבית עומדים באחריות על הסילוק כנ"ל עד גמירא ועד פרוטה אחרונה. [שילם כמר ישעי' חלקו קרן (ריוח)].

B. היאזוויטר עשו לנו התראה להכין להם המעות שאנחנו חייבים להם יהני שצ"ט כמשמעות הפנקס בעונש תשלומי כפל בכן ע"פ התראה לכמ' בונים ור' יצחק רד"ב ושאר אנשי' השייכין להחוב הנ"ל ונתנו להם שלשים יום ובתוך שלשים מחוייבי' להראות מקום שפרעו החוב הנ"ל בלי פקפוק. לזכות ולראיה להקהל אמרנו להעלות כתוב לפנקס הקהל יצ"ו היו' יו' א', ב' אדר שצ"ט לפ"ק[78].

.95

הלא גלוי וידוע גודל ההוצאה המוטלת כעת על הקהל יצ"ו הן בענין פרנסת עניים המקבלים קצבה... הן הוצאי' שאר עניים מגורשים(?) חדשים מקרוב באו שאין להם שום משכון וקרקעות... ועוד יש אחרים אנשים עניים לפי שעה שאין להם מזומנים אבל יש להם מקומות ושאר קרקעות והם גם הם רוצים ומבקשים הלואה מן הקהל יצ"ו על קרקעות שלהם ואין יד הקהל משגת... וכן עלתה המוסכם שאנשים כאלה המבקשים הלואה על איזה קרקע יבא ויציע דבריה' לפני העדה יצ"ו והעשיר הקרוב אליו שבמשפחתו עליו מוטל הדבר לעשות לו ההלואה איזה סך כשיתן לו ק"ס באשה והדר בעלה על ביתו או על מקומו והקהל יצ"ו יכירו וידעו סך מה שילוה לו. יום א', ט"ו סיון ש"צ.

[76] Doc. 119.

[77] Doc. 109, 153.

[78] A further document indicates that one house was sold by the community in order that this debt to the Jesuits might be repaid.

.96

A. הקהל יצ"ו מכרו לכמ' יצחק העשלש יצ"ו את המקום של חמיו כמר העשיל קצב בב"ה החדשה בעזרת אנשים מצד האלמעמימ"ר נגד שער כניסה ב"ה המקום הנ"ל היתה משועבד להקהל בסך מאה וארבעים זהו' פו', שהיה חייב להקהל יצ"ו חוב גמור ואמיתי והנה עתה מכרו אותו לכמ' יצחק חתנו בעד מאה ועשרים זהו' פו' במכירה גמורא [שפ"ח].

B. הקהל יצ"ו הלוו למרת יוטה בת כמר יעקב שהיא אלמנת כמר שמואל לווין סך עשרים זהו' פו' וכן הקנת בק"ס בפנינו עדים ח"מ שני מקומות להקהל יצ"ו אחת היא בב"ה החדשה בעזרת אנשים בכותל מערבית היא המקום שהיתה של בעלה כמ' שמואל ז"ל מצד המקום של גיסו כמר יאקב לווין, והשנייה היא בב"ה בעזרת נשים הגדולה מצד המקום של אשת ישעי' פרעגיר השני. מקומו' אלו הם אחראין וערבאין לפרוע מנהון סך הנ"ל וקנינא מן האשה אלמנה הנ"ל להקהל יצ"ו ככל מאי דכתי' ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה. נעשה היום ביום ג', ער"ח מנחם שין צדיק לפ"ק. והכל שריר וקים. נאם ר' יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה דק"ק פוזנן. עד שני אברם שמש[79].

.97

A. היום יום ה' זך שבט תיו אלף לפק באה האשה קילה ניאה שטעטרן והר"ב יצחק נייאה שטאט ועשו ק"ס בפנינו עדים ח"מ על בית שלהם אשר יש להם פה ק"ק פוזנן על סך ארבעה מאות זהו' פו' שהכניסו ראשם הקהל יצ"ו ונעשו ע"ק נגד קהל קראקא להוציא בשביל הגט של המומר רע שלום ארבעה מאות זהו' ולשלם הקרן הנ"ל והרוחים ביריד גראמניץ לובלין הסמוך בכן עשו הבית אפותיקי להקהל יצ"ו לגבות מיניה ת' זהו' ושאר הוצאות שיעלו עוד בשביל גט הנ"ל, גם מחויבי' ליתן מזה... עדים יצחק חווקש שמש ור"מ הירש ישן...

B. הקהל יצ"ו הלוו לקילה נייאה שטעטין תשעה זהו' פו' הוצאות שליחות לקראקא להשתדלות הגט מר"ע [מומר רע[79a]] שלום. עוד שלשים זהו' נתנו למשה חתן ליב שלום טורן ג"מ תי"ו[?] שילך לקראקא לצורך השתדלו' גט הנ"ל עוד שלמו הקהל ממרן ק"ן זהו' גראמניץ תי"ו שנתן ר' ליב חתן ר"ל ר"ש בקראקא לצורך גט הנ"ל והאשה קילה הנ"ל והר"ב [והדר בעלה] כמר יצחק נייאה שטאט עשו ק"ס בכל זכות ויפוי כח על ביתם שיש להם פה ק"ק פוזנן להקהל יצ"ו ועשאו אפותקי למיגבי מינה את כל מה שהלוו הקהל לצורך הגט עד גמירא כי כשורי לצלמי וקנינא מן האשה קילה והר"ב יצחק הכל לקהל יצ"ו בכל מאי דכתו' ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה. יום א', ה' שבט תיו. נאם יוסף יוזל במוהר"ר מרדכי סופר ושמש צלה"ה דק"ק פוזנא.

[79] LL, 69; below doc. 112.

[79a] Instead of רב שלום.

האשה והד"ב הנ"ל סלקו את הקהל יצ"ו מהנ"ל בכן פטרי' מהקהל מכל וכל והבית שלהן חוזר לחזקת ורשות זוג הנ"ל. נעשה יו' ד', כ"ט מנחם ת"א לפק. בפקידת הקהל נמחק כאן ולקמן דף קמ"א.

.98

הקהל יצ"ו הלוו ממרני על מאה זהו' פו' להיקר כהר"ר יעקב גומפריכט יצ"ו לשלם בחשון שצ"ד וחתם על הממרני הנ"ל האלוף והקצין כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו עם עוד מנהיג אחד מתוך הערה יצ"ו והר"ר יעקב הנ"ל הקנה ושעבוד להקהל יצ"ו המקום של אשתו שיש לו פה פוזנ' בעזרת נשים החדשה הקטנה ועשה ק"ס באשה והדר בעלה... ביום ג', ר"ח סיון שצ"ג לפ"ק. נאם צבי הירש בן לא"א שמואל כ"ץ יצ"ו שמש דק"ק פוזנן לע"ע, ונאם שלמה בן הר"ר מנחמ סגל שמש דק"ק פוזנן.

.99

האשה והד"ב האלוף כהר"ר חיים בהר"ר אברהם ז"ל עשו ק"ס להקהל יצ"ו על בית החורף שיש להם פה ק"ק פוזנ' למטה על הארץ נגד הפלץ[79a] והקנו ושעבדו להקהל הבית החורף הנל עם כל זכויותיו על שמנים זהו' פו' לשלם לזמני' כפי הממרם שביד הקהל על כהר"ר חיים הנ'ל, ואם שלא יקיימו דזמני' הנ"ל הרשות להקהל יצ"ו למכור להשכיר להשכין הבית הנ"ל ולעשות בו ככל חפצם ורצונם עד להוציא סך הנ"ל עד גמירא בלי היזק. יש לזה כל זכות שטרי שעבודין דנהיגין בישראל... יום ג', ער"ח אייר תיו חית לפ"ק. נאם יוסף יוזל סופר שמש, ונאם אליעזר כץ שמש[80].

.100

כמר ליב ליפשיץ נתחייב להקהל יצ"ו שני מאות זהו' פולניש והניח ליד הקהל יצ"ו ספרים לבטחון על שני מאות זהו' הנ"ל ונתקשר כמר ליב עם אשתו פירקא בכל תוקף ואומץ שבעולם שיסלקו השני מאות זהו' ביריד יערסלו דהאירנ' הסמוך קודם כל החובות ועל זה תקעו כפם שישמרו זאת ואם שיעברו חק ולא יקיימו ת"כ אז מחוייבי' לילך לתפיסה ולא יוציאו משם עד שישלמו להקהל יצ"ו השני מאות זהו' פו' במזומנים בלי דחיי'. נעשה יום ה', ט"ז מנחם ש"צ לפ"ק. לעדו' כתבנו בפנקס הקהל יצ"ו. הספרים בכיפה האלוף ר"י כ"ץ. יוסף כ"ץ, ונא' יודא ליב מקראקא. נמחק עפ"י רוב הקהל יצ"ו. נאם ליב ר' שמעונש[81], ונא' יודא ליב מקראקא.

[79a] Platz = place, lot.

[80] Probably identical with אליעזר בן שמעון כ"ץ שמש; doc. 25, 26, 47.

[81] Doc. 104, 134.

.101

לזכרון טוב... שהלווינו לכמר כתריאל פעטליצר ששה עשר זהו' לצורך סילוק מס לגלח מביתו וע"ז השתעבד לנו מקומות שהמה על אדמת קודש בבתי כנסיות. וזה נעשה בחודש תמוז תכ"ח ל'.

.102

כהר"ר שלמה א"פ נתחייב להקהל יצ"ו חמשה ושבעים זהו' פו' בעד ספרים שמכרו לו הקהל יצ"ו שהיו משכנות ועל סך הנ"ל חתם ממרני להקהל יצ"ו וליתר בטחון עשה ק"ס באשה והד"ב על שתי מקומות שיש לו... יום כ"ה תמוז שצ"ג. נאם יוסף יוזל סופר ושמש, ונא' צבי הירש יש שמש דק"ק פוזנן.

.103

A. הקהל יצ"ו הלוו להקצין הפרנס כמהר"ר הירץ גינצבורג יצ"ו שני ממרנות בחתימת ידם כל ממרן מסך ששה אלפים והקצין הפרנס הנ"ל מחויב לפצות ולסלק את הקהל יצ"ו. [ת"ה] החזיר אחת.

B. כמהר"ר הירץ גינצבורג חייב להקהל ארבעה מאות וחמשים זהו' פו' מזומני' ע"ז משועבד להקהל יצ"ו כל מה שמגיע על חלקו מחלוקת ר' משה ווינר, הן מה שיגיע לו מדמי מכירת הבית ושאר דברי' ומטלטלי' וממה שיוגבה משל ר' משה ווינר יגבה הקהל תחילה ת"ן זהו' הנל. וכן אם ימכור ר' הירץ שאר קרקעות משלו קודם שיגיע חליקת ר' משה ווין אזי יגבה הקהל מן הקודם קודם והש"ח על ליב ר' לעמלש שביד ר' יוזל סופר מן מכירת הבית הנ"ל גם הש"ח של ר' משה ווין שביד האלוף הפרנס כהר"ר יודא ר"ן[82] עקלו הקהל על סילוק הנ"ל. לעדו' ולראי' כתבנו לפנקס יו' ב' יו אדר תט"ל.

.104

הקהל יצ"ו הלוו ממרני לקהל גלוגא על חמש מאות זהו' פו' לשלם בר"ח כסליו שצ"ה לפק וחתומי' על הממרני ההוא הלא המה האלופי' כהר"ר צבי פרנס יצ"ו וכהר"ר ליב ר"ש פרנס יצ"ו ומהר"ר חיים פרנס יצ"ו ומהר"ר ליב ר"ז טובי[83] יצ"ו וכהר"ר משה לוי כץ[84] יצ"ו ומהר"ר משה רד"ג יצ"ו וכהר"ר משה ר"א[85] ש"ק יצ'. וכנגד זה חזרו וחתמו ממרני להקהל יצ"ו קהל גלוגא בסך חמשה מאו' זהו' פו' לשלם לזמן הנל וחתומו' על ממרני של קהל גלוגא המה הקצינים ר' מאיר כץ,

[82] Doc. 132.
[83] LN, II, 23.
[84] Identical with משה לוי בן לוי הכהן ז"ל אשכנזי; LL, 77, 85.
[85] Cf. doc. 120.

ישראל כץ ובנו כהר"ר מרדכי, כהר"ר מרדכי כץ, ר' אלחנן ר' אברן חתן ברוך, ר' יוקל וחתנו ר' אברהם וכהר"ר יודל. ולמען אשר לא תשכח מפינו נכתב לפנקס היום יום ג', ה' טבת שצ"ד. הש"ח אצל ר' הירש פרנס; נתנו לר"א.

.105

... המלוה את חברו מעות על חצי שנה או על משך איזה זמן אזי יקח מכל מאה לכל שבוע שלשה עשר גדולי' וחצי גדו' פו' דהיינו אחד עשר זהו' פו' לחצי שנה ולא יותר אך ורק המלוה מיריד ליריד כגון מיריד דנצק ליריד גניזן או מיריד גניזן ליריד טורן או משאר ירידים מזה לזה או מזה לזה, אז אם הזמן המפסיק בין הירידי' הוא רק שלשה שבועת אזי יקח שני זהו' משלשה שבוע' ולא יותר ואם זמן המפסיק הוא יותר משלשה שבועות אזי יחשוב תחילה שני זהו' בעד הג' שבוע' ואח"כ יוסיף על כל שבוע י"ג גדו' וח' [צי] מכל מאה לכל שבוע עד לז"פ [לזמן פרעון] של היריד. ועכ"פ אל יפסיק בין יריד ליריד של ההלוואה יותר מששה שבועות ושלא יהיה שום יריד מפסיק בין היריד של ההלוא' ואם יהיה יותר או שיהא עוד יריד מפסיק ביניהם אזי לא יקח רק יג"ג וח' מכל מאה לכ"ש. וכל הלוואת יהי' נעשים בהיתר ובשטר דווקא ואין חילוק שיעשה ההלוואה קרן וריוח בהיתר או שיקנה ממרני מ"מ יתנהג כנ"ל ואין חילוק שיקנה ממ"רן על אנשי קהלתינו או על חוץ לקהלתנו או שיקנה ממ"רן מאיזה אורח אשר לא מקהלתינו מ"מ יתנהג כנ"ל. והעובר יוקנס בכל הריוח של הממרן שיגיע לו ולא יהא ניתן למחילה מזה אפי' פרוטה. ואלופי הקהל יצ"ו מחויבי' למנות ע"ז אנשים זריזין ומקדימין בהשגחה פרטיות לבל יעבורון על הנ"ל. תקנות הנ"ל נעשו על שנה תמימ' מהיו'. והנעשה נעשה היו' יו' ב', ך' אלול השצ"ט לפ"ק.

.106

בעצם היום הזה בהתאסף כל העדה יצ"ו לא נפקד מהם איש עלתה ההסכמה זו אשר אין כח ורשות ביד איזה שמש דקהלתינו יהיה מי שיהיה ליקח איזה הלוואה מערלים אם לא שישאל תחלה את פי הקהל יצ"ו וכאשר יורו אותו כן יעשה הנ"ל לפי עצתם והסכמתן ומבלעדם אל ירום שום שמש את ידו ורגלו בנדון זה באיבוד שמשות שלו... היום יום ב', כה טבת שצ"ד.

.107

עלה המוסכם מפי הקהל יצ"ו כשיבא השתדלן או השמש לפ"ה [לפרנס החדש] ויתבע ממנו מעות להלוות לאיזה מליץ או שילר או לאיזה שררה איזה הלוואה אזי לא יתן הפ"ה מעות ההלוואה ליד השתדלן או ליד השמש וישיב שאין כח בידו להביא הלוואה זו לידו והתובע ההלוואה יבא בעצמו לפ"ה. נעשה היו' יום ב', ער"ח אלול ת"ה לפ"ק.

.108

כבר יסוד מוסד בדף ק"ח בפנקס זה שלא ליקח שום ש"ח של יהודי מיד הגוי או מיד סוחר גוי, הן היום החזקנו תקנה הנ"ל וקימנוה שתקיים בכל תוקף ועוז ואף שיקח הש"ח מרצון ושאלת פי היהודי לא יהיה לאותו ש"ח כוח יותר מש"ח שיש ביד הגוי על היהודי בכל ענין ובכל אופן הנרשם שם ולמען יהא הדבר נכון נשנה כאן שלא לעבור על ככה אפי' כמלא נימא. לזכרון בספר יום ג' תמוז הישועה לפק. ואף אם שני אנשים חתומים על ממרני אחת שביד הגוי או סוחר לא יקנה אחד מהחתומי' בממרני ממרן מיד הגוי כנ"ל. נעשה בעצם היום הנ"ל [שצ"ו][86].

.109

יצא הדבר בין בעלי חובות אשר נתחייב להם כמר יעקב אשכנז[87] ובתוכם האלוף הר"ר הירש בר יצחק[88] ובין כמר יעקב הנ"ל שיהא מחוייב ליתן כעת הזאת כמר יעקב הנ"ל ממרמות בטוחים על סך שבעה מאות וחמשים זהו' בסך הזה יהא פטור שלא יהא יכולין לתובעו עד יריד פוזנא תשרי שין צדיק ומסך הנ"ל יהא ניתן ממרמא על מאתים וחמשים זהו' על סיוע הזיקות מחמת ביתו ערעור של שמיגיל על הפסק שנפסק עליו ע"י האב"ד עם הפרנסי' ודיינים. וסך מאתים וחמשים זהו' יקח הקצין כהר"ר הירש הנ"ל על חובו וסך מאתים וחמשים זהו' יקחו שאר בעלי חובותיו לפי ערכם יוכל מי שלא קיבל עדיין עד ארבעים זהו' הם קודמים לשאר הבעלי חובות. וכן תמיד יתנהג עם בעלי חובות בדרך הזה שלעולם יקח הקצין כהר"ר הירש הנ"ל החציי' ממה שיניח כמ' יעקב הנ"ל על חובו והחציי' האחרת יקחו הבעלי חובות אחרים ותמיד מי שלא קיבל עד ארבעי' זהו' על המאה הוא קודם לשאר בעלי חובות. גם יצא הדבר שהרשות לבעלי חובות לתבוע את כמר יעקב הנל עד שיהא להם ששים זהו' על כל מאה ויכולים לכופו ע"י תפיסה מיריד פוזנא ואלך לענין זה ומששים זהו' ולמעלה אין להם עליו שום כפייה אך ורק שיעמוד על הקהל בכלל מה שישלם ואיך לשלם. גם יצא הדבר שאין כח לשום בעל חוב לתבוע את כמר יעקב הנ"ל ביריד מהירידי' כי אם דווקא בקהלתינו. כל הנ"ל נעשה במושב מנהיגי קהלתינו. היה זה היום כ"ד ניסן שפ"ט. והכל שריר וקים.

.110

כמר ישעי' עקיבש עבר על כל העתים והזמנים שנקבע לו מפי כל הקהל הקודש יצ"ו לסלק ב"ח והרבה פעמים נשאו פניו וחסו עליו לבלתי עשות לו דינו מחמת בעלי חובו' האצים עליו ובאים בכל יום בקובלנא רבה לפני הקהל יצ"ו והן היום קרוב היה לפסוק לו דינו שילך לתפיסה בלי שום עכוב ויהא עצור שם

[86] LN, II, 38, cites a similar regulation from 1706.
[87] Cf. doc. 94, 153, 154.
[88] LL, 75.

עד שישקיט בעל [sic] חבותיו אך לגודל הפצר' וריבוי בקשת אשר הרבה והפציר בתפלה נשאנו את פניו אך לדבר הזה, דהיינו שמחוייב לסלק ב"ח מהיום עד טורין ג"מ ש"ץ דהיינו על שני זמנים החצי ביריד לוציא הסמוך והחצי בטורין ג"מ ש"ץ הסמוך ובאופן שלא יבא עליו שום קובלנא משום ב"ח. ובאם כשיגיע אחר טורין ויבואו עוד הב"ח לפני הקהל אזי אחת דתו שמחוייב לילך לבית אסורים ושוב לא יבא לפני הקהל בשום הפצרה בעולם וכי יזעק עוד לפני הקהל יצ"ו לא יקובל לשום מנהיג ואינם רשאי' להמליץ בעדו. ואם שאחד מן המנהיגי' ימליצו בעדו אחר טורין אזי יענש כפי ראו' הקהל. גם באם שירצה לסלק אחר טורן הנ"ל ב"ח שלו בסחורות אזי יקחו הסחורו' בחצי שווי' כפי שיוכלו למכור מיד ומחוייב לילך לתפיסה ולא יהא משולח חפשי עד שיעקור מביתו וימסר הבית לב"ח. דברי אלו הן בהסכמ' כל הקהל יצ"ו. היה זה היום יום ה', ט"ו חשון ש"צ לפ"ק.

.111

הנה אמת נכון הדבר על דבר הכתב שנתנו הקהל יצ"ו לכמר ליזר הוטל מכיר ששום בעל חוב אינו יכול לתובעו מהיום עד מקץ שנתים ימים הכי פירוש של אותו כתב באם שכמר ליזר לא יקנה שום קרקע בתוך השני שנים, אבל כשיקנה איזה קרקע בתוך הזמן הנל מחוייב כמר ליזר לתת תיכף קנין סודר באשה והדר בעלה על אותו קרקע לבעלי חובותיו לשלם להם ככלות שנתים ימי' כדי שלא יפסידו הב"ח את שלהם נגד כתובות אשתו אשר נכסי הבעל משועבדי' על כתובתה. ועל מנת כן ובאופן ותנאי זה נתנו הקהל בתחילה החירות שבידו ולא בשום אופן אחר בעולם. למען תהיה לעדה כתבנו זכרון בספר למען יעמדו ימים רבי'. נעשה יום ד' בר"ח מנחם ש"צ לפ"ק.

.112

על דבר החובות שנתחייב להבעלי חובות לאנשים שלמים וכן רבים וכבר הקנו להבעלי חובות כל נכסיהן דאית להון תחות שמיא בק"ס אשה והדר בעלה הנעשה בפני שני עדים נאמנים כהר"ר יוזל סופר וכמ' אברם שמש ועדיין לא פינו הבתים והמקומות שיש להן פה ק"ק פוזנן, הן היום בהתאסף ראשי עם נמנו וגמרו שמחוייבים להשתדל קודם ר"ח ניסן הסמוך ממרן על איש אמיד העולה לסך דמי שווי' בתים ומקומות שלהם ויהא התשלומין של הממרן בתוך שנה מהיום ועדיין הבתים ומקומו' שלהן יהיו בחזקת ורשות הב"ח עד תשלום הממרם הנ"ל. ואם שלא ישתדל כזה קודם ראש חדש ניסן הסמוך מחוייבים להוציא עצמן מבית שלהן ומחוייבי' לפנות מקומו' שלהן בלי שום התנצלו' בעולם והב"ח יכופו בכל כפייה בעולם גם בידי ערלים עד שיעקרו משם, ושום פרנס ומנהיג לא יהא בידו כח ורשות לבטל דבר זה אפי' כמלא נימא באשר שכבר עבר על כל העתים והזמנים ולא שמר כל אלה. ולמען שיהיו לחוק העלנו זכרון בספר. היה זה היום יום א', כ"ו אדר שין צדיק לפ"ק.

.113

על דבר החובות שנתחייבו מהר"ר מאיר ר"ג והר"ר אבריל יצא המוסכם מפי העדה יצ"ו לתת להם הרחבת זמן עד ראש [חדש] חשון שצ"ב לפק וכשיגיע חשון הנ"ל מחוייבים לסלק כל הבעלי חובות לכל אחד ואחד עד גמירא בלי שום דחייה וטענה וחלוקי' שבעולם. ועל הסילוק הנ"ל הקנו ושעבדו האשה אשת מהר"ר מאיר הנל בק"ס אשה והדר בעלה מהר"ר מאיר הנ"ל את בית אבנים שיש להם פה פוזנן והמקומות שיש להם פה בבתי כנסיות, כשיגיע הזמן הנ"ל ולא יסלק את הב"ח אז הרשות לבעלי חובות למכור להשכיר להחליף את הבית ומקומות ושום אינש אל ימחה בידם מן יום ההוא ולעלם. גם הר"ר אבריל הנ"ל הקנה בק"ס את כל נכסיו על הסילוק הנ"ל לב"ח הן הבית אבני' שלו הן המקומות ואשתו לא נתרצית רק הבית אבנים הקנית ושעבדית לב"ח בק"ס היא מקודם ואחר כך בעלה הר"ר אבריל ועל המקומות לא רצית לעשות ק"ס רק בעלה לבדו כנל ונשתעבדו האנשים והנשים בכל תוקף ואומץ שיעקרו מביתם ויפנו המקומות באם שיגיע ראש חדש חשון והב"ח לא יהיו מסולקי' מכל וכל. גם זאת הר"ר אבריל ומהר"ר מאיר ר"ג נשבעו בשבועת ה' בנקיטת חפץ שיאושר ויקויים כל תוקף הנל ואל יפול דבר ארצה. ק"ס של האשה בלימה בת הר"ר יואל ש"ק[89] והדר בעלה מהר"ר מאיר נעשה בפני הותיק מהר"ר מאניש[90] סגל חתן ר' יואל רא"ק ובפני האלוף הקצין מהר"ר יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל פרנס הקהילה ובק"ס של ר' אבריל על כל נכסיו והאשה אשתו מיכלה והד"ב הר"ר אבריל על בית אבני' הנ"ל נעשה בפני ר' קלמן[91] ורי'[92] שמש. [שצ"א]

.114

הנה מאחר שכמר פנחס רמ"א קודם שהלך מכאן פוזנן לגור בק"ק קאליש עמד לפני העדה יצ"ו עם בעלי חובותיו ואמר שאין לו במה לשלם כי אם מביתו שנשאר לו מכל עמלו ונתרצה מרצונו המוחלט שיקחו הבע"ח ביתו בפרעון חובם וכבר הוכרז הבית בכל בתי כנסיות בתלתא יומא דאפוקי ס"ת שנותנין בעד הבית הנ"ל סך אלף זהובי' פולניש וכל מי שרוצה לתת יותר יבא לכמ' אברהם רפאלש שנתברר מכח ומצד כל הבעלי חובות ולא בא שום אדם שרצה לתת יותר מאלף זהו' סך הנ"ל, בכן נחנו ב"ד החתומי' בקצה המטה החלטנו בהחלטה גמורה שרירא וקיימא לצמיתות ולחלוטין הבית הנ"ל שהניח פה אתנו להב"ח הנ"ל והרשות להם לעשות בו מה שירצו למכור להשכיר להחליף ושים אינש אל ימחה בידם מן יומא דנן ולעלם. נעשה היום יום ג', י"ח שבט שצ"ב לפק. נאם יעקב מנזע צבי[93], ונאם

[89] May be identical with יואל שמואל קראקברש מפוזנא mentioned in doc. 92.
[90] Probably identical with mentioned LN, I, 5.
[91] Doc. 152.
[92] ור' יוסף יוזל.
[93] יעקב (בן שמואל) מנזע צבי; LL, 71; below doc. 151.

דוד מלבוב[94], ונאם חיים במהרר"י[95] זל. הועתק מלה במלה מגוף הפסק למען יהיה לאות אמת על ימים רבים, נאם יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה.

מצרני גבול רוחותיה הבית הנ"ל הלא הם ידועים שהוא סמוך לבית שהיה של הר"ר לעמל ז"ל ואחריו היה של הר"ר הירש ר' מימש והוגבה להאלמנה בכתוב' ומצד השני הוא בית של הערל לצד רחוב של ערלי' עושים מלאכת הסנדלי'.

.115

בהתאסף ראשי עם יחד בא לפני קהל ועדה יצ"ו כהר"ר שלמה ר' יואלש הגדיל והפליא לעשות בסיפור דבריו באמרו לפי רוב החובות חדשים וגם ישנים שנתחייב לאנשים שלימים וגם רבים, כי רבה היא ועצום ממנו שאפי' שלפעמים עומד לו איזה ריוח והצלה ממקום אחר באיזה סך ממון נועדו עברו יחדיו כארבה לרוב כל הנושים אצים ונוגשים עליו בפעם אחת עד שאפי' יתנום כל הריוח לא יעלה ויבא על כל אחד ואחד אפי' זהו' פו' לפי ערך הדמים המודעי' וזאת הסבה והגרם שלא יוכלו להשתלם ממנו כל ימיו. והיותר קשה עליו שאינו יוכל כלכל וגדול עליו מנשוא הכפיות והנגישות אין מנוח לו זה יניחנו וזה יקיחנו כל ימיו בעבירה שעומד באסור לזה ואינו משלם וכל ימיו בצער רעים ומכאובים אין לו שקט עד שאול תוקד אומרים הב הב הוה על הוה תבא לו. וכדי לבקש המנוח ולהוציא עצמו מן הכלל בקשה נפשו הרווחה והרחבת זמן על איזה שנים מועטים לפי שיש לפניו דרך ישר וכשר וחפץ ה' בידו הצליח ויען כי יהיה לו הרווחה לכנוש ולהתאסף איזה סך מסויים ומקויים ורוצה להתפשר עם כל אחד ואחד בתוך הזמן. ורמתה תשובתו מהאלופי' ראשים מנהיגי' יצ"ו ועלתה וכלתה ההסכמה אחת ליתן לו הרווחה והרחבת זמן שתי שנים רצופים תכופים וסמוכים זה לזה ובאופן ובתנאים זה שכהר"ר שלמה מחוייב להניח ביד הקהל יצ"ו מזומנים סך ששה מאות זהובי' פולניש בתוך שתי שנים אלו דהיינו בכל שנה שלש מאות זהו' על שלשה זמני' ואלו הן מאה זהובי' לאחר ביאות מיריד לייפסק בתשרי שצ"ב, מאה זהו' בטורין ג"מ שצ"ב מאה זהו' לאחר ביאת מלייפסק יריד באייר שצ"ב לפק וכן שלש מאות זהו' בשנה שניה בזמנים הנזכרים, מלבד חובות קטנות עד עשרה זהו' ועד בכלל אינם בכלל הנ"ל וכהר"ר שלמה מחוייב לסלקם ויש להם עליו כל כפיות כמקדמת דנא ונוסף על סך עשרה זהו' אינם עליו שום כפייה ונגישה שבעולם באם שישמר לעשות ולקיים הזמנים הנל, אכן באם שיתעשר כהר"ר שלמה בתוך שתי שנים הנ"ל וחפץ ה' בידו יצליח שירוויח סך עצום ורב אזי יעמוד הדבר על הקהל ועדה יצ"ו איך ומה שישלם לנושיו. עלתה הסכמ' זו היום יום ג', אך טו"ב לחדש סיון שי"ן צדי"ק אל"ף לפ"ק.

[94] דוד (בר' מרדכי) מלבוב; LL, 72; cf. doc. 123.
[95] May be identical with חיים בן יחיאל ז"ל שפירא; LL, 77.

.116

אמת הקצבים כמר יודא לבשין אונ' כמר בינש אחיו וכמר יוסף איגלש אונ' אברם גינענדלש זיינין שולדיג גיבליבן להבישוף פוזנא מאה ושבעים וששה זהו' פולניש כמשמעו' הש"ח שבידו סך מה שנ"ח[96] זיינין זיא שולדיג צו ביצאלין בחגא ג"מ שצא לפק בלי עכוב אונ' דארויף איז משועבד אירי ייאדקיס[97] דז זיא האבין בקוטל הויף, שמוכרין בו בשר ושאר נכסיהן דאית להם תחות שמיא כלהון יהא אחראין וערבאין לפרוע מנהון סך הנ"ל בזמן הנ"ל. והרשות ביד השר לעשו' בהייאדקיש מה שירצה למכור להשכיר להחליף ושום אינש אל ימחה ביה לעולם. כך נפסק מהאלופי' פרנסי' יצ"ו היום יום ה', ר"ח אלול שין צדיק. נאם יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה דק"ק פוזנן.

.117

על דבר החובו' שנתחייבו המשותפי' כמר קלמן ר"א וכמר יצחק גיסו וכמר אברם בן יצחק רפש עולים לערך תשעת אלפים זהו' הן היום בהתאסף ראשי עם יחד קהל ועדה יצ"ו נמנו וגמרו שמחוייבי' להביא ליד הפרנס החדש קודם שבת הסמוך ממרנו' טובי' וסחורו' ומזומני' שיהיו שווים בשופי סך חמשת אלפי' שיכירו הפרנס החדש עוד עם שני מנהיגי' ששווים סך החמשת אלפי' בשופי בלי פקפוק, ואם שלא יניחו הנ"ל ביד הפרנס החדש כנ"ל אחת דתם שמחוייבי' לילך לתפיסה בלי שום טענה והתנצלו' שבעולם ולא יועיל שום עיכוב וחנינ' שבעולם כי כך עלתה בהסכמ' כל העדה שלימא יצ"ו. נעשה היום יום א', א"ך טו"ב אדר שצא לפ"ק. יוסף כ"ץ[98] ונא' יודא ליב מקראקא.

.118

בהתאסף ראשי עם יחד עלתה המוסכם שהר"ר יעקב פלאצקר סגל נקרא בורח עדיין מיריד לוציא העבר ש"ץ לפק ומי שקיבל ממנו מיריד הנ"ל עד היום מחוייב לחזור הן סחורות הן מזומנים שלקח יותר על חלקו כפי שיגיע עליו עכשיו כחלק שיקחו שאר ב"ח. גם יצא אודות הסחורו' שישנו היום בעין יקח כל ב"ח את שלו. היום יום ב' ער"ח אדר שין צדיק.

.119

על דבר הששים זהו' פו' ששילם היקר כמ' בונים בנין כמ' יודא לובזענץ מה שמגיע ממנו רווחי' בכל שנה, כמבואר מע"ל [מעבר לדף] הן היום עלתה בהסכמ' האלופי' ראשי' מנהיגי' שכמר בונים יצ"ו אין צריך להכניסו לביתו, כשיבא הנה

[96] שנשארו חייבים.
[97] Butcher's stores.
[98] Probably יוסף בן דוד כ"ץ; LL, 75, 77.

אחר העיפוש עד שיסלק כבר הששים זהו' פו' הנ"ל ויתן לו ערבות מספקת על העתיד מה שמגיע ממנו עד כלות עשר שנים כמבואר מע"ל. גם מחוייב לתת לו הריווח מן הששי' זהו' מה שיבא לו עד ימי השילום ולא יועיל לו שום התנצלו' והפצרה בהקהל יצ"ו כי כן נמנו וגמרו מאתנו. לעדו' העלנו זאת בפנקס הקהל למען יעמדו רבי'. נעשה יום ג', כ"ח מנחם שין צדיק, יוסף כץ פרופש, ונאו' יודא ליב מקראקא.

.120

הכשרים יצ"ו השביעו הקהל יצ"ו לעיין לפקח על האנשים הנושים הלוקחים סחורות באמנה ע"מ להיות לווה רשע ולא ישלם והעמידים [והמעמידים] העסק משא מתן על הבל וריק[99]... כמבואר בפנקס הכשרים יצ"ו. והן היום בהתאסף ראשי עם יחד וצירפו אליהם מן החוץ עד שהיה עדה שלימה שקלו וטרו... ומה גם האנשים הנושים הנזכרים למטה שהתיזו צרורות דארבע אבות נזיקין ותולדותיהן כיוצא בהן וגרמו קלקול וטרדא רבא לאלופי הקהל יצ"ו שהזמנו מכח זה לפני שררות והמלך יר"ה והוצרכו לישבע בשבילם ולהוציא ממון רב... עלתה במוסכם... אלו האנשים הלא המה ר' הירץ משעברשין ואברם חתן ר"ל ר"ה, משה יחזקאל אין להם דין חזקת עירנות פה אתנו על שתי שנים... להיות פה בבל יראה ובבל ימצא... וכדי שלא להכשיל לעתיד לבא מצאנו וראינו על כל הירידים הן ירידי לובלין הן גניזן הן יריד טורין כשיעמוד איזה איש ויקח סחורות בהקפה מה שאין כח בידו לשלם ולהוציא מכח אל הפועל אזי תכף מיד כשיוודע הדבר להפרנס שיהיה על היריד ההוא מחויב הפרנס לצרף אליו גם שאר המנהיגי' שהיו שם וגם לצרף עוד אליהם שאר בעלי בתים נכבדי הקהילה שיהיו שם ואם יהיה הדבר שכבר יהיה (sic) הסחורות בידו מחוייבי' מנהיגי הנ"ל להוציא מתחת ידו הסחורו' ביד חזקה... ואלו הן האלופי' המבוררי' ר' מאיר פרנס, ר' ליב ר' זעליגש, ר' משה כץ רד"ב, ר' משה ר"א[100], האב"ד ר' פילטא, ר' הירץ יצ"ו. והתובעים יהיו האלופי' ר' אלי' פרנס[101] יצ"ו ור' לוי כ"ץ. גם יצא הדבר בהתאספם הנ"ל, שהנושים האנשים הנ"ל יכולים לדור בק"ק סווערזענץ. והנעשה נעשה יום א', כ"נ ניסן שצז"ל...

.121

בהתאסף יחד אלופי קציני מנהיגי הקהל יצ"ו כל העדה כלם קדושים העמידו לפניהם את ר' זעליג פקשיר והוכיחו דרכו על פניו אודות החוב שנתחייב כהר"ר ארון בן ר' יחזקאל שלומש להפריץ עריץ גרבסקי מחמת הקפת צמר והשיב ר"ז

[99] A regulation forbidding such people to participate in various fairs is mentioned LL, 88–89. Cf. also LN, I, 15; II, 36.

[100] Doc. 132.

[101] Probably אלי' בן שלמה בלין; LL, 83; cf. LN, I, 10; II, 23.

הנ"ל שהוא אוחז בידו ותמיד עיניו פקוחות שהחוב הנ"ל יהי' בטוח בידו ואינו מאמין לעזוב אותו בידי ר' ארון הנ"ל לבדו באופן שסך המעו' של החוב הנ"ל יהי' מוכן ומזומן לכל זמן ועת לכל חפץ קרן ורווחי' לשלם לפריץ הנ"ל בלי שום איחור ועיכוב בעולם ובכן במעמד הנ"ל קיים וקיבל עליו ר' זעליג הנ"ל בפני קהל ועדה שלימה בכל חומר ותוקף שבעולם שהוא באחריות ובערבות קבלנות על כל סך החוב הנ"ל בין שהוא חתום עם ר' ארון על השט"ח ובין שאיננו חתום עמו לעולם תמיד יבוקש החוב הנ"ל מן ר' זעליג הנ"ל בכל עת שיתבע הפריץ או ב"כ החוב הנ"ל אזי מחוייב ר' זעליג הנ"ל לסלק ככשורי לצלמי באופן שלא יגיע שום היזק לא להקהל ולא לשום יחיד מן הפריץ הנל אומב"כ [או מן באי כחו] מחמת החוב הנ"ל[102]... ונכתב זכרון בפנקס שיהי' בחומר ותוקף ממרן על ר' זעליג על כל סך הנ"ל. היו' יו' ב חשון תמט"ל.

.122

בהתאסף יחד הקציני' ראשי ומנהיגי יצ"ו וצרפו אליהם יחידי סגולה מן החוץ עד שהיה עדה שלימה איש מהם לא נעדר ועלתה הסכמתם שכל מי שסחר ממרני על הקהל על מזומני' וסחורו' מר"ח אייר העבר הן שיסחור הממרני הקהל או כתב מאבי יתומי', הברירה להסוחר הממרן שיעשה הנחה להקהל חלק חמשית מן הממרני שסחר או שהקהל יתנו לו צעטל חובות הקהל שיגבה סך הממר' מיחידי הקהלה שחייבי' להקהל ומי שעלה לו כבר בחשבונו וניכה בסכומו' מחויב להחזיר להקהל במזומני' הנכיון ההוא. ומהיום אין רשות לשום אדם לסחור ממרני הקהל אם לא שיהא בידו כתוב וחתום מן שלשה פרנסי' שהרשות לו לסחור ממרן הקהל ומי שיפרע ש"ח הקהל בלא כתב הרמנ' הנ"ל אזי עליו לשלם מכיסו ולא יקובל בחשבונו. נעשה יום ג', ו' חשון תי"ל. וצעטל חובות שיתנו במקום ממרן כנ"ל מחוייבי' להיות חובו' העומדו' לגבות ולא חובו' ייאושי'.

.123

האלופי' הקציני' קהלא קדישא יצ"ו הציעו דבריהם לפנינו ב"ד ח"מ ברבר החובות שחייבי' ליתומי' על רווחים כמשמעות פנקס אלופים אבי יתומי' שכבר נתנו רווחים כמה וכמה שנים לאלפים ולרבבות וקצתם מהיתומי' נתנו לפנקס סך מועט ונעשה רב וכהיום בשנים שונים משונים וצוק העתים אין יד הקהל משגת ליתן הרווחי' לשלם הקרן תכף ומיד ויותר מחמת שהועמס עליהם תשלומין חובות פריצים וסוחרי' ובכן נחנו ב"ד ח"מ ראינו דבריהם כנים ואמתיים ראוים ונכוני', כי אנוסים הם והכרנו באונסם ובהכרחם ומצאנו הנזכר למטה לטובת היתומי': דהיינו

[102] About two years later there came before the Four Land Council a case of bankruptcy in which the אהרון בן יחזקאל שלומש concerned here was one of the partners (LN, II, 31).

כל מה שחייבי' לשעבר ליתומי' עד חשון תי"אל הן קרן והן רווחי' יעמוד הכל בתקפו ובגבורתו כפי חשבן פנקס אבי יתומי' ועל הקהל חוב גמור בלי פקפוק ועל [ואל] יפול דבר ארצה ומחשון תי"אל ואילך מצאנו כך דהיינו מן חמשים זהו' פו' ולמטה מחויב הקהל ליתן רווחי' עשרה זהו' פו' ממאה ומחוייבי' לשלם בכל עת וזמן שיצטרך אותו יתום, מן חמשים זהו' עד למאה זהו' פטורים הקהל מליתן שום רווח בשנה זו דהיינו מחשון תי"אל עד חשון תי"בל ואח"כ מחויבי' לשלם כל החוב ומן מאה זהו' ולמעלה יש להם הרחבה שנה ומחצה באופן זה דהיינו שנה תמימה עד חשון תי"בל פטורי' לגמרי מכל הרווחי' וחצי שנה יתנו רווחים לפי ערך ששה זהו' ממאה לשנה. ומי שרוצה לעשות שידוך בתוך הזמן הנ"ל וירחיבו זמן הנשואין עד לתשלום זמנים הנ"ל כנ"ל מחויבי' הקהל ליתן להם ממרם בטוחה לזמן הנ"ל ועכ"פ לא יתנו האלופי' אבי יתומי' כתב לאיזה יתום אף לאחר זמני' הנ"ל אם לא שהיתום יצטרך לאותו סך לצורך מזונות והוצאות שלו או לצורך נדוניתו והבתולה יתומו' ויתומי' שכבר הם משודכי' והם בקשור התנאי' אינם בכלל תקון הנ"ל, אמנם הרשות להקהל לנכות להם ריוח למפרע שנה תמימה דהיינו לבני קהלתינו ח"י זהו' ממאה ולבני המדינה י"ב זהו'. כתבנו וחתמנו לעדו' ולראי' יום ד' כ' כסליו תי"אל פה ק"ק פוזנן. נאם שבתי הלו' הורוויץ הנקרא שעפטל[103] פה פוזנן, ונאם דוד במהר"ר מרדכי זצ"ל מלבוב, ונאם יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל זצ"ל מקראק'. העתקתי מלה במלה מגוף הכתב. נא' יוסף יזל סופר ושמש מק"ק פוזנן.

.124

בהתאסף ראשי עם יחד פרנסי' וטובים וקהל ח"מ יצ"ו בראותינו צרת נפשותינו גודל הלחץ זו הדחק מבעלי חובות פריצים עריצים וביותר מן הסוחר אשר רדף אותנו עד החרמה פסק מלך יר"ה ולא יכולנו להציל נפשותינו כי אפס כספינו והוצרכנו להסיר מסוה הבושה מעל פנינו לשלוח לארץ אשכנז שיפרישו מן ממונם נדבות להציל נפשות ומצאנו שהוא מוכן לעשות האלוף והמרומם כמהר"ר חנוך במהר"ר אברהם זל אב"ד ור"מ ק"ק גניזן את שליחות כזה ביתר שאת בכן עשינו לו כנגדו וקבלנו אותו שיהיה האלוף הנ"ל דרשן בקהילתינו שלשה שנים רצופים מיום שיבא אלינו מן מדינת אשכנז ויהא לו הכנסה כשאר דרשן כנזכר בכתב שבידו בח"י דלמטה . . . ב' ר"ח אלול לחיים ולשלום לפ"ק פה ק"ק פוזנן . . .

.125

בס"ד

לידע ולהודיע ולהוודע ולהיות כתוב ורשום בכתב אמת למען להיות לפנינו תמיד את הפשר אשר נעשה ביריד טורין תכ"ב ל' עם הסוחר עגבריכ"ט[104]

[103] LN, II, 22, 25.
[104] Probably D. Egebrecht (Koczy, XIII, 227).

מרנצק אשר זה כמה שני׳ היה הסוחר הנל לשטן ולרצועות מרדות לקהילתינו יצ״ו ועמד במשפט זה כמה שני׳ לפני חצר המלך יר״ה ולפני הטריבנאל[105] יר״ה וכך עלה הפשר בטורין ע״י קומפרמיש[106] שהקהל מחויב ליתן לו ששה אלפי׳ זהו׳, דהיינו אלף זהו׳ מיד בטורין הנ״ל ונתנו לו ועוד חמשה אלפי׳ ומאה זהו׳ לשלם לזמני׳ דהיינו בכל שנה לשלם ששה מאות זהו׳ דהיינו שלשה מאות זהו׳ בטורין ג״מ ושלשה מאות זהו׳ ביריד דאמניק דנצק עד כלות התשלומי׳ של אילו הא״ט [האלפי טאלר] הנ״ל והתחלת זמן התשלומי׳ יתחיל מיריד טורן ג״מ תכג ל׳ ש׳ זהו׳ ועוד ש׳ זהו׳ בדאמניק דנצק תכ״ג ל׳ וכן יהיה חוזר [ש]נה אחר שנה התשלומי׳ עד סילוק התשלומי׳ דהיינו י״ז זמני׳ לכל זמן מאה ר״ט.

בטורין שבט תכ״ג ל׳ שילמו הקהל יצ״ו להסוחר הנ״ל שלש מאות זהו׳.

ו. מסים (Taxes)

.126

הקדוקש שהשתדלו עלינו על הבתים ממלך יר״ה שעלו ההוצאות לכמה וכמה אלפים ורבבות ובתוך הקדוקים כמה בתים שנפרטו בשמם שעליהם היו הקדוק בפרטות בכן מחויבי׳ הקהל יצ״ו לדין עם אלו בעלי בתים והדין יקוב את ההר. השבעה אנשים המבוררים שיעשו קצבה במכס מסחורות אף הם יעשו מכס על האנשים המשכירים בתיהם ומקבלים שכירות שיתנו מכס מהשכירות זולת הבית החורף שדר בו בעצמו לא יתן כלום הגם שמקבל שכירות קאמרניק.

כהיום הזה החזקנו התקנה המבואר בפנקס זה דף ז׳ שהועתק מפנקס ישן תמוז שנ״ו דף כ׳ והחיזק תקנה זו יהיה על העבר ועל להבא וז״ל נמנו וגמרו הפרנסי׳ והטובי׳ וכל קרואי העדה יצ״ו להיות תקנה זו מהיום והלאה איזה בעל בית מפה אתנו בקהלתינו דער זיך מכניס איז בהוצאה גדולה ומפורסמת שקנה בית או שהתקשר להפריז נדונייא לבתו, די הוצאת הנדונייא או קנין הבית איז יותר על מה שהוערך בסכום ע״פ השמאים דער זעלבנה בעל בית איז מחויב צי געבן איין הוספה לכל הסכומו׳ שעברו מזמן שנעשה לו הסכום ובאופן שיהא למפרע הסכום שלו בערך הנ״ל. וכן זאל מן זיין סכום איין שרייבן אין סכום צעטל, אם לא דז ער ווערט מברר זיין דז ער בחסדי ה׳ האט מרויח גיוועזן לערך ההוצאה אודר ער האט סיוע גיהט מבני עירינו ומשפחתו שהוא ג״כ בסכום צעטל שלנו דא זאל מן אים בלייבן לאזן. ובאם שלא יוכל לברר ע״פ עדות אזי ישבע שסכום שלו מתחלה לא נעשה בערמה ובמרמה רק שהצליח ה׳ דרכו והרויח אחר שנעשה לו הסכום אז פטור עכ״ל . . . יום ג׳, ה׳ אדר תיו גימל לפ״ק.

[105] Trybunal = court.
[106] Compromise.

LIBRARY OF THE
HEBREW TEACHERS COLLEGE
BOSTON, MASS.

.127

להיות זה למודע' רבה כתבנו זאת זכרון בספר להיות לפנינו תמיד איך שעלה המוסכם בהתאסף ראשי עם יחד וצירפו אליהם עד ל"ב אנשים חכמים וידועים ובראש הקרואים השני מאורות הגדולי' הרבנים יצ"ו כלם כאחד הסכימו והתאימו יחד פה אחד לגבות מאה סכומות בפעם אחת, אך שהקהל יצ"ו ראו כי כבד הדבר על בני הקהילה ורוב הצבור אין יכולי' לעמוד בזה והרחיבו שליש מזה עד ניסן שפ"ט אך שכ"א מחויב ליתן ממרן על איש בטוח על השליש כ"א לפי ערך סכומו ומי שאין ידו משגת להשתדל ערוב מספיק על השליש לזמן הנ"ל אז נכסיו של זה משועבדי' להקהל יצ"ו לאפותקי מפורש למגבי מיניה השליש הנ"ל. והנה כדי לחזק הענין הנ"ל ושלא יהא פתחון פה לבעל דין לחלוק נפיק כרוז בחיל ברבים לידע להודיע להודע הדבר להמון עם וזה נוסח הכרוז: שכל מי שעדיין חייב מאה סכומי' ובא ויסלק כנ"ל אם לא יסלק את נכסיו משועבדי' למיגבי מיניה הסכומו' כנ"ל, ע"כ מי שילוה לזה איזה הלואה על נכסיו או יקנה איזה קרקע מזה שחייב עדיין הסכומו' הנ"ל לא יהא נחשב למאומה עד שיסלק זה את הסכומו' שחייב ולא יועילו על זה שום דין ודברים טענה והתנצלו' בעולם. ולמען תהיה זאת לחוק ולא יעבור לחוק עולם חזק כבסמרות קבועו' כתבנו זאת בפנקס זה למען יעמדו ימים רבים. יום ד', י"א תמוז שפ"ח.

.128

לפנינו האלופי' הרוזני' מנהיגי' נתבע כמר אברהם בן זעליג גלאזיר שישלם את סכומותיו משנים העברו עד היום הזה וכן התפשר אתנו ונתן מיד עשרים זהו' ועל ששים זהו' עשה אפותיקו והשעביד את ביתו אשר בונה על החורבה אשר על אחורי הבית של כמ"ר יאקב ליב נחמש לגבות ממנו בדרך זה מיד אשר ימכור קצת מהבית הנ"ל אף חצי בית החורף יוגבה ממנה שלשים זהו' ועל שלשים זהו' הנותרים יעמוד על הקהל יצ"ו לגבות מהבית הנ"ל לכל זמן ולכל חפץ אשר יצטרכו הקהל יצ"ו ובתוך זה הזמן כל זמן שלא סילק הששים זהו' הנ"ל הבית כלו משועבד להקהל יצ"ו . . . ת"ל.

.129

כמר קויפמן גלאגר עשה ק"ס באשה והדר בעלה בפנינו עדים ח"מ בכל זכות ויפוי כח כתקון חז"ל להקהל יצ"ו על בית החורף שיש להם פה ק"ק פוזנן שרר בו לע"ע אשר למעלה הימנו הבית החורף של כמר ברוך פעטלצר הידוע בעשיו הקנו ושעבדו להקהל יצ"ו הבית החורף הנ"ל עם כל החדרים וכל הזכיות על כל מה שחייב להקהל הן סכומי', הן כופר נפש, הן גלגלת הן מכל הנתינות שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר הקנו כתחז"ל אגב ק"ס הנ"ל ואגב קרקע ביתם למגבי מיניה כל מה שחייב להקהל יצ"ו עד גמירא ועד פרוטה אחרונה וקבלו עליהן אחריות בח"ח ובשד"א . . . יום ב', ג' טבת תי"א.

.130

A. מאחר שהקהל יצ"ו ראו ההכרח גדול לגבות הפאדימנש[107] ושאסין ע"י הפאברצי[108] בעצמו ליתן משרתי' שלו לגבות בכל כפיות שבעולם כאשר עלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו ובצירוף הגאון האב"ד וקצת מאלופי ב"י יצ"ו וזאת תהיה קודם הסימוק של השריד[109] לע"ע ביום השבת הבעל פ' ויקרא בכן עלתה המוסכם כל הקהל יצ"ו... כל בעל בית דער גדונקט[109a] הוט איין בית החורף אזי הקאמרניק איז מחויב צו געבן די פאדימנש ושאסן תכף ומיד הגם דז דער בעל בית או הקאמרניק איז קיין שכירות הבית חייב אזו מוז ער עש אויז ליגן לפי שעה, אכן הקהל יצ"ו האבן דען בעל בית או הקאמרניק זמן געבן יום או יומיים דז זיא זאלין עש גובה זיין פון דען בעל בית דז דאש בית שלו איז בכל כפיות שבעולם וואו דער פאברצי בעצמו להבדיל גובה איז דהיינו הרשות דען בעל בית וכל בני ביתו ארויש צו ווּרפין אונ' הבית וחדרי' צו שליסן ועכ"פ כל אשר מצא ימצא שם בהבית יהיה כסף שוה כסף מטלטלין אפי' גלימא דעל כתפאי אוועק צו נעמין. נעשה יו' ד', ו' אדר שני תי"ג לפ"ק.

B. דא לאזין הקהל יצ"ו מודיע זיין דז ידוע איז לכל דז הקהל יצ"ו כל ימיהם מקדם ומאז זיינן מיט דען עולם גאט בהיטש בחסד וברחמים גין עם כל הגבייות ונתינת אונ' חס גיוועזן אונ' ווייל הקהל יצ"ו האבן חס גיוועזן דא איז הקהל יצ"ו אין גרושי חובות, פריצי' עריצים קומין אונ' איין גישולדג ועוד היום הזה נאך געריין בחסד גין אונ' נאך מין איין שולדגין ניקש מין עש איז בעו"ה קול בישא אויף דער קהילה יצ"ו דז מן וויל נישט מלווה זיין להקהל יצ"ו. נוא הוט מן כמה וכמה מאות סכומו' גובה גיוועזין שנה זו זא איז מן גובה מן אותן אנשי' דיא פלעגין צו געבן אונ' דיא אנדרן גיבן נישט על כל זאת שטענין אויף[109b] אנשי' רשעים גמורים אונ' שלאגין דיא שמשי' אונ' זיינן מזלזל השמשי' ווען זיא קומין אונ' מאנן סכומו' גם לרבות דז הרשעים הללו זיינן מזלזל אונ' פוער פיהם זיינן נגד הפרנסים, דז הקהל יצ"ו קאנן עש ניט צו קוקין אונ' ווישין זיך קיין עצה צו געבן. נוא ביום הוועד שעבר איז גבליבן בוורשי דז מן זאל געבן י"ג פאדימנ"ש ט"ו שאסין אזו הוט הקהל יצ"ו ברוב השתדלות בריצוי כסף משתדל גיוועזן אצל הפאבר"צי דז מן דיא פאדימנש ושאסין הוט ניט געבן עד היום הזה ובשארי קהלות הוט מן מוזין געבן נוא הוט הקהל יצ"ו וועלין משתדל זיין בריצוי כסף דז הפאברצי זאל הרין[109c] עד אחר הסימוק של שריד, אזו הוט הפאברצי משוה גיוועזין דז ער קאן ניט הרין עד הסימוק של שריד דען אויף דען סימוק של שריד ווערט מן מוזין הפאדימנש

[107] Podymne = House tax.
[108] Poborcy = collector.
[109] Regional Diet of the nobility in Środa. Cf. also LN, II, 30; LL, 38, 80.
[109a] Rented.
[109b] Revolt.
[109c] Wait.

ושאסין אפגעבן אונ' ווען מן ניט אפגיבט ח"ו דא ווערט מן בנצייות אונ' אפמייא[110] אויש רופין על הקהל יצ"ו ע"כ איז במוסכם כל הקהל יצ"ו במילוי הקהל ובצירוף הגאון האב"ד וקצת אלופי מב"י יצ"ו גבליבן, דז דער פאברצי ווערט זעלברט גובה זיין י"ג פאדימנש אונ' ט"ו שאסין זיינן משרתי' ווערין גין מבית לבית. ע"כ דז איטלכר בעל בית יהיה מי שיהיה הן דיין הן שמש הן שארי משועבדי' של הקהל יצ"ו דער איין בית הוט דז ער תכף ומיד פאדימנש ושאסין גיבט אונ' ווער איין קאמרניק הוט דא זאל עש דער קאמרניק געבין אונ' עש אפשלאגין דען בעל בית שכר דירה. דיא משרתי של הפאברצי ווערין זעלכי כפיות ונגישות טאן וואש זיא ווערין קענן זיא ווערן אלש אויף דען בית ורפין אונ' חדרים צו קלמרין אונ' דז זיך קיינר זאל דער וועגין חלילה פוער פיו וכ"ש מרים יד ח"ו זיין קיגן המשרתי' של הפאברצי דען עש מעכט ח"ו שטריק איין רייסן אז מענכן מעכט צו שווער זיין. [תי"ג]

.131

כבר התנהגו הקהל יצ"ו מימי קדם קדמנה לתת לשר יענראל מידי שנה בשנה מאתים זהו' פו' עבור שיברר[110a] ראש עיר לפי רצוננו לאשר ישר בעינינו והנה זה פעמים ושלש לא קיים מאמרו וביותר בשנה זו עשה במי שלא חפצנו והם מתנגדינו... יהי לחוק שלא יותן לו המאתים זהו' עד אחר בחירת הר"ע... ה' כ"ב אלול שצ"ט.

.132

בהיות שהלוואת קאברצין[111] הוא מצב ומעמד קהלתינו יצ"ו ועד היום הזה הייה ההלוואה מוטל על קצת אנשים עשירים ולפי שצריכין קאברצין תמידין וצריכין הרבה ואין יכולים קצת עשירים להוציא מכח אל הפועל ומגיע מזה גיזום ורוגז משררות אשר יש לחוש שלא תיפוק חורבא מיניה ע"כ עשינו תקון גדול והערכנו

[110] Banicja (=ban, excommunication) and infamy.

[110a] If we are to believe the wording of this document it would seem, that the General as the representative of the King, did not only confirm the mayors, but even elected or nominated them. Our document is from 1639 and speaks of an old custom (מימי קדם קדמנה). According to other sources, however, it was not until the end of the 17th century that a Royal decree gave the General power to nominate the two mayors from the four candidates which the city submitted. Before that decree, the two mayors had to be elected by the city council and the General had only to confirm the elected. (Cf. J. Lukaszewicz, *Historisch-Statistisches Bild der Stadt Posen*, I Posen 1878, p. 115).

[111] Rugs.

צעטל על בני קהלה יצ"ו. עד אלף זהו' ועד בכלל אלו אנשים מחויבו' לקנות קאברצין חדשים ויהיו מוכן להלוואת הקהל יצ"ו ובמקום שנרשם בצעטל א' אלו מחויבי' לקנות פירסקה[112] ואשר נרשם בו שני קאברצין מחויב לקנות א' פירסקה וא' ארזמנסקי, זה יהיה לחוק כדי למלאות רצון השררות שלא יביאום לידי רוגז. נעשה היו' הז' ה', ב"ך תמוז ת' לפ"ק.

אלה הם הנערכים לנתינת הקאברצין כפי הסכמה הנ"ל ואלה שמותם: ר' הירש יב עם חתנו שבעה, ר' יוסף פרנס ר"מ ארבעה, ר' הירש ר' מענדלש שלשה, מיכל בנו דהנ"ל שנים, ישעי' ס"ל פלאצקר עם בנו חמשה, ר' שלמה מענדלש שלשה, ר' יודא ר"ן עם חתנו שנים, ר' ליב ר"ש ר"י אחד, ר' יוסמן[113] עם בניו שנים, שמואל ר"ג שנים, ר' משה ווינר שנים, יודא פעטלצי' אחד, משה פעטלצי' א', ר' בער ס"ל [סגל] אחד, זונוויל ס"ל אח', יעקב קרעסלש א', ר' יחזקאל דיין[114] א', יצחק מעשלם א', ליב בנו א', בער פיקסל א', ר' יחיאל ס"ל א', ר' וואלף פלאצקר א', ר' יעקב שווערין א', ר' וואלף ר' אברלש[115] א', דוד פקשיר[116] א', אברם טעבלה ס"ל א', יתמי ר' משה ר"א א', ליב טעקלס א', ר' חיים קרעסלס א'.

.133

...הראשון המוליך מעות מקהלתינו בהפרזת נדוני' לבתו או לבנו הנזכר בפנקס זה דף קיב הוסיפו עליהם דהיינו ת"ק זהו' ולא עד בכלל פטור לגמרי מן ת"ק זהו' ולא עד בכלל יתן מעשר דהיינו עשרה זהו'...

כל בעל בית הן עשיר ועני מחויב ליתן כופר נפשו רייכש טלר לשנה... ואפי' אף חזני' ושמשי' וסופרים כולם שוים בנתינה זו כמבואר בתקנות כ"ג אנשים בפנקס זה דף קמט.

יום ג', י"ב סיון תיו ה"א לפ"ק.

.134

האלוף מהר"ר חיים אב"ד בריסק דקויא קיבל אלף זהו' פו' נדונייא בת האלוף כהר"ר ליב ר"ש פרנס יצ"ו והקהל יצ"ו לא רצו להניחו לילך מכאן או שיתן סכום מהמעו' נדן הנ"ל או שיפרע חובות הקהלה, הנה האלוף הקצין כהר"ר ליב פרנס הנ"ל הכניס ראשו ונעשה ע"ק בעד חתנו מהר"ר חיים הנ"ל להקהל יצ"ו שיקיים כאשר יושת עלי' מקהל ועדה יצ"ו או שיתן סכום בגינו מן המעו' הנ"ל או שיתן לפרעון הקהלה כאשר יפול ההסכמ' ע"פ הרוב כן יקום הדבר. נעשה בתשרי

[112] Persian.
[113] Doc. 86.
[114] Probably identical with יחזקאל חתן ר"מ פרנס; LN, II, 22; LL, 80.
[115] Doc. 155.
[116] Doc. 156.

שצ"ג לפ"ק. נאם צבי הירש יוסף כ"ץ, ונאם מאיר כץ[117]. עלתה בהסכמ' כל הקהל יצ"ו שיתן חמשים זהו' ונתקשר גיסו על גניזן.

.135

A. האלוף כהר"ר יוסף פרנס יצ"ו נתקשר נגד האלופי' הקהל יצ"ו בת"כ בפועל ובכל תוקף ואומץ שבעולם ונעשה ערב קבלן בעד חתנו הנעלה כמר שמואל יצ"ו כשילך מכאן אזי מידו יבוקש סך השליש שמגיע מחתנו ממה שהכנים לו כמשמעו' הפנקס והוא מחויב לשלם להקהל בשבילו עד גמירא ולזה יש לו זמן לעקור מכאן עד ר"ח תמוז תח"ל ומאז והלאה אין לו רשות לילך מכאן ומחויב לעמוד פה אתנו ולהיות כחד מנן לכל דבר. לעדו' ולראי' כתבנו היו' יו' א', ר"ח אדר תח"ל. גם נתקשר האלוף כהר"ר יוסף הנל בת"כ בפועל בכל תוקף כנ"ל שחתנו הנעלה כמר שמואל אל יזוז מכאן בלתי רשות הקהל יצ"ו ואם שילך מכאן בלי רשות אזי על האלוף כהרר"י לשלם בגינו כנ"ל בלי חילוקי' שבעולם. נעשה יום הנ"ל.

B. בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ"ו איש מהם לא נעדר עלתה בהסכמתם שהאלוף הפרנס כהר"ר יוסף ר"מ יצ"ו מחוייב לסלק קודם ר"ח אלול תח"ל הסמוך שליש נדן שהכנים לחתנו הנעלה כמר שמואל יצ"ו והסילוק יהא בהש"ח סך ארבעה אלפים על הארצות שהניח ליד הקהל יצ"ו והמותר דווקא במזומני' או בתכשוטי כסף וזהב ולא בסילק אחר שבעולם וע"פ השבועה שהאלוף כהר"ר יוסף מחויב לישבע כמה שהכנים לנדן הנ"ל ואם יעבור ר"ח אלול הנ"ל ולא יסלק כנ"ל אזי הוא מוכנס להיות בעל בית פה אתנו כחד מנן ושוב אינו יוכל להיפטר בנתינה הנ"ל וכך הותרה בו . . . היו' יו' ד', טוב למנחם ת"ח לפ"ק . . .

C. הסכימו הקהל יצ"ו שהנעלה כמר שמשון חתן האלוף כמהר"ר משה רדב יצ"ו מחויב ליתן ממעות שהכנים חמיו האלוף הנ"ל לנדן בתו כפל מעשר כפי הפנקס דהיינו סך שלש מאו' זהו' פו' מזומני' משופרי דשופרי דווקא ולא בש"ח הקהל והרשות לו לעמוד פה אתנו שלש שנים רצופים דהיינו מאייר ת"ח לעד אייר תי"אל ומחוייב ליתן מידי שנה בשנה סך מאתים זהו' וחמשה עשר זהו' מזומני' ומאייר תי"אל מחויב להכנים את עצמו בעול הקהלה ומחויב לבא אל השמאים כמבואר בפנקס דף קי"ב ושוב לא יהיה לו פתחון פה נורד כנף ומצפצף. ולמען תהיה לעדה כתבנו וחתמנו היו' יו' א', ה' לחדש אלול ת"ח לפ"ק.

.136

הן אמת מהשלישית שהיה מונח ביד השליש כמהר"ר יודא ליב ר' זעליגש[118] השייך לנדן שהכנים הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו לנכדו הבחור היקר כמ' שמואל זונוול יצ"ו מזה מגיע להקציני' קהל ועדה יצ"ו מחמת תשלומין הקהלה

[117] Cf. LL, 72.

[118] May be identical with ליב ר' זעליגש (LN, II, 23; doc. 86, 104, 120).

שמנה ועשרים מאות ושלשים ושלשה זהו' י"ג דהיינו החציי' יקחו משופרי דשופרי שביד השליש הנ"ל והחציי' יקחו מש"ח שחתום עליו הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס הנ"ל שביד השליש הנ"ל. וע"ד הבית שהכניס הקצין הנ"ל לנכדו הנ"ל כשימכור הבית ההוא אז יותן מדמי השכירה ששה מאו' זהו' לתשלומין הקהלה. לעדה ולראי' כתבנו לפנקס יום ג', כ"ד תמוז ת"ח לפ"ק.

.137

הסכמת האלופי' ל"ב אנשים

בענין המוציא מעות חוץ לקהלתינו שנעשה תיקון כבר דף ק"ס כמבואר בפנקס הן היום הוסיפו דהיינו עד ארבעה מאות זהו' ולא עד בכלל פטור, מארבעה מאות עד ששה מאות ולא ע"ב [עד בכלל] יתן מעשר, ששה מאות ושבעה מאות יתן מעשר וחצי דהיינו ט"ו זהו' ממאה, מן שמנה מאות עד אלף ולא ע"ב יתן כפל מעשר, מאלף זהו' עד שני אלפי' ולא ע"ב יתן שליש מכל מאה, מן ב' אלפין עד ד' אלפי' ולא ע"ב יתן החציי', מן ארבעה אלפי' ומעלה יעמוד על הקהל יצ"ו. המוציא מעות חוץ לקהלה בהכנסת מעות לבנו החמירו והיינו מאלף ולמעלה לא יצא חוצה, עד ארבעה מאות זהו' ולא ע"ב יתן מעשר מן ארבעה מאות עד שבעה מאות ולא ע"ב יתן כיפל מעשר, מן ת"ש זהו' עד אלף זהו' ולא ע"ב יתן שלשה מעשר דהיינו שלשים זהו' ממאה ומאלף ומעלה לא יצא חוצה כנ"ל. [תט"ל]

ז. תקציב הקהלה (Community Budget)

.138

הוצאו' הקהל יצ"ו בשנת שצ"ח

אב"ד	ק"ל זהו' שכירו', ק' זהו' הספקה[119]
דרשן	קנ"ו זהו', כל שבוע ג' זהו'; ע"ז גובים קלפי בערך ק"ז
רופאי'	----
ר' שמעון חזן	ער"ה זהו'
ר' ליב חזן כץ	ר' זהו'
ר' משה חזן	ר' זהו'
לחיים חזן	ק"כ זהו'
לגעץ חזן	ל' זהו'
לר' הירץ חזן	כ' זהו'

[119] According to another source, the rabbi's salary in 1631 was: 400 Złoty yearly (LL, 76). Cf. also LL, 58, 79, 86, 89; LN, II, 19–22.

לג' שמשי ב"ה	ח"י זהו', י' זהו' . . .
לג' אונטר שמשי'	ל"ו זהו'
לשתדלן	ש' זהו'
לשלמה שמש	ק"ן זהו'
להירש שמש	
ליצחק דיין	נ' זהו'; עו' כ"ה זהו'
לר' יוזל סופר	ל' זהו'
לר' הירש כץ שמש	י' זהו'
לשני היבם[120]	ל' זהו'
לשמש מן דיין	י"ב זהו'
לששה וועכטר יהו'	ק"נ זהו'
לשלשה וועכטר גוי'	ק"ח זהו' בחורף ובקיץ נותני' הממונים
לגבאים לקצבה	ד' אלפי' ר"ט פ' זהו'
לקופה גבאי'	ר' זהו'
ת"ת; פסח, שבועו', סוכו'	תצ"ב זהו' כ"ג
הוספה לת"ת הנ"ל	ר' זהו'
הוספה למ"ע	ק"ן זהו'
הוספה לאתרוגי'	ר"ן זהו'
הוספה ברחיי' פסח	ק' זהו'
לכלות	ר"ן זהו'
הוצאו' כשרים	פ' זהו'
לשמאי'	ט"ו זהו'
לקבצני' ונערים	
עם ש"ע [שכר עגלה] פה ובגניזן[120a]	ת' זהו'
הוצאו' יריד גניזן	
לפאדווי' ופארסטאראסט[120b]	ר' זהו'
יריד גראמניץ[120c]	ש"ג זהו' כ"ג מעות עניי א"י ולקרובי רי"ק
הוצאו' צוק לובלין[120d]	ר' זהו'
ליורשי ר"מ ז"ל	ת"ר זהו' מן י"א לחלק
סכומו' וגלגולת ארצו' ויום וועד[120e]	
עם הוצאו'	י"ב אלפי' לפחות

[120] Midwife.
[120a] This passage is printed in LL, 79; it reads פה פוזנא ובגניזן.
[120b] Podwojewoda, podstarosta.
[120c] This passage is printed in LN, II, 19.
[120d] Cf. Nissenbaum, *Lekoroth Hayehudim beLublin*, p. 49, 54; LN, II, 19.
[120e] Convening of Polish Diet (or of the Four Land Council).

בנייני'	ר' זהו'
הוצאו' רירין (?)	ת' זהו'
למלך יר"ה	ר' זהו'
לוואיי'	ב' אלפי' עם כל הוצאו'
לפאדוואיי'	אלף זהו' עם כל הוצאות
לסופר שלו	ק"ן זהו' עם כתבי' מקנצליי'
ליענראל	אלף זהו' עם כל הוצאו'
לכופר [לסופר] שלו	ק"ן זהו' עם כל הוצאו'
לבורגרוו[120f]	ק' זהו' עם בשמים ושאר הוצאו'
לסורגאטר	ק"ן זהו' עם בשמי' והוצאו' חתימה
לבישוף פוזנ'	ר' זהו' בשמי' ושאר מתנו'
לטום [Dome?]	ש' זהו'; עם בשמי'
לשחורי'[120g]	ש' זהו' עם הלוואת קברצין ובשמי'
לפראבישטק[120h] פר"י	כ"ה זהו' מס
לראמיניקנים	ק' זהו' עם בשמי' והלוואו' ומתנו'
לגלהים ושילרי'	ס' זהו' עם מסים
למקום מסי'	שע"ג זהו'
לר"ע [לראש עיר] ועצה עם משרתי'	ק"ן זהו'
בשמים בפרוטרוט	ת"ר זהו'
משפטי' בערך	ר' זהו'
פרוטרוט קטן לשנה	ג' אלפי'

רווחי'

בלובלין ס"י, בלובלין אדר, ביערסלב, לקהלתינו, לאבי יתומי', לאבי בתולו' לפריצי', לייניצוס, לטוטשינסקי, לאנטוני, למומר קורניק

כל הנ"ל הוא בשנת פשוטה, מלבד הוצאו' חוץ שהיא משנת שצ"ח והלאה

מפולת בתי'	בתשרי שצ"ח	יג"א
טומלט[120i]	בתמוז שצ"ט	י"א
קדוק	בשבט ת"א	כ"א
בסיון ת"א טומלט		ה"א

[120f] Burgraf = burgrave.
[120g] Monks.
[120h] Probably proboszcz = priest.
[120i] Tumult.

באלול ת"א הריגת מעלצר	ה"א
פשר מינדין בתשרי ת"ב	ו"א

מלבד שאר פרוטרוט לאלפי' גם לוואיי' ויענראל ושאר שררות

.139

הוצאו' הקהל לשנה לפי ערך שנת ת"ו ל'

לאב"ד	ר"ל זהו' שכירו' והספקה
לדרשן	ר"ח זהו' עז"ק[120j] קלפי ק"ל זהו'
לרופאים	ר' זהו' עז"ק קלפי ק"ל זהו'
לשלשה חזנים	תר"ן זהו' עז"ק חזנות ק"ע זהו'
לחיים חזן	ק"כ זהו' הסר ס' זהו' דירה...
לאונטר חזן חדשה	ל' זהו'
לא"ח גבוה	כ' זהו'
לשלשה שמשי ב"ה	ח"י זהו' ומעות חופה
לג' אונטר שמשי'	ל"ו זהו'
לשתדלן ר"מ	ת"ק זהו' ק' זהו' דירה
להירש שמש	מתנו' לפעמי'
ליצחק שמש	ק' זהו' ודירה
למאיר שמש	י"ג זהו' ודירה, והשכירו' לוקחים מקרעמר
לר' יחל סופר	מ' זהו' ודירה
לר"ה חזן ושמש	י' זהו', דירה
לרבקה היבם	ל' זהו' ודירה
לשרה היבם	ע"ה זהו' עם דירה
להירש ישן	ט"ז זהו' מרירן
לג' וועכטר יהודי'	ק"ן זהו' בחורף ובקיץ נותני' הממוני'
לג' וועכטר גויי'	כ"ח זהו' לשנ'

לגבאים	ששה אלפים... בפנקס הקהל דף קמ"ה
לקופה גבאים	ס' זהו'
ת"ת פסח שבועו' וסוכות	תצ"ב זהו' כ"ג
הוספה לת"ת	ר' זהו'
הוספה למ"ע	ק"ן זהו'
הוספה לאתרוגי'	ש' זהו'
הוספה פסח ברחיי'	ק"ן זהו'

[120j] על זה קבל.

לכלות	ש' זהו'
הוצאו' כשרי' ושמאי'	פ' זהו'
לקבצני' ונערי' עם טורין וגניזן[120k]	ת"ק זהו'
הוצאו' יריד גניזן לפאדוויי' ופאדסטאר'	ר' זהו'
כל גראמניץ לובלין	ש"ג זהו' כ"ג; מעו' א"י ולקרובי ר"י קאז[120l]
צוק לובלין	ר' זהו' עם שאר הוצאו'
ליורשי ר"מ ז"ל	ת"ר זהו' נחלק
לר"ה . . .	מ"ת זהו' באר
לארצות סכומו'	ח' אלפי'
לארצות גלגלות	ה' אלפי' לע"ב אלפי' כל שנה

ח. תפקידי ההנהלה (Administrative Functions)

.140

ביום ג' בעשרים ושמנה יום לחדש מנחם שנת חמשת אלפים ושלש מאות ותשעים לבריאת עולם קודם הניסה אשר נסו בני הקהילה מכאן מפני אימות חשכה שנפלה עלינו מחרידת עיפוש ב"מ שגבר פה פוזנן, נתוועדו ונתאספו האלופי' ראשים וטובים וכל העדה כלם קדושי' יצ"ו אשר איש מהם לא נעדר ונחסר מהם נמנו וגמרו שביום ראש חדש חשון שצ"א לפק הסמוך יהיה יום קבוע להתוועדו' הראשים דק"ק פוזנן יצ"ו לכפר לאגווניק, ושמה יבואו להמתיק סוד על כל דבר ודבר הן בענין פרנסת האנשים שעמדו בק"ק פוזנן בימי העיפוש הן ברבר פרנסת אנשי ק"ק סווערזענץ הן שאר דברים הכרחיים שמה יתקנו כל דבר על נכון. ומי ומי מן הראשי' יצ"ו שיעמדו הוצה ולא יבואו לעזרת ה' בגבורים יוקנס אותו פרנס בקנס מאה הגריים לפרנסת העניים בימי העיפוש ולא יהא נמחל לו מזה אפי' פרוטה אחת ולא יועיל שום התנצלות ואמתלא שבעולם. גם בעצם היום הזה נמנו ורבו באם יהיה צורך השעה להתוועדו' בתוך הזמן הנ"ל ויעמוד במוסכם שני פרנסים יצ"ו שיהא התאספות והתוועדו' הן שיעמוד במוסכם שני פרנסים שיהי' מעבר זה להמים שנקרא ווארטא הן במוסכ' שני פרנסי' מעבר השני לווארטא מחוייבי' שאר הפרנסי' לנוד ממקומם ולבא להתוועד במקום הנ"ל אפי' בתוך הזמן הנ"ל בקנס מאה הגריי' לפרנסה כנ"ל ובלי מחילה כנ"ל.

גם עלתה במוסכם כלם שהאלופי' חמשה פרנסי' יצ"ו מחוייבי' לעמוד פה עד יום א' הסמוך בקנס חמשי' אדומי'[121] למי שיעבור על ככה. [אב ש"ץ?]

[120k] This passage is printed in LL, 89.
[120l] Halperin, 29.
[121] Gold florin.

.141

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו עלתה במוסכם כשיצווה הפרנס החרש על אחד ממנהיגי הקהל יצ"ו יהיה מי שיהיה שיעמוד משלחן הקהל ויצא לחוץ מנהיג ההוא לצאת חוצה תיכף ומיד ואם לאו אחת דתו שלא יקראנו להקהל יצ"ו חרש ימים וזה יהיה לחוק ולא יעבור. נעשה בחול מועד פסח שצ"ח. ואפי' ג' ב"ד כשיצונו הפרנס החרש לעמוד מחויב לעמוד כפי פנקס ישן דף ק'. אם העלים יעלים איזה מנהיג שהוא קרוב כנ"ל אזי יוקנס כפי ראות עיני הפרנסי' יצ"ו. נעשה בהחמ"ע הנ"ל.

.142

[מילדת] האשה יראת ה' תתהלל נתעצמה בפני קהל ועדה איך שאינה יכולה לעמוד בשכירות שיש לה מאתנו כבר המבואר בפנקס קהל יצ"ו... הוספה על השכירות, ועשיני לה שכירות ששים זהו' פול' מידי שנה בשנה כל ימי חיות' פה אתנו היום מר"ח חשון שפ"ט לפק. כל הנ"ל נעשה בהסכמת כל הקהל יצ"ו, היום יום א', ט' חשון שפ"ט.

.143

אחר הדברים האלה אשר נתיישב האלוף והמרומם מוהר"ר יוסף דרשן יצ"ו בק"ק פלאצק בא לקהלתינו וניגש לפני הקהל יצ"ו בהצעות דברים והשכיל אמריו באשר שהמטבע במדינו' פולין מזוייפ' עד שכמעט שהשני מעות יוצאים במעה אחת טובה וכל דברי מאכל ומשתה וק"ו כסות ושלמה נתייקרו השער ומעלי' ברמי' בכן כל הכנסה שהית' לו בימים העוברי' היא לעת הזאת כי אם כמעט החצי' ואם טוב בעיניכם לקבל אותי ולהושיב אותי על כני הראשון תוסיפו לי שכירתי כהנה ע"כ מליצת והוצעו' דבריו וראינו שדבריו דברי כנים ואמתים. בכן מלאנו את בקשתו... כל משך הזמן שהמטבע יהי' מזויפ' במדינה יקבל לשנה ששים זהו' עד שיחזור המטבע לאיתנו הראשון... עשרה ימים בחודש ניסן תיו למד לפ"ק.

.144

הקהל יצ"ו קימו וקבלו את היקרים כהר"ר וואלף סמטור וכהר"ר מאיר בן הנעלה כהר"ר חיים יש לשוחטים בודקים פה קהלתינו להיות תמים יחד חלק כחלק יאכלו מה שיקבלו שכר מעות שחיטה ובאופן זה קבלם הקהל שיתנו מידי שבוע בשבוע שמוני' גדולי' פו' לשמש הקהל למי שיצוה הקהל שיקבל השמנים גדולי'. וכן נתרצו השוחטים שיתנו פ"ג הנ"ל להשמש בכל שבוע. נעשה היום יום א', ט"ז אייר שין צדי"ק לפ"ק.

.145

נמנו וגמרו במושב זקני עם כל העדה יצ"ו שלא ימנו לשום חזן לשום מנויי הקהלה יצ"ו כגון קוטל הויף פרנס או פרנסי רויך ווארג וכן לכל מנויים העשויים פה אתנו שיהיו החזנים חוץ שלא ידברו מהן, הן החזנים בבתי כנסיות הגדול, והן החזנים בבתי כנסיות הקטני' רק על משמרתם יעמודו בעבודת הקהל שעליהם. נעשה היום יום ג', ער"ח אייר תיו אלף לפ"ק.

.146

הנה היידוע כעל כל גמול אשר גמלנו רב טובות לכהר"ר יצחק[122] אחר שבא הנה והביא החתימו' שיחשב לרופא מומחה... גם מיום שבא הנה לא נתן שום סכום ולא זו בלבד אף גם זאת שהלוינו לו חמשי' זהו' פו' כשנסע להדוקטרי' אחרי החתימו' ועדיין לא נתפרע לנו החמשי' זהו' ועל כל הטובו' שעשינו לו לא זכר כל אלה ונפרד מאתנו תכף כשהחל הרעש באויר עיפוש ב"מ בלי שאלת פרנס ומנהיג וכן כפרי מעלליו יאכל את כספו ועלתה המוסכם מפי הקהל יצ"ו שתכף כשיבא לכאן מחוייב לשלם תשעים זהו' פו' מה שחייב סכומו' על החמשי' זהו' פו' הלוואה... היה היום יום ג', י"ב כסליו ש"ץ[123].

.147

A. בהתאסף ראשי עם יחד הראשים והטובי' והקהל יצ"ו כל העדה כלם קדושים לא נפקד מהם קימו וקבלו עליהם על שלש שנים... רצופי' את האלוף הר"ר יצחק רופא יצ"ו להיות רופא נאמן לחולי עניי ישראל בקהלתינו ובחינם מחוייב לילך אליהם בלי שום נתינה שבעולם הן אלו חולאים ב"מ המושכבי' בבית הקהל הן שאר חולאי עניים ב"מ פה פוזנן ומחוייב לתת השגחה פרטיות עליהם בחכמה הרפואות כיד ה' הטובה עליו. והאלוף הר"ר יצחק רופא יצ"ו הנ"ל אין רשאי לילך חוץ לקהלה פוזנן יצ"ו אם לא שיעמידו במקומו את חמיו האלוף הוותיק מוהר"ר יודא רופא[124] יצ"ו להיות מוכן לילך להחולאי' עניי' ב"מ כאשר מוטל על האלוף הר"ר יצחק רופא יצ"ו ושאר פרטי דברים כנרשם בפנקס זה דף צ' הכל קיבל עליו הר"ר יצחק רופא יצ"ו הנ"ל לשמור... היום יום ה' ער"ח חשון הישועה לפק.

אחר הדברים האלה הנזכרים ונעשים בענין הרופא הנ"ל הנה בהתאסף ראשי עם יחד נתמצע לפניהם האלוף כהר"ר יצחק רופא יצ"ו הנ"ל והציע דבריו לעיני הקהל הקודש יצ"ו מה שהיתה בקשתו הראייה לו אשר ע"כ יצא ההסכמ' שהאלוף הר"ר יצחק יצ"ו יקח לו גביית הקלפי שמגבים מידי שבוע בכל בתי כנסיות לצורך

[122] Koczy, ibid., 226; doc. 147, 156.
[123] There is an addition "סילק".
[124] LL, 72; JJLG. IX, 375, 379, 393, 396.

הרופא הגם שיעלה [לסך גדול] יותר ויותר מסך הקצוב הנ"ל, מ"מ לו יהיה הכל מן חדש חשון שצ"ה דהאידנא עד כלות זמן המוגבל הנ"ל. למען תהיה תמתנה בעין יפה ולא בשפה רפה כתבנו לזכרון בספר היו', יום ד', כ"ח חשון שצ"ה לפ"ק.

B. בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו איש מהם לא נעדר קימו וקבלו האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו[125] בן האלוף מוהר"ר יודא רופא ז"ל לרופא פה קהלתינו על שלש שנים רצופים מהיום דהיינו עד חשון ת"ה לפק יהיה פריו קודש פה אתנו במחיצותינו הגם שיקבלו אותו במקומות אחרים ויוסיפו לו על השכירות מ"מ אל יזוז מכאן משך שלש שנים הנ"ל, כי ככה נתקשר ונשתעבד את עצמו האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו בפני קהל ועדה יצ"ו בכל חייוב היותר מועיל כתקון חז"ל. ומשכרתו שלימה יהיה לו ולגיסו האלוף הר"ר יצחק רופא יצ"ו מאתים זהו' פו' מדי שנה בשנה משך שלש שנים הנ"ל. גם יהיו פטורים הנהו תרי גיסי האלופים הרר' יצחק ור' משה רופאים הנל מכל המסים וגלגולת ומכל הנתינות שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב הן על העבר והן על העתיד להיות במשך שלש שנים הנ"ל, מכלם יהי' נקי לביתם לפטור מכל וכל. ואת זה לעמת זה נשתעבד האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו הנ"ל שילך בזריזות אל כל חולי עניי ישראל תיכף ומיד כשיקראו אותו אזי ילך מיד בלי נתינת שכר הליכה ובעת שהאלוף הר"ר משה [ילך] מכאן מחויב האלוף הר"ר יצחק רופא גיסו לעמוד פה אתנו ואם שניהם ילכו מכאן אזי אחד מהם אל יעמוד חוצה לו יותר משלשה ימים כדי שלא יהיה קהלתינו בלא רופא יותר משלשה ימים. גם מחויב האלוף הר"ר משה רופא יצ"ו לשמור לעשות ולקיים את כל פרטי תנאים הנזכרים בפנקס זה אצל קבלת גיסו האלוף הר"ר יצחק רופא יצ"ו . . . ולמען תהיה לעדה אמרנו להעלות רשום בכתב אמת היום יום א', ט' חשון ת"ב לפ"ק.

.148

בהתאסף ראשי עם יחד האלופי' הקציני' הראשים והטובי' והקהל יצ"ו, קימו וקבלו על שלש שנים רצופים מחשון תל"ו עד חשון תל"ט לפ"ק את האלוף התורני הרופא מומחא הראש כמהר"ר יעקב בן הרופא מהר"ר יהוד' יצ"ו להיות לרופא נאמן לחולי עניי ישראל בקהילתינו פה פוזנן ובחנם מחוייב לילך אליהם בלי שום נתינה בעולם הן אלו חולאים המושכבים בבית הקהל הן שאר עניי חולאים ב"מ פה פוזנן ומחויב ליתן עין השגחתו פרטית עליהם בחכמת הרפואות כיד ה' הטובה עליו ומחויב לילך אליהם תיכף ומיד כאשר ישלחו אחריו. גם התקשר האלוף מהרר"י הנ"ל להשתדל עם האומנים האפטיקרש למכור בזול לעמינו חולי ישראל ולא יעשו לו שום יתור בהרפואות אשר יעשו לחולי ישראל ב"מ הן לעניים הן לעשירים. ואת זה לעומת זה יהא משכרתו שלימה מא"ה ומאתנו כל שנה ק"כ זהו' שתי שנים הראשונים משלשה שנים הנ"ל, וככלות ב' שנים הנ"ל יבא ויציע דבריו

[125] HH, 162; Lewin JJLG IX, 385 ff.

לפני אלופי ראשי מנהיגי הקהלה אשר יהי' בימים ההם בענין שכירתו הנ"ל ובמשך זמן הנ"ל יהא מהרר"י הנ"ל פטור מכל מסים וארנוניות ונתינות שבעולם חוץ מברדאן ומעות אשפה ואם בא יבא רופא אחר לכאן יודיעו לו הקהל יצ"ו הדבר הזה אשר קבלנו עלינו ברחובותינו היהודי' מהרר"י הנ"ל להיותו רופא אצלינו כנ"ל שלא ישיג גבולו . . . בחדש חשון תל"ו.

.149

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו שקלו וטרו על מה שהשביעו אותם כשרי הקהל יצ"ו בפסח תיו לפקח מי שפוסק נדונייא רבה ואח"כ מסלק הנדונייא בפחות מה שהפריז אם לתת מעות חזנות ורבנות מסך הסילק או מסך הנזכר בתנאי' והנה אחר העיון ומשא מתן ביניהם עלתה המוסכם נדונייא שהיא ארבעה מאות ומן ארבעה מאות ולמטה יתנו מעו' חזנות ורבנות ממה שמונח על השלחן יהיה הסך מה שיהיה ומארבעה מאות ולמעלה יתנו מסך הנזכר בתנאי' אפילו יסלקו בפחות, ומאחר שלא נתקבל הגאון האב"ד על תקנה הנ"ל ולא היה כח ביד הקהל לפחות לו על מה שהיה כבר ע"כ שאלו את פיו על הנ"ל בכן נתרצה לזה ברצון שלם וקיבל עליו לקיים כל תוקף הנ"ל. ולמען תהיה לחוק אמרנו להעלו' זכרון בספר למען יעמדו ימי' רבי'. נעשה היו', יו' כ"ה אייר תיו לפ"ק.

.150

. . . צעקות ההמון עם וביותר הכומרים דאמיניקנס שהרשיעו על הפסקת המים של הרירי"ן מצאנו לגבות תוקף חצי סכום עוד לעשות נדבה לצורך המים שיהיו מתוקנין כהוגן ולעשות נאמני' ע"ז לגבות הנדבה וחצי סכו'. גם נאמני' מתעסקי' שיעסקו באמונה ויעמדו על המשמר ע"צ[126] היותר טוב ומועיל.

כל התקנו' אלופי כלל אנשי' נעשו על ג' שני' מאייר ת"ט עד אייר תי"ב ל'.

.151

על דבר דין ודברים שנתהוו בין אלופי קהל ועדה יצ"ו ובין האשה מרת אסתר בת כ"מ יוחנן פעטלצר ובעלה כ"מ חיים בן מרדכי גומבין עבור הקדרה שנפלה על הכומר מלמעלה מתוך חלון של חדר משכב של זוג הנ"ל אשר מזה עלתה עלילה לסך שמנה מאות זהו' פו' בערך, הנה לפי טענותיהן ולפי הדרישה והחקירה יצאו חייב זוג הנ"ל שנתחייבו להקהל ועדה יצ"ו חוב גמור ואמיתת סך מאתים זהו' פו' מזומני' וכל נכסיהן דאית להון תחות כל שמיא . . . ונעשה היום יום א' טוב לחדש כסליו שנת וישועה לפ"ק. נאם יעקב בלא"א החסיר מוהר"ר שמואל זצלה"ה מגזע צבי, ונאם אהרן אלימלך בן א"א פנחס ז"ל, ונאם יודא ליב בלא"א הר"ר

[126] על צד.

ישראל זצ"ל מקראקא, ונאם משה בלא"א הגאון החסיד מוהר"ר יושע ולק כץ ז"ל מלבוב. העתקתי מלה במלה מגוף הפסק וח"י האלופי' הנ"ל. נאם יוסף יזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פוזנן.

.152

בכמר פאסכין הותרה בכתב על ידי הרב דק"ק ווראניק יצ"ו שלא יאבד עצמו לדעת ולא יבא לכאן פוזנ' וכי לא ישגיח יהא נקרא רודף והקהל יצ"ו יצא לקראתו כדין רודף והותרה בו פעם שנית ע"י כהר"ר קלמן שמש ולא שת לבו גם לזאת ובא לפוזנן. לזכרון נכתב בספר זכרון יום ה', ב' וארר שצ"ד לפ"ק.

ט. ערבון, מאסר וגרוש (Imprisonment, Bonds and Expulsion)

.153

להעלות רשום לזכרון בספר הפנקס שמגיע להקהל יצ"ו הזיקות מרובות והנם למשא מחמת תפוסים יהודי' שיצא עליהם בדיני גוים לתופסם והפ"ה אינו מקבלו לתפיסה או אם הוא תפוס כבר מוציא פ"ה לבדו מהתפיסה בלתי ידיעת שאר פרנסי' כמעשה יעקב אשכנז שהצריכו הקהל לשלם (י"א מאות) לכומרים שירקאווה מחמת שפ"ה אחד מעל ולא קיבל אותו לתפיסת יהודי' מיד הוואזנ"י[127] ועל שבא תקלה לקהל בשביל זה עלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו באם יתהווה עוד כזה בכל משפטי גוי' עם יהודי' להבדיל מחויב הפ"ה לקבלו ולתפסו ע"י השמשי' ולא לפוטרו כלל. ואם יראה בעיני פ"ה שאין לתפוס היהודי אזי יצרף אליו עכ"פ ד' פרנסי' ואם יחסר המזג מפרנסי' ימלא מטובי' או מעקורי הקהל באופן שיהיה עכ"פ חמשה אנשים וימתיק עמם עצה ע"ז וע"פ הרוב יקום הדבר. והחמשה אנשים הנ"ל יהיו דווקא ביחד ולא לגבות דעות ביחידות ואם יהיה דבר גדול יצרף אליו כל הקהל יצ"ו. ואם איזה פ"ה לא יקיים הנ"ל אזי עליו לשלם כל ההיזק מכיסו ומביתו כי כשורי לצלמי בלתי שום התנצלות שבעולם וכן לא יהא ערוב שום פרנס במשפט בשום ענין שבעולם בעד יחיד. נעשה יום הנ"ל. [חול המועד סוכות תג"ל]

.154

הואיל האנשים האלה יעקב אשכנז ופרץ פרצו גדרות עולם והתיזו צרורות דאבות נזיקין ותולדותיהן וגרמו בזה שנתחייבו להסוחר שמיגל שזכה בתיהם במשפט המלך יר"ה והסוחר שמיגל נתן הבתים מתנה לתשחורים עד שהב"ח הצריכו להכניס

[127] Woźny = usher, bailiff.

ראשם בפשר דבר ונתפשרו עמם בסך עצום ורב וכן במושב זקני עם ועדה הקדושה עלתה בהסכמת כולם כאחד ענו ואמרו שתכף מיד כשיבואו הנה מיריד לובלין דהאידנא מחוייבים לילך לתפיסה בלי שום התנצלות ויהיו עצורים שם אף גם בימי הרגל הבא לקראתינו לשלום עד שיתנו כל אחד מהן אלף זהו' פו' בלתי אמתלא בעולם. ולמען תהיה זאת כיתד בל ימוט כתבנו זאת זכרון בפנקס קהל יצ"ו למען יהיה לזכרון לפנינו תמיד. יום ד', י' ניסן שפ"ט לפ"ק.

.155

A. ר' אברם חתן פייווש ר"ט[128] ור' וואלף חתן ר' אבריל נתפסו בבית האסורים מחמת החוב שנתחייבו להשאט[128a] סנאל ראברצין ע"פ פסק וואיי'[129] והשני שאטין יקוב מעלרו"ם ויקוב סטעפין עשו ארעסט על התפיסה של ר' אברם ור' וואלף הנל וייאנים שמיגל עשה ארעסט על ר' אברם פייווש לבד כפי פסק וואיי' פוזנן ועלה במוסכם כל הקהל הקודש יצ"ו ששום מנהיג מתוך העדה יצ"ו אל יהיה מליץ שלהם להמליץ בעדם להשתדל להם תפיסה אחרת או לפתות הקהל להכניס ראשם באיזה ענין בעולם הנוגע בעסק זה וכל הקהל יצ"ו קימו וקבלו עליהן באלה ובשבועה שישמרו לעשות ולקיים הסכמה הנל וכן התרו בהר"ר אברם והר"ר וואלף הנל קודם שקבלו אותן... דהקהל יצ"ו וקבלו עליהן כנ"ל. לעדו' ולראיה הובא לפנקס יום א', ד' תשרי הישועה לפ"ק. [שצ"ו]

B. ...נעשה ערב האלוף כהר"ר שלמה חתן כהר"ר אבריל בעד אחיו כמר אברהם שאל יזוז מהתפיסה אשר עצור... [בעד] החוב שנתחייב להסוחר ניזבריך[130] ואם יזוז משם ויעלה להקהל איזה היזק וניזק הן מחמת הסוחר הן מחמת הווידא... היזיק שיהיה שיגיע להם מכח זה אזי יחויב הר"ר שלמה לשלם כל ההיזק משלם מכיסו כי כשורי לצלמי ועל כן הושיבו [בבית] החורף שלמעלה בבית הקהל תפיסה פתוחה בלתי מסוגרת מחמת שהכניס בערבות הנ"ל ונתקשר בכל תוקף הקהל על הנ"ל [קיים ו]קיבל ככל הנ"ל. היה בחדש אלול הישועה לפ"ק. והתקשרו' של ר' שלמה שנית עבור שהוציא אחיו אברם עיין דף קכא.

C. מורה אני ח"מ לכל רואי חתימת ידי דלמטה וחתימת ידי דלמטה תעיד עלי כמאה עדים כשרים ונאמנים איך שהאלופי' הקצינים קהלא קדישא דק"ק פוזנן יצ"ו כתבו אלי יריד טורין שצ"ז בחדש טבת ושאלו אותי במכתב לאמור אם שאני רוצה להתקשר עצמי נגד האלופי' הקהל יצ"ו הנ"ל ככל תוקף ההתקשרו' הנרשם בהוראה זו בעד אחי כמ' אברהם התפוש בגין ניזבריך אזי רוצים להוציאו מן התפיסה שהוא עצור שם ואם לאו לא יוציא משם ויעמור כפי התקשרו' בפנקס

[128] Cf. Koczy, XIII, 53.
[128a] Scot.
[129] Wojewoda = Palatin.
[130] Giesbert Wilhelmson (Koczy, ibid., 222 ff.).

המחבר ביני ובין הקהל יצ"ו וכן מורה אני ח"מ... כתבתי וחתמתי היום יו' ג' טוב טבת גאולה וישועה לפ"ק [שצ"ז].

שלמה בן לא"א ראובן נפתלי זצ"ל מארפטשיק. הועתק מלה במלה מגוף ההוראה שחתום ב' חתימת כהר"ר שלמה חתום הנ"ל. נאם המעתיק יוסף.

.156

הפרנס האלוף כמהר"ר יצחק רופא יצ"ו ובנו הנעלה ר' מנלי והיקר כמר יאקב פקשיר נעשו ערוב נגד הקהל יצ"ו שהמה מחויבי' להעמיד האלמנה אלמנת כמר דוד פקשר ז"ל למשפט עם הכופר[130a] ייערשקאפסקי או לתפיסה באיזה שירצה הכופר הנ"ל דהיינו כל א' וא' נעשה ערוב על חלקו שלישי אך ורק הרשות להאלוף מוהר"ר יצחק לדון עם מי שירצה עבור חלק שליש שלו ובאם לא יעמדו האלמנה הנ"ל כנ"ל אזי מחויבי' המה לשלם כ"א וא' חלק שליש להכופר הנ"ל באופן זה שלא יהא לקהל יצ"ו שום היזק. נעשה יו' ד', כ"ב טבת ולשלו"ם לפ"ק. [ת"ו?] [תי"ב]

.157

האלופים הקציני' הקהל יצ"ו הוציאו בשביל יום טוב בן קויפמן קצב כדי להוציאו מבית אסורים סך שמנה ועשרים זהו' פו' לצורך פרעון לנושיו פריצי' עריצי' בכן יש להם שעבוד בסך הנ"ל על חלק הבית של בני כמר יום טוב הנ"ל שנפלה להם מאמן זקנת' בכן יש להם שעבוד בסך הנ"ל ויש להם הקדימה לגבות ראשונה מן מכירת חלק בית הנ"ל. נעשה בהסכמ' הקהל יצ"ו, היום יום ד', בעשור לחדש מנחם ת"א לפ"ק.

.158

היום יום א' ה' אדר שס"ז לפק נעשה הקהל יצ"ו ערב נגד הר"ר זלמן בר מאיר אפוטרופסא יתמי שמואל גלאזר ז"ל שכל ההזיקות שיגיע להרר"ז הנ"ל מפריצי' מחמת עזבון של כמר שמואל הנ"ל שמחוייבי' הקהל יצ"ו לסלק היזקו אך הרר"ז לא יעשו [!] שום דבר בלתי הסכמ' הקהל יצ"ו.

משכנו' של שמואל גלאזר: קן[131] ושיסל[132] וגביעי' בזך[132a]; עו' [ד] ב' גביעי', ד' קערו' של כסף.

[130a] The scribe often uses כופר or הכופר instead of סופר (or maybe also instead of הכומר). This designation, however, hardly indicates that the person in question was a convert; cf. doc. 75, 400.

[131] Can.

[132] Bowl.

[132a] וגביעי' בזך = cup, goblet. Apparently the biblical גביע and the talmudic בזך (Pessachim 64a) are both used here in the same sense.

.159

A. על דבר הערבות שנעשו ע"ק כמ' יצחק העשל[133] יצ"ו וכמ' יוחנן פעטליצר[134] בעד כמר משה בן מרדכי גומבין נגד הסוחר דנצק[135] בעד חלק של כמר משה, הקהל יצ"ו עומד באחריות לסלק אותם כל ההיזקות שיעלה ויגיע ח"ו מזה.

ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה כתבנו זאת זכרון בספר למען יעמדו ימים רבים, היום יום ד', כ"ח שבט שפ"ט.

B. את כל ונוכחת להעלות לזכרון בספר שנשאר ביד הקהל יצ"ו חמשים זהו' פו' ממעות כמר חיים בן מרדכי גומבין מה שהיה מגיע לו עוד מעזבון אחיו כמר משה[136] ז"ל בגין חוב אחיו הנ"ל בצירוף ירושת אחיו הקטן שנפטר בעיפוש בגניזן, כאשר הכל רשום בפנקס החשבונות אצל האלוף כהר"ר אלי'[137] יצ"ו; וההן חמשים זהו' הנ"ל הקרן והרוח מסיון שצ"א יהא משומר ביד הקהל יצ"ו על הוצאות משפטים באולי יבא ח"ו הסוחר מרנצק לשפוט על בית אביו כמר מרדכי ז"ל יהא ניקח ההוצאות מסך הנ"ל ומותר ההוצאה שיעלה על הוצאו' משפטי' הנ"ל מחוייב כמר חיים לשלם כל פרוטה מכיסו [כי] כשורי לצלמי[137a] וחמיו כמר יוחנן פעטלצר נעשה ערב קבלן בעדו על מותר ההוצאו' נוסף סך הנ"ל.

ולמען תהיה לעדה כתבתי בפנקס יום ד', י"ח סיון שצ"א.

.160

A. כהר"ר לעמל וגיסו הר"ר אייזיק נעשו ערבים קבלנים נגד הקהל יצ"ו שבכל עת וזמן שיבוקש להעמיד את כמר אנשיל ח' הר"ר יעקב ר' מעליש להתפיסו אזי מוטל עליהם . . . [להעמידו]. יום ה' כ' אייר תל"א לפ"ק.

B. היום יו' ו' פ'[?] וארא תל"ד לפ"ק נעשה הנעלה כהר"ר איצק אחים סג"ל ערוב מספיק בעד בנו הנעלה כמר טובי' סג"ל להעמיד אותו לאלופי קהל יצ"ו לתפיסה מתי שירצו אלופי קהל יצ"ו. גם הנעלה כמר טובי' סג"ל בעצמו תקע כפו לאלופי קהל יצ"ו להעמיד עצמו לתפיסה בכל עת וזמן חפץ שאלופי קהל יצ"ו יבקשו אותו, אזי מחויב עצמו להעמיד עצמו מיד בלי איחור ועיכוב בגין שהפריץ בעלינסקי עשה [א]רעסט [ל]מר טובי' הנ"ל אצל אלופי קהל יצ"ו. וכל הוצאות יהיה מה שיהי' מחויב כמר טובי' הנ"ל ליתן מכיסו. גם כמר טובי' הנ"ל שיעבד ביתו לאלופי קהל יצ"ו בגין העסק הנ"ל.

[133] May be identical with יצחק העשלש; above No. 96.

[134] Above Nos. 40, 151.

[135] About the trade relation with non-Jewish merchants in Danzig cf. Breger, 18.

[136] Mentioned in the preceding document.

[137] There were in Poznań several elders whose first name was אלי' (אלי' בן אליה' and אלי' בן שלמה בלין and דוד שליט אשכנזי).

[137a] Metaphor taken from the Talmud: כפיה רפרם לרב אשי ואגבי ביה כי כשורא

.161

היו' יו' א' ר"ח סיון תל"ה לפ"ק באו האלופי' כהרר ליב רופש[138] וכהרר מענדיל חתן האלוף כהרר"י ונעשו ערבות בעד כמר איצק בהמנוח כהר"ר אהרן רופש עבור היעסטור(?)[139] שעשה הפריץ ילעווי על כמר איצק הנ"ל, בכן כאשר יזמין הפריץ את הקהל להעמיד כמר איצק הנ"ל למשפט אזי מחוי[בי'] האלופי' הנ"ל להעמיד את כמר איצק הנ"ל תכף ומיד כאשר יבא פאזיב[140] הראשון ואם לא [יעמידו] את כמר איצק הנ"ל אזי כל היזיקות ואחריות שיעלו ח"ו להקהל יצ"ו יהי' על האלופי' הנ"ל.

כל [הנ"ל] קימו וקבלו עליהם האלופי' הנ"ל בת"כ בפועל ממש ולמען יעמדו ימים רבים חרטנו בפנקס הקה[ל יצ"ו].

.162

כהר"ר ליפמן בן זעליג סמטור[141] תקע כפו בפועל ממש וקיבל על עצמו כדין ערוב וקבלן לשלם בעד אחי אביו אברהם חייט[142] יצ"ו עשרים זהו', באם אשר יתעוררו ח"ו הכומרי' לתבוע מהקהל יצ"ו מחמת הגניבה אשר נגנב מהם והגנב הנידן הורה שמכר .... ליהודי' ... מלבושי' ובדיל. ולקחנו מכמר אברהם הנ"ל קצת מלבושי' של ערלי' והוחזרו לו ע"פ הערבו' הנ"ל.

יום ב' כ"ה אד[ר] ת"ל לפק. אברהם שמש[143].

.163

היום יום ד' ער"ח ניסן שפ"ד בא לפנינו עה"מ[143a] האלמנה מרת גיטל בת ר' משה לבזענץ[144] וקנתה בק"נ א"ס[145] בכל תוקף ועוז על חלק ביתה שיש לה פה ק"ק פוזין ונעשית ע"ק בעד בנה אברהם חייט הנער למען ילך בדרך טובים ולא

לצלמי (Kethuboth, 86a). Meant literally "as a beam fit for decoration" and metaphorically: collection made to the full extent and of the last of the creditor's estate (Cf. Kethuboth, transl. by I. W. Slotki, London, 1936, p. 543).

[138] Cf. below note 285; may also be read ריפש which will be identical with Rehfisch. For this suggestion I am indebted to Dr. Breger.

[139] Arrest = imprisonment or seizure and, from this, also subpoena.

[140] Pozew = subpoena. [141] Samtor.

[142] Apparently the same one mentioned in the following document. In that document he is a youth showing some tendency to associate with thieves, but here we see him in his later years.

[143] May be identical with the one mentioned above No. 96; below No. 390 and LL 69.

[143a] עדים החתומים מטה. [144] Lobsens.

[145] בקנין גמור אגב סודר.

[יהי' לו] . . . עסקים רעים . . . היה כסל למו, ובאם ח"ו ילך עוד אחר מעשיו הראשונים דרכים הרעים להיות עוד [עם] חברי גנבים וכדו' לזה, אזי יהי' נכסיה חלק הבית הנ"ל אפותיקי מפורש למגבי' מנהון כל הוצאות והיזקות כי כשורי לצלמי. וקנינא מן האשה מרת גיטל הנ"ל כנ"ל . . .

.164

כמר אהרן חתן מאיר לובזענץ[144] התקשר בפני הקהל יצ"ו והכניס עצמו בערבות בפני הקהל יצ"ו שמין חתונת בנו המשורך ממעזריטש עד שלש שנים רצופים באם שבנו ילך ח"ו בדרך עקלתון ויבא איזה סיבה[145a] על בנו הנ"ל אזי מידו יבוקש. והוא נעשה ערוב קבלן עבור בנו דלא כאסמכתא. גם הסכום של בנו שלש שנים רצופי' מידו יבוקש באם שלא יסלק מה שמגיע עליו.

יום ב', י"ט חשון תל"ז.

.165

מי ששמו נאה ומעשיו מכוערים הלא הוא האיש הרע ובליעל ימח שמו . . . בכן יצא דינו שישב בתפיסה כמה ימים ובית השררה הנ"ל יהיה לו חתיכה דאיסורא ומכל שכן מלעמוד ולשרת אותו, וק"ו בנו של ק"ו מלדבר לפניו שום דבר שיגיע מזה איזה היזק, הן ליחיד הן לרבים. ואם יעבור מאחת מאלה הנ"ל אזי יהיה דינו למפרע מהיום כדין מסור שמורידין ולא מעלין[145b] ולהתיר לו דם כצבי וכאילין.

ועל זה נעשה לו התראה בשני שמשים האלופי' כהר"ר ליזר כץ וכמ' אלי' שמש [ת"ג].

.166

כמר דוד בר נפתלי סג"ל נקרא דוד מק"ק לאבזענץ העמיד פריץ עריץ לעקל ולעכב את אנשי פראג בק"ק גניזן מחמת איזה ענין רע אשר לב הותל[145c] הטהו ועל ידי מעשה זה גירה שררות זו בזו אשר הוא כנגד השר הגדול היענראל שלנו יר"ה ואחריו הסרגטא"ר[146] ולמיחש מיהו בעי שלא תיפוק תקלה מזה. והנה על המעשה הרע ההוא מאי דהווה כבר קיבל עונשו והיה במשמר שלשה ימי', ועל סילק את ההיזק אם שיגיע חלילה איזה היזק בעולם מחמת הנ"ל עשו ק"ס לפנינו עדים ח"מ האשה מרת הענדל שתי' והדר בעלה כמר דוד סגל הנ"ל על ביתם שיש להם בכאן

[145a] Misfortune (cf. also Halperin, 548).

[145b] In accordance with the maxime about informers. המינין והמשומדים והמסורות מורידין ולא מעלין (תוספתא ב"מ ב' ל"ג).

[145c] Is. 44.20.

[146] Surogator = Deputy Starost.

פוזנן בקצה הרחוב לצד רחוב היהודים כנגד בית של הרב הגאון מהר"ר בנימן זצ"ל[146a], לטובת לזכות וליפוי כח להקהל יצ"ו בכל אופן היותר מועיל והקנה להקהל יצ"ו ארבע אמות קרקע בחצרם ואגבן ואגב ק"ס הנ"ל הקנו ושעבדו להקהל יצ"ו הבית הנ"ל ועשאום לאפותקי מפורש . . .

נעשה יום א' פורים קטן שצ"ד לפ"ק. נא' צבי הירש שמש[147] דק"ק פוזנן, שלמה שמש[148] דק"ק פוזנן.

.167

בס"ד

קצר היריע' מלהשתרע להכניס בתוכו את המעשה הרע, אשר עשה דוד בן שמשון ראסטיישר[149] ובאם שיזכר שם רשע אומרים שם רשעים ירכו"ב[149a], אשר עשה ע"י סוסים אשר מכר והיה לו שותפות עם איש אחר והקריבו את משפטם לפנינו ועשינו משפט חרוץ להיותו אסור בבית כלא בבית הסוהר, והנה דוד הנ"ל פער את פיו לבלי חק שיש לו שר בית הסהר שיוציאו אותו בעל כרחינו. ויבא דו"ד עד הרא"ש[149b] ושר מושל פריץ עריץ והוציאו מבית האסורים על דבריו אשר דיבר אל הפריץ ופער פיו, אשר ברוב דברים לא יחדל פשע. והנה אמרנו לעשות בו משפט חרוץ ועשינו אסיפה למספר ומניין אח"ד[149c] איש ממנו לא נפקד ועלת' בהסכמה אחת כולנו ענינו ואמרנו להכריז בכל בתי כנסיות שדוד הנ"ל הוא מוחרם ומנודה ומופרש ומובדל מכל ק"י[150], פפ"ך יי"ן[151] . . .

יום ג' ז' מנחם תל"ה לפק. משה רופא פ"ה[152], ש' בן לא"א טובי' זצ"ל, יהודא ליב ראש, ארי' ליב כץ י"א חפ"ש, ונא' נפתלי צבי בן לא"א מהורר ישראל זצ"ל, ונא' אליצפן בן מוהר"ר אברהם משה כ"ץ זצ"ל[153], ונא' שמעון בא"א יחיאל כ"ץ זצ"ל.

[146a] Probably Aron Benjamin b. Hayim Morawczik. Cf. LL 30, 72, 75; Halperin, 28, 41, 52; LN II, 15; below No. 251.

[147] Apparently צבי הירש בן שמואל שמש; above No. 98; below No. 390.

[148] Above Nos. 57, 98, 138; below Nos. 260, 390.

[149] Rosstäuscher = Horsedealer.

[149a] A metaphor from the Bible verse ושם רשעים ירקוב (Prov. 10.7).

[149b] Seems to indicate a metaphor from ויהי דוד בא עד הראש (II Sam. 15.32) and ראש פתנים אכזר (Deut. 32.33).

[149c] Number 13, quorum of the community amdinistration.

[150] קהל ישראל.

[151] פתו פת כתי, יינו יין נסך.

[152] משה רופא, Moses de Lima; syndicus 1655, 1659. Doc. 147, 216, 364, 377. Cf. Lewin, *JJLG*, IX, 378, 385 ff., *idem*, *Feilchenfeld Festschrift*, 35; Kaufmann, *MGWJ*, 1895, pp. 474–77.

[153] Doc. 207, 241.

.168

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה השלמה כולם כאחד, כולם קדושים ובתוכם ה׳ לעיין ולפקח על הענין הרע ועל המעשים הרעים שעשה הרשע הגדול האיש בליעל ושמו נאה ליזר קנין גיסר ומעשיו מכוערים ומעשיו מעשה תעתועים, מעשה מקולקלים כל ימיו מנעוריו ועד עתה. בשכבר הימים הבאים זרון לבו לקחו והוא לקח את לבו לצד אחר כמשמעו להיות נחלק מתוך העדה הקדושה ועבר על כמה עברות שבידו שעשה והמריד והתריס נגד המקום יתברך שמו ונגד הקהל יצ״ו כמה פעמים. הראשון שהכשיל רבים בעבירה גדולה שזדונו כרת באיסור חמץ בפסח וחטא והחטיא אחרים עמו ונתן לשתות יין שרף וחמץ גמור וכזאת וכזאת עשה והגדיל עונו על עוונות הראשונים עד כי גדל עוונו מנשוא, אשר אין ראוי ונכון לעלות על ספר ולבא בפנקס על אשר לא טוב עשה בעמיו. והמכשולים ההמה מצאנו וראינו תחת ידו ורשותו וקרוב הדבר מאוד להיות מן החוטאים בנפשותם. מלבד מה שהיינו, היהדות בכלל יצ״ו, לחרפה לסביבות וללעג ולכלימה לשכנינו בין האומות מפני אויב ומתנקם בנו. אשר ע״כ עלה במוסכם כל הקהל יצ״ו ובצירוף במילוי הקהל יצ״ו איש לא נעדר, שהרשע הנ״ל יהא מיוסר בשבט מוסר לתפסו אותו במרתף תחת הארץ ולשום בסד רגליו במקום אשר אין באפשרו׳ לשום עבד לברוח ולצאת מבית האסורים כזה ויהא שם עד שיוודע לו מהקהל ועדה יצ״ו מה יהי[ה] משפטו כמעשהו וכפעלו. והמה ראו גם תמהו באשר ידע לסטום בלסטנותיו ושבר נחושתו מעליו במעצד וקדוח בכלי משחיתותיו כדרכו תמיד וכמעשה הגנבים אשר מלומד בכך, והלך וברח ונס לרגליו ויצא חוץ לשיטתו וחוץ לעירוב, עד כמעט כפר בעיקר ח״ו ואשתו ובניו על בני מתא שדיא. ע״כ עלה במוסכם כל הקהל יצ״ו ועדה הקדושה יצ״ו שמהיום והלאה לא יהא עיקור וטפל דירתו בעירנו ולהסתפח בנחלתינו אפילו שעה קלה; ומעתה לא יהא לו ולביתו ולזרעו אחריו חזקת עירונות כל הימים לרבות הלילות מעתה ועד עולם וקימו וקבלו עליהם הקהל יצ״ו ועל כל הבאים אחרינו שלא יהא זכרונו לטובה ואין לשום אחד מהקהל יצ״ו לדבר עליו צחות וזכיות, כדי להפוך בזכותו ח״ו בעונשים ובקנסות גדולים ומי שירום לבו ורוחו ללמד עליו סניגוריא וזכות כמי שמהפך בזכותו של מסית ח״ו. ואדרבה שכל ימיו יהא מן הנרדפים ברדיפה מלא ולא יהא מן ושפטו העדה והצילו העדה[153a] כדי שישולם לו כפי פעלו ומעשהו.

הנה במעמד כולם ובקרב כולם יצ״ו כנזכר למעלה, היושבים סביב שלחן הטהור פקחנו עינינו גם על האיש שמו ר׳ מענדל צורף ורע״ה ראינו בו גם על אודותו ועל עסקו כי ברע הוא, אשר לא כדת עשה בעמו ישראל ויהא מן המחטיאים את אחרים בסיבתו אשר לבי לפומיה לא גליא, אשר גם אין מהראוי לבא על הספר וקרוב הדבר ח״ו לבא פרצה בשונא ישראל מהמעשה הזאת אשר עשון. והיה מן הראוי להיות משפטו חרוץ לדחות אותו חוצה ממחיצתנו ומעירנו מלבא בקהל ומלדור בקהלתנו עכ״פ על שנה תמימה, אך שהקהל יצ״ו המה גומלי חסדים וזוכרי

[153a] Num. 35.24–25.

חסדי אבות, אשר ע"כ חסינו על דמו וחסינו על כבוד משפחתו ואמרנו וגזרנו שכפרתו יהא מסוגרתו בתפיסה וגם ענשו אותו במעה כסף כאשר יוכל שאת כדי להרהר ושמא וודאי יעשה תשובה מלעשות עוד כזו וכיוצא בזו. ובאם לאו ח"ו, שאם יעבור עליו עוד מה וישוב לסורו הראשון, אזי משפטו חרוץ שלא יהא לו חזקת עירונות בקהילתנו מעתה ועד עולם ולא יועילו לו שום השתדלות ובקשות עליו, הן מרחוקים או מקרובים שלו ועל מעשהו ופעלו יהי[ה] נאמן אפילו תינוק בן יומו להעיד עליו.

גם על אותו איש ושמו איצק קויל ומזלו מאדים, גם עליו נתנו חכמים עיניהם ובמעשיהו וראו שגם הוא הלך בדרך עקלתון מאוד והוא היה בתוך העדה בעצמו מן החוטאים בנפשותם וגרם במעשיו לומר על רע טוב בענין אשר אין מן הראוי לכתוב בספר, וקרוב הדבר מאוד לבא עצמו בסכנת נפשות להתחייב בנפשו, זולת שהיה יכול להגיע בגלל הדבר הזה כמה צרות ופרעניות ח"ו על הכלל כלו, אשר ע"כ נטל משלם מהקהל יצ"ו ותפסו אותו בבית האסורים משך שני שבועות ונוסף על זאת שהוציאו אותו מאיצטגנותו וממזלו שלו מאדי"ם והעבירו אותו מאומנתו שלו מהיום והלאה עד עולמו חייו, ולא יהי[ה] לו שם בשם הקצבים וכל מי שיהי[ה] שותפו שלו יהא כמו שותפו של עמלק ויהי[ה] חרם כמוהו . . .

גם באותו פרק ובאותו זמן ובאותן שתי נשים זוגות בדומות שתי אלמנות נתעצמו עיניהם לראות ברע שעשו הנשים הנ"ל משמה לאחת מהנה . . . כמעט גרמה במעשיה להתהפך לתוגה ואנחה, ושמה השנית יהודית והיא גם היא במעשיה לא תפך בהיפוך ח"ו ולא חכמניות היו ולא יפה תובעת[153b] עד היום ומנהגם רע כאשר בתחילה וסוף והמה היו מן חברי גנבים וקונים כל הגנבות אשר הביאו להם הגנבים ולא חשו על עמם ועל הקהלה קדושה יצ"ו לזכור את אחריתם ומסכנים את עצמם והקהלה קדושה יצ"ו כאשר ידוע עד היכן הדברים בעמלו יגיע. ולא ראינו בהם דברי חכמה וקונים כל הגניבות מאשר יביאו להם, ולא במיושב ולא בעומד הדעת[153c] וביותר שעכשיו לעת כזאת . . . עיפוש במקומנו ופגר אחד שהשלך לקבר . . . מפני שמיתתו היה ימ"ש ע"י מכת דבר וגונבי' ושודדי לילה גנבו מאיתו מלבושים של המעופשים והנשים הנ"ל קנו דבר מה מהגנבים, אך בחמלת ה' עלינו ופסח ה' בחמלתו על בתי בני ישראל ואותנו הציל ויציל לנו עוד מכאן ולהבא ויעמוד לנו זכות אבותינו אמן. עלה במוסכם כל הקהל יצ"ו . . . ולא יתנשאו לאנשים בקהלתינו ולא תהיינה לנשים בקהלתינו . . . כי חטאם הפסידן זאת. [תכ"ו או ת"מ]

.169

בהיות שכהר"ר צבי הירש מאברניק[154] היה רץ כצבי ודילג על ההרי' ורצה לקבץ ממון שלא כדת תורתינו הקדושה וגם שלא כדת נימוסי אומות והיה זריז ונפסד בעשיות שלשלאות ומעות כסף מוזהב ומכרם והשכנם במקומות שונות ומשונות.

[153b] Erub. 100b; Kethub. 65a. [153c] Probably אומד הדעת. [154] Obernik.

היה זה פעמי' ושלש וכמה וכמה פעמי' שינה באוולתו בעשיות זיופי' הנ"ל. ולא זו בלבד אף זו שיצא עליו שם גניבה, אשר עשה בשניי' ושלשה מקומות; מצינו ושמענו מהגניבות אשר עשה וסיכן נפשו ומשפט מות במיתה מגונה ולא חס על נפשו ונפש ביתו והיינו לשימצה בקמינו ח"ו, שלא חש על קללות אלוהי' תלוי. והיה בקראינו אלינו והוכחנו על פניו על כל פרטי דברי' הנ"ל ואחרון הכביד על גניבה אשר עשה בפ"ש[155] וע"ז ניתנה חרם הגדול חרם יב"ן בקהילתינו יצ"ו, ואח"כ ע"י אנשי' אחרי' אשר חשו על החרם הגדול נתוודע הדבר, שהוא עשה ושתק על החרם הגדול שנתנה בב"ה, ע"כ החרצנו משפטו ודינו לכתוב בפנקס הקהל ועליו לאמור צא תאמר לו וגרש יגרש מקהילתינו ולא יהיה עוד חלק ונחלה ואחוזה בתוך עמי בני קהילתינו. ותכף ומיד כשיבא לתוך קהילתינו היום או מחר או למחר שיהיה אחר זמן לדחוף ולרדוף ולגרש בגירושן וחרומי' חוץ לקהילה. וכך קיימנו וקבלנו עלינו ועל הדורות הבאי' אחרינו שלא ליתן לו אף לינת לילה אחת ולא ישמע לזעקתו ולא יחונן, ושום פרנס ומנהיג אינו רשאי להמליץ ולדבר בשום בקשה ומליצה רק לרדוף אותו בכל מיני רדיפות ויד המזכה יהיה על התחתונה, למען שידעו כל העם שיש אלוהי' בישראל ושופטי' בארץ.

היום יום ב', ג' ניסן בידיעת כל הקהל. [תל"ד?]

.170

בהיות שרעה ראינו רעות הרבה מה שעשה כמר גומפריכט בן... ונפנה כה וכה וראינו שאין אדם יכול למצוא לו שום זכות בעולם כי הלך בדרך עקלתון.... וכן קיבל דינו שעמד בחצר ב"ה בכניסת וביציא' עם קופץ מב"ה, בברזל אשר סביב לצאוורו[155a] זולת שאר חרפות ובישו'...

יו' ד', ח' אדר תל"א לפק.

י. הגבלת מותרות (Sumptuary Regulations)

.171

עלתה בהסכמ' שכל מי שיתן ס"ת לב"ה[156] בכבוד, אזי אינו רשאי לכבד בהליכה לב"ה אנשים רבים בצעטל כמו שהיתה מאז ומלפנים, אך ורק מי שיתן הס"ת עם איש אחר שיכבד במקומו יוליך הס"ת לב"ה ואין שום אדם יותר רק איש אחד לבדו.

נעשה בצירוף המאורו' הגדולי', המאור הגדול כמוהר"ר מרדכי יפה[157] והגאון כמוהר"ר יוסף שי'[158]. נעשה אלול שע"ח.

בפנקס ישן דף קכ"ו, הועתק.

[155] Fraustadt. [155a] Put in a pillory. [156] ספר תורה לבית הכנסת.

[157] Author of *Lebush*, Rabbi of Poznań, (1530–1612). Halperin, 5, 24 and *passim*; LL 33–34, 36, 68 ff.

[158] Probably יוסף בן אברהם שפירא. Cf. Halperin 15.

.172

בהתאסף ראשי עם יחד קהל ועדה יצ"ו האבין זיא נושא ונותן גיוועזין בדבר המלבושים דז זיך נשים בקרב ימים מכין איז ראוי לשום על לב, איז במוסכם הקהל גבליבין, דז מהיום זאל מן קיין איבר קלייד[159] פר ברעמין[160] מיט פסמן[161] של זהב או של כסף בשום פנים איז אסור לגמרי. וכן דיא שטיקליך עם מרגליות און דיא רוישקין[161a] איז ג"כ אסור. והסכמה זו איז גישעהן קודם ר"ה שצ"ו ובין כסא לעשור שצ"ו איז הקהל יצ"ו ווידר גיזעשין האבין מחזיק תקנה הנ"ל גיוועזן להיות לחוק ולא יעבור. ואחר יום טוב זאל זיך הקהל יצ"ו ווידר מתאסף זיין אונ' רידן פון אנדרין מלבושים מה לאסור ומה להתיר ע"פ הסכמתן יקום דבר. היה זה ביו' א' בין כסא לעשור שצ"ו לפק.

והאסור הנ"ל יהיה על אלו האנשי' שנותנין לסכום עד שני אלפי' ומן שני אלפי' לסכום ושני אלפי' בכלל מותר צו פר ברעמין עם פסמן של זהב וכסף איבר קליידר. אסור הנ"ל ושטיקליך אסור לכל אדם כשהן עם מרגליות[161b] . . .

.173

תקנות מלבושים ט"ו אנשים . . . כחם עוז ככח ל"ב אנשים . . .

ועל שגברו צרותינו וגדלה הלחץ זו הדחק על צווארנו[162] בכן הסכימו להסיר עדיינו על שלש שנים מהיום ער"ח אלול ת"ט.

מלבושים בגדי משי אפי' גיטייך וטבין[162a] ואפי' ירמליק[163] ואפי' ערביל[164] בשופציסן[165] יופי"[165a] הן לאנשים ונשים ובתולות אסור לעשותן חדשים וישנים מותרים לכל אדם חוץ דמשק ואטלס[166]. ומותר לקנות אחד מחבירו דווקא בתוך

[159] Upper garment. [160] Trim. [161] Stripes.

[161a] Polish: różki = lace (cf. Balaban, *JJLG*, XI, 102).

[161b] The clothing regulations in Lithuania at that time — 1637 — contain similar stipulations, forbidding the use of silver, gold and pearls on clothes. The Lithuanian regulations are, however, more elaborate (PML, pp. 68–69).

[162] Here may be meant either the local financial situation of the community or the situation of the Jews in Poland generally, in connection with the Cossack uprising. The Lithuanian Council reintroduced at that time the anti-luxury regulations, giving the anti-Jewish massacres as the reason for so doing (PML 102–103). In Lithuania, however, silk was apparently not forbidden until 1761 (PML 272).

[162a] Tabin = italian taffeta (Lewin, *JJLG*, IX, 395).

[163] According to Lewin (*ibid.*) from polish jarmulka = skull-cap.

[164] Sleeve.

[165] Probably from Polish żupica = a long fur overcoat.

[165a] German: Juppe = Joppe = jacket.

[166] Damask, atlas.

הקהלה וממקומות אחרים אסור לקנות אפי' ישנים, אך ורק מיזור ובריסטיכיר[166a] מותר לעשותן חדשים ממשי ואפי' מסמוט[167] וגילדין שטיק אסור אפי' מיזיר ובריסטיכר חדשים וישנים מותר. וכל מלבושים ישנים משל משי וגילדן שטיק וסמיט אסור לקנות בגדי פריצי' וערלי' כדי לעשות מה שמותר כנ"ל, חוץ מהיהודים מותר לקנות זה מזה כנ"ל.

דיא מלבושי' דיא גימכט זיין אויף פרניי היידיס וכן דיא דאפלי קרייזן[166b] אסור לכל אדם כאיסור שעטנז ואפי' אויש צו שניידין איין שטיק מתוך המלבוש או מתוך הקרייז. ובכל הנ"ל אין חילוק בסכום ויד כל אדם שוים אפי' בני עלייה. [ת"ט]

.174

תקנות י"א אנשים ניסן ת"ל.

המעות ברדאן מבשר בקוטל הויף יחשב החציו למלוי ברדאן

בגדי משי חדשים אסורים הן איבר קלייד והן אונטר קלייד . . .

כל שאין הנדן שלו חמש מאות לא יעשה לעצמו פייאן שייבל[168] וק"ו קמיל האר[169]. הילה[169a] עם מרדיר[170] מותר דהיינו עד החציו' אויף שלעק מרדיר והחציו פיא. מי שלא יתן לסכו' זהב לא יעשה לו הילה טירקש חדש ק"ו שלא יעשה קמיל האר. כל מי שלא יתן לנדן בתו ארבעה מאות זהו' לא יעשה לבתו הילה טירקש חדשה. היטלה[171] עם זנבת של צאביל[172] מותר באופן שלא יהא יוקר רק בעד עשרה זהו' . . . קרוין של חוטין לא יקנו נשי' ביוקר כי אם אמה בערך טו"ג[173].

.175

בתקון סעודות אזנו ותקנו: על הברית מילה לא יזמין יותר כי אם לפי תיקין הערך הנזכר למטה[174]:

מי שסכום שלו עד מה"ג[175] ולא עד בכלל יזמין כ' אנשי'.

מן מה"ג עד ג' זהו' ולא עד בכלל יזמין כ"ה אנשי'.

[166a] Brusttuch = a kind of decorative bib worn by women; picture in *Beth Israel Bepolin* I (1948), p. 76. [166b] Halskrause.

[167] Velvet.

[168] Probably a combination of the German *Feh* or *Fehin* = fur of Siberian squirrel and the Polish *szuba* = furcoat.

[169] Camel's hair. [169a] Huelle = raiment, garment. [170] Marten.

[171] Hat. [172] Sable. [173] ט"ו גדולים = 15 Polish groszy.

[174] The permissible number of guests at a banquet is here larger than in the regulations of 1644 and 1659 (LN I, 8 ff.; II 25) or in the regulations in Lithuania of 1667 (PML, 145; cf. also p. 160). Cf. also Balaban in *JJLG*, XI, 93 ff. about Cracow.

[175] מ"ה גדולים = 1½ Polish Zloty.

ומן ג' זהו' עד ה' זהו' יזמין ל' אנשים.
ומן ה' זהו' ולמעלה יזמין מ"ה אנשים.
ועל החתונה יוסיפו על כל הסך חמשה אנשי'.
וכל הנ"ל לבד ארחי' ואנשי' שאינם הולכי' על הסעודי'; ומ"ו אב"ד[176] אינו בכלל המנין.
והחזני' ושמשי' ושאר שועבדין[177] בכלל המנין. [ת"ל]

.176

לכלה לא ינתן לסיועת שלהם רק כאשר רשום בפנקס הקהל יצ"ו, דהיינו עשרה זהב פו'[177a] עם הגבאים. גם הרשות נתונה לילך עם הקלפי חוזר חלילה במחנה העברים בכל בתי ישראל לסיועת הכלה פעם אחת כנהוג. וזה לא יתנו רק לכלה שיש לה עירונות פה קהילתנו ודווקא כת אנשים יחזרו לגבות פעם א' ולא נשים . . . [שפ"ח]

.177

תקונים שעשו הקהל יצו בצירוף גבאים יצו באלול ת"א לפ"ק.

עני שנוטל קצבה ויש לו בית יעמוד על הדיינים אם ליתן קצבה לעני ההוא. והנה הגם שיעלה המוסכם ליתן לו קצבה, מ"מ יעמוד ע"פ הדיינים אם לחזור ולגבות מביתו אחר מותו.

מהיום לא יתנו הגבאים כבוד ברגלים רק על פי הקהל יצ"ו יתחלק הכבוד. עץ בהקדש להסקה מרבים בהוצאה ואינם מדקדקים רק קונים מה שרוצים מכיס הגבאים, בכן עלה המוסכם מהיום לפשר עם כ"א על העץ. ועל פשרה הלז נתברר האלופים מהקהל יצ"ו, כהר"ר יוסמן[178] וכהר"ר שלמה ר"א[179] וכהר"ר בער סל[180] ומתוך הגבאים, כהר"ר אייזיק ר"ז ס"ל וכהר"ר בער ר' יואלש[181] וכהר"ר נפתלי הכהן יעמדו הדבר על תלה.

הגבאים אל יתנו כלום למלבוש ערומים רק הקהל יצ"ו יתנו לאשר ישר בעיניהם.

[176] ומורנו ורבנו אב בית דין.

[177] Employees of the community. Above No. 130; cf. Halperin in *Leshoneinu*, XV, 195–196.

[177a] In Lithuania a poor bride was given 25 Zloty (PML, 32).

[178] May be identical with that mentioned in doc. 86, 211.

[179] May be identical with שלמה בן ראובן נפתלי מארפטשיק; cf. doc. 79, 155, 234, 264.

[180] בער סנ"ל may be identical with ישכר בער ב"ר אברהם הלוי; below note 247.

[181] Cf. LN I, 10; Halperin 76.

הגבאים לא יתנו כלום רק הקהל יצ"ו או הקהל יצ"ו יתנו לגבאים מאה וחמשים זהו' מידי שנה בשנה והם יחלקו הסיועה לעניים לדירה.

.178

מיעוט הוצאות

כיבור שהיו הקהל מכבדי' עניים ברגלי' ובמועדי' ע"י הגבאי' יהיה בטל.

הוספה על נדבות ת"ת בשלשה רגלי'. מהיום והלאה אל יוסיפו הקהל על מעות ת"ת[181a] ברגלים או על מעות מלביש ערומי' רק יעשו החלוקה לפי ערך הדמי' הנמצא בידם אם רב אם מעט יהיה.

שכירות של כמר חיים חזן[182] יהיה ארבעים זהו' לשנה ולא יותר.

הוצאת כשרים יהיה כמבואר בפנקס הקהל . . . והכשרי' אל יתנו קוויטין[183] למוכרי יין ומוכרי מי דבש גם לא יתנו לשמשי' ולשומרי' בכלל ובפרט קוויטן.

לשמאים של מעלה ושל מטה אל יתנו הקהל כלום להוצאו', כאשר התנהגו עד היום הזה שניתן להם חמשה ר"ט, ומהיום נתינה זו בטל ולא יזכר ולא יפקד.

הוצאות הרחיים בפסח אל יתנו הקהל כלום לזה[183a].

מה שנהגו מקדמוני' שהיו נותנין לכלות משרתות חוץ לקהלתינו חמשה זהו' פו' לכל אחת ואחת גם כתב אום גי"ן[184] מהיום יהא בטל, אך ורק הבתולות מארץ מרחקים ממדינת אשכנז[185] הרשות לפ"ה בצירף הסכמת עוד פרנס אחד ליתן להם אום גין דווקא ע"י אנשי'.

העשרה זהו' שנותני' הקהל סיועה לכלה בת בני קהלתינו[186] מהיום מי שיתבע סיוע זו לא ינתן לו, כי אם במוסכם רוב הקהל. ושני אום גין הרשות לפ"ה ליתן לבנות קהלתינו ודווקא ע"י אנשי' [ת"ו?]

[181a] In 1638 the donations amounted to 492.20 Polish Zloty and the addition from the community chest to 200 Zloty (out of a budget of 32,358.10 Zl.; above No. 138).

[182] In 1638 the salary of the cantor Hayim was 120 Zloty; above 138.

[183] Kwit = receipt, order, bill.

[183a] According to the budget of 1638 the community contributed to this 100 Zloty and a year later it was decided that the administration should pay half of the expenses incurred (doc. 138, 354).

[184] כתב אום גיין = permit to solicit donations.

[185] Cf. LL 82–83 about help to the refugees from Germany. The young refugees with whom the Lithuanian Council dealt in 1639 were apparently also from Germany; PML 73.

[186] Doc. 176.

כ. חינוך וסיוע (Education and Relief)

.179

עלה במוסכם כל הקהל יצ"ו עם הצירוף ובראשיתו הגאון אב"ד[187] יצ"ו, שהגאון אב"ד יצ"ו . . . גבאי ת"ת ושני נבחרים מהקהל יצ"ו ישבו קודם ר"ח ניסן ויבחרו איזה מלמד לב"ה [וילמד] בתמידות עם הנערים כדי שלא תשתכח תורה מישראל. וכתבנו זאת בפנקס הק(הל) יצ"ו למען יהי' למשמרת.

היו' יו' ג', כ"ג חשון תל"ו לפ"ק.

.180

האלופי' כהר"ר געץ רימ"ש והר"ר קלמן ח' רה"ב חתמו ש"ח כסף מאה וחמשים ז' ז"ת[188] קודם ר"ח חשון תמ"ב לפק עבור האלופי' הקהל יצ"ו ועל הקהל יצ"ו מחויבי' לפרות את הש"ח הנ"ל כשיגיע ז"ת כנ"ל. יום ב' ר"ח תמוז דהאי שתא אמ"ת לפק.

ואותו ש"ח ניתן להאלוף מהר"ר שמואל צורף סגל[189] בהלוואה לסיועות להדפיס ספרי' והאלופי' קהל יצ"ו שלמו את סך החוב הנ"ל וע"ז קיבלו הקהל יצ"ו חמשי' ספרי' כל אחד בעד שני זו' סך מאה זו', נמצא נ"ח[190] חמשים זו'.

.181

בהתאסף ראשי עם יחד וצירפו אליהם עד שהיה ערה שלמה והנה על פי הרוב עלתה ההסכמה, שלא יבררו ריש מתיבתא פה קהילתנו שום בן עיר[190a].

היום יום ג', י"ט סיון שפ"ח לפ"ק.

נאו' יעקב מגזע צבי[191], ונאום צבי הירש[192], ונא' יודא ליב[193] מקראקא, ונאו' אלי' בלין[194].

[187] At that time the rabbi was יצחק בן אברהם (*MGWJ*, XIV, 88–92; LN I, 16; LL 31 and *pass*; Halperin 143 and *pass*; PML, 229; below doc. 364).

[188] זמן תשלום.

[189] שמואל סג"ל בן יוסף [העלער] צורף author of מצרף לכסף; Lewin *JJLG*, IX, 411; below doc. 207, 217, 272, 280, 342. It may even be that this support was to enable him to publish his own book which appeared in 1681.

[190] נשאר חייב.

[190a] At one time (1621) an effort was made to combine the office of head of the *Yeshivah* with that of rabbi (Bloch in *Kaufmann Gedenkschrift*, p. 320).

[191] LL 71; above 151, below 219, 221, 234, 385.

[192] LL 71; above Nos. 57, 86, 89, 98, 136; below 254, 266, 355, 367.

[193] Probably יהודה ליב בן ישראל מקראקא; above 16; below 244, 265, 285, 301, 341; apparently identical with Lejb Krakowczyk (Koczy XIII, 227).

[194] אלי' בן שלמה בלין; above Nos. 16, 120; LL 53, 57, 72, 80, 83; below 214, 219, 234, 254, 265, 385.

.182

בהתאסף ראשי עם... עלתה בהסכמה... איזה בעל הבית או בחור שבא הנה ללמוד אונ זאגט זיך אן אצל המאור הגדול אב"ד ור"מ[195] הגאון מוהר"ר חיים[196] נר"ו אין לו רשות לילך ללמוד בישיבה אחרת פה...

יום ג', כ"ו אלול שצ"א לפק.

.183

לכבוד השי"ת ותורתו הקדושה נדבה רוחו ואומץ לב חכם האלוף כמהר"רל יצ"ו לבית המדרש הבית החורף[197] הגדולה למטה על הארץ בבית אבנים שלו עם חדר הקי"ך[198] הסמוך לבית החורף הנ"ל וכיפה[199] אחת אצל הדרגא[199a] וחדר קטן לבית החיצון בחצר אצל השני חדרים קטנים של ר' נתן בודק, את זה הקדיש האלוף כמהר"רל מעכשיו לכשיגיע שעה אחת קודם מיתתו. ובבית החורף הנ"ל ילמדו יום יום תמידין כסדרן וכהלכתן שנים או שלשה מלמדי תינוקות דווקא עם נערים עניים שאין ידם משגת לשלם שכר לימוד. וילמדו עם נערים מקרא משנה תלמוד וחוט המשולש לא ינתק ולא יתבטל, והמלמדים לא ידורו בבית הנ"ל דירת קבע רק מלמד אחד. ולא יהיה כח ביד שום קהל ושום אדם שבעולם לבטל ענין זה, רק יהיה תמיד בית וועד מקום אשר משם תצא תורה כנ"ל עד ביאת משיחינו. וכל המשנה ידו על התחתונה ומועיל בהקדש.

עוד התנדב האלוף כמהר"רל מהיום לכשיגיע שעה א[ח]ת קודם מיתתו אלף זהו' פו' מזומני' למסור ליד הקהל יצ"ו ויהיו עולמית ביד הקהל ליתן מהן מידי שנה בשנה מאתים זהו' שכירות מלמדים הנ"ל, דהיינו מאה זהו' פו' בכל חצי שנה.

נעשה היום יום ה' כ"ה כסליו שצטית לפק והכל שריר וקיים. נאם יוסף יוזל במוהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה פק"ק פוזנן. היו' יום ד', י"ט אדר ת"ג לפק[200].

[195] The rabbi was obliged to maintain a *Yeshivah* (LL 75); cf. also note 190a. This document seems to be an addition to the contract with the rabbi published by Lewin (LL 74–76).

[196] חיים בן יצחק כ"ץ, rabbi in Poznań 1630–1633 (Perles *MGWJ*, 1865, 90; LL *pass*; Halperin, 33); above 5, below 269, 337, 374.

[197] About the explanation of בית החורף cf. now Halperin in *Leshoneinu*, XV. 191–193.

[198] Kitchen.

[199] Store or store-house (Halperin, *op. cit.*, 194–195).

[199a] Meant probably: step or steps.

[200] Donations and trust funds for furthering education are mentioned in PML 221 ff.

.184

היום יום ג', ב' למנחם תב"ל נתן הנעלה כמר מרדכי מאניש יצ"ו ליד הקהל יצ"ו ממרן על כמר צבי הירש בן האלוף הפרנס כהר"ר משה לוי כץ בסך חמשה ושבעים זהו' פו' קרן וריוח שמונה זהו' ז"פ[201] ר"ח אלול תב"ל ועוד שני הגריי'[202] זהו' טז"ג [ט"ז גדולים] מזומן. ואלו המעות היו אצלו ממעות צדקה שהוגבה בלי פסק בעת שהחזיקו שם היריד[203], וכל הימים שהיה אצלו נתן לכל כלה שיש לה עירנות אתנו ק"ק פוזנן זהוב פו' וכן יעשה מכאן ולהבא ברצון הקהל יצ"ו. וכך אמר הנעלה כמר מרדכי מאנש הנ"ל וביקש פני הקהל, באם שיתן השי"ת שנים כתקונן ויתקנו הדרכים ויסע לליפסק בעצמו אזי יוחזר לו הקרן אשר יהיה בימים ההם, בכן יעמוד על הקהל יצ"ו.

.185

A. ואלו הן ג' מאות הקדשת עולמית עד כי יבא שילה לחלק הריוח לעניים קרובי' ושאר עניים ר' משה פינסקר וקויפמן ור' דוד חתנו מלונטשיץ[204] שלש מאות זהו' ליריד כסליו ת' לפק.

העתקתי אות באות מגוף הכתב כתיבת ידו של האלוף הגאון מוהר"ר יצחק סג"ל[205] אב"ד דק"ק לונטשיץ, נא' יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש דק"ק פוזנן.

B. מסך ג' מאות זהו' הנ"ל יצא עפ"י פסק ב"ד הגדול ביריד גניזן אלול ת"א ל' לתת מזה מאה זהו' פול' להדלקת נרות לשנה לנשמת הגאון מוהרר"י ס"ל[206] הנ"ל, וביריד גניזן אייר ת"ב ל' זכו בדין האלופי' מנהיגי ק"ק לונטשיץ לתת חמשים זהו' לחלוקת עניי ק"ק לונטשיץ[207]. מהריוח, נשאר מאה חמשים זהו', קבלנו ממרן על ר' חיים פרץ[208] מאה וחמשים זהו' פו' קרן וריוח י"ג זהו', ז"ת בר"ח אלול ת"ב ל'.

[201] זמן פרעון.

[202] Hungarian florin. In that period one Hungarian florin amounted to about 5½ Polish Zloty.

[203] May be meant from fines collected at fairs (cf. PML 197) or from charity funds which were collected at fairs.

[204] Łęczyce.

[205] LL 81. The entry published there seems to be a summary of our documents. על דבר עזבון אבד"ק לונשיץ ר' יצחק סג"ל אשר הניח אחריו שלש מאות זהבים והרוחים יהיו לטובת קרוביו הכריע הבית דין הגדול ביריד גניזן אלול ת"א אשר רוחים מן מאה זהבים יהיו להדלקת נר לזכרון נשמת ר' יצחק. ביריד גניזן ת"ב פרנסי לונשיץ השינו אשר רוחים מן חמשים זהבים יותנו לעניי קהלתם.

[206] ר' יצחק סג"ל.

[207] A part of this document is published in LL 81.

[208] May be identical with חיים חתן פרץ ב"ר אברהם mentioned in doc. 252.

ל. סווערזענץ, קהלה—סניף (Branch Community Schwersenz)

.186

ר' מרדכי ר' מעלש התקשר בת"כ[209] בפועל וכל תוקף הקהל יצ"ו שכל אימת שירצו הקהל שבנו הר"ר משה יעקור דירתו עם אשתו וביתו מק"ק סווערזעניץ מחויב הוא להוציאו משם . . . ובאופן ותנאי זה הרשו לו הקהל לגור בסווערזעניץ.
יום א', י"ט טבת תט"ל.

.187

זאת לפנים בישראל תקנה עצומה בקהלתינו לחוק ולא יעבור לוותר שליש מכל הסכומות לאנשי ק"ק סווערזענץ לאותן הנותנים לסכום מזהו' ולמטה ושני שלישים מאותן אנשים הנ"ל יוגבה בק"ק סווערזענץ לצורך הוצאות קהילתם. והן היום במושב זקני עם כל העדה יצ"ו ראו שרוב מאותן אנשים הנותני' מזהו' ולמטה חייבים עדיין כמה וכמה סכומות ולא נתנו כלום בכמה שנים ומנהיגי ק"ק סווערזענץ באו הנה בכל עת ובכל שעה ומפצירים עזר וסיוע מאתנו לזעלניר[210] ושאר דברים ואינם חפצים לגבות מאומה בקהלתם מאותן אנשים הנ"ל כפי התקנה רק מטילים עצמם על הקהל קהלתינו; ובראותם זאת עלתה בהסכמ' שהתקנה הנ"ל יהא בתוקפה ובגבורתה ובכל פעם שיגבה פה בקהלתינו איזה סכומו' מחוייב השמש [ב]סווערזענץ [לגבות גם] כן תכף בסווערזענץ מאותן אנשים הסכומות פחות שליש, דהיינו באם שיגבה פה ששה סכומו' יגבה השמש שם מאנשי' הנ"ל ארבע סכומו', וכן תמיד יגבה שם פחות שליש לפי ערך סכומות שיגבה בכאן. והסכומו' אלה מאותן אנשי' יחזיקו בידם לצורך הוצאו' ק"ק הנ"ל.

נעשה זאת היום, ביום אסרו חג של שבועות שפ"ט.

גם בעצם היום הזה הנ"ל [עלתה ההסכמה] שאנשי ק"ק סווערזענץ לא יעשו סכום לאנשי קהילתם אם לא בצירוף שני מנהיגי' מקהלתינו, אשר יהא ניתן להם מהקהל פוזנ' יצ"ו בכל שנה ושנ' לעשות הסכום.

.188

מאי דהוית מזמן הקדמון תקנה עצומה לוותר שליש נגד בעלי סווערזעניץ, היינו כשיגבה פה אתנו עשרים סכומו' אזי לא יהא גובה מאותן אנשי' מזהוב ולמטה רק חמשה עשר סכומו' כאשר הכל רשום בפנקס הלז, גם נתקנה כל אימת שיגבה מנהיגי סווערזעניץ סכומו' מחוייבי' אותן אנשי' הנותני' סכומו' פה הלום לתת שני זהו' לכל סכום וסכום לק"ק סווערזעניץ, אותם תקנות החזקנום וקיימנום מחדש היום

[209] בתקיעת כף.

[210] זעלניר = soldiers, amounts paid for maintenance of the Polish army; cf. also PML, 41.

הזה בהתאסף כל העדה יצ"ו להיות כיתר בל ימוט לעולם. ואותן אנשי' בעלי סכומו' הנ"ל מחויבי' לתת שני זהו' לכל סכום וסכום לק"ק סווערזעניץ, הן סכומו' שעברו כבר, הן הסכומו' העתידין להיות יתנו כנ"ל.

נעשה יום א', כ' תמוז שצ"א.

.189

בהתאסף ראשים וטובים וקהל כל העדה קדושה איש מהן לא נעדר עלתה במוסכם כולהם, מה שיעלה המוסכם מהקהל הן בעצמם יעשו הקהל ההסכמה או שיעשו ההסכמ' בצירוף מנהיגי ק"ק סווערזעניץ מה שיחוייבו ק"ק סווערזעניץ ליתן סכומו' לנתינת ק"ק פוזנן ומכש"כ גלגלות[211], אזי על הפרנסים דק"ק סווערזעניץ לעמוד על המשמר בכל כוחם לגבות כל הגביות מבני ק"ק סווערזעניץ ולהעמיס עליהם כל הכפיות וכל הנגישות מה שהפה יוכל לדבר כמו פרנס דק"ק פוזנן להוציא כל הגביות. ואם המצא ימצא שאיזה פרנס דק"ק יתעצל ויתרשל בהגביות השייכין לפוזנ' אזי על פרנס[ים] דקק"ס לשלם אותם הגביות מכיסם כי כשורא לצלמי, גם הרשות להקהל לתפוס איזה יחיד בעד רבי' אם יתרשלו הפרנסי' ואותו יחיד יחזור לגבות מפרנסי'.

יום א', ר"ח טבת תי"א ל'.

.190

תקון הקדום שנתקן על אנשי ק"ק סווערזעניץ שמחוייבי' ליתן סכום לפוזנ' מן ד"ג[212] וחצי, והנה הקהלה הנ"ל הציעו לפני הקהל שהכבדה זו עליהם יותר מדאי גדול מנשוא, ובכן היום הקילו עליהם המשא, דהיינו עד זהו' ועד בכלל מחויבי' ליתן בשנה זו כל הסכום לפוזנ' וינוכה להם הסכומו' מה שגבו בק"ק סווערזעניץ בשנה זו, דהיינו עד אייר תי"א ל' ומן זהוב ועד חצי זהוב ועד בכלל וויתרו להם הקהל שליש והמותר מחוייבי' ליתן לפוזנ', ומן טו"ג[212] ולמטה פטור. ותקון זה יהיה לשנה זו ולהבא יציעו דבריהם לפני לב"א[213]; ולשעבר, מה שחייבי' קודם שנה זו, יעמוד על הקהל.

נעשה פסח תי"א ל'.

.191

הקהל יצ"ו השכירו השענק[214] של מכירת השיכר דק"ק סווערזענץ לכמר הירש בן ר' יוסף קאלשר על שנה תמימה, דהיינו מאייר שצטי"ת עד אייר תי"ו לפ"ק; ועל שלא יתחייב ושלא יגיע שום היזק מן כמר הירש מחמת השיכר הניח

[211] Head tax. [212] ט"ו גדולים; ד' גדולים.

[213] ל"ב אנשים = the quorum of the community council (Cf. also Halperin, 544).

[214] The right to retail beer.

ביד הקהל ממרן בסך מאה זהו' פו' על כמר הירש קראקוור לסלק מזה כל ההיזקו'.

נעשה אייר שצטי"ת לפ"ק.

.192

הקהל יצ"ו נתנו האורנדא[214a] של מכירת השיכר בק"ק סווערזענץ מה שמביאים ממקומות אחרים לכמר משה בן הר"ר אהרן חייט ז"ל על שנה תמימה, שהוא ימכור השיכר דאתי מעלמא ושום אינש אל ימחא בידו. והנעלה כהר"ר יוסף בן כמר הירש קראקוור[215] נעשה ע"ק[215a] בעד שכל ההיזקי' והקלקולי' שיגיע ויבא ממכירת שיכר הנ"ל בכל זמן שימכור כמר משה הכל יפצה ויסלק מכיסו ועל הוצאתו כי כשורי לצלמי.

לזכות ולראי' להקהל הובא לפנקס, היו' יו' א', י"ג סיון תי"ו.

.193

תקנות ק"ק סווערזעניץ אייר תי"א ל' שנעשה עם הסכמת הגאון האב"ד[216] ושני דייני' יצ"ו והאלופים ראשים ומנהיגים דק"ק סווערזעניץ היו פה ק"ק פוזנן ועמדו לפני הראשים והשופטי' הנ"ל בידם הרשאה והרמנא מכל הקהלה דקק"ס[217] יצ"ו ונתקשרו בכל תוקף לאשר ולקיים את כל הכתוב עליהם ועל כל הנלוים אליהם בכח הרשאה כנ"ל ואל יפול דבר ארצ'.

היה זה יום א', שני ימים לחדש אייר תי"ו יו"ד אל"ף לפק.

.194

הנעלה כהר"ר זעליגמן אשכנז מק"ק סווערזעניץ בנה מכיסו בית השחיטה בק"ק סווערזעניץ, אשר שם ישחטו את בהמתם הקצבי' דק"ק הנ"ל. והנה לפי בקשתו הגונה והראוייה שהציע הנעלה כהר"ר זעליגמן הנ"ל לפני הקהל יצ"ו ומדעת ורצון ובקשת הקצבים מק"ק הנ"ל עשו לו הקהל הכנסה על שלש שנים רצופי', דהיינו שיתנו לו שלשה גדו' פו' מכל בהמה גסה וטפ' מכל בהמה דקה ואחר כלות השלש שנים הנ"ל יפקחו הקהל . . .

הקצבי' דק"ק הנ"ל מחוייבים לשחוט את בהמתם דווקא בבית השחיטה הנ"ל ולא בביתם ולא על הרחוב ויהיה על קוויט"ן של הר"ר זעליגמן . . . .

היה זה יום ה', ז' טבת ת"ה ל'.

[214a] Arenda = lease, farming out.

[215] Apparently identical with that mentioned in the preceding document.

[215a] ערב קבלן.

[216] At that time was rabbi of Poznań שבתי בן ישעיה סג"ל הורוויץ (*MGWJ*, 1865, p. 91).

[217] דקהלה קדושה סווערזעניץ.

.195

A. עלתה בהסכמת הקהל יצ"ו לפי הזמן ולפי מה שהשעה צריכה לכך ששום סווערזענציר לא יבוא הלום להסתפח בנחלתינו פה אתנו בשנה זו עד גמירא ואח"כ יפקחו בזה בסוף שנה, אם להתיר להם אם לאו. [ש"צ]

B. במותב זקני עם כל העדה הקדושה יצ"ו עלה המוסכם שבני ק"ק סווערזעניץ יצ"ו לא יבאו הנה להסתפח בנחלתינו פה אתנו משך חצי שנה מהיום . . . יום ב', כ"ו ניסן וישועה לפ"ק. [שצ"ז]

.196

קצבים יהודים מק"ק סווערזעניץ מוכרים בשר פה אתנו בכל אות נפשם הטוב, פעמים ברחוב היהודים ולפעמים בקוטל הויף בחנות שמוכרין שם קצבים מבני קהלתינו. והנה צעקת הקצבים אשר ישנו[!] פה אתנו גדלה עד לשמים באומרם לאמר על מה ולמה יהיה להם יתר שאת עצום ממנו אשר נחנו יושבים איש תחתיו בקוטל הויף. והנה על פי הדברי' והאמת עלתה ההסכמה מקהלא קדישא יצ"ו, שיטלו הברירה אחד משני דרכים אלו קודם שבת הסמוך, או שימכרו תמיד עולמית בחוצות ואז לא יהיו רשאין למכור בקוטל הויף, או שימכרו בקוטל הויף ואז לא יהיו רשאין למכור בחוצות רק תמיד בקוטל הויף ובזה יהיו כחד מנן, שיחוייבו להשכיר להם מקום למכירת בשר כחד מקצבי קהלתינו, ואיזה דרך ישכון אור שיבררו להם כן יקום עולמית ואל ישנו תפקידם. שוב שנית עלתה במוסכם פה אחד שאותן קצבים המביאים בשר הלום לפוזנ' המה יתנו מכס מהן לתוך הקהל פוזנ', כאשר שקצבי קהלתנו נותנין מבהמה גסה ודקה כך יתנו גם המה, ומאותן בהמות שיביאו הנה לא יתנו מהן בק"ק סווערזעניץ שום מה ומנהיגי סווערזעניץ לא יקחו מהן מאותן שיוליכו לפוזנ' ולא יעמיסו שום עונש וכפיה על קצבים מק"ק סווערזעניץ בגלל הדבר הזה.

נעשה ונגמר היום יום א, טו"ב לחדש סיון שצ"ו לפק.

[Addition] הנ"ל בענין נתבטל על פי רוב הקהל ונמחק בהסכמת הקהל.

.197

קצבים דק"ק סווערזעניץ יתנו מכס מבהמה גסה ארבעה עשר גדולי'[218] לקהל פוזנן מכל בהמה לקצבה סווערזעניץ כל שבוע וחמשה גדולים יקחו מכל בהמה גסה הקהל דק"ק סווערזעניץ להוצאה הקהלה יצ"ו, ומבהמה דקה יתנו ג"ג, מזה שני חלקים לקהל פוזנן ושליש לקהל סווערזעניץ לצורך הוצאתם. [ת"א]

[218] The butchers in Schwersenz appeared to have paid less tax than those in Poznań; cf. doc. 359–360.

.198

הנה באו אנשי ק"ק סווערזענץ בקובלנ' רבא לפני הקהל יצ"ו אשר יש לחוש שלא ינותן הבתים של היהודי' שעל השוק לידי הערלי' כי באו כמה ערלי' לבנות הבתי', אשר ע"כ עלתה בהסכמת הקהל יצ"ו לבנות עכ"פ[219] ארבעה בתי' על השוק, דהיינו שני בתי' בשורה אחת ועוד שני בתי' בשורה שנית ולזה יתנו הקהל יצ"ו ת"ק ז' עם סיועת יחידי סגולה אנשי קהילתינו ואנשי ק"ק סווערזענץ יתנו ר"ן ז'. האלוף מוהרר משה רופ' התנדב לבנות הבית שבקרן זוויות וליתן מכיסו אף גם ק"ן זהו' והקהל יצ"ו יתנו לו מאה ז' והאלוף הר"ר אברם פרנס[220] התנדב לבנות הבית שמצד הבית של ר"מ הנל ויתנו לו הקהל יצ"ו ג"כ מאה זהו' ומאה ז' יתן מכיסו ס"ה ת"ן זהו', והאלוף מוהר"ר וואלף ס"א יבנה בית אחת ויתן מכיסו נ' ז' והקהל סווערזענץ יתנו לו ק"ן ז' נשאר מאה ז' לצורך בנין בית רביעי. והבתי' הנ"ל יחזיקו הבעלי' בעלי הבית שני שני' רצופי' מר"ח חשון תנ"ד, ואחר כלות שני שנים ישלמו הבעלי' להקהל יצ"ו את המעות השייך להם אשר נתנו להבנין כפי אשר יתפשרו עם הקהל יצ"ו אודות הזמני' אשר יותן להם.

היה היום יו' א', י"ט אדר תכ"ד, בנימן אשכנזי[221]. . .

.199

הנעלה כהר"ר זלמן חזן מק"ק סווערזענץ נדבה לבו לילך וליסע לארץ הקדושה עם אשת מרת מינדל בת כהר"ר משה ז"ל, וע"ז עשאו שניהם ק"ס כתחז"ל בשבועה חמורה, אך באם שח"ו ימות אחד מהם בדרך ולא יזכו לבא לארץ הקדושה או הוא או היא בכן מחוייב השני לילך וליסע והמעות יקח עמו. . .

נעשה יום ג', כ"ד תמוז תכ"ב ל'. נאם אליעזר כץ שמש[222].

מ. חזקה (Ḥazakah)

.200

הקהל ועדה יצ"ו השכירו להנעלה כה"ר שבתי צורף על שלש שנים רצופים, מן חשון שצ"ה עד חשון שצ"ח, את חזקת המרתף וחדר אחד מהחדרי' הבנויי' על מרתף ההוא העומד ברחוב היהודי' בין הבית של כמר דוד ב"ר נפתלי סג"ל[223]

[219] על כל פנים.

[220] Cf. LN, II, 27; Halperin, 116; probably identical with אברהם חתן ראש; below doc. 240, 280, 345; cf. also note 302.

[221] Probably בנימן בן ברוך אשכנזי רייכנבכר; below doc. 216, 272.

[222] Doc. 25, 26, 47, 343; cf. note 405.

[223] May be identical with that mentioned in doc. 166.

ובין הבית של ברוך הרופא[224], דהיינו כהר"ר שבתי יתן שכירות להקהל יצ"ו מן המרתף הנ"ל עשרים זהו' פו' מדי שנה בשנה, ומן החדר הנ"ל יתן שכירות כאשר יתנו אחרים מן שאר חדרים שהם אצל חדר הנ"ל כך יתן הוא גם הוא מחדרו. והרשות להר' שבתי לעשות מלאכתו במרתף הנ"ל התכת כסף ולשרוף שיד ווישר[224a] ולעשות בכל מלאכה השייך למלאכתו. [שצ"ה]

.201

להעלות לזכרון תמיד לפני אלופי קציני ראשי אלופי עיני העדה ומנהיגי הקהל יצ"ו לכל זמן ועת לכל חפץ יזכרו ויפקדו על אודות בית הגוי פייעלוק הסמוך לרחוב יהודי', אשר חדשים מקרוב בא האלוף מהר"ר ליזר סג"ל[225] חתן מהר"ר הירץ רא"ד[225a] ז"ל וקבע דירתו בבית הגוי הנ"ל, ובטרם נשתקע התרו בו האלופי' הקהל יצ"ו במהרר"ל סגל הנ"ל ע"פ שני שמשי בה"כ דקהלתינו, שלא יעלה על מחשבתו מחשבה זרה להחזיק בשום זכות וחזקה בבית הנ"ל בעולם, כי חזקת הבית כולו הנ"ל שייך להאלופי' הקהל יצ"ו מאז ומקדם . . .

ונכתב בספר הזכרונות דברי הימי' היום יו' ב' אלול חת"ם לפק.

ואלה מוסיף על הראשונים, שגם הבית של אבני' מה שהוא על אותו החדר על הארץ שכמ' זלמן לב"ן עושה בו מלאכתו ברחוב ברוניש, אשר אצל הפלץ הפנוי, בכן חזקת הבית שעל גבי חדר הנ"ל היא חזקה גמורה של האלופי' הקהל יצ"ו הבית החורף עם כל החדרים והזכויות שייכין לו. רק כמ' גרשון קינד[226] היה לו איזה טענה על החזקה הנ"ל ותכף סילקו האלופי' הקהל את כמר גרשון הנ"ל מכל וכל במיטב כסף . . .

היו' יו' . . . בתשרי מט"ת לפק.

.202

בהתאסף יחד אלופי קציני ורוזני העדה נמנו וגמרו ועלה במוסכם גמור להיות חק ולא יעבור כתוב, שברבר הטארגאווי[227] מה שפאדוואייוודי[228] מן האדון הגדול וואייוודי משכיר בכל שנה ושנה במשך זמן יהני, עלה במוסכם ששום אדם יהי' מי שיהי' אל ימלאו לבו לשכור את הטארגאווי מן האדון הגדול וואייוודי הנ"ל, כי הטארגאווי שייך להאלופי' הקציני' הקהל ובידם לשכור אותו לכל מי שירצה . . .

היו' יו' ב', י"א תמוז ת"ם לפק.

[224] May be identical with the "barber" (אומן) Baruch mentioned LN, II, 18.
[224a] Scheidewasser = aquafortis, nitric acid.
[225] Below doc. 281.
[225a] Probably הירץ חתן ר' אברהם דיין mentioned doc. 224, 243, 279, 295.
[226] Doc. 216. [227] Targowe = Market taxes.
[228] Podwojewoda = Underpalatin, assistant palatin.

.203

הכרזנו בבתי כנסיות בחיל כמה פעמים בחרם הגדול ששום אדם לא יעבור החזקה מן הגוי אפטיקר קוואלסקי, והקהל קימו וקבלו עליהם למחות ככל אשר יהא בכוחם לעשות לבטל השכירות ולהטיל גודא רבה[229] על האיש ההוא בחרפות וביושים, וע"כ החרטנו בחרט למען יעמוד ימים רבים. הכרוז נתחדש מחדש בחודש תמוז תמ"א, והנה כאשר ששמענו שכבר נעשה איזה מעשה ונכתוב קונטראק[ט] והנה בטלנו אותו הקונטרקט והוא כחרס הנשבר ושום אדם לא יוכל לטעון חזקה עבור שנעשה קונטראקט, והפרנס החודש מחויב להוציא הקונטראקט מיד אותו איש שנעשה הקונטרקט. והחזקה אסור איסור עולם רק הוא ביד הקהל והחזקה שייך להקהל.

ר"ח חשון תמ"ג.

.204

להכתב זאת בזכרון שהאלופי' וקציני' הקהל יצ"ו קנו מן כמר יונתן ר"ן את כל זכות וחזקה, מה שהיו לו מעולם ושנים קדמוניות בחזקה של בית הגוי קאוולסקי ולא השאיר לעצמו ולא ליורשיו אחריו שום זכות וחזקה בעולם בכל החזקה הנ"ל . . .

היו' יו' ה', ר"ח כסליו תמ"חית לפק.

.205

ע"ד דין ודברי' שתבע כמ' יוסף חנני' את כמ' שלמה בר יעקב אודות חזקת המרתף בבית הצורף אונגרכין שקנה מן האפוטרופסי' של היתומה בת כמ' מנחם מענדל כמשמעו' הק"ס שבידו, מצאנו ראינו דרך פשר שנתן לו כמ' שלמה הנ"ל איזה זהובי' ועתה אין לו שום דין ודברי' על חזקת המרתף, אך הוא לכמ' שלמה הנ"ל לבדו.

לעדו' ולראיה כתבנו וחתמנו היום, יום ג', כ"א אדר ראשון שס"ו לפק.

.206

בס"ד

הנה באנו לכתוב זאת זיכרון בספר ברבר מכירת חזקות הכיפה שהיה שייך מקדם לכמר יאקב[229a] פעריל רייס ז"ל בבית הגוי וואלף חייט, וכהיום מכר חזקות הכיפה הנ"ל כמר שבתי מגרידץ[230] להאלוף כהרר משה אחי', ולקחו אלופי קהל

[229] גודא רבא = excommunication; from גוד cut off, to forbid (through a ban).

[229a] It is doubtful whether this is identical with יאקב רייס mentioned in doc. 10, but more likely with that of doc. 65.

[230] Polish: Grodzisko, German: Graetz; cf. also LN, II, 10–11.

יצ"ו ממרנות בסך קצ"ד זו' דמי שכירות כיפה הנ"ל, דהיינו ממרן א' מסך צ' זהו' היה ז"ת בר"ח חשון תל"ט לפק וא' מסך נ"ב זו' היה ז"ת בר"ח שבט תל"ט וא' מסך נ"ב זהו' ז"ת בר"ח אייר תל"ט ונמכרו במזומני' בסך קמ"ב זהו'
נעשה היום, יום ה' י"ג אייר תל"ח לפק.

.207

בעצם היום הזה בא לפנינו הנעלה כהר"ר נחמי' ברא"ב[231] והציע דבריו לפנינו באמרו, שקנה לחלוטין ולצמיתות עלמי' כל הכיפות והחדרי' ובתי חורף והקמרין והמרתופי' אשר הם בבית הגוי שיסקיוויץ מלבד הכיפה, שמשתמש בו עכשיו הנעלה כהרר יודא רופא[232] שפתחו של אותו הכיפה פתוחה לתוך הבית, והכיפה השני שמשתמש בו הנעלה כהרר זעליג[233] בן יאקב[234] פקשיר אשר פתחו פתוח לרחוב הגוי'; זולת זה קנה כהר"ר נחמי' הנ"ל הכל כאשר לכל החדרי' והכיפות והמרתופי' והחדרי', הן שבתוך הבית והן החדרי' אשר המה בסוף הבית וצד החצר מה שהיה שייכי' מקדמת דנא לליכט ציהרש[235] את הכל כאשר לכל קנה הנ"ל לחלוטי'. ובא לפנינו והודיע להאלופי' קציני הקהל יצ"ו למען יוודע לנו חתימות מטה שקנה ברשות והורמנה ולמען שאלופי' קהל יצ"ו יתנו לו כתוב וחתום למען יעמוד ימים רבים לדורות הבאים אחרינו, שלא יהא שום ערעור ולא יפצה פה ויצפצף מהקהל יצ"ו ושיהי' לו [הרשות] לעשות עם כל חזקות הבית הנ"ל מה שלבו חפץ, לשכור לאחרי' ולהחזיק לעצמו ולדור בו שם הוא או אחד מבניו ולעשות בו חניות למחיי' בכל החדרי' שיהי' לבו נכון ובטוח לו ולזרעו אחריו שאלופי' הקהל יצ"ו לא ימחו שום דבר מכל הנ"ל . . .

היום, יום ג' כ"ט חשון תמ"ג לפק.

נא' יחיאל מיכל[236] במהר"ר נפתלי הירץ זלה"ה פ"ה, ונא' משה דוד זעלקא[237] בלא"א מוהר"ר אליעזר ליפמן ז"ל היילפרין, ונא' נפתלי הירץ במהר"ר אברהם בנימן זצלה"ה מגולה מק"ק ווילנא[238], ונא' יהונתן בלא"א הר"ר משה כץ ז"ל, ונא' עקיבא פרידש', ונא' שמואל צורף סג"ל, ונא' אליצפן במהר"ר אברהם משה כץ

[231] Probably נחמיה בן ר' אהרן בינש; doc. 397.

[232] Probably Juedel who, in 1699, lost his citizenship and his right to practice (*JJLG*, IX, 405). May also be identical with יודא בן איצק רופא doc. 386 and note 285.

[233] Doc. 121, 243, 257.

[234] Above 156, below 281; LL, 104.

[235] Chandlers.

[236] Also known as יחיאל איכל or איכל פרנס; LN I, 16, II, 29; LL 98; Halperin 160, 163 and *pass*; below doc. 217, 342.

[237] He appears so far as known under the name משה יהודא זעלקי etc.; LN I, 16, II 27; Halperin 113, 116 and *pass*. below doc. 272, 296, 364.

[238] Cf. doc. 353.

זצ"ל; ונא' משה במהר"ר חיים בלאך, ונא' מנחם מענדל בהר"ר יחזקאל סג"ל ז"ל.

הועתק אות באות מגוף הכתב עם חתימות האלופי' המנהיגי' הנ"ל. כ"ד[239] שמואל זנבל במוהר"ר חנוך זצ"ל.

.208

בעצם היום הזה התקשר כמהר"ר הירש רופא לפני הקהל יצ"ו ותקע כפו בפועל ממש שמחויב לעקור דירתו מבית הגוי אשר הוא דר בו עכשיו ולא יהא לו פתחון פה לבקש על זאת לאמור שהוא עוסק בבנין וזולת שארי התנצלות רק מחויב לעקור [מטעמים] הכמוסים עמנו, שהוא סכנה וחמירה סכנתא ע"כ אל יהא כח לשום פרנס להרחיב לו עוד זמן כי כבר התקשר שלא [ידור] אף כי יחנן. [תל"א?]

נ. מכס ומוכסנים (Tolls and Toll Collectors)

.209

מאחר שכשירי הקהל עשו תקנה שהקהל יצ"ו יעשו איזה הכנסה מהמכס שמחזיקי' הקציני' הר"ר מענדל[240] יצ"ו וכמר יודא[241] יצ"ו וכן עלה המוסכם שהר"ר מענדל ויודא יצ"ו יתנו ארבעים זהו' בכל שבוע שנה תמימה דהיינו מר"ח אייר ש"צ עד ר"ח אייר שצ"א לפק.

נאם צבי הירש יוסף כץ[242], ונאם ליב ר' שמעונש[243], ונאם אברהם אבריל[244], נאם יודא רופא[244a], נאם ליב ר' פילש, נאם יצחק אייזיק היילפרן[245], ונאם חיים

[239] כן דברי.

[240] Apparently מנחם מענדל פרנס בן ישראל חיים (doc. 214). According to Lewin (LL 68; LN II, 17, 42) he is identical with מענדל פלאצקער and מנחם מענדל פלאצקער. In Polish sources he is apparently called Jacob Mendel. He was factor of the Polish king (Koczy XIII, pp. 197 ff.). Cf. doc. 40, 75, 87, 212, 218, 244, 246, 253, 284, 339; cf. also Halperin 491.

[241] יודא בן יוסף. Probably identical with Jakob Juda who appears together with above Mendel in Polish records (Koczy *ibid.*); below doc. 210, 244, 265, 339; LN II, 15.

[242] צבי הירש יוסף פרובסט כ"ץ; LL 53; doc. 84, 255; cf. also note 192.

[243] LL 68; doc. 16, 100, 104, 134, 211, 263, 285; identical with ליב פרנס; doc. 40, 266.

[244] בן חנוך אבריל; doc. 12, 92.

[244a] Doc. 147, 211.

[245] יצחק אייזיק בן אברהם היילפרון; doc. 38, 244, 285.

מ"י, ונאם אלחנן דילקא[246], ונאם נתן כץ, ונאם יששכר בער[247], ונאם דוד צורף[248].

אחר הדברי' האלה לרוב הפצרתם ובקשתם התיר להם הקהל שליש מהסך מה שמגיע על שנה תמימה.

.210

המוכסים הר"ר מענדל וכמר יודא יצ"ו מחוייב להעביר את הערל וואלסקי[249] היושב בבית המכס שלא יהא סופר שלהם על המכס ויהא בבל ימצא בבית המכס, ובאם שיעברו על זה מחוייבים לתת קנס אלף הגריי' ולא יהא ניתן למחילה אפילו פרוטה אחת רק כל האלף הגריי' יתנו כי כשורי לצלמי ולא יועילו שום התנצלו' בעולם.

יום ב' הנ"ל. [חול המועד של פסח ש"צ]

.211

היום יום ג' ארבע ועשרים יום לחדש טבת שנת חמשת אלפי' ושלש מאות ותשעים ושלש לבריאת העולם למנין שאנו מונין כאן עיר פוזנן נתאספו ונתוועדו האלופי' ראשים וטובי' וקהל יצ"ו וצירפו אליהם שאר יחידי סגולה מן החוץ עד שהיה העדה שלימה במספר ובמפקד איש מהם לא נעדר, נתווכחו עם האלוף כהר"ר מנחם מענדל פרנס בר ישראל חיים[240] זלה"ה ואמרים לאמר: אנחנו נשבענו בה' אלקי ישראל אשר השבענו כשרי הקהל יצ"ו בפסח שצ"ב העבר על הדברים האלה, הדברי' הנזכרי' למטה ולא נתקיימו ושבועה מה תהא עליה. בראש אודות האלף זהו' שיתן בגין המכס משל אשתקד ואת האלף זהו' משנה זו, והשנית ברבר האשרליש[249a] אשר מחוייב האלוף כהר"ר מענדל להשתדל בנוסח המבואר בפנקס הכשרים יצ"ו ומוזהר על כך שנה אחר שנה, והשלישית להוריד ממינוי' את הכופר וואלסקי שלא יהא סופר על המכס, ושלא יתחדש שום דבר חדש אשר לא היה לעולמי' ומחוייב להראות האינוורסא"ל[250] אם שאינו מוסיף על האינוורסא"ל הכל כאשר לכל רשום בכתב אמת בפנקס הכשרים יצ"ו עיין שם. הנה האלוף הקציו כהר"ר מנחם מענדיל יצ"ו השיב להם על ראשון ראשון ועל

[246] LL 72, 80.

[247] Probably ישכר בער בן אברהם הלוי; LN I, 9; II, 24; LL 85; Halperin 71; doc. 12, 13, 92, 132, 177, 263, 341.

[248] Doc. 320, 323.

[249] Doc. 75, 211.

[249a] *Osiedlość* = settlement, settlement rights.

[250] Universal = writ by the king or high government official, circular; here apparently concerned the tolls.

אחרון אחרון, האריך מענות בטענותיו, הקהל יצ"ו שקלו וטרו חזרו על כל צדי צדדי' ברברים הנ"ל, ואחר העיון והמשא מתן ביניהן יצא הדבר, שהאלוף כהר"ר מנחם מענדל מחוייב ליתן לתוך הקהל יצ"ו אלף זהו' משנה העבר עוד אלף זהו' משנה זו, והועילו רבוי טענותיו שלא להוסיף על האלף זהו' בכעת הזאת. אשדלשט"ש מחוייב האלוף כהר"ר מנחם מענדל יצ"ו הנ"ל לגמור הדבר לטובה ולעשות השתדלות נמרץ על יום הוועד[251] שיהא בקרוב בק"ק קראקא להוציא הדבר מכח אל הפועל ולהשתדל האשדלשט"ש בנוסחא הנרשם בפנקס הכשרים יצ"ו. ואם שהאלוף כהר"ר מענדל יצ"ו ימשוך ידו בכעת הזאת ולא ישתדל כנ"ל בוועד הנ"ל נתננו כח ורשות להקצין כמר יוסמן יצ"ו, שהוא בכתובי' אחד מהמבוררי' לילך לקראקא על יום הוועד הנ"ל שיצא חלוץ בהשתדלות האשדלשט"ש עד שידו מוגעת ולהוציא על זה לצורך השתדלות כפי הצורך ועל האלוף כהר"ר מענדל יצ"ו היטלנו להחזיר כל פרוטה שיעלה על הוצאו' השתדלות עד גמירא[252].

בדבר הכופר [הסופר] וואלצקי קבלנו דבריו באומרו שבשנה זו הוריד סופר תקיף מושל אחד כמעט שהיה בנפשו לולי ה' שהיה לו [בעזרתו] ואי אפשר להוריד גם את זה בשנה זו ועל פי הדברי' והאמת הותר לו לישב על כנו עוד שנה זו.

אודות ההתחרשו', יצא הדבר ע"פ ריצוי האלוף כהרר"מ מה שהתנהג עד היום ונטל גדול פולניש מכס מכל אבן צמר ונמשך מזה מכס חדש דופל"א[252a] גם כן גדול פו' מכל אבן ואבן יצא בהסכמ' וברצון כהרר"מ הנ"ל, שמהיום לא יקח רק חצי גדול מאבן ואבן מכס וחצי גדו' מכס חדש דאפל"א ס"ה גדיל מאבן ואבן צמר, כמשמעות הפסק שהיה ביד האלוף כהר"ר משה לוי כץ יצ"ו משני מאורו' הגדולי' הגאוני' מהר"ר וואלף זצ"ל ומהר"ר אהרן בנימן ז"ל שנפסק בשנת שפ"ח לפק. ועל העבר היה ראוי האלוף כהרר"מ להחזיר, הקהל יצ"ו וויתרו כנגדו שלא יהא צריך להחזיר רק משנה אחת למפרע. ואודות מכס האווטקט"א שהעריך כהרר"מ אבן צמר טלאי' [בעד] שמנה עשר זהו' וצמר קייץ וחורף בעד שנים עשר זהו' וצמר קיץ וחורף שמנה זהו' מתחלת ירידת טורין, דהיינו מעש"ק ח"י טבת עד כלות זמן האווטקט"א דהאידנ' שכלה זמנו קודם ניסן שצ"ג, ואם ח"ו אחר כלות זמן הנ"ל יהיה אווטקטא מחדש מחויב להשתדל שלא ל[הוסי]ף בהאווטקט"א על סך הנ"ל כפי פסק הנ"ל.

[251] Probably meant session of the Polish *Sejm* (Diet). Jewish representatives were present at the time of the session for the purpose of influencing some members in their favor (Cf. I. Schipper, in *Księga jubileuszowa ku czci Dra Braudego* (Warsaw, 1931).

[252] The fragment which Lewin reprinted (LN II, 17) and from there Halperin (p. 491) about the sentence concerning the expenses incurred in Cracow seems to deal with the story told in our document. הנה על פי הטענות והתביעות שנתהוו בין האלופי' הקהל יצ"ו ובין האלוף כהר"ר מענדל פרנס יצ"ו פסקנו שהקהל יצ"ו יתנו החצייה לכל ההוצאות והחצייה השניה יתן האלוף כהר"ר מענדל . . . פסקנו זה היום יום ו', י"ט תשרי שצ"ד לפ"ק".

[252a] Dupla = double taxes.

ולמען יעמדו ימים רבי׳ הועל לפנקס מתחלת יריד טורן מע״ש ח״י טבת דב״ח וד״ק יום הנ״ל. חיים במוהרר״[253] ז״ל, ונאם ליב ר׳ שמעונש, ונאם מאיר כץ[254] ונא׳ יודא רופא, ונאם יוסקא יאסמן, ונאום [יודא ליב ב״ר ישראל ?] מקראקא, ונאם משה כהן מלבוב[255], ונאום . . . במוהר״ר בצלאל, ונא׳ אלי׳ במה״ר שלמה מארפטשיק.

.212

על דבר מה שהשביעו כשרי הקהל מאשתקד את האלופים הקהל יצ״ו לקיים הסכמת הקהל יצ״ו בענין להתאסף הקהל ולצרף עליהם עד שלשה ועשרים אנשים לפקח בענין מה שנוטל כהר״ר מענדל מכס אוועקטא שלא כדין מה שהוא נגד פנקס הקהל יצ״ו, והנה כל השנה העבר לא הסתייע מילתא להושיב כ״ג אנשים . . . נתרצה האלוף כהר״ר מענדל יצ״ו קיים וקיבל עליו להחזיר כל מה שנלקח שלא כדין עד היום.

היום חול המועד פסח שצט״ית לפק. ולמען יהיה לזה תוקף ואומץ שמנו זכרון בספר.

.213

עד האלופים מנהיגי הקהל יצ״ו בא [!] הדברים ונתברר בראיה ברורה . . . , דז כמר יחיאל חתן כהר״ר יצחק פר״ש[256] נתמנה על המכס בפרוא״ן שטא״ט נתחדש גזירותיו, האט מביא התחדשות לעולם גיוועזן, דז מן זאל קיין סחורה פותח זיין אונ׳ פון דער עגלה אפ ליגן ביז מן מוז פוארט[256a] למוכסן אן זאגין ועל ידי כן איז מן זיך אזו נוהג במכס המבצר אשר כבר לא היה לעולמים. והנה הקהל יצ״ו האבין מוכיח את כמר יחיאל הנ״ל על פניו גיוועזין על הנ״ל, בכן נתקשר בפני הקהל יצ״ו שאל יעשה עוד כנ״ל וכיוצא בו וקיים וקיבל עליו לעיני העדה שיקיים כנ״ל אל יפול דבר ארצה.

לעדה נכתב יום א׳, פורים קטן שצ״ד לפק.

נתברר הדבר שכמ׳ יחיאל הנ״ל לא היה נזהר לשמור לעשות ולקיים הנ״ל ועלתה עליו קובלנא רבה והקהל יצ״ו הוכיחו על פניו והטילו עליו בגזירת עירין ובמאמר קדישין, דז קיין בעל בית מפוזנן דרפין זיך אונ׳ קיין סחורה אן זאגין אצל

[253] Probably חיים בן יחיאל ז״ל ב״ק שפירא; LL 77; doc. 16, 114, 215a.

[254] בן אברהם?; LL 72; doc. 134, 250, 263, 265.

[255] May be משה בן יהושע ולק מלבוב, or משה לוי בן לוי הכהן אשכנזי; cf. LL. 77, 80, below note 262.

[256] Fraustadt. This town was a center of commerce with Silesia. Complaints were frequently voiced about the toll farmer of Fraustadt (Breger, 17).

[256a] Probably meant: before.

המכס, וכי יתפוש משרת שלו לאיזה איש מפוזנן שיבא אל המכס ויאמר שהוא מפוזנן מחויב לפטור אותו המשרת וכך יפקוד כמ' יחיאל למשרת שלו וע"ז הניח סתם חתימה שלו ביד הקהל, שאם יעבור על הנ"ל אז יוגבה מיני' גביה ממרני הנ"ל כי כשורי לצלמי. גם מחויב כמר יחיאל להעמיד ליד הקהל המשפט שהשתדל ר' מענדל מן המלך יר"ה שמחוייבי' להודיע הסחורו' בבית המכס הנ"ל. על הנ"ל נתקשר בכל תוקף הקהל וגם הממרני הנ"ל מונח ע"ז.

היה זה יום ה', י"א טבת שצ"ו.

.214

הנה על דבר . . . הסכסוכים שנתהווה בין האלוף כהר"ר מנחם מענדל פרנס יצ"ו בר ישראל חיים זלה"ה ובין הנעלה כמר איכל יצ"ו מק"ק גניזן בדבר המכס דעיר גניזן, נתחבטו לפני האלופים ראשים מנהיגי ק"ק פוזנן והן היום סילק הנעלה כמר איכל יצ"ו הנ"ל את האלוף כהר"ר מנחם מענדל יצ"ו הנ"ל מה שהיה מגיע להאלוף כהר"ר מנחם מענדל יצ"ו מחמת המכס הנ"ל עפ"י פסק האלופי' ראשי' ומנהיגי' יצ"ו עד מאתיים זהו' פו', שנשאר חייב להאלוף כהר"ר מענדל יצ"ו הנ"ל ועל אלו מאתיים זהו' פו' מחוייב להניח כמר איכל ביד הרב דק"ק גניזן משכנות שיעלו לסך הנ"ל בשופי. וכמר איכל מחוייב לשלם לכהרר"מ מאתיים זהו' הנ"ל על שני זמנים דהיינו מאה זהו' ביריד טורין חשון שצ"ד ומאה זהו' יריד טורין שבט שצ"ד. ועוד מחוייב כמר איכל יצ"ו הנ"ל ליתן להאלוף כמר מענדל וכל הבא בכוחו סך שלש מאות זהו' פו' בשלש שנים רצופו' תכופו' זה אחר זה דהיינו בכל שנה מאה זהו' פו' ואחר תשלום המאתיים זהו' הנ"ל כנ"ל והשלש מאות זהו' הנ"ל כנ"ל החזקה דמכס גניזן היא להנעלה כמר איכל יצ"ו הנ"ל לצמיתות ולחלוטין עלמין, ואין להאלוף כהר"ר מענדל יצ"ו הנ"ל ולבניו אחריו וכל הבא בכוחו שום זכות יד ושום חלק ונחלה בהמכס הנ"ל רק לכמ' איכל שייך המכס הנ"ל. כל האי דלעיל נפסק מהאלופי' עיני העדה יצ"ו והתנו ע"מ שכמר איכל הנ"ל יתנהג במכס דעיר גניזן כאשר התנהגו הקדמונים ולא יעשה שום התחדשות בעולם אשר כבר לא הי' לעולמי' וכן קיים וקיבל איכל יצ"ו הנ"ל לקיים זאת ולא ישנה אפי' כמלא נימה.

לעדו' ולראיה הועל לפנקס הקהל יצ"ו ולמען יעמדו ימים רבים. יום א', ה' חשון שצ"ד לפ"ק.

נאם צבי הירש בר יצחק[257], ונאם יהודה ליב בלא"א הר"ר שמעון ז"ק ז"ל[258], ונאם אלי' בן לא"א הר"ר שלמה ז"ל בלין.

כמר איכל הנ"ל תקע כפו ליד הקהל לקיים כנ"ל בדבר שלא יעשה דבר חדש במכס הנ"ל כנ"ל. נעשה יום הנ"ל. נאם יוסף יוזל סופר ושמש.

[257] LL 68, 71, 75, 88; doc. 84, 85, 244, 254, 264, 285.
[258] *Jew. Enc.* X, 644; LL 68; doc. 84, 244, 254, 265.

וכמר איכל הנ"ל מחוייב להשתדל הקונטרקט מהסטרסטא[259] דגניזן להאלוף והקצין כהרר"מ יצ"ו בלי שום חלוקים שבעולם. נעשה יום הנ"ל. יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה מק"ק פוזנן.

.215

A. מודעת זאת[260] ומפורסם לכל, שהמכס דעיר גניזן כבר היה ביד האלוף כהר"ר מנחם מענדל יצ"ו דק"ק פוזנן והאלופי' קהלא קדישא דק"ק פוזנן יצ"ו הניחו המכס הנ"ל לכמר איכל דק"ק גניזן יצ"ו, מרצונם הטוב נתנו לו והתנו עמו על מנת שאל יעשה שום דבר התחדשות אשר ככה לא היה לעולמים, הנ"ל כאשר לכל כמבואר בפנקס הקהל דק"ק פוזנן יצ"ו דף ק"ו, וכמר איכל הנ"ל קיים וקיבל עליו תוקף פנקס הנ"ל לכל תקפו וגבורתו; והנה כמר איכל הנ"ל לא ידע להיזהר ולא היה נזהר לשמור לעשות ולקיים תוקף הפנקס הנ"ל כאשר בא בקושרים לפני הפנקס הנ"ל כנ"ל והשתדל לעצמו להנאתו ולטובתו מכס חדש דעיר וורעשנא אשר כבר לא היה מעולם וצעקת חמס מיחידים ורבים, ערלים ויהודי' להבדיל, עלתה לפנינו ותלונתם גדלה עד למעלה ראש. והנה האלופי' מנהיגי פוזנן ואלופי ראשי מנהיגי מדינו' יצ"ו העמידו לפניהם את כמר איכל גניזן וכמר אהרן קאליש מחזיקי מכס הנ"ל והוכיחום על פניהם על המעשה הרע הזה והתנצלו בטענות שאין בהם ממש, אשר על כן יצא הדבר בהסכמת' והצמדתם שכמ' איכל וכמ' אהרן הנ"ל מחוייבי' לבטל המכס חדש דעיר וורעשנא ולא יעשו שום שאר דבר חדש, ויעמיד המכס הנ"ל כאשר היה מאז ומקדם בלי שום שינוי בעולם. ואם לא ישגיחו בזאת ולא ישימו על לב, אזי הראשי' והשופטי' ראשי מנהיגי פוזנן וראשי מנהיגי מדינו' יצ"ו ימנו אחרי' במקומן, איש אחד מק"ק פוזנן ואיש אחד ממדינו', והם ישבו על המכס לטובת הכלל כולו, וכמר איכל וכמר אהרן הנ"ל מחוייבי' לסלק את עצמם ממכס הנ"ל, מלבד אשר יושת עליה' מצורות וחרמות כהררי אל בכל חומר עונשי' כאשר את כל ונוכחת מבואר בפנקס אלופי ראשי שלש ארצו' יצ"ו, ושוב לא יועיל להם טענה ואמתלא והתנצלות שבעולם. וכדי להסיר התלונה ולסקל המסילה מדרך עמינו באנו על החתום למען תהיה לאות לבני מרי. היה זה היום יום ו', ט"ו לחדש אלול שנת שצ"ד פה ק"ק גניזן ביומא דשוקא.

כה דברי יוסף בן לא"א דוד כץ זצל"א[261], נאם חיים בלא"א הר"ר יחיאל ז"ל ה"ה שפירא, משה לוי בן לא"א לוי הכהן ז"ל אשכנזי[262], אלי' בן לא"א הר"ר דוד

[259] Starosta = Stazost.

[260] A shortened version of this document is published in LN II, 17 and from there in Halperin, 515; the signatures are reprinted LL, 77.

[261] LL 75.

[262] Cf. LL, 77, 80, 85; *Kaufmann Gedenkbuch*, 322; Halperin, 53; doc. 12, 38, 104, 250.

שליט אשכנז[263], נאם ישראל בלא"א משה כץ זלה"ה, נאם שמואל בן לא"א הר"ר יוחנן ז"ל[264], ונאם בנימן ב"ר אליעזר ז"ל.

הועתק מלה במלה מגוף הפסק וחתימ' ידם דאלופי' הנ"ל, נאם המעתיק.

B. כמר איכל גניזן הנ"ל עם מרת שרה מקאליש, מחזיקי המכס דעיר גניזן, עמדו לפני הקהל ועדה יצ"ו על ההזמנה אשר שלחו להם הקהל יצ"ו לבטל המכס דעיר וורעשנא, והנה ביטל כמר איכל המכס הנ"ל אצל השר קשטלא"ן[264a], ועלתה בהסכמת כל העדה יצ"ו שכמר איכל מחוייב לילך עוד בהשתדלות נמרץ לשאר שררות לבטל [המכס] מעיקרא; ונתנו לו רשות במעמד האשה הנ"ל להוציא עליו הוצאות עד שידו מגעת לבטל המכס דעיר וורעשנא וב[יריד] גניזן אייר הסמוך יקוב הדין בין כמר איכל ובין האשה מרת שרה שתי', מה שיתן כל אחד להוצאו' מכס הנ"ל.

נעשה יום ה' עשרה לחדש ניסן שצ"ה. ונתקשר כמר איכל לפני הקהל יצ"ו שילך עוד [אצל] הקשטלן שיכתוב כתבים להשר דוורעשני שיתן לו הכתבים שבידו על המכס . . . שאר שררות כדי לבטל כל הענין. נעשה יום הנ"ל.

.216

הנה באשר צעקת בני עמינו גדלה למעלה בקול המולה וקול יללה על כמר גרשון קינד, אשר לא טוב הוא עושה בעמיו מי יוכל להגיד ולספר איה שוקל ואיה סופר מכל מעשיו וגרמיו בניזוקין אשר היתיז צרורות דאבו"ת נזיקין[264b] נזיקין אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן, והוא גורם כמה קלקלות, אשר אין משיבין על הקלקלה אשר כבר עבר וחלף מה שעשה כבר בעניין הטארגווה והמכס בחוקים לא טובים, עכשיו ביותר; והנה כהיום הזה פקחנו עינינו להסיר המכשילה הזאת מתחת ידינו ולהסיר התלונה מבני עמינו וגם אשר לא מבני ישראל המה גם המה צועקים אלינו ובקשו מאתנו לכוף את ראש כמר גרשון הנ"ל לבל יכביד עולו עליהם. ועלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו, שכמר גרשון ישבע בנ"ח כחוקו לבל יראה ובל ימצא עוד אצל המכס וחטארגווה, לא הוא ולא שלוחו, כל ימי היותו בחיים. ואם מאן ימאן כמר גרשון לשבע כנ"ל, וק"ו בנו של ק"ו שישבע ויעבור ח"ו על השבועה, אזי קבלנו עלינו לצאת לקראת האיש ההוא בנחשים[264c] השרופים בכפיות ובנגישות בחר"ב חרה לרדוף אותו עד חרמ"ה[264d] ובשאר נגישות, עד כי לא יראה ולא ימצא עוד בקהילתו, וברד ישב וטמא טמא יקרא חוץ לקהילתינו יצא ולא יבא עוד לגבולינו. וכל הנ"ל קבלנו עלינו לאשר ולקיים את כל הנ"ל. ולמיחש מיהא בעי, פן יקדם ברחמיו וירבה בתפלות ובתחנונים לבקש על נפשו בפני קהל

[263] Halperin, 87; doc. 250, 353.
[264] LL 77, 80, 84, 90, 95; Halperin, 113.
[264a] Castellan. [264b] Baba Kama 1.
[264c] נחש = נדוי, חרם, שמתא. [264d] חרם = ban.

ועדה יצ"ו ואל יהא מקום לצעקתו ויהא כאילו צועק על ספינתו שאבדה, כי כפרי מעלליו יאכל וכגמול יעשה לו, ואל ירוחם, ויהא נרחה בשני ידיים מתחת כל השמיים ואחד יכול לעכב . . . .

יום ד', ו' כסליו תכ"ד ל'.

בנימן בן לא"א הר"ר ברוך זצ"ל אשכנזי רייכנבכר פ"ה[221], ונא' אברהם בן הר"ר יהודא ליב זצ"ל[265], ונא' אהרן בלא"א הר"ר יהודא צורף, ונאם יקותיאל זלמן קלשטליר[266], ונא' . . . בן ר' יונה כ"ץ זצ"ל . . . ונא' צבי הירש איש איסטרייך, משה רופא[152], ונא' משה יהודא בן ר' זעלקי מגזע היילפרון.

.217

בעצם היום הזה פקחו עיניהם האלופים מנהיגי הקהל יצ"ו וראו את כל הכתוב בפנקס מעב"ל[267], המה ראו כן תמהו על כמר גרשון קינד על לבו . . . העונש הגדול שעבר על השבועה כנזכר בדף הדבוק, . . . ושלשה אנשים אשר יבררו האלופים הקהל יצ"ו יעשו סדר ותיקון איך יתנהג כמר גרשון באנשי קהילתינו וכאנשי מדינה הבאים לסחור בקהילתינו יצ"ו. ואילו האנשים אשר נבררו מתוך הקהל יצ"ו האלוף כהר"ר איכל פרנס[236], והאלוף ר' שמואל צורף[189], והאלוף ר' איצק ליפמנש[268]; והאלופים הנ"ל קימו וקבלו עליהם להסיר המכשילה ולתקן . . . .

נעשה היום, יום א' במדבר [י"ח אייר] תכ"ו לפק.

.218

צעקת ההמון עם על המוכסני' מחמת שמתעסקי' בעסק משא מתן[269] הנאסר להם מקדמוני' ובפרט אלו היושבי' על הספר, בכן כהיום הזה בהתאסף כל העדה שלימה איש מהם לא נעדר עלה המוסכם כלם כאחד פה אחד, שהאלוף הר"ר מענדל יצ"ו פרנס ולא בניו לא יהיו רשאין להיות להם שום שותפות עם איזה סופר היושב על המכס, הן יהודי הן ערלי', וגם הסופר הן היהודי הן הערל גם הוא אל יתעסק בשום עסק משא מתן זולת בעסק המכס . . .

כל הנ"ל נעשה בחול המועד פסח שצ"ו לפק.

.219

כמר דוד שיחנס סג"ל[270] עבר על התקנה אשר הושת עליו שלא ישא ויתן במשא מתן כמבואר בפנקס זה בדף קמ"ב. ולא שת לבו בכל אזהרות ומודעות, בכן הוקנס על העבר ומהיום יהא נזהר ונשמר מאד שלא יעבור אפי' כמלא נימא.

[265] Doc. 243, 272.
[266] יקותיאל זלמן בלא"א יעקב קלעטשלר (Halperin, 108).
[267] מעבר לדף.
[268] Doc. 280; cf. also 10, 13 and note 377.
[269] The complaints about the tollfarmers buying up the commodities, and those about Mendel are frequently repeated (LN I, 6 ff.; doc. 76; cf. also PML, 62).
[270] Doc. 22, 280.

וכך קיים וקיבל עליו כמר דוד ס"ל שלא יעבור על הנ"ל, ובאם ח"ו שיעבור אזי יוקנס בקנס גדול אפי' בכדי כל דמיו שידו משגת, מלבד שהאלוף הקצין כהר"ר יוסף פרנס יצ"ו[271] מחויב להעבירו שלא יהיה סופר מכס כלל.

כל הנ"ל הוסכם הקהל היום יום ג' ז"ך ניסן ת"ג[?] לפ"ק וע"ז הניח ממרם סתם חתימ'[271a] למגבי' מיניה כנ"ל והממרן מונח ביד האלוף מהר"ר קאפל פרנס יצ"ו. נעשה יום הנ"ל. נא' יעקב מגזע צבי', ונא' אלי' בלין, ונא' משה לוי כהן[262].

ס. החיים הכלכליים (Economic Life)

.220

ע"ד ההלוואה שהשתדל כהר"ר משה שתדלן[272] להקהל יצ"ו מפריץ נאשקאווסקי מן סענדש[273] שצ"ט על שלש שנים, כל שנה ריבית ת"ת זהו', והריבית בראש בכל שנה ד' שבועת אחר יום יהני, עלה במוסכם הקהל יצ"ו שיתנו מזה סרסרות לר' משה שנה ראשונה ע"ה זהו' ושנה שנייה נ' זהו' ושנה שלישית נ' זהו', ויותן לו בכל פעם שיתנו הריוח לפריץ. ואם יחזיקו המעות מפריץ הנ"ל יותר מג' שנים לא יתנו לו כלום מאז ומהלאה . . .

כתבנו יום ב', כ"ד אלול שצ"ט לפק.

.221

הקהל יצ"ו קבלו מיד האלוף הפרנס מוהר"ר הירץ גינצבורג[274] יצ"ו מאתים ושמנים זהו' בתחלת סיון תנ"ל, עוד חמש מאות ועשרים זהו' בסאנדש תג"ל ליתן

[271] Apparently יוסף בן מנדל פרנס. Became factor of the Polish king and toll-farmer after the death of his father Mendel in 1640. Koczy XIII, 197–199, 226; Halperin, 74; PML, 95, 107, 116; doc. 40, 43, 91, 93, 254, 286, 301, 341.

[271a] Blank, without stating the amount.

[272] The syndicus at that time was משה בן שמעון also known as משה פאקש (L. Lewin "Der Schtadlan in Posener Ghetto," *Festschrift zum 80 Geburtstag . . . W. Feilchenfeld* (1907), p. 34; doc. below No. 376.

[273] From sąd = court. It is meant either sessions of the Polish Supreme Court (Trybunal), of the court in Poznań at the fair, or of the court for Jews (in matters concerning Jews and non-Jews) in which the deputy Palatin (podwojewoda) served as the "judge of the Jews" and Jewish assessors participated (Baron I, 272; Balaban, *Dzielnica Żydowska jej dzieje i zabytki* (Lwów, 1909), p. 26; *idem, Die Judenstadt von Lublin* (1919), 29–34. Zb. Pazdro, *Organizacya i praktyka Żydowskich sądów Podwojewodzinskich* (Lwów, 1903). In each case the syndicus and other Jewish representatives were present and sums of money were paid in gifts, etc. (Cf. PML, 80, 92, 269, 279, 284, 301, 305; Halperin, 72, 171, 175; doc. 221, 350, 377).

[274] נפתלי הירץ ב"ר יצחק אייזיק גינצבורג, *parnas* in Poznań, later rabbi in Pinsk and

ריוח עשרים זהו' פו' מכל מאה לשנה וריוח על ריוח עד זמן התשלומין יום ב' אחר החגא מרגרי"טה שהיא אחר יהני תי"ו זיי"ן לפ"ק להפריץ פיאטר סוחרזאווסקי[275] סך אלף ת' זהו' ולהחזיר אז המותר להאלוף מהר"ר הירץ הנ"ל, אך ורק שהרשות ביד הקהל כל משך זמן הנ"ל ליתן הקרן והריוח שעלה עד זמן הנתינה שיתנו לו תוך זמן הנ"ל. והאלוף חמיו כהר"ר צבי הירש יצ"ו והאלוף כמהר"ר הירץ יצ"ו מחויבי' לשלם ולסלק הפריץ הנ"ל לזמן הנ"ל.

נעשה באלול תג"ל. נא' יעקב מגזע צבי.

.222

ממרן של הקהל יצ"ו מסך שמנה עשר אלפי' זהו' פו' בערך, אשר סך שנים עשר אלפים זהו' הם לשלם ביריד טורן חשון דהאידנ' תז"ל; לסך ממרם הנ"ל מחויבי' האלופי' הפרנסי' כהר"ר יודא ר"ן[276] וכהר"ר בער סג"ל[247] לפצות ולסלק הקהל מסך ששה אלפי' שמחויבי' הקציני' הנ"ל לשלם מכיסם ו"א [ו' אלפי'] הנ"ל ביריד הנ"ל.

לעדה ולראי' כתבנו לפנקס יו' א', י"ב חשון תז"ל.

והממרם הנ"ל הוא ביד הערל קריסטוב הענריך[277] מרנצק וסך ממרם הנ"ל של ח"י אלפי' הנ"ל הוא בעד הקציני' המוכסני' והם מחוייבי' לסלק הקציני' הנ"ל, ובאם שלא יסלקו הממרן הנ"ל ביריד חשון הנ"ל מחוייבי' הקציני' הפרנסי' כהרר"י וכהרר"ב הנ"ל לפצות הקהל מכיסם מסך ו"א הנ"ל כי כשורי לצלמי. יום הנ"ל.

.223

האלוף הפרנס כמהר"ר ליב ר"ש ר"י[278] הלוה ממרן שלו מסך ר"ך זהו' פו' ז"פ [זמן פרעון] ר"ח כסליו ת"ג לפק לבעל בית ר' שמואל מאסטרפלא ונתן משכן עשרת אלפי' אבני' טירקסי'[278a] והקהל יצ"ו מחוייבי' לפצות ולסלק את כמהר"רל הנ"ל מסך ממרן הנ"ל.

לעד' ולראי' כתבנו וחתמנו לפנקס היו' יו' א', ג' סיון ת"ב לפק. האבני' טורקסין הנ"ל קיבל האלוף כהרר"ל בלי מספר רק לפי דבריו של בעל בית הר"ש. [ר' שמואל]

Slutzk. LN I, 9, II, 21; LL, 53, 84; Halperin, 70, 75; PML, 136, 140 and *pass.*; doc. 103. Halperin mentioned that his father-in-law was מאיר וואהל. According to our documents, however, his father-in-law was צבי הירש of Poznań.

[275] In 1660 the elders of Poznań owed 2,000 Polish Zloty to L. Sucharzewska, apparently the wife of the Piotr S. mentioned here (Koczy XIII, 226).

[276] Doc. 90, 103b, 132.

[277] Christoph Heinrich (Breger, 18).

[278] Doc. 39, 132.

[278a] Turquoise.

.224

נרשמנו זאת לזכרון ע"ד החוב אשר חייב האלוף ר' ליזר סג"ל חתן המונח[!] מוהרר הירץ רא"ד, והסך החוב ב"[א] וארבעה מאות זהובי'; והחוב שייך לשחורים מפוזנן וזמן לשלם בשוואנט"קי[279] תל"ה. לזה החוב הנ"ל חייבי' האלופי' קציני' פרנסי' ומנהיגי' לשלם להאלוף הנ"ל חמשה מאות וחמשה עשר זהובי' לשלם לזמן הנ"ל בלי איחור ועיכוב.

ולמען שלא תהיה האמת נעדרת כתבנו זאת להיות למשמרת יו' ג', ז' אדר תל"ה לפק.

נתפרע סך הנ"ל.

.225

בס"ד

A. היו' יו' א' א"ך תמוז תל"ה לפק עשינו קונטרקט עם הפריץ טומיצקי[280], שלקחנו בהקפה ממנו חמשה עשר אלפים זהו' ז"ת [זמן תשלום] יהי' אח[ר] כלות שלושה שנים ורוחים כל שנה שני אלפים ר"ן זהו', סך על ג' שני' ו' אלפים תש"ן זהו'; וכבר קיבל ב' אלפים ר"ן זהו' עד שנת תל"ו יהני ועו' מחויבי' הקהל יצ"ו ליתן ביהני תל"ו שני אלפים ר"ן זהו' ועו' מחוייבי' הקהל יצ"ו ליתן שני אלפי ר[ן זהו'] ביהני תל"ז לפק, נשאר עוד חמשה עשר אלפים ז"ת יהני תל"ח לפק. והברירה לאלופי הקהל יצ"ו באם שירצו הקהל יצ"ו המעות עוד על שלושה שנים וגם כל ימי חיי' של הפריץ הנ"ל מחויב הפריץ לקיים הקונטרקט מה שכתב שהברירה ביד הקהל. ורוחי' יתנו אלופי הקהל יצ"ו חמשה עשר זהו' מכל מאה, דהיינו בכל יהני ב' אלפים ר"ן זהו'; ובאם שיהי' רצון הקהל יצ"ו לשלם להפריץ הנ"ל אחר כלות ג' שני' הנ"ל, אזי רשות ביד הקהל יצ"ו לעשות התראה לפריץ הנ"ל חצי שנה קודם יהני תל"ח שיקח מעות שלו, והפריץ מחויב ליקח מעות הנ"ל כפי התקשרות הקונטרקט. ואחר פגירתו של הפריץ הנ"ל, אזי שייך ט"ו אלפי' הנ"ל לכומרים והכומרים מחויבים להמתין שלושה שנים אחר פגירתו. והרוחים לא יתנו רק שבעה זהו' מכל מאה דהיינו בכל שנה אלף וחמשים זהו' בכל יהני מתחילת השנה מעות קורנטי[280a] ואחר כלות ג' שני' מחויבי' הקהל יצ"ו לשלם להם ט"ו אלפי' מעות קורנטי כפי הקונטרקט לכל אחד מה שמגיע להם. כל הנ"ל נכתב בקונטרקט עם הפסק, וגם נכתב זאפיש[281] בפנקס הוואייוואדה כל הנ"ל. וגם חתמנו להפריץ

[279] Świątki = Zielone Świątki = Pentecost.

[280] May be identical with the Tomanicky mentioned later. To the latter the Poznań Jews already owed money in 1671 and were in trouble about the payment thereof (Kaufmann in *MGWJ*, 1895, pp. 38, 40, 91; cf. also Breger, 28, 42; below doc. 241, 351).

[280a] Silver coin; in circulation.

[281] Zapis = entry.

קונטרקט, שהקהל יצ"ו ערבים בעד אותן יחידים שחתם על הש"ח השתדלן, באם אותן אנשים לא ישלמו אזי מחויבי' הקהל יצ"ו לשלם בעד אותן יחידי'. ולמען שיעמוד ימים רבים כתבנו בפנקס הקהל יצ"ו היום הנ"ל.

B. בעצם היום הזה התאספנו למספר ומניין ט"ו אנשים געינו כולנו בבכי על אשר נמכרנו ליד אדון קשה האדון טומניצקא, אשר באנו במצורה רעה שלכדנו ברשתותיו בסך עצום ורב כמו שנאמר בקונטרקט. והנה באם שלא נתחכם לעשות פעולה בכל אשר נעשה לצאתינו חובותינו הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים לאדון הקשה הנ"ל, אשר ע"כ קבלנו עלינו, שכל פרנס החודש מחויב להעלות על השולחן ולהציע בפני השולחן קודם שימסור החו[רש] לפרנס אחר המעמד הרע כי ברע הוא, והקהל יצ"ו מחויבי' לפקח מידי חודש בחדש פן ואולי ימצא לנו איזה תרופה למכותינו למצא איזה פתח ע"י איזה הלואה מסוחרים או באיזה דרך אחר. ועכ"פ מחויב האלוף הראש מוהרר ליב [ב]ראש[282] והאלוף הר"ר דודל להתפעל ולעשות בכל מאמצי כחם לחטוב מחטבות בכסף וזהב להמציא איזה הלואה בברעסלא ועל ה' נשליך יהבינו וה' יהא בעזרינו, שלא נהיה עבר לוה לאיש מלוה ביד אויבנו ויקוים והלוית גוים רבים.

היום יום ב' כולם קדושים ובתוכם ה' תל"ו לפק.

.226

A. האלופים הקהל יצ"ו לקחו שלשה מאות זהו' טפילי'[283] בחודש כסלו מהשחורים בהלוואה ובעצם היום הזה שלחו השחורים עוד תשעה מאות זהו' טפילי' ליתן להם כ"א ניסן תמ"א תמורת הטפילים זעקסער[284] . . . והקהל יצ"ו הלוה המעות הנ"ל ליחידים הנקובי' בשמותם. להאלוף מוהרר מאיר פרנס שני מאות זהו', להאלוף הירש פרנס ווילנר[284a] מאה וחמשים זהו' להאלוף מוהרר ליב רופש[285] פרנס שני מאות, להאלוף מוהרר זלמן שתדלן[286] שני מאות.

היום יום ב', כ"ה כסליו תמ"א לפק והשט"ח מונחי' ביד האלוף מוהרר זעלקי[287] פרנס והמותר שלשה מאות זהו' חייבי' הקהל יצ"ו.

[282] יהודה ליב בן ר"א רא"ש; LN II, 33–34; Halperin, 471; doc. 167, 290.

[283] טפל, טפלים Polish szeląg = a small coin worth one-third of a Polish Grosz. In the last decades of the 17th century its worth declined below the official value. (M. Gumowski, *Monety Polskie* [Warsaw, 1924], pp. 17, 31 ff., 133; Halperin, 542).

[284] Polish szóstak, a silver coin of 6 groszy; in the 1670's–80's the official value was 8 Polish groszy (Gumowski, 33 f.; Halperin, 540). Borrowing devaluated money and repaying in silver coins, the Poznań community and its members paid indirectly very high interest.

[284a] May be נפתלי הירץ מק"ק ווילנא, who signed doc. 207. Cf. note 238.

[285] יהודא ליב בן יצחק רופא; doc. 161, 242, 365, 386; *JJLG* IX, 398.

[286] שלמה זלמן שתדלן; cf. Halperin, 498; doc. 379.

[287] משה יהודא זעלקי בן אליעזר ליפמן ז"ל היילפרון; cf. note 237.

כל הנ"ל סילקו אשר היה מגיע עליהם ונתפרע לשחורים.

B. האלופי' הקהל יצ"ו לקחו מן הרעקטר מלאדזינאוויסקי בחודש טבת תמ"א ל' ששה מאות זהו' במזומני' בהלוואה באופן זה, שהקרן ת"ר זהו' הנ"ל יהיו עולמית ביד הקהל יצ"ו והקהל יצ"ו מחוייבי' ליתן רווחי' שמנה זהו' מכל מאה דהיינו ארבעים ושמנים זהו'. ז"ת [זמן תשלום] רווחי' הנ"ל בנאוו"י לאט"[287a] מידי שנה בשנה.

אותן המעות ת"ר זהו' הנ"ל הלוה הקהל יצ"ו ליחדים על ש"ח לשלם קודם ר"ח סיון תמ"א ל'.

.227

להיות לזכרון על אודות ההלוואה סך חמשת אלפי' זהו' מן השחורי', מה שסרסר הנעלה הר"ר מאיר בן יודא פרעגיר להאלופי' הקהל על משך חמש שנים, בכן סלקו לו שכר סרסרות סך חמשים זהו' מן שנה ראשונה ואח"כ כל משך הזמן שישתדל ר' מאיר שיעמוד ויקום ההלוואה הנ"ל ביד האלופי' הקהל יצ"ו יתנו לו האלופי' הקהל כל שנה ושנה סרסרות מן ההלוואה הנ"ל כנהוג.

למען תהי' לזכרון נכתב בספר היום יום ו', ר"ח טבת תו"ם לפ"ק.

.228

הקהל יצ"ו וקצת יחידי הקהלה יצ"ו תבעו את כמר יצחק חתן הירש לוקויר עבור החוב שנתחייב להם, והנה לגודל הפצרת כמר יצחק נתפתו ונתפייסו לו ונתנו לו הרחבת זמן שלשים יום מהיום, דהיינו עד קודם יריד לובלין חשון שצ"ג. ואז, קודם שילך ללובלין יריד הנ"ל, מחוייב להשתיק את הקהל יצ"ו והיחידים בעונש תפיסה ואז לא יועיל לו שום תירוץ והתנצלו' בעולם.

היה זה היום יום א', כ"ה תשרי שצ"ג.

.229

[על] דבר השלש מאות זהו' פו' שנתחייב חלק הבית של כהר"ר יוסף פרעמסלא להקהל יצ"ו מחמת אשתו מרת דינא שבי' [שתי'?], כמוזכר בדף צ"ח בהפנקס זה, אשר זמן זמניהן כבר עבר וחלף, הן היום עלה המוסכם מכל הקהל יצ"ו שהר"ר יוסף הנ"ל מחוייב לתת רווחי' להקהל יצ"ו מן השלש מאות זהו' הנ"ל על שלש שני', כל שנה ושנה ששה ושלשים זהו' פו', דהיינו שנים עשר זהו' ממאה; ויתחיל מן חשון שצ"ה. ומחוייב ליתן תיכף ממרני בטוחה על ל"ו זהו' על שנה אחת עד חשון שצ"ו, וכך מחוייב ליתן ממרני בטוחה בתחלת השנה בשני שנים

[287a] Nowe latko, a popular holiday in Spring.

האחרים, ואחר שלש שנים הנ"ל יפקחו הקהל בזה מחדש כדת מה לעשו' הכל לפי מעמדן שיהיה באותו שעה. ואם שהר"ר יוסף ישלם על הקרן בתוך השלש שני', אזי לא יצטרך ליתן הריוו' הנל וינוכה לו לפי ערך שישלם על הקרן שלש מאו' הנ"ל.

נעשה יום ד', ו' טבת שצ"ה לפק.

נתפרע חוב הנ"ל דף צ"ח בפנקס זה.

.230

בהתאסף ראשי עם יחד כל הקהל יצ"ו עקלו הקהל יצ"ו ביד האלוף כהר"ר שלמה ר"מ[288] פרנס יצ"ו מעות שבידו משל כהר"ר נחמן מקרקא חתן ר' יצחק רד"ג, יהא בידו בעיקול הן הקרן הן הריוח עד שהר"ר נחמן יפצה ויסלק את הקהל.

לזכרון בספר כתבנו וחתמנו יום א' כ"ה חשון ת"י ל'.

.231

הקהל יצ"ו נתנו נ"ח זהו' להעניש וחתנה יעקב טמרי'[289], ש"ח של ר"ג קינד[290] כנרשם בפנקס חשבונות דף רס"ח על שכירתה ושכירתו מאייר ת"ב והלאה ומחמת העדר ח"ו משועבד הבית שקנתה מר"ג הנ"ל.

היום יום ב', י"ב סיון ת"ג.

.232

היום יום ד' ראה בא כמר אלי' בן ליב קינד בבכ"י ותחנונים לפנינו ובבקשת תחנונים בדמעות שליש והיפל תחנונים לפנינו, שנהיה לו לעזר ולסעד ביום צרה ויום עברה אשר עליו פריצים עריצים נוגשים, אשר אומרים כלה מעשיך דבר יום ביומו וניתן חרב בידם להרגו וחרב פיפיות בידם וביותר, שניתן ביד אדונים קשים כומרים גלחות אשר המה בביתו. ע"כ היפיל תחנוניו שנלוה לו סך ששה מאות זהו', כאשר שהתקשר עצמו באם שלא יתן קודם הערב שמש ששה מאות זהו' מחויב ליתן כפל . . . אשר ע"כ באנו בחרט אנוש לעשות כל כפייות וגנישות להוציא מגלימא דעל כתפאי ומגלימא דעלמא.

יום ד', ראה אנכי נותן ברכה [כ"א תשרי] תמ"א.

[288] שלמה ר' מענדלש Koczy, XIII, 227; doc. 132.

[289] Probably יעקב טמרית the barber mentioned LN II, 18; cf. also Koczy XIII, 212 ff.

[290] ר' גרשון קינד, note 226.

.233

היום יום א' וארא תמ"ב לפק חשבנו עם כהרר אייזק ר"מ מה שחייב לנו מחוב לארקאפסקי, ונשאר חייב לנו סך ארבעה מאות וחמשה ושמונים זהו' וכבר עבר כל פרטים, אשר ע"כ באיזה . . . הנ"ל לסלק ולפצות להקהל יצ"ו. ונתפשר האלוף ר' אייזק הנ"ל לשלם שמונים וחמשה זהו' מיד קודם פסח תמ"ב ל' וארבעה מאות לזמני'.

.234

ביריד טורן שבט דת"ל הלוו הקהל יצ"ו להאלופי' הקציני' כהר"ר משה לוי כץ[262] פרנס וכהר"ר יודא ר"ן וכהר"ר שלמה חתן ר"א[179] יצ"ו ממרם מסך שלשים אלפים זהו' פו' לשלם לזמנים, דהיינו שלשה אלפי' לשלם ביריד טורן סיון תי"ו וי"ו וכן כל טורן סיון שלשה אלפי' עד כלות עשר שנים. והממרם הנ"ל הוא ביד הסוחר ליבש פו"ס מטורן. וכנגד זה חייבי' להקהל יצ"ו האלופי' שלשה אנשים הנ"ל סך חמשה עשר אלפים זהו' פו' לשלם ביריד טורן סיון תי"ו הא לפק.

לעדו' ולראיה אמרנו להעלות רשום לפנקס הקהל יצ"ו היום יום א', י"ט אדר שני ד"ת לפק. נא' יעקב מגזע צבי, ונא' נפתלי הירץ גינצבורג, ונא' אליה בלין.

האלוף ה"ר יודא יצ"ו . . . סילק חמשה עשר אלפי' . . . על טורן סיון ת"ה [ת"ח?].

.235

כהיום הזה מסרו האלופי' הקהל יצ"ו ליד כמר שמואל חתן ר' חנן בן מרדכי ז"ל סך אלף זהו' סחורות באופן זה, שכמר"ש הנ"ל נשבע בבה"כ בפא"ה בפני שמשי' שמחוייב להחזיר להקהל סך אלף זהו' מעות בעד הסחורות הנ"ל או תמורתן סחורות אחרות טובות העוברות לסוחר, באופן שיהיו מרוצי' ומקובלי' להקהל . . . ועל זאת להווי . . . משועבדי' . . .

יום ג' י"א אייר תמ"ה לפק.

.236

בטורין סיון תל"ד לקחו הקהל יצ"ו מהסוחר פיטר אידלינג . . . . . מהסוחר הנ"ל יש אצל ר' וואלף השטאק פיש[290a] בעד קנ"ב ט'[291] מ"ט כנ"ל והבית שלו יהיה משועבד להקהל יצ"ו כאשר היה משועבד מקודם להפריץ סוחראווסקי,

[290a] Stockfisch = dried cod.

[291] Thaler, its value varied; in the 1680's it was worth 35 Polish groszy; מ"ט = מעות טובות.

כי מזה המעות סילק להפריץ סוחראפסקי. וז"ת יהיה בטורין ס"י[292] תל"ה כנ"ל, דהיינו שמהר"ר וואלף מחויב לסלק להסוחר הנ"ל כשישלמו הקהל. והרשות לסלק להסוחר אף קודם זמן הנ"ל.

מהשר הנ"ל נמכר י"א קרטן[292a] להאלוף ר' מאיר דיין ולכמר ארון פעטליצר[293], כל קרט בעד מ"ד ט' [טאליר] סך תפ"ד ט'.

.237

הקהל יצ"ו קבלו מאתים זהו' פו' השייך להיתומה פיגלה בת אלמנ' כהר"ר מאיר הקדוש מק"ק לונטשיץ עם בן זוגה ולהעלות עליהן רווחים מר"ח כסליו ת"הל כל זמן שיהיה המעות ביד הקהל יצ"ו. והמעות לא ינתן מיד הקהל כי אם בדעת בני משפחה של היתומה אשר ישנו פה.

לעדות ולראי' כתבנו לפנקס היום יום ו', ג' כסליו תה"ל.

.238

על חוב יאזוויט"ר[294] עלה הפשר לשלם החוב הנ"ל בטורין או לאחר טורין ג"מ[67] שצ"ג לפק. והאלוף הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס[192] יצ"ו נעשה ע"ק נגד היאזוויטר על החוב הנ"ל . . .

יום ג', ב' מנחם שצ"ב.

.239

. . . כמו כן[295] הבית של השותפין בונים [פיזר] ויודא [לובזענץ] נתחייב סך שני אלפים זהו' פו' קרן, וריוח מכל מאה ומאה ששה זהו' פו'. וכהר"ר יצחק בן ר' דוד בנימנש יצ"ו[296] נתחייב להלואה הנ"ל אלף זהובי' פו' קרן, וריוח ששה זהו' פו' מכל מאה בכל שנה בשנה, סך ביחד נתחייבו השותפין הנ"ל וכהר"ר יצחק

[292] Simonis et Judae app. = fair which commenced on October 28th.

[292a] Carat.

[293] LN II, 29; doc. 242.

[294] Jesuits. Apparently this debt to the Jesuits is not identical with the ones mentioned in docs. 93, 239, since the date of payment in those cases was not until 1639. The Poznań Jews seem often to have borrowed from the Jesuits, or other creditors transferred their Jewish debts to them. (They also extorted money or notes on money from the Jews). At any rate in 1757 the Jews of Poznań drew up a general note for the Jesuits for 293,744.25 Zloty in lieu of all notes which were in the hands of the Jesuits (Cf. Perles, *MGWJ*, XIV, 176).

[295] This is the second part of doc. 94 which deals with the loan secured from the Jesuits.

[296] David the son-in-law of Benjamin ר"מ. He was *dayan* in 1631–58 and *parnas* 1641 (LN, I, 5; LL, 72); doc. 21, 326, 343, 383.

הנ"ל שלשת אלפים זהו' קרן, וריוח שמנה עשר מאות זהו'; והם גם הם מחוייבים לסלק הריוח ק"פ זהו' מידי שנה בשנה להקהל יצ"ו. והנה על סך שני אלפים קרן וריוח מה שמגיע מן שני אלפים ששה ממאה בכל שנה עד סוף עשר שנים הבית אבנים של השותפין כמ' יודא ובונם יצ"ו ושאר כל נכסיהן דאית להן תחות כל שמיא הם אחראין וערבאין לפרוע מנהון סך שני אלפים קרן והריוח הנ"ל. גם בפני שני עדים נאמנים האחד הוא כהר"ר יעקב שמש יצ"ו[297] והשני הוא ר' קלמן שמש[298], עשה כהר"ר יצחק ק"ס באשה והדר בעלה על בית אבנים שיש לו פה ק"ק פוזנן להיות אפותקי מפורש למיגבי מיניה הקרן אלף זהובי' פו' והריוח מה שמגיע מן אלף זהו' בחשבן ששה ממאה בכל שנה ושנה. סך קרן ורווחים של השני בתים הנ"ל ובית הר"ר יצחק עולה לסך תשעת אלפים ששה מאות זהו'.

קלונימוס בן מהר"ר אליעזר זצ"ל שמש דק"ק פוזנן, ונא' ישראל יעקב בן לא"א מהר"ר יצחק זלה"ה שמש דק"ק פוזנן.

והנה אודות הרווחים מן הרווחים ש"ס זה' שיקבלו הקהל יצ"ו בכל שנה ושנה על סך רווחים שלשת אלפים ששה מאות זהו' עד תום עשר שנים הנ"ל, הנה כבר יצא פסק מב"ד להיות שני חלקים לר' ליב ר' הירצקש ושליש לבע"ח פרץ[299] שעולה לסך שלשה מאות זהו' פו'. והנה הקהל יצ"ו כבר סלקו מכיסם להאלוף הר"ר ליב יצ"ו, ממילא מגיע השני חלקים להקהל יצ"ו והשליש השייך לבעלי חובות הנ"ל יעמוד על הקהל לפקח בדבר היטב אם ליתן להם השליש הנ"ל אם לאו, באשר שאין הקהל יצ"ו מחוייבים להיות ערבים בעדם על סך גדול כזה ולטרוח לקבל בכל שנה הרווחים להעלות המעו' לסך גדול, אף גם באם שיפסל המטבע מחוייבי' הב"ח לשלם שליש הפסד מן סך ששה ושלשים מאות זהו', וצריך עיו' בדבר.

הקהל יצ"ו דברו מזה ויצא הדבר שהקהל לא יתן להם כלום מחמת ריוח מן הריוח הנ"ל.

עוד הלוה האלוף הרר"ל[300] להקהל יצ"ו סך שני אלפי' ששה מאות זהו' פו' להעלות עליהן רווחים עד תום עשר שנים עשרים ושמנה מאות זהו', ס"ה קרן וריוח עולה לסך חמשת אלפים ארבעה מאות זהו' פו', נמצא בין הכל חוב יאזוויטר קרן ורווחים ביחד עולה סך חמשה עשר אלפים זהו', זמנו לשלם בחדש מנחם שי"ן צדי"ק טי"ת לפק.

על סך שני אלפים ששה מאות זהו' פו' קרן ורווחים עשרים ושמנה מאות זהובי' הנזכרים לעיל קבלו הקהל יצ"ו קוויט מיאזוויטר.

[297] Apparently ישראל יעקב בן יצחק שמש who signed this document; doc. 21, 255, 266, 343.

[298] קלונימוס בן ר' אליעזר שמש; doc. 255.

[299] Apparently פרץ ב"ר אברהם whose house, through bankruptcy, came into the hands of the Jesuits and was then resold by them to the Jews, the amount being considered as a loan; doc. 94, 109, 154, 252.

[300] ר' ליב ר' הירצקיש?

.240

להיות לאות באנו בחרט אנוש להיות לזכרון שנית להאלוף האב"ד מוהר"ר ישעי' בן הגאון[301] מוהר"ר שעפטיל ז"ל מאה זהו' מזומנים ועירנות כסף ק"ן זהו' על חוב שלו, והחתומים על השט"ח הלא המה האלופים ראשים כהר"ר אברהם ראש[302] וכמוהר"ר שמואל[303], והמה באו על החתום על השט"ח עבור הקהל לתשלומין הנ"ל, מלבד ששים זהו' אשר קיבל כמוהר"ר ישעי' בשנה דאשתקד. ולהרבנית אלמנת הגאון ניתן שלשים זהו' מזומן . . . [תכ"ה?]

.241

להכתב בספר הזכרון על אודות החוב סך שנים עשר מאות זהו', מה שהאלוף כהר"ר שמעון כץ[304] מ"ש והאלמנה מרת שינכה אלמנת המנוח כמהורר אלצפן[305] חייבי' להפריץ טומינסקי[280], ולא יכלו לצאת ידי חובתם, והפריץ התקצף והתמרמר עד מאד ונתנום לבית הכלא, ובחמלת האלופי' הקהל יצ"ו עליהם הכניסו ראשם ונתערבו להפריץ הנ"ל שמידם יבקש הפריץ חוב הנ"ל וכנגד זה עשה מהרר"ש כץ הנ"ל ק"ס גמור כתיקון חז"ל בפני שני עדים . . .

היו' יו' ה', י"ו מנחם תי"ו מ"ם ה"א לפ"ק.

.242

היקרים כהרר אהרן פעטליצר וכהרר ליב רופא[285] וכהרר זלמן חר"ה ראפ"פ חתמו שט"ח בסך ששה מאות זו' לפריץ טומינסקי עבור הקהל לשלם ביהנא תמ"ב הבע"ל, והקהל יצ"ו חייבי' לפצות ולסלק אותם מיד האדון הקשה.

נעשה יום ב' ראה, תמ"א לפק.

.243

A. ע"ד הש"ח על הקהל יצ"ו, שיש כהיום ביד השר טשרקאווסקי[306] מפאלייאווי בסך שלשה אלפי' זהו' פולניש והש"ח הנ"ל קבל השר הנ"ל מיד פריץ שווינארסקי והקהל יצ"ו אמרו שבזה העסק היה כהר"ר הירץ ח' ראד[225a] איזה סיבת גרמא,

[301] Doc. 123; LN I, 11; II, 34; Halperin 244 and *passim*. It seems that this was one of the sums which the community owed him and which were later demanded by his son (LN II, 32).

[302] אברהם חתן רא"ל (ראש; doc. 280, 289, 345; cf. also *MGWJ*, 1895, p. 91.

[303] May be שמואל צורף; cf. note 189.

[304] Probably identical with שמעון בן יחיאל כ"ץ who signed doc. 167.

[305] Probably אליצפן בן אברהם משה כ"ץ; doc. 167, 207, above note 153.

[306] Adam Czarnkowski from whom the elders of the Jewish community of Poznań borrowed 3,000 Polish Zloty in 1655 (Koczy XIII, 226).

ובכן התפשרו הקהל יצ"ו עם כהר"ר הירץ הנ"ל וסילק להם שלשה מאות זהו' מיד. ועוד הניח כהר"ר הירץ אצל הקהל יצ"ו ש"ח בחתימת ידו בסך שלשה מאות זהו' באופן ובתנאי, באם שיוחזר הש"ח של הקהל הנ"ל ליד בעל הראשון לפריץ שווינרסקי כמשמעות הפסק של כשרי הקהל יצ"ו בפסח ת"ך ל'[פק], או שיוכל הקהל יצ"ו להתפשר עם השר הנ"ל, או עם באי כחו לשלם אלו שלשה אלפי' זהו' על שנים עשר שנים מהיום ליתן בכל שנה מאתיים זהו' וחמשים זהו' אזי יחזירו הקהל יצ"ו לר' הירץ הנ"ל כל מה שקבלו ממנו...

היום יום ד' ה' אייר, ד' למב"י[307], ת"ך אל"ף לפ"ק.

נאם יעקב ליבש פ"ה[308], ונא' אברהם בן הר"ר יהודא ליב זצ"ל[265], ונא' יעקב אברהם אהרן בלא"א הר"ר יצחק זצל מזי"א[309], ונא' שלמה זלמן בן אברהם בנימן וואלף זצ"ל, ונא' משה בן לא"א הר"ר יונה כץ זצ"ל[310], ונא' דוב בער בן מהר"ר אברהם זצל היילפרון.

B. הן אמת שהאלופי' הקהל יצ"ו נתחייבו להאלוף כהר"ר זעליג פקשיר[233] ע"פ הפשר סך שני אלפים ושמונה מאות זהו' טפי'[283], לשלם לזמנים אלו באופן זה. דהיינו ביהני תמ"ג מאתיים זהו', ביהני תמ"ד מאתים ז', ביהני תמ"ה מאתיים ז', ביהני תמ"ו מאתים ז', וביהני תמ"ז יהא שמטה שלא יותן לו כלום, ביהני תמ"ח יותן לו סך ששה מאות וששה וששים ז'... גם ביהני תמ"ט יותן לו...

נעשה ביום ד', י"ז שבט תמ"ג לפק.

.244

מעתה ועד עולם נתחייבו הקהל יצ"ו לסלק מידי שנה בשנה סך שני מאות זהו' פו' לערני המקום פה פוזנן בכל חגא שנט"א מארטשין[310a] שבכל שנה ושנה מס מן הבית אבנים, שקנה הקצין כמר יודא מוכסן[241] יצ"ו מן הערל בעטשק"א[311] הידוע במצריו, שעומד סמוך אצל הבית אבנים של יורשי ר' אברם ר"ע[312] לפני הבית הנ"ל הוא נגד בית אבנים של האלוף הר"ר הירש פרנס[313] יצ"ו שנר שם עכשיו האלוף כהר"ר חיים בועז[314] יצ"ו; הנה השני מאות זהו' פו' הנ"ל נתחייבו הקהל בחוב גמור ואמיתי לסלק מידי שנה בשנה בחגא הנ"ל עולמית, באשר שכבה סילק הקצין כמר יודא יצ"ו את הקהל יצ"ו מכל סך השני מאות זהו' שמגיע להעצה בכל שנה ושנה על עולמית...

[307] ספירה לעומר = למספר בני ישראל (cf. Halperin, 546).
[308] Doc. 2, 245, 353; Halperin, 134, 140, 141, 143.
[309] LL. 98; doc. 280.
[310] Doc. 280.
[310a] St. Martin of Tours (316–397) = Holiday in his honor on Nov. 11th.
[311] The same house is dealt with in doc. 253, 265, 285.
[312] אברהם ר' עקיבש; doc. 285, 382.
[313] Probably צבי הירש פרנס; cf. doc. 57 and index.
[314] Doc. 24.

היה זה ביום ד׳, כ״ו אייר שין צדיק לפק. נאם צבי הירש בר יצחק[257] ז״ל, ונא׳ מנחם מענדל בן לא״א ישראל חיים ז״ל ה״ה[240], יוסף כץ פרוש[315], ונא׳ יודא ליב בלא״א הר״ר ישראל זצ״ל מקראקא[193], ונאם יהודא ליב [בן] ר׳ שמעון ז״ק ז״ל[258], יהודא בן לא״א הר״ר יחיאל ז״ל מצאדשין[316], ונאם יצחק אייזק בן לא״א מהר״ר אברהם ז״ל היילפרון[245], ונא׳ משה בן לא״א הגאון החסיד מוהר״ר יושע ולק כץ ז״ל מלבוב[317].

.245

A. בעצם היום הזה בא לפנינו האלוף ר׳ יאקב ליבש פרנס ועמו בקשתו אשר בקש וחינן ותחנונים ידבר לפנינו, שהקהל יצ״ו יתנו לו רשות והרמנא ליקח הלוואה ת״ר זהו׳ מפריץ טומינסקי[280] עד יהני הבע״ל, והנה אנחנו היינו מתי מספר אמרנו למלאות למנין ומפקד אח״ד[318] להמתיק סוד כדת מה לעשות כאשר שעלינו כולנו, שהפריץ הנ״ל כבר כתב שאנחנו עריבי׳ בעד היחידים[318a] וביותר, באם שאיזה פרנס יקח הלואה יהא לו פתחון פה יותר לתבוע אותנו, אשר ע״כ מור׳ עלה על ראשינו[318b] פן ח״ו יבא עת וזמן לכל חפץ הדרין המעות ונהיה ערבי׳ ויבא לתבוע אותנו תחילה. והיה מן הראוי שלא לשמוע לו אף כי יחנן לא ישמע קולו, אך כאשר שראינו ההכרח גדול שהוא מן ההכרח שיקח הלואה אמרנו נטה כלפי חסד ונתן לו רשות שיקח ההלואה ת״ר זהו׳ מפריץ הנ״ל . . . [תל״ב]

B. באשר שהגלחות שחורי׳ נוגשים אצי׳ להוציא אותן סך עשרת אלפי׳ זהו׳ מה שחייבי׳ יחידי סגולה דקהלתינו יצ״ו כפי הממרנות בחתימת ידם, שז״ת [שזמן תשלומם] במיכילס תמ״ט ל׳ הסמוך ממשמש ובא, וידוע לכל שיד השחורי׳ תקיפא מאד וחלילה וחס לעבור ז״ת אפי׳ שעה קלה, בכן עמדו לפני שלחן הטהור באסיפת ראשי קציני מנהיגי העדה כל היחידי׳ הנ״ל ונתקשרו לפני קהל ועדה

[315] Doc. 62, 119.

[316] LL, 72. The name of the place may, however, be read דאלשין (Dzialoszyn, województwo Sieradzkie).

[317] Doc. 12, 151, 283, 285, 341.

[318] The number of the letters אח״ד is 13 = 13 members of the administration; cf. W. Feilchenfeld "Die innere Verfassung der jüdischen Gemeinde in Posen." *Zeitschrift der Historischen Gesellschaft . . . Posen*, XI (1896), 123–137.

[318a] According to an entry from a year earlier, the administration had given a guarantee to the same Tominsky or Tomanicky for individuals borrowing from him

תקנות שבעה רועים בכסליו תל״א

באשר שראו שרבים מבני קהלתינו יצ״ו נפלו ברשת הפריץ טאמאניצקה וירדו בעמקי ימים בחובות גדולות ועל פי הסבה מבלי דעת התערבו הקהל יצ״ו לכמעט בעד כל יחיד ויחיד וכן יצא מפי האלופים הנ״ל יצ״ו שכל יחיד ויחיד אף שהוא איש אמיד מחויב להכין ולהזמין מעותיו אשר חייב להפריץ הנ״ל ארבעה שבועות קודם זמן התשלומין שיהא מונח וצבור ומונח בקופסא . . .

[318b] Metaphor Judg 16.17; here meant מורא = fear.

בקשר חזק ואמיץ בכל חומר ותוקף שבעולם וקיימו וקבלו עליהם שמחוייבי׳ לסלק המעות הנ״ל שבידם קודם מיכילס תמ״ט ל׳ הסמוך הנ״ל עם פרוטה אחרונה בלי שום איחור ובלי שום עיכוב . . . ואין שום פרנס או מנהיג יוכל להמליץ שום עצה בעולם להרחיב זמן . . .

היו׳ יו׳ א׳, כ׳ תמוז תמח ל׳.

.246

על דבר מה שטענו כמ׳ בנימן בהר״ר זכריה עם שכנגדו כמ׳ בועז בר יצחק מחמת השני שטרי חובות שנתחייבו, שהיה משמעות שנים עשר אלפים ושט״ח האחד נקרע וחשוב כנתפרע באשר הוצרך כמ׳ בנימן הנ״ל לתת לפיק ערבו׳ מספק׳ על סך הששה [אלפים]; גם טען שהוציא בערך שנים עשר מאות זהו׳ פו׳, והנה ע״פ הפסק ישן נושן יצא הדבר, שחייב כמ׳ בועז לשלם חלק שלו עם חלק הר״ר משה במוהרר״ט משותפו גם עבור חלק ר׳ מנדלי פ׳[319] ור׳ מרדכי ז״ל מחוייב לסייע לשלם החצי כפי הראוי לבא לשלם על חלקים. והיה ראוי שישלם לו בועז לבנימן הנ״ל שלשת אלפים וששה מאות זהו׳, והיינו שבתוך זה הסך נכלל [מה] שמשלם עבור ר׳ מנדלי פ׳ ור׳ מרדכי שנים עשר מאות זהו׳ פו׳. והנה ראינו פסק ישן שיצא מפי כל הקהל בשנת שס״ו, שראו הסיבו׳ והמאורעות שעלו על כמ׳ בועז הנ״ל וגזרו אומר שממה שעליו לשלם מחמ׳ חלק ר׳ מנדלי פ׳ ור׳ מרדכי לא ישלם רק שליש אחד. והנה נעשה לו הנחה שני שלישים וממה שעליו לשלם לחלקו עם הה׳ משה משותפו ישלם שני שלישי׳ ויהיה נעשה לו הנחה שליש אחד ועל הסך שהיה נשאר חייב לשלם עשו לו זמני׳ בהרחקה גדולה וגזרו אומ׳, שבאם יבא זמן מהזמני׳ ויטעון כמ׳ בועז שאין לו לשלם לו אזי לא יוכרז על בועז חרם כתקנת מדינה[320], כי כן הבטיחו הקהל יצ״ו לבועז כשמכר את ביתו לפרעון הראשון של פיק שמיום ההוא והלאה לא יוכרז על בועז חרם בענין של חובות ענייני פיק, ואך הרשות נתונה לכמ׳ בנימן הנ״ל להשביע על בועז הנ״ל כתקנת חכמי׳ על הטוען שאין לו במה לשלם[320a], ושיהא הרשות בידו לדרוש ולחקור את אשר יש בידו משל בועז. ומענין אם ליתן חרם ברבים העמידו הדבר על הקהל יצ״ו אשר יהיו בימים ההם, המה יביטו ויראו המעמד של בועז בעת ההיא וכאשר יגזרו אומ׳ כן יהיה וכמבואר בכתב שנכתב בפנקס של הקהל בדף קע״ט ע״ב. והנה אותן הזמני׳ שנעש׳ על בועז כבר התפשר עם כמ׳ בנימן הנ״ל ונתנו פטורי׳ זה לזה מלבד שני שטרות של פיק האחרוני׳ הנזכרי׳ למעלה. והנה גם אנחנו הלכנו בעקבי הפרנסי׳ ומנהיגי׳ הראשוני׳ ולא ראינו לחדש דבר אח׳ אך ורק שכפי החשבון יבא על בועז מחמ׳ חלקו עם משותפו עשרים וארבע מאות זהו׳ פו׳ מזה ינוכה לו שליש אחד שיהיה נעשה לו הנחה וישלם מזה שני חלקי׳ דהיינו ששה עשר מאות זהו׳ פו׳ ומחמ׳ חלק

[319] May mean מנחם מנדל פרנס.

[320] This line is reprinted LL, 69.

[320a] תקנות הבורחים; cf. Halperin 45 ff.

ר' מנדלי פ' ור' מרדכי יבא על בועז לשלם שנים עשר מאות זהו' פו', מזה ינוכה מחמ' הנחה ב' שלישי' דהיינו שמנה מאות וישלם שליש אחד דהיינו ארבע מאות זהו' פו'; הסך ביחד שנתחייב כמ' בועז לשלם לכמ' בנימן הנ"ל הוא שני אלפי' זהו' וזמני הפרעון הוא בכל שנה ושנה מאה זהו' פו', ויתחיל לשלם ביריד פוזנן ארר שין עין אלף לפ"ק ויתן אז מאה זהו' עד תשלום הסך הנ"ל יתן כן כל שנה ושנה. ובאם יבא זמן מהזמני' ויטעון כמ' בועז הנ"ל שאין לו לשלם לא יוכרז עליו חרם ברבי' כתקנ' המדינה כי כן הובטח מפי הקהל יצ"ו . . .

היום יום ה', ר"ח אלול ש"ע לפק. בהסכמ' פרנסי' וטובי' ועיקרי הקהל יצ"ו.

.247

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ"ו עלתה בהסכמה אחת שהמשותפין כמר משה[321] ויודא פעטלצר[322] מחוייבים לבא בפשרה עם כל סוחרי גוים שנתחייבו להם בהמשך הזמן שני ירידים אלו, דהיינו טורן ג"מ שצ"ח לפק וטורן סיון שצ"ח לפק, בתוך זמן זה מחוייבי' להשתיק ולהשקיט כל סוחריהן, באופן שאל יבא שום קובלנא עליהם מהסוחרי' הנ"ל מדבר קטן וגדול. ובר"ח ארר הבע"ל, ועכ"פ קודם פסח הבע"ל, מחוייבי' קהל ועדה לפקח ממעשי משה ויודא כמשמעו' הפנקס ומה יהיה עונשם . . .

יום ד', כ"ד חשון שצ"ח לפק.

.248

על דבר החובות שנתחייב כמ' משה פעטלצר[321] ג"ן לאנשים שלימים וכן רבים והנושים אצים ונוגשים עליו כל אחד תבע את חובו, הן היום נתעצמו בעלי חובות הנ"ל בפני קהל ועדה שלימה יצ"ו והקריבו משפטן לפניהם, הנה המה ראו בראיות באשר דין מפרסמת לכל גודל ההיזק וניזק שעלתה לו בתוך הרעש גדול שהיה על הכלל לכל יושבי קהילתינו שנפרץ בו פירצה גדולה[322a] וכעת הפסיד כל אשר לו ולהם. בצירוף לה שראו, שעדיין חייב גם לפריצים עריצים הרודפים אותו ובאים לקחת ואין מציל מידם מי יאמר להם מה תעשה, אשר על כן עלתה בהסכמה אחת כלם כאחד ענו ואמרו שכמ' משה ישלם לבעלי חובותינו מכל סך החובות שני שלישים על ג' גניזן[323] ההמה תכופים סמוכים זו אחר זו, דהיינו ביריד

[321] משה פעטלצער; a few years later he still appears among the wealthy people of the Poznań community (Cf. doc. 132).

[322] יודא ב"ר שמואל פעטלצער; doc. 30, 41, 132.

[322a] May mean the fire of 1613, the suits provoked by the townspeople and guilds of 1626, or the epidemic of 1629–1630.

[323] ג' ירידים בגניזן = 3 fairs in Gniezno; cf. also Halperin, 543 about the time of the fairs there.

גניזן אייר שפ"ט שליש משני שלישים הנ"ל וביריד גניזן באלול שפ"ט שליש השני וביריד גניזן שין צדיק שליש השלישי משני שלישים הנ"ל, והמותר דהיינו שליש השלישי מכל סך החוב הנ"ל יהיה נקי ופטור עד גניזן אייר שצ"א; וכשיגיע גניזן אייר שצ"א ועמדו יחד לפני העדה אשר יהיה בימים ההם המה יכירו ביניהם איך ומה באיזה אופן ישלם להם השליש השלישי ועל איזה זמנים על פיהם יקום הדבר. ועל זה מחוייב ר"מ להשתעבד את כל נכסיו לבעלי חובותיו להיות אחראין וערבאין לסלק אותן, באם יעבור ח"ו על ח"ד[323a] מן הזמנים הנ"ל הרשות בידם למכור להשכיר את נכסיו ושום איניש אל ימחה בהם לעולם.

ולמען האמת שלא תהיה נעדרת להיות לאות ולמשמרת כתבנו זאת בפנקס קהל יצ"ו לזכרון לפנינו למען יעמדו ימים רבים אין מספר. והנעשה נעשה היום יום ב', י"ג טבת שפ"ט לפ"ק.

.249

הר"ר שמעלקא היה מאשתו וביתו זה זמן רב שהלך לו והיה נתיירא לבא לכאן פוזנן אל אשתו וביתו בפני הבע"ח שישנו פה אתנו, שנתחייב להם בשיתוף כמר חיים בן עקיבא שמש כמשמעות הממרנות שביד כל אחד ואחד. וכתב ספרים לאשתו שרוצה ומבקש פשרה כזו, דהיינו שרוצה לשלם לכל אחד החצייה תיכף בבואו לביתו והחציי' השנייה יעמוד על שתי שנים; ואם שכמר חיים שהיה משותפו לא יבא אל ביתו בתוך שתי שנים ולא ישתיק הב"ח מהחצייה שנייה אז לאחר שתי שני' ינתן הדבר על בוררי' דהיינו זבל"א [זה בורר לו אחד] והב"ח [והבעלי חובות] גם הם יבררו להם אחד והם ימצאו פשר דבר ביניהן וכאשר יעלה הפשר איך ומה כן יקום. והנה אלוף הקצין כהר"ר יוסף פרנס פרובסט כץ[324] יצ"ו [בעל] חוב גדול שבכולם נתרצה להפשר ככל הכתוב לעיל ותקע לו כפו שלא ינגוש אותו ולא יתבעו בעד החציי' שנייה עד לאחר שתי שנים כאשר יהא הפשר ע"פ בוררים כנ"ל. והבא אחריו כמר נחום בן מהר"ר יצחק שחור הוא גם הוא [תקע] לו כפו לקיים פשרה כנ"ל. אמנם הותנו בתנאי כפול עם אשת הר"ר שמעלקא שבאת מצדו ומכחו בכתב שבידה ממנו, באם שלא יקיים פשרה הנ"ל ולא יבא לכאן פוזנן בתוך שני חדשי השנה יהא הרשות לב"ח לחבשו ולתופשו בבית כלא יושב חושך וצלמות בכל מקום שימצאנו לכן ועל כן נכנסו לפשרה זו וכן קיימה וקבלה עליה היא גם היא אשתו הנז'.

נעשה היום יום ד', י"ב שבט שצ"ב. לעדות ולראיה העליתי פשרה זו לפנקס בבקשת הב"ח והאשה הנ"ל כדי שיהא הדבר נכון. נעשה בפני נאם יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה.

[323a] חד = אחד = one.

[324] [בן דוד] doc. 61, 250, 263, 285, 355; *MGWJ* 1864, p. 417; Koczy, XIII. 212–13; LL, 53.

.250

הנה על דבר הבעלי חובות של המנוח האלוף כהר"ר יוסף פרופסט כ"ץ זצ"ל שתבעו את יורשיו אחריו לשלם לכל אחד ואחד כמשמעו' הממרנות שבידם, הנה אנחנו חתומי בקצה המטה נתבררנו מתוך העדה יצ"ו בדבר משפט זה, קצת מנן מתוך מנהיגי הקהלה יצ"ו וקצת מנן מדייני הקהלה יצ"ו. בכן יצא הדבר מאתנו ע"פ דת ודין תורתינו הקדושה, באם שהנעלה הר"ר ישראל יצ"ו חתן האלוף הר"ר יוסף כ"ץ ז"ל הנ"ל ושני בניו עמו כמר מיכל וכהר"ר יהודא ליב כ"ץ רוצים להכניס ראשם בזה לקבל עליהם פרעון חובות אביהם ז"ל לכל ב"ח וב"ח אזי יפרעו הקרן והרווחי' כמשמע' הממרם שבידם באופן זה דהיינו החצייה מכל ממר"ם יפרעו אחר כלות חצי שנה מן ז"פ [זמן פרעון] הנזכר בממר"ם והחציי' שני' יפרעו אחר כלות תקופה שנה דהיינו ג' רביעית שנה מז"פ הנזכר בכל ממרם. והיורשים אינם צריכי' ליתן רווחי' מן ג' רביעי' שנה הנ"ל רק הרווחים הנזכר בממרם שחתם האלוף הר"ר יוסף כ"ץ ז"ל הנ"ל. והר"ר ישראל ותרי גיסיו הנ"ל מחוייבי' להגיד הברירה קודם שבת הסמוך אם רוצי' להכניס או אינם רוצי' להכניס בפרעון הנ"ל כנ"ל. ואם יעלה על דעתם להכניס בזה אז מחוייב הר"ר ישראל ותרי גיסין הנ"ל לחתום ממרני לכל ב"ח וב"ח לשלם להם באופן הנ"ל כנ"ל. והברירה ביד אלו ב"ח שמכרו יוכטי"ן[325] להאלוף הר"ר יוסף כץ ז"ל הנ"ל לחזור וליקח יוכטין בחובם במקח כאשר מכרו להאלוף הר"ר יוסף כ"ץ הנ"ל ואל יחשב להם ההוצאה שעלה עליו מטורין לפוחנן רק היורשים יפסידו הוצאה זו. ואם אלו ב"ח לא יתרצו ליקח יוכטי"ן אזי יתפרעו כשאר ב"ח הנ"ל, דהיינו החציי' אחר חצי שנה מז"פ [מזמן פרעון] הנזכר בממרן והחציי' אחר תקופה שנה הנ"ל.

גם שאר ב"ח שלא מכרו לו יוכטין גם המה יכולי' ליקח יוכטין בחובם, אם לא יקחו אלו שמכרו לו או שיהיה עודף על אלו שלקחו כבר אז יכולי' גם שאר ב"ח ליקח יוכטין במקח כאשר קנה אותם כהר"ר יוסף כץ ז"ל בצעטלין שלו[325a]. ומי ומי שרעתו נוטה ליקח יוכטין מחוייב להגיד הבריר' קודם שבת הסמוך. והעזבון של האלוף הר"ר יוסף כ"ץ זצ"ל הנ"ל הכל בכלל ובפרט עדין משועבד לב"ח עד שיתפרעו כנ"ל, והיורשים הנ"ל לא ירדו לנחלה עד אחר פרעון כל חובות אביהם ז"ל הנ"ל. וכל העזבון הנ"ל [הכל] כאשר לכל, הן מזומני' הן ש"ח וסחורות וקרקעות כסף ושוה כסף, יותן ליד הנעלה הר"ר ישראל יצ"ו הנ"ל; ועליו נתמנו שני נאמני רוח האלופי' כהר"ר קויפמן כ"ץ יצ"ו והר"ר אלי' פרובסט יצ"ו[326], לאלו מחוייב הר"ר ישראל הנ"ל ליתן חשבן צדק על כל מה שיקבל מעזבון הנ"ל ואחר כל יריד ויריד מחוייב הר"ר ישראל הנל [ליתן חשבון] על המזומני' שקיבל ממה שבידו מעזבון הנ"ל. ואם יהיה מזומני' בידם ואיזה בעל חוב יתבע מעות חובו' בנכיון יב"ג [י"ב גדולים] מכל מאה זהו' לכל שבוע עד ז"פ הנ"ל כנ"ל

325 Leather (Russian leather).

325a Notes, lists, specifications.

326 LL 76; *MGWJ* 1864, p. 419.

מחוייבי׳ לשלם להב״ח ההוא קורם הזמן בנכיון הנ״ל. וכן להיפך אם ישלחו הנאמני׳ הנ״ל אחר איזה ב״ח לקבל מעות חובו בנכיון ריוו׳ כנ״ל מחוייב הב״ח לקבל המעות בנכיון כנ״ל. ואם שהר״ר ישראל ותרי גיסיו יצ״ו הנ״ל לא יתרצו להכניס ראשם לקבל עליהם חובו׳ אביהן כנ״ל, אזי יתפרעו הב״ח מן מזומני׳ וש״ח וסחורו׳ מטלטלין וקרקעו׳ מעזבון הנ״ל ע״פ ב״ד כאשר יושת בפלילי׳.

עוד פסקנו ברבר כל הש״ח שחתם כמר מיכל כ״ץ עם אביו האלוף הר״ר יוסף כץ ז״ל הנ״ל אין לשום ב״ח שום טענה ותביעה על כמר מיכל כ״ץ הנ״ל רק יתפרעו מעזבון אביו כשאר ב״ח.

כל הא דלעיל פסקנו היום יום ב׳ ד׳ טבת שצ״ה לפ״ק. נאם אהרן אלימלך בר פנחס ז״ל[327], נאם מאיר כץ[254], ונאם משה מזיא, ונא׳ אלי׳ בלא״א הר״ר דוד שליט אשכנזי[263], ונאם משה לוי בר לוי הכהן אשכנזי ז״ל[262], ונאם מרדכי מלבוב.

הועתק מלה במלה מגוף הפסק וח״י האלופי׳ הנ״ל. נאם המעתיק יוסף יוזל במהר״ר מרדכי סופר ושמש זצלה״ה דק״ק פוזנן.

.251

בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל נתמצעו לפניהם האשה מר׳ מרים והדר בעלה כמר חנניה ב״ר שמשון ז״ל עם בעלי חובותיו שלו ושל בנו ז״ל, הלא המה רשומי׳ בכתב אמת וכמוסי׳ הם עם מוהר״ר בנימן בן מוהר״ר חיים ז״ל[328], ונתפשרו דהיינו שהב״ח החזירו להאשה והדר בעלה הנ״ל לערך תשע מאות זהו׳ סחורו׳ וחובות, באופן שהאשה והדר בעלה הנ״ל ימלאו להב״ח על המעות המונח ביד כמר זלמן א״צ[329] שהוא לערך שלש מאות זהו׳ פו׳ עד שיהיה בין הכל תשע מאות זהו׳ פו׳ קורם יריד גניזן אייר הסמוך שס״ז לפק, ואז יחלקו ביניהם ויטול איש איש כפי חלקו הראוי לו, כפי מה שנרשם בכתב אמת את כל ונוכחת ביד מוהר״ר בנימן הנ״ל. ואם ימכרו האשה והדר בעלה איזה סחורות או יקבלו איזה מעו׳ מב״ח קורם הזמן, אזי מחוייבי׳ הם תכף כשיקבלו איזה מעות למסור להב״ח שלהם, הן רב אם מעט. עו׳ נשארו האשה והדר בעלה הנ״ל חייבי׳ להב״ח הנ״ל מאתים וחמשים זהו׳ לשלם להם לשני זמני׳, דהיינו החצי ביריד לונשיץ שיהיה באב שס״ז לפק והחצי השני ביריד גניזן אלול שס״ז לפק . . .

היום יום א׳, ה׳ אדר שס״ז לפק.

.252

נתקשר ר׳ בער קראטשין בפני הקהל יצ״ו בכל תוקף ואומץ איך שמחוייב לעכב אצלו הריוח של כמ׳ פרץ ב״ר אברהם[299] ז״ל שיעלה ויגיע אי״ה ביערסלב הסמוך בשותפות שיש לכמ׳ פרץ ביחד עם ר׳ בער ור״י חתן יעקב ר״ן. וכהר״ר

[327] Doc. 151.

[328] Probably אהרן בנימן בן ר׳ חיים מארפטשיק; cf. above note 146a.

[329] זלמן אברהם צלאלש?; cf. doc. 278.

בער מחוייב להניח הריוח ליד הקהל יצ"ו, אך מה שיחטוף כמ' פרץ מן הריוח בזרועו נטויה בזה לא הכניס את ראשו כהר"ר בער ולא יפסיד בזה כלום נגד הקהל יצ"ו. אך חתנו כהר"ר חיים נתערב בעד חמיו כמ' פרץ שמחוייב לשלם במטיבא כל פרוטה שיחטוף כמ' פרץ בחזקה מתוך הקופה יותר על שלשים זהו'. כך נתקשרו ר' חיים חתן פרץ ור' בער הנ"ל לעיני העדה הקדושה בכל תוקף ועוז.

ולמען תהיה זאת לעדה כתבנו זאת בפנקס הקהל יצ"ו. יום ב', כ"ג תמוז שפ"ח.

.253

במושב זקני עם קהל ועדה יצ"ו הורה האלוף הקצין הר"ר מנחם מענדל פרנס[240] יצ"ו איך שחייב להערל בעטשק"א[311] ששה מאות זהו' פו' מחמת ההלוואה שעשה לו האלוף הרר"מ יצ"ו על הבית אבני' של בעטשקא שמקבלי' שם מכס. ונתרצה האלוף הקצין הר"ר מנחם מענדל יצ"ו שיחזיק בידו סך הנ"ל ולא ישלם לו הששׁ מאות זהו' פו' עד שבעטשקא יבטל כל הערעורי' וסכסוכי' שהם על בית אבנים שמכר הערל הנ"ל לכמ' יודא מוכסן[241] ז"ל, שהוא אצל הבית אבני' של כמ' אלי' בן ר"א רע"ק[330]. גם יצא הדבר במוסכם הקהל יצ"ו באם שהאלוף הקצין הר"ר מנחם מענדל פרנס יצ"ו ישתדל עוד איזה בטחון מהערל בעטשקא שיעשה לו על הבית אבני' שמחזיקי' שם המכס כנ"ל . . .

יום א', פ' כי תבא, שצ"ה לפק.

.254

האלוף ר' יוסף ר' מענדלש[271] יצ"ו הלוה להאחים האלוף כהר"ר צבי וכמר אלי' יצ"ו בני כהר"ר אברהם ר"ע ז"ל[312] ש"ח תשעה מאות זהו' . . .

היום יום ו' ר"ח אדר תיו. צבי הירש ב"ר יצחק ז"ל[257], נאם יודא ליב בן לא"א הר"ר שמעון ז"ק ז"ל[258], ונאם אלי' בלין[194].

הועתק אות באות מגוף הכתב. נאם יוסף יוזל בהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פוזנא.

.255

אמת הדבר שהכרזנו בשני וחמשי שני בכל בתי כנסיות פה ק"ק פוזנן, שהאלוף הקצין הר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו אבר ממרני סך אלף זהו' פו' קרן וריווח מאתים זהו' פו', ז"פ ר"ח טבת שצ"ז, וחתם עליו הנהו תרי אחים תמימי' ויקרים הר"ר משה[331] והר"ר יודא ליב יצ"ו[332] בני מהר"ר יצחק אייזיק יצ"ו ש"ק היילפרון[245]

[330] Doc. 254 and note 312.

[331] Probably identical with משה ר"א ש"ק; doc. 104, 120, 132, 325.

[332] Doc. 306.

וכהר"ר חיים בה"ק מוהר"ר נח הי"ד ז"ל[333], שכל מי שמצאה ממרני הנ"ל יביאו אותה ליד הב"ד ויתבענה או שהב"ד יבטלו אותה שתהיה כחספ' בעלמא וככל דבר שאין בו ממש וכטוען אחר מעשה ב"ד חשוב וראוי. והנה לא ראינו ולא שמענו שום אדם בעולם שבא אלינו ולהב"ד בשביל ממרני זו הנאבדה מיד הר"ר צבי פרנס הנ"ל כנ"ל ובפנינו עדים ח"מ קיבל עליו האלוף הר"ר צבי הירש פרנס הנ"ל אחריות הממרני הנ"ל נגד החתומי' הנ"ל, באם שיגיע להם איזה היזק וניזק מכח אבידת הממרני הנ"ל שיחוייב לשלם כל ההיזק משלם מכיסו ומביתו כי כשורי לצלמי.

לעדות ולראיה כתבנו וחתמנו. נעשה יום ה' ט"ז אדר הישועה לפק פה ק"ק פוזנן. קלונימוס בן מהר"ר אליעזר שמש זצ"ל[298], ישראל יעקב בלא"א מהר"ר יצחק זצלה"ה שמש[297] דק"ק פוזנן, ונאם צבי הירש בן מהר"ר יעקב יש זצ"ל[334] שמש דק"ק פוזנן.

העתקתי מלה במלה מגוף הכתב וחתימת יד השמשי' היקרי' הנ"ל. נאם המעתיק יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה דק"ק פוזנן.

וכל דין נאמני' בכתב זה להחתומי' בממרני הנ"ל נגד האלוף הר"ר צבי הנ"ל כי כן נרשם ג"כ הגוף הכתב הנ"ל וח"י השמשי' הנ"ל. והעתקתי מלה במלה נאם יוסף יוזל סופר ושמש הנל.

.256

הקצין כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו נעשה ע"ק [ערב קבלן] בעד כהר"ר שאול בועז בסך שלשת אלפי' ש' זהו', השייכין סחורו' לחתנו ר' הירץ[274] על חלקו מהסחורו' שימסור כהר"ר משה ווינר[335] ליד כהר"רש הנ"ל ביערסלף דהאירנ', כמשמעו' פסק הקהל יצ"ו, שמחויב הקצין כהר"ר צבי הנ"ל להעמיד ליד הקהל יצ"ו תיכף אחר ביאת מיערסלף תז"ל חלק חתנו מסך הנ"ל הן הסחורו' או תמורה תמורותיהן בלי עכוב.

לעדות ולראי' נכתב לפנקס היום יו' ד', י"ג למנחם ת"ז לפק.

.257

בהתאסף יחד אלופי קציני מנהיגי כל העדה כולם קדושי' האלופי' הקהל יצ"ו העמידו לפניהם את ר' זעליג בן יאקב פקשיר והתווכחו עמו אודות החוב, בערך סך חמשת אלפי' זהו', מה שנעשה על ידו אצל הפריץ גרבסקי[336], בהשתתף

[333] Doc. 12, 13, 341.

[334] Doc. 85.

[335] Doc. 103b deals also with the share of Mose Wiener.

[336] A similar case is reported some three years later in doc. 121. The wording of these two documents is almost alike.

אצלו את ר' שמעון ח' ר' מענדל ב"ש כץ שחתום על שט"ח אצל הפריץ הנ"ל; והשיב ר' זעליג שהוא מחזיק ואוחז בידו ותמיד עיניו פקוחות, שהחוב הנ"ל יהא בטוח בידו ואיננו מאמינו לעזוב אותו ביד כהרר"ש הנ"ל לבדו, באופן שיהא מוכן ומזומן בידו לכל זמן ועת לכל חפץ שירצה הפריץ החוב הנ"ל, הן קרן או רווחי' בלי שום איחור ועיכוב בעולם. ובכן באותו מעמד הנ"ל קיים וקבל עליו ר' זעליג הנ"ל בפני קהל ועדה יצ"ו בכל חומר ותוקף שבעולם... ונכתב בפינקס למען תהי' בחומר ותוקף ממרן על ר' זעליג הנ"ל על כל סך חוב הנ"ל.

היו' יו' א', כ"ג אלול תמ"ה לפק.

.258

אלו ש"ח עלו בחשבן האלופי' יורשי ר"מ[337] ז"ל ולא החזירו הש"ח. ש"ח ה"א [ה' אלפים] קרן מגראמניץ שצ"ו חוץ רווחי' שהלוה אביהם ז"ל טו"א [ט"ו אלפים] יריד הנ"ל ולקח לו ג' חתימת של הקהל יצ"ו כ"א ה"א [ה' אלפים] להחזיר ב' שקיבל צמר גרודזינסקי[338] ואחד חתימה החזיק בידו ועלו טו"א הנ"ל בחשבונו להש"ח ה"א ולא קבלנו. ב' הודאות על כ"ח מאות זהו' ליענראל פרשייסקי מחמת עלילות דף ק"א ועלה בחשבונו ולא קבלנו ההודאה. הודאה או ש"ח שנתן הקהל ליענראל הנ"ל על סך ט' מאות זהו' רבית מן ט' אלפי' שהלוה לר' יוסף יצ"ו[339] לצרכו והקהל עשו בעדו זאפי"ס בקנצלייא[340]. ש"ח קכ"ז הו' בגין שכירות ר' משה שתדלן[272] דף ק'. ש"ח ע"ה זהו' בגין שבוי גלוג'. ש"ח ה"א תשל"ג זהו' קרן, ר"פ זהו' ריוו' ז"ת גראמניץ או גניזן אייר ת"ג. ש"ח ד"א תק"נ זהו' קרן, תשפ"ה זהו' רווחי' גראמניץ ת"ג, שסלקנו לר' אברהם אב"ד בריסק[341] ע"י ר"י ר"ן[342]. ש"ח י"ז מאות שהלוה ר' יוסף לר"ח בועז בלובלין ס"י[292] ת' דף קע"ג.

והאלופי' בני כהרר"ם הנ"ל הם באחריות להקהל בעד ש"ח הנ"ל וקימו וקבלו עליהם כל הנ"ל בכל תוקף ועוז לפצות ולסלק מכיסם ואביהם כל היזק וניזק שיגיע להקהל יצ"ו בלי חלוק וטענ'.

נעשה ג' חשון תי"ו וא"ו לפק.

אחר זאת קבלו הקהל יצ"ו הש"ח של ה"א תשל"ג זהו' קרן, ר"פ זהו' ריווח הנ"ל.

337 מנחם מנדל ב"ר ישראל חיים died 1640; cf. also note 240.

338 In 1670 Fr. Grudzinski is listed as creditor of the Jews in Poznań (Koczy, XIII, 227); cf. also doc. 367.

339 Probably יוסף ב"ר מנדל; note 271.

340 Entry in the chancery (or office).

341 There were, a few years earlier, two rabbis in Brest Litowski by the name of Abraham: אברהם בן ר' מאיר אפשטיין approximately in the years 1634–37 and אברהם ב"ר בנימן אהרן after 1639. Cf. *Ir Tchillah* 26, 118, 136, 154, 169, 170; cf. also Halperin, 493.

342 Probably יודא ר"ן; cf. doc. 222 and note 276a.

.259

... כפי משמעו' הממרנו' שהוציא האלוף כהר"ר שמחה אנטלר של הראש כמהר"ר אייזק[343] אחת בסך ט"ו אלפי' קרן וריוח ב"א ר"ן זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו, אחת בסך ז' אלפי' זהו' קרן וריוח אלף וחמשי' זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו, אחת בסך ג' אלפי' ת"ן זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו, אחת ו' אלפי' תת"ק זהו' ז"ת גראמניץ ת"ו; ועל ממרנו' זו נכתב קבלה ב' אלפי' ש' זהו' ס"ה ל"ג אלפי' ש"ן זהו'. ועו' הוציא האלוף כהר"ר שמחה ממרנ' אחת בסך ת"פ זהו' וח' בח"י[344] המנוח כהר"ר הירש ז"ל והקצין כהר"ר יוסף ר"מ[271] וטענות המנהיגי' שסך ממרנ' זו ניתן להמרומם כמהר"ר אייזק לקיים הפשרה[345]. ואומרי' שעוד ביד הקצין כמהר"ר אייזק ממרנו' על יחידי' מק"ק פוזנ' בסך אלף תקי"ב זהו' וח'[345a] וסך ממרנו' אלף תקי"ב זהו' וח' בצירוף הממרנ' תפ"ז זהו' וח' ניתן להמרומם כמהר"ר אייזק לקיום הפשרה הנעשה ביניהם ביערסלב ת"ז כמשמעו' ... חוב זה ... ושמחת עולם על ראש האלוף כהר"ר שמחה בר מנחם הנ"ל אשר הצטרף עמנו לטובה לקיים פשרה זו. בכן יגענו ומצאנו שהמנהיגי' יצ"ו מחוייבי' לשלם להאלוף כהר"ר שמחה ג' אלפי' זהו' מזומני' תכף ומיד. גם מחוייבי' ליתן לו ממרנ' בחתימ' ידי האלופי' כהר"ר יודא כץ[346] וכהר"ר בער סגל[247] בסך ש"ן זהו' לשלם יערסלב ת"ט או גניזן אלול ת"ט, והברירה ביד בעל השטר. ומסך שלשי' אלפי' העודפי' ישלמו ב' שלישי', דהיינו עשרי' אלפי' תוך שבעה שנים מהיום, דהיינו ג' אלפי' זהו' לשנה בששה שנים ובשנה השביעי' ב' אלפי' זהו'. ואלו ג' אלפי' בכל שנה ישלמו לשני זמני' אלף ת"ק זהו' בגראמניץ לובלין ואלף זהו' יערסלב. והתחלת התשלומין תהיה גראמניץ ת"ו יו"ד וכה יהיה משנה לשנה עד כלות התשלומין עשרי' אלפי' זהו' הנ"ל. גם בשנה השביעית ישלמו השני אלפי' לב' זמני', אלף זהו' גראמניץ ואלף זהו' יערסלב. ועכ"פ פטורי' המנהיגי' מלשלם הרווחי' הן שעברו משנת ת"ו עד היום הן לעתיד. ועל סך אלו עשרים אלפי' זהו' הנ"ל בתשלומין כנ"ל מחוייבי' המנהיגי' ליתן ממרנו' על יחידי סגולה מקהלה יצ"ו אשר בחר לו האלוף כהר"ר שמחה ...

.260

A. אני ושלמה שמש שאלנו את האשה מרת פריידא אלמנת ליב מנליש בת"כ בחרם בוא"ליו"ע[347] שתגיד מה הן המשכנו' שהשכין כמר ליב בעלה ז"ל לכמר אלי' [בן] יוסף גדלי'[348] ושל מי הם המשכנות, והגידה שהפריץ חייאניצק"א אין לו אצל

[343] ר' אייזיק ר' יעקלש from Cracow; cf. LN II, 22; Halperin, 30, 76 and *passim*; M. Balaban, *Historja Żydów w Krakowie* I, 255–264; Weinryb, *Studies*, 10.

[344] וחתומה בחתימת ידי.

[345] Here are probably meant the same amounts which are mentioned in LN II, 22 and reprinted Halperin, 76.

[345a] ורוח? [346] Probably יודא ליב ב"ר יוסף פרופסט כ"ץ, mentioned in doc. 250.

[347] בואם לא יגיד ונשא עוונו. [348] Doc. 266 and note 360.

המשכנו' רק זוג מניל"ס[348a] והם מושכנין בעד מאה זהו' ואין לו יותר משכנו' אצל אלי' ושאר משכנות אינה יודעה משל מי הם והוא ידוע להאלוף מהר"ר יודא רופא. ושוב העידה שאמר לה כמ"ר אלי' [בן] יוסף גדלי' אני אתן לך מאה זהו' ויותר שלא תאמר שהמשכנו' הם משכן אצלי.

למען תהיה לעדה כתבתי וחתמתי יום ג', כ"ג אדר שצ"א. נאם יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה.

העתק צעטל של כתיבת יד ליב מנליש.

משכנות אצל אלי' יוסף גדלי' ושלמתי ריבית עד ר"ח אדר שפ"ט שלשים ותשעה זהו' ו"ג [ו' גדולים], דהיינו מן ח' מאות כל מאה ט"ג לשבועה. שני שלשלאו' משקלם ל"א לוט[349], שני אורינג[350] עם אבני' טובו', שלשה בראמקיש עם אבנים טובו' ומרגליו', שמנה שניר[351] מרגליות, א' שרטקא[351a] של פריצה וא' שלי, א' חגורה של כסף מוזהב, שני מנליש של פריץ חייאניסקי דהיינו ז' מאות על משכנו' ואחד מאה על מנליש, דהיינו קומט ריבית לאלי' מן ר"ח אדר עד ר"ח אב שפ"ט.

כל הצעטל הנ"ל העתקתי אות באות. יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה דק"ק פוזנן.

B. הצעטל של אלי' לא יכולתי להעתיק מפני שעלה כלו קמשוני' כסה פניו חרולי' והיה מטושטש ומה שהיה אפשר לקרותו העתקתי.

היה כתוב משכנות אצל אלי' יוסף גדלי'.

שני שלשלאו' משקלם ל"א לוט; שלשה בראמקש עם מרגליו' ואבני' טובו'; שמנה שניר עם מרגליות; שני שרקיס של כסף; א' חגורה של כסף; שני מנלש משקלן ל' הגרי' של יאן חיינצקא מן כ"ד ניסן שפ"ז. עז"נ ל' זהו' רבית. מאה זהו' קבלתי על שמנה מאות זהו' ונתתי למעלכיר קירשנר שבעה מאות זהו' ליתן כל שבוע כה"ג [כ"ה גדולים] ממאה מר"ח שפ"ט.

עו' הלויתי למעלכר שני מאו' על שלשלת... מר"ח חשון והמותר שאצל אברם שמש בעד מאה זהו'. ומכר מעלכר השלשלת בעד קמ"ב זהו' דהיינו מאה זהו' קרן ומ"ב זהו' ריוח.

וכמדומה לי שיפה העתקתי, נאם יוסף יוזל סופר ושמש.

.261

בס"ד

עלתה במוסכם האלופי' כל הקהל יצ"ו עבור החוב אשר הי' להגלח על המנוח מוהרר שמואל חר"מ ר"י כץ בסך חמשים ומאתיים זהו' וכהר"ר וואלף בר"מ ריפ"ש הכניס עצמו נגד הגלח לשלם החוב הנ"ל, בכן מאתנו יצא הדבר שהבית

348a Manela = bracelet.
349 Lot = half an ounce.
350 Earring. 351 String.
351a Or שיטקא = siatka = a net of pearls (Prilucki, *Dos Gewet*, 132).

של המנוח מוהר"ש הנ"ל הוא משועבד ומוחלט לכהר"ו הנ"ל ויש לו קדימה לגבות החוב הנ"ל קודם כל בעלי חובות...

יום ג', ד' אדר תל"ו לפק.

.262

הב"ח של כהר"ר חיים קרעסלש[352] הוצרכו להוציא ממון להציל את נפשו בכן מחויב כהר"ר חיים ואשתו וביתו להוציא את עצמם מביתם קודם שבת אחרי הסמוך בלי חלוקי' ודחיי', והאלופי' קהל ועדה יצ"ו התקשרו בכל תוקף ועוז שיוציאם מבית הנ"ל לזמן הנ"ל בעל כרחם ולהעמיד הבית ליד הב"ח שהוציאו המעו' בשבילו. ואלו ב"ח שהוציאו יש להם הקדימה לגבות מה שהוציאו, הן הקרן והריוח, קודם כל שאר הב"ח. ורשות להב"ח למכור הבית הנ"ל להוציא מה שחייב להם כהרר"ח הנ"ל, הן מה שהוציאו לע"ע והן מה שחייב כבר לכל הב"ח ע"פ הדין, ואלו ב"ח שהוציאו לצורך פדיון כנ"ל יש להם הקדימה לגבות מבית הנ"ל, גם במה שחייב להם כבר אחר שני התראות שיתרו הב"ח שיוציאו בשאר הב"ח שיוציאו גם המה.

לעדו' ולראי' כתבנו לפנקס, היום יום ד', ר"ח אייר ת"ח לפק.

.263

כמר שאול קרעסלש נתחייב חוב עצום ורב ליאזוויט"ר ונשתעבד להם בית שלו על החוב הנ"ל ולפי שידם תקיפא מי יאמר להם מה תעשה רצו להושיב שטודענטי"ן בהבית שלו ומי מוחה בידם, והנה בחמלת בנו כמר יעקב יצ"ו[353] על אביו כמר שאול הנ"ל קנה החצי בית החורף של אביו הנ"ל מן אביו כמר שאול שלא לטובתו והנאתו רק לטוב' אביו כמר שאול, כדי לסלק בדמי הקנייה היאזוויט"ר כגודל הפצרת והשתדלות ע"פ פשרה הנעשה ביניהן. והיקר כמר יעקב בר שאול הנ"ל נתיירא מפני מערערים יהודי' שיבאו לאחר זמן ויערערו על המכירה ועל ידי כך לא רצה לתת דמי המכירה מידו, והן היום באו לפני הקהל ועדה יצ"ו והציעו לפניהם תוכן העניין בכלל ובפרט דאיכא למיחש פן תפוק תקלה מזה שלא תבא הבית בידי הערלי' הנ"ל, וצוו הקהל יצ"ו להכריז כרוז בכל בתי כנסיות בענין הנ"ל, שכל מי שיש לו שום זכו' וערעור יבא לעשות מחאה באיבוד זכיותיו. והכרזה הנ"ל נעשה בתרי יומא דכניסא, דהיינו ביום ב' ששה עשר לחדש תמוז וביום ג' שבעה עשר בו, והוכרז בתוך ההכרזה הנ"ל ביומי הנ"ל; מאחר שהוא דבר הכרח ענין המכירה הנ"ל יהא שקול ההכרזה בתרי יומא הנ"ל לכל זכות ויפוי כח כשאר הכרזה בתלתא יומא לכל דין ומשפט וכן יבאו המערערי' תיכף באיבוד זכיות. והנה אחר הדברי' בהכרזה הנ"ל באו מערערי' מתי מספר מעט

[352] חיים שאול קרעסלש; doc. 70, 74.

[353] Doc. 41, 70, 74, 132.

מעט לא כביר, ואחרי ראינו בראייה גמורה גודל הלחץ וההכרח שעליו, שיש לחוש שלא יקחו היאזוויט"ר הבית הנ"ל ביד חזקה בידם ורשותם ואח"כ קשה וכבד הדבר לחזור ולהעמיד הבי' ליד יהודי' ומצורף שהיו הנושים מועטים כנ"ל, והנה על פי הדברים והאמת עלתה בהסכמה גמורה שרירא וקיימא שאין לשום ב"ח שום זכות וטענה שבעולם על כמ' יעקב הנ"ל מחמת המכירה הנ"ל. גם האשה אשת כמר שאול אמו חורגו של כמ' יעקב גם לה אין לה שום זכות וטענה על הבית בגין כתובה, שקודם שנשאה את שאול היה הבית משועבד לשחורי' הנ"ל, גם מקודם לכן הוחלט הבית לבע"ח של כמר שאול וכן אין לה ולא לשום אר' שום טענה על כמ' יעקב בדבר המכירה בגין חוב אביו. ועל ידי שבשביל שיצא הפסק הנ"ל מפי הקהל יצ"ו סילק כמר יעקב בדמי המכירה היאזוויט"ר ומעכשיו החצי בית החורף הנ"ל והחצי מכל הזכיות והחדרי' השייכי' לכל הבית החורף שייך לכמ' יעקב הנ"ל לחלוטין ולצמיתות עלמין, והרשות לו לעשו' בהחציי' שלו עם כל הזכיות מה שירצה, למכור להשכיר להחליף ושום אינש אל ימחה בידו מן יומא דנן ולעלם. ולמען שלא יהרהר ויערער שום אדם על מכירה הנ"ל נכתב לפנקס להיות לו לעדה ולראיה.

נעשה בשבעה עשר בתמוז שצ"ב. יוסף כץ פרובסט, ונאם ליב ר' שמעונש[243], ונאם מאיר כץ[254], ונא' משה לוי כהן[262].

מצרני גבול רוחותיה הבית החורף הלא היא ידוע ומפורסם מצד אחד הוא הבית של כמ' געץ חתן ר' יוסף סופר[354] ומצד השני הבית של הר"ר ישכר בער סגל במהר"ר אברהם ז"ל[247].

.264

A. על דבר החוב[355] שנתחייבו כמר קלמן ויצחק גיסו חתן ר' אבריל לב"ח שלהן, הן היום הקריבו משפטן לפני קהל ועדה יצ"ו, ועלתה במוסכם שמחוייבים להשתדל מנשותיהן ק"ס באשה והד"ב על כל נכסיהן דאית להון תחות כל שמיא, ונשותיהן של אלו מחוייבים לתקוע כפם שיעקרו דירתם קודם ראש חדש חשון שצ"ב לפק. ובאם ח"ו שלא יגיע סך קרקעות שלהן לסך החובות שנתחייב להן, אז באותו זמן הרשות לבעל חובו' ליתן חרם על זה בבתי כנסיות כסדר ב"ח או הרשות להן ליתן חרם בבתי כנסיות תיכף מיד, מי שיודע משלהן שהחביאו או שהבריחו או שנתנו מתנה ע"מ להחזיר רשאין להכריז כחפצם ושום [אינש] אל ימחה בהן לעולם.

נעשה יום ד', כ"ח ניסן שצ"א לפק.

ובאם שלא יסלקו קודם ראש חדש חשון הנ"ל כנ"ל הרשות לבעל חובות

[354] May mean יוסף יוזל בן מרדכי סופר ושמש, whose name appears on many documents from Poznan; cf. index.

[355] Doc. 117 tells of 9,000 Polish Zloty which they, together with somebody else owed; cf. also doc. 13.

לחובשם ולתופסם ולהכריז חרם על כל אשר להם ויש להם כל דין תפיסה וכל כפייות שבעולם כמו עכשיו, והרשות להן לעשות עמהם ככל חפצם ורצונם בכל כפיות שבעולם ושום אינש אל ימחה בהם מן יומא דנן ולעלם, כי כך עלתה בהסכמ' כל הקהל יצ"ו ביום הנ"ל.

B. אמת הדבר שהנעלה כהר"ר שלמה ר' אברילש יצ"ו[356] סילק את הבע"ח של כמר קלמן וכמר יצחק הנ"ל כמשמעות השטר הודאה שבידו מהקהל יצ"ו. ולסילוק הנ"ל הלוה האלוף והקצין כהר"ר צבי הירש בר יצחק ז"ל ממרני בחתימ' ידו שלו על סך שני אלפים ומאה ועשרים וחמשה זהו' פו', והנעלה כהר"ר שלמה הנ"ל הקנה ושיעבוד להאלוף הר"ר צבי הירש יצ"ו כל הקרקעו' של קלמן ויצחק הנ"ל והקנום מרשות הב"ח לרשותו, והקרקעו' הנ"ל לא באו לרשותו מעולם לכן יעמדו הקרקעו' משועבדי' להאלוף הר"ר צבי הירש יצ"ו עד שיסלקו מקודם מן ממרני שלו שהלוה לו לסילוק הנ"ל בסך הנ"ל, ואז לאחר הסילוק ממרני שלו, אז באותו פעם יצא השעבוד הנ"ל מרשותו ובא לרשות הר"ר שלמה ר' אברילש.

נעשה בפקודת ר' שלמה ר"א היום יום ד' י"ז [ט"ו] חשון שצ"ב. נאם יוסף יוזל סופר ושמש; גם בפקודת האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו.

השעבוד הנ"ל לא קאי אכל [על כל] הקרקעו' הנ"ל, רק על הבית של כמר יצחק ר' אברילש ולא שאר קרקעו', כי כן הוא המדובר ביניהן כמשמעו' ההודאה שביד האלוף הר"ר צבי הירש יצ"ו הנ"ל מן כהר"ר שלמה ר' אברילש.

נעשה יום הנ"ל. נאם יוסף יוזל סופר ושמש.

אחר כל הנ"ל סילק האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו כל דמי הבית הנ"ל והוכרז בשתי בתי כנסיות ולא בא שום עירעור על הבית הנ"ל בכן החלטנו לו הבית הנ"ל . . . והרשות בידו לעשות בו מה שירצה כחפצו ורצונו.

נעשה יום ד', ה' אייר [שצ"ב?].

.265

הנה על דבר השטר שעבוד על סך שני אלפי' זהו' פו', שביד היקר כמ' אלי' יצ"ו בן הר"ר יוסף גדלי' זל בק"ס האשה הגבירה מרת הארסה שתי' בת זעליג פלאצקר ז"ל והדר בעלה הקצין כמ' יודא מוכסן[241] בהק"ר יוסף הי"ד, סך הנ"ל קבלו הזוג במזומני' מכמ' אלי' הנ"ל ועל חוב זה הקנו ושעבדו לו הבית אבני' שיש להם פה ק"ק פוזנן[357], שהיתה של הערל בעטשקא וכל המקומו' שיש להם פה ק"ק פוזנן, הן בעזרת אנשים הן בעזרת נשים, הכל מוקנה ומשועבד לכמ' אלי' יצ"ו הנ"ל לשלם השני אלפי' הנ"ל ביריד טורין שבט שצ"ג לפק, כאשר את כל ונוכחת רשום באר היטב בק"ס שביד כמ' אלי' יצ"ו הנ"ל בחתימת שני עדים כשרים ונאמני' המה הר"ר יעקב שמש יצ"ו[297] והר"ר יודא ליב חזן כץ יצ"ו[358]. הנה החוב שטר שעבוד על שני אלפי' זהו' פו' כל כך נתפרע באופן זה דהיינו . . .

[356] שלמה בן ראובן נפתלי מארפטשיק; cf. doc. 155, 177; cf. also note 179.

[357] This is the house spoken of in doc. 244.

[358] Cf. doc. 138.

היום ביום ג׳, בראש חדש אלול שין צדיק ה״א לפק. נאם אלי׳ בהר״ר שלמה ז״ל בלין[194], ונאם מאיר בר אברהם יהודא נתן כץ[254] הכ״מ[358a], נאם צבי הירש ב״ר יצחק זל, ונאם יהודא ליב בן הר״ר שמעון ז״ק זל, ונאם יהודא ליב בהר״ר ישראל זל מקראקא.

הועתק מלה במלה מגוף הכתב נאם יוסף יוזל סופר ושמש.

.266

הקהל יצ״ו הלוו ממרני להגבירה מרת פיגלה שתי׳ אלמנת האלוף הוותיק מהר״ר שמואל ליזר קירשנר זצ״ל על מאה ועשרים זהו׳ פולניש לשלם חצי כסלו שצ״ה לפק וחתומי׳ על הממרני האלופי׳ כמהר״ר חיים פרנס[359] וכהר״ר צבי הירש פרנס וכהר״ר אלי׳ פרנס[360]. והנה לפנינו עדי׳ ח״מ עשת הגבירה מרת פיגלה שתי׳ הנ״ל ק״ס להקהל יצ״ו בכל זכות ויפוי כח ובכל אופן היותר מועיל והנה אגב ארבע אמות קרקע דחצרה ואגב ק״ס הנ״ל הקנת ושעבדת להקהל יצ״ו את הבית אבנים שיש לה פה ק״ק פוזנן, אצל הבית אבנים של אחיה האלוף כהר״ר ליב פרנס[243], הבית אבנים הנ״ל עשתה לאפותיקי למגבי מיני׳ סך הנ״ל תכף כשיגיע זמן הנ״ל. ואז הרשות ביד הקהל יצ״ו לעשות בכל הבית הנ״ל ככל חפצם ורצונם, למכור להשכיר להחליף להשכין ושום אינש אל ימחה בידם מן יומא דנן ולעלם. וק״ס הנ״ל קבלה עליה בחומר ובאחריות שטרי שעבודי׳ דנהיגין בישראל הנעשין כתיקון חז״ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי. וקנינא מן האשה פיגלה הנז׳ להקהל יצ״ו ככל מאי דכתי׳ ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה.

נעשה היום יום ג׳, כ׳ כסליו שצ״ד.

נאו׳ ישראל יעקב בן לא״א מוהר״ר יצחק זלה״ה שמש דק״ק פוזנן, ונאם יוסף יוזל במהר״ר מרדכי סופר ושמש זצלה״ה דק״ק פוזנן.

נתפרע הנ״ל ע״י ש״ח אברם ריפ״ש.

.267

[נעשה] מחאה בשביל הקהל על הבית של הירש קראקוור מק״ק סווערזעניץ. ועוד נעשה מחאה [בשביל] הקהל על הבית של אלי׳ קירשנר. ועוד נעשה מחאה על הבית של יצחק נייא שטאט[361]. [ועוד] נעשה מחאה על קרקעות של כמר אהרן בן הר״ר יצחק שוחט.

וכל המחאות נעשו [ע״י כרוז] ואכרזתא היום [יום] ו׳, י״ב אייר ת״ו ל׳. נאם אברהם בן מהרר אליעזר זצ״ל שמש דק״ק פוזנן.

[358a] הריני כפרת משכבו.

[359] Above doc. 104.

[360] May mean אלי׳ בן שלמה בלין, or אלי׳ בן דוד שליט אשכנזי, or אלי׳ בן יוסף גדליהו.

[361] Probably the same house mentioned in doc. 97.

.268

האשה והר"ב כמ' אנשל חייט עשו ק"ס לקהל יצ"ו על חצי בית החורף שיש להם פה, אשר החצי השני של מאיר קצב, שעבדו להקהל על כל מה שחייב כמ' אנשל להקהל, הן סכומו' הן גלגולת...

ער"ח הנ"ל. [ער"ח אייר ת"ח]

.269

האשה מחלה בת הגאון מוהר"ר חיים כץ[196] והדר בעלה כהר"ר יעקב במהר"ר נפתלי הירץ גינצבורג עשו ק"ס להקהל יצ"ו בכל זכות ויפוי כח כתקון חז"ל על כל הנחלאות שיש לו פה ק"ק פוזנן, הן הבית האבני' הן המקום שלהן בבתי כנסיות הידוע במיצריו, הקנו ושעבדו את כל הבית אבנים הנ"ל... על סך חמש מאות זהו' פו' לשלם לזמנים אלו, דהיינו מאה זהו' יריד טורן...

נעשה היום יום ו', ז' אייר תי"א לפק... נאם יוסף יוזל סופר ושמש דק"ק פוזנן.

הק"ס הנ"ל מסרנו להאלוף כמהור"ר זלמן קליסטעלר[362], כי כבר קבלנו סך ארבעה מאות זהו' מהאלוף הנ"ל...

.270

האשה מרת דבורה בת האלוף מהר"ר מאיר ר"ג והדר בעלה הר"ר בועז בהר"ר שאול[363] יצ"ו עשו ק"ס להקהל יצ"ו על המקום שיש להם בב"ה פה ק"ק פוזנ', מכרו להקהל המקום הנ"ל במכירה גמורה וברורה שרירא וקיימא כתחז"ל, ורשות להקהל למכור להשכיר להחליף המקום הנ"ל...

יום ד', כ"ה סיון תי"א ל'. עדים: יחיאל שמש, מאיר כץ שמש[364].

.271

בדבר היאטקי של כמר הירש ר"א ר"ע[365] שהחזיקו בה הקהל מחמת דין ודברים שיש להם וכמר משה בר פייול מק"ק מעזריטש בא בטענה מחמת ירושה, שבניו שיש לו מאשתו ראשונה הם יורשים, כי אשתו היתה בת כמר הירש הנ"ל והיא בת יורשת נמצא שייך לבניו מאשתו הנ"ל, יצא הדין שהיטקא תהא לחלוטין להקהל יצ"ו רק שלושים זהו' יתנו להיורשים הנז'. וכמר משה בעצמו אין לו זכות בהמעות הנז' רק שייך לבניו מאשתו בת כמר הירש הנ"ל.

כ"ד היום [יום] ד', כ"ח חשון תכ"ח.

[362] Probably יקותיאל זלמן בן יעקב קלעטשלר; cf. doc. 216, note 266.
[363] Doc. 8. [364] מאיר בן ליב כ"ץ שמש; doc. 26, 377.
[365] Probably ר' אברהם ר' עקיבש, cf. doc. 244, note 312.

.272

למען אשר ידעון כל בואי שער עירינו העלילה שהיה על כמר יקותיאל בן ר' מיכלסזן [ן?] מהמקום הרשעה[365a] עבור מלאכת רויך וורג[365b] והוציאו אלופים הקהל יצ"ו כמה מאות, וכהיום הזה רצו אלופים הנ"ל לקחת חצי הבית שיש ליקותיאל הנ"ל ולמכור אותו להשתלם ממנו הוצאות הנ"ל, בכן נתפשרו הקהל יצ"ו עם יקותיאל הנ"ל וסילק להם דמי שוי בית הנ"ל בעד הוצאות הנ"ל. בשעת סילוק הנ"ל קבלו הקהל יצ"ו עליהם ועל הבאים אחריהם, שלא יהא להם שום תפיסה וחזקה בחצי הבית הנ"ל בגין הוצאות עלילה הנ"ל . . .

נעשה היום יום ו', י' אלול תכ"ח לפק. נאם אברהם בן הר"ר יהודא ליב זצל[265] פ"ה, ונא' בנימן בן לא"א הר"ר ברוך זצ"ל אשכנזי רייכנבכר[221], ונא' משה יהודא זעלקי בלא"א מוהר"ר אליעזר ליפמן זלה"ה היילפרון, ונא' שמואל בן מוהר"ר יואל הלפליץ.

העתקתי מגוף הכתב . . . יום הנ"ל. זעלקי היילפרון.

.273

A. בפנינו עדים ח"מ באת האשה מרת מרים בת האלוף המרומם מהרר . . . ק"ס והדר בעלה האלוף הר"ר פייווש בן המנוח האלוף המרומם מוהר"ר פנחס דיין[366] ועשו קנין גמור אגב סודר ושיעבדו בק"ס הנ"ל להאלופים הקצינים מנהיגי הקהל יצ"ו את ביתם על החוב שנתחייבו המנהיגים הנ"ל עבור הר"ר פייווש הנ"ל להסוחר גאבליר מטורן, ובכן מחוייב הר"פ הנ"ל לשלם להסוחר בזמנים שנתחייב ובאם שיעבור איזו זמן מן הזמנים הנ"ל אזי תכף ימכרו המנהיגים הנ"ל הבית הנ"ל . . .

נעשה יום ו', ה' אדר תל"ט לפק. נא' ארי' ליב סגל[367] שמש בק"ק פוזנן . . . .

B. האלוף כמוהר"ר שמואל צורף[189] תבע מהאלופי' קהל יצ"ו, שיש לו דין ומשפט עמהם בדבר שמכרו האלופי' קהל יצ"ו את מקומות של אחיו כהרר טובי' צורף[368] בבתי כנסיות כאוות נפשם עבור שכהרר"ט היה נ"ח [נשאר חייב] חוב גמור סך עצום להאלופי קהל יצ"ו מה ששלמו עבורו לכומרי' כרמליטור[369], ומעתה תבע האלוף כהררש"צ שיש לו ג"כ חובות סך רב על אחיו כהרר"ט כמו הקהל יצ"ו ובא לו ג"כ איזה סך ממה שקיבלו אלופי' קהל יצ"ו מהמקומות בב"ה . . . [תל"ט?]

365a City Council (Halperin, 546).
365b Rauchwerk = furs.
366 Doc. 29, 281; Halperin, 265 ff.
367 Cf. doc. 346.
368 LN II, 7–8.
369 Carmelite.

.274

הקהל יצ"ו הלוו ממרם שלהם מסך ששים זהו' פו' להנעלה כהר"ר פסח פרובסט ז"פ [זמן פרעון] שלה ט"ו למנחם תג"ל. והממרן הנ"ל הלוו לו הקהל יצ"ו לצורך בנין הבית שלא היה לו מעות בכעת הזאת לגמור בנין ביתו ועשו לו הקהל החסד ואמת בהלוואת הממר' הנ"ל להשתדל לו מעות על ממרן הנ"ל. אמנם הנעלה כהרר"פ הנ"ל מחויב לפצות ולסלק ממרן הנ"ל וז"פ הנ"ל ומחויב להעמיד הממרן הנ"ל קרוע ליד הקהל יצ"ו לז"פ הנ"ל, ואם לאו הרשות ביד הקהל יצ"ו למכור להחליף ולהשכין ביתו של כהרר"פ ולעשות בהם ככל אוות נפשם הטוב עד להוציא כל סך ממרן הנ"ל בלי היזק והפסד רק עד גמירא ועד פרוטה אחרונ'.

לעד' ולראי' כתבנו לפנקס יו' ב' למנחם ת"ב לפק. החתומי' ר' אלי' ור' הירש.

קבלנו ע"י נאמני' בטבת ותמוז ת"ד.

.275

כהר"ר מרדכי שמש הציע דבריו לפני הקהל יצ"ו באמרו, שיש עוד איזה חוב אצל הקהל יצ"ו מחמת מכירת הבית של אביו ז"ל מהר"ר יוזל סופר[370] וכהיום הוא רוצה להשיא בתו לבן זוגה וביקש מהקהל יצ"ו שיתנו לו איזה סיועה לנדן בתו מחמת אותו החוב הנ"ל. והנה נתברר הדבר בפני כל הקהל יצ"ו שאין בדבריו ממש, אין עוד שום פרוטה אצל הקהל יצ"ו מחמת אותו החוב הנ"ל ובקנס גדול על כהר"ר מרדכי הנ"ל באי' שיזכור עוד לפני הקהל יצ"ו מחמת אותו חוב הנ"ל.

נתפרע לר' מרדכי שמש שלשים זו'[371] ע"י ש"ח ר' יעקב בן ר' חיים יאסמנש.

עוד קיבל ט"ו זו' יום א' פ' נח תל"ד לפ"ק על חוב הנ"ל מרוב רחמנות הקהל.

.276

תמצית הפסק שנפסק בין יורשי ר' ליב פיצביש ובין האלופי' הקהל יצ"ו.

ברבר טענות ותביעות שנפלו בין כהר"ר משה ראבש ובין האלופי' קהל יצ"ו ברבר הבית, אשר היה מקדמת דנא לר' ליב פיצביש ז"ל והיורש בן כהרר ליב הנ"ל ז"ל מכר כל זכות ויפוי כח לגיסו ר' משה ראבש הנ"ל; והאלופים הקהל יצ"ו האריכו בטענותיהם אשר שכל הבתים לא יצאו מרשות הקהל, באשר שמכל הבתים היו מוכרחים ליתן נתינות גדולו' בשעת מלחמות שווידן[372] וגם מכמה שנים

[370] יוסף יוזל ב"ר מרדכי שמש וסופר, who signed a number of the documents published here.

[371] It is interesting to note that, despite the resolution forbidding him even to mention the debt, the elders twice paid him certain sums on this account.

[372] Polish-Swedish War 1655–1660.

פאדימנו"ס מכל הבתים שלא היה להם בעלים ומלבד זה שארי טענות, אשר כמה בתים נחרבו ונעשו תל עולם אשר לעולם לא יבנה וההיזק חורבות בתים נעשה ע"י שהקהל יצ"ו היו מצילין הרחוב והאבנים הנשארים רחוב בית הכנסת טענו שכל הבתים משועבדים לבעלי חובות שלהם, אשר ע"פ שורותיהם יהא ניתן ששום אדם אל יוציא שום פרוטה מהקהל יצ"ו מן הבתים . . .

יום ד', י"א סיון תל"א לפק.

.277

את כל ונוכחת בפנינו עדים ח"מ השכירו הקהל הנזכר בדף הדבק לזה את החצי בית הנזכר בדף הנ"ל[373] להזוג הנ"ל, שיתנו להקהל שכירות לשנה חמשה זהו' ואותן חמשה זהו' ינוכה בכל יריד גניזן חלק המגיע שכירות מן הבית לישיבת ב"ד של האב"ד מדינה, שמחוייבי' הקהל הנל ליתן החצייה והשכירות. והנה בכל יריד ינוכה שני זהו' וחצי חלק הקהל יצ"ו. גם לרבות נתרצו הקהל יצ"ו באם יחזרו הזוג הנ"ל לקנות את החצי בית הנ"ל ויתנו תמורתו חמשים וארבעה זהוב ועשרה גדו' אז מחוייבי' הקהל יצו או ב"כ לחזור ולמכור להן החצי בית הנ"ל בעד חמשים וארבעה זהו'.

נעשה יום א', י"ט אלול שין ע"ח לפק.

הכל שריר וקים. נאם יודא בלא"א בה"ר דוד המכונה ליב רוידניץ, נאם צבי בר מרדכי ז"ל שמש דק"ק גניזן.

הועתק מלה במלה מגוף כתב' וח"י העדים הנ"ל. נאם המעתיק יוסף יוזל בן הר"ר מרדכי סופר זצלה"ה.

.278

על דבר הקרקע שהיתה בחזקת וברשות הקהל יצ"ו בין בית של כמר זלמן אברם צלאלש[329] ובין בית של האחים כמר יעקב וכמר פנחס בני מ"א יצ"ו, והנה נתפשרו הקהל יצ"ו עם כמר זלמן הנ"ל, קבלו ממנו שלש מאות וארבעה וארבעים זהו' פו' מעות מזומני' וכנגד זה נתרצו לו הקהל יצ"ו להשתמש בחלק הקרקע ההוא ככל חפצו ורצונו, דהיינו כל אורך ורוחב שטח הקרקע בין בית של כמר זלמן הנ"ל ובין בית של האחים הנ"ל, דהיינו מפתח הרחוב עד הכותל המפרדת ההולכת בשפוע קצה אחד כלה אצל פתח החצר שאצל ב"ה החדשה וחצי שנית כלה מעט אורך יותר כל אורך ורוחב החצר, הכל נתנו הקהל יצ"ו רשות להשתמש שם ככל חפצו ורצונו. ונתנו רשות לעשות כותל מפרדת הנ"ל ושום אינש אל ימחא בידו אך שלא יבנה עלי' בנין קבוע כלל, אם כשיצטרכו הקהל יצ"ו הקרקע ההוא

[373] This is apparently the same half-house of which the transference to the community administration three days earlier is related in the document published in LL, 69.

לאיזה צורך שיהיה צורך הכלל אזי יחזירו לו הקהל יצ"ו סך הנ"ל ויוחזר הקרקע לרשות הקהל כבראשונה. והקהל יצ"ו מחויבים לפצות ולסלק כל טעיות וערעור שיבא על חלק קרקע ההוא ועל הוצאתם כדי להעמיד בחזקת כמר זלמן בשופי. ובאם ח"ו לא יוכלו לסלק אזי מחויבי' להחזיר לו הסך הנ"ל.

הסכמה זו הועתק מלה במלה מפנקס אבי חכם וסופר מהר"ר מרדכי זצ"ל . . .

נוסיף מה שניתן בעד חזקת הקרקע הנ"ל בימים קדמונים. הקצין כמר ישעי' בר יצחק אייזק ז"ל סגל פלאצקר[374] . . . עוד נתן להקהל יצ"ו חלק חזקת החצר שהיה שיך להחלק בית אבנים שהיה לכמר ישראל צורף ז"ל . . . גם נתנו הקהל יצ"ו רשות להקצין כמר ישעי' ס"ל הנ"ל לעשות שני לאדין[374a] של ברזל במרתוף . . .

נעשה היום יום ג' בר"ח סיון תיו לפ"ק.

.279

הקהל יצ"ו מכרו לכמר ליב בן פייוויש קינד [בית] של כהר"ר הירץ חתן ר"א דיין[225a] בסך חמשה עשר מאות זהו' לשלם לזמנים אלו, דהיינו שמנה מאות זהו' גניזן אייר ת"ה ל', מאתים זהו' גניזן אלול תה"ל, מאתיים זהו' גניזן אייר ת"ו, שלש מאות זהו' גניזן אלול תו"ל. על סך הנ"ל לשלם לזמני' הנ"ל חתם ממרנו' שלו בכן לא יצא הבית הנ"ל מרשות הקהל עד שיפרע ממרנו' הנ"ל לזמני' הנ"ל.

לעדות ולראי' נכתב בפנקס היום, יום ג', כ"ח כסליו תה"ל.

.280

הן היום באנו להודיע למאן דבעי למידע בהתאספו יחד ראשי אלופי רוזני מנהיגים יצ"ו אחד מאתנו לא נעדר, שמכרנו לכמר יוסף בר יששכר הלוי[375] את הבית שטח התחתון העומד ברחוב האבנים, שהית' מקדמת דנא לכמר דוד שידזינש[376]. מצריה מצד אחד הבית של כהר"ר משה ור' איצק אחים ומצד השני לאיני"ן גנ"ג, הבית החורף הנ"ל דרגא אחת מהארץ החלונות פתוחי' לרחוב וגם בית החורף אשר כנגדו עם הכיפו' ומרתף . . . וגם קבלנו עלינו כל אחריות החוב הפריץ, אשר יש לו על הבית הנ"ל, הן קרן והריוח מהעבר והן להבא, שלא יגיע לכמר יוסף הנ"ל או לבאי כחו שום היזק בעולם . . .

נעשה היום, יו' ג' ז"ך תמוז דהאי שתא תי"ו למ"ד לפ"ק.

נא' יצחק ליפמנ'[377] פ"ה, ונאם אברהם חתן רא"ש[302], ונאם זעלקי היילפרן[237],

[374] Doc. 40, 43, 94, 132. [374a] Shutters.

[375] May be identical with ישכר בער בן אברהם סנ"ל; cf. note 247.

[376] Or שיחניס; cf. doc. 22 and 219.

[377] May be identical with יצחק בן ליפמן אפטיר, mentioned in doc. 13. If this is so, it would show how a stranger who in 1647 and 1650 received the right of temporary stay in Poznań, rose in some 20 years to become the mayor of the month.

ונאם יחיאל מיכל בן ר"ה רא"ד, ונא' שמואל צורף סג"ל, ונא' משה בן לא"א הרר יונה כץ[310], ונא' משה בן לא"א צבי, ונא' יעקב אברהם אהרן ר"י פיש מזיא[309], ונא' הקטן שמואל בן מוהר"ר יהודא זצ"ל אשכנזי, ונאם נפתלי הירץ חרו"פ[378].

הועתק אות באות מגוף הכתב אשר ניתן לכמר יוסף סג"ל הנ"ל.

.281

בס"ד

עדותינו נאמנו מאד, שבמוסכם כלנו יחד האלופים רוזני' מנהיגי הקהל יצ"ו אחד מאתנו לא נעדר מכרנו להאלופים היקרים הנקובים בשמותם כאן והמה האלוף מוהר"ר איכל יצ"ו וגיסו האלוף מהור"ר פנחס דיין והאלוף הר"ר ליזר יצ"ו ח' [חתן] ר' הירץ יצ"ו, מכרנו הבית שהית' מקדמת דנא של האלוף מוהר"ר חיים משאכטשאווי[379] עם שאר אחיו. מצריה מהבית הנ"ל המה מסוימים שעומד ברחוב האבני' בין הבית של ר' ליב פרצי' ז"ל ובין הבית של כמר יאקב פאקשר[234], הבית הנ"ל עם כל חדריה וכיפות ומרתף ועם כל זכיותיה השייכים לבית הנ"ל . . . מכרנו להאלופים . . . ועוד אחרת. קבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו כל אחריות ועירעור שיבא על הבית הנ"ל הן מפריצים והן מגלחות עבור איזה חוב או בגין מסים וארנונית מהבית הנ"ל מחויבים אנו והבאים אחרינו לסלקם ולפצותם מששה עשר שנים עד היום הזה ועוד שתי שנים להבא מהיום סך שמונה עשר שנים . . .

יום ה', ד' ימים בחודש אב תיו למד לפק.

.282

החדר קטן תחת הדרגא למטה על הארץ בבית הקהל שיירו לעצמם החדר ההוא ולא מכרו עם הבית שמכרו לר' יושיע ולר' בנימין חזן ור"י שמש ויאקב שמש[380] ולר"מ דרשן סל, ומהיום ועד סוף שלש שנים רצופים נדרו להאלוף כמהר"ר משה דרשן סל יצ"ו להשתמש בו בחדר הנ"ל כחפצו ורצונו ואחר שלש שנים הנ"ל יחזור לחזקת ורשות הקהל והרשות לקהל לעשות בו כחפצם ורצונם.

לעדו' כתבנו לפנקס היום יום א', ו' ניסן תח"ל.

.283

על דבר החלוק של עובי החומה שבין חזקת החצר של הקהל יצ"ו ובין האלוף כמהר"ר משה בן מהר"ר יושע כץ[317], שהקהל יצ"ו בקשו לקחת בחצר נגד כל עובי החומה ומהר"ר משה כץ הנ"ל טען נגדם, בכן מצאנו פשר שעובי החומה

[378] Doc. 342. [379] Probably Sochaczew.

[380] Here is apparently meant יעקב בן הירש; cf. doc. 378.

יתחלק לארבע חלקים ונגד שלשה חלקים שייך בחצר להקהל יצ"ו וחלק רביעי שייך בחצר למהר"ר משה כץ הנ"ל.

נעשה היום יום ד', ד' אלול תיו לפק. נאם משה בן מהר"ר ישעיה מנחם זלה"ה נקרא משה ר' מענדלש[381], וכה דברי יצחק אייזיק בן מוהר"ר יהונתן זלה"ה[382] פליף, ונאם מאיר בן הר"ר אליקים זצ"ל[383], ונאם משה בן לא"א מוהר"ר אלי' זלה"ה ונאם משה בן לא"א הר"ר אברהם הלוי ז"ל העליר[384].

הועתק מלה במלה מגוף פסק וח"י הגאון בכח ב"ד הנ"ל. נאם המעתיק יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זצלה"ה.

.284

על דבר אלף ומאתים זהו' פו', שנתערב האלוף כהר"ר מענדל פלאצקר[240] נגד הפריץ שרימסקי לשלם לו מאה זהו' ביריד פוזנא בתמוז שי"ן צדי"ק ואלף ומאה זהו' ביריד תמוז שצ"ב לפ"ק מחמת פשרה חזקת הבתים שקנו ממנו בסך הנ"ל, ע"כ כל הבתים שהיו שייך להפריץ הנ"ל משועבדים לאפותיקי מפורש להרר"ם ודינו כדין פריץ וכשיגיע הז"פ הנ"ל מחוייב כ"א ליתן תיכף סך המגיע עליו כפי משמעו' הפסק שביניהם. ומי שלא יפרע את חלק המגיע עליו כנ"ל לזמן הנ"ל אז הבית שלו בחזקת וברשות כהרר"ם לצמיתות ולחלוטין לעלמין והרשות ביד כהרר"ם לעשו' עם הבית ככל חפצו ורצונו ושום אינש אל ימחה ביה מן יומא דין ולעלם.

ולמען תהיה זאת לעדה ולראיה להאלוף כהרר"ם כתבנו זאת זכרון בפנקס הקהל יצ"ו. היום יום א', כ"ב תמוז שפ"ח.

.285

הנה אמת נכון הדבר אודות הבית, בית אבנים אשר היה של הערל בעטשקא[311] אצל בית של יורשי אברם ר' עקיבש[312] ונכתב בפנקס דמתא בערכאות שלהם שהבית הנ"ל עם כל השייך לו הוא של הקצין כמר יודא[241] בהק' ר' יוסף; הנה אף שכתוב כן בפנקס דמתא שהוא שלו בכללו, מ"מ אין הדבר כן ככתבו כהוויתו, כי כל החצרות השייכין לבתי ישראל מאחוריהם הן הן של בעלי בתים ההם, המה האלוף הותיק מהר"ר יודא ליב יצ"ו בהר"ר ישראל[385] והאלוף כהר"ר משה לוי

[381] Rabbi in Poznań 1638–41; Perles, *MGWJ* 1865, p. 91; LL 35, 55; Lewin, *JJLG* IX, 398; cf. also Halperin, 490.

[382] Perles, *MGWJ*, 1865, p. 91; Halperin, 35.

[383] Cf. doc. 327, note 428.

[384] Doc. 375.

[385] Apparently יודא ליב ב"ר ישראל מקראקא, cf. note 193.

בר לוי הכהן[262] וכמר צדוק בר יוסף[386] והבית שגר בו בנו וואלף קראקווור ז"ל וכהר"ר מאיר חתן יודא הנ"ל, החמשה חצרות כאשר הם עומדים בגבורותיהם וכותליהם המפסקין ביניהם כ"א שייך לבתים של הנזכרים, כי הם הם שנתנו את מעותיהם בעדם וקנו אותם בדמיהם והרי הם שלהם ממש לצמיתות ולחלוטין עלמין, ככל אופן שהבית שייך לכמר יודא הנ"ל כן שייכין החצרות להם בכל עוז ותוקף שבעולם ואין לכמר יודא ולא לשום אדם בעולם שום צד זכות בעולם בהם . . .

היה זה היום יום ו', ח"י תמוז שין צדיק לפ"ק. נאם צבי הירש בר יצחק ז"ל, יוסף כץ פרובשט[324], ונאם ליב ר' שמעונש[243], ונאם יצחק אייזיק בן לא"א מהר"ר אברהם ז"ל היילפרון, ונא' משה בן לא"א הגאון החסיד מוהר"ר יושע ולק כ"ץ ז"ל מלבוב[317].

.286

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו מכרו בעלי חובותיו של כמר יודא בר שמואל[322] זצ"ל, הנקרא יודא פעטלצר, להאלוף כהר"ר יוסף בן כהר"ר מנחם מענדל ז"ל[271] את כל החלק בית האבני' של כמר יודא הנ"ל, אשר יש לו פה ק"ק פוזנן בהבית אבנים שהיתה מקדמת דנא של הקצין כמר בנימן ר"מ זצ"ל הידוע במיצריו, והיינו השייך לחלק הנ"ל הבית החורף הגדולה למעלה דרגא אחת עם הבית שלפני בית החורף הנ"ל ועוד בית החורף אחת גדולה שהיא שני דרגאות למעלה היא שהיתה של גיסו כמר יאקב בן [משולם] פייווש קינד והכפה למטה על הארץ בבית אבני' הנ"ל המרתוף שתחת הבית אבני' הנ"ל וכל החדרים וכל זכות וזכיות השייכין להחלק הנ"ל, את הכל לאשר לכל מכרו הב"ח הנ"ל במכירה גמורה שרירא וקיימ' להאלוף כהר"ר יוסף הנ"ל לצמיתות ולחלוטין דלא למיהדר ביה מן יומא דנן ולעלם. וכבר סילק את כל דמי המכירה הנ"ל תיכף ומיד עד גמירא ועד פרוטה אחרונה. והקהל יצ"ו החליטו בהחלטה גמורה להאלוף הנ"ל את כל החלק בית אבנים הנ"ל והבעלי חובותיו של כמר יודא הנ"ל קימו וקיבלו עליהם לפצות לסלק את כל ערעורי יהודים שיגיע ויבא על חלק הבית אבני' הנ"ל, אבל ערעורי ערלים לא קבלו עליהם לפצות ולסלק בשום אופן, ועל תנאי ואופן זה נעשה מכירה הנ"ל וככה קיבל עליו האלוף כהר"ר יוסף יצ"ו הנ"ל שהב"ח אינם צריכין לפצות ולסלק ערעורי גוים. והנה מעתה ומעכשיו כל חלק בית אבני' הנ"ל הוא של האלוף כהר"ר יוסף הנ"ל לצמיתות עלמין, למכור להשכיר להחליף וליתן במתנה ולעשות בו ככל חפצו ורצונו ושום אינש אל ימחא ביה לעולם.

לזכות וליפוי כח להאלוף הנ"ל אמרנו להעלות לזכרון בספר היום יום א', ז' למנחם תי"ו אלף לפק.

[386] Probably identical with צדוק בן יוסף בינוש doc. 356.

.287

על דבר סך ארבעה מאות זהו׳ פו׳ שחייב הנעלה כמר זונוויל בר שלמה סג״ל יצ״ו לכמר אהרן סרסור לשלם ביריד טורן שבט ת״ג, והן המעות שנשאר חייב מדמי מכירת הבית החורף שקנה מכמר אהרן הנ״ל ונדברו והותנו ביניהם בשעת המכירה שסך ארבעה מאות זהו׳ הנ״ל יעמדו ביד כמ׳ זנוויל הנ״ל או ביד שאר אינשי מהמנ׳ או ביד הקהל יצ״ו להעלות עליהן רווחים, והקרן והריוח יהיו על סילק ערעורים הסוחר רעיק מפרואן שטאט שיש לחוש שמא היום או מחר יש מחר לאחר זמן, שיבא הסוחר לערער על הבית החורף הנ״ל. בכן כהיום הזה הלוה הנעלה כמר זונוויל סג״ל סך ארבעה מאות זהו׳ הנ״ל להקהל יצ״ו להעלות עליהן רווחים כנהוג והקהל יצ״ו קבלו כל סך ארבעה מאות זהו׳ פו׳ הנ״ל עד גמירא ועד פרוטה אחרונה ויעלו על רווחים ביד הקהל ויהיו בידם למשמרת לצורך סילוק ערעור הנ״ל, לעדות ולראיה כתבנו זאת לפנקס.

נעשה היום, יום ג׳, י״ט אדר ת״ג לפק. נאם נפתלי הירש [הירץ] גינצבורגר פ״ה[274].

.288

מאה וחמשים זהו׳ פו׳ מזומני׳ נתנו הקהל יצ״ו ליד כהר״ר שאול בן ר׳ וואלף פלאצקר סגל מעות כמ׳ אהרן בן זונוויל סמטור שיש ביד הקהל יצ״ו לצורך משפט הסוחר רעיק וכמ׳ אהרן ידור בביתו של כהר״ר שאול ס״ל הנ״ל בק״ק סווערזעניץ ג׳ שנים ובאם שיהא צורך מעות למשפט רעיק אזי מחויב כהר״ר שאול הנ״ל להחזיר המעות להקהל יצ״ו תוך זמן זה כל אימת שירצו וכמ׳ אהרן מחוייב לעקור דירתו מביתו.

לזכרון כתבנו לפנקס יום א׳, י״ט שבט ת״ג לפק.

סך מאה וחמשים זהו׳ הנ״ל קיבל כמר אהרן הנ״ל מר׳ שאול הנ״ל. עוד נתנו הקהל מאה זהו׳ ליד כמר אהרן ס״ה ר״ן זהו׳ ממעות הנ״ל ומחויב להחזיר סך הנ״ל לצורך משפט כנ״ל והבית שקנה מכמר אלי׳ בק״ק סווערזעניץ משועבד על הנ״ל באשר [עם] מעות הנ״ל קנה הבית הנ״ל.

יום ב׳ טבת ד״ת לפק.

.289

ביו׳ א׳ ד׳ ניסן תל״א לפ״ק הלכתי בתורת התראה מהאלופי׳ הקהל יצ״ו לכהר״ר משה ר׳ אבי׳ משווערין שלא יקנה מכהר״ר יעקב מק׳ קאליש את הבית שהי׳ של אביו העומד אצל הבית ר׳ אברהם ח׳[תן] ראש[302] ברחוב האבני׳ ואם יקנה או יתפשר עמו אף בחשאי ובמסתר אזי כל הנתינ׳ והוצאה שיוציא יהי׳ כזורק אבן לים . . . נא׳ אברהם בלא״א הר״ר מאיר זצלה״ה שמש פה פוזנן אצל הקהל יצ״ו.

.290

בעצם היום ההוא בא האלוף הנעלה כהר"ר ליב[282] בן המנוח האלוף המרומם מוהר"ר ר"א רא"ש ע"ה לפנינו הקהל יצ"ו ובקש מאתנו ח"מ הקהל יצ"ו יעיינו ויפקחו בדבר אשר נמצא כתוב דף רט"ז עבור הפתח הפתוח מהכיפה אשר לצד רחוב האמצעי משנה תמימה שנת ת"ל לא יפתח הפתח ולאחר השנה הנ"ל יקרבו היורשים של כמוהרר א"ש ע"ה משפטן לפני הקהל יצ"ו ויצטרפו אליהם הגאון מורינו ורבינו האב"ד יצ"ו ושני דייני הקהילה יצ"ו ועל פיהם יקום הדבר . . . . ועלתה המוסכם ונזרקה מפינו שהרשות ניתן להאלוף כהרר"ל יצ"ו בן מוהרר א"ש ע"ה הנ"ל ולבאי כחו ולשארי היורשים ולבאי כוחם לעשות שם חנות ככל אות נפשם והפתח יהא פתוח כל ששת ימי המעשה ויהא יציאתם וביאותם דרך הרחוב . . .

יום ה', ד' ניסן תל"ב לפק.

.291

A. לאחר מכירות הפלאץ הנזכר למטה עשה כהר"ר מאיר מעשה והרחיב גבולו' לצד הפלאץ לגבול השייך לכומרים, והנה כאשר שידועה הסכנה עצומה וחמירא סכנתא כנרשם בפנקס וכאשר ראו הקהל יצ"ו את הגדר אשר פרץ מקדמת דנא ועשה גדר חדש והרחיב את גבולה . . . . .

B. בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה קדושה יצ"ו ואחר מהם לא נעדר מכרו בעצם היום הזה את הפלאץ שהיה שייך מקדמת דנא להאלמנה הינדה בת המנוח יודא מוכם ע"ה להנעלה כהר"ר מאיר בן יודא פרעגר[387] בעד סך ארבעים זהובי' מרצונם הטוב ובנפש חפיצה וכבר סילוק את כל דמי המכירה תכף ומיד עד גמירא ועד פרוטה אחרונה והקהל יצ"ו החליטו להר"ר מאיר הנ"ל בהחלטה גמורה . . . .

היום יום ב', כ"ז חשון תל"ה, לפק.

.292

עלתה במוסכם כל הקהל יצו, שכל מי שיוליך שבעה טובי העיר לבנין תיקון הבתים יתן להם שמונה עשר זהו' ומזה ישלמו ג"ג [ג' גדולים] לשמש שלהם; ומפסק דין שיפסקו בין איש לרעהו בענין הבנין יתנו חמשה עשר גדו' ביחד ולא יותר. ובאם שיהי' איזהו דבר גדול ויצטרפו אליהם דייני העיר או אחד מהקהל יצ"ו היושבי' בשלחן יתנו מפסק זהו' אחד ולא יותר.

יהי' לחוק ולא יעבור ולמזכרת מהיו' ומעלה. למשמרת חקקנו בספר יו' ה', גל עיני ואביטה למב"י [תכ"ו?] לפק.

[387] Doc. 227.

.293

עלתה בהסכמת כל הקהל יצ"ו, שקודם כל יריד ויריד מחויבי' הקהל יצ"ו לעיין ולפקח איך ומה לשלם החובו' שחייבי' על הירידי'. ואם שיעלה המוסכם שבני קהלתינו ילכו על הירידי' והקהל לא ישלחו מעות על הירידי' כפי כל הסך שיעלו כל החובות הירידי' ויחידי קהלתינו החתומי' בגין הקהל כפי פנקס החובו' יצטרכו לשלם ע"י כפיות, אזי גם שאר בעלי סכומו' עשירי קהלתינו שיהיו על הירידי' מחויבי' לסייעם בפרעון הנ"ל מה שיגיע על חלק כ"א ואחד לפי ערך הסכו'[388]. והרשות להיחידי' החתומי' בשביל הקהל לכוף את שאר בני קהלתינו שיה' על הירידים לכוף ולנגוש בכל כפיות ונגישות שבעולם עד שיתנו את חלקם לפרעון הנ"ל ואח"כ מחויב הקהל לפצות ולסלק את היחידי' החתומי' ועכ"פ הסכומו' שיגבו בהיא שעתא הרשות להחתומי' לנכות במה שיפרעו כנ"ל ואין כח ביד הקהל למחות נכוי הנ"ל . . .

היו' יו' א', טו"ב למנחם תי"ו זיי"ן לפק.

.294

בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל עדה הקדושה ובתוכם הגאון האב"ד ס"ל[389] ואלופי' לב"א [ל"ב אנשים] יצ"ו עלתה בהסכמה א':

כל בעל בית יהיה מי שיהיה, הן עשיר הן עני הן שיסע ליריד טורין הסמוך הן שלא יסע ליריד הנ"ל, מחויב ליתן עשרה זהו' לתשלומין פרעון סוחרי' של יריד הנ"ל וסך עשרה זהו' ינוכה מן סכומו' שלו שיוגבה מהיום.

כל מר ומר שימאן ויסרב ולא יתן ערך סכום שלו מה שיניחו עליו לב"א [ל"ב אנשים] יצ"ו ליתן ביריד טורין דהאידנ' מפי רוב הקהל יצ"ו אשר יהיו שם ביריד הנ"ל, אזי הרשות לקהל יצ"ו אשר יהיו ביריד הנ"ל למסור אותו ליד הסוחרי' ולהגיד בזה הלשון: בייא אים ווערשטו סך זה קריגן.

האלופי' קציני' כהר"ר בער סל[247] וכמהר"ר יצחק רופא יצ"ו[390] יסעו וילכו לוואייוודא להשתדלות הקהל יצ"ו הידוע . . . ומהיום הזה אינם חייבי' האלופי' הנ"ל לילך וליסע לשום שררה להשתדלות הקהל יצ"ו עד שילכו ויסעו שארי' אלופי' מקהל בכלל מקודם.

[388] In later years, with the degeneration of the financial situation of the community, the administration refused to take any obligation with respect to sending money to fairs for the payment of debts, and those debts paid by community members at the fairs were only partially refunded by the community (LN I, 15, 17–18).

[389] שבתי [שפטיל] בן ישעיה סג"ל הורביץ was rabbi at that time (Perles, *MGWJ*, 1865, pp. 91 ff.); cf. also note 301.

[390] יצחק בן מנחם מנלה בכרך רופא; *JJLG* IX, 375; Koczy, XIII, 226; doc. 63, 92, 146, 147, 156.

האלופי' לב"א יצ"ו שבעו שבועה הנ"ל, הן שרגילין לילך ליריד הנ"ל והן שאינ' רגילין לילך ליריד ויהיה פה בקהילתנו שיעמדו ויסייעו את אנשי קהילתינו שהלכו ונסעו ליריד הנ"ל בכל נפשם ובכל מאודם ואפי' מגלימא דעל כתפאי באם שיבא עליהם ח"ו איזה סיבה ביריד הנ"ל עבור הקהל יצ"ו.

כה עלתה יו' ד', י' שבט תי"ג לפק.

.295

הנעלה כהר"ר הירץ חתן ר"א דיין יצ"ו סילק את הקהל יצ"ו מחוב גיזבריך[391] מכל וכל, הן גוף החוב הן הוצאות שעלה עליו, ולא נשאר חייב לא משוה זוז ולמעלה ולא משוה זוז ולמטה ואפי' פחות משוה פרוטה, הכל סילק עד גמירא ועד פרוטה אחרונ' בכן פטור ומסולק לגמרי מהקהל יצ"ו מחמת חוב הנ"ל . . .

יום א', ח' אייר תי"ו וא"ו לפק.

.296

בס"ד

התעצמו לפנינו האלוף התורני מוהר"ר יחיאל דיין סג"ל[392] עם האלופי הראשים הרוזנים מנהיגי הקהילה יצ"ו בדבר התלאה אשר מצא אותו, שנלקח ממנו סך רב ועצום עבור חוב הקהל יצ"ו[393] ותבע אותם להחזיר ולשלם לו וטענו מה שטענו ובתוך טענות התשובה היה שלא נהנו מזה כלום מאחר שלא נכתוב שום קבלה על החוב שלהם. פסקנו שהאלופי' הקהל יצ"ו ישלמו להאלוף מוהרר יחיאל דיין שלשה מאות זהו' ולנכות אותן ש' זהו' ע"י המסים, דהיינו כל המסים שעברו עד היום, גם המסים משנה זו, ינוכה מכל וכל ומשנת פסח תכ"ד לפ"ק ינוכה לו חצי מסים והחצי השני יתן מזומנים, אכן אם יהא באפשרי להשתדל שיכתוב הסוחר צעליקוב"ר[394] קבלה על השט"ח של הקהל יצ"ו . . .

יום ה', כ"ג סיון תכ"ג לפק. נא' הצעיר יואל סג"ל[395], ונא' משה יהודא זעלקי מגזע היילפרון[237].

הועתקתי מגוף הפסק יום ה', ו' אייר תכ"ד לפ"ק. זעלקי היילפרון.

[391] Giesbert Wilhelmson; cf. doc. 155.

[392] Doc. 132, 353.

[393] As early as 1657 Christoph Zelikhofer and his cousins from Vienna arranged to seize in Breslau a number of Poznań Jews to be held for the debt of the Poznań community (J. Landsberger "Schulden der Judenschaft in Polen" *JJLG*, VI, 268; Weinryb, *Studies*, 29). In later years the property of Polish Jews was seized in Breslau, Thorn, and other places because of the debts of the Four Lands Council or of the communities (LN I, 21 ff.; cf. also Halperin, 105, 112; Breger, 29; PML, 274; cf. also above doc. 293–294).

[394] Zelikhofer.

[395] Probably identical with יואל דיין, doc. 366.

.297

A. העתק מגוף הפסק שנפסק בין האלופי' מנהיגי הקהל יצ"ו ובין הר"ר אברהם חעלמיר עבור שטען שיש לו חוב אצל הקהל עבור צעליקובר. פסקנו אחד מן האלופי' קהל יצ"ו ישבע פא"ה נגד היקר כהר"ר אברהם חעלמיר, איך שאינם יודעי' משום חוב שחייבי' הקהל יצ"ו להרר"א עבור מה שלקח ממנו צעליקובר ביריד טורן, או ישבעו שיודע שהיה לו חוב רק שאינו יודע אם פרעו לו האלופי' הקהל או התפשרו עמו הקהל יצ"ו שהיו באותן הימים . . .

יום ג', כ"ח אדר תל"ז לפק.

B. אנחנו ב"ד ח"מ עשינו פשר דבר בין האלוף כמוהר"ר ליב בן האלוף מוהר"ר שמואל צורף סג"ל ובין הנעלה כהר"ר אברהם חעלימיר בגין העיקול אשר עשה כמוהרר ליב הנ"ל; הפסק שנפסק שהאלופי' הקצינים מנהיגי פוזנן חייבי' לשלם להנעלה כהרר"א קע"ז זהו' בכן מזה יהא להר"ר אברהם שני שלישים ולמהר"ר ליב שליש אחד . . .

יום ד', ז' אדר שני תלזיין לפק. נאם הצעיר יוסף דרשן[396].

.298

בס"ד

בעצם היום הזה באו לפנינו האנשים אשר תמידין כסדרן הולכים על הירידים לברעסלא ובקשו מאתנו להורות להם הדרך אשר ילכו בו, באם שיוכלו לילך לברעסלא יריד הבע"ל ויהא יציאותם וביאותם לשלום . . . מבעלי חובות צעליקובר והסוחר פריי"אר[397] אשר מור' עולה על ראשם שלא יוכלו לצאת ידי חובותם ביריד הנ' הבע"ל. והנה השבנו להם דבר, שיהא להם בטוח נכון הדבר בעשה אחת משתי אלה, או לשלוח עכ"פ חמשה מאות לתשלומין צעליקובר ולתשלומין פרייאר יעשו אותן אנשים ערך ביניהם עד סך מאה ר"ט מ"ט [רייכש טלר מעות טובות] ואף גם אותן האנשים אשר יושבים בביתם ושולחי' מעותיהם ליריד מחוביי' ג"כ ליתן לפי ערך מעותיהם אשר היו שולחי' ליריד ומן המותר יותן ריוח להסוחר. ובאם שהסוחר לא ירצה ליקח שלשה מאות זו' מ"ט [מעות טובות] אזי יותן ריוח להסוחר מכל הסך עד היריד השני ואזי ישלח הקהל ר"ן זו' והאנשים אשר יהיו ביריד יעשו ערך על ר"ן זו' לתשלומין פרייאר.

ועלתה במוסכם חרטנו בחרט אנוש למען שיהא לב האנשים בטוח נכון לכל בעבר. כ"ד, יום ו' משפטי' תל"ח לפק.

ובאם שאיזה אנשים ילכו קודם היריד, אזי גם המה מחויב[ים] ליתן לתשלומין הנ"ל.

[396] יוסף ב"ר שלמה preacher and *dayan* in Poznań. *MGWJ* 1865, p. 121; *JJLG*, IX, 411; Lewin in *Feilchenfeld Festschrift*, p. 35; LN, I, 17, Halperin, 515; doc. 143, 380.

[397] Freyer; cf. also Breger, 29.

.299

ע"ד המאה זהו' שהוציא הקהל יצ"ו על הוצאו' מדינת מרק[398] עלתה בהסכמת כל הקהל יצ"ו שסוחרי מדינה הנ"ל מחוייבי' לשלם תכף ארבעי' זהו' דהיינו, עשרים זהו' פו' מחמת יריד ורנקבורט העבר ועשרים זהו' עבור יריד ורנקבורט הסמוך, ועל הקהל לעקל את סוחרי יריד הנ"ל ולא להניח אותם לילך על היריד עד שישלמו במזומני' הארבעים הנ"ל עד גמירא ואח"כ עליהם לשלם בכל יריד ויריד ורנקבורט עשרים זהו' פו' מזומני' נגד תשלום כל סך מאה זהו' הנ"ל קרן וריוח שעולה עליו עד תשלום כל החוב.

לזכרון בפנקס נכתב יום א', ז"ך תמוז תי"אל.

.300

על דבר העזבון של הר"ר קאפיל מהראדנא, שלקחו אותו הערנים דעיר טורין תחת ידם ורשותם ונרשם בפנקס שלהם ואח"כ מסרו את העזבון הנ"ל ליד האנשים היקרים האחד כמ' משה בן הר"ר שלום ומשניהו הר"ר אליעזר בן מהר"ר דוד מהארדנא והם יתנו אותו ליד האלמנה של הר"ר קאפיל הנ"ל, ועל זה נכנסו ערבים היקרים הקצינים מנהיגי ק"ק פוזנן נגד הערנים שיקיימו האנשי' הנ"ל שליחתם ויתנו העזבון ליד אשת המנוח הנ"ל, וכן עתה באו כמ' משה וכמ' אליעזר הנ"ל והודה כל אחד בפנינו איך שהם מחוייבי' להביא כתוב וחתום מן ערנים ק"ק (ה)ארדנא שקיימו שליחתם ומסרו העזבון ליד האלמנה הנ"ל.

ולמען שלא יהיה האמת נעדרת כתבנו לעדו' לראיה יום ב', ט"ו שבט ש"צ לפק פה עיר טורן ביומא דשוקא. נאם שמואל הקטן כ"ץ דיין[399] דעיר טורין, ונאם מתתי' בלא"א הר' משה כץ דיין דעיר טורן לע"ע.

העתקתי אות באות מגוף הכתב היום יום א', כ"ח שבט ש"צ. נאם יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש ז"ל דק"ק פוזנא.

.301

צעקה על [the name is crossed out] גדלה ע"ד למעלה הכצעקתה הבא אלינו וגומ', על אשר לא שמר לעשות מה שמוטל עליו כמשמעות הפסק המבואר בדף שלפני זה[400] והן היום... ועלתה בהסכמה שכמר... יהא בבל

[398] Mark Brandenburg. The Elector [Kurfuerst] of Brandenburg again in 1650 permitted the Poznań Jews to attend the fairs in Frankfort /O (LL. 49, 89–90); cf. also S. Stern, *Der Preussische Staat und die Juden* I, 1 (Berlin, 1925), pp. 4, 51; Breger, 19–20). The expenses mentioned in this document probably arose out of the efforts to gain this permission.

[399] Doubtful whether identical with שמואל בן יואל כץ who signed doc. 306.

[400] Here is probably meant doc. 63.

יראה ובבל ימצא בבית הסוחר לוק"ש ארב, הן [אצל] הסוחר עצמו הן אצל בניו וסופריו, ומכ"ש שאינו רשאי להשכין סחורות שלו אצלם, הן אצל הסוחר עצמו הן אצל בניו וסופריו לא הוא בעצמו או גירי דיליה מהיום עד אחר יריד לייפסק בשבט שצ"א לפ"ק... ובאם ח"ו כמר... לא יהא נזהר ונשמר לעשות לקיים תוקף פסק זה אחת דתו שכל ירידים לייפסק יהיו לו אסור באיסור גמור לבא לשם ויהא לו אסור להתעסק בשום עסק משא מתן של סוחרי לייפסק...

היום יום ד', י"ב אייר שין צדיק.

נמחק בידיעת הפרנסי'. יצחק בכרך רופא, ונא' יודא ליב מקראקא, ונא' יוסף ר"מ[271].

.302

להכתב זאת בספר הזכרון, שבהתאסף יחד כל אלופי' הקהל יצ"ו העמידו לפניהם את ר' מרדכי חתן ר' נחמן קויל והוכיחו אותו על פניו בתוכחת מגולה על אודות הדרכים מקולקלי', שנוסע לירידי' בידים ריקניות רק לצוד ציד להביא בהקפה[401] ומתחייב עצמו כמה וכמה אלפי' אצל סוחרי' שלא כדרך התגריי' ובלי שום משא ומתן, אשר כמה וכמה צרורות דנזיקין נתזין הימנו שיהי' חלילה כבד לשאת ולא עמד בתוכחתו. ובכן עלה במוסכם כל הקהל והחריצו משפטו, שר' מרדכי הנ"ל לא ירים ידו ורגלו לבוא על שום יריד בדרכים מקולקלי' כנ"ל להמציא הקפה, רק בדרך משא ומתן מקח וממכר באמונה כדרך שאר תגריי' נאמני', אבל בגין הקפות נאסר עליו באיסור מוסיף ואיסור כולל בל יראה ובל ימצא. ואם יעבור אזי אחת דתו שאבד עירנות שלו וכלה גרש יגרש מקהלתינו הוא וכל אשר לו ולרדוף אותו עד חרמה. וכל הדברי' האלה נאמרו ונשנו לו מפי האלופי' הקהל יצ"ו בהתאספם יחד בתורת אזהרה והתראה גמורה, שלא יועיל לו אח"כ שום תירוץ ואמתלא.

נכתב בספר, היו' יו' א', כ"ז ניסן תו"ם לפק.

.303

כמ"ה נחמן האט ביקענט מיט זיינר פרוא פר דען עלצטין האלוף כהר"ר יוסף פרנס[402] יצ"ו אודות החגורה וואש דער הער יאן קרעמיר מעשיר שמיד האט פר זעצט גיהט אצל אלמנת כהר"ר זעליג כץ ז"ל, דז דאש חגורה מוזהב איז איין וועק

[401] In Lithuania, an ordinance of 1623 prescribed intervention of the community administration when commodities were taken on credit in cases where the purchaser was believed to have no intention of paying (PML, p. 7). In Poznań buyers of this sort were [1648] excluded from the fairs (LL, 88–89). Later, [1675] credit purchases made at the fairs required permits from the community representative (LN I, 15).

[402] Probably יוסף פרנס פרובסט כ"ץ, cf. note 324.

קומין[403] וכן האט כהר"ר נחמן דען הערין הנ"ל עשרים זהובי' גינעבן אונ אויף דאש מותר זאלין מפשר זיין איין ערל אונ' איין יהודי, אוב כהר"ן ווערט אים ניט קענין ווידר איין זוא איין חגורה מוזהב צו שטעלין איין זקוק' אונ' ב"ל כ"ג משקלה אונ' ווען כהרר"ן איין זוא איין חגורה צו שטעלט מוז דער הער יאן ך' זהו' ווידר געבן.

נעשה יום ד', ער"ח אלול ש"ץ לפק. נאם יוסף יוזל במהר"ר מרדכי סופר ושמש זלה"ה.

הנה אודות ההיזק וניזק שיעלה ויגיע לאלמנת הר"ר זעליג מחמת המשכן הנ"ל מחוייבת האשה חנה אשת חיים חייט אלם לסלק מכיסה כל ההיזק ועל זה נתעכב בעיכוב האלופי' פרנסי' יצ"ו הקאבריץ והתיבה וכל מה שבתוכה שהוא בכיפה של יאקב קליסעטלר[404] ואני הייתי השליח ועל ידי נתעכב.

כל הנ"ל יום הנ"ל. נאם יוסף יוזל בהר"ר מרדכי סופר ושמש זצ"ל ה"ה דק"ק פוזנן.

הנה אמת שידעתי גם ידעתי באמנה וגם כמר אליעזר שמש יצ"ו[405] גם הוא יודע שהחגורה הנ"ל היה ביד האשה הנ"ל משכן בעד שלשה עשר זהו' פו' והיא מכרת בעד י"ט זהו' וחצי. לעדו' כתבתי וחתמתי יום הנ"ל. יוסף יוזל הסופר.

.304

הדבר יצא במוסכם כל הקהל יצ"ו: המלוה על משכנות של פריץ ע"י יהודי והיהודי נוטל יותר על המשכן מאשר הפריץ חפץ בו, מחויב המלוה ליתן המשכן לפדות להפריץ כפי הסך שקיבל הפריץ והמלוה יתבע המותר מיהודי ותקון זה כבר יסוד מוסד פה קהלתינו כמשמעו' הפנקס וכהיום הזה נתחדשו . . .

יום ה', כ"ו סיון שצ"ז לפק.

.305

ואחר שרע"ה ראינו גורל המכשלה הזאת אשר תחת ידינו בקהילותינו, אשר רבים מתעסקים בעסק צו ווייזן[406] הלוואות לפריצים ולגוים מהמקום ורבים כשל יכשלו והמה סרסורי עבירה, באשר שהמה הולכים ומשתדלין הלוואות מגוים והמה ילוה ואנו יורדים מטה מטה ולא נשאר מחיה בקרב הארץ ומעט מזעיר אשר היה בקהילותינו באו ונחו בגוים ע"י הלוואות לפריצים ולנכרי תשיך ובמרבית ניתן אוכלינו ויראו כה וכה ואין איש אשר יבא לקהילותינו לשום יהודי להלות והמחיה

[403] Has been lost.

[404] Or יעקב קלעטשלר; cf. Halperin, 108; above doc. 216, note 266.

[405] There were apparently in Poznań two beadles by the name of אליעזר; one אליעזר ב"ר שמעון כ"ץ שמש and the other אליעזר ב"ר שמואל כ"ץ שמש; doc. 25, 26, 47, 243, 327, 353; note 222.

[406] To act as middleman, brokerage.

נתקלקל ע"י איזה אנשים רעים אשר אמרו באו ונחיה בגוים... מי אדון לנו. וכל הלואות, הן מה שהפריץ רוצה להלות או מה שרוצים ללות המה סרסרים מגוים וזה מעות אשר לא יוכל לתקן וחסרון אשר לא יוכלו להימנות אשר ע"כ אמרנו לעשות סדר בענין [ה]הלואות ככל תוקף ועוז ובחרם שמהיום והלאה לא יעשה כן במקומינו.... [תכ"ט?]

.306

A. על הנ"ל ראו כן תמהו אשר חדשים מקרב באו שכמה אנשים נוטלים בתורת אויף גיזעצט מן גוים[407] ונותנים לגוים אחרים למכר, באופן זה באם שבא יבא שום פריץ לקירזניר[408] גוי ושאל ישאל עם [אם] יש לו למכור אותו סחורה והסחורה אשר חפץ יחפוץ הפריץ ימצא ביד אותו קירזניר גוי אז האיש הלך ילך ובא יבא ברינה נושא הסחורה מקירזניר אחר ונותן הסחורה לקירזניר הראשון אשר הפריץ היה אצלו ועושה שתי רעות כאשר יראה לעניים ואו"י מ"י יחי"ה משומ"ו אל"ה[408a] ועל יד זה הגוי עולה עלה...

יום הנ"ל, טבת תכ"ה ל'.

B. בעצם היום הזה רעה ראינו שאיזה אנשים מקהילותינו לא שתו על לבם לכל הנזכר מע"ל [מעבר לדף]...., הוסיפו סרה ליקח מעות מפריצים ליקח צמר והצמר מניחים תיכף לחדר הפריץ... באשר שהפריץ לקח הצמר והוליכה לברעסלא... אזי ענש יענש כל האיש אשר יעשה בזדון חמישים אדומים לפדיון שבוים...

כתבנו יום א'... נאום שמואל בן מוהרר יואל כץ ז"ל פ"ה.... בן ר' יהודא ליב ז"ל.... היילפרון. [תכ"ה?]

.307

A. באשר שראינו כמה וכמה מכשולים וחירופים וגיזומי', אשר אנו שומעים מאנשי רשע מהמקו' ופוערים פיהם לבלי חוק אודו' הצו ווייזר[409] וכן שקלנו וטרנו בדבר בצירוף מ"ו אב"ד יצ"ו[410] ואסרנו באיסור גמור בחוק ולא יעבור שלא יעלה על לב האחד מקהלתינו יצ"ו יהי' מי שיהי' שלא יוליך שום קונה הן פריץ או שאר סוחרי' וקונים לאיזה חנויות [חנויות] הן של גוים והן להבדיל לחנוניו' ישראל.

[407] Also in Lithuania taking wares on commission from non-Jews or from strangers was forbidden (PML, 4–5, 39). In Cracow the ordinances of 1595 prohibited procuration between non-Jews (Balaban, *JJLG*, X, 312).

[408] Furrier. [408a] Num. 24.23.

[409] This regulation is cited by Breger on p. 14.

[410] The rabbi at that time was ר' יצחק בן אברהם (Perles, *MGWJ* 1865, pp. 91 ff.; LN I, 16; LL 94; PML, 299; Halperin, 143 and *pass*; below doc. 364; cf. also note 187.)

אמנם אם יפגע איזה קונה לאיזה איש מבית אחיטע[410a] לרחוב של ישראל יצ"ו אז מותר להוליך אותו הקונה לחנונו' של יהודים ולא לשום גוי; זולת זה אסור להוליך הקונה לשום חנונו' בקנס ובחרמו' אשר לא יוכל שאת אשר יענש כאיש אשר גורם נזק ומסכן הקהלה יצ"ו ולא חס על גופינו וממון של ישראל. וגם הבעל חנות ישראל אשר יתן צו וויזר געלט לאיש אשר דרך חוץ למסילה ולשיטה הנ"ל יחול עליו החרם מלבד עונש כסף אשר יושת עליו.

והמעט ההיתר צו ווייזונג הנ"ל לא יהא מותר כי אם לבעל הבית, אבל לנערים אסור אף ההיתר הנ"ל באיסור גמור.

B. נושאי סחורות לבתים[411] אסורים בחרם לילך בשווקים ולבתים סביב השוק, כי אם לפארשטעטן[412] ולאחורי הבתים ברחובו' קטנים אשר אחורי השוק, שלא יהא אוושא בדבר . . . [ת"ל]

.308

תורף הכרוז שהוכרז בב"ה עבור הסרסרי' ממעו' פריצי'.

הקהל יצ"ו לאזן מודיע זיין, דז עס איז איין תקנה מאז ומקדם, דז דיא לייט דיא צו וויזן מעות מפריצי' טארן ניט מין נעמן סרסרו' אז איין חצי זהו' ממאה אונ' ווען עש דער פריץ לאשט טאר ער ניט מין נעמן אז ז"ג וחצי מכל מאה כמבואר בפנקס הקהל, בכן מהיום איז מן דיא תקנה ווידר מחזיק אונ' לאזין דא גוזר זיין בחרם יב"ן [יהושע בן נון] ובכל תוקף דז קינר זאל עובר זיין, דהיינו דער לוה טאר ניט מין געבן אונ' דער סרסור טאר ניט מין נעמן אונ' זאל קיין ערמה ותחבולה העלפן, דהיינו ער וועלט אין געבן דרך תקנה או שאר ערמות ותחבולו' זאל ניט העלפן; ווערט אינר עובר זיין ווערט מן אין קנסן אונ' שטראפן אז אינר דער עובר איז חרם יב"ן וכל העם ישמעו ויראו.

הוכרז ביום השבת מטות ומסעי ת"ו ל'. נכתב לזכרון בפנקס.

.309

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ"ו עלתה בהסכמ' אחת, ששום סרסור לא יטול יותר מז"ג וחצי[413] סרסרות מאבן צמר. ובאם שאיזה סרסור יטול יותר מסך זה, אזי יוקנס בקנס גדול כאשר יושת עליו בפלילים, ועכ"פ אינו רשאי אותו סרסור לסרסור שום סחורה בעולם אצל זה הסוחר עולמית. גם לרבות הסוחר יהודי אינו רשאי ליתן יותר מסך ז"ג וחצי הנ"ל, ובאם יבוקש הדבר וימצא

[410a] מחוץ = outside.

[411] A royal decree of 1667 prohibited peddling in homes (Leitgeber, 89); cf. also doc. 70.

[412] Suburbs.

[413] The ceiling on commissions generally was set, in Lithuania, at ½ a Zloty per 100 (PML, 8).

שהסוחר יתן יותר מסך הנ"ל יוקנס כאשר יעמיסו עליהם ראשי מנהיגי הקהילה יצ"ו. ולמען תהיה זאת לעדה לזכרון לפנינו תמיד כתבנו זאת בספר למען יעמדו ימים אין מספר.

היום יום ו', י"ב כסליו שפ"ט לפ"ק.

.310

... [בצירוף ה]גאון האב"ד נרו[410] אשר נבחרו למצוא תקון ודרך ישר בענין הריבית לאזן מודיע זיין....

... קורם גניזן אונ' האבן משא ומתן גיוועזן בענין הרבית, דז מיר זעהן דז זיך הנכסים מטושטשי' זיין בעו"ה אונ' דיא גאולה איז זיך מעכב והחטא ועון הרבית הוא גרם לזה, בכן האבן זיא גיהאט איין תקון גימכט בהסכמה אחת כמבואר בפנקס זה דף קס"ח, אך לפי הנראה אין רוב הצבור יכולין לעמוד בזה מכמה טעמים בכן כדי שלא תנעול דלת בפני לווין האבן זיא זיך ווידר מאסף גיוועזן ועל אפם ועל חמתם משנה גיוועזן לטובת המלוה והלווה.

וראשית כל לאזן זיא דעם עולם מזהיר זיין דז מהיום והלאה זאלן אלי הלוואות בהיתר גימכט ווערן בקרן וריוח כנהוג, כדי עש זאל איין שטר עיסקא זיין ואפי' איין הלוואה לפי שעה בנתינת ריוח זאל בהיתר גימכט ווערן בשטר דווקא.

וקול ענות שמעו, דז די סרסורי עבירה נעמן איין ממרני פון איינם יחיד אונ' איז כולל קרן וריוח אונ' פר קויפן זיא וזה הוא איסור גמור בכן זאל דאש ניט מין גישעהן דיא ממרני זאל הקדש לגבוה זיין זולת אנדרי חרפות אונ' ביישי' דז מן ווערט אין אן טון אונ' דיא סרסורי עבירה דיא עובר האבן גיוועזן זיין אויף גיצייכנט ווערן [אונ'] איר עונשים ליידן כפי פעולתם.

און האבן זיא גזעהן דז עטליכי שרייבן דען יתר בטחון ניט אין דער ממרן איין, אך הלטן דעם בטחון ביזונדר אונ' זיין אין ניט מזכיר אין דיא ממרן, דאש זאל ניט מין גישעהן בעונשים גדולי' וקשים, כי איכא למיחוש לכמה ערמות ותחבולת. ואם יעבור ולא יכתוב הבטחונות בממרן אע"פ כן יהיה נחשב כאלו נכתבי' הבטחונות בממרן אונ' אויב דער ב"ח מעכט איין בורח זיין מוז דער מלוה דען בטחון ארפ רעכנן והמותר הוא כשאר ב"ח.

איין הלוואה דיא גימכט ווערט לחצי שנה י"א זהו' ממאה[414] ולא יותר ולשנה כ"ב זהו' ולתקופת השנה חמשה זהו' וחצי קיין חלוק ניט איין מלוה בשטר אדר קויפט איין ממרן הן מתושבי קהלתינו או מבני המדינ' יצ"ו.

[414] Here the interest rate is the same as in 1639 (doc. 105). The ordinance of 1674, however, speaks of 18 Polish Groszy per week, which was the rate set by the Four Lands Council (LN I, 15; Halperin, 146). In Lithuania the maximum interest rate was one Polish Zloty weekly per 100 Zloty, later 25 and 20 Polish Groszy (PML 145, 166, 174; cf. also LL, 89; Breger, 30 ff.)

בירידי' מתחלת היריד עד סוף היריד מאג דער מלוה נעמן איין זהו' ממאה בכל שבוע.

הלוואת דיא גימכט ווערן קודם היריד סמוך לו ע"מ [על מנת] לשלם ביריד הוא הדין הלוואת דיא תוך היריד.... אחרי בואו לביתו מיריד זאל זיין באופן זה ווען דיא הלוואה על ג' שבועות איז.... מכל מאה בשבוע אחת ומן ג' שבועת עד ששה שבועת טו"ג מכל מאה בכל שבוע ומששה שבועת ואילך דינו כמלוה על חצי שנה ליקח יג"ג וחצי ולא יותר. [תל"ו?]

.311

היום יום ה', כ"ה אדר שפ"א בהתאסף ראשי עם יחד וצרפו אליהם עד שהייתה עדה שלימה, גם צירפו אליהם קצתן מהדייני' יצ"ו לחזק הענין פה שיהי' לחוק ולא יעבור וכיתד בל ימוט; באשר ראו שהשכירות של משרתת העלו בדמים עד בלתי שיעור, ע"כ התאספו יחד למצוא תקנה לדבר ולמיגדר מילתא על צד היותר טוב, ואחר העיון ומשא ומתן שביניה' עלתה הסכמתם והצמדתם יחד שלא יתנו לשכירות משרתת לאשה כ"א בזמן הקיץ אחד עשר זהו' פו' ולזמן החורף שנים עשר זהו' פו' ולבתולה יתנו שכירות לזמן הקיץ שבעה זהו' פו' ולזמן החורף שמונה זהו'; ולא יועיל שום ערמה ותחבולה בעולם להתנדב לה בגדי פשתן או קעלניש[414a] או דורנו' לפורים רק הכל יהי' בכלל השכירות הנ"ל. וזה יהי' בחרם הגדול ובעונשי' ובקנסות להבעל הבית ולמשרתת. אך ורק אם ישכירו משרתת שנה תמימה, אז יתנו לאשה עשרים וארבעה זהו' פו' לשנה תמימה ולבתולה ששה עשר זהו' פו'[415] ולא יותר עם הכל בכלל כנ"ל בלי שום ערמה ותחבולה בעולם בעונשי' ובקנס כנ"ל. ואם יהיה לבעל הבית איזה בן או חתן שידור אצלו, אם יהי' מאוכלי שלחנו אז יכול להוסיף לה על שכירות חצי זהו' לכל זמן, ואם לא יהי' מאוכלי שלחנו אז יכול להוסיף לה זהו' אחד לכל זמן בעונש ובקנס כנ"ל.

.312

שכירות משרתות ומשרתים וכן גניבת ואבידת מה שנגנב לבעל הבית הכל כאשר לכל יקוב ע"פי הממונים, ועכ"פ הבעל בית לא יקנה למשרתתו שוך[416] ופנטאפלין[417].

הלא הוא כתוב ג"כ בתקנות. כלי זמר בשבת לא יהיה דווקא גוי אחד לאפוקי ב' גוי' כלי זמרי' ומכש"כ יותר בקנס גדול [כ"ו ניסן ת"ו].

[414a] From Cologne (Produced there or bought there).

[415] In Lithuania the ceiling wage for unmarried domestic help was 10 Zloty per year (PML, 32). In Cracow, domestics accepting more than the ceiling wage were fined by loss of their wages and being forbidden to work for the next five years (Wetstein, *Kadmoniyoth*, pp. 15 ff.).

[416] Shoes. [417] Slippers.

.313

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה שלימה יצ"ו עלה בהסכמתיהן אשר שום אשה לא ילכו על ירידי טורן ודנצק ולא על שום ירידים גוים[418] רק על ירידי גניזן הרשות להן לבא.

ולמען תהיה לחוק בישראל כתבנו לזכרון בפנקס היום יום א', ט"ו תמוז תי"ו אל"ף לפ"ק.

.314

בענין הצעקה הבאה אלינו מרבים מבני הקהילה אשר גדלה צעקתם בדבר איסור החילוף מטבעות ויצא הדבר, שהקהל יצ"ו יבררו עשרה אנשים יצ"ו: ג' מהאלופים דייני', ג' מרחוב, ג' מהקהל, ובראשם הגאון אב"ד יצ"ו[410] ועל פיהם יקום דבר . . .

הנה אנחנו המבוררי' מל"ב אנשי' בצירוף ר"מ ואב"ד דקהילותינו יצ"ו מצאנו בענין החילוף, שאיסור גמור להחליף מטבע של כסף להרוויח[419] ואין חילוק בין עני לעשיר, ואין היתר שום חילוף כי אם לצורך קניית הסחורו'; וגם מי שנזדמן לו, דהיינו שלקח מעות טוב בעד הסחורו' שלו שמכר מותר להחליף. ולהרוויח אינו אסור אלא כי אם בין גוי לגוי או בין גוי לישראל, אבל בין ישראל לישראל הכל מותר אפי' להרוויח. והאיסור הנ"ל אינו כי אם עד ר"ח תמוז תכ"ט ובר"ח תמוז הנ"ל יפקחו עוד הט' האנשי' המבוררי' הנ"ל אם לבטל התקנה או לחזק אותה.

.315

צעקה כי רבה היא עלתה לפני קהל ועדה יצ"ו על האנשים שיש להם משקל גדול ברחוב היהודים ושוקלין עליו כמה אבני' בפעם אחת; והצעקה הנ"ל הוא מחמת שני טעמין, האחת שעירני המקום מרנני' על שמקלקל הכנסת משקל העיר, והשנית שאינו מכוון למשקל העיר וכמה סכסוכי' וקלקולי' הגיעו מזה; אשר ע"כ עלה המוסכם שאין רשות לבעלי משקל שברחוב לשקול לגוי יותר מן י"ב ליטרות

[418] The object was to preserve chastity. We find similar ordinances concerning the prevention of improper conduct in Lithuania (PML, 84, 257). We also find preoccupation with these problems in the rabbinical literature of that epoch טורי זהב על יו"ד סי' רס"ז סעי' ו'; בית הלל על אבן העזר סי' כ"ב סעי' ה'. Cf. also M. Kasover, *Yivo Bleter* XV, 188–189; I. Rivkind, *Zukunft*, February 1933, pp. 110 ff.

[419] The prohibition to deal in coin exchange was repeated many times at the beginning of the 17th century in Poznań and elsewhere (LN II, 8–11; PML, 19–20). In the 1660's, the restrictions were to a certain extent relaxed. Cf. also PML, 308.

בפעם אחת והיותר מחוייב להביא לבית משקל העיר. ואבני המשקל שיש להם יותר מן יב"ל יטמינו ויהא אצלם בבל יראה ובבל ימצא.

היה זה יום א', ה' טבת שצט"ל.

.316

המעד שענק כמר ליב[420] בן ר"ג קדוש וכמ' צדוק בן ר' יוסף בינוש[421] וכמר יואל חתן עקיבא נשבעו בנקיטת חפץ בפני קהל ועדה יצ"ו, שלא ימכרו שום מי דבש נקרא מע"ד לשום ערל, כדי שישתה הערל בבית החורף שלהם או במרתוף שלהם או לפני המרתוף שלהם או בכל מקום ברחוב יהודים, אבל יכולי' ורשאין למכור לערלים מעד שישא לביתו וישתה בביתו של הערל, אבל בענין אחר אסור לגמרי ועונש רב כדין העובר על השבועה.

נעשה היו', יום ו', אך טו"ב לישראל שי"ן צדי"ק זי"ן לפק, פה ק"ק פוזנן.

.317

והן היום בעצם היום הזה נמנו וגמרו, ששום בעלי מלאכה צורפי' לא יעשו מלאכתם באש ברחוב היהודי' כי אם מחוץ למחנה הנזכר, וזהו יהא לחוק ולא יעבור [שפ"ד].

ע. תעודות נוספות (Additional Documents)

.318

בעצם היום הזה עלתה במוסכם כל הקהל, כמה בנים והבנות, אשר נולדו להאלוף מוהר"ר יוסף רייז מלמד . . . אין להם חזקת עירנות פה אתנו . . .

נעשה יום ה', כ"ו ניסן תל"ז לפק.

.319

בס"ד

ע"ד בקשת כהר"ר ליב חתן ר' לעזיל ס"מ בדבר שהשתדך לאחותו הבתולה את המשורר כהר"ר דוד, ובכן ביקש מהקהל יצ"ו ליתן להם חזקת עירנו' בק"ק פוזנ', ועלתה בהסכמת אלופי הקהל יצ"ו בצירוף יחידי סגולה מבני ישיבה יצ"ו ושארי יחידי סגולה מאנשי קהילתינו שלא יהא להם חזקת עירנו' ושלא יהא החתונה שלהם בק"ק פוזנ', ק"ו שלא ליתן להם לדור בק"ק פוזנ' . . .

יו' ג', כ"א טבת תל"ב לפק.

[420] Probably identical with ליב מעד שענק mentioned in doc. 356.

[421] Doc. 356.

.320

בהתאסף ראשי' פרנסי' וטובי' ומנהיגי' נמנו וגמרו כולם כאחד ע"ד האיש אחד, אשר בא לקהלתינו ולהסתפח בנחלתינו ולדור במחיצתינו ושמו כמר משה בן האלוף מהרר ארון מק"ק פילא, והוא חתן האלוף המרומם מהר"ר ליב שמש מקהלתינו יצ"ו, ובאמת אבד עירנות שלו כפי התיקון הפנקס שלנו, אך ורק ברוב הפצרות ובקשות האלוף חמיו הנ"ל וצירוף לזה זכירות חסדי אבות שלו עלה במוסכם כל הקהל יצ"ו שיתן הוא עשרים זהובי' במזומני' קדימה דהיינו עשרה זהובי' תכף ומיד ועשרה זהובי' אחר יריד טורין ג"מ תל"ה לפק. נוסף על זה נעשו ערבים קבלני' בעד כמר משה הנ"ל, הלא המה אלו האלופי' האנשים הנקובים בשמותם: האחד הוא חמיו מהרר ליב הנ"ל והשני כהרר הירש חתן ר' דוד צורף[248] ע"ה והשלישי הוא כהר"ר יאקב בן רא"ד[422] ע"ה . . .

היום יום א' שמונה ימים בחודש כסליו תל"ה לפ"ק.

היום יום כ"ג סיון תל"ו הקריבו האלופי' מן הקהלה לפניהם את האלוף מוהרר ליב וכהרר יאקב בן ר"א דיין[?] והתרו בהם, שיתנו השגחתם על כמר משה הנ"ל, שילך בדרך טוב שלא להתחייב עכשיו כי מידם יבוקש. וכתבנו לזכרון יום הנ"ל.

.321

האלוף כהרר דוד מגלוגא, אשר בא לקהלתינו קודם חנוכה תל"ד לפ"ק לדור כשאר אנשי קהילתינו, באשר שזה כמה שני' נתן פה עירנות, ועלה במוסכם כל הקהל שמהיום ר"ח שבט תל"ד עד ר"ח אייר תל"ד פטור מליתן שום נתינות להקהל יצ"ו רק ברדאן ממשא ומתן, אכן מהיום תוך שני שבועות מחויב ליתן ערוב מספיק על שלשה מאות ז', דהיינו מאייר תל"ד עד אייר תל"ו על שני' שני' מכל שנה מאה וחמשים ז' בגין נתינות שלו להקהל יצ"ו חוץ ברדאן, או יתן רק ערוב על מאתיים ז' וחמשים ז' יתן מיד וחמשים ז' יתן מיד אחר פסח תל"ד.

בעצם היום לטוהר, היו' יו' ב' ח"י אייר תל"ה לפק, בא האלוף הר"ר דוד מגלוגא והציע דבריו לפנינו . . . . וכן עלה המוסכם כל הקהל יצ"ו, שהאלוף כהר"ר דוד הנ"ל יתן מן אייר תל"ה עד אייר תל"ו מאה זהו' חוץ ברדאן ובזה הוא פטור מכל נתינות רק גולגולת ארצות מחויב הוא ליתן כנהוג. נכתב בפנקס בידיעת כל הקהל יצ"ו.

.322

היקר כהר"ר אייזק בן כמר יאסמן עמד לפני העדה יצ"ו כדי לעשות לו סכום והנה עלתה בהסכמ' כל העדה יצ"ו, אם שכהר"ר אייזק יצ"ו הנ"ל יעמוד בכאן עד אחר שילכו מכאן אנשי קהלתינו ללובלין יריד גראמניץ הבע"ל, אזי יתן לסכום ארבעה זהו' פו' או ישבע על מה שיש לו כדינא ולפי שבועתו יעשה

[422] ר' אברהם דיין; cf. doc. 15.

לו סכום מהאלופי' עיני העדה יצ"ו, ואם שילך מכאן בזמן הנ"ל אזי הסכומו' שיוגבה ביני ביני עד זמן הנ"ל יעמוד על הקהל אם שיהא צריך ליתן לזה או מה שיתן הכל יקום על פיה' . . .

יום א', ט' שבט שצ"ד לפק.

.323

אמת הדבר, שהיקר כמר אברהם בן מהר"ר שמואל יצ"ו מחעלם חתן הנעלה כהר"ר דוד צורף לעסלר שילם להקהל יצ"ו קודם שהלך מכאן לגור בק"ק חעלם כל מה שהיה מגיע על חלקו לתשלומין חובו' הקהלה יצ"ו ולא נשאר חייב כלום.

לעדו' למען יעמדו ימי' רבי' נכתב לפנקס היום, יום ג', טו"ב אלול שצ"ג.

.324

היקר כמר אליעזר בהר"ר יצחק משווערין חתן האלוף הוותיק מוהר"ר שמואל בועז סג"ל זצ"ל פרע מה שהגיע על חלקו לתשלומין הקהלה תיכף אחר חתנותו ולא היה פה אתנו רק ימים אחדים והלך לדרכו מכאן עם אשתו וביתו לגור בק"ק שווערין, בכן פטור מליתן כלום לתשלומין הקהלה רק מעות חזקת עירנות יתן כנהוג לפי פנקס הערנות ולמען תהיה לעדה נכתב לפנקס.

היה זה היו', יום ד', ר"ח אלול שצ"ה לפק.

.325

היום יום ב' ז"ך אדר הראשון תי"ו יו"ד לפק בהתאסף ראשי עם יחד וכל העדה יצ"ו עשו חשבן צדק, בדבר החוב שחייבי' הקהל להבתולה מהוללה היתומה אידל בת המנוח האלוף מוהר"ר משה במהר"ר יצחק אייזק ש"ק זצ"ל וניכו לה כל הסכומו' שמגיע עליה עד היום עד גמירא ועד פרוטה אחרונה . . . והנה הסכימו כל הקהל יצ"ו, באם שירצה הנעלה כהר"ר ישעי' סג"ל המקושר לישא היתומה הנ"ל לעקור דירתו מכאן הרשות בידו ויתן לתשלומי הקהלה שמנה מאות וחמשה ושלשים זהו' פו', ואז הרשות נתונה לו לצאת מכאן בשמחה ובשירים ואז ישאר החוב סך שמונה מאות זהו' פו' שמחוייבי' הקהל לשלם לה בלי פקפוק ונוסיף ע"ז יחתמו לו הקהל ממרני בח"י [בחתימת ידם] על סך מאתים זהו' פו' לשלם אחר כלות שתי שנים ובזה פטורה היתומה הנז' ומסולקת מהקהל מכל וכל . . . .

.326

האלוף כהר"ר יוסף בן מהר"ר דוד בנימנש יצ"ו[296] הלך לתפוש ישיבה בק"ק בריסק דקוייא[423] ונכנס אביו האלוף כמהר"ר דוד יצ"ו בערבות תחת בנו הנ"ל,

[423] Cf. doc. 15 where, in a similar case, the administration freed the individual from taxes for 10 years.

וכל מה שיכירו הקהל יצ"ו שיתן סכומות אזי יתן הוא בגין בנו הנ"ל תיכף ומיד בלי חלוקי'. ככה נתקשר כמהרי"ד יצ"ו ויקבל עליו כנ"ל לעיני העדה יצ"ו וע"מ כן הניחו את כהרר"י בנו לילך מכאן.

ולמען תהיה לעדה כתבנו לפנקס לזכות ויפוי כח הקהל יצ"ו. היו', יום ג', א"ך טוב לישראל אלול השצ"ט לפ"ק.

.327

ואציגה לפניכם תכנית וצורת הפסק אשר על ידי חריפא סכינא נפסק בין האלופים וקצינים העומדים חוץ לקהלה ובין האנשים היושבים תוך הקהילה[424]...

בדין ודברים שבין האלופים וקצינים מנהיגי ק"ק פוזנן[425] הדרים עכשיו חוץ לקהלה ובין הדרים תוך הקהילה פסקנו, מאחר שראינו שלע"ע אין שעת הכושר מחמת רעש מלחמה ורעש העיפוש ב"מ ע"כ אין הדין נותן להכריח ולכוף אותם הדרים חוץ לקהילה שיחזרו לתוך הקהילה לפי שעה זו, ע"כ הרחבנו הדבר עד ר"ח אלול תט"ו [תט"ז][426] לפ"ק הבע"ל; אם יתן ה' שלום בארצנו, הן מחמת עיפוש ב"מ הן מחמת המלחמה, אז מחויבי' כולם לחזור לתוך הקהילה בלי שום פקפוק בעולם בעונש הכרזת חרם ובכל מיני כפיות בעולם הן בדיני ישראל הן בדיני א"ה שלא להרוס מצב הקהילה הקדושה יצ"ו, ובאם שחלילה לא ישקוט הארץ לזמן הנ"ל מן הרעש העיפוש ורעש מלחמה אז מחויבים לברור ב"ד חדש לעיין בדבר איך ומה יתנהגו. ועכ"פ אין רשות לשום אדם, הן מהדרים תוך הקהילה הן מהדרים חוץ לקהילה, לעקור דירתם מן מדינה זו בעונש חרם הגדול יב"ן. ורשות ביד מנהיגי הקהילה יצ"ו להחמיר על כל מי שיש להם חשד שרוצה לעקור דירתו מן המדינה זו למדינה אחרת ולהשביעו בנ"ח [בנקיטת חפץ] שלא יזוז מן המדינה זו בלי הרשאתם גם להכריחו ולחתום ח"י סתם. כללא דמילתא חלילה לחשוב לשום אדם ולהעלות על לבו להפריד עצמו מן הכלל כולו, לא יאבה ה' סלוח לו. רק לפי שעה זו, לפי מעמד הקהילה בשעה זו, אין בידינו לכוף לשום אדם הדר חוץ לקהילה שיחזור לתוך הקהילה. עד זמן הנ"ל, עד אותו הזמן, אפילו אותן הדרים חוץ לקהילה מחויבים ליתן לפי הסכום שלהם לכל הוצאות הקהילה; וע"ד המאתיים ר"ט[427] שמחויבים ליתן להיענרל וכל שאר

[424] Most of this document has been reprinted by Brann in a note (*Lewy Festschrift*, 377). It is again presented here because of its importance in our context.

[425] Some of the elders also appear to have fled Poznań and lived outside of the community; cf. doc. 140 which stipulates, at the time of an earlier epidemic (1630), the responsibility of those elders who temporarily left the community.

[426] The correction is made by Brann *op. cit.*

[427] According to doc. 131 he received (in 1639) only 200 Zloty; in the budget of the same period (doc. 138), however, 1,000 Zloty is listed.

הוצאות הקהילה כדומה לזה מחויבי' ליתן עד ר"ח אלול תט"ו [תט"ז] לפ"ק, יוגבה שני חלקים ע"פ סכום ושליש ע"פ גלגולת; וכל הגביות והכפיות יוגבו בין בד"י [בדיני ישראל] ובין בד"א [בדיני אומות].

נעשה היום יום א', כ"ט ניסן תט"ז לפק. נא' מאיר ב' הר"ר אליקום זצ"ל מק"ק פילא[428], בנימין וואלף ב' הר"ר זעליק הלוי זצ"ל.

הועתק אות באות מגוף הפסק מהרבנים הנ"ל, היום, יום א' מיום הגבלה [ג' אייר] תט"ז לפק. נאם אליעזר בן מוהר"ר שמואל כץ[405] זצ"ל שמש דק"ק פוזנן, ונאם יוסף בן הר"ר מרדכי זצ"ל שמש היילפרון[428a].

.328

היקר כמר נפתלי צבי[429] חתן כמר ישראל קצב מקהלתינו יש לו חזקת עירנות פה אתנו ק"ק פוזנן הגם שידור בקהלות אחרת מ"מ לא יאבד חזקת עירנות שלו, אך ורק שמחויב ליתן לכאן מעות עירנות כתוקף פנקס עירנות ועכ"פ לא יבא לגור לכאן ולהסתפח בנחלתינו בלתי רשות הקהל יצ"ו . . .

לעדות ולראיה כתבנו לפנקס, יום ו', י' חשון תד"ל.

.329

האלוף המרומם הרב כמהור"ר וואלף אב"ד ור"מ דק"ק סמטור הציע דבריו לפנינו באמ[רו], שלא יש בדעתו להשתקע בק"ק סמטור רק לגור שם לפי שעה מכמה טעמים אשר עמו ורוצה להיות כאחד מאנשי קהילתינו לכל דבר כנהוג, וכן נענינו לו ראשינ' והבטחנו לו שיהי' כאח[ר] מאנשי קהילתינו לכל דבר, הן עסקי מ"מ והן עסקי חלוקת כבוד מן פסח תל"ה עד פסח תל"ו לפק . . .

יום ב', ב' סיון תל"ה לפק.

.330

בהיות שעמד איש רע ובליעל אשר שמו מרדכי רייס ומעשיו כהמן, אשר שמו נאה ומעשיו מכוערים, ופער פיו לבלי חוק נגד הקהל יצ"ו דברים אשר לא ניתן לכתוב, ומרדכי עשה ענין רע ומר ולא דכי"א ודבר על קהלתינו הקדושה להכניס בסכנות חלילה כאשר שמענו מפי מגידי אמת, והנה עלה במוסכם אצל הקהל

[428] He was at that time a refugee from Pila (L. Lewin, "Die Juden-Verfolgungen" etc. 6; M. Brann, *Geschichte des Rabbinats in Schneidemuehl* (Breslau, 1894), 106 ff.; *idem.*, *Lewy Festschrift*, 374).

[428a] May be identical with יוסף יוזל ב"ר מרדכי סופר ושמש.

[429] May be identical with הירש to whom residence rights in Poznań had been refused only one year previously; cf. doc. 55.

יצ"ו שיעקור דירה מקהילתינו על שנה חדא[430], אך ורק שחסינו על כבוד משפחתו ונמחל לו הפעם זה אבל על זאת תקע כפו . . .

נעשה היום, יו' ב' דר"ח חשון תי"ח לפק.

.331

כמ' דוד בן . . . קיבל עליו בח"ח ובשד"א[430a], שלא לבא הנה לדור פה אתנו הוא או אשתו מהיום עד כלות עשרה שנים. יום ה' ד' אייר שס"ו. אכן לא איבד בזה עירנו' שלו לו ולזרעו אחריו.

.332

נשבע כמ' עזר כץ בפא"ה [בפני ארון הקודש], שיהא בבל יראה ובבל ימצא פה ק"ק פוזנן עד ר"ח חשון שע"ה, ובר"ח חשון יכול לבא הנה ולעמוד בפני הקהל יצ"ו ולחלות אותם באם יתנו לו רשות לבא הנה, ויכול לעכב פה שני מע"ל [מעת לעת], ואם לא יתנו לו הקהל רשות מחוייב ליסע מכאן תכף אחר יומים כנ"ל. ככה נשבע בפא"ה ע"ד המקום וע"ד הב"ד בלי ערמה ובלי מרמה, יום ב', י"ט אייר שע"ה.

.333

עלתה בהסכמה להתרות בכמר יודא מוכסן[241] יצ"ו שישלם בעד בנו מענדל[431] הנ"ל מאה זהו' פו' הנ"ל שנ"ח [שנשאר חיב] סכומות, ואם לא ישלם בעדו יאבד עירנות שלו פה קהילתנו.

היום יום ג', יום ראשון חה"מ פסח שפ"ט לפק.

סילק.

.334

בס"ד

A. כמר איצק עיור מסווערזענץ היתז צרורות דאבות נזיקין וגרם היזק לבני קהילותינו יצ"ו בדבר המכס, גילה מסתורין לפני המוכסנים ועל כל פינה יארב כיונים לחפש מטמונים, הסחורות אשר אנשי קהילותינו קונים, ואנשי קהילותינו יצ"ו היו מגלים לו מצפונים, ותיכף היה מגלה למוכסנים, אשר ע"כ יצאנו נגדו בחרבות שנונים, ולקחנו עירנות שלא יהא אתנו נמנים, בתוך עמינו בישראל אשר אנחנו פה חונים . . . .

430 Cf. LL, 71 concerning an expulsion for one year.

430a בחרם חמור ובשבועה דאורייתא.

431 LN II, 15.

ביום ב׳, כ׳ סיון תל״ו לפ״ק. כתבנו ביום הנ״ל.

B. הנה צעקת בני ישראל שמענו אשר עם ה׳ מעבירים על כהר״ר אלי׳ בן הר״ר הירש א״מ וצעקתם הבא אלינו, איך שהוא הולך ומגלה סוד ומסתורים של ישראל להערלים וגורם היזק לבני קהילותינו יצ״ו... אשר עלה במוסכם הקהל יצ״ו שלא יסתפח בנחלאותינו יצ״ו...

היום יום א׳, ערב ר״ח שבט תז״ל לפ״ק.

.335

אותם אנשים אשר משפטם היה חרוץ מן הקהל יצ״ו לגרשם חוץ להקהלה מחוייבי׳ הקהל לגמור על ידם ולגרש ולרדוף אותם ברודף מלא לבלתי השיב ובכל מיני כפיות ונגישות וככל תוקף הפרדאן, הן ע״י יהודים והן ע״י ערלים להבדיל, ובפרט לאותן הנקובים בשמותם ליזר[432] ואברם ושמשון וסימנך אש״ל יתלו באשלי רברבי וכדומה להם; גם להבדיל מתוך הקהילה ולגרש אותם שהבטיחו לעקור מקהילתינו בשעת החופה. [תכ״ט?]

.336

תקנות השידוכים, אשר תקנו האלופי׳ י״א אנשים והתחלות התקנה מר״ח טבת תל״ז לפק.

נער אחד מסווערזענץ שנשא בת הירש געטליר; בן אהרן שנשא בת יואלכי קצב; בן ליזר ראש שנשא בת ליזר פישר; בן ר׳ גומפי שמש[432a] שנשא לבת משה קצב הי״ד; בן יוסף קצב שנשא בתולה אצל יוזפ קצב; בן ר׳ חיים רופא לבת כאלנה ראש; נכד ר׳ שמעון ז״ל בת זלמן פרגיר.

הכרזנו בכל בתי כנסיות, שמהיום עד אייר הבע״ל לא יבא שום אדם להתיר שום חיתון, כי כבר נעשה חיתונים יותר מהיתרם. גם קבלנו עלינו, באם שיעשה עוד שהצדדים יתנו ת״כ...

.337

שני חתוני׳ נעשה פה פוזנ׳ יצ״ו, שהם נגד התקנה אשר אזנו ותקנו הקהל יצ״ו ל״ב אנשים ובהסכמת המאור הגדול מוהר״ר חיים נר״י[196], הן הנה אחת היא האלמנת פייוול אורגליר ז״ל שנישאת לבן האלמנה העניש מווראניק ואחת בת ר׳ יחזקאל בן ר״ג מלמד שנתדווג לבחור מסמטור, והנה כל צד וצד משני צדדיו לשני

[432] May be meant ליזר קנין ניסר about the expulsion of whom doc. 168 deals.

[432a] Doc. 392.

חתוני' הנ"ל תקעו להשמשים כפם, להר"ר יעקב שמש[297] ולהר"ר הירש כץ שמש[433], שאל ידורו בכאן עד שיהא מותר תקנה הנאסרת בכן רשות יטלו מהקהל אם להעמיר לה' [ם] החופה פה פוזנ'.

נעשה ביריד תמוז שצ"ב לפק.

.338

ביום הזה תקע כפו כמר מרדכי חייט והחתן כמר יוסף ב"ר אברהם המיועד לאחותו של כמר מרדכי הנ"ל, תקעו כפם שניהם יחד, שלא יעלה על לבו של כמר יוסף הנ"ל לירד בכאן אחר החתונה הנ"ל, ואף גם זאת שלא יהי' החתונה ק"ק פוזנא.

י"ט מנחם תכ"ג [?].

.339

על דבר הששה אלפים זהו' שזכה הקצין כמר יודא מוכסן מן האלוף והקצין כהר"ר מענדל פלאצקר יצ"ו, רצו הקהל יצ"ו ממנו שיתן מהן מאה סכומות לפרעון, הנה כמ' יודא יצ"ו בעצמו ובכבודו נתן הדבר על הקהל יצ"ו ונתרצה מרצונו הטוב שיקיים כל מה שיטילו עליו מחמת זה, והנה ע"פ החסד מצאו שיתן תש"ן זהו' תכף לפרעון המאה סכומות וכמ' יודא יצ"ו היה מרוצה לזה.

יום ג', יום ראשון חול המועד פסח שפ"ט.

.340

על דבר הנרשם בפנקס בסכום צעטל אצל סכום של האלוף הר"ר יודא ר"ן שיש דברים בגו וכן לדבר מחדש מסכום שלו, והן היום עמד לפני העדה יצ"ו מחמת זה וביקש האלוף הר"ר יודא הנ"ל את פני הקהל יצ"ו, מאחר שכמעט עבר שני שלישי שנה זו אשר ע"כ יעמיד הדבר עד לשמאים חדשים שיהיו בשנה הבע"ל, ואז ירצה ליתן כל הסכומו' למפרע כפי הסכום שיעשו לו השמא' בשנה הבע"ל, הנה הקהל נענו ראשם לזה ונתפייסו לו להמתין לו בעשיית סכומו' עד לשמאי' בשנה הבע"ל ואז יחוייב ליתן למפרע כפי הסכום שיעשו לו. ולמען תהיה לזכות ויפוי כח לקהל ועדה יצ"ו נכתב לפנקס.

היה זה יום א', כ"ה מרחשון שנת קול רנה וישועה [שצ"ז] לפק.

.341

האלוף כהר"ר זאלקינד יצ"ו נצב וגם קם בפני הקהל ועדה הקדושה יצ"ו והציע דבריו וענה ואמר, שזה כמה שנים יושב בלא טובה, וכהיום הזה נתן לו השי"ת טובה, זיווג הגון בהפרזת הנדן סך שנים עשר מאות זהו' פו' ועוד שמונה מאות זהו'

[433] Doc. 138; cf. also LL, 69.

פו' יהיה שייך לברה מלבד שנים עשר מאות זהו', והיא לא תרצה לבוא לקהילתינו, איך שכולם הן לדעה אחת מחמת שהגרן תהיה חוץ לקהילתינו כי מורא על ראשם פן אפס הכסף בקהילתינו בנתינת מסי', וביקש האלוף כהרר"ז הנ"ל מאתנו לפשר עמו קורם למעשה מה שיתן מגרן שלו הנ"ל ומן המעות שלה הנ"ל . . .

כך עלתה בהסכמ' א' היום, יו' ה', כ"ג טבת לחיים ולשלום [תי"ב] לפ"ק פה ק"ק פוזנן. נא' יוסף בן הר"ר מנחם מענדל[271] זצ"ל פ"ה, ונא' יודא ליב בלא"א הר"ר ישראל זצל מקראק'[193], ונא' יששכר בער בן מוהר"ר אברהם סגל זצ"ל[247], ונא' יצחק בר מנחם מנלה זצל בכרך רופא[390], ונא' יחיאל הצעיר לבית לוי בן מוהר"ר משה זצ"ל מגזע הורוויץ, ונא' חיים בן הק' מהר"ר נח הי"ד[333] זלה"ה, ונא' משה בן לא"א הגאון מוהרי"ף כץ ז"ל מלבוב[317], ונא' דוד בן לא"א החסיר מהר"ר בצלאל זצלה"ה[434], ונא' יצחק[435] בלא"א מהר"ר נחמי' יעקב זלה"ה אשכנזי, ונא' שבתי בן לא"א יהודא ליב ז"ל אילדן.

העתקתי מגוף הכתב שביד ר"ז [ר' זאלקינד] הנ"ל מלה במלה ואות באות עם חתימת אלופי' קהל יצ"ו הנ"ל. נא' מאיר בן לא"א הר"ר משה מימא ז"ל[436] סופר ק"ק פוזנן.

.342

הן היום התפשרו האלופי' רוזני קציני מנהיגי קהל יצ"ו עם האלוף מוהר"ר עקיבא מלמד יצ"ו, דהיינו שמוהרר"ע הנ"ל נתן להאלופי' מנהיגי הקהל יצ"ו מאתיים וחמשי' זהו' במזומנים ועוד נתן חמשים זהו' שט"ח בחתימת ידו לשלם בר"ח חשון תל"ב לפ"ק, סך הנ"ל נתן שלש מאות זהו', ובעד הריוח עצ"ה עפתחמ"ז[437] יהא כמוהרר"ע פטור מכל נתינות הקהל יצ"ו, דהיינו סכומות וגלגולות ומעות זעלניר ומהלואות שלפעמי' שהקהל יצ"ו מטילי' על איזה יחידים להלות להם, מהכל כאשר לכל מה שהקהל יצ"ו גובי' לצורך הקהילה יצ"ו יהא כמוהרר"ע פטור מליתן מר"ח אייר תל"א עד ר"ח אייר תל"ד משך שלש שנים ובעד סך קרן הנ"ל יהא משועבד לו בית החורף . . .

יום ג' ד' מנתם תל"א לפק . . .

יחיאל איכל בלא"א מוהר"ר נפתלי הירץ[236] . . . פ"ה ונא' הק מאיר בן לא"א צבי הירש זל ונאם יעקב בלא"א הר"ר יואל ז"ק ז"ל[438] ונאם שמואל סגל בן לא"א הר"ר יוסף ז"ל צורף, ונאם שמואל בן לא"א מוהר"ר יואל ז"ל [הלפליץ][439], ונאם

[434] Doc. 92.

[435] May be identical with יצחק אשכנזי, who signed a document of the Four Lands Council in 1669 (cf. Halperin, 113).

[436] Kaufmann, *MGWJ*, 1895, p. 91.

[437] על צד היתר על פי תקנת חכמינו ז"ל.

[438] Halperin, 120 and *pass*.

[439] Cf. doc. 272.

זלמן בן אברהם בנימן וואלף ז"ל, ונאם נפתלי הירש חרו"פ, ונא' ישראל משה בן הר"ר שלמה זצ"ל[440], ונא' מאיר בן הר"ר יחזקאל זצ"ל.

כל הנל העתקתי אות באות מגוף הכתב הנכתוב בכתב ידי במוהר"ר וחתומים עליו האלופי' החתומים הנ"ל. יום ד' ו' אלול תל"א לפק.

.343

בפנינו עח"מ באו האלופי' ה"ה האלוף והמרומם והישיש מהר"ר דוד דיין יצ"ו[296] וחתנו האלוף מהר"ר משה כץ והתחייבו עצמם נגד הקהל ועדה יצ"ו בחוב גמור ותקעו כפם לשלם להקהל יצ"ו שמונה מאות וחמשים זהו' מזומנים ביריד טורן חשון תי"ד לפ"ק עבור תשלומין קהילה יצ"ו של חתן כמר נתן הקצין ר' הירש רמ"פ[441] מן נדן שלו והרשות ביד הקהל יצ"ו לתבוע סך תר"ן זהו' מהאלופי' הנ"ל מאיזה מהם שירצו הקהל יצ"ו או משניהם הנ"ל ביחד. אך בזאת נתרצו להם הקהל יצ"ו, באם שיעכב החתן כמר נתן עם אשתו פה אתנו בק"ק פוזנן מהיום עד ר"ח חשון תי"ד ולא יוז מכאן הן דרך ארעי כ"ש קבע הן הוא לבדו וכ"ש עם אשתו עד זמן הנ"ל אזי האלופי' הנ"ל פטורים מחוב תר"ן זהו' הנ"ל ועל הקהל יצ"ו מוטל להוציא תר"ן זהו' הנ"ל מן כמר נתן הנ"ל בתוך זמן הנ"ל . . .

כל הנ"ל נעשה בת"כ בפ"מ ובכל תוקף ועוז דין ממרנות ונאמנו' לכתב זה, יו' א', אסרו חג של פסח תי"ג לפק. נאם ישראל יעקב[297] בן לא"א מהר"ר יצחק זלה"ה שמש דק"ק פוזנן, ונאם אליעזר[405] בן מוהר"ר שמואל כץ זצ"ל שמש דק"ק פוזנן.

.344

עלה במוסכם ווען דער וויין שענק קומט להקהל מן זאל אין זיין יין שטצין[442], זאל הקהל יצ"ו [אין] ניט שטצין ביז ער מקודם איין ממרן בטוח איין ליגט ליד הקהל על ערך מכס יינו ואחר תהיה השומא.

נעשה יום ב', צום גדליה ת"ה ל'.

.345

האלופי הקהל יצ"ו התרו בבני האלוף המנוח מוהר"ר אברהם רא"ש[302] פרנס ז"ל, שלא יקנו ולא ילוו לאחיהם החתן כמר געץ על נחלאתו אשר שיש לו פה בקהילתינו יצ"ו מירושת אביו האלוף הנ"ל כי לא שילם כמר"ג הנ"ל פרעון הקהלה . . .

יו' ג', ר"ח אדר דהאי שתא תל"ה לפ"ק.

[440] Halperin, 144.

[441] Probably הירש בן מענדל פלאצקר; in Polish documents he is called Jeleń. After 1640 he, together with his brother Joseph, became factor of the Polish king and tollfarmer (Koczy XIII, 198, 226; *MGWJ* XIV, 124; LN II, 42; Halperin, 300; above doc. 21, 89, 90, 132.)

[442] Asses.

.346

אמת הדבר שכמר הירש פילר פעטליצר ואשתו מרת הינדא עשו ק"ג אג"ס באשה והדר בעלה הנ"ל וגם כמר אברהם בן מוהר"ר מענדל ח"ר ליב חזן[443] שהוא בן האשה הנ"ל עשה ק"ג אג"ס ושיעבדו את כל נכסיהם להאלופים מנהיגי הקהל יצ"ו, שיתנו להקהל יצ"ו מאתיים זהו' תיכף אחרי מות כמר הירש הנ"ל....

נעשה בפנינו ח"מ היום, יום א', ג' אדר שני תל"ד לפק. נא' ארי' ליב [בן] לא"א שמואל סג"ל[367] ז"ל שמש דק"ק פוזנן, ונא' אליקים געץ בן לא"א הר"ר יוסף יש שמש דק"ק פוזנן.

.347

A. כל בעלי בתים מקהלתינו יצ"ו, הן עשיר הן עני חוץ ממקבלי קצבה, יתנו כסף כפורים מידי שנה בשנה א' רייכש טליר בארבעה זמנים; ואף החזנים ושמשים וסופר הקהלה יצ"ו יתנו נתינה זו והקהל יצ"ו מחויב לגבות בעצמם הנ"ל.

B. מהיום והלאה יוגבה מכס מכל סחורה וסחורה כאשר את כל ונוכחת מבוארים בפנקס מכס ישן אייר שצ"ב ל', והקהל יצ"ו יבררו שבעה אנשים לעיין בפנקס מכס הקדום הנ"ל ויפקחו אם לגרוע או להוסיף על הראשונות; ע"פ [על פיהם] יקום הדבר ודבור על אופניו. [ת"ג?]

.348

תקנות י"א אנשים ניסן ת"ל.

כל בעל הבית, אף גם שבני ביתו מועטין, יתן מאכילה ושתי' מדי שנה בשנה שלשה זהו', מלבד הברדאן הקצב מבשר מחויב כ"א ואחד ליתן בקוטל הויף כבראשונה.

.349

יצא הדבר, שיש לגבות מהבתים והקאמרניקש שמנה מאות זהו' ולזה יתן בעל הבית שני חלקי' והקאמרניק חלק אחד. וזמן הגבי' יהי' בתמוז ואב שפ"ח וזה מחמת נתינת מעות הזעלדנר...

.350

עת צרה היה בסאנדש בחדש מנחם תט"ל עבור שהקהלה נתחייבו לפריצים עריצים סך עצום ורב, והתאספו יחד בצירוף הקהל מאה אנשים אנשי אמת רוכבי ישראל ופרשים והסכימו לגבות הטלה נוסיף הק' סכומו'[444], וההטלה נעשה לערך

[443] Doc. 50, 138. [444] Cf. doc. 127.

סך ס' סכומו' לתשלומין פריצים והצלה פורתא מיה' הווה ובוועד ההוא הסכימו לאלו דברים הנזכרים למטה. וזהו תורף הכרוז שהוכרז בכל בתי כנסיות ביום השבת.

הירט צו קהל הקודש. אלופי הקהל בצירוף קהל גדול עד מאה אנשים לאזין מודיע זיין, דז מן ווערט איצונדרט מארר ומקלל זיין בס"ת אויף די לייט די פורק עול הצבור זיין מעליהם אונ' בנערן איין התרה על החרמות וק"ו המתיר להם יהיה בכלל החרם, כאשר שיש לחוש שיתרבו הפורצי' ולהתפרדות החבילה. אויך דיא לייט דיא גיאן בערכאות של גוים אונ' נעמן גליטן[444a] מהשררות נגד הקהל . . .

.351

בס"ד

עלה במוסכם כל הקהל עם הצירוף והמלוי, שכהיום יוגבה ויוכרז בב"ה [בבית הכנסת] שנים עשר סכומות לתשלומי' החוב טומיצקי[445] ושום יחיד מקהילתינו לא רשאי לדבר נגד זה ומכ"ש שלא ידון שום אדם ע"ז, כי כך הוא תיקון הקהילה. [תל"ב]

.352

נרשמנו זאת לזכרון וקבלנו עלינו הקהל יצ"ו לגבות החמשה עשר מאות זהובי' השייכים לשחורים על ראט"י ג"מ[446] תל"ה לפק ע"י סכומת מספר על כל פנים קודם פורים תל"ה, כדי לסלק המעות הנ"ל.

כך עלה במוסכם אלופי' קהל יצ"ו, היו', יו' ב', ט' כסליו תל"ה לפק.

.353

ע"ד מה שלקחו מנהיגי ק"ק פוזנן אשר נשארו כהיום שם בפוזנן[447] מן היתמי המנוח הר"ר יודא כך וכך משארי אנשים מכסף וזהב וכלי בדיל ונחושת ושאר מטלטלין אשר מצאו בכיפות . . . .

ע"ד עניים שבכל כפר וכפר עבור איזה אנשים שהוכרחו אנשי הכפר לסייע(ם) לפרנסת ביתו ולשכירות הפריץ, וכן מה שהוציאו על עניים לפרנסה ולשכירות הפריץ, וכן מה שהוציאו אנשי כפר עבור איזה אנשים הן ע"י עיפוש ב"מ הן עבור מזונות להפריץ הנ"ל, יוגבה לפי ערך הממון לפי הסכום; אך מה שהוציאו על

[444a] Geleit = safe conduct.

[445] Cf. Kaufmann, *MGWJ*, 1895, pp. 40 ff., 91 ff.; Breger 28, 42; doc. 225.

[446] Installment payable at the fair commencing at the time of the Trium regum, Catholic holiday in January.

[447] Cf. doc. 327.

עניים לפרנסה ולשכירות הפריץ ויהא לזה העני קרובים באותו כפר אזי יעשו אותו כפר ערכה על הקרובים מה שהם יתנו לפי ראות עיניהם עכ"פ לא יוכלו להטיל על הקרובים יותר מחצי' ולפחות ולגרוע בידיהם לפי ראות עיניהם, והיושבים על הערכה יהא אותם שאינן נוגעים . . .

כל הנ"ל נעשה באסיפה יום ד', ט"ו כסליו תט"ז לפק.

העתקתי. נא' שלמה זלמן ב' הר"ר אברהם הקדוש זצ"ל הי"ד, נא' אלי' אשכנזי[263], ונא' יעקב ליבש[308], ונא' משה רופא[152], ונא' שבתי אשכנזי, ונא' יצחק אשכנזי, ונא' נפתלי הירץ, ונא' יחיאל סגל[392], נאו' דוד מ"ש[448], נא' יצחק בן הר"ר טובי' זצל.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב והפסק מהאלופי' הנ"ל, נא' אליעזר כץ שמש, ונא' מרדכי בן לא"א אברהם זצ"ל ש"ץ.

.354

גם בעצם היום הזה עלתה, שהוצאות הרחיים בפסח יהיה חצי מכיס הקהל יצ"ו[448a] והחצייה יתנו היחידים לפי ערך חטים שיהיה לו, כמו שגובין המילנר שכירות שלהם כך יוגבה החצי הוצאו' הנ"ל מחיטי'. מהיום יהיה לחוק בישראל ולא יעבור.

לזכרון למען יעמדו ימים רבים הועל בפנקס יו' טו"ב אדר שי"ן צדי"ק חי"ת לפק.

.355

עלתה בהסכמ' כל העדה יצ"ו לעשות נדבה בראש השנה ש"צ הסמוך, חציי' מהנדב' יהא ניתן לבנין בית הכנסת ק"ק ווראניק[449] וחציי' שניי' יהא נותן למלביש ערומים, באשר שהנדבה שעושים בכל שנה אינו מספיק להלביש הערומי'. וכבר נתננו ממרם על ס' זהו' לאנשי ווראניק בחתימות האלופי' הר"ר צבי הירש והר"ר יוסף פרנס כ"ץ.

היום, יום י"ח תמוז שפ"ט.

.356

A. כמר ליב מעד שענק וכמר צדוק בן ר' יוסף בינוש נכנסו בעובי הקורה והטריחו טרחא יתירה ונתפשרו עם הפאברצ'י[450] והציעו דבריהם לעיני העדה יצ"ו, שקשה להם להוציא המעו' מיד שאר מעד שענק והיותר קשה להם לעשותה

[448] Doc. 28.
[448a] Cf. also doc. 178.
[449] Wronki.
[450] Collector.

עם כל אחד ואחד המביא ריבות וקטטות, וכן השכירו להם האורנדא ההוא שיטלו מכל חביות וחביות חצי זהו' פו' והמעד שענק מחוייב ליתן להם קודם שיעשו מלאכת הדבש ולכמ' ליב וצדוק הנ"ל יש להם כל הכפייות ונגישות על המעד שענק עד שיתנו ערכה הנ"ל.

היה הסכמה זו יום א', כ"ה לחדש מרחשון שנת קול רנה וישועה לפק.

B. הן אמת וצדק שאנחנו קהל ועדה יצ"ו השכרנו המכס של דבש שבקהלתינו ובק"ק סווערזעניץ להנעלה כמר ליב מ"ש והוא יעמוד במקומינו לגבות מכס הנ"ל כאשר יצא בהסכמת אלופי' ט"ו אנשי' יצ"ו. וסך מכס הנ"ל מכל חביות דבש אשר יעשה למלאכה, בין שמשליכין הדבש כמות שהוא לתוך היורה לעשות ממנו מעד או שלוקחין מתוכו המובחר הדבש שקורן זיאם מקודם איך שיהיה, עולה המכס שלשה זהו' מכל חביות. ומכל קווארט זיאם המובא ממקומות אחרי' לכאן למכר יותן גדול אחד מכס מכל קווארט. ומן מי דבש המובא ממקומות אחרי' יותן מכל חביות מה"ג. וחיוב מכס הנ"ל חל משעה שמתחיל במלאכה ואז הוא מחוייב להודיע לכמר ליב את אשר הוא עושה מה וכמה ותכף חייב לסלק המכס ההוא המגיע מאותו מלאכה בלי דחייה ואמתלא בעולם. גם אם ימצא מי שיבשל מעד מדבש צלול שקורין זיאם יצא מאתנו שגם הוא מחוייב ליתן מכס מה"ג מכל חביות מיד שיבשל באם שלא נתן כבר מכס הזיאם, אבל אם נתן מכס הזים פטור אם עושה מהן מעד, אמנם מחוייבים להניח את כמר ליב לעמוד אצל הבישול מעד מזיאם כדי שלא יערימו . . . כמר ליב יחזיק מכס הנ"ל שנה תמימה מיום ליום; והשנה מתחיל מיום שהתחיל השנה מת"י ל' עד תי"א ל' כמשמעו' ההתקשרו' שביד כמר יוסף חתן נחמן בישקז.

.357

הסכמת ל"ב אנשים אייר שצ"ב.

עלתה המוסכם מכס צו געבין מההלואה כפי המכס שיעלה בהסכמת המבוררים שבעה כשרים יצ"ו, דיא זאלין מכין איכות ומהות וויא דיא מכס זאל זיין מהלוואה אונ' בכל סוף שנה, או בכל רביעית שנה, או בכל חצי שנה זאלין די מבוררים האלופי' שנתמנו על כל המכסי' זאלין מקבל חשבן צדק זיין מכל בעלי הלוואת. ובאם דז דער מכס מאיזה בעל הלוואה ווערט ניט מגיע זיין לפי וואש אויף אים קעם לפי הסכום, דהיינו ווען אים כל המכס ווער מחשב נאך דען סכום נאך מעכט מיין אויף אים קומין לפי הסכום לפי המכס, איז דער בעל הלוואה מחוייב ממלא צו זיין עד כדי וואש אויף [אים] קעם לפי הסכום; ואם דז המכס של בעל ההלואה מעכט מין אן טרעפין אז לפי הסכום שלו זאל עש בלייבין לטובת הקהילה יצ"ו אונ' נישט מחזיר צו זיין קינם בעל הלוואה.

השנית כל סוחר איז מחויב מכל פעם אז ער קויפט דיא סחורה מכס צו געבין, הגם דז דער סוחר ראשון האט נוא איין מאל מכס מאותו סחורה געבין.

כל בעל הבית איז מחויב מס צו געבין משכירת הבית פון השכירות וואש ער

מקבל, רק משכירות מאותו בית החורף שדר בו בעצמו הבעל בית זאל ער ניקש געבין, הגם דז איז איין קאמרניק באותו בית החורף. ומס של הבתים זאל זיין כזה, דהיינו באותו בית וואו הבעל הבית בעצמו וואנט זאל ער געבין מס משכירת ההכנסה וואש ער מקבל איז מאותו בית איין שליש, למשל ווען ער איין נעמט שכירת מאה זהו' זאל ער געבין מס אז דער סכום פון מאה וחמשה ושבעים זהו'; וואו דער בעל [בית] ניט וואנט זאל ער מס געבין משכירת אותו הבית דיא חצייה דהיינו ווען ער מקבל איז מאה זהו' שכירת זאל ער געבין אז הסכום משני מאו' וחמשי' זהו'.

ואלה דברים הם כללים וכל הדברים איכות ומהות המכס בפרטי' נעשה על פי מבוררים יצ"ו שבעה כשרים ולזה יש פנקס מיוחד, עיין שם תמצא הנ"ל באר היטב.

.358

בעצם היום הזה עלתה במוסכם כל הקהל יצ"ו, שכל מי שילוה איזה הלואה על בית לדור בו הסך ההלואה יהא יותר מסך שלשה מאות זהובי' מחויב ליתן מן המותר כפי התיקון י"א אנשים. ולמען שיהא למשמרת ובל יהא נעדרת כתבנו היום, יום א' צו את בני ישראל תל"ז לפק.

ומי שלא יהא ידו משגת ואינו בעל סכום, אזי יעמוד על הקהל יצ"ו והמה יכירו וידעו כמה ילוה אותו האיש על בית לדור בו, עם [אם] ילוה ק"ן זהו' או ר' זו' ומהמותר יתן להקהל יצ"ו כפי התיקון.

.359

A. הקצבים מחויבים ליתן המכס זהו' פו'[451] מכל הבהמה הנשחטה כפי תקון הקדום, ומן כל הבהמה החי, דהיינו הבהמה שמוכרין חיים הן פה פוזנן הן על הירידי', מחוייבי' ליתן מכס מהן . . . [ה' אדר ת"ג]

B. הקצבי' דקהלתנו מחויב' מהיום והלאה ליתן להקהל כל העורות מכל בהמות גסות שישחטו יהי' הגסה מה שיהי', רק מבהמות דקות כגון עגלים וכבשים יותן מהם כמאז ומקדם. וגם העורות יושכר לג' אנשים ותשלומין השכירות כמפורש בשכירות הברדאן [תמ"ה].

.360

מכס קצבי' יצא הדבר שיתנו מן בהמה גסה כמאז ומקדם, ומן בהמות דקות וויתרו שליש מכסים דהיינו כבשים ועגלים יתנו ששה גדולי'[451] מכל אחד ואחד ומן טלאי' יתנו החציי'.

[451] Information from other communities shows that in the 18th century the taxes there were higher (Weinryb, *HUCA*, XVI, 196–97).

מכס דגי' כמקדם דהיינו זהו' פו' מכל חביות לנצבורגר.

מכס יין כמאז ומקדם, דהיינו שני גדולי' פו' מכל קווארט. ולעשות כרוזא גדול בכל בתי כנסיות, שכל מי שרוצה להביא לכאן יין ידע שלא ישומו לו היין יוקר יותר על יד"ג [י"ד גדולים] קווארט עם המכס.

מכס מי דבש מכל חביות חזק מה"ג. ויין מתוק לפי ערך החזק וכן מן המובחר לפי ערך.

מכס מאווזי' יתנו הגענזעלערי' מכל אווזה גדול פו'. וכן כל בעל הבית שקונה אוז חיים מחויב שיתן ג"כ גדול ואל ישחט לו בלא קוויט, וכל מי שהוא יתן לשחוט בלא קוויט והשוחט לעצמו בלא קוויט כאלו אוכל נבלות.

וכן אווזי' שחוטי' שקונין מבני מדיני מחויבי' ליתן גדו' פו' מכ"א, ומתרנגול ומתרנגולת יתנו טפ' מכ"א, והשוחט דמתא מחויב לשחוט הכל ע"י קוויטן ולא אחרת [ת"ו?]

.361

מכסים

מדגים מכל חביות לנצבורגר זהו' כנזכר לעיל.

מכל חביות מלח עשרה גדולי'.

הולכי ירידים מחויבי' ליתן תשעה גדולי' מכל עגלה בכל ירידים שבעולם אפי' מירידי שוורים.

מבשר שחוטה יתנו גדול מכל זהוב[452], דהיינו מן ה"ג חלק, מן ה"ג עד י"ג טפל, מן י"ג עד טו"ג חצי גדו', מן טו"ג עד כ"ג ב"ט, מן כ"ג עד כה"ג ה' חלקי', מן כ"הג עד זהו' גדול.

מכל רושמר שיכר חלק, והקונה שני חצאי רושמר יתן ג"כ חלק.

סכומו' שחייבי' הסרסרי' יגבו הקהל על הירידי' ולעקל שכירתם ביד הסוחר. [ת"ו?]

.362

עלה המוסכם מפי האלופים הקציני' ראשי ומנהיגי' וצירפו אליהם יחידי סגולה מן החוץ עד שהיתה עדה שלימה איש מהם לא נעדר ליתן מכס זה, דהיינו מכל חביות מלח עשרים גדולי'[453], מכל חביות הערינג זהוב, מכל חביות לקיש זהוב, מכל חביות דבש הנקרא האניג וואש ער אוש ארביט אויף זיאם יתן מכל חביות שלשה זהובי' פו'.

[452] In Dubno the tax rate was, in 1747, three Polish Groszy per Zloty; in Wlodawa in 1778, 1 Polish Grosz (*ibid.* 191).

[453] The tax rate is twice as high as in the preceding years (doc. 360–361).

נעשה הסכמה זו היום, יום ב׳ ט׳ טבת תי״א ל׳.
מכס של דבש העושין מהן זיאם השכירו לכמ׳ ליב רב״ק[454] ולכמר יוסף נחמן בישקז בסך ש׳ זהו׳ עד פסח תי״א ל׳.

.363

מכס בגדים והתחלה מר״ח אייר הסמוך.
מקאשוך[455] וזאבל[455a] טבין המותר לבני עלי׳[456] יתנו מכל מלבוש שני זהו׳; מקרוטקים ויופין מכ״א זהב; ושאר בגדי משי המותרין וטירקש וטשמלט . . . ומכש״כ מה שמעלה מזה ובגד צמר שקונין [על] האמה בעד ששה זהו׳ ולמעלה ועד בכלל יתנו מכל מלבוש זהב, ומקרוטקיש ויופין מכ״א טו״ג.
ואלה הבגדים הפחותים מהנ״ל בכלל ובפרט יתנו מכל בגד שבעה גדולי׳ וחצי, חוץ ממקבלי צדקה ומשרתות. ותקנה של הבגדי׳ הנ״ל שייך דווקא לאנשים ונשים ולחתניהם וכלות ולא לילדים וילדות.
ותוקף הגזרה על החייטין שאם יוציאו המלבוש מתחת ידיהם טרם שיגיע כתב לידו מנאמני הקהלה שקיבל סך ערך מלבוש ההוא בקנס לחייט להעבירו מאומנתו לעולם ובקנס לבעל בית המלבוש לצדקה בלי מחילה.
ומי שיתן המלבוש לעשות במקום אחר יתן כנ״ל מכל מלבוש. [ת״ו]

.364

העתק מגוף הפסק מהגאון אב״ד יצ״ו ושני פרנסי קהילה יצ״ו ושני בני ישיבה יצ״ו בגין האקצי״ז׳ בשנת תל״ג.
מי שהביא סחורות [עם] קוויטן יתן שני שלישים, מי שהביא בלי קוויטן יתן החציי׳. וגם כל המוכרים בכיפות יתן גם כן החציי׳ אף מה שמכרו ליהודים. ומי שמוכר חוץ לעיר אין צריך ליתן כלום. ומי שמוכר בביתו לבעל הבתים לצורכם מן הסחורת שהביאו פה בלי קוויטן אין צריך ליתן כלום, אבל יושבי חנו׳ שמוכרים לבעלי בתים מחוייבים ליתן כנ״ל; אבל שארי בעלי בתים וכן מוכרי שכר וכן מוכרי דבש וכן מוכרי י״ש וכן הליפר וכן מוכרי יין אין צריכין ליתן כלום.
נא׳ הצעיר יצחק בא״א מוהר״ר אברהם זלה״ה[410], ונא׳ משה רופא, ונא׳ יעקב ליבש[308], ונא׳ משה יהודא זעלקי היילפרן מפוזנן, ונא׳ הצעיר אברה׳ בן מהרר״י[457] זלה״ה.

[454] Cf. doc. 356.
[455] Kożuch = fur, fur coat.
[455a] Zobel = sable.
[456] Cf. doc. 174.
[457] Probably אברהם בן יהודא ליב; cf. above note 265.

גם יצא פסק מהגאון האב"ד נר"ו אודו' סילוק אקציזע מן הצמר הן צמר קיץ או חורף או טלאים ובזה האופן.

דהיינו כל הצמר שיהא להסוחר פה ק"ק פוזנן ומוליכה מכאן למקום אחר יתן אקציזע א' גדול מן כל זהו', הן שיהי' לו קוויט הן [ש]לא יהא לו קוויט; והצמר שקנה במקום אחר ומשם מוליכה למקום אחר, אם יהא לו קוויט מאותו המקום אחר יתן שני טפלים מן כל זהו'; ומן אותן הסחורות הן צמר הן שאר סחורות שמוכר ליהודים ומה שמכר עד עתה ליהודי' יתן המוכר הראשון רביעי' האקציזע והלוקח שקנה ממנו רביעי' האקציזע. ומהיום והלאה מחויב המוכר הראשון ליתן כל האקציזע כפי הפסק שהועתק מפסק האב"ד ושני פרנסי הקהלה ושני בני הישיבה הנז', והלוקחים אינם צריכי' ליתן אקציזע שום פרוטה. ואם ימכור סחורו' לגוים ואותן גוים יתנו אקציזע מ"מ מחויב המוכר ליתן רביעי' אקציזע, ואם ימכור לאותן הגוים שאינם נותנים אקציזע אזי מחויב אותו המוכר ליתן חצי האקציזע כמשמעות הפסק הנ"ל.

נעשה בחול המועד [סוכות] תשרי תל"ד.

.365

בס"ד

תקנות הנעשה ע"פ אלופי' תשעה אנשים המבוררי' ע"פ אלופי ל"ב אנשים, להיות להם כל תוקף של אלופי ל"ב אנשי' המבוררי' בשנת תל"ח לפק.

לגבות מעות פריצים מה שנשאר חייב כל אחד ליתן משנת תל"ה עד היום.

לגבות שלשים סכומות, דהיינו כה"ס קודם ר"ח תמוז, שיהא מוכן ומזומן על ימי אידם יהני' לתשלומי' פריצי' ועוד ה"ס יהא נגבה אחר יהני לשלם להאנשים אשר נותני' הטלה.

אלף זהו' המזומן אשר יש ביד הקהל יצ"ו אותן אלף זהו' שלא ליגע בהם יד רק לתשלומי' פריצי' על יהני . . .

כל הנ"ל יוגבה בשתי כיתות, כת אחת האלופי' ר' ליב ריפ"ש[285] ור' מאיר הנדלש ור' יאקב בראנ"פ ור' זנוול חר"א יגבו סכומות וכופר נפש; כת שניי' האלופי' ר' משה א"ש ור' עקיבא דיין ור' פנחס בר"ו כ"א ור' מאיר ריפ"ש יגבו מעות הטלה כפי הנרשם בהצעטל בח"י [בחתימת ידי] תשעה אנשים ומעות בתים כנ"ל.

היום, יום א', ח' סיון תל"ח לפק. נא' ישעי' פ"ה שפירא[458], ונא' הצעיר אברה' במהרר"י זלה"ה, ונא' יעקב שמואל אשכנזי, ונא' ר' ליב ריפ"ש, ונא' נפתלי הירץ מווילנא.

[458] Probably identical with ישעיה כהן שפירא מפוזנא whose signature we find on documents from the 1680's; cf. Halperin 206, 207, 526 and *pass*.

.366

... [לעשו]ת חשבון צדק עם כל בעל בית אשר חייב להברדאן.

.... לעשות צעטיל לעצמו ולהביא על הצעטיל כל משא ומתן שלו וחוב הברדאן אשר עליו... [והנא]מנים ישלחו אליו לבא לפניהם יהיא מוכן ומזומן עם הצעטיל שלו שיביאו עמו.

... חייב לסלק כל הברדאן שהוא חייב תוך שני שבועות ולא יאחר יותר.

הנאמנים מחויבים להיות ביחד כל שבוע ושבוע לפקח על עסק הברדאן.

הנאמנים יקבלו על עצמם שלא לשנות על אחת מכל העונשים הכתובים ונרשמים בפנקס רק עליהם להוסיף.

לא יתנו שום פרוטה בלא קוויט הפרנס, ומי שיעשה הלוואה על הברדאן אזי מחוייבי' הנאמנים לשלם לו במזומנים והוא ישלם בפני עצמו להברדאן מה שמגיע עליו, אבל לא ינכה הברדאן על החוב שלו.

הנאמנים המה האלופים האנשים הללו הנקובים בשמותם: מהור"ר יואל דיין' מהור"ר איצק דיין, מוהר"ר זעלקי[459], כהר"ר שמואל חתן ר' משה ריינש; ויהיו להם הנאמנות חדש חליפות חדש וכל אחד יהא נמצא במשמרתו בחדשו. [תכ"ט?]

.367

על המס דשר גרוזינסקי[338] בירר הקהל יצ"ו את האלוף כהר"ר צבי הירש פרנס יצ"ו להיות ממונה על תשלומין מסים דשר הנ"ל משנת אייר שצטי"ת עד אייר תי"ו והוא יגבה לו מסים לצורך הנ"ל בתוקף הפנקס, והאלוף כהר"ר צבי יצ"ו קיבל עליו להיות עומד על משמרתו בענין הנ"ל.

לזכרון שמנו בספר היום, יום ג', א"ך טוב אייר שצטי"ת לפק.

.368

בענין חמשה פרנסים יצ"ו, שכבר התקון וסדר הנהגה שכל אחד משמש חדש אחד כפי סדר המוקדמין והמאוחרין ע"פ הכשרים, אם יזדמן שלא יהיה בביתו איזה פרנס כשיגיע חדשו ויבא אחר כלות חדשו או אחר שני חדשים יהיה מה שיהיה הפסיד חדשו, מאחר שלא היה בביתו ולא יהיה פ"ה עד שיחזיר ויבא ויגיע חדשו כפי הסדר.

נעשה ע"פ הסכמת כל קהל יצ"ו היום, יום ב' צום גדלי' ת"ה ל'.

[459] משה יהודא זעלקי היילפרון, cf. note 237.

.369

נמנו וגמרו בהסכמת הקהל יצ"ו, שכל הסכמת הקהל שיכתוב הסופר לפנקס הקהל יצ"ו מחוייבי' להיות חתום תחתיו הפרנס החדש בצירף שני פרנסים עכ"פ, כי כן מצינו מקדמונינו זצ"ל שהיו חתומי' תחת הסכמותיהן בפנקס ישן, ע"כ הסכמנו שיעמוד כמאז ומקדם ואין לשנות.

לזכרון הובא לפנקס למען יעמדו ימים רבי'. היה זה יו' ה', ד' אדר תי"ו אלף.

נא' יעקב מגזע צבי, ונא' משה לוי כהן.

.370

A. היום יום ה' החמ"ע פסח תיו אל"ף לפק נמנו וגמרו כשיהי' בין הגבאים שני בשני אזי יחשבו כלם לדעה אחת.

B. . . . שלא יהיו נוגעים מחמת קורב', באשר שבעו"ה נשארנו מעט מהרבה מיום רעש מלחמה[460] וכן התרו האלופי' ל"ב אנשי' יצ"ו לישיב באספה זו שני בשלישי . . . נעשה כ"ז ניסן תל"א.

.371

הממונים קבלו הרחובות יהודים יצ"ו מאייר שצ"ה עד אייר שצ"ו, דהיינו שיגבו בעצמן ובכבודן מעות אשפה מכל בעל בית וקאמרניק[461] כאשר היה מקדמת דנא . . .

היה זה ה' אייר שצ"ה.

.372

A. . . . נתנו עיניהם ולבם על האנשים האלופי' שנתמנו על התמנות שבקהלתינו יצ"ו שפוסקין שבועת ה' בין איש ובין רעהו . . . לא להם לפסוק שבועת רק לדייני העיר . . . והשמשים . . . לא יקבלו שום פסק שבועה הנפסק מבעלי מנויים באבוד שמשות שלהם . . .

היום יום א', ה' טבת שצט"ית לפק.

B. הגבאים אל ישנו ערך הקצבה שעשו הקהל בצירף הגבאים יצ"ו אם לא בידיעת הקהל יצ"ו והצעטל של הקצבה הנעשה עכשיו ע"פ הקהל בצירף הגבאים יוכתב בפנקס הקהל יצ"ו.

יום א' כ"ה תשרי תיו בית.

[460] Probably meaning the Polish-Swedish war (1655–1660) during which time the Jewish population of Poznań fell from about 2,000 families to 300.

[461] Tenant.

.373

עלתה בהסכמ׳ הכשרים, בהיות ששמעו שאחד משלשתן אלו נתבררו לאב״ד ור״מ לק״ק לונטשיץ המה הגבורים האלופי׳ מהר״ר יצחק חתן י״ל רש״ק ומהר״ר קאפיל דיין[462] ומהר״ר חיים חתן ר׳ חנוך סגל, והנה עלתה המוסכם באם שיסעו אחד מן השנים או מהר״ר יצחק הנ״ל או מהר״ר קאפיל יהא במקומו מהר״ר שמואל חתן ר״ש ר״י ואם שיסע מהר״ר חיים הנ״ל יהא במקומו מהר״ר הירש אב״ד לונטשיץ[463].

נעשה בהחמ״ע של פסח שין צדי״ק.

.374

אחר מינוי הראש מלכינו צדק מלך שלם ה״ה הגאון מוהר״ר חיים יצ״ו[464] לאב״ד והוא כהן לאל עליון, נתאספו הראשים והטובי׳ וכל קרואי העדה יצ״ו איש לא נעדר הנה בצח מצוחצח שכלם אזנו ותקנו, שהרב הגאון מוהר״ר חיים כץ יצ״ו יהא חיוב בכל שבת לעלות ראשון ובמקום הכהן שהיה שייך לבעל סגן יהיה לו אחרון במקומו . . .

היום יום א׳, י״א לחדש חשון שין צדיק לפק.

.375

בהתאסף ראשי עם יחד וצרפו אליהם נכבדי חשובי ויקירי הקהלה עד שהיתה העדה שלימה איש מהם לא נעדר קימו וקבלו עליהם את האלוף הוותיק מוהר״ר משה יצ״ו בן הח״ר אברהם ס״ל ז״ל העליר להיות דרשן פה קהלתנו יצ״ו לדרוש מידי שבת בשבתו . . . ויהיה לו דירה בבית החורף שהיה להאלוף מוהר״ר אז״ק דרשן ז״ל . . .

יום א׳, אך טוב לישראל, כסליו תא״ל.

.376

A. והנה בעצם היום הזה עמד לפני העדה יצ״ו הנעלה כמהר״ר ליב שתדלן[465] יצ״ו מק״ק קראקא, והקהל יצ״ו קבלו אותו בסבר פנים יפות להיות שתדלן קהלתנו יצ״ו וחפץ ה׳ בידו יצליח וקיים וקיבל עליו להיות גיבור בשליחות ולעמוד על המשמר בכל אומץ כחו במאי דאפשר בשכירות הידוע וזמן הידוע.

[462] LL, 71; doc. 10, 383, 384. [463] Cf. LL, 67.

[464] The renewal of the contract with this rabbi was published by LL, 72–74; cf. also note 196.

[465] Lewin, *Feilchenfeld Festschrift*, 34; cf. also the conditions enumerated *MGWJ*, XIV, 85.

B. גם לרבות את הנעלה כהר"ר משה יצ"ו[272] שתדלן קימו וקבלו עליהם הקהל יצ"ו על כנו הראשון עד י"ח אייר ת"ג בשכירות הראשון באופן ובתנאי, שיעמוד על משמרתו יותר מבר[אשו]נה להיות ציית להקהל יצ"ו לכל אשר יצוו עליו ואל יאמר אין שליחות זה מוטל עלי רק על שתדלן השני או על שמש, גם ליאזוויט"ר גם על טו"ם[465a] וכדומה לו ילך בכל אשר ישלחנו.... ועל דבר שכירות מעסקי יחידי' במשפטי' ובכל ענייני' אחרי' שבעולם יהיה הכל לר' ליב שתדלן לבדו ולא יהא לר' משה שתדלן שום חלק ונחלה בזה ור' משה לא יקבל עסקי יחידי', אך מחויב להשיב ולומר לך לר' ליב בלתי שום ערמה ותחבולה והוראת היתר באיבור שכירתו.

.377

לזכרון זאת שיהא רשום בספר בכתב אמת ויציב, אשר האלוף מוהר"ר משה רופא בא והציע דבריו בפני האלופי' [ב]צירוף ל"ב אנשים יצ"ו, אשר היו באסיפה אחת בחדש אייר תי"ט... שהאלוף מוההר"מ הנ"ל יקבל עליו בשבועה חמורה ובח"ח לילך לכל מי אשר יצטרך אליו הקהל יצ"ו, הן לבעלי חובות או לשאר שררות, הן בקהילתינו הן ליסע למקום אחר, חוץ בחודש אייר הנקרא ביניהם מייא פטור האלוף הנ"ל מליסע חוץ לעיר, וכן בכל סאנדיש מחוייב האלוף להיות פה אתנו בקהילתינו...

.378

הקהל יצ"ו קבלו מחדש את כמר יאקב בן ר' הירש שמש והושיבו על כנו להיות שמש הקהל ולעמוד על המשמר באמת וישר יעשה שירותו בלתי רמיי', וקבלו על מנת שלא יוציא שום הוצאה אפי' פרוטה וכל מה שיהא צריך להוציא מחויב לבא לפרנס החדש לומר לו מה שצריך והפ"ה יתן לו לפי ראות עיניו, ואם שהוא יוציא מעצמו דבר מה אין צריך הקהל לקבל בחשבון הוצאה זו. ושכירתו יהיה כל שבוע שני זהו'[466]; יקבל מהרחוב שני זהו' אלו שיעשה לו הקהל. כמר מאיר שמש[364] יהיה שכירתו לו"ג מידי שבוע ג"כ מן הרחוב ולא מהקהל, מזומן הם יקבלו שכירתם מהכנסת הרחוב. ובשי"ק געל"ט ותפיסה געלט וכתיבת קונטימצייאש[467] יהיה ביחד ליאקב ומאיר. כתבנו לעדו' לפנקס.

היה זה היו', יום ב', כ"ה כסלו תי"א ל'.

[465a] Dome.

[466] Cf. the list of salaries paid in the 18th century, *MGWJ*, XIV, 258.

[467] Kontumacja = non-appearance of one party in court resulting in a sentence *in absentia*, confirmation of the other party's failure to appear in court.

.379

גם ביום ההוא כרתנו ברית עם הנעלה כהרר יודא שמש ושתדלן וקבלנו אותו להיותו משרת בקודש קהילותינו לכל אתר דמשתלח יהא זריז, הן בהשתדלות תוך הקהילה או חוץ הקהילה הן למקום קרוב או רחוק.... גם מחויב כהר"ר יודא לאסוף העדה לקרא האנשים.... וגם יהא לו כל ההכנסה הכנסת חזנות כמו שהיה לר' פישל חזן... [תל"ח?]

.380

באשר שהאלופי' כשרי קהל בשנת תל"ד לפק השביעו את הקהל שיתנו דירה להאלוף מוהר"ר יוסף דרשן יצ"ו[396] סמוך לבית הכנסת, בכן כדי לצאת ידי השבועה עלה במוסכם כל הקהל, שידור האלוף מהר"י הנ"ל באותו דירה שהי' דר בו השתדלן מהר"ר זלמן יצ"ו[286] על הארץ נגד ר' הירש שמש יצ"ו[468], אכן בתנאים האלו דהיינו האלוף מהרר"י זלמן דרשן הנ"ל אינו רשאי לדון שום משפט כקטן כגדול....

היו', יו' ה', יו"ד סיון תל"ד לפק.

.381

בהתאסף יחד אלופי קציני ורוזני הקהל יצ"ו נתעצמו לפני שלחן הטהור החזנים והשמשים עם ר' חיים[469] סופר הקהל בגין שכירות הק"ס הבא מקרקעות ונחלאות ומה שמכניסין בנרוניית, הן בשעת כתיבת התנאי' הן בשעת החופה הן שמסלקי' סך הנדן...., שהחזני' והשמשים לוקחים להם לבדם כל הכנסה של ק"ס ההם ור' חיים צועק ככרוכיא שאליו שייך החצי' כפי שניתן לו מהקהל חצי הכנסה מכל הקסי"ן הנעשין בקהלתינו על קרקעות ונחלאות, הן מכירות הן הלוואות ושעבודים יהי' הק"ס באיזה אופן שיהי' מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב כנזכר בפנקס זה הקהל אצל ר' יוזל סופר לעיל דף ק"מ ע"ב...

היו', יו' ב', כ' כסליו תמ"ה לפק.

.382

המבוררים ליום הוועד בוורשא יסעו לשם הקציני' כמ' אברהם ר"ע[312] וכהר"ר הירש[470] יצ"ו. גם האלוף כמ' יעכל יצ"ו יסע לשם מיריד טורין ולעמוד שם כפי ראות עיני הפרנסי' אשר יהיו שם. [שס"ט].

[468] Hardly identical with צבי הירש כ"ץ mentioned in doc. 138, 337; cf. also note 433 and doc. 389, 393.

[469] LN, II, 13, 40; Halperin, 268.

[470] May mean צבי הירש פרנס, cf. note 313.

.383

כבר נהוג זה פה פוזנן מקדם קדמתה[471], הדיינות של ירידי גניזן אצל הרב שייך לשני הדיינין היושבים על מדין אצל הרב פה ק"ק פוזנן, ביריד גניזן אייר שצ"ד לפק ילך אחד מהן וביריד אלול שצ"ד ילך אחד מהן, ועדיין לא נודע מי ילך בראש, והן היום הטילו גורל בין השנים טובים האלוף הוותיק מהר"ר קאפל דיין יצ"ו[462] ובין האלוף הוותיק מהר"ר דוד בנימנש דיין יצ"ו[296] ועלה הגורל על האלוף מהר"ר קאפיל יצ"ו הנ"ל. ועלתה ההסכמה מעיני העדה יצ"ו על מי שיעלה הגורל תחלה יהיה בידו הברירה לילך באיזה יריד שירצה, או אייר [או] אלול, בכן בשנה זו הברירה ביד הוותיק מוהר"ר קאפיל יצ"ו הנ"ל וכן יתנהג כל ראשית השנה להטיל גורל. ולמען יהיה לחוק לא יעבור נכתב לפנקס למען יעמדו ימים רבים.

היה זה היום, יום א', כ"ה ניסן שצ"ד לפק להטיל גורל דב"ח ד"ק. והכל שריר וקי'.

.384

היום יום ב' י"ב אייר תי"ו אל"ף לפק היטלנו גורל בין הדייני' אצל האב"ד, הלא המה האלופי' מוהר"ר קאפל ומוהר"ר יחזקאל[472] ועלה הגורל על האלוף מהר"ר יחזקאל דיין, שיהיה לו הדיינות בגניזן אייר אצל האב"ד ולקח לו כמהרר"י הברירה על יריד אייר דהאידנ' שיהיה דיין אצל האב"ד.

לעד' ולראי' הוכתב לפנקס יום הנ"ל.

.385

כבר התקינו הקהל יצ"ו שלא ליתן דיינות הירידים לשום אדם יהיה מי שיהיה כי אם שני שבועו' קודם היריד[473], הן היום התקינו הקהל יצ"ו תקנה זו ועשו אותה לחוק ולא יעבור; הגם שיהיה בידו כתוב וחתום מהקהל יצ"ו על הדיינות הניתן קודם שבועיים לפני היריד מ"מ לא יועיל כתב ההוא ויהיה בטל ומבוטל וככל דבר שאין בו ממש. גם בעצם היום הזה עלה המוסכם מפי כל העדה יצ"ו, שהדיין הנבחר לדיין הירידי' מחויב לילך בעצמו ובכבודו על היריד לישב על מדין במדינות היריד ואין לו כח ורשות לעשות אורנדא בדיינו' שלו ולהשכיר לאחרים. ואם לא יוכל לישב על מדין מחמת קורבה שיש לו עם שאר דייני מדינות, או שאין יכול לבא על היריד לאיזה סבה אחרת יהיה מה שיהיה יהיה לו אסור להשכיר לאחרים כלל וכלל, והקהל יצ"ו יבררו דיין אחר שילך לשם בעצמו ובכבודו.

נעשה זאת בכל תוקף היום, יום א', טוב לחדש טבת ד"ת לפק.

נא' יעקב מגזע צבי, ונא' נפתלי הירץ גינצבורגר, ונא' אלי' בלין.

[471] Cf. LL, 77.

[472] LN II, 22; above doc. 132; a part of this document reprinted LL, 80.

[473] Cf. LN I, 7.

.386

בהיות שכבר נכתוב ונחתם בספר חרות על הלוח בדבר השמשות על הירידים טורין ודנצק שיהא לסירוגין, שנה חלופות שנה שנה אחת יהא בביתו נקי מן השמשות, והנה כהר"ר יודא בן מוהר"ר איציק רופא[285] תובע בפה כל יריד ויריד השמשות טורין ודנצק בוכה ומתחנן תמיד להקהל יצ"ו אף גם שהקהל דוחה אותו מדחי אל דחי מכמה טעמים הכמוסים אתם אף גם זאת לא ימנע מלבקש, אשר ע"כ אמרנו לכתוב בחרט אנוש שמהיום שנה תמימה לא יעלה על לב כהר"ר יודא לבקש שום שמשות בשום יריד שנה תמימה והקהל יצ"ו אל יתנו לו אף כי יתחנן לא ישמע לקולו... [תל"ו?]

.387

האלופי' הקהל יצ"ו נמנו וגמרו ועלה במוסכם, שמהיום והלאה ככה יהי' ההנהגה ע"ד השמשות דיריד דנצק: דהיינו, כל איש אשר ניתן לו השמשות דיריד דנצק שוב לא יגש האיש ההוא להקריב לפני האלופי' הקהל יצ"ו להתחנן ולבקש על נפשו ליתן לו שום שמשות יריד אפי' א' משלשה ירידי' טורין שיהיו אחר דנצק, ואפי' אם בא יבא לא יאבו ולא ישמעו לו האלופי' הקהל יצ"ו, יעלימו עיניהם מן האיש ההוא לבלתי [תת] שום שמשות יריד אפי' מג' ירידי טורין עד מלאת לו שנה תמימה מן יריד דנצק אשר ניתן לאיש ההוא עד אחר כלות יריד דנצק השני. ותקנה זו מתחלת מיריד דנצק דהאי שתא מנחם תמ"ב לפק, ומכ"ש שלא ליתן השמשות דיריד דנצק לאיש אחד שתי שני' זו אחר זו.

ולמען יהי' לזכרון ולא ישכח נכתב בספר היו', יו' ג', ז' מנחם תמ"ב לפק.

.388

בהתאסף ראשי עם יחד עלתה המוסכם, שמהיום לא יותן לשמש דיריד טורן שום שכירות מחמת גביית סכומו' ובעבור שניתן לו השמשות דיריד ההוא זאת יהיה שכירתו ומחוייב לגבות הסכומות על היריד הנ"ל בחנם בלי שום נתינה.

נעשה היום [יום] ד', טו"ב אדר שי"ן צדי"ק חי"ת לפק.

.389

בהיות שאלופי תשעה אנשים עשו תקון הגון עבור שמשות טורין, שהשמשי' טורין מחויבי' ליתן שכירות של ר' הירש שמש, אכן כהיו' עלה במוסכם כל אלופי קהל יצ"ו ועשו סדר איך ומה ישלמו השמשי' טורין שכירות הנ"ל חמשה עשר זהו'

ביריד שוואנטקי, ושלושים זהו׳ ביריד ס״י, ארבעים זהו׳ ביריד ג״מ, ששים זהו׳ ביריד דאמניק[474] וכן יהי׳ וכן יקום; ומחויב׳ השמשי׳ טורין ליתן שכירות הנ״ל קודם כל יריד. [תל״ה?]

.390

נתווכחו שמשי הקהל יצ״ו לעיני העדה יצ״ו המה היקרים כמר צבי הירש שמש[147] וכמר שלמה שמש יצ״ו[1481], אשר כמר שלמה תבע חצי השכר אשר רכש כמר הירש הנ״ל על יום הוועד באדר שצ״ה ונפלה מחלוקת ביניהן, בכן עשו חוק לעתיד מהיום והלאה יהיה הברירה ביד השמש שילך לוורשא או שיתן להשמש השני שיעמוד פה חלק שלישי מן השכר שיעלה לו בוורשא והוא גם הוא השמש שיעמוד בכאן יתן להשמש שילך לוורשא חצי מההכנסה שיעלה לו הזמן יחדיו יחלוקו, או שהשמש שילך לוורשא יחזיק לעצמו כל השכר שיעלה לו בוורשא ויניח לשמש שיעמוד כאן כל ההכנסה שיעלה לו בפוזנן.

למען יהיה לחוק העלנו לפנקס ולמען יעמדו ימים רבים חצי דב״ח ד״ק והכל שריר וקים. היה זה יום ב׳, ה׳ אייר שצ״ה.

.391

הקהל יצ״ו נתנו לסטראסטי בעד טארגאווי מחמ׳ זנוול שמש ש״פ זהו׳ וכמ׳ זנוול מחוייב לשלם להקהל יצ״ו שלש מאות זהו׳ ביריד פסטן שס״ז לפק ופ׳ זהו׳ קודם יריד גניזן אייר שס״ד; וזוסמן נעשה ע״ק בעד פרעון ק״ן זהו׳ וכמ׳ יעקב סלעוולש [נעשה] ע״ק בק״ס אשה והדר בעלה על המותר, והק״ס נעשה בפני אברם שמש[143] ויוקל שמש.

נתן מאה זהו׳ מס יסטרשעמסקי, עו׳ נתן נ׳ זהו׳ באסרו חג של פסח שס״ז, עוד מ״ה זהו׳ יום ג׳ כ״ז ניסן שס״ז נמצא נ״ח [נשאר חייב] קפ״ה ויעלה עליהן ריוח (עוד נתן ג׳ זהו׳ יום ב׳ כ״ו ניסן שס״ז) מר״ח אייר שס״ז לפק וכמ׳ יעקב סלעוולש נעשה ע״ק בכל אופן הנ״ל כמאז. עו׳ נתן חמשים זהו׳ בר״ח אייר שס״ח.

.392

ברבר נסיעות כמר גומפי שמש לוורשא בשנת תל״ז ברבר הלחם חורף[474a], שנתן השר הצבא על קהילותינו יצ״ו וכמר גומפי הוצא הוצאות רבות יותר מדאי, יצא הדבר שכמר גומפי יחזור ששים זו׳ להקהל יצ״ו.

ולמען שיוגבה ככשורא לצלמא חרטנו בחרט אנוש . . . .

474 Świątki cf. note 279.

ס״י = Simonis, at Judae opp.

ג׳ מלכים = ג״מ cf. note 446.

Fair Dominici in Danzig.

474a Tax called "Hiberne" for the maintenance of the Polish army in wintertime.

.393

הנעלה כהרר הירש שמש הציע דבריו לפני האלופי' הקהל יצ"ו ע"ד שיש אצלו מאה ושבעים ושבעה ז' ממעות זעלניר מזומני' ובידו ק"ס על הבית החורף שדר בו למטה בבית הקהל על סך מאה וחמשים זו', ועוד הוצא שמנים זהו' על הבנין כאשר יש בידו כתב בירר מה שהוצא סך פ' זו' הנ"ל סך ר"ל . . .
נעשה היו', יו' ה', י"ט טבת תל"ד לפק.

.394

A. על דבר סגן בשמחת תורה שלא נעשה כהוגן כסדרן וכהלכתן, אשר ע"כ עלתה במוסכם, אשר ביום א' ב' חשון הסמוך יתאספו הקהל יצ"ו ויעשו סדר והנהגה בענין סגן של ש"ת ועכ"פ לא יהיה דבר זה ביד הגבאי'.
נעשה יום א' כ"ח [תשרי] ת"ב לפק.

B. סגן בשמחת תורה נתהוו כמה וכמה מכשולי' ומעשים שאינם מהוגנים ושאינם מתוקנים שלא כתורה וכמצוה, אשר ע"כ האלופי' והקציני' קהל ועדה יצ"ו נתנו עיניהם ולבם אזנו ותקנו לקרות לס"ת ל"ה אנשים כפי הסדר והגדר המבואר בפנקס זה דף קי"ז אך ורק שום יחיד אל ירום ידו לקראת סגן הנ"ל, והשמש אל ימכור סגן הנ"ל והשמש יעמוד בעצמו ויקרא לפי הצעטל כאשר יתנו לו רשום בכתב שני מנהיגי' מכל ב"ה בקנס עשרה הגריים למנהיג שיעבור ולהשמש באבוד שמשות שלו.
נעשה חול המועד סוכות, תג"ל.

.395

על הקצבים צריך השגחה גמורה וברורה כגון רב, באשר שהם בנים סרבים וסלונים נותנים כתף סוררת לבלתי שומע לקול פרנסים והישר בעיניהם עושים ומיקרים השער יותר מדי, ע"כ הפרנסי' שיבחר הקהל עליהם יהי' אנשי חיל שונאי בצע, זריזין ותקיפי', בעלי מעשה, שיכנסו בעובי הקורה, שיצאו לקראתם בעונשי' קשים חמורים ומרורי' להטיל עליהם גודא רבא ואשר לא ישאו להם פני' ולא יחון להם בשום חנינא ורב חיסדא. [תי"א]

.396

הקצבים, מי ומי שיבוא על הרשום בפנקס המקום כפי הפסק שלהם, לא יהי' קבע רק על שנה אחת[474b], כדי שיתנהגו וילכו בדרך הישר ואחר שנה זו יהי' ע"פ הסכמות הקהל יצ"ו או על פי מינוי שלהם יצ"ו. [תכ"ח]

[474b] Cf. doc. 168 about taking the right to exercise his profession from a butcher.

.397

בעצם היום הזה באו פרנסי' קצבי' לפני השולחן במענ' בפיהם, באמרם שזאת לפנים שהקהל יצ"ו נותנים סיועה להם שמנה עשר זו' לסך שנותנים לאפציאל[475] בחשון ובפסטין עבור התרות שחיטה בפסטין, והנה חפשנו בחיפוש בכל הפנקסי' ולא מצאנו שניתן להם רק זה שתי שנים מצאנו כתוב שניתן להם ויכול להיות שניתן להם עבור איזה דבר לפי אותו העת וזמן שהיה באותן הימים, אשר ע"כ אמרנו לחרטו בחרט אנוש למען יעמוד ימים רבים לחוק ולא יעבור ליתן להם שנים עשר זהו' לסיועת קצבים לסך שיהיו נותנים לאפציאל עבור התרות שחיטה, אף שיהו מוכרחים הקצבים ליתן הן רב הן מעט לא יהא להם שום פתחון פה על הקהל יצ"ו.

יום א' שמיני . . . תמ"ב לפק.

1682

.398

בס"ד

כהיום נתוודע לנו הדבר שמשך שלשה שנים הוכרחנו ליתן מיד, אחר החג שניים או שלשה לולבי אשר נתברכו כל ימי החג לגלחת ולשילרים[476], ע"כ נכון וראוי בבוא האתרוגים והלולבין שיבדילו ויפרשו הקהל יצ"ו שניים או שלשה לולבים ולא יתן לברך עליהם רק יהיו מוכנים ומזומנים ליתן להם אחר ימי החג לגלחות ולשילר.

יום כ"ה תשרי תל"ב לפק.

.399

כתבנו זאת למשמרת ולמזכרת תמיד יהא זאת לזיכרון לפני עדת בני ישראל לימים הבאים לדורות מהיום, באם שיהא יום אידם לאחר שבועות שקורין לייכנם[476a] מחוייבי' האנשים הדרים בבית ר' נחמי' ר' אהרן בינש ושארי בתים אשר ברחוב ההוא, אותן אנשים הדרים בבתי חורף לצד בית התועבה בית תפלתם, משום מעשה שהיה ביום ה' יום הנ"ל בשנת תל"ח שהקרה מקר' בלתי טהור אשר היה חמירא סכנתא לולי חסדי ה' כי לא תמו ולא כלו רחמיו אשר הציל ופסוח וגנון על בני ישראל ואף גם זאת היה עברתם שמרה נצח . . . אשר ע"כ היינו מוכרחי' לפזר ממון לסתום פי מסטינינו ומקטריגינו . . . .

[475] Official.

[476] שילר = Schueller = Scholarn = students (of the religious schools of the Jesuits and other orders).

[476a] Leichnam, Fronleichnam = Corpus Christi day.

.400

ראה ראינו אחר זה החילם לעשות זה שלש שנים בפסטן, שיצא דפוס ע"י הכופר[477] רעגולוס[478] על יהודים בחוקים לא טובי' אשר כבר לא היו לעולמים ושינו באיוולתם בשנה העבר, ועכשיו ביותר בשנה זו כתבו שטנה על היהודים ונתנו הכתבים על בתי תיפלת שלהם וסבה וגרמא בנזקין הכופר רעגולוס הנ"ל אשר לו דפוס ומזה נתעוררו רשעיות ומלבד הרשעת אשר הוסיפו הפרידג'ר[479] משלהם, וביותר קשה על עיירות קטנות שבמדינה שהיו כקוצים בעיני הגוים ויש לחוש שתהא זאת לחוק על ישראל לדפוס על יהודי' כנ"ל בכל שנה ומי יודע עד היכן מגיעי', ע"כ נתעוררנו ואמרנו להעלות רשום בכתב אמת לעורר המנהיגי' שיהיו בשנה הבע"ל, שקודם שני שבועת לפני פסטין הבע"ל יחוייבו המנהיגי' לילך אחר הבישוף אל המקום שיהיה שם ויקחו בידם מנחה מיני בשמים וגם מזומנים עכ"פ עשרה הגריים, כאשר שמענו כן ראינו שהבישוף אינו מתרצה למנחה בשמי' בלא מעות ע"כ לרצותו ברצי כסף ובשמי' הנ"ל. ואף שיהיה הבישוף עשרים פרסאות ויותר מכאן מחויבי' לילך אחריו בלי דחייה והתנצלות ולעשות השתדלות נמרץ להעביר מחשבת רעגולוס הרע ימ"ש באופן שלא יודפס עוד שום כתב שבעולם על יהודי', רק יהיה להם החרות כמאז וכשנים קדמוניות בפני שאר הגמוני'.

ואל יהא זאת קלה בעיניכם, לכן שמנו לזכרון בספר היום, יום ד, ט' ניסן שצטית לפק.

[477] Speaking of a non-Jew the scribe often writes כופר instead of סופר. Breger (p. 38, note 75) indicated that it is erroneous to presume that the person thus designated was a convert.

[478] Albert Regulus was printer and a Catholic teacher. Anti-Jewish pamphlets or leaflets which he published first appeared in 1636. The measures decided upon in 1639 seem to have had little effect, or, from then on the Jews had to pay the bishop certain sums every year. At any rate, in 1645, we still find an entry: הוצאות ריגולוס הרחבנו נ"כ עד יריד הנ"ל [נניזין אלול ת"ה] ואז הקהלות השייכין לזה שהם תחת ממשלת הבישוף מחויבי' לדון ע"ז והדין יקום ביניהם (LL, 84; *MGWJ* 1867, p. 109).

[479] Preacher.

ב. קרקוב

ב. קרקוב

א. פעולות כספיות (Financial Operations)

.1

האלוף הר"ר משה ר"ל לייבלש הלוה לכבוד הקהל יצ"ו סך מאה וחמשים זה' לעת דוחקם ולוחצם הגדול לסילק פענצייא[1] אדונינו השר הוואייובאידה.[2] וע"ז שעבדו כבוד הקהל יצ"ו להאלוף הר"ר משה את בית החורף של האלוף מהורר"ח רפ"ד,[3] דהיינו שהרשות בידו לקבוע דירתו בבית החורף של מהורר"ח הנ"ל ולדור שם עם אשתו ובניו וב"ב ולהשתמש בכל התשמישים ובכל החדרים השייכים אליו משך שנה מכסלו תע"בל עד כסלו תעגימלפ"ק בלי שום פוצה פה ומצפצף נגדו בלי שום שכירות נוסף רק בנכייתא ג"ג[4] לשנה מן הקרן ובסוף השנה אם ירצה כבוד הקהל יצ"ו לסלק לו מעותיו במזומנים מחויב להסיע עצמו מהדירה הנ"ל. אכן הקדימה לר' משה באם שיהי' לכבוד הקהל יצ"ו איזה מלוה שירצה להוסיף על ההלואה של ר"מ וירצה ר"מ ליתן הוא ההלואה ההוא יהי' לו הקדימה. וכן באם לא ירצה ר"מ לדור בעצמו בבית החורף של מהורר"ח ויושיב בה איש אחר במקומו הרשות בידו. כל זה יצא מכבוד הקהל יצ"ו. נעשה בקגא"ס[5] בכל אופן המועיל יום ב' ט"ז אלול תעאלפ"ק. הק' יששכר בער סג"ל מקראקא, הק' יהודא ליב האטש סג"ל[6] ונאם הק' שמואל הלוי[7] ונאם הק' מרדכי יאלש[8] מקראקא ונאו' אברהם קויפמנש מקראקא, הק' שמעון מראהטין[9] ונאם נתן בהר"ר יוסף אלעזר[10] ונאם ארי' ליב בקראקא.

הועתק מגוף הכתב מח"י הקהל יצ"ו וקצת יחידים שחתמו באנפאי הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

[1] Pensja = salary.

[2] Wojewoda.

[3] ר' חיים, cf. below doc. No. 20. Persons mentioned in these documents are identified mainly at their first mention.

[4] ג' גדולים = 3 Polish groszy.

[5] בקנין נמור אגב סודר.

[6] Died 1730. Cf. Wettstein, *Israel*, II, 51; Wettstein, *Kadmoniyot*, 51, 58, 59; Weinryb, *Studies*, 17.

[7] Certainly שמואל בר' נפתלי יאליש סנ"ל. Cf. Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 39; Wettstein, *Kadmoniyot*, 50; Wettstein, *Gedole*, 19; *Israel*, II, 54; Weinryb, *Studies*, 17.

[8] *Kelilat Yofi*, II, 66, 2; Wettstein, *Gedole*, 19.

[9] שמעון יאליש. Wettstein, *Israel*, II, 54.

[10] Cf. Wettstein, *Kadmoniyot*, 50.

.2

כבוד האלופים רוזנים רו"ט[11] וקהל יצ"ו בק"ק קראקא הודו בהודאה גמורה שקבלו על הכלל מהאדונים הכומרים דברנדינר[12] משטראדם מירושה פאן סאדאווסקי סך אלף גילדנר לשלם מהם רווחים להקלויסטר דברנדינר מדי שנה בשנה תשעה אבנים חלב שיהא טוב ולא מזויף דהיינו על שלשה ראטות[13] בכל ראטי[13] שלשה אבנים והתחלת פרעון חלב הנ"ל יתחיל מחגא יהנא[14] שנת אלף תיו שין יוד למספרם שלשה אבנים ועל חגא מיכלש[15] שלשה אבנים ועל חגא שראדי פאסט[16] ג' אבנים. וכל הבוואריש המבואר בכתב הנכתב בלשונם מח"י[17] כבוד הקהל יצ"ו כל המבואר שמה יאושר ויקויים ונצטויתי מכבוד הקהל יצ"ו לכתוב בפנקס הקהל יצ"ו להיות רשום לדורות עולם למען יעמדו ימים רבים. הכ"ד היום יום א' י"ד ימים בחדש מנחם תסט"ל שהוא כ"א ליפייץ אלף תש"ט למספרם. הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא דק"ק קראקא.

.3

כבוד האלופים רוזנים רו"ט וקהל יצ"ו הודו בהודאה גמורה שהקצין הנגיד המרומם הרבני כמהורר מענדל[18] ח' רש"ך[19] נתן שט"ח[20] מחתימת ידו להאלוף הראש הרר זלמן ווישניצר או לב"כ[21] ע"ס חמשה אלפים ששה מאות זהו' בכן להיות הקצין הנגיד המרומם מהורר מ' הנ"ל בטוח שלא יאונה לו כל מכשול ותקלה והיזק ודרדא דממונא מש"פ[22] ולמעלה מחמת השט"ח הנ"ל לאשר שהקצין מהורר"מ התחסד בזה ממדת טובו בלי שום פניי' אחרת ותועלת ממון חלילה אף החזקת טובה רק לתועלת כלל הקהלה כדרכו כל הימים בכן עשאו כבוד הקהל יצ"ו אפותיקי מפורש להקצין מהורר"מ האורנדי של מי דבש שלא יתן שום פרוטה מהכנסת אורנדי של מי דבש רק יהי' מוקצה לפרעון החוב של האלוף הראש הרר זלמן ווישנצר, דהיינו להוציא מידו השט"ח של הקצין הנגיד מהורר"מ הנ"ל שלא

[11] (boniviri) וטובים (seniores) ראשים.
[12] Bernardiner Orden monks.
[13] Rata = instalment.
[14] June 24 = Ioanis baptistae nativitas.
[15] September 29 = Michaelis archangeli.
[16] Wednesday before the great Catholic fast preceeding Easter.
[17] מחתימת ידי.
[18] Signed as a parnas the documents Nos. 5, 7, 17.
[19] חתן ר' שלום שכנא בן מנחם כ"ץ. Cf. Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 26.
[20] שטר חוב.
[21] לבאי כוחו.
[22] משוה פרוטה.

יאונה לו שום היזק ודררא דממונא מחמת השתקעות השט"ח מח"י מסך ה' אלפים תר"ז הנ"ל וע"ז נשבעו כבוד האלופים רוזנים רו"ט וקהל יצ"ו בפועל נגד יום הגדול והנורא ר"ה וי"כ הבאים עלינו לשלום שלא יגעו בקצה המטה מש"פ ולמעלה מהכנסות אורנדי של מי דבש מש"פ ולמעלה אף יאריך הזמן יותר משנה קבלו עליהם בשבועה בפועל שלא יגעו בהכנסות אורנדי הנ"ל עד שלום פרעון ה"א תר"ז הנ"ל. וליתר אומץ נתנו כבוד הקהל יצ"ו שט"ח מח"י להקצין הנגיד מהורר"מ ע"ס ה"א תר"ז והרשות בידי הקצין הנגיד מהורר"מ באם שיעברו ויגעו בהכנסות אורנדי הנ"ל מש"פ ולמעלה אזי הרשות ביד הקצין הנגיד מהורר"מ למסור שט"ח שלהם לאיזה מושל ערוץ ותקיף ולהוציא כל הסך ה"א תר"ז עם כל הוצאות והזיקות אף מיחיד א[חד] מבני הקהלה. כל הנ"ל נצטויתי מכבוד הקהל בהיותם כולם במחברת קודש יחד מפיהם יקרא אלי דבריהם אלה וליתר אומץ באו כולם על החתום באור ליום ב' ז"ך אלול תעגימלפ"ק. נאם יהודה ליב סג"ל האטש ונאם משה הלוי מלובלין[23] ונאם הק' שמואל הלוי ונאם הק' דוד בהרר יוסף יוזל זצ"ל[23] ונאם הק' משה מקראקא ונאם הק' משולם זלמן אויסטרליץ ונאם נתן בא"א כהרר יוסף אליעזר יצ"ו,[24] הק' פנחס בהרב מהור"ר משה ז"ל ונאם הק' משה בהר"ר שלום ז"ל[25] ונאם הק' מרדכי בהרר צבי הירש יאלש זצ"ל ונאם אברהם קויפמנש החתום עבור הקהל ונאם הק' דוד בהרר יקיר ז"ל[26] מקראקא.

.4

התו' המופלא מוהרר יונתן ח' הנגיד המפורסם מוהרר אהרן דאקטאר[27] הלוה לקופת הצדקה דהאלופים הגבאים הגבוהים[28] יצו סך חמשה אדומים וחצי במטבע רענדלך וע"ז שעבדו לו כבוד האלופים הגבאים הנ"ל המקום השני בספסל נגד ארון הקודש מצפון לדרום בעזרת אנשים דבה"כ ישנה[29] שיהי' רשות בידו וביד ב"כ לישב ולהשתמש במקום הנ"ל משך שלשה שנים רצופים מהיום דלמטה ע"פ היתר נכייתא בכל שנה ששה גדולים וככלות משך ג' שנים הנ"ל כ"ז[30] שלא יסלקו לו האלופים הגבאים הנ"ל הסך הנ"ל חוץ דמי נכייתא הנ"ל קם המקום הנ"ל בחזקת מ' יונתן הנ"ל ובפירוש אתמר באם בא יבא איזה יורש או נוחל וירצה לדחות למ'

[23] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 51.

[24] *Ibid.* 51.

[25] Weinryb, *Studies*, 15, 17.

[26] Wettstein, *op. cit.* 51, 58, 59; Weinryb, *ibid.* 17.

[27] Probably Aron Kalahora; cf. Balaban, *Krakow*, I, 146; *Kelilat Yofi*, I, 24, 2.

[28] The title of the גבאים of the synagogues and of charity (Balaban, *Krakow*, I, 243 f.).

[29] About the synagogues in Cracow cf. Balaban, *Krakow*, I, 99 f.

[30] כל זמן.

יונתן הנ"ל מן המקום הנ"ל בתוך משך ג' שנים הנ"ל אזי מחויבים האלופים הגבאים הגבוהים הנ"ל לפצותו וליתן לו מקום אחר בבה"כ הנ"ל לישב ולהשתמש בו עד כלות משך ג' שנים הנ"ל ורשות ביד הנאמן דהאלופים הגבאים הגבוהים יצו הנ"ל לכתוב ההלואה הנ"ל בפנקס המקומות דבה"כ הנ"ל למען יעמדו ימים רבים. ולהיות לראי' ביד מ' יונתן הנ"ל לאשר ולקיים כפי הנ"ל לבל יפול דבר או חצי דבר ארצה אפילו קוצו של יוד באו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים יצו בכבודם ובעצמם עה"ח היום יום א' י"ג ניסן תקכו"ל. נאם יעקב יהודא ליב במוהר"ר בצלאל סנ"ל האטש ונאם אברהם משה בהמנוח כהר' יעקלי ז"ל ונאם הק' משה בהמנוח ה"ה כהרב יצחק ריעקלש זלה"ה ונאם הק' אביגדור בהר"ר משה ז"ל ונאם הק' יצחק בנימין וואלף בהרבני מוהרר בצלאל הלוי מזאלקווי יצ"ו.[31]

התו' המופלא מ' יונתן הנ"ל מכר זכיותיו שיש לו על המקום הנ"ל להתו' הקצין מ' לאזר סגן המלך ומ' יונתן הנ"ל הלביש זכיותיו שעל המקום הנ"ל למ' לאזר הנ"ל ויהי' למ' לאזר הנ"ל כל תוקף ועוז ותעצומות על המקום הנ"ל כפי הנ"ל הוא וב"כ ע"פ היתר נכייתא כנ"ל וחלילה לשום גבאי צדקה יהי' מי שיהי' למחות ולערער ביד מ' לאזר הנ"ל כפי אופנים המבוארים הנ"ל בלי שום השתנות כלל ורשות ביד הנאמן דהאלופים הגבאים הגבוהים יצו לכתוב הלואה הנ"ל בפנקס המקומות דבה"כ ע"ש מ' לאזר הנ"ל ולהיות לראי' ביד מ' לאזר הנ"ל. לאשר ולקיים בכל הנ"ל עשה מ' יונתן הנ"ל קנא"ס[32] בכל אופן המועיל ע"פ תחז"ל[33] ובא בעצמו על החתום היום יום ב' י"ג אייר תקכויו"לפק. נאם הק' יהונתן בהרב מהור"ר יעקב ז"ל מבראד.

בפנינו עח"מ חא"ע מ' יונתן הנ"ל בח"י ממש. נעשה בפנינו ח"מ ק"ג כנ"ל בכן אשרנוה וקיימנוהו כדחזי יום הנ"ל. נאם הק' מרדכי במוהרר אברהם דייכש זצלה"ה ונאם הק' אברהם שמש דבה"כ חדשה.

.5

הן אמת וצדק איך שהאלוף הרר יצחק[34] בהרר משה ר' יעקילש סילק ליד המנהיגים דקהלתינו ק"ק קראקא יצ"ו מעות קבורה מקבורת גיסו המנוח התורני מהורר שבתי שהחזיק אורנדי בדאבטשיץ[35] סך מאה אדומים מלבד מה שנתן מעות קבורה להאלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו. ולהיות לראי' ביד האלוף הרר יצחק הנ"ל באנו על החתום הכ"ד יום ד' י"ב תשרי תעויו לפ"ק. הק' זכרי' מענדל[36] ח' ר' שכנא כץ ז"ל ונאם הק' שמואל במהורר נפתלי סנ"ל ז"ל.[37]

[31] Cf. S. Buber, *Ḳirya nisgaba*, p. 47.

[32] קנין גמור אגב סודר.

[33] על פי תקנות חכמינו זכרונם לברכה.

[34] Died 1740. Cf. Friedberg, *Luḥot Zikkaron*, No. 57.

[35] Dobczyce.

[36] Above, doc. No. 3.

[37] Above, doc. No. 1.

הועתק מכתב יד הסופר סת"ם מהורר ישראל שמש בבה"ח וח"י הקצין מהורר מענדל[36] ח' רשך והאלוף הרר שמואל ר"ן יאלש שניכר לי ח"י בט"ע. הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

.6

האשה מ' פיגלא א' המנוח מהורר ישראל סופר סת"ם[38] סילקה לקופת הקהל יצ"ו את דמי פרעון חובות הקהלה כפי הנהוג בכל הקהלות כשנוסע מקהלה שום אחד לאיזה מקום אחר ובאתה האשה הנ"ל בפשר עם כבור הקהל יצ"ו כמה תתן לפרעון חובות וסילקה מיד במזומנים כל דמי הפשר ולא נשאר בידה מדמי הפשר אף פרוטה א'. ובזה נותנים לה כבור הקהל יצ"ו פטורים גמורים וצלולים וחלוטים שבל תצטרך שוב ליתן אף פרוטה א' לקופת הקהל ולא לשום התמנות דקהלתינו והארץ הנה רחבת ידים לפניה לצאת ולבא בלי שום מוחה ומצפצף משום אדם דקהלתינו ורשות בידה לעקור דירתה מכאן כל אימת שתרצה הן אחר זמן סמוך או אחר זמן מופלג ולחזור ולבוא לקהלתינו יצ"ו כל אימת שתרצה ובל תצטרך שוב ליתן מאומת דבר מקטן ועד גדול ורשות בידה להסחיר בסחורה מהתם להכא ומהכא להתם בלי שום נתימה שבעולם קטנה או גדולה רק דמי קרופקא מחויבת לסלק מן משא ומתן אשר יהי' לה כשאר ארחי ופרחי[39] וזולת זאת חלילה לשום מנהיג לפצות פה אף בעקימת שפתים ולתבוע ממנה שום נתינה. זאת ועוד אחרת שרשות ביד האשה הנ"ל לעשות הנחלאות שלה אשר לה בקהלתינו ובפרטות הבה"ח[40] אשר לה העומד על הפלא"ץ סמוך ונראה לבית הכנסת ר"א ר"י[41] הידוע במיצריו אשר קצת שייך לה בכתובתה וקצת שייך ליורשי' אשר לה מהמנוח הנ"ל יכולה לעשות עם כל הנ"ל כאות נפשה וכרצונה הטוב הן למכור או להשכין להרוס ולבנות כאשר אדם עושה עם אשר לו בלי שום מוחה ומצפצף ואין לשום התמנות דקהלתינו יצ"ו ולא לשום אדם אחר דקהלתינו שום אחיזה ותפיסת יד ודררא דממונא לכל אשר לה כנ"ל. ותוקף כתב זה כאילו נכתב באריכות בכל היפוים ובכל הבווארניש וכאלו נחקק בעט ברזל על מחצבת אבן וליתר עוז ותעצומות באו כבור אלופים רוזנים וקצינים מנהיגים דקהלתינו יצ"ו בעצמם על החתום יום ה' טוב אדר ראשון תפואו לפ"ק. נאם הק' משה בן הקדוש נתן ז"ל[42] ונאם ארי' ליב בן הרר ידל ז"ל[43] ונאם הק' יהושע בהרר שמואל זנוויל ז"ל דייכיש[44] ונאם הק' זאב

[38] Probably the writer of doc. No. 5 above.

[39] Strangers, non-residents, of the city. Cf. Weinryb, *Studies* 87 about the taxes paid by strangers; cf. also above pp. 6 ff.

[40] הבית החורף.

[41] R. Isak R. Yekels. He built a synagogue in 1644 (Balaban, *Krakow*, I, 100 ff.).

[42] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 51, 58; Weinryb, *Studies*, 17, 21.

[43] Wettstein, *ibid.* 50, 59; Weinryb, *ibid.* 17.

[44] Weinryb, *ib.* 17, 21.

וואלף בן הרר נתן ז"ל ונאם הק' שמעון יאליש מקראקא ונאם הק' יהודא ליב סג"ל חאטש ונאם הק' יוסף בן הרר מאיר וואלש ז"ל[45] ונאם הק' יהודה ליב מלויצק[46] ונאם הק' יצחק ראקוויר מקראקא[47] ונאם הק' מרדכי במוהרר זעליג ז"ל ונאם הק' דוד בהרר יקיר ז"ל ונאם הק' אברהם בהרר אליעזר ליפמן מרגליות ז"ל.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י שנכרים לי בט"ע[48] נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

ב. חזקה (Ḥazaḳah)

7.

המפורסמות אינן צריכין ראיות שזה הוא גבול שגבלו ראשונים בתי דיני שבישראל ובדינא דמלכותא אשר באזנינו שמענו ועינינו ראו ולא זר הכתבים והפרשעווילירש[49] דהמלך יר"ה והב"ד הצדק המחזיקים העסק בעיר וועליטשקא[50] והזויפ"ן[51] של המלך יר"ה והזויפ דקלסנע השייך להאדונים לובעמרסקש והזר הקרב והרוצה ליקרב חלילה בעסקים הנ"ל מבלעדי המנוח הר"ר יוסף ובניו אחריו בשמתא יהא ארור מסיג גבול רעהו. וזה כמה שנים שמחזיק עסקי העיר הנ"ל והזויפן התורני כמהורר יאקב בהמרומם מהורר חיים רפ"ד ואשתו מרת גיטל בת המנוח הר"ר יוסף הנ"ל ובהיותם מחזיקים הזוג הנ"ל נתחדש דברים אשר לא שערום אבותם לשכור העסק בלעדניצא[52] ומהפקירא קא זכו ואכלו שני חזקה כדת וכדין ת"ה[53] ולא החזיק בה אדם מעולם. בכן באנו בזרוע אמיץ וידינו תקיפא כב"ד הגדול לכתוב בברא ולהחזיק העסק בלעדניצא הנ"ל לה"ה התורני כמהור"ר יאקב ואשתו מ' גיטל וב"כ וי"ח[54] להם לבדם ולזולתם אין חלק בעסק הנ"ל הן ליורשי המנוח הר"ר יוסף ז"ל וק"ו[55] לזרים. והרשות ביד ה"ה כמהור"ר יאקב ואשתו וב"כ להדוף ולרדוף להמסיג גבולו נגוע בקצהו להכניס ראשו בעסק הנ"ל בד"י ובדא"ה[56] וכל הוצאות שיגרום איזה איש להזוג הנ"ל ברצותו להכניס לעסק הנ"ל יוגבה מהאיש ההוא ככשורי לצלמי. והרי היא שלהן לחלוטין ולצמיתות עלמין כדין הזוכה

[45] and [46] Wettstein, *ib.* 58; Weinryb, *ibid.* 21.
[47] Wettstein, *ib.* 58, 59; Weinryb, *ibid.* 17.
[48] בטביעת עין.
[49] Privileges.
[50] Wieliczka.
[51] Żupa = saltmines.
[52] Lednica.
[53] תורתנו הקדושה.
[54] באי כוחם ויוצאי חלציהם.
[55] וקל וחומר.
[56] בדיני ישראל ובדיני אומות העולם.

בהפקר בכח ב"ד וגם אנחנו אלופים רוזני קציני מנהיגי קהלתינו קבלנו עלינו בחרם בשמתא ועל הבאים אחרינו להיות מעיר לעזור לתמוך ולסעד לה"ה כמהור"ר יאקב ואשתו הנ"ל וב"כ וי"א להנוגע באפס קצהו לרדוף אותו בכל מיני רדיפות לומר צא ולהעמיד העסק הנ"ל ביד הזוג הנ"ל בשופי והשקט ובטח ולהיות הדבר חרות בעט סופר באנו לכתוב ולחתום לזכות הזוג הנ"ל אשר נתבאר לפנינו באר היטב. הכ"ד אלופי מנהיגי ק"ק קראקא היום יום ב' ח' כסליו תעגימ"ל הק' זכרי' מענדל ח' ר' שכנא כ"ץ ז"לה[57] ונאם הק' שמואל במוהר"ר נפתלי סג"ל ונאם הק' דוד בהרר יוסף יודיל זצ"ל ונאם הק' משולם זלמן אויסטרלין ונאם נתן בא"א הרר יוסף אליעזר יצ"ו[58] ונאם יהודא ליב סג"ל חאטש מקראקא ונאם הק' פנחס הר"י[59] רש"ך ונאם הק' משה בה' שלום ז"ל,[60] הק' מרדכי מקראקא.

הועתק מגוף הכתב מח"י כבוד הקהל יצ"ו שניכר לי ח"י בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

אמרי יושר של הרוזנים רו"ט וקהל יצ"ו אשר דבריהם כדרבונות וכמסמורות נטועים לבלי זוז והפנקס פתוח שכל הרוצה לקרות ימצא דברי אלה אשר זה כל ימיו הי' זכותיו לאבותיו של יעקב ומי הוא אשר ירצה להסיג גבולו של האיש הזה אשר משלחן גבוה זכה לו למצוא מזור ותרף לפי הברכה אשר ברכו ד' ובפרט שהוא תמיד מיושבי אהל של תורה וראוי לכל אדם לצדד בזכותו ומכ"ש שלא להניח לשום אדם יהי' מי שיהי' לעשות עול לאיש כזה בכן גם אנחנו ב"ד נתנו תוקף לדברי אלה על כל הדברים שנאמרו ע"ה צדק ומשפט. כ"ד דייני של כת ראשונה בק"ק קראקא הצעיר יהושיע בלא"א מהורר שכנא כ"ץ הק' יצחק בא"א מהורר אהרן דרשן בק"ק קראקא, נאם הק' ירוחם[61] במהורר יעקב מרדכי דייכש ז"ל מקראקא.

הועתק מכתב האלופים הדיינים הגבוהים יצ"ו שניכר לי ח"י בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

.8

הדבר המפורסם ונודע לגמולי מחלב, הסיפור בו ללא צורך. כי אלה האנשים ידועי שם איש ואשתו התורני הרבני כמהרר יאקב בה"ה מהרר חיים רפ"ד ואשתו הגבירה מ' גיטל למחי' שלחם אלקים להיות ממלא מקום אבותיהם בעיר

[57] Above doc. Nos. 3, 5.

[58] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 50.

[59] חתן ר' יהושע בן ר' שכנא כ"ץ.

[60] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 51; Wettstein, *Israel*, II, 53; Weinryb, *Studies*, 15, 17.

[61] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 52.

וועליטשקא, להיות מחזיק בעיר הנ"ל ולישב על אם הדרך. כל העניים הנשלחים מקהלתינו ומיתר העיירות והכפרים מוצאים מרגוע ומנוחה ומשיבת נפש להיות כל הנכנס כשהוא רעב וכו' בהענקה והעדפה יתירה. מלבד זאת לעניים אף לעשירים יחד עשיר ואביון כל הבא לגבולם הם לנחת ואף לסביבות הכפרים הסמוכים לעיר הנ"ל לולי הם לא הי' באפשרי לשום יהודי להתראות פנים לשום יהודי בעיר הנ"ל בכל שאר גירושי המקומות ואשרי חלקיהם בזה ובבא את אשר הטיבו לכלל קהלתינו בהתיישבות עיר וועליטשקא שרשאים יהודים להתראות פנים בעיר הנ"ל והם הוציאו ממונם כמה אלפים בשחדים לכל אומא; הבא לקטרגם ולדחותם מישיבות עיר הנ"ל יעמדו בכל מאמצי כחם בגופם וממונם להחזיק גבול שגבלו קדמוניהם לא לתועלתם רק לתועלת זולתם שיהי' לעניים ולעשירים מקום למצוא מרגוע לנפשם. כאשר באמת כבוד הקהל יצ"ו בצירוף הבתי דינן עם הסכמות הרבנים דקהלתינו אישרו ואימצו ועודדו החזקה בעיר וועליטשקא והכפרים הסמוכים להם כמו כפר לעדניצה ועסק קלסנה את הכל שייך להזוג הנ"ל להם לבדם בלי שום תפיסה ואחיזה לשום יורש מיורשי חמיו ואבי' ר' יוסף וועליטשקר בשתי העסקים לעדניצה וקלסנה. והנה כהיום הזה ראו כבוד הקהל יצ"ו להאכילם פרי מעלליהם של הזוג התורני הרבני כמהורר יאקב ואשתו הנ"ל הוסיפו עליהם עוד עסק כפר שירצ"ע יהא שייך מעתה ועד עולם לה"ה כמהורר"י הנ"ל לו ולי"א ולב"כ ולא לשום יורש אחר מיורשי ר' יוסף הנ"ל אף אם יועמד ברייא הויז חדש בכפר שירצ"ע חלילה לשום אדם לבא בגבולם. וכבוד הקהל יצ"ו קבלו עליהם לענוש בחרמות ושמתות ובכל מיני הרדיפות שבעולם למי שישיג גבולם בשלשה העסקים לעדניצה וקלסנה ושירצ"ע הנוסף כעת. מלבד גוף המקום שהחזיקו אבותיהם בעיר וועליטשקא בזה כל יורשי ר' יוסף שוים כל א' לפי זכיותיו ולאלה השלשה עסקים הנ"ל אין ליורשי ר' יוסף שום אחיזה בעולם ואין לפקפק על הדבר. לראי' באי כבוד הקהל יצ"ו על החתום יום ה' כד"ס תעזיין לפ"ק. הק' דוד בהרר יקיר ז"ל מקראקא, הק' שמואל הלוי מקראקא, הק' יהודא ליב האטש סג"ל, ונאם ארי' ליב בהרר ידל זצ"ל, ונאם יוסף בהרר מאיר וואלש ז"ל, הק' דוד בהרר יודל צירלש ונאם הצעיר גדלי' בן הרב הגדול מהרר יעקב ז"ל מלבמלא,[62] הק' משה בהרר שלום ז"ל[63] הק' מרדכי במהרר זעליג רי"ד. הועתק מכ"י וח"י האלופים רוזני מנהיגי הקהל שניכר לי ח"י בט"ע, הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

[62] Son-in-law of ר' שלום שכנא כ"ץ. Cf. *Kelilat Yofi*, II, 29; Wettstein, *Kadmoniyot*, 51, 58; Weinryb, 17.

[63] Wettstein, *Kadmoniyot*, 51; Weinryb, *Studies*, 15, 17.

ג. תפקידי ההנהלה (Administrative Functions)

9.

מאז היתה קהלתינו ממולא מכל טוב בהנהגותיה ותקנותיה מיוסדים על אדני פז וקו הצדק והיושר ואדניה הטבעו על קוטב עמוד התורה והיראה יפוץ ענן אורו על כנפי ארץ האירה מכבודנו ואדיריהם שלחו צעיריהם למים לשאוב מי באר מתורת חכמי ולומדי קהלתינו וכל אשר לא בא בכור הבחינה להתאבק בעפר רגלי חסידיו ישמר בקהלתינו, הוא כנפל טמון לא ראה אור מכמה ביאורים וחיבורים בפרדס והוראותיהם יצאו מחכמי קהלתינו כמפורסם ונודע. כאשר באמת עדיין גזעיהם מחליף לא יבוש מקורם כי זה האיש התורני הרבני המופלא כמהור"ר משה[64] ח' הדרשן מהורר"י ר' אברלש ממלא מקום אבותיו והדרשנים הקודמים ובאמרותיו הנעימים משמח אלקים ואנשים מרווה צמאון לכל כת לפי עומק ורוחב בינתם לפרקים לן בעומקא של הלכה לבאר דברי חז"ל צלול במים אדירים גפ"ת ועוד לו היכולת לבאר היטב באר לעורר לבבות ליראת אלקים להמתיק המר במתק לשונו בתכלית הפשיטות על ציר דלת פתוחה ומובנה לכל אף לאותן שאין יד שכלם מגעת לעומקן של הדברים. בכן עטרוהו וענדוהו כבוד הקהל יצ"ו וקבלוהו לדרשן בקהלתינו יצ"ו כל ימי חייו לדרוש מדי שבת בשבתו כאשר היתה מאז הנהגה בקהלתינו כל הדרשנים הקודמים בכל החליקת כבוד ובכל ההכנסות שהי' להם לא יגרע דבר קטן וגדול. ועוד נוסף על הדרשנות כבדוהו וחלקו מכבודם לירא ד' מהורר"מ הנ"ל להיות כל ימיו מדייני הגבוהים יצ"ו. חלילה בכל העונשים והאזהרות שיתבארו למטה על שום אדם מקהלתינו לפגוע בכבודו מהדיינות הגבוהים כל ימי חייו. גם יהי' רב בבה"כ הגבוה[65] וכל ההכנסות אשר להדרשן מן הבה"כ הנ"ל יהי' ג"כ למוהורר"מ ושיהא נק'[66] לשלישי בכל שבת ככל הלכותיו ומשפטיו של הדרשן שהי' לפניו יהי' לו ג"כ. גם יתנו לו שכירות בכדי שיהא פרנסתו בריוח מדי שבוע בשבוע ארבעה זה' מן האורנדי הגדולה של בשר והסוקלעקטר[67] מחויב ליתן לו בלי שום שאלת מנהיג. וזו שאצל זו שיהי' הוא ואשתו פטורים ממסים ומכל הנתינות שבעולם מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב סכומות, הערכות וגלגולת מעות שבוע דרך כלל לא יהי' שום מקום לבע"ד[68] לחלוק לומר על איזה נתינה נחוצה בלתי נחוצה אף בהכרזת שלא יהי' בכלל הפטורים הלז לו ולאשתו, אף אם אשתו מתעסקת במחייתה, לא יהי' ביכולת שום אדם לעורר עלי'. יוצק זהב רותח לפי אותו האיש אשר יתעורר נגדו ונגד אשתו בתביעת שום פרוטה,

[64] Wettstein, *Kadmoniyot*, 52, 58.

[65] Synagogue called "Di hoiche Shul"; cf. Balaban, *Krakow*, I, 99–100.

[66] נקרא [לעלות לתורה].

[67] Subkolektor.

[68] לבעל דין.

ליטרקי׳ חיווי׳ דרבנן דלית בי׳ אסוותא[69] לאותו האיש שיתבע מהם אף פרוטה לשום נתינה בעולם. וכל הא דלעיל קבלו עליהם כבוד הקהל יצ״ו לאשר ולקיים בכל החרמות והשמתות שלא ישונה אף קוצו של יו״ד הן בעניני המסים והן בהתנהגות הדרשנות והן בהדיינות והן בענין השכירות ובקנס מאה אדומים, החצי׳ למושל והחצי׳ לצדקה. ועל כל הנ״ל באו בעצמם על החתום יום א׳ ז״ך טבת תעזיין לפ״ק. נאם אהרן בהרר עזריאל זעליג מרגליות זצ״ל, ונאם דוד בהרר יוסף יוזל, הק׳ יהודא ליב בהרר אביגדור ז״ל, ונאם אהרן בהרר שמעון ז״ל, ונאם משה בלא״א הר״ר שלום הלוי מלובלין, הק׳ שמואל במהרר נפתלי יאלש סג״ל, הק׳ יהודה ליב סגל האטש מקראקא, ונאם נתן בלא״א יוסף אליעזר,[70] ונאם ארי׳ ליב בהרר ידל זצ״ל, ונאם הק׳ מרדכי זעליג רי״ד, ונאם הק׳ דוד בהרר יקיר מקראקא, ונאם יוסף אליעזר במהרר נתן ז״ל, ונאם משה בהרר אליעזר, הצעיר גדלי׳ [חתן] רש״ך[71]

הועתק מגוף הכתב מח״י המנהיגים שניכר לי ח״י בט״ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק״ק קראקא.

.10

עלה בהסכמות אלופים רוזנים קצינים מנהיגים דקהלתינו יצ״ו ק״ק קראקא ואלופים הגבאים הגבוהים ואלופים ממונים ואלופים ת״א יצ״ו ושארי יחידי סגולה אודות המשרת כ׳ הירשל ב״כ זוסמן פ״מ לא יהא משרת מהיום דלמטה משרת אצל האלופים הנ״ל מהיום עד עולם באשר רבים וכן שלמים צועקים ככרוכיא על כ׳ הירשל הנ״ל שהי׳ שולח מדנים בין אחים לחבירו וגורם מחלוקת ומריבות בין יחידים ומנהיגי הקהל יצו בפרטות נתנו עידיהן רבים וכן שלמים שהוא עשיר גדול בכן נמנו וגמרו ורבו באסיפת הנ״ל עפ״י פתקאות הן ולאו והי׳ רובא דמנכר שנים ועשרים לאוין כנגד חמשה הן בכן יהא בבל יראה ובבל ימצא להיות משרת אצל הקהל יצו. כל הנ״ל נעשה לפנינו נאמני וסופרי קהלתינו יצ״ו, אור ליום א׳ טו״ב כסלו תפחית לפ״ק. נאם הק׳ יהודא מלבוב ספרא מתא דק״ק קראקא. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וחתימות ידינו הק׳ יהודא ספרא הנ״ל המעתיק לפנקס הלז בפקודת רוזנים וקציני הנ״ל.

.11

אחר אשר כבר כתוב וחתום בחתימות התורנים הרבנים סופרי מתא ומהאלופים הבעלי חשבונים יצ״ו שחתיכא דאיסורא לזכור את שם ר׳ צבי הירש ב״כ זוסמן פ״מ שיהא משרת אצל אלופים רוזנים כבוד הקהל יצו כאשר הי׳ בראשונה בפה״ח

[69] Paraphrase from חיויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא, Sabb. 110*a*.

[70] Wettstein, *Kadmoniyot*, 50.

[71] גדליהו בן ר׳ יעקב מלובומלא. Above doc. No. 8.

האלוף הראש הרר שמשון לאז,[72] אך אחר מעשה הנ"ל חזרו מקצת אנשים להעלותו ולהעליהו על מכונו הראשון בנתינות קצת איזה סך לקופת הקהל יצו וכהיום חזרו והתאספו יחד כבוד רוזנים וקצינים מנהיגי הקהל יצו והאלופים בעלי חשבונים והאלופים הגבאים הגבוהים יצ"ו והאלופים ממונים והאלופים תע"ה אנשים כל האמטין והתמנות דקהלתנו יצ"ו והאלופים יחידי סגולה ונתנו ונשאו בדבר הזה ובשאר עניני הקהלה חזרו ויסדו שמהיום והלאה לא יעלה על שום אדם הן מכבוד הקהל יצו או משום התמנות דקהלתינו יצו להזכיר את שם כ' הירשל הנ"ל להיות משרת בקהלתינו הן אצל כבוד הקהל או באיזה אמט מקהלתינו יצו ובאו ליתן תוקף ועוז להכתב הקדום הנ"ל ולא לגרוע בשום אופן בעולם אף שירצה ליתן איזה סך לקופת הקהל ולא באו לקרוע כח הכתב הקדום ואדרבא באו תת כח שלא ישונה בשום אופן בעולם. ותוקף כתב זה כאלו נכתב באריכות בכל היפוים ובכל הבווארניש שבעולם. וליתר עוז באו כבוד וכל התמנות הנ"ל על החתימות אור ליום א' ח' טבת תפחית"ל. נאם משה בן הקדוש הרר נתן זצל, ונאם הק' שלום הלוי מקראקא ונאם שמשון בא"א כהרר יוזף ז"ל ונאם הק' יהודא ליב האטש סנ"ל ונאם הק' יהושע[73] בהרר שמואל זנוויל דייכש ז"ל ונאם הק' יהודא ליב בהרב מ"ו נח מלויצק ונאם הק' יהודא[74] בא"א כמוהרר יעקב קאפיל מלבוב ונאם יצחק ראקוויר מקראקא ונאם הק' יצחק[75] בהרר משה ז"ל ונאם הצעיר גדלי' בהרב מלובמלא[76] זצ"ל ונאם הק' דוד בהרר יקיר ז"ל ונאם משה בהרר שלום ז"ל ונאם הק' יהושע במוהרר משה ז"ל ונאם הק' יחיאל מיכל כמוהררש"ס זצ"ל ונאם הק' מרדכי במ"ו זעליג זצ"ל ונאם משה בן הרר יעקב ז"ל ונאם הק' ישראל במוהרר משה יצו, ונאם הק' יוחנן וואלש ונאם הק' צבי הירש במוהרר שמואל בונם יצו ונאם נחמן בהרר אהרן ז"ל ונאם אברהם יששכר בער בהרר אלחנן יצו ונאם משה בן לא"א כהרר נתן ז"ל ונאם יששכר בער בהרר יצחק יצו ונאם הק' אליה' הכהן, ונאם הק' מנחם בהרב מוהרר יעקב פיסק[77] ונאם הק' יהודא ליב בהרר מאיר[78] ז"ל ונאם מנשה בן כהרר יהודא ליב ז"ל ונאם ישראל בן לא"א בהרר נפתלי פעלטץ ונאם צבי הירש בן לא"א כהרר משה יצ"ו.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ואנכי המצווה ועושה להעתיק לפנקס הלז למען יעמדו ימים רבים נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

[72] Probably שמשון בר' יוזף לאזרש who is mentioned as a parnas in 1726, 1728 and other years. Cf. below doc. No. 19; Weinryb, *Studies*, 21; Wettstein, *Kadmoniyot*, 58; Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 419.

[73] Weinryb, *Studies*, 17, 21.

[74] The secretary of the community; cf. below doc. Nos. 26, 27.

[75] Wettstein, *Kadmoniyot*, 59.

[76] Certainly, גדליה בן יעקב מלובמלא above doc. Nos. 8, 9.

[77] Wettstein, *Kadmoniyot*, 59.

[78] Weinryb, *Studies*, 113.

.12

מהיות אשר עינינו ראו ולא זר שבית מושב זקנים בית וועד לחכמים אשר שם יתאספו האדירים יושבי גזית רוזני קציני מנהיגי קהלתינו יצ"ו אתחזי' בי' תיוהא, אתרע לי' אשיותיו, נתקלקלו הכתלים והחומות מתפצים וכלים; וכי כבדה המשא הגדולה אשר על בית וועד הנ"ל שני שטחים[78a] וגם השני שטחים העומדים עליו הם גוחים לנפול נהרסו ממגורת והם למזכרת עון לכל בני קהלתנו אשר רגל השוק תדיר שם ולא תהי' זאת ח"ו לצור מכשול ואבן נגף פן תיפוק מני' חורבה ח"ו, מעוות שלא יוכלו לתקן. עוד הוספנו לראות רעה שרעה ביותר שחומות מעט מקדשינו בה"כ ישנה[78b] מלאים חורים וסדקים מנוקבת ככברה. ומהכרח גדול לתקן חיש מהר פן בעצלתים ימך המקרה בכן התפשרו עצמם האלופים רוזנים קצינים מנהיגי קהלתינו יצ"ו עם הנעלה הרר יצחק זרחש שיתקן כל הנ"ל ומחויב להוריד ולהסיר השטח השלישי שעל בית הוועד הנ"ל וכל העצים ואבנים ולבנים וברזל הנמצאים בו יקח לעצמו נוסף על דמי הפשר הנ"ל ואין לשום אדם אחיזה בעצי הבנין והאבנים וכל הנ"ל; ומחויב לתקן שטח האמצעי בכל תיקונים המצטרכים שיהי' ראוי לדירה לכל הלכותיו כי היכי דדיירי בי' אינשי ולהעמיד שם תנור וספסלאים ודלתות ולעשות לו גג חדש וחזק. וגם מחויב הרר יצחק הנ"ל לגדור פרצות החומה שאחורי המרתיף בגדר של אבנים שלא יהא שם שום חור בחומה הנ"ל גם כתלי בהכ"י הנ"ל יתקן הרר יצחק שלא יהא שום חור ונקב ויתקן כל בדקי וסדקי הכותלים ולסיידם כראוי. וניתן חלוף עבודתו ושכר מלאכה עם כל המאטרי"ע[79] של הרר יצחק הנ"ל סך מאתים וחמשים זה' פו', דהיינו סך חמשים זה' פו' מחויבים כבוד הקהל ליתן לו תיכף ומיד אחר החג הבע"ל תפד"ל, ועוד סך מאתים זה' נותנים לו כבוד הקהל שעבוד השטח השני אשר מחויב הר"י הנ"ל לתקן על סך מאה וחמשים זה' פו' והמרתיף אשר תחת בית וועד הנ"ל שעבדו לו על סך חמשים זה' פו'. וחלילה לשום אדם לנגוע אפס קצה השני שעבודם הנ"ל אף שיהא לצורך גדול מאד. וביד הרר יצחק הנ"ל להשכין ולהשכיר השעבודם הנ"ל כאשר אדם עושה עם שלו בלי שום מוחה ומצפצף עד שיתפרע הסך מאתים זה' הנ"ל במזומנים ולא יחשב לו דמי שכירות אשר יקח משעבודם הנ"ל לסך ר' זה' רק זולת השכירות יהא לו סך מאתים זה' פו'. על כל התחייבות הנ"ל קנה הרר יצחק הנ"ל בקנא"ס שלא לשנות מלתקן כל הנ"ל וגם כבוד הקהל התחייבו א"ע בחומר כל התחייבות שלא לעבור עליו הדרך בשום אופן בעולם מכל הדברים הנ"ל. וליתר עוז באו כבוד האלופים רוזנים קצינים מנהיגי קהלתינו יצ"ו על החתום יום א' ד"ה אלול תפנימ"ל. נאם ארי' ליב בן כהרר ידיל ז"ל ונאם יוסף בן כהרר מאיר וואלש ז"ל ונאם יצחק בן הרר יששכר בער ז"ל ונאם הק' יהושע בהרר שמואל זנוויל דייכש ז"ל ונאם הק'

[78a] שטח = floor.
[78b] Balaban, *Krakow*, I, 99.
[79] Materja = material.

שמואל הלוי מקראקא ונאם הק' יהודא ליב סג"ל האטש ונאם יצחק סג"ל איש הורוויץ מטארנא ונאם הצעיר גדלי' בהר"י מלובמלא ונאם הק' מרדכי יאלש[80] מקראקא ונאם הק' דוד בהרר יקיר ז"ל ונאם הק' יצחק רייצלש[81] מקראקא ונאם אברהם בהרר אליעזר ליפמן מרגלית ז"ל.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ניכרים לי בט"ע הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

ד. יסוד חברת שבעה קרואים (Foundation of a Society)

.13

העיר ד' את רוח טהרה של האנשים האלה אשר נקבו בשמות לחבב את המצוה רבה לברך על התורה כאשר מבואר בדברי חז"ל החיוב על כל איש מישראל לעלות ולברך על התורה פעם אחת לשלשים יום ונגשו לפני השלחן הטהור דהאלופים הגבאים הגבוהים דקהלתינו יצו והציעו דבריהם לפניהם לאמר למה נגרע לבלי הקרב ולעלות לתורה פעם אחת לשנה תמימה בבה"כ של המנוח המפורסם מוהרר אייזק ר"י מחמת החיובים שבבה"כ זו אי אפשר לצאת ידי חובותינו המוטל על כלל ישראל הנ"ל ובקשו מהאלופים הגבאים הגבוהים הנ"ל ליתן מקום לדבריהם להיות להם רשות והרמנא לחבר את האהל להיות אחד חברא קדישא של שבעה קרואים בכל שבת וי"ט זולת השבעה קרואים שתמיד בקהלתינו משנים קדמוניות. והאלופים הגבאים הנ"ל קבלו דבריהם אחר שנמצא דבריהם כנים ואמינים עפ"י האלופים הגבאים דבה"כ של ראר"י[82] שהעידו והגידו על דברי האנשים האלה באמרם שאי אפשר לכל אנשים הנ"ל להעלותם לתורה כנ"ל וכדי שלא יהי' המצות בטלות האלופים הגבאים דקהלתינו יצו נענעו ראשם להאנשים האלה אשר נקבו בשמותם בדף הדבוק ונתנו להם רשות לעשות ולייסד חברה קדושה של שבעה קרואים דהיינו טו"ב אנשים עם הקורא בתורה שלהם באופנים ותנאים המבוארים למטה. מבה"כ הנ"ל של ר"א ר"י לא יקבלו שום אחד מישראל לחברה הנ"ל זולת העשרה אנשים הנ"ל ולא יותר ושארי האנשים עד טו"ב אנשים הנ"ל יהי' משארי בה"כ קהלה, ואינם רשאים לעשות מנין להתפלל זולת בשבת וי"ט. אחר תפלות שחרית שיתפללו מקודם בבה"כ שלהם הנ"ל יצאו החברה הנ"ל לאיזה מקום קבוע לקרות שם בתורה ולהתפלל שם מוסף. ובאופן שלא יגיע שום היזק לבה"כ הנ"ל הן להצדקה והן להחזנים והשמשים מה שמגיע מהם שנה שנה

[80] Wettstein, *Gedole*, 19.
[81] Wettstein, *Kadmoniyot*, 58.
[82] ר' אייזיק ר' יעקילש. Cf. Balaban, *Krakow*, I, 100.

כנהוג בבה"כ הנ"ל או לצורך איזה תיקון בבה"כ, הכל מחויבים ליתן בערך שאר אנשים שבבה"כ הנ"ל, הן מעות מצות, והן לכל רגל, והן בעד עולה לתורה. ומחויבים שיהי' דרך כלל כל הכנסות שמגיע לבה"כ לצדקה ולחזנים ושמשים לא יוגרע מהם כמקדם. כשיהי' א' מהם חיוב או שיגיע זמן שיהא א' מהם עולה לתורה מחויב לילך אזי לבה"כ הנ"ל לעלות לתורה וליתן להצדקה מה שמגיע ממנו. ואם חלילה יעבור א' מהם מכל הנמ"ע יתן קנס לקופת הצדקה של גבאים הגבוהים א' אדום זהב. ואם כל החברה או קצת מהם יתן כח ותוקף לאותו העובר הנ"ל אזי החברה הנמ"ע בטל ומבוטל כחרס הנשבר. והאלופים הגבאים הגבוהים קבלו מהחברה הנ"ל סך מסוים לצורך הקצבה עבור הנ"ל ומחויבים ליתן כח ותוקף להחבורה הנ"ל ולבטל כל הערעורים שיעמדו יחיד או רבים לבטל החברה הנ"ל. גם ניתן להחברה הנ"ל בתורת שאלה ספר תורה מבה"כ ראר"י הנ"ל לקרא בה בכל שבת וי"ט. והחברה הנ"ל מחויבים ליתן לתקן ס"ת אחת הידוע שיש לתקן תיקון גדול וכל זמן שלא יגמור התיקון הס"ת הנ"ל יקראו בס"ת הנ"ל ואחר שיתקן הס"ת הנ"ל אזי מחויבים החברה הנ"ל להחזיר הס"ת של הבה"כ ראר"י הנ"ל ששאלו להם לפי שעה. והס"ת זו שיתנו לתקן יחזיקו ויקראו בה שתי שנים רצופים ואחר כלות שתי שנים הנ"ל יראו הגבאים הגבוהים הנ"ל לפשר עם הגבאים דבה"כ ראר"י עבור הס"ת אם ירצו להחזיק ס"ת להלן. ובפירוש אתמר שאינם רשאים לקרוא לס"ת לשלישי בכל שבת וי"ט רק מורינו והאלוף המרומם התורני מוהרר פייטל[83] חרש"ך יהא חיוב להיות עולה לתורה אחר כל שתי שבתות פעם א' ולמען להיות למשמרת ולעמוד ימים רבים כ"ז שיקיימו כל הנ"ל והנ"מ באו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים בכבודם ובעצמם על החתום היום יום ו' ח' מרחשון תפנימ"ל. נאם הק' נתן פייטל בא"א המנוח מוהרר משה ר' אייזקש ר"י זצ"ל מקראקא פ"ה[84] בנדון זה, ונאם הק' דוד בהרר יוסף יוזל זצ"ל פ"ה לע"ע, ונאם הק' דוד בלא"א כהרר משה ז"ל, ונאם הק' שלום בהרר משה יצו[85] ונאם הק' שמעון דייכש מקראקא, ונאם צבי הירש בהרר מאיר ז"ל וואלש. כל הנ"ל הועתקתי אות באות מגוף הכתב של מ"ו ישראל סופר סת"ם וח"י האלופים הגבאים הגבוהים ניכרים לי היטב בט"ע. נאם הק' יהודה מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא. ואלו הן בני החבורה הנקובים בשמותן הטהורים: האלוף התורני מוהרר פייטל חרש"ך, האלוף התורני מוהרר שלום בהרר משה ר' יואלש, האלוף התורני מוהרר מרדכי סג"ל. ר' ליב בר"ש מרקלש, ר' יהושע דאקטרש, ר' ידיל היטל מאכיר, ר' ישעי' בר"ש קמסר, ר אברם הס"ך, ר' שלמה דאקטרש, ר' איצק מוכר דבש, ר' מרדכי ב"ר שמשנש, ר' יוסף ח"ה מאניש, ר' יהושע ר' יקירש, ר' אלי' בר"ב סג"ל, ר' משה פרביר, ר' איצק בר"ח כ"ז, ר' ליב ת' מרש.

[83] It is Nathan Feitel b. Mose R. Isik R. Yekils, who signed this document as parnas. Cf. Wettstein, *Dibre Ḥefez*, Nos. 30, 34, 42; Weinryb, *Studies*, 16; below doc. No. 21.

[84] פרנס החודש.

[85] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 58; Weinryb, *Studies*, 21.

.14

בדבר שהעיר ד' את רוח טהרה של האנשים האלה לחבב את המצוה רבה לברך על התורה חיוב על כל איש מישראל לעלות לתורה פעם א' לשלשים יום והציעו דבריהם כבר לפני האלופים הגבאים הגבוהים יצו לאמר, למה נגרע לבלתי הקרב ולעלות לתורה בבה"כ של המנוח ר' אייזק ר"י אף פעם אחת בשנה מחמת החיובים שבבה"כ הנ"ל תמיד, ובקשו מכבוד האלופים הגבאים הגבוהים הנ"ל ליתן להם רשות והרמנא להתייסד חברה של שבעה קרואים בשבת וי"ט כמו החברה קדושה של שבעה קרואים שבקהלתינו יצו מעולם ומשנים קדמוניות הנקרא ר' אפרים שול. והאלופים הגבאים יצ"ו הנ"ל קבלו דבריהם אחר שדבריהם נמצא כנים ואמתיים כאשר העידו והגידו הגבאים דבה"כ הנ"ל שאי אפשר לכל אנשי בה"כ הנ"ל להעלות לתורה וכדי שלא יהיו מצוות בטלות נתנו להם רשות להתייסד החברה הנ"ל וניתן להם כבר מאז כתב מח"י קצת האלופים הגבאים הגבוהים ולא נאמר שם הפרטות רק הכללות נאמרו שם ואין למדין מן הכללות באתרא דסגי פרטות בכן נגשו האנשים בני החברה קדישא הנ"ל לפני השלחן הטהור שלחן מלא בהתאסף כל האלופים הגבאים הגבוהים יצו ובקשו ליתן להם כתב מפורש באריכות בכל פרטי דברים השייכים ונצרכים לזה בכל תוקף וחיזוק ונתנו סך מסוים לקופת הצדקה של האלופים הגבאים הגבוהים לצורך חלוקת קמח לעניים ואביונים דקהלתינו על חג הפסח הבע"ל, והנה האלופים הגבאים הנ"ל ענו ואמרו כלם כאחד שראוי לסייע להבאים לטהר וליתן להם תוקף וחיזוק עפ"י כתב כטוב בעיניהם ותלי' הקדושה ביום קדוש המקודש בעשר עטרות שמהיום ראש חדש ניסן בשנת תפגימ"ל ולעולם יהא להחברה הנ"ל כל תוקף וחיזוק ויפוי כח של החברה שבעה קרואים שנתייסד מעולם ומשנים קדמוניות הנקרא ר' אפרים שול וכל תקנות והנהגות של החברה הנ"ל יהא ג"כ להחברה קדושה זו כן יהי' וכן יקום לעולם, שמיומא דנן ולעלם לא יהא רשות לשום אדם בעולם יחיד או רבים לערער על אפס קצהו מכל הפרטים והתקנות והנהגות של החברה זו לבטל חלילה כולו או מקצתו הן ממה שמבואר בכתב זה והן מתקנות הראיות לכתוב כפי התקנות של ר' אפרים שול ואף שלא נכתבו כאן הרי הן כאלו נכתבו ככתב הלז. וכל האלופים הגבאים הגבוהים יצו הח"מ קבלו ע"ע בחרם חמור ועל הגבאים הבאים אחריהם מהיום ולעלם שלא לערער ולא לעשות שום דבר ופעולה הגורם לבטל אף קוצו של יוד מכל התקנות הנ"ל ואדרבא שמחויבים לעמוד תמיד בימין צדקם של החברה נגד כל מי שיעמוד לערער נגדם הן יחיד או רבים ולבטל דבריהם וטענותיהם של המערערים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש. והשמשים האלופים הגבאים הגבוהים יצו והמשרתים שלהם ובעלי הקדש קבלו ג"כ בחרם יב"ן לפני השלחן הטהור הנ"ל שלא יצייתו לשום אדם בעולם יחיד או רבים הן לאיזה מנהיג או להגבאים הגבוהים העתידים להתמנות מהיום שיצוו עליהם הן על אחד מן השירות הנ"ל או על כולם ביחד ויכופם לעבור חלילה על החרם החמור הנ"ל ולעשות איזה דבר שהוא נגד התקנות של החברה הנ"ל מגדול עד קטן שלא יאבו לשמוע לדברים האלה בחרם הנ"ל

ומעתה רשות לאנשי החבורה הנ"ל לחבר את אהל להיות אחד ולייחד מקום קדוש לקבוע שם שבעה קרואים בכל שבתות וימים טובים עפ"י התקנות הנ"ל באופן שיהא אותו הבית באיזה רחוב הקרוב והסמוך לבה"כ ראר"י, ומבה"כ ראר"י הנ"ל נמסר להחבורה הנ"ל ספר תורה קדושה כשרה בתורת הלואה לקרות בו בכל שבת וי"ט במשך שלשה שנים רצופים מהיום. ובמשך שלשה שנים הנ"ל החברה הנ"ל ימציאו לעצמם ס"ת אחרת לקנות חדשה או ס"ת ישנה פסולה שעומד לתקן באיזה בה"כ שיהי' בקהלתינו יצו ויתנו לתקן כדי שיהא להחברה הנ"ל ס"ת שלהם אחר כלות משך שלשה שנים הנ"ל שיחזירו הס"ת הנ"ל לבה"כ ר"א ר"י. ובמשך הזמן ג' שנים הנ"ל אף שיהי' להחברה הנ"ל ס"ת שלהם אעפי"כ לא יהא רשות להאלופים הגבאים הגבוהים או דבה"כ הנ"ל לתבוע מהם הס"ת הנ"ל עד כלות ג' שנים הנ"ל. ורשות נתונה להגבאים דבה"כ הנ"ל או דשארי בה"כ דקהלתינו יצו למכור להחבורה הנ"ל איזה ס"ת פסולה העומד לתקן באופן שהמכירה יהי' במעמד ובישיבת הגבאים הגבוהים עם הגבאים דבה"כ זו. ואם אחר כלות ג' שנים הנ"ל לא יהי' להם עדיין ס"ת שלהם יחזיקו הס"ת הנ"ל של בה"כ ר"א ר"י שנה הרבעית מהיום ויתנו לקופת הצדקה של הגבאים הגבוהים אחד ר"ט שפעצי' ואם אחר שנה הרביעית עדיין לא יהי' להם להחברה ס"ת שלהם אזי יבואו בפשר עם האלופים הגבאים הגבוהים. והגבאים דבה"כ ר"א ר"י מחויבים להלות להחברה הנ"ל בשבת וי"ט בגדי קודש וקצת כלי קודש כ"ז שלא יה' להחברה ב"ק וכ"ק נגד זה לא יגרמו אנשי בה"כ ר"א ר"י שבהחבורה הנ"ל שום היזק לבה"כ הנ"ל הן בנתינות בבה"כ לצדקה או לשירות ולהיות הדברים הנ"ל הנעשה באסיפת כל האלופים הגבאים הגבוהים יצו בהתייסדות החברה הקדושה של שבעה קרואים מאנשי בה"כ ר"א ר"י בכל התנאים והאופנים הנ"ל וליתר אומץ ותעצומות באו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים יצו בכבודם על החתום היום אור ליום ב' כ"ט אדר שני תפגימ"ל. נאם הק' משה בן הרר יעקב פ"ה, נאם הק' דוד בלא"א כהרר משה ז"ל, ונאם הק' שלום בהרר משה יצו, ונאם הק' מרדכי יאלש מקראקא, ונאם הק' שמעון דייכש מקראקא, ונאם הק' זעליג בלא"א כהרר נחום יצו, ונאם משה במוהרר אליעזר ז"ל, ונאם הק' דוד בהרר יוסף יוזל ז"ל, ונאם צבי הירש בהרר מאיר וואלש, ונאם הק' נתן פייטל בהמנוח המפורסם מ"ו משה ר' אייזק ר' יעקלש זצ"ל מקראקא. הועתקתי אות באות מנוף הכתב של ר' ישראל הנ"ל וח"י ניכרים לי בט"ע הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.15

אנחנו אלה פה היום אספנו להשגיח לקנא קנאת ד' צבאות להזק ולהדבק מציב גבול אלמנה אשר הציג המנוח המפורסם מוהרר אייזק ר' יעקלש מקהלתינו אשר במעבה האדמה יצק היא הבית הכנסת הנ"ל ורעה ראינו שנתרעע ונתקלקל הגג וצינוריו ומחמת זה הקילקול ימך המקרה ונתראה ונתגלה הכליון הגדול אשר נטף כמזחילה בעובי המקרה, וראינו גודל העגמת נפש הצריכים תיקון רב להזק

ולהדבק את סדקי ובדקי הבית הכנסת הנ"ל וצרכי התיקון מרובים עולה לכמה מאות זה' פו', בכן עיינו ופקחו להתעסק במצוה זו להחזיק ולתקן את בית מקדשינו מעט וזו אחד משלשה רגלי העולם שעומד בו וזו העבודה הוא התפלה שמשכימים ומעריבים ומייחדים בכל יום שמו השוכן בבית הקדוש ומרוב ההוצאות התיקון הבית הנ"ל שאין קופת הצדקה משגת לצורך התיקון הבית הנ"ל ועיינו ופקחו בדבר להמציא איזה סיוע לתיקון הנ"ל, בכן באשר שהי' ספר תורה מבית הכנסת הנ"ל שאולה ביד בני החבורה הנ"ל אשר מדי שבת בשבתו נכנסים לחדר המיוחד לקרות בס"ת שבעה קרואים תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן מדי שבת וי"ט וי"נ אשר אסיפתם כעת בבית החורף של היקר כמר ידל היטל מאכיר, בכן עד הנה הי' הס"ת שאולה להחבורה הנ"ל בתורת שאלה וכעת אנחנו מכרנו את הס"ת מבה"כ הנ"ל להחבורה הקדושה הנ"ל במכירה גמורה פסוקה והלוטה ומעתה סלקנו את עצמינו הן אנחנו האלופים הגבאים דבה"כ הנ"ל והן האלופים הגבאים הגבוהים הן דהאידנא או דעתידין למיהוי מן הס"ת הזה ומעתה הס"ת לחלוטין לבני החבורה הנ"ל ורשות ביד בני החבורה הנ"ל להשכין ולמכור את הס"ת הנ"ל כאדם העושה בשלו ושום איש לא ימחא בידם מיומא דנן ולעלם רק היא עומדת תמיד בחזקתם וברשותם של בני החבורה הנ"ל ולא נשאר לנו על החבורה הנ"ל בדבר הס"ת הנ"ל שום דו"ד ופ"פ[86] וטענה ומענה ולא שום זכי' בעולם בלי שום תנאי ואמתלא שבעולם וכבר קבלנו מבני החבורה הנ"ל כל דמי המכירה ס"ת הנ"ל ולא נשאר לנו שום חוב בידם מש"פ ומעלה. ואם יבא איזה ערעור ויקום ויהגה וישתעי דינא עם בני החבורא הנ"ל מחמת ס"ת הנ"ל כדי לגרוע כח שטר מכירה זו הן מכולו הן ממקצתו מעתה יהי' דברי המערער בטלין ומבוטלין, לא שרירין ולא קיימין ויהיו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש וכטוען אחר מעשה ב"ד חשוב דלא יתעביד לי' דינא כלל. ועלינו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים והאלופים גבאים דבה"כ הנ"ל דהאידנא או דעתידין למיהוי החיוב לפצות ולסלק מעל החבורה הנ"ל כל ערעור וטוען כדי להעמיד הס"ת הנ"ל ביד בני החבורה הנ"ל בשופי והשקט בלי שום ערעור בעולם ובלי שום היזק דררא דממונא. ורשות ביד בני החבורה הנ"ל להביא השטר מכירה הלז לספרא מתא דקהלתינו להעתיק לפנקס דמתא למען יעמדו למשמרת לדרות עולם. כל הנ"ל קבלנו עלינו בק"ס בת"כ וב"פ בח"ח ובשד"א בכתת"ש היום יום א' כ"ו מרחשון תפה"א לפ"ק. ולמען להיות ביד בני החבורה הנ"ל לראי' באו [עה"ח] כבוד האלופים הגבאים דבה"כ הנ"ל בצירוף האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתינו יצו ק"ק קראקא. נאם הק' צבי הירש בהרר מאיר ז"ל וואלש, ונאם הק' דוד בהרר משה ז"ל, ונאם משה בהרר יעקב ז"ל, ונאם הק' דוד בהרר יוסף יוזל ז"ל, ונאם הק' אברהם[87] במוהר"ר היללש ז"ל, ונאם הק' יוחנן בהר"ר אברהם וואלש, ונאם הק' נחמן בהרר אהרן ז"ל, נאם אליקום בהרר איסרל כץ,[88] ונאם יוסף בהרר דוד סג"ל ז"ל, ונאם הר' חיים בהרר לאזר ז"ל, ונאם מנחם מנלי ב"כ שלמה זלמן

[86] דין ודברים ופוצה פה.

[87] Probably אברהם בן הלל who is mentioned by Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 62.

[88] Wettstein, *Dibre Ḥefez*, Nos. 28, 30.

ז"ל. כל הנ"ל הועתקתי אות באות מגוף הכתב יד וח"י ממש שחתמו באנפאי. נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

הטיבו את אשר דברו האלופים הגבאים דבה"כ ראר"י הנ"ל בצירוף האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתנו יצו בהיות שראה ראינו את גודל הקילקול שנתרועע ונתקלקל הגג וצינורים הבריחים העמודים אשר יסוד העליון מוצב עליהם וראינו שדבריהם נכונים וראויים וחזקו ואמצו להחזיק ולהדבק סדקי ובדקי הבית הכנסת הנ"ל והמציאו סיוע לתיקון הבה"כ הנ"ל במכירת ס"ת הנ"ל ואנחנו מהולכי בה"כ הנ"ל ע"כ באנו להחזיק הדברים הנאמרים באמת. הכ"ד האלופים רוזנים קציני מנהיני דקהלתינו ק"ק קראקא יצו, היום יום א' כ"ו מרחשון תפהא"ל. נאם הק' יהודא ליב סג"ל חאטש מקראקא ונאם הק' מרדכי במוהרר זעליג זצ"ל.

ואלה מוסיף על הראשונים שכל הדברות ראשונים ואחרונים שנאמרו ונשנית בשניהם נאמרו כי טוב, ומה שמבואר שם בדברות הראשונים שהחבורה של ז' קרואים יקבעו ויחדו מקום לקרות ולהתפלל מוספין בכל שבת וי"ט שיהי' אותו הבית סמוך ונראה לבה"כ ראר"י הנ"ל לאו דווקא הוא, באשר ע"ד שהי' להחבורה הקדושה הנ"ל ס"ת שאולה בתורת שאלה מבה"כ הנ"ל נאמר כן. וכהיום שראה ראינו את גודל כשרון מעשיהם של החבורה הנ"ל אשר כוונתם לשם שמים אף שהי' להם ס"ת שאולה מבה"כ הנ"ל עוד על זמן רב והעיר ד' את רוחם הטהורים והנדיבים וקנו בקנין כספם ס"ת אחת מבה"כ הנ"ל כפי שבידם שטר מכירה בכתב מפורש ושום שכל מהאלופים הגבאים הגבוהים דקהלתינו והגבאים דבה"כ הנ"ל בצירוף מנהיגים הקהלה הולכי בה"כ הנ"ל אשר החבורה הנ"ל קנו ס"ת לעצמן ונתנו סך מסוים לצורך תיקון בה"כ הנ"ל בכן הרשות נתונה להחבורה הנ"ל לבחור ולברור מקום יפה ונקי באיזה מקומן שירצו אשר יצא מד' הדבר להיות חמד חלקים לשבתו שם ונאמרו שם לקרות ולהתפלל כאות נפשם ורצונם הטוב. והמקום אשר יבחרו ויבררו באיזה מקומן ברחובות דקהלתינו יצו באיזה בית שירצו בלי שום מוחה ומעכב. וגם חל החיוב על האלופים הגבאים דבה"כ הנ"ל להלוות להם ס"ת אחת או שתים מבה"כ הנ"ל בעת הצטרכות שנים או שלשה, דהיינו, בשבת ר"ח ובארבעה פרשיות וימים טובים וימים נוראים תמיד בלי הפסק ובלי שום הגבלת זמן כ"ז שהי' החבורה הנ"ל בקישור יחד לדורות עולם. ובגדי קודש יהי' להם ג"כ מבה"כ הנ"ל. ותיכף אחר שבת וי"ט מחויב השמש דהחבורה הנ"ל להחזיר אותה הס"ת אחת או שתים השאולה להחבורה ובגדי קודש לבה"כ הנ"ל ליד השמש דבה"כ הנ"ל. ותוקף גזירותינו על השמש דבה"כ ראר"י ליתן להחבורה בכל פעם שיצטרכו ס"ת אחת או שתים ובגדי קודש בשבתות וי"ט וי"נ בלי שום שאלת הגבאים דבה"כ הנ"ל. והרשות ביד בני החבורה הנ"ל לעשות ביניהם תקנות ישרים כפי שיתכשרו בעיניהם כאות נפשם ורצונם הטוב ולקבלו איזה אנשים מובחרים מהוגנים כטוב בעיניהם להיות ברוב עם הדרת מלך והן אל כביר לא ימאס, אך שלא יגרמו שום היזק לבתי כנסיות שבקהלתינו לענין חיוב לצדקה ולש"ץ ולשמשים ושאר הכנסות דבתי כנסיות לא יוגרע מחמת זה. ואנחנו האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתינו והגבאים בבה"כ הנ"ל קבלנו עלינו הן האלופים הגבאים דהאידנא

ודעתידין למיהוי שאין למחות ביד בני החבורה מדבר קטן וגדול; ואדרבא כל איש יאמר לאחיו חזק ואמץ למצוה זו להחזיק בידם יד בני החבורה הנ"ל להיות עוסקים תמיד לשם שמים ותמיד יהא יד בני החבורה על העליונה ויד המערער על התחתונה ודברי המערערים יהי' בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא קיימין. ולמען להיות ביד בני החבורה הנ"ל לראי' לאות ולמשמרת לדורות עולם ולחקוק בעט ברזל ועופרת בציפורן שמיר אצל ספרא מתא בפנקס בכל תוקף ועוז ותעצומות באו כבוד האלופים הגבאים הגבוהים דקהלתינו יצו והגבאים דבה"כ הנ"ל על החתום היום יום א' י"ז כסלו תפה"א לפ"ק. נאם הק' יחיאל מיכל במוהרר שלמה[89] זצ"ל ונאם הק' דוד בהרר משה ז"ל ונאם הק' דוד בהרר יוסף יוזל ז"ל, ונאם הק' אברהם במוהרר הילל זצ"ל, ונאם הק' יצחק אייזק בלוך, ונאם נחמן בלא"א כהרר אהרן ז"ל, נאם הק' אליקום בהרר איסרל כץ ז"ל, ונאם יוסף בהרר דוד ז"ל, ונאם חיים בהרר לאזר ז"ל, ונאם מנחם מנלי בא"א כ' שלמה זלמן ז"ל. כל הנ"ל הועתקתי אות באות הגוף הכתב ידי וח"י ממש שחתמו באנפאי נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא הועתיק ומעיד אג"ד.

אחר זה נצטויתי מפי האלופים הגבאים הגבוהים והגבאים דבה"כ לכתוב ולחתום בפקודתם ע"ד שמבואר לעיל שהגבאים דבה"כ מחויבים להלות ס"ת ובגדי קודש להחבורה בפירוש אתמר דווקא אם יהי' מקומן באיזה בית סמוך ונראה לבה"כ ראר"י אז החיוב על הגבאים כנ"ל ואם יפנו ויעקרו מקומן לבית אחר כנ"ל אזי חל החיוב על הגבאים דאותה בה"כ הסמוך ונראה לאתו בית ליתן להם ס"ת וב"ק וכ"ק. וגם בשמחת תורה ילוו החבורה ס"ת שלהם לאותו בה"כ שילוו להם כל השנה ס"ת וב"ק וכ"ק ליתן להם ס"ת וב"ק וכ"ק. אני המצווה ועושה נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק.

.16

להיות שגלוי וידוע לכל רואי ביקר וידוע ומפורסם שבכל ערי יהודא אשר מפוזרים עם ד' אלה צאן קודש בארבעה כנפות הארץ אשר יש להם בית וועדם ארון וס"ת הקדושה בכל מקום אשר יבחרו ויבחנו מקום נקי ויפה באיזה מקומן של שבחים בשבת מגדל עוז שם ד' להיות שבעה קרואים מדי שבת בשבתו וגם ימים טובים וימים נוראים וגם וותיקין וכל א' רוצה לזכות במצוה זו, ובפרט שהחיוב המוטל על בני ישראל במאמר חז"ל לברך ברכת התורה פעם א' בחדש לתיקון הנפש, ובבה"כ אי אפשר להיות מן הקרואים מחמת חיובים וכל א' יאמר א"כ למה זה אנכי וכבר נתייסדו בקהלתינו שבעה קרואים בבית כמ' ידיל ה"מ וגם המתפללים בהשכמה תפילת וותיקין בבה"כ קטנה אשר למעלה מבה"י וגם בבית המנוח מוהרר שמעון יאליש[90] זצ"ל. אך שהשעה הי' צריכה לכך לבטל אותן למגדר מלתא

[89] *Kelilat Yofi*, II, 28, 2; Weinryb, *Studies*, 21, 23.
[90] Wettstein, *Gedole*, 20; Wettstein, *Israel*, II, 54.

מחמת איזה מחלוקת וכעת הוחזר עטרה ליושנה ושכחו וחזרו ויסדו באסיפת כבוד הקהל יצו בצירוף האלופים התורנים הדיינים וארבא חזקו ואמצו ביראת ד' וחלילה מעתה ועד עולם להתנגד לשום אדם ולסרב נגדם בדבר זה הנוגע ליראת ד'. וכל מי אשר יחזיק ויסייע לסמוך ולסעד להם יתברך מפי העליון, ואין רשות לשום התמנות הן כבוד הקהל יצו הן כבוד האלופים הנבאים הן שארי התמנות הקהלה להתעורר באיזה ערעור נגדם ולבטל המצוה. ואיזה ראש או מנהיג או גבאי או שאר התמנות אשר יעלה על השלחן דבר ביטול זה לבטל ח"ו בו ארור בו נידוי בו שמתא ערירין ימיתו ויהא מוחרם ומנודה בעולם הזה ובעולם הבא וכל האלות ושמתות ונידוים הכתובים בס"ת נביאים וחוזים יחולו על ראשו ויעשה בו רושם. כל הנ"ל נזרקה מפי האלופים כבוד הקהל ודיינים יצו ובפירוש אתמר שאותן האנשים המתעסקים ביראת ד' הנ"ל שהילוכן יהיו בהצנע לכת עם ד' א' ולא בשום ענין אחר ח"ו לפנים להיות להם ח"ו כמו במות יחיד כל הנ"ל אני המצווה ועושה לכתוב ולחתום כתוב זאת זכרון בספר היום יום ג' ח' תשרי תפחית לפ"ק. נאם הק' יהורה מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

ה. הגנה על אינטרסים של החברים ופקוח על רכושם

(Protection of members' Interests and Disposition of their Property)

.17

להיות ידוע ומפורסם ומורגש לכל בני קהילתנו יצ"ו את כל הרעה שנסתבב לכלל הקהלה מן האשה מ' נוחא אלמנת ר' זיסקינד ר"מ ר' טודרס כ"ץ שהוכרחו בני הקהלה ליתן כמה עשיריות אלפים עבורה ולפדותה בממון הרבה להציל נפשות. ומהראוי היה ליקח כל אשר המצא תמצא להם במטלטלים וממון ונחלאות טרם שיתנו בני הקהלה אף פרוטה וכבוד הקהל יצ"ו התחסדו מטובם לסייע להצלות נפשות בכמה אלפים וכביום שנמצא להאלמנה מ' נוחא הנ"ל שעבודה אשר לה על בית החורף הנק' ע"ש בית ה' יונה ר"ד ר' זיסלש בכן לקחו כבוד הקהל יצ"ו מהנעלה כהר"ר משה בכ"מ שלום יאנטלש סך שלש מאות זה' פו' שעבוד על בית החורף הנ"ל בכן ידור הנעלה כהרר משה שלומש בבה"ח של ר' זיסקינד הנ"ל בשטח השני וישתמש בכל התשמישים השייכים אליו כל עוד שלא יסלקו לו כבוד הקהל יצ"ו או ב"כ של המנוח ר' זיסקינד הנ"ל מעותיו ולא יצטרך המלוה להניח לשום אדם לדור עמו רק ידור הוא וב"ב בבית החורף הנ"ל עד יסלקו לו מעותיו מה שנתן לכבוד הקהל יצ"ו ויוכתב להמלוה ההוא כל תוקף בווארנש על מעותיו הנ"ל שאינו רשאי שום אדם לדחותו משעבודו הנ"ל. לראי' באו כבוד הקהל יצ"ו בעצמו על החתום יום ג' . . . תמוז ת"ע לפ"ק. נאם הק' חיים בלוך[91] מקראקא

[91] Probably the same who is mentioned by Wettstein, *Dibre Ḥefez*, No. 34.

ונאם משה בהק' כהר"ר אברהם[92] ז"ל הי"ד ונאם הק' יהודא ליב ונא' הק' יצחק אורנלר[93] ונאום הק' יששכר בער סג"ל מקראקא ונאם הק' זכרי' מענדל ח' רש"ך וגאם יוסף אלעזר בן מהורר נתן ז"ל ונאם הק' שמואל הלוי מקראקא ונאם אברהם קויפמנש מקראקא ונאם הק' מרדכי יאלש מקראקא.

הועתק מגוף הכתב מח"י האלופים רוזנים רו"ט וקהל יצ"ו שניכר לי ח"י בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא דק"ק קראקא.

.18

המפורסם אין צריך ראי', שהנעלה הרר הירש בהרר מכלי שפרינצלש נשתקע בעו"ה בחובות גדולות ויש עליו נושים הרבה יהודים וערלים ל', והוא נתדלדל מאד ולא נשאר לו בלתי גויתו ממש, והנוגשים אצים עליו עֵד שנפל במצודה רעה ונתפש במבצר במקום חושך וצלמות וברזל באה נפשו, והניח ביתו ריקן ממש שהי' כל ב"ב מוטלין ברעב והוא נלקח בשבי הקשה מכולם וגם הנושים באו לקחת את הנחלה שלו ולגרשו מאחוזת אבותיו עד שחמל ד' עליו ברחמיו וברוב חסדיו ונתן בלב חתנו הנעלה הרר יוסף בר"מ וואלש[94] והי' לו מעיר לעזור בנפשו ובמאודו והפריז מכיסו סך מסוים עד שפעל ועשה והוציא ממסגיר אסיר, מבית כלא יושב חושך והפיר ג"כ מחשבות ערומים שחשבו לגרשו מנחלתו. ולולא זאת הי' זה היזק רב להמלוים יהודים שיש להם שעבודים על הבית שלו ולא הי' נשאר להם לגבות חובם אף פרוטה אחד וכהיום עוד ידם נטויה עליו וכמה בעלי חובות נוגשים גדולים פרשו מצודתם עליו ללכדו ולחזור ולהביאו למאסר וגלל זה הוצרך לישב תמיד בהחבא ולא יכול לצאת ולבוא להביא טרף לביתו וסובל עניות גדול הוא ואשתו וב"ב ואמו צירל תח' וטפלא התלויים בו כולם ממש מוטלים ברעב. בכן התחסד עמהם חתנם הנעלה הרר יוסף הנ"ל והלוה להם סך שלשה מאות זהו' פו' וכבר נתנו לו כתב על זה היום הזה ונכתב שם שעבוד אצל ספרא מתא בכל תוקף ועוז בעולם על הסך הנ"ל והסך שלשה מאות זה' הנ"ל גם הרר יוסף העלה במעות הלז ולוה אותן מהאדון היעניראל פאן יוזיף טשערני והוא חזר והלוה אותן לחמיו הנ"ל. אמנם האי גברא בהאי פחדא יתיב פן ואולי היום או מחר יעמדו עליו הבעלי חובות המוקדמין וירצו לטרוף הבית ההוא ע"פ דין ודת תורתינו וישולם ח"ו לר"י הנ"ל רעה תחת הטובה גדולה שעשה הר"י לחמיו ולבעלי חובות שלו והציל הבית ההוא ממש מפי ארי מיד נוגשים גדולים ועצומים וגם הציל ממש נפשות, בכן הפסק יצא מכבוד האלופים הרוזנים רו"ט וקהל יצ"ו שהסך שלשה מאות זה' שהלוה הר"י הנ"ל לחמיו ואשתו ולאם חמיו הנ"ל היום הזה על הבית השייך להם העומד סמוך ואצל ב"ה ר"ו פאפרש[95] כפי הכתב שנתנו לו היום אצל ספרא מתא שעבוד לכל

[92] Wettstein, *ibid.* No. 42.
[93] *Ibid.* Nos. 34, 40.
[94] יוסף בר' מאיר וואלש, Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 58 and above doc. Nos. 6, 8, 12.
[95] Synagogue of R. Wolf Popers, built in 1620, cf. Balaban, *Krakow*, I, 100.

הלכותיו. אותו ההלואה והשעבוד יהי' לו הקדימה לכל הבעלי חובות שלו ולא יוכל שום אדם בעולם יהי' מי שיהי' לגבות שום חוב מהבית ההוא עד שיתפרעו הר"י את מעותיו סך שלשה מאות זה' פו' הנ"ל במזומנים, כי הוא הציל ממש במעותיו הבית ההוא מיד הנוגשים האדירים ולא רצה מתחלה להלוות מעותיו עד שהבטיחו כבוד הקהל יצ"ו שיתנו לו כתוב וחתום ויעמדו לימין צדקו שלא יהי' לו שום היזק מזה רק הוא יהי' המוקדם לגבות חובו מהבית הנ"ל נגד כל הבעלי חובות של הרר הירש ואשתו ואמו הנ"ל. ובכן אמרו כבוד הקהל יצ"ו עם הסופר ליתן להרר יוסף הנ"ל כתוב וחתום בכל תוקף ועוז בעולם שיהי' לו הקדימה לגבות החוב הנ"ל מהבית הנ"ל נגד כל הבעלי חובות שלהם והשעבוד הלז שנתנו לחתנם היום הזה על הסך הנ"ל יהי' מוקדם לכל השעבודים ולכל החובות שנכתבו על הבית הזה מעולם עד היום הזה ושום מנהיג או שום דיין לא יזדקק לשמוע טענת הבעלי חובות המוקדמין, רק אדרבה יעמדו לימין צדקו, בכדי שיגבה הוא את חובו מהבית הנ"ל קודם כל אדם בעולם. ובפירוש איתמר שבאם ח"ו יעמוד איזה מנהיג או איזה דיין וירצה להעביר דרך עליו לפסוק הקדימה לאדם אחר זולתו אזי מעתה ומעכשיו ניתן רשות והרמנא להר"י הנ"ל למסור החוב שלשה מאות זהו' האלה והשעבוד הלז ליד האדון היעניראל הנ"ל, לאשר שהאדון הנ"ל הלוה המעות הלז להר"י הנ"ל, והאדון יגבה חובו מהבית הלז בלי פקפוק. לכן וע"כ לא יעלה על דעת שום מנהיג או שום דיין לשנות ולהעביר דרך עליו כי כן יצא מפי כבוד הקהל יצ"ו דרך פס"ד גמור וכן יקום וכן יהי'. הכ"ד האלופים הרוזנים וקצינים רו"ט וקהל יצ"ו היום יום ו' ר"ח אדר שני תסבי"ת לפ"ק. ורשות בידי ספרא מתא להעתיק הכתב הלז לפנקס דמתא למען יעמדו ימים רבים. נאם משה בן הרר ליב כ"ץ[96] ונאם משה הלוי מלובלין[97] ונאם הק' יששכר בער סג"ל ונאם הק' חיים בלוך מקראקא ונאם הק' אלעזר מכלש מקראקא ונאם הק' אברהם יעקב פיסק[98] ונאם הצעיר שמחה הכהן מקראקא ונאם יצחק ארגלר ונאם הק' נתן נטע מגלונא ונאם יצחק בלא"א מהרר אברהם זלה"ה.

הועתק אות באות מגוף הכתב מח"י האלופים הרוזנים הקצינים הנ"ל שח"י ניכר לי בט"ע הצעיר שלמה יכונה זאלי ספרא מתא בק"ק קראקא.

.19

ידוע ומפורסם גודל השערורי' שהי' בקהלתינו מחמת הבריחה של ר' דוד בהמנוח ר' משה ר"ד ר"י ז"ל ואשתו מ' פרידא שהי' הנושים שעמדו ושט"ח בידם על כמה רבבות, אנשים ונשים יתומים ואלמנות הן בקהלתינו והן חוץ לקהלתינו עד מגודל צעקת ונאקת הבעלי חובות לא הי' באפשר להזדקק מגודל צעקת

[96] Wettstein, *Dibre Ḥefez*, No. 34.
[97] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 51.
[98] *Ibid.*, 52.

רבים, עד שהתאספו באסיפה אחת כבוד הקהל והאלופים התורניים הדיינים לראות בהשכל להשקיט קצת לכל אחד מבעלי חובות ולא יהא חלילה בלא צדק ומשפט בעיר ההיא. וכל הבעלי חובות עמדו ובקשו מרצונם הטוב לברור שבעה טובי העיר להיות איזה עזר ותרופה לכל אחד ולא יאבד מעט הנשאר מסך רב שלקחו הזוג הנ"ל מכמה שנים ושלא ילכו רובם הנושים בפחי נפש, וכבוד הקהל עם האלופים התורניים הדיינים בירורו אותנו ח"מ ארבעה דייני קהלתינו יצ"ו ושלושה מטיבי צעד טובים דקהלתינו וכל אשר יעשו אותן שבעה טובי העיר התרצו כולם של בעלי חובות הן מקהלתינו והן חוץ לקהלתינו שלא להתריס ולהתעורר מדנים חלילה נגד מה שיצא מאתנו ולמען שיהא יותר תוקף ועוז וחיזוק השיגו הבעלי חובות כולם אינווערסל[99] מהאדון הגדול המיוחס הדוכס יר"ה הוואייוודי שלנו גם מהאדון השופט מערודיקציש[100] של הא' הנ"ל וגם בעלי חובות כולם כאחד נתנו כתוב וחתום שאנחנו ח"מ נעשו כפי דין ודת תורתנו שלא יהא חלילה רווחא לזה ופסידא לזה. ואנחנו ישבנו באסיפה יום ולילה וחקרנו ודרשנו אחר כל מה שנשאר הן משכנות בכיפה והן בגדים ומטלטלים וחובות ונחלאות שהי' שייך להם וניתן חרמות בשבע ספרי תורות בכל בתי כנסיות דקהלתינו ומעט מזעיר הי' נשאר רק העיקר הנחלה אשר הי' שייך להם אשר הי' דירתם שם היינו בית של אבנים העומד אחורי בה"כ הישנה הנקרא ע"ש המנוח ר' ענזיל אשכנז אותו בית הי' שייך לר' דוד הנ"ל מתהום ארעא עד רום רקיע ושני מרתופים אחד לפני הבית ואחד בחצר אותו בית וקרעמל אשר לפני הבית את הכל הי' שייך לר' דוד הנ"ל. עפ"י החלטה מכבוד הקהל ומה"ה הבעלי חשבונות ומה"ה הדיינים ומבעלים הקודמים שהי' להם ג"כ חלק באותו בית לא נשאר שום שיור מאותו בית לשום אדם על אותו הבית אף לאחים שלו בני המנוח ר' משה ר"ד ר"י הן מחמת ירושת אביהם והן מחמת ירושת אמם רק את הכל הי' שייך לר' דוד ואשתו הנ"ל. וכאשר היה נכרז אותו בית בכל בתי כנסיות אולי איכא דשמע וישכים ויבא לפנינו למען שיהא בשופי והשקט ושאנן להקונים שיקנו אותו בית בעת הזאת הן כולו הן מקצתו ואחר ההכרזה שלא הי' שום מחאה משום אדם ואף גם נתבטל המחאה מכבוד הקהל ומה"ה בעלי חשבונות ומהאלופים הגבאים, מכרנו אנחנו המבוררים כפי כח ב"ד יפה שטח תחתון להאלוף הרר שמשון בהמנוח הרר יוזפה לאזיק[101] דהיינו בית החורף הגדול אשר חלונותיו פונים להחצר והחדר קטן אשר באותו ב"ה אשר המדריגה עומד בב"ה ההיא והוא כיפה קטן וגם הפאלטש וגם הכיפה אשר בפרוזדור הבית וחלון פתוח לרחוב נגד ב"ה הישנה וגם הקעך המפסיק בין הבה"ח ובין הכיפה וגם שני מרתפאות אחד העומד לפנים הבית ופתח פתוח לרחוב ואחד מרתוף אשר הפתח פתוח לחצר וגם זכות הקרעמיל אשר לפני הבית וגם אחד קאמיר על העלי' לצד ימין הנכנס מה שכעת משתמש בעל שטח התחתון וגם החצי' מהחצר באופן שמחויב

[99] Uniwersal = Order issued by a high authority.

[100] Jurysdykcja = jurisdiction.

[101] Member of the administration. Cf. Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 58; Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 419; above doc. No. 11.

לעמוד אחד דיר על הוצאות מכיסו של ר׳ שמשון לאזיק הנ״ל ויהא שייך אותו דיר לבעל שטח האמצעי ה״ה האלוף הראש הרר יהושע כענש שהוא ישתמש באותו דיר ויניח עצים ויהא אורך ורוחב בערך שש״ה אמות בארכו וגם ברחבו שש״ה אמות שיהא ראוי להשתמש לה״ה הר״ר יהושע הנ״ל לצרכו. וגם אם יעלה על דעתם של בני הבית לפתוח הבאר שהי׳ מקדם באותו חצר יהי׳ הבאר שייך לשניהם והוצאה ג״כ על שניהם, חצי׳ על בעל השטח התחתון וחצי׳ על בעל שטח האמצעי. וכן דין אחד של עשיות הפרקן[102] יהא הוצאה על שתיהן, גם הסוכה אשר כעת עומד לפני החלון בשטח התחתון יהא שייך לר׳ שמשון הנ״ל ואין בעל שטח האמצעי הוא ה״ה הרר יהושע יכול למחות בו וגם בתי חיצוני׳ כאשר הי׳ מעולם לבעל שטח התחתון ולבעל שטח האמצעי כה יהי׳ קם עתה, וגם המרתוף קטן העומד תחת המדריגה יהא ג״כ שייך לבעל שטח התחתון הוא האלוף הר״ר שמשון הנ״ל, ומעתה יהא כל מה ששייך לפי הפרטות הנ״ל לשטח התחתון את הכל יהא שייך לר׳ שמשון הנ״ל לו ולזרעו אחריו לדורות עולם ולא נשאר שום אחיזה ותפיסת יד לכל אלה. ותיכף ומיד נתן האלוף הרר שמשון הנ״ל דמי המכירה עד פרוטה אחרונה ונתחלק להבעלי חובות של ר׳ דוד הנ״ל כאשר נכתב הקבלה על השט״ח שביד כל אחד ו״א והבעלי חובות כולם כאחד התרצו והסכימו על המכירה הנ״ל ואף ר׳ דוד ואשתו פרידא הנ״ל הסכימו על המכירה ברצונם הטוב ועשו קנא״ס בכל אופן המועיל למען שיהא שפוי והשקט המכירה וסופר דמתא יכתוב בפנקס אותו שטח ע״ש ר׳ שמשון הנ״ל בכל יפוי כח מכירת הנהוג בקהלתינו למען יעמדו ימים רבים ויכתוב ההכרזות וביטל המחאות ובפרוטרוט כל מה ששייך לכל הנ״ל. והלילה לשום אדם שיתעורר איזה משפט על המכירה ההוא הן איזה נוחל או יורש או בעל חוב מבעלים הקודמים שהי׳ מחזיקים באותו בית ומכ״ש הבעלי חובות של ר׳ דוד ואשתו אשר נתחלק להם המעות של המכירה עפ״י דין ודת תורתינו ורשות לר׳ שמשון ליתן לכתוב אותו בערדקציע[103] של האדון הגדול הדוכס יר״ה או על המבצר בלי מוחה ומעכב. ואם יעמוד איזה אדם הן מקהלתינו הן מחוץ לקהלתינו ויעלה על דעתו לעורר איזה משפט עם ר׳ שמשון חלילה להטות אוזן לשמוע שום טענה הן ה״ה הדיינים והן כבוד הקהל יצו ויהא חל על אותו המערער הקנס הנאמר באינווערסל של האדון הגדול הנ״ל, בשופי בהשקט יהא אותו שטח לר׳ שמשון הנ״ל לו ולזרעו אחריו לדורות עולם, ויהא להכתב הלז כל תוקף ועוז ותעצומות של ההחלטות הנכתבים באריכות ולא יהא שום חשש מחמת יתור או חסר אות א׳ מאותו לשון וכל תוקף ועוז מעשה ב״ד ותוקף כבוד הקהל. ותמיד יהא נידון ונדרש לטובת הרר שמשון הנ״ל כדין טוענין ללקוחים. ומה שנעשה בהסכמה וברצון ובק״ס כנ״ל כתבנו וחתמנו ורשות לר׳ שמשון לדור בשטח ההוא ולהתעסק בכל המחיי׳ שבעולם בלי מוחה ומעכב משום אדם בעולם הן מאחרים והן מבני הבית הן הוא הן שישכיר לאחרים יהא כל תוקף להתעסק בכל המחיות שבעולם. לראי׳

[102] Parkan = fence.
[103] Jurysdykcja.

באנו אנחנו המוברר על החתום יום ה' ר"ח שבט תפואו"ל הצעיר יהושע בלא"א מוהרר שכנא כ"ץ[104] ונאם הק' משה דרשן[105] דק"ק קראקא ונאם הר' אברהם פיסק ונאם הק' ירוחם במוהרר"מ דייכש[106] ז"ל ונאם הק' יהודא ליב סג"ל חאטש ונאם יוסף בהרר מאיר וואלש ונאם יהודא ליב מלויצק.

כל הנ"ל הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ניכרים לי בט"ע נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא בק"ק קראקא.

.20

בדבר שידוע ומפורסם ונראה בעליל הפראווילירש[107] שיש מאדונים המושלים הוואודים[108] הקודמים אודת החורבת שנתרבו בקהלתנו אשר כל עובר ישום שרקו והניעו ראש לאמר הזאת העיר כלילת יופי שהיתה משוש כל הארץ והן עתה נהפכה כמהפכת זרים אין בית אשר אין שם מע"ת לעת ומפקידה לפקידה הבית הקטון רסיסים והגדול בקיעים, מחמת כי מטה ידם של בעלים הקודמים ולא השיגה ידם לתקן תיקון גדול, ובשפלות ידים ידלוף הבית עד בית עופל ובוחן הי' כמערימות עפר אשר לא יחיו האבנים ותפול החומה תחתי', בפרט בעת החשש ר"ל שנשמו בתים רבים מאין יושב ושאי' יוכת שער' יהי' לתל עולם אשר לא תבנה עוד. גלל כן נתנו האדונים הוואווידש הקודמים פראוויש לבני קהלתינו יצו שכל מי שידבנו לבו לבנות שום חורבה או איזה פלאץ פנוי ברחוב שלנו יבנה כאות נפשו ורצונו הטוב בלי שום מוחה ומעכב שבעולם ואפי' מבעלים הקודמים או משום בעלי חובות שהי' להם חוב על בעלים הקודמים להיות שהקרקע משועבד לטסקא דמלכא שכבוד הקהל מחויבים ליתן מבתים כרגא ופאנגלאווניש[109] ודימאווי[110] ושאר נתינות ומלכא אמר מאן דיהיב כרגא ליכול ארעא וכו'. והנה כעת נדבה לבו ונשאו רוחו של האלוף התורני מ' משה במ' יאסקי[111] הנקרא ר' משה סדאבניצר לבנות חורבה אחת מחורבת קהילתינו ונתן עיניו באותו חורבה שנפלו אשיותיו וערו ערו עד היסוד והיא תל עולם זה כמה שנים דהיינו אותה חורבה הידוע במיצריו ברחוב הגדולה בו בית הנקרא ע"ש הרר חיים רפ"ד ובין החורבה הנקראת ע"ש המנוח ר' ליב אורגליר בכן מכרו כבוד הקהל יצ"ו את התל והפלאץ שבין שני המיצרים הנ"ל ברחבו ובארכו מתהום ארעא עד רום רקיע ועם קצת החומות

[104] Wettstein, *Kadmoniyot*, 52, 58.

[105] Above doc. No. 9.

[106] ירוחם בן ר' יעקב מרדכי דייכיש. Wettstein, *Kadmoniyot*, 52.

[107] Privileges.

[108] Wojewoda (Hebrew plural).

[109] Poglówne = headtax.

[110] Dymowe = housetax.

[111] Perhaps משה ב"ר יוסף יוסקי who signed the document 46 published by Wettstein in *Dibre Ḥefez*.

העומדים עדיין על תולם הכל כאשר לכל מכרו כבוד הקהל יצו להתו' מהו' משה סטאבינצר הנ"ל במכירה גמורה פסוקה וחלוטה לו ולב"כ וי"א לחלוטין ולצמיתות עלמין, דהיינו רחבו של הפלאץ הוא כרוחב שבין שני המצרים הנ"ל וגם מכרו לו זכות השתמשות של כותל השותפת של כל א' משני צדדים הנ"ל הן מכותל של בית המנוח ר' חיים רפ"ד הנ"ל הן ממיצר החורבה של ר' ליב אורגלר הנ"ל כל זכות שהי' לבעלים הקודמים בכותלי שותפת שני מצרים הנ"ל ככה יהי' כל זכות להתו' מ' משה הנ"ל ולב"כ וי"א להניח קורות ולהשתמש בכותלי שני מצרים הנ"ל ובארכו אורך הפלאץ שקנה מ' משה הנ"ל ברוחב שני המצרים הנ"ל עד כלות גבול שני מצרים הנ"ל בארכם ככה יהיה אורך הגדול של מהרר משה הנ"ל, באשר שהפלאץ שקנה מ' משה הנ"ל עומד משומם זה ימים ושנים רבות והדיירים שבבית המנוח מ' חיים רפ"ד הנ"ל עשו גג משופע שהדלף שלהם יורד על הפלאץ הנ"ל שקנה מ' משה הנ"ל בכן אין חזקתם של הדיירים בבית ר"ח רפ"ד הנ"ל חזקה ע"ז רק לשיבנה מ' משה הנ"ל שום בנין על הפלאץ מחוייבים הדיירים ההם לסלק היזקם או לעשות מרזב או שיעשו הגג בענין אחר באופן שלא ירד שום דלף מן גג של הדיירים הנ"ל על שום בנין של מ' משה הנ"ל וכבר סילק מ' משה הנ"ל דמי מכירה סך מסויים לקופת הקהל בכן מעתה ומעכשיו קם הפלאץ הנ"ל עם קצת חומת העומדים על תילם ועם כל מה שבתוכו מרתופים ואבנים ולבינים למכור ולהשכיר ולהוריש ליתן במתנה לבנות ולהרוס כאדם העושה בתוך שלו בלי מוחה ומעכב כלל משום אדם בעולם; ובפירוש שכל מי שיבא מד"ר עולם בן או בת יורש ונוחל מבעלים הקודמים או יתעורר שום בעל חוב יהי' מי שיהי' שיש לו שום חוב על בעלים הקודמים מבית הנ"ל שהי' עומד על הפלאץ מה שקנה כעת מ' משה הנ"ל וישתעי דינא בהדי' או עם באי כוחו וי"א מחוייבים כבוד הקהל להשקיט מעליו ומב"ב וי"א כל עירער וטוען ולפצות אותו יהי' מי שיהי' ולעמוד לימין צדקו באופן להעמיד הפלאץ עם המרתופים ועם כל זכיות הנ"ל הכל בחזקת מ' משה הנ"ל וב"כ וי"א בשופי והשקט בטח ושאנן שלא יגיע לו שום היזק בעולם ודרדרא דממונא מש"פ ומעלה. ותוקף שטר מכירה הלז ביד התו' מ' משה וביד ב"כ וי"א כתוקף כל שטרי מכירות הגלויות ומפורסמת דנהיגין בישראל בכל בווארניש שבעולם בכתת"ש וכאלו נכתוב בבי' דינא דרב אשי ודלא כאסמכתא ודלא כטופסא דשטריא רק בכל אופן על פתחז"ל ורשות ביד מ' משה הנ"ל לכתוב שטר מכירה הלז בפנקס דמתא בכל שפר ארג לישנא למען יעמוד ימים רבים וליתר תוקף ועוז כדי להיות ביד מ' משה הנ"ל וביד ב"כ וי"א. לראי' באו כבוד הקהל על החתום האלופים רוזני קציני מנהיגי קהילתינו יצו על החתום היום יום ג' כ"ג מנחם תקי"ל. נאם יואל בהרר שמואל כץ ונאם הק' משה בהמנוח הרר יצחק ריקלש זלה"ה ונאם שלמה זלמן בהרר וואלף זצ"ל ונאם הק' יששכר בער[112] בהמנוח הרר יצחק ראקיברש ונאם הק' אהרון קלהרי רופא[113] דקק"ק ונאם הק' יצחק רייצלש

[112] Son of the parnas mentioned in doc. No. 6.
[113] Cf. doc. 22.

זנאם הק' טובי' גוטמן ראקובר[114] ונאם הק' חנוך הענדל מ' צבי הירש ונאם הק' מרדכי ב"מ יצחק ר' מנש ונאם הצעיר אלי' במוהרר צבי הירש יצו ונאם הק' אברהם בהרר יוסף זצ"ל ונאם איסרל בא"א כהרר פנחס יצו. הועתק אות באות מגוף הכתב וח"י כבוד האלופים הנגידים הקצינים כבוד הקהל יצו ניכר לי בט"ע לראי' כאתי עה"ח שלמה הכהן רפאפורטי[115] ספרא מתא דק"ק קראקא.

ו. ענינים פרטיים (Private Affairs)

.21

האלוף כהרר פייטל מוהרר משה ר"א ר"י[116] ז"ל בא לפנינו עהח"מ מרצונו הטוב בלי שום אונס והכרח כלל והודה בהודאה גמורה איך שהתורני מ"ו זאלי חר"א פ"מ הלוה לו סך חמשה עשר זה' פו' בהלואה גמורה על המקום אשר לו בבה"כ ר"א ר"י[117] בעז"א[118] אצל המנורה והוא המקום שהי' רגיל לישב עליו מקדם המנוח ר' יעקלי במוהרר מיכל ר' אייזקש. בכן יהא להתורני מוהרר זאלי הנ"ל שעבוד גמור לכל הלכותיו על סך ט"ו זה' הנ"ל על המקום הנ"ל בכל אופן המועיל עפתחז"ל וישב התורני מוהרר זאלי הנ"ל או ב"כ על המקום הנ"ל וימשוך הלואה וישיבה הנ"ל משך ג' שנים מן ר"ח תמוז תיו נון עד ר"ח תמוז תנגימ"ל בשכירות ג"ג לכל שנה והתחייב עצמו האלוף מוהרר"פ לפצות את מוהרר"ז מכל ערעורין אשר יבא על המקום הנ"ל ולהעמיד לו המקום הנ"ל בהשקט ובשופי כל משך זמן הנ"ל ובכלות ג' שנים הנ"ל מחייב הרר"פ הנ"ל לסלק לו סך ט"ו זה' הנ"ל במזומנים בלי שום שהי' ודחי' כלל. כל הנ"ל נעשה בקגא"ס בכתת"ש יום ב' ד"ט אייר תיו נון לפ"ק נאם הצעיר משה ספרא מתא דק"ק קראקא. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ניכר לנו בט"ע הצעיר באלפי ישראל ליב שמש בבה"כ הישנה, נאם שמואל הקטון בהרר יצחק ז"ל שמש בב"ה ראר"י[117] ז"ל.

.22

ע"ד הטענות ותביעות שנתהוו בין הני תרי גיסי ה"ה האלוף והמרומם מוהרר אהרן בהמנוח מוהרר זיסקינד רמר"ט סג"ל ובן חמיו המרומם מוהרר אהרן רופא[119] יצו הן מחמת שח"ז שהי' לר' ארון סג"ל על חמיו המנוח הר"ר מיכל אפטיקר[120] ז"ל

[114] Probably a son of the above mentioned יששכר בער. Cf. Wettstein, *Dibre Ḥefez*, No. 44.

[115] Cf. Wettstein, *Gedole*, 12.

[116] נתן פייטל בר' משה ר' אייזיק ר' יעקילש. Cf. above doc. No. 13.

[117] ר' אייזיק ר' יעקילש.

[118] בעזרת אנשים.

[119] Aharon Kalahora. Cf. also *Kelilat Yofi*, I, 24, 2; Balaban ,*Krakow*, I 146; above doc. No. 20.

[120] Michael Kalahora (Balaban, *ibid.*).

הן מחמת תנאים אחרונים שהי' ביד ר"א הנ"ל על חמיו הנ"ל הן בדבר הש"ח שהי' לו על חמיו הנ"ל הן מחמת השעבוד שהי' לר"א סג"ל הנ"ל על כלל הבית של המנוח הרר מיכל הנ"ל הן על גוף האפטיק וכל החדרים השייכים אליו הן על שטחי העליונים הן שאר כתבים וזכיות שהיו בידו מכל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב, והנה ה"ה מהר"א רופא הנ"ל אלו הי' רוצה לילך עם גיסו הנ"ל בדינא ודיינא לא הי' שום פ"פ וטענה ומענה למהר"א סג"ל נגדו לאשר הראה ובירר לפנינו עהח"מ שלא ירש שום דבר גדול וקטן מאביו מש"פ ומעלה, באשר שהוציא מכיסו כמה וכמה אלפים לפרנסת נישואי אחיותיו בנות הרר מיכל הנ"ל כפלים וכפלי כפלים מכל מה שהניח אביו ז"ל ומהרא"ס הודה על כל הנ"ל בפנינו עהח"מ שמרצונו ומידיעתו הוציא כל הנ"ל. ובדבר הנחלאות של אביו ז"ל גלוי וידוע ומפורסם לכל שהבית הנ"ל הי' בסכנות מפולת והי' בהכרח גדול למוהרר"א רופא להוציא סך רב מכיסו על תיקוני הבית כאשר שבידו מכתבים שונים מכבוד הקהל יצו וה"ה ב"ח וה"ה בד"צ אך שמהרר"א רופא עשה במדת טובו וחסדו לפנים משורת הדין וחשב בלבו אולי יש איזה שריים בדמי שווי' הבית עפ"י שומי'. ואף שגם עפ"ז אין שום טענות ודו"ד למוהרר"ס מחמת שה"ה כבוד הקהל מכרו למוהרר"א רופא גם אותן היתרון למוהרר"א רופא ובידם שבט מושלים מחמת שנתנו נתינות רבות מן הבתים, אעפי"כ עשה מוהר"א רופא לבל ידח ממנו נדח גיסו ואחותו וקנה מן גיסו מהרא"ס את כל זכותו שהי' לו לפי טענתו ובפנינו מכר לו מוהרר"ס כל שעבודיו מרצונו הטוב שלא באונס והכרח כלל כי אם בנפש חפיצה ובדעת שלימה ורצוי', ובפנינו פרע לו כל מה שהי' מגיע לו עד פרוטה אחרונה, ובפנינו ביטל מוהרר"ס את כל הכתבים וזכיות מה שימצאו בידו או ביד ב"כ על חמיו וחמותו וגיסו הנ"ל גם כל הזכיות שימצאו בפנקסאות דמתא בביטול גמור, שיהיו כולם בטלים ומבוטלים כאין וכאפס וכתוהו כטוען אחר מעשה ב"ד חשוב שלא יתעבד לא דינא ולא פשרה לא בד"י ולא בדא"ה. והודה מוהרר"ס שאין לו שום טענה ותביעה ודו"ד ופ"פ בעל פה לגיסו מוהר"א רופא לא דררא דממונא ולא עסקי שבועה וגם נק"ח והד"ר מעולם ועד עולם, חוץ מב' שט"ח כל אחד ע"ס שלשים זה' שנכתבו היום הזה מקויימים ע"י ח"מ גם ביטל מוהרא"ס הנ"ל בפנינו כל המודעות וכו' בפיסול עדי מודעות גם נשבע מהרא"ס ש"ח שבא בפ"מ שאף באם שמסר מודעא מחויב לקרעה בקרע ב"ד ואינו רשאי להוציאה ולדין עליו בפני שום ב"ד שבעולם והי' השבועה ע"ד רבים ובכל אופנים שאין להן התרה כלל גם מחויב מוהרר"ס להביא ק"ס מאשתו קודם שיגיע זה' של שני שט"ח הנ"ל ויהי' אותו כתב מקוים עפ"י ב"ד שהי' ניכר פה. כל הנ"ל נעשה בפנינו עהח"מ בק"ס בת"כ מפ"מ בבתת"ש המועיל עפיתחז"ל ובש"ח אור ליום ה' אך סיון תפוא"ו לפ"ק. נאם הק' ירוחם בא"א מוהרר יעקב מרדכי דייכש זצלה"ה ונאם הק' יהושע בן הרב מוהרר שמואל שמעלקי[121] מקראקא ונאם הק' יחיאל מיכל[122] בהמנוח החסיד מהרר

[121] Probably שמואל שמעלקע בר' מרדכי מרגלית. Cf. Wettstein, *Israel*, II, 52; Weinryb, *Studies*, 15.

[122] Wettstein, *Ḳadmoniyot*, 62; *Dibre Ḥefez*, No. 46; Weinryb, *ibid.*, 21, 23.

שלמה זצ"ל. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י ניכרים לי נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.23

היקר הרר"י אייזק בהרר יעקלי רופא מק"ק עיר חדש בא לפנינו עהח"מ מרצונו הטוב וכו' ואמר לנו וכו' ואף חתמו ותנו ליד היקר הרר ברוך רופא מחמת וכו' איך שמכרתי את כל הזכות אשר הי' לי על הבויד סמוך המקולין מול ונגד בה"כ הישנה ואותה הבויד הי' שייך לאבי המנוח הרר"י הנ"ל למלאכתו רופא' ואחר העדרתו נפלה לנו הבויד בירושה מאבינו ואני הבכור ועוד לי שלשה אחים ה"ה כ' ליפמן רופא וכ' אברם ה"מ ואח לנו מאבינו מאשתו השני' היא מ' פיגל אשת כ' ברוך הנ"ל הנקרא שמו משה, ואח"ז בא בע"ח על אותה בויד ע"ס ק"ן זה' וסילוק כ' אייזק הנ"ל אותו בע"ח עבור אביו הנ"ל בפני בד"צ ונכתב מבד"צ הבויד ע"ש כ' אייזק, כי מגיע לו משפט הבכורה פי שנים ועוד שסילק הבע"ח הנ"ל ק"ן זה'. רק להיורשים האחים הנ"ל מגיע לכל א' סך מסוים כפי שמבואר הכל בפנקס הלז דמתא דף קפ"א ע"א וע"ב ומבואר שמה באריכות מפורש ואח"ז סילוק כ' אייזק את אחיו היורש ר' אברם ה"מ כל זכותו שהי' מגיע לו על הבויד והקנה להרר"א כל זכותו בפני בד"צ כמבואר בדף הנ"ל בפנקס הלז נמצא כל הבויד להרר אייזק ומבואר שם שאין להאחים שום פ"פ ודו"ד וטענה ומענה על הרר"א הנ"ל מחמת ירושתן ממורישם אביהם ז"ל על הבויד הנ"ל רק שמגיע לכ' ליפמן רופא סך חמשים זה' ולהנער משה הנ"ל סך ארבעים זה' והנה . . . כ' ברוך את זכות של ר' ליפמן כמבואר בדף ר"ז ע"ב בפנקס הלז רק להנער משה מגיע כפי אשר התקשרו א"ע כ' ברוך ואשתו עם בנה ובן חורגו משה ובידו כתבים באר היטב והנה כעת בא לפנינו הרר אייזק ומכר לכ' ברוך את כל הבויד הנ"ל כל זכותו שהי' לו עלי' הן מזכות ירושתו הן מה שסילוק לבע"ח ולאחיו כ' אברהם הנ"ל וקם כל הבויד בחזקת ורשות כ' ברוך הנ"ל לו ולי"א ולב"כ במכירה גמורה פסוקה וחלוטה בכל תוקף מכירות הגלוים ומפורסמת דנהיגין בישראל העשוים עפי תחז"ל לארכה ולרחבה וכו' ולא שיור הרר"א לעצמו שום שיור וזכות ואחיזה ותפיסת יד בעולם בהבויד הנ"ל מש"פ ולמעלה ומעתה ומעכשיו קם כל הבויד לכ' ברוך ולי"א ולב"כ לדורות עולם ורשות להרר"ב וב"כ וי"א לעשות בהבויד כאות נפשו ורצונו הטוב לבנות ולסתור למכור וכו' כאדם העושה בשלו באין מוחה ומעכב בידו מיומא דנן ולעלם וכל מי שיבא מד"ר וכו' יהי' דברי המערערים בטלים ומבוטלים וכו' ולצורך פיצוי משועבד כל דאית לי' תחות כל שמיא וכו' מגלימא דעל כתפו וכבר קבלתי כל דמי הפרוטה ולא נ"ח[123] לי אף פ"א וגם מחויב אני להביא ק"ס מאשתי בקיום הרב המאה"ג שלנו ובד"צ ויהא להכתב הלז כל תוקף

[123] נשאר חיב.

שטרי מכירות הגלוים ומפורסמת וכו' ובביטול כל המודעות וכו' כדרך שמבטלין בק"ן. נעשה בק"ג א"ס בת"כ ובפ"מ בכתת"ש היום יום ב' כ"ה אלול תפטית לפ"ק. נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא ע"ש התורני מוהרר אהרן רופא.

.24

זכרון עדות שהיתה בפנינו עהח"מ היום יום שני עשרים וארבעה ימים בחודש מרחשון שנת חמשת אלפים וארבעה מאות שבעים וארבעה לב"ע למנין שאנו מנין כאן עיר קאזמר הסמוכה לקראקא איך שבאו לפנינו האשה הגבירה מ' אסתר בת מוהררש כ"ץ[124] וה"ב הקצין הנגיד הרבני מוהרר מענדל חרש"ך[125] ואמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו מאתנו בק"ג א"ס מעכשיו וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר עפ"י תחז"ל ואף חתמו ותנו ליד הגאון אלוף עירינו אב"ד ור"מ דקהלתינו יצו כבוד מוהרר ליבוש[126] נרו מחמת שרצינו נפשינו מרצונינו הטוב שלא מאונס והכרח כלל כ"א בלבבות שלימות רצויות ומיושבת והרינו מודים בפניכם עהח"מ היום כמודה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה ודלא להשבעה ודלא למהדר בי' מן יומא דנן ולעלם, איך שמכרנו לכבוד הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו הנ"ל מוהררי"ל הנ"ל את בית החורף שלנו העומד ברחוב היהודים השטח השני בכלל בבית הנקרא ע"ש ר' שמחה אושפצינר אשר מצד הא' בית של עצים הנבנה מחדש ע"י עזריאל חייט ומצד השני בית הנק' ע"ש ר' חיים ר' יואלש פעטליצר דהיינו בית החורף הגדול שחלוניו פונים לרחוב וחדר מתוכו שחלוניו פונים ג"כ לרחוב וחדר שלישי שחלונו פונה לחצר ועם החדר הרביעי שחלוניו פונים ג"כ לחצר והגאגג והסוכה ופרוזדר הבית ודלתותיו של עץ ושל ברזל ותנוריו וכל המחובר ביתדות הכל כאשר לכל מכרנו לכבוד הגאון הנ"ל אב"ד ור"מ דקהלתינו מוהרר"ל הנ"ל במכירה גמורה פסוקה וחלוטה בכל תוקף מכירות הגלויות ומפורסמת דנהיגין בישראל העשוים עפ"י תחז"ל לו ולב"כ ולי"א לדורות עולם, ומעתה ומעכשיו קם הגאון אב"ד ור"מ דקהלתנו במקומינו לכל תוקף זכותינו. וכבר קבלנו כל דמי המכירה ולא נ"ח הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו מדמי המכירה רק סך אלף וחמשה מאות זה' פו'. ואותן אלף ת"ק זה' ישלם הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו בכלות שתי שנים מן ר"ח אייר תעדלית"ל. אכן באם לא יצא הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו יצו בכלות זמן הנ"ל אלף ת"ק זה' הנ"ל לזמן הנ"ל אזי לא זז כל השטח השני הנ"ל בכלל מחזקת ורשות הקצין הנגיד מהורר"מ הנ"ל ואין לכבוד הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו שום פ"פ וטענה על הקצין מוהרר"מ מחמת הדמים שנתן כבר. וכל מי שיבא מד"ר העולם בן או בת אח ואחות קרוב ורחוק יורש ונוחל יהודי וארמאי ל' דיקום ויהגא וישתעביד דינא ויערער בהדי כבוד

[124] ר' שכנא כ"ץ.
[125] חתן ר' שכנא כ"ץ.
[126] *Kelilat Yofi*, I, 110; II, 29, 1; Wettstein, *Israel*, II, 52, Weinryb, *ibid.*, 15.

הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו בכדי לגרוע כח המכירה הן בכולו או במקצתו מעתה ומעכשיו שעבדנו לכבוד הגאון אלוף עירינו את כל אשר לנו תחות כל שמיא מקרקעי ומטלטלים ואף דקנינו ודעתידין אנחנו למיקני הכל יהא משועבד לכבוד הגאון אלוף עירינו לצורך פיצוי הערעורים וכל מודעה ומודעה דמודעה דנפקי מגו מודעה עד סוף כל המודעות שמסרנו על המכירה הנ"ל את הכל אנחנו מבטלים בפניכם ופוסלים כל העדות שיעידו על המודעה כדרך שמבטלין בג"ן ושטר מכירה זו לא יופסל ולא יוגרע כחו מחמת שום פסול המגרע כח השטר ויהא נידון ונדרש לטובת ולזכות כבוד הגאון אב"ד ור"מ דקהלתינו יצו בכל הספיקות דמתיילדים בי'. וקנינו נחנו הח"מ מן כבוד מעלת הקצין הנגיד הרבני מוהרר מענדל חרש"ך ואשתו הגבירה הנ"ל בק"ג א"ס בת"כ בפ"מ על כל מה דכתוב ומפורש לעיל בכתתק"ז במנא בכשר למוקני' בי' והכל שריר וקים. נאם הצעיר שלמה יכונה זאלי בא"א הרר"י ז"ל ספרא מתא דק"ק קראקא ע"ש האלוף הרר אפרים חכ"מ שלמה משרת הקהל. [*אח"כ ביום ג' כ"ד אלול תעזיי"ן לפ"ק בא האלוף הישיש מוהרר שמואל אחיו של מוהרר"מ הנ"ל יורשו אחריו וקים ואשר את המכירה באמרו כי קבל עד פרוטה כל דמי המכירה וע"ז באו עה"ח; נאם יצחק יהושע העשיל בה"ה מוהרר"ל שפירא נאמן הגליל יצו ונאם הק' מאיר בהרב המופלג מוהרר פנחס תאומים נ"י[127] אב"ד דק"ק ווישניצא.]

.25

בפנינו עדים ח"מ באו האחים ה"ה כבוד הרב המאיר הגדול מוהרר"י אייזק[128] נ"י אב"ד ור"מ דק"ק טארני וכבוד הרב המאה"ג מוהרר יוסף נרו אב"ד דק"ק פינטשוב וכבוד הרבני הקצין מוהרר שמואל נרו מק"ק סטאשוב וכבוד הרבני הקצין מוהרר מרדכי נרו מק"ק אפטא ומוהרר"מ הנ"ל עומד ג"כ בכח והרשאה עבור ב"א הבחור החתן כ' חיים המיועד להיות חתנו. וכבוד התורני המופלא מוהרר"י אייזק נרו בהמאה"ג המנוח מוהרר יהושיע אב"ד ור"מ דק"ק שידלוב אמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו מאתנו בק"ג א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח היותר מועיל כתקח"ז ואף חתמו ותנו ליד אחינו מ"ו הרב המאה"ג הגאון המפורסם מוהרר"ד שמואל שמעלקא נרו אב"ד ור"מ דק"ק קראקא והגליל יע"א להיות בידו וביד ב"כ וי"א לעדות ולזכות ולראי' איך החלק הנחלה שיש לנו בק"ק קראקא שקנה אבינו המנוח הגאון מוהרר"ל זצ"ל מהמנוח הרב מוהרר זכרי' מענדל חרש"ך מק"ק הנ"ל והוא שטח אמצעי הנקרא ע"ש ר' ליפמן ב"ר חיים אותו שטח הנ"ל עם כל מוצאי' ומובאי' עם כל החדרים מכרנו לאחינו הגאון מוהר"ד שמואל שמעלקא הנ"ל לו ולב"כ וי"א לחלוטין ולצמיתות עלמין, וכבר קבלנו ממנו כל דמי המכירה עד פ"א ומעכשיו רשות ביד אחינו הגאון הנ"ל וב"כ וי"א לעשות עם הנחלה הנ"ל כאות

[127] *MGWJ*, 1930, p. 348; Weinryb, *Studies*, 20.
[128] For this rabbi and the following cf. *Kelilat Yofi*, I, 110, 1.

נפשו ורצונו להוריש ולהשכיר ולמכור וליתן במתנה כאדם העושה בשלו בלי שום מוהה ומעכב בעולם וכל מי שיבא מד"ר העולם הן קרוב או רחוק דאתי ברשותנו ושלא ברשותינו וירצה לערער על המכירה הנ"ל אזי עלינו האחים הנ"ל לפצות מכל עורר וטוען בכדי להעמיד הנחלה הנ"ל בשופי והשקט ביד אחינו הגאון הנ"ל וב"כ וי"א וכל דת"ן מפורש לכבוד אחינו הגאון מוהרר"ש שמעלקא הנ"ל ולב"כ וי"א נגד כל האחים הנ"ל וב"כ וי"א בלי שום אלה ושבועה וק"ח והד"ר. כל הנ"ל נעשה בק"ג א"ס בא"ה כתקחז"ל ויהא תוקף לשטח מכירה הלז כתוקף כל שטרי מכירות הנכתבים באריכות בכל שפר אריב לישנא העשוים כתחז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ובביטול כל מודעי כדרך שמבטלין בגטי נשים וקנינא מן האחים המאה"ג מוהרר"י אייזק נר"ו והמאה"ג מ"ו יוסף ומהרבני הקצין מוהרר שמואל ומהרבני הקצין מוהרר מרדכי הבא ג"כ בהרשאה מב"א החתן הנ"ל ומהתורני מוהרר"י אייזק בהמאה"ג מוהרר יהושיע ז"ל הנזכרים לעיל על כל מה הא דכתיב ומפורש לעיל במנא דכשר למיקני' בי' היום יום א' ר"ח אדר תצטית"ל והכל שריר וקים נאם הק' ישראל בהמנוח הרב הגדול מוהרר דוד כץ זצ"ל ונאם אבי עזרא שמש דגליל קראקא. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.26

זכרון עדות שהיתה בפנינו עדים ח"מ היום יום ד' תמוז דהאי שתא תיו עין לפ"ק שבאה לפנינו האשה הגבירה מרת גיטל בת הרר אברהם וה"ב האלוף המרומם הקצין הנגיד מוהרר יעקב קאפיל[129] במוהרר דוד ז"ל ואמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים אמיתים ונאמנים וקנו מכ"א מאתנו בק"ג א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר לדרז"ל אף חתמו ותנו ליד בנינו היקר והנחמד יניק וחכים כהרר יהודא[130] יצ"ו ולזוגתו הגבירה מרת פיגלא בת האלוף המרומם הנגיד מוהרר נתן פייטל בהמנוח המפורסם מוהרר משה ר' אייזק ר' יעקלש זצ"ל מקראקא להיות בידיהם ובידי י"ח וב"כ עד עולם לעדות ולזכות ולראי' שנתרצינו ברצון נפשינו הטוב והישר בלי שום הכרח ואונס כלל כי אם בלבבות שלימות ובנפשות חפיצות ובדיעות מיושבות והננו מודים בפניכם בהודאה גמורה קיימא ושרירא כמודה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה ודלא להשנאה ודלא למיהדר בי' מיומא דנן ולעלם איך אמת גמור צלול וברור הוא שנתננו במתנה גמורה מתנת בריא לבנינו הנעלה כמכ"י הנ"ל החצי' מן הבית שלנו בנין אבנים שיש לנו פה ק"ק לבוב תוך העיר[131]

[129] Weinryb, *Studies*, 8–9, 12–15.

[130] Later secretary of the community in Cracow. Cf. also *ibid.*, 9–11, 13, 15–19, 21, 23.

[131] There were in Lwow 2 Jewish communities: תוך העיר = inside the city, and מחוץ לעיר outside the city.

ברחוב היהודים הידוע במיצרין מצד מזרח סמוך לו הבית אבנים של הקהל הסמוך לבית הכנסת הישנה ומצד מערב סמוך לו בית האלוף הרר שמואל במוהרר זאב וואלף טעמרלש מן כל הבית שלנו הנ"ל לארכו ורחבו לעומקו ורומו מתהום ארעא עד רום רקיע נתננו החצי' שוה בשוה לבנינו הנעלה כ' ידיל במתנה גמורה מתנת בריא פסוקה חתוכה חלוטה בלי שום שיור ותנאי בעולם ומעתה פשטנו מעלינו ומעל כל באי כוחינו כל זכות ויפוי כח בעולם בהחצי בית שלנו הנ"ל והלבשנו כל זכות ויפוי כח בחצי בית ההוא לבנינו הנעלה כ' יהודא הנ"ל לו ולי"א ולב"כ, ומעתה יצא חצי הבית הנ"ל מרשותינו ובא לרשות בנינו ויעמוד ברשותו ובחזקתו ובחזקת י"א וב"כ לחלוטין ולצמיתות עלמין. וכל מי שיבא מד"ר העולם בן או אח ואחות קרוב ורחוק יורש ונוכל אוכל נכסינו ופורע חובותינו דאתי מחמתינו ושלא מחמתינו דיקום ויהגא וישתעי דינא בהדי' או"א וב"כ לערער על המתנה הנ"ל לגרוע זכות שטר מתנה אפי' באפס קצהו מחוייבים אנחנו הזוג אוה"ב הנ"ל לסלק ולפצות מכיסינו כל הערעורים שבעולם באופן להעמיד תמיד החצי בית מתנה הנ"ל ברשות בנינו וחזקתו של המקבל הנ"ל בשופי והשקט לו ולי"א ולב"כ. ועוד אמרו לנו הזוג אוה"ב הנ"ל הוו עלינו עדים כשרים אמיתים ונאמנים איך שנתננו לבנינו הנ"ל עפ"י ק"ס הנ"ל עוד שני מקומות בבית הכנסת חדשה שבקהלתנו תוך העיר יצ"ו ג"כ במתנה גמורה מתנות ברי בכל זכות ויפוי כח הנ"ל בלי שום שיור בעולם דהיינו מקום אחד בעזרת אנשים בכותל דרומית ואלו הן המצרים מימין היושב הוא המקום של חתן המנוח מוהרר קאפיל ר' טעבלש ומשמאל היושב מקום של התורני מוהרר קאפיל ביגליש. והמקום השני בעזרת נשים בין המקום של הרר צבי בהרר ליב צוקר מאכיר ובין המקום שהוא בשותפות למרת הענדל אשת הקצין ר' מרדכי ר"מ ולהגבירה מ' שרה בת הנגיד מוהרר קאפיל הנ"ל ופשטנו מעלינו ומעל כל ב"כ גם כל זכות ויפוי כח שלנו בשני המקומות הנ"ל והלבשנו כל זכות ויפוי כח ההוא לבנינו, שמהיום והלאה עד עולם יהי' השני מקומות הנ"ל ברשותו ובחזקתו ולב"כ וי"א גוף המקומות ופירותיהם שהוא השכירות הכל יהא שייך לבנינו הנ"ל. אכן שכירות מחצי בית הנ"ל שנתננו להם במתנה הנ"ל יהי' החצי שייך לבנינו והחצי' שני' שייך לנו תחת הוצאות תקוני הבית והגג וכל החדרים שיצטרך הכל עלינו לבד ועל בנינו לא יחול כלום ליתן להוצאות תיקונים ההמה וכמו שקבלנו עלינו לפצות ולסלק כל ערעורים שיתעוררו ח"ו על חצי הבית הנ"ל כך קבלנו עלינו לסלק ולפצות כל ערעורים מהשני המקומות הנ"ל ומעכשיו הננו נותנים בפניכם לבנינו ד"א קרקע בחצרינו בכל מקום שהם אגב ק"ס הנ"ל ואגבן הננו מקנים ומשעבדים להם ולי"ח ולב"כ כל נכסין וקנינין דאית לן תחות כל שמיא דקנינא ודעתיד אנחנו למיקני' נכסים דאית להון אחריות ודלית להון כולהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון דמי סילוק ופיצוי כל ערעורים הן על חצי בית הנ"ל הן על שני המקומות הנ"ל מנכסינו כנ"ל. ושטר מתנה זה לא יופסל ולא יוגרע כח בשום חסיר או יתיר אות או תיבה או ענין או לישנא דמשתמע לתרי אפי' או מחמת שום ריעותא בעולם אלא הכל יהא נדרש ונידון לטובת ותועלת בעה"ט, שתמיד יהא ידו על העליונה ויד המערער על התחתונה. ועוד רק אמרו לנו הזוג

אוה"ב הנ"ל שטר מתנה זו על החצי הבית הנ"ל ועל שני המקומות הנ"ל פוקו כתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא כי היכי דלא להוי כמלתא דטמירתא אלא גלוי' ומפורסמת לכל. וכל הא דלעיל קבלו על עצמם הזוג אוה"ב הנ"ל ועל ב"כ לאשר ולקיים הכל בחוב גמור ואמיתי בח"ח ובשד"א בביטול מודעות וכו' כתחש"מ שבעולם וקנינא מן האשה היקרה הגבירה מרת גיטל בת כהרר אברהם דובש הנ"ל והדר מבעלה הראש הקצין הנגיד מוהרר"י קאפיל במוהרר דוד ז"ל לבנם הנחמד היניק וחכים השנון כהרר יהודא הנ"ל בכל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דל"ב והכל שריר וקים. נאם מרדכי בלא"א כהרר דוד זצ"ל ש"ץ מלבוב, ונאם יעקב במוהרר ארי' יהודא ליב ז"ל שמש בבה"כ חדשה מלבוב.

העתקתי כל הנ"ל אות באות מגוף הכתב וח"י. נאם הצעיר באלפי ישראל בא"א החסיד מהרר יעקב משה ליברל שמש בבה"כ הישנה, ונאם שמואל הקטן שמש בב"ה ראר"י ז"ל.

.27

זכרון עדות[131a] שהיתה בפנינו עדים ח"מ יום א' ח' תמוז דהאי שתא תי"ו עי"ן לפ"ק איך שבאה לפנינו הגבירה מרת שרה בת המנוח מוהרר שלום שכנא כץ ז"ל והדר בעלה האלוף המרומם הקצין מוהרר נתן פייטל בהמנוח מהר"ר משה ר"א ר' יעקלש מק"ק קראקא יצ"ו ואמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים אמיתים ונאמנים וקנו מכ"א מאתנו בק"ג א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר לדרז"ל אף חתמו ותנו ליד חתנינו היניק וחכים היקר והנחמד כהרר יהודא יודל בהאלוף המרומם כמוהרר יעקב קאפיל יצ"ו מלבוב להיות בידו וביד יר"א[132] וב"כ לעדות לזכות ולראי' והננו מודים בפניכם הודאה גמורה קיימא ושרירא כמודה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה דלא להשנאה ודלא למיהדר בי' מיומא דנן ולעלם איך שנתרצינו ברצון נפשינו הטוב שלא בהכרח ואונס כלל כי אם בלבבות שלימות ובנפשות חפצות ובדעת מיושבת ומכרנו לחתנינו כמר יהודא הנ"ל שני מקומות בבית הכנסת של אבי זקני המנוח המפורסם הגדול מוהרר אייזק ר' יעקלש ז"ל מקום א' בעזרת אנשים אצל ארון הקודש מצד דרום ומקום השני הוא בעזרת נשים תוך החלון הפונה לתוך עזרת אנשים הידועים לכל בני קהילתינו ק"ק קראקא יצ"ו מכירה גמורה פסוקה חתוכה חלוטה לחלוטין ולצמיתות עלמין. וכבר קבלנו ממנו כל דמי המכירה עד פרוטה אחרונה לא נשאר לנו חייב אפי' פרוטה אחת. ומעתה פשטנו מעלינו ומעל יר"א וב"כ כל זכות ויפוי כח בעולם שהי' לנו בשני מקומות הנ"ל והלבשנו כל זכות ויפוי כח ההוא לחתנינו היקר והנעלה כמר יהודא הנ"ל וליר"א ולב"כ בלי שום שיור ותנאי בעולם שמעכשיו יעמדו שני המקומות הנ"ל ברשותו וחזקתו של חתנינו כמר יהודא הנ"ל ויר"א וב"כ לעשות בהם כחפצו ורצונו להשכין להשכיר להחליף להחסין להנחיל ליתן במתנה ולמכור וככל אות נפשו

[131a] A part of this document is reprinted in *Klilath Yofi*, 29–30.

[132] יורשיו אחריו.

כאדם העושה בשלו בלי שום מוחה ומעכב בעולם. וכל מי שיבא מארבע רוחות העולם בן או בת אח או אחות קרוב ורחוק יורש ונוחל אוכל נכסינו ופורע חובותינו דאתי מחמתינו ושלא מחמתינו דיקום ויהגה להשתעי דינא בהדי' חתנינו היקר כמר יהודא הנ"ל לגרוע אפי' אפס קצה זכות שטר מכירה זה אזי מעכשיו דברי המערער ההוא בטלים ומבוטלים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש ושום ב"ד אל יזדקקו לדברי המערער ההוא דלא יתעביד לי דינא כלל לא בד"י ולא בדא"ה[133] רק עלינו הזוג אוה"ב הנ"ל ועל יר"א וב"כ מוטל לסלק ולפצות מכיסינו על הוצאותינו כל טוען ומערער שבעולם כדי להעמיד תמיד בשופי ובהשקט את שני המקומות הנ"ל ברשותו וחזקתו של חתנינו כמר יהודא הנ"ל ויר"א וב"כ ככל זכות ויפוי כח שבעולם. והננו נותנים לחתנינו כהרר יהודא הנ"ל ולב"כ ד"א קרקע בחצרינו בכל מקום שהן במ"ג אגב ק"ס הנ"ל ואגבן הננו מקנים לו ולב"כ את כל הנכסים וקנינן דאית לנו תחית כל שמיא נכסים דאית להון אחריות ודלית להון אחריות דקנינא ודעתודים אנן למקנא כולהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון כל דמי סילוק ופיצוי הנ"ל אפי' מגלימאי דעל כתפאינו בחיינו ובמותינו מיומא דנן ולעלם ושטר מכירה זה לא יופסל ולא יוגרע כחו מחמת שום חיסור או יתיר להלוף אות או תיבה או ענין או מחמת מחק וגרר וטשטוש או נדנוד אם מחמת לישנא דמשתמע לתרי אפי ושום ריעותא בעולם אלא הכל יהא נידון ונדרש לטובת ותועלת לבעה"ש שתמיד יהי' ידו על העליונה ויד המערער על התחתונה. ועוד כך אמרו לנו הזוג אוה"ב הנ"ל פיקו כתבו שטר מכירה זה בשוקא אף חתמוהו בברא כי היכי דלא ליהוי כמילתא דטמירתא אלא גלוי' ומפורסמת לכל וכל הא דלעיל קבלו הזוג אוה"ב הנ"ל על עצמם ועל ב"כ ויר"א בחוב גמור ולאשר ולקיים הכל בח"ח בשד"א ובק"ס ובתוקף כל שטרי מכירות בק"ס באוה"ב דנהיגין בישראל העשויין כתקחז"ל דלא כאסמכתא ודלא כט"ד ובביטול מודעות ומודעי דמודעות ודנפקי מגו מודעי דמודעי בכל לישנא דאמרו רבנן דמבטלין בהון מודעות עד סוף כל המודעות שבעולם. וקנינא מן הראש והקצין מוהרר נתן פייטל במוהרר משה ר"א ר"י ז"ל וקודם לו מהגבירה זוגתו מרת שרה בת המנוח המפורסם מוהר"ר שלום שכנא כץ ז"ל לחתנם היקר כהרר יהודא הנ"ל בכל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקנא' בי' הכל שריר וקים. נאם מרדכי בלא"א כהרר דוד זצ"ל ש"ץ מלבוב ונאם יצחק בן הרר דניאל כץ שמש דבהכ"י.

הנגלות לנו ולהיות מן המודיעים ולחוץ באתרא דלא ידעי באנו אנחנו להודיע שחתימת מרדכי בלא"א כהרר דוד זצ"ל ש"ץ מלבוב וחתימת יצחק בן הרר דניאל כץ שמש דבהכ"י הנ"ל המה ישרים ואמיתים ודא היא ח"י ממש ונכרים לנו ב"ד שזהו חתימתם וגם כל הכתב הנ"ל ממעלה למטה ניכר שהוא כתב יד הסופר מובהק המנוח מוהר"ר יוסף סופר זצ"ל ושני חתימות הנ"ל של העדים אחד הוא חזן דמתא ק"ק לבוב ת"ה[134] יצ"ו והשני הי' שמש בבהכ"י ת"ה יצ"ו והאנשים האלה היו שלמים

[133] לא בדיני ישראל ולא בדיני אומות העולם.

[134] תוך העיר.

וכשרים ונהיגין בעידות שעל הק"ס יבואו על החתום שמש וחזן. ולהיות לראי' מהימנא באנו על החתום כ"ד האלופים הדיינים דקהילתינו ק"ק לבוב ת"ה יצ"ו יום ב' ד"ה ניסן פד"ת לפ"ק נאם הק'[135] נתנטע בהרב מאה"ג מוהרר זלמן סג"ל מלבוב, ונאם הצעיר אהרן זעליג בא"א מ"ו ה"ה מ"ו שמואל זצ"ל ונאם פנחס זעליג במוהרר יהודא ווילנר[136] ונאם אלי' במוהרר אברהם מייזלש ז"ל[137] ונאם נתן בא"א מוהרר שמעון[135] זצ"ל ונאם אברהם כץ[138] דיינא וספרא ק"ק לבוב והגליל יצ"ו.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י נאם הצעיר באלפי ישראל בא"א החסיד מהרר יעקב משה ליברלש שמש בבה"כ הישנה, נאם שמואל בר"י ז"ל שמש בב"ה ראר"י.

.28

זכרון עדות שהיתה בפנינו עהח"מ היום יום ג' ט"ז אדר שני תפוא"ו לפ"ק למנין שאנו מונין כאן עיר קאזמר הסמוכה לקראקא איך שבאה לפנינו האשה החשובה היקרה הגבירה מרת יטלה בת המנוח הר"ר אברהם ז"ל אלמנת המנוח מוהרר זאלי ספרא זצ"ל ואמרה לנו הוו עלי עדים כשרים אמיתים ונאמנים וקנו ממני בק"ג א"ס וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר עפידחז"ל ואף חתמו ותנו ליד האלוף התורני הרבני המופלג מוהרר יהודא בהאלוף הראש הנגיד מוהרר יעקב קאפיל מלבוב ספרא מתא דקהלתנו יצ"ו הנתשדך עמי להיות בידו וביד י"ח וי"א וב"כ עד עולם לעדות ולזכות ולראי' איך שנתרציתי ברצון נפשי הטוב והישר בלי שום אונס והכרח כלל כי אם בלב שלם ובנפש חפיצה ובדיעה מיושבת והריני מודה בפניכם בהודאה גמורה כמודה בפני ב"ד חשוב וראוי דלא להשטאה דלא להשנאה ודלא למהדר בי מיומא דנן ולעלם איך אמת גמור ברור וצלול הוא, שאני נותן להרבני המופלג מוהרר יהודה מלבוב הנ"ל לנדן מה שאני חייב לתת לו כפי שמבואר בתנאים ראשונים והאחרונים כפי שמבואר בדף קצ"ט ע"א בפנקס הלז את הבית שלם מה שיש לי בקהלתינו יצ"ו בנין אבנים הידוע לכל בני קהלתנו יצ"ו במבוי שאחורי הבה"כ ישנה הנקרא ע"ש ר' יצחק שקאלניקש ז"ל, דהיינו התחתון של אבנים בה"ח שחלוניו פונים לחצר והכיפה שחלוניו פונים לרחוב מול ונגד הבהכ"י הנ"ל והמרתף שפתוח לרחוב הנ"ל אשר שייך לי כמבואר בפנקס הלז דף קס"ח ע"ב וקס"ט ע"א והשטח העליון בנין אבנים דהיינו בה"ח וקעמנט שבתוכו וחדר בתוך חדר וכל השייך אליו והעלי' וכל הזכות על הבנין העץ העומד בחצר והחצר דהיינו כל הזכיות השייך לי על שטח העליון כפי שמבואר בפנקסאות של המנוח מוהרר משה ליברלש, וגם מבואר הכל בפנקס הלז דף ק"צ ע"ב אשר שייך

[135] S. Buber, *Anshe Shem*, p. 181.
[136] *Ibid.*, 184.
[137] *Ibid.*, 30.
[138] *Ibid.*, 15.

לי ביחד עם אחותי גיטלה אשת היקר הרר אברהם מפשעדבארש, את כל הבית לארכו ולרחבו לעומקו ורומו מתהום ארעא עד רום רקיע נתתי בנדן להרבני המופלא מוהרר״ס הנ״ל בלי שום שיור ותנאי בעולם. ומעתה ומעכשיו פשטתי מעלי ומעל כל ב״כ ויורשי אחרי וי״א עד עולם אשר לי מבעלי הראשון מוהרר״ז הנ״ל ספרא כל זכות ויפוי כח בעולם בהבית הנ״ל והלבשתי כל זכות ויפוי כח בהבית הנ״ל להרבני המופלא מוהרר״י הנ״ל המשודך לי ויעמוד ברשותו וחזקתו וחזקת יורשיו אחריו וי״ח ובאי כוחו לחלוטין ולצמיתות עלמין. וכל מי שיבא מד״ר העולם בן או בת אח או אחות קרוב ורחוק יורש ונוחל אוכל נכסי ופורע חובי דאתי מחמת ושלא מחמת דיקום ויהגה וישתעי דינא בהדי הרבני מוהרר״ס הנ״ל או עם באי כחו ויורשיו אחריו לערער על הבית הנ״ל לגרוע זכות השטר אפי׳ באפס קצהו מחוייב אני לסלק ולפצות מנכסי כל הערעורים שבעולם ומעתה ומעכשיו דברי המערערים יהיו בטלים ומבוטלים כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש באופן להעמיד תמיד הבית הנ״ל ביד הרבני מוהרר יהודא ספרא הנ״ל וביד באי כחו ויורשיו אחריו בשופי ובהשקט לו ולי״א ולב״כ עד עולם ומעתה ומעכשיו יצא הבית מרשותי וכל הזכיות השייך אליו ובא לרשות הרבני המופלג מוהרר״ס הנ״ל לו ולי״א ולב״כ ורשות ביד הרבני מוהרר״ס הנ״ל ובאי כחו ויורשיו אחריו לעשות בהבית הנ״ל כאות נפשו ורצונו הטוב כאדם העושה בשלו למכור ולהשכין ולהשכיר לבנות ולסתור וכו׳ אף לבנות בהאויר שלמעלה עד רום רקיע כנ״ל באין מוחה ומעכב ומערער ומצפצף ונודד כנף נגדו ונגד יורשיו אחריו וב״כ. ולאשר שיש בידי כבר השבעת כתובה מה״ה דייני צדק דקהלתינו יצ״ו אשר הובא ומבואר בפנקס הלז בדף קפ״ט ע״ב כאשר נשבעתי לפני ב״ד צדק הנ״ל כדין וכדת כל הנשים הנשבעים על כתובתם אחר מיתות בעליהם נגד היורשים שלא הניח לי בעלי מוהרר זאלי ספרא הנ״ל לגבות מהן כתובתי והנחלאות שהיו שייך לו מעט זעיר היו לגבות כתובתה מהם. והבית הנ״ל בא לי ממורישי שלא היו לבעלי מוהרר״ז ספרא ז״ל שום חלק ואחיזה ותפיסת יד כפי שמבואר בפנקס הלז בדפים הנ״ל ושטר זה לא יופסל ולא יוגרע כחו בשום אות חסיר ויתיר אות או תיבה או ענין או מחמת שום לישנא דמשתמע לתרי אפי׳ או מחמת שום ריעותא בעולם אלא הכל יהא נידון ונדרש לטובת ולתועלת של הרבני המופלא מוהרר יהודא מלבוב הנ״ל ובאי כחו ויורשיו אחריו ותמיד יהא בעל השטר הלז על העליונה ויד המערער על התחתונה. וכך אמרה לנו האשה מ׳ יטלה הנ״ל שטר התחייבות הנדן הלז על הבית הנ״ל פוקו וכתבוהו בשוקא וחתמוהו בברא כי היכי דלא ליהוי כמלתא דטמירתא אלא גלוי׳ ומפורסמת לכל ועלי לסלק ולפצות את הרבני מוהרר״ס הנ״ל מלבוב וב״כ וי״א מכל ערעור ופוצה פה נגדם וכו׳ אף מגלימא דעל כתפי והריני מבטל מעכשיו ומעתה באם שיתראה ביד איזה אדם בעולם קרוב ורחוק יורש ונוחל בן או בת אח ואחות וכו׳ איזה שטר מתנה ממני או שטר מכירה או שום שאר התחייבות על הבית הלז הן בק״ס או בת״כ או שטר התחייבות או שטר ראי׳ מעולם עד היום הזה ומעתה עד עולם כולם יהיו בטלים ומבוטלים לא שרירין ולא קיימין כדבר שאין בו ממש וכחרס הנשבר וכטוען אחר מעשה ב״ד חשוב וראוי

דלא יתעביד לי׳ לא דינא ולא פשרה. ושום ב״ד צדק או מנהיג או רב או שום התמנות שבעולם לא יזדקק לשמוע שום טענה ומענה ופ״פ ודו״ד נגד הרבני מוהרר יהודא הנ״ל מלבוב ובאי כחו ויורשיו אחריו, רק תמיד יהא ידם על העליונה. ויהא בשופי כל הבית הנ״ל ביד מוהררי״ס ויורשיו אחריו וב״כ לעשות בו כאות נפשם וכו׳ בתקפו ובגבורתו לזכות ולתועלת בכל הספיקות דמתיילדי׳ בי׳. גם קבלה עלי׳ בק״ג א״ס שלא עשתה ושלא תעשה שום מעשה ופעולה וצד סיבה וערמה ומרמה כדי לבטל כח הכתב התחייבות הנ״ל הן בכולו הן במקצתו. ורשות ביד הרבני מוהרר״י מלבוב הנ״ל להביא השטר הלז לפנקסאות דמתא ואף לכתוב בערכאותיהם דגראד בעט ברזל בצפורן שמיר למשמרת לו ולב״כ ולי״א עד עולם. וכל הא דלעיל קבלה האשה מ׳ יטלה הנ״ל לאשר ולקיים בח״ח ובשד״א ובקנא״ס בת״כ וב״פ דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי ובביטול כל המודעות ומודעות דמודעות בכל לישנא דאמרי רבנן דמבטלין בהון מודעות עד סוף כל המודעות כדרך שמבטלין בג״ן וכתיקון חכמי הספרדי לבטל המודעות ובפיסול עדי המודעות וכו׳ בפתח״ש עפיתחז״ל. וקנינא אנחנו מן האשה מ׳ יטלה הנ״ל להרבני המופלא מוהרר יהודא הנ״ל והכל שריר וקים. נאם הצעיר באלפי ישראל בא״א החסיד מהרר יעקב משה ליברלש ז״ל שמש בבה״כ ראר״י ז״ל ונאם אליקום געציל בן כהרר ידל.

.29

האלוף המרומם הרר ליב בהמנוח מוהרר בער רמ״צ בא לפנינו עהח״מ מרצונו הטוב בלי שום אונס והכרח כלל רק בנפש חפיצה ובדעת מיושבת והציע דבריו בטוב טעם ודעת שפתיו ברור וצלול וכך אמר לפנינו הלא ידוע ומפורסם שאשתי הגבירה מ׳ טעמרל בת הרב מוהרר יהושע היא אשת חיל בטח בה לב בעלה כל ימי׳ היתה כאניות סוחר להמציא טרף לביתי ותידר שנתה מעיני׳ ועבדה משנה שכר שכיר ביום ובלילה מה שכמה נשים אינם יכולים לעשות מלאכות כאלו הקשות אשר לא הי׳ מוטל עלי׳ לעשות, בכן הנני נותן לה חילוף עבודתה ולהיות יתרון על כל הנשים אשר ראוי הוא ליתן לה מפרי ידי׳ ולהללה בשערים מעשיה והנני נודר בפניכם נדר גדול שאין לו התרה על דעתה ועל דעת רבים ועל דעת הב״ד הגדול שבירושלים שבאם ח״ו הס שלא להזכיר תעדר אשתי הנ״ל ותמות בחיי יהא התוספת כתובתה שלה וכל הבגדים והתכשיטים והשייכים לגופה מחויב אני לי״א ולב״כ ליתן אותם ויורשי׳ יהא יורשים אותה ואף שעפ״י דת ודין תורתינו הקדושה הבעל יורש את אשתו הריני מוחל אותה במחילה גמורה והנני מודר הנאה מהם אחר מותה שלא ליקח מכל הבגדים והתכשיטים לגופא מש״פ ולמעלה רק הכל יהא שייך לי״א ומחויב ליתן להם הכל וגם התוספות הכתובה כפי שנכתוב שם מחויב אני ליתן להיורשים שלה ומעכשיו ושעה א׳ קודם מות אשתי יהא הכל הנ״ל שייך לה ולי״א וחלילה חולין היא לי לחסור אף פרוטה א׳ מכל הנ״ל ומעכשיו עד שעה א׳ קודם מותה יהא שייך לשנינו ושעה א׳ קודם מותה יהא כל הנ״ל שייכים לה

וליורשי' אחרי', באשר שאני נותן לה זאת בתורת שכירות העודפים על מעשה ידי' ועבדה ממש עבודת העבד וכבר הבטחתי לה זה כמה שנים מקודם להיות לה יתרון זה ובעבור הבטחה הזאת הכניסה את עצמה בעול הקשה מה שלא הי' מוטל על נשי ישראל לעשות עבודה הקשה כאלה הקשות ולולי התנאי והבטחה הנ"ל לא הכניסה את עצמה בעול הקשה הידוע ומפורסמת, בעבור זאת אני מוחלה לה ולי"א כל הזכות שזכתה לי התורה לירוש את אשתי הריני מוחל אותו הזכות ויהא יורשי' אף אם תמות בחיי התוספת כתובה שלה עם כל הבגדים ותכשיטים השייכים לגופה וכל דת"ן ליורשי' אחרי' על כל הבגדים אשר יאמרו כי הוא זה בגדי של אמם ותכשיטי של אמם בלי ש"ש וג"ש וק"ח והד"ר ותמיד יהא ידם של יורשי אשתי על העליונה ויד ב"כ וי"א על התחתונה וכל הספיקות דמתיילדי בכל הענינים הנ"ל יהא הכל נידון ונדרש ויופסק לטובת וזכות אשתי ויורשי אחרי', כי כל זאת הנני נותן במתנה גמורה בריא וגלוי' ומפורסמת כל הזכות הנ"ל בלי שום אונס והכרח כלל וכלל. והנני מבטל בפניכם כאלו בטלתי לפני ב"ד חשוב כל המסירות מודעות ומודעות דנפקי מגו מודעא עד סוף כל המודעות כדרך שמבטלין בג"ן כל המודעות, והנני פוסל כל העדים שבעולם שיבואו ויגידו או יחתמו על איזה מסירת מודעי על כל הנ"ל ויהא עידותם כלא נחשוב כפסולי דאורייתא מחמת קורבה ומחמת עבירה. וגם נשבעתי ונדרתי שלא לערער ולא לדין ח"ו עם אשתי וי"א על כל הנ"ל ופשיטא שלא למסור מודעי ולא שום טענה בעולם ויהא להכתב הנ"ל כל תוקף ועוז וכל הבווארניש שבעולם המועיל יותר עפ"י תחז"ל ועפ"י תקוני חכמי הספרד ולא יגרע כח הכתב הנ"ל וביטל כל המודעות הנ"ל מחמת שום חסר או יתיר ולשון הפוגם ומגרע כח השטרות וביטל מודעות רק כל תוקף ועוז ותעצומות וזכיות ובווארניש שנמצאו בפסקים קדמנאי ובתראי יהא להכתב ולביטול מודעי הנ"ל כאלו נכתב הכל בפירוש, כי כן התניתי עם זוגתי הנ"ל בפירוש. וגם זאת באם ח"ו שאצטרך למכור איזה בגד מהבגדים של אשתי או איזה מתכשיטים לצורך פרנסתי אזי רשות בידי למכור רק בלתי ידיעת אשתי א"ל רשות למכור. כל הנ"ל נעשה בפנינו בק"ג א"ס בת"כ ובפ"מ בכתח"ז בכל אופן המועיל ולראי' באנו עהח"מ היום ה' י"א אדר תפטית לפ"ק. נאם הק' יהודא ליב בהרב מוהרר נח זצ"ל מלויצק ונאם הק' שלום בהרר משה יצו. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י. נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.30

המפורסמת א"צ ראי' שהאלוף הרר ליב רברמ"צ מעודו נתיבותיו ודרכיו דרכי ד' עוסק בעבודת הקודש נכנס ראשון ויצא אחרון מבתי כנסיות ומעטים דמעוטן שהוא עוסק במשא ומתן להיות מהדר אחר ממון רק עיקר פרנסתו ופרנסת ב"ב מן המחי' אשר לו בבית אביו המנוח מוהרר"י בערל . . . ברחובותינו שהיא קצת מקום מחי' ורוצה בארוחות ירק בשלוה וכו' ובפרט שלום בית. כאשר מחמת זה נשא

אשה אשר עמדה מ' טעמריל בחוסר כל ולא רצה ממנה שתתן לו ממש פרוטה אחת או לילך למקום קראקא להתעסק במחיות להמציא פרנסתיהם ופרנסת ב"ב כדרכן של אנשים ונשים ההולכים תמיד לחזור אחר פרנסתיהם, רק תמיד היא בביתה עמו כאשר הכירה בטובתה מבעלה הרר ליב הנ"ל ושלום הי' בבית הזה שלא נשמע חלילה שום קטט ומריבה והי' כמוצאת שלום. וכעת שבא האלוף הרר ליב קצת לזקנותו והאשה ההיא מ' טעמרל הנ"ל בועט בו ומרבה קטטות ומריבות והוא כמחריש כדרכו שאוהב שלום ושונא מחלוקת, ובפרט מחלוקת שבין איש ואשתו שהיא תמיד אצלו, והוא דבר שהוא בעינוי נפש שאין הדעת סובלת. והי' בהכרח למלאות רצונה הן רב הן מעט מה שהיא חורשת תמיד מחדש דברים שלא נשמע האזן והוא קצת ממש לעבוד על דברי תורה ליתן לידה כתבים מסופרים או מעדים, שבאם שהיא תעדר בחייו שלא יירש אותה הן כל הבגדים ושאר דברים השייכים לגופה ממש מה שהוא עשה לה לכבודו או שאר דברים שאי אפשר לפרטן את הכל והוא מוכרח למלאות רצונה ואין לך אונס גדול מזה שהוא נוגע ממש בנפשו שכל הכתבים שיהא בידה מהיום ויהא נכתבים בכל יפוי כח הוא מוסר מודעי שהכל הוא באונס כאשר ניכר לכל הרואים האונס וחלילה וחלילה לשום דיין או קהל ליתן מקום לדברי אלה אף שיהא נכתבים בביטול מודעות בכל הבוואריניש שבעולם את הכל יהא כלא נחשב כי לא כל האונסים שווים כאונס הזה הנוגע בממון ונפשות ממש, וכאשר אנחנו ראינו שעיניו זולגות דמעות על זקנתו בסיפור דבריו לפנינו ויהא כל תוקף ועוז ותעצומות במסירת מודעא ההיא כאלו נכתב בכל לשון יפוי כח לבטל את כל הכתבים שיהא ביד האשה הנ"ל מ' טעמריל מבעלה הרר ליב הנ"ל מיום הנ"ל ולא יהא מקום לטוען שלא נכתב בפירוש את הכל כפי יפוי לשון רק שתמיד יהא יד המוציא המסירת מודעה ההיא הן הוא בעצמו הן באי כחו ידו על העליונה לבטל כל הכתבים שיהא בידה בנדון בינה ובין בעלה הרר ליב הנ"ל אחר יום הזה. ומה שנעשה לפנינו כתבנו וחתמנו היום יום ב' י"א מנחם תפא"ל הצעיר יהושע בא"א מוהרר שכנא כ"ץ ונאם הק' משה דרשן דק"ק קראקא.

הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י נכרים לי בט"ע היטב. נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.31

האלוף המרומם הרר ליב בהמנוח מ"ו בער רמ"צ בא לפנינו עהח"מ בקבלנא רבה על זוגתו היא אשתו מ' טעמריל שמעבירה עליו הדרך דרך נשים ונעשה מורדת עליו ומקללת יולדיו בפניו ובכל יום ויום קללתה מרובה מחבירו ומרבה מריבה בתוך ביתו והוציאה כל אשר לו מביתו עד שנעשה ביתו ריקן וכל מגמותה ודעתה שיכתוב לה אם תעדר היא בחייו שירשו בניה כתובתה ובגדים שלה שלא כדין וכדת תורתינו הקדושה. ובאשר שראה הרר ליב הנ"ל שא"א עוד לסבול המדהיבה של המריבה וא"א לדור עם נחש בכפיפה אחת עד שהוכרח למלאות רצונה וכהיום בא הרר ליב הנ"ל בפנינו ברעה מיושבת ואמר לפנינו בזה"ל הלא גודל אונסי

והעברת הדרך שעשתה עמי אשתי הנ"ל ידוע לכם ולכל בני הקהלה ומוכרח אני למלאות רצונה וליתן לה כתוב וחתום בפני עדים שאם תעדרה היא בחיי חייותי שירשו בני' כתובתה והבגדים שלה וכל השייכים לגופה אשר לא כדין והנני מוסר מודעי בפניכם שעפ"י אונס והכרח אני עושה זאת ואף שאתן לה כתוב וחתום בביטול כל המודעות ומודעות דנפקי מגו מודעות כדרך שמבטלין בג"ן ואף שיהא נכתוב שם תיקוני חכמי הספרד או עפ"י איזה חוב שנתחייבתי לה ובכל הבווארניש שבעולם הכל אביא באונס ובהכרח כדי להשקיט המריבה כי גדול השלום ולהציל את נפשי ממות המר ולא יהא בו ממש בכל הכתבים שאתן לה כי הכל הוא באונס גדול. ואנחנו הח"מ שמענו וקבלנו דבריו, כי ראינו שכל דבריו הם כנים ואמתים והכרנו וידענו באונסו הקשה, ובפרט שידענו מעשיו של הרר ליב הנ"ל כל ימיו הולך בדרך תמים וכל מעשיו לש"ש עובד עבודת השם יתברך מנעוריו ועד עתה לא זז ממנו הולך בעקבי אבותיו. בכן קבלנו כל דבריו המסירת מודעה הנ"ל ולא יהא ממש בכל הכתבים שיתן מיום דלמטה, כי אנחנו יודעים המעשים שעשתה עמו מעשים אשר לא יעשו והכרנו באונסו הקשה. ואף גם זאת הותנה ואמר לנו אף שיאמר ויכתוב בלשון מתנה מעכשיו ושעה א' קודם מותה או שכר עבודתה שעבדה יותר משאר נשים הכל הוא באונס, כי מעולם לא עבדה יותר משאר נשים ולא נתתי לה בשום מתנה ואף שיכתוב שם שנדרתי באיזה נדר ושבועה נדרי לא נדרי ושבועתי לא שבועה לא שרירין ולא קיימין, כי מעולם לא נדרתי ולא נשבעתי והרי הוא שבועת אונסים, כי על פי הכרח גדול צוויתי כל זאת לכתוב; ואף שיכתוב שם שפסלתי כל העדים שיהא נחתמים על המסירת מודעות בפסולי קורבה ובפיסולי עברה, הכל הוכרחתי לצות ולכתוב כן והרי העדים הנחתמים על המסירות מודעות הנ"ל עדים כשרים ונאמנים. ואף שאכתוב באיזה כתב שקבלתי מאשתי איזה סך הן רב הן מעט ויכתוב שם באופן, אם אמסור מודעי על המתנה הנ"ל מחויב אני לשלם לה או לבני' אחרי' ובאם לאו מחלה לי החוב כתיקון חכמי הספרד הכל הוא באונס ובהכרח כי מעולם לא קבלתי מידה שום חוב ולא נתחייבתי לה ולבני' אחרי' שום פרוטה א' ואף הנדוניא שהבטחתה ליתן לי לא נתנה לי במלואה רק שהעדים כתבו זאת לבווארניש שלא אמסור מודעי, ואנכי ציוויתי לכתוב כל זאת מכח מגודל האונס והעברת הדרך שעשתה עמי אשתי הנ"ל, אשר לא קמה עוד רוח באפי. וזאת ידוע לכם ולכל בני הקהלה יצו אשר קולה הי' נשמע כפעמון ברחובות ובשווקים וכבודי הי' ממש לבושה ולכלימה והוכרחתי למלאות רצונה הרעה ולעבור על דברי תורתינו, שהבעל יורש את אשתו. והכלל אף שיכתוב שם בכל הבווארניש שבעולם הכל אני מוסר מודעי בפניכם כאלו מסרתי בבי דינא רבה ולא יהא ממש בכל הכתבים שאתן לאשתי לעבור על ד"ת הקדושה ושום ב"ד לא יזדקקו לשמוע ממנה ומבני' אחרי' שום טענה ומענה ופ"פ ודו"ד נגדי ונגד בני אחרי. כל הנ"ל נעשה בפנינו היום יום ג' ח' כסלו תפחית לפ"ק. ולראי' באנו עה"ח הצעיר יהושע בלא"א מוהרר שכנא כץ רב"ד נאם הק' יהודא[139] בא"א כמוהרר

[139] Secretary of the community.

יעקב קאפיל מלבוב ראש ומנהיג, נאם הק' יהודא ליב סנ"ל האטש טובי ונאם ארי' ליב בן כהרר ידיל ז"ל טוב'. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י הי' באנפאי ומעיד אגב ג"כ בח"י. הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

.32

מאחר שזה כמה שנים אשר הי' מחלוקת גדולות בין האלוף המרומם הרר ליב בר"ב רמ"צ ובין אשתו מ' טעמריל והנה ה"ה הרר ליב מעודו דרכיו ונתיבותיו דרכי ד' ושנא מחלוקת ובפרט בין איש לאשתו מי יוכל לדור עם נחש בכפיפה אחת והנה מחמת שלום הי' בהכרח לה"ה מוהרר ליב הנ"ל למלאות כאשר כתוב וחתום בכתב את הכל שנכתב יום ב' י"א מנחם תפא"ל העבר. וכעת הזאת היא התעוררות מחדש מחלוקת וקטטות ומריבות וחושבה מחשבות רעות אשר אין להעלות על הכתב ויצאה מביתו ולקחה את כל טוב שהי' בביתו כאשר הי' מפורסם לכל בני הקהלה. והנה הי' בהכרח לה"ה הרר ליב הנ"ל למלאות רצונה ליתן את הכל כתוב וחתום בק"ג א"ס כאשר פרטי הדברים יהא נכתבים בכתב וקודם זה מסר מודעו לפנינו ב"ד בכל אופן המועיל שכל מה שיעשה מהיום וכל הכתבים שיתן ואף שיהא בק"ג א"ס או שאר התחייבות מכל מה שהפה יוכל לדבר וכו' את הכל יהא כלא נחשב, ואף שיהא נכתב בביטול מודעות ומודעות דמודעות וכו' את הכל הוא באונס והכרח, וניכר אונסו לכל בני הקהלה, ויהא כח לבטל את כל המעשים אשר יעשה הרר ליב הנ"ל מהיום ואף שלא נפרט את כל התעוררות של המחלוקת שהוא לבז ולקלון לה"ה הרר ליב הנ"ל יהא כאילו נכתב הפרוטרוט אשר הי' נגד ד' ונגד בני אדם ונוגע בביזת בניו. ולראי' באנו על החתומ' היום יום א' ק"ח אדר ראשון תפטית לפ"ק הצעיר יהושע בא"א מוהרר שלום שכנא כץ רב"ד דקק"ק ונאם הק' משה בהרר"ש דרשן[140] מק"ק קראקא. ונאם אליקום געציל במוהררמ"י ז"ל מקראקא ונאם הק' חננא ליפמן בלא"א מוהרר יעקב מייזלש. הועתקתי אות באות מגוף הכתב וח"י בד"צ ניכרים לי בט"ע היטב נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

[140] Cf. above, doc. No. 9.

ג. וולודבה

ג. וולודבה

א. חזקת עירונות (Membership)

.1

זאת תהי' למשמרת לזכרון דבר אמת, איך שהאלופים רוזני מנהיגי רפה קהילתנו ק' נתנו לה"ה הרב המופלג הנגיד מוהר"ר דוד בהרב הגאון מו"הר יואל את חזקת הקהלה להיות הוא כא' מיושבי קהלתנו בכל העניינים השייכים אל הקהלה, הן סכומו' או שארי נתינות או ההצטרכות הנהוג מקדמת דנא או אשר נתהוו עפ"י צורך שעה, בכל הנ"ל הרי הוא וזרעו לדורותם כאנשי קהלתינו. ויתן את כסף ערכו אשר יגיע ממנו מדי שנה בשנה. וה"ה הנגיד מ' דוד הנ"ל השווה את עצמו עם מנהיגי הקהלה על סכומו בזה האופן, שבאם שיתעסק במחי' פתוחה אזי יהי' סכומו כא' מאנשי העולים, ואם לא יתעסק במחי' פתוחה אזי יתן סכומו ק"כ זהו' בכל שנה, חוץ שארי נתינות הקטנות כפי ההתנהגות הקהלה.

היום יום ב', כ"ח ניסן תקמ"ד לפ"ק.

.2

בהתאספו ראשי עם ערת קודש ה"ה האלופים מנהיגי הקהלה בצירוף יחידי סגולה מי שהי' ורוזנים, נוסדו יחד בתקנת הקהלה, על דבר ההתמנות שררה על הציבור להיות מנהיג או א' מטובי העיר או שארי התמנות ואינם עמוסים במשא עול צרכי הקהלה להשתתף בצער הציבור כי הם יושבי כפרים, לזה עלה במוסכם שולחן מלא ראשים נגידים מנהיגי הקהלה בצירוף יחידי סגולה בגודא רבה ובחרם יב"נ, שכל איש ואיש מאנשי כפרים המחזיקים אורנדש השייכין לקהלתינו ק' וסרים למשמעתינו שלא יהי' להם שום התמנות או קלפי אם לא יהי' בית לו בקהלתינו ק'. ואם אחד מאנשי כפרים יקנה בית בקהלתינו ק' אזי אם הוא מחזיק מהכפרים של האדון הגדול השר הדוכס יר"ה משך שלש שנים, אזי מותרים ליתן לו קלפי או התמנות תיכף כשיקנה בית, ואם יהי' מהמחזיקים כפרים של איזה שר אחר, אזי לא יהי' לו קלפי או ההתמנות רק אחר משך שלש שנים מזמן קניית הבית וגם [אם] הוא ידור בכפר השייך לקהלתינו ק'; ואם אחד מאנשי כפרים השייכים לקהלתינו ק' יעקור דירה ויהי' מחזיק באיזה ישוב אחר שנה או שנתים ואח"כ יחזור להיות מיושבי כפרים השייכין לקהלתינו ק' וגם יהי' לו בית כנ"ל, אזי אם ירצה שיתנו לו קלפי או איזה התמנות מחויב ליתן בעד כל שנה סכומו כפי אשר ישימו עליו ראשים מנהיגים הקהלה כפי ראות עיניהם.

כל זה הנ"ל נעשה בחדר הקהל באסיפת ראשי מנהיגי הקהלה בצירוף יחידי

סגולה בחרם יב"נ היום, יום ג', כ"א כסליו תק"ס לפ"ק פ"ק וולאדווי. ובאתי על החתום בפקודת אלופי רוזני מנהיגי מקהלתינו ובחדר הקהל אברהם במוה"ר מנחם מענדל שמש ונאמן דק"ק הנ"ל.

ב. הגבלות כלכליות (Economic Regimentation)

.3

נתקנה זאת התקנה ליסוד מוסד בל ימוט ע"פ אלופים ראשים מנהיגים נגידים דפה ובצירוף אסיפה שלימה לטובת כלל הקהלה, שבאם יביא איזה אורח[1] סחורה לקהלתינו וירצו אנשי קהלתינו לקנות זאת הסחורה אזי אינו רשאי אורח אחר לקנות הסחורה הלזו, לבד בירידים יהי' יד אורח שוה כיד בעה"ב דפה.

נעשה זאת התקנה בוועד אסיפה שלימה בחה"ק[1a] יום ג', ה' אדר, תקנ"ה לפ"ק. באתי עה"ח בפקודת אלופי הקהל מנחם מענדל[2] שמש דפה.

.4

עלה במוסכם אלופי הקהל ומי שהיו ראשים ובצירוף אסיפה שלמה וחרם הגדול יהב"נ, שחלילה לשום בעה"ב מקהלתינו להשכיר איזה בית או חדר לשום ערל או אף יהודי אורח על איזה מחי' פתוחה, זולת על סטאנצי'[3] בשעת היריד רשות להשכיר, אבל לא בשביל איזה מחי' פתוחה, אף בשעת היריד אסור לערל, אבל להשכיר ליהודי אורח בשעת היריד על מחי' פתוחה מותר אבל לא שלא בשעת יריד. [תקמ"ב?]

.5

היות שעל פי פראוו"י[4] מהרוכס יר"ה אין הדרים בהיאראדקיש[5], הן השייך להקלוסטר[6] והן השייך להצערקווי[7] רשאים ליהנות שום דבר מקהלתנו. גם הי' תקנות הפנקס מקדמת דנא שלא יקנה שום אדם מבני עמינו שום אדמת נכר, והנה

[1] In Dubno the "foreigner" was generally forbidden to sell to another foreigner for the first three days. אורח תגר הבא עם סחורה יהי' מי שיהי' אינו רשאי למכור את סחורתו לאורח שני עד שלשה ימים.

[1a] בחדר הקהלה.

[2] Probably identical with מנחם מענדל ב"ר נחמי' כ"ץ; doc. 9, 34; cf. also doc. 18 and 28.

[3] Lodging. [4] Law.

[5] Jurydek = part of a town under different jurisdiction, usually belonging to a nobleman or to the Church, being thus exempt from the town's jurisdiction.

[6] Catholic Church, or monastery. [7] Cerkva = Greek Orthodox Church.

כהיום נמצאים אנשים אשר קונים לעצמם נחלאות בהירדקיש ורוצים לעשות להם שם מחי' פתוחה, על כן עלה במוסכם אסיפה שלמה בצירוף הב"דצ בח' הג' יב"נ[8], שמהיום והלאה חלילה לשום אדם מקהלתינו הן איש או אשה בין אותם שכבר קנו או שלא קנו עדיין, לעשות לעצמו שם שום מחי' פתוחה, ולא זו בלבד אלא אף לדור שם אסור ואותם הדרים שם מכבר מחויבים לצאת מהדירות הנ"ל. וזאת נתפרש שאדמת נכר אשר שייך להדוכס יר"ה מותר לדור שם ומותר לקנות רק לצרך דירה ולא לשום מחי', ומי שיעבור על זה הוא מוחרם ומנודה ומופרש ומובדל מכלל ישראל, ובאם שיהי' לו למול איזה ילד חלילה לו למול וכן חלילה לשום בר ישראל להזדקק לזה במותו, וחלילה להתיר זה החרם בשום זמן בעולם ואחד יכול לעכב.

כל זה נעשה בח"הג בוועד האסיפה בצירוף הב"ד היום יום ויו ע"שק כ"ב סיון תק"ע דלית לפ"ק. ובאתי עה"ח בפקודת אלופי' הקהל שמואל במוה"ר אברהם הלוי זלה"ה[9].

.6

בהתוועד האלופים ראשים ומנהיגים נגידים דקהלתינו בצירוף אספה שלימה בחדר הקהל, נתעוררו לתקן איזה תקנה למיגדר המחלוקת שנתהווה בזה שני שנים בענין קנית המלח. היות שיש אנשים בקהלתינו בראותם שהמלח מתמעט בקהלתינו עושים בערמתם לקנות המלח ואינם מניחים לשום אדם אחר מקהלתינו לקנות המלח, מחמת זה יצאה חורבה בכמה אופנים להיזק כלל הקהלה, גלל כן נזרקה זאת התקנה מפי אסיפה שלימה בחרם הגדול יב"נ שמהיום והלאה כשיהי' לאחד מאנשי קהלתינו ביריד ספלעניא חמשים חביות מלח אזי חל החרם עליו שלא לקנות עוד מהמלח הבא לקהלתינו בשום תחבולה וערמה אף חבית אחת, וכן הדין מיריד ספלעניא כל החורף והקיץ עד יריד איוואני[10] אסור לאדם להחזיק תחת ידו ורשותו יותר מחמשים חביות רק ביריד איוואני רשאי כל אדם לקנות מלח כל מה שירצה, וחל החרם הנ"ל שלא לעשות שום ערמה ומרמה בדבר זה.

כל זה נעשה בוועד אסיפה שלימה יום ב' ד"ו תשרי תקנ"ב לפ"ק פ"ק וולאדווי.

.7

גם זאת שעיינו אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים בוועד הנ"ל, היות שבעו"ה בקהלתינו מקילים עד עתה בחרמות שנעשו מאז ומקדם הן בעניני מנינים כפי שמבואר בפנקס הלז והן בעניני קניות ומכירת דגים שנתקן מאז ומקדם בחרם

[8] בחרם הגדול יהושע בן נון.

[9] Cf. doc. 8, 14, 19, 26, 31, 33.

[10] Russian for Ioanis (baptistae) = June 24th.

הגדול יב"נ שלא לקנות בקהלתינו וחצי פרסה חוץ לקהלתנו כדי להרוויח[11] ובעו"ה העולם נכשלים בדבר זה ונעשה להם כהיתר ושארי חרמות שהעולם מקילין, לזאת נתקן בוועד הלז שיהי' בבה"כ ובב"יהמד לוח שיוכתב בלוח הלז את העובר על איזה חרם כדי שיה' לו לקלון וכל העם ישמעו ויראו. וחל חרם על הפ"ח תיכף כשיתוודע לו העובר על איזה חרם יהי' מי שיהי', שיצווה על השמש שיוכתוב שמו של העובר איך שיפול במצורת החרם והחרם על השמש לצייתו. והלוח הנ"ל יהי' שחור. (כ"ג אייר תקנ"ב)

.8

עוד עלה בוועד הנ"ל [יום ה' כ' ניסן תקנ"ה] שמר"ח אייר הנ"ל והלאה כל מה שיקחו האלופים הקהל אצל איזה בעה"ב לצורך א"ח, הן אצל בעלי החנויות והן משקות והן שאר כל הדברים ממה שהפה יכול לדבר והלב לחשוב, מחויב הבע"הב הנ"ל ליתן הדבר לאלופי הקהל בקרן ראשון בלי שום ריווח אם ישלמו לו אלופי הקהל במזומנים. וגם עלה בוועד הנ"ל שכל סחורה שלא הי' בקהלתינו קודם שלש שנים מהיום דלמטה אין רשאי שום אחד מאנשי קהלתינו להחזיק אותה הסחורה בקהלתינו. ובאם שיעבור שום אדם על אחד משני תקנות הנ"ל יהי' הקנס שיוקנס שיקחו ממנו הדברים הנ"ל ולא ישלמו לו אף פ"א.

היום, יום הנ"ל. שמואל הנ"ל[9].

.9

היום, יום א' דרחמ"ע פסח תקנון לפ"ק עלה במוסכם אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים בהתוועדות כולם בח"ח[11a], שמהיום והלאה חל החרם הגדול על הפ"ח בחדשו באם שירצה אחד מאנשי קהלתינו לבנות בית מחדש, והאיש הבונה יהי' שלא בהשג יד לשלם הנתינות מאותו בית, הן נתינת המלך או נתינת החצר, חל החרם הגדול על הפ"ח להתאמץ לעכב על ידו שלא לבנות עד שיסלק על שלשה שנים הנתינה מהבית, או שיעלה במוסכם כל הקהל רשיון על הבני' ואחד יכול לעכב. וחלילה להפ"ח לעשות שום ערמה בדבר זה.

כל הנ"ל נעשה בהתוועד אלופי הקהל עם מי שהי' ראשים בחרם הגדול. באנו עה"ח בפקודת אלופי הקהל יום הנ"ל מנחם מענדל במו"ה נחמי' כץ ז"ל שמש ונאמן דק' וולאדוי.

[11] In Dubno a similar prohibition was placed on those selling vegetables; in Żolkiew on those dealing in all foodstuffs.

[11a] בחרם חמור.

ג. אגודות אומנים (Guilds)

.10

בדבר הסכסוכים שארכו זמן המשכתן בין אנשי החבורה של אומנים ובין האלופים ראשים מנהיגים נגידי קהלתינו אשר לא באו אל עמק השוה להשוות מדותיהם זא"ז בנידון סדר הלכותיהן והנהגתיהן, ועתה ישבנו זה פעמים לעיין בעיוני רב איך לעשות לתווך הדבר ולהכשיר הצדדים הנ"ל עד שפצו(?) אנחנו אלופי הקהל בצירוף מי שהי' בהסכמה אחת עם אנשי החבורה הנ"ל, שיוברר מאלופי הקהל ארבעה אנשים וממי שהי' ראש ארבעה אנשים וזה אל זה מכוונים גם מאנשי החבורה הנ"ל ארבעה אנשים ומתוכם יוקבעו תקנות תקנה לעד ולדורות לסדר הליכותיהם הליכות עולם לבל יפול דבר ארצה ובל תיגרע רק כן יקום. וזאת אשר יצא מאתנו הנבררים בכח והרשאה מן הצדדין, שמעתה, מהיום דלמטה החלטנו את בי כנישתא הקטן של צד צפון להחבורה הנ"ל בהחלטה גמורה ופסוקה וחלוטה לצמיתות עלמין להם לב"כ וי"א[12] להם לכל צרכיהם, הן לענין קריאתם בתורה והן לענין תפילתם והן לשאר עניניהם, והחבורה הנ"ל מחויבים להחזיק ולקיים כל התקנות שהוחקקו בהפנקס חדש הנעשה ע"פי המבוררים הנ"ל מה שהוא נוגע לאלופי הקהל הן לענין ממונא והן לענין כבודם הכל כאשר מבואר בהפנקס כל דבר על אופניו. ובאם שיתרמו איזה פעם שלא יקיימו ויחזיקו חד מן התקנות הנוגע להקהל, הן מה שנוגע לכבודם והן מה שנוגע אל הממון, חל חיוב על הפ"ח בחדשו ליקח מהם המפתח מהבי כנשתא הנ"ל שלא ישתמשו בו כלל, ובאם שישתלשו בדבר שלא יחזיקו ולא יקיימו אפילו חד מהתקנות הנוגעים להקהל, אזי הורע כחם מן כל וכל ונגרע השטר החלטה זו כחו ויפה כח הקהל ככחם אז וככחם עתה בכל עניני בי כנשתא הנ"ל וידם על עליונה של אלופי הקהל ואין על אלופי הקהל שום פ"פ[13]. כ"ז הנ"ל נעשה מהיום דלמטה עפ"י מבוררים הנ"ל בכח והרשאה מן הצדדין, ומעתה שייך להחבורה הנ"ל בי כנשתא הקטן הנ"ל וגם מעתה כל הכתבים שיש בין אלופי הקהל ובין החבורה הנ"ל הכל בטלין ומבוטלין כח"הנ[14] שאין בו ממש. ותוקף שטר החלטה זו אחר קיום התקנות כנ"ל כתוקף כל שטרי החלטות דנהיגין בישראל העשויין עפ"י ת' חז"ל.

ולראי' באנו אנחנו המבוררים מאלופי הקהל בצירוף מי שהיו וליתר שאת ולתוקף הקיום באו ג"כ המבוררים מהחבורה הנ"ל עה"ח, היום, יום ד', ד"א [כ"ד] מנחם אב תיו קוף גימל לפ"ק פ"ק וולארווי יצ"ו. נאום יוסף יוזל בהמנוח מ' דוד

[12] לבאי כוחם ויורשיהם אחריהם.

[13] פתחון פה.

[14] כחרס הנשבר.

זצ"ל[15]; ונאום . . . . ; ונאום שלמה זלמן ב"מ צבי הירש זצ"ל; ונאום צבי הירש במו"ה מאיר נ"י; נאום במס"ק[16] צבי הירש ב"ה מנחם מענדל זצ"ל[17]; ונאום נתן נטע ב"ה יצחק איזיק זצ"ל; ונאום ארי' ליב ב"ר ניסן ז"ל; ונאום ארי' ליב בה' מנחם מנלי זצ"ל.

כל זה הנ"ל העתקתי אות באות מגוף השטר החלטה. ולראי' באתי עה"ח היום, יום הנ"ל, נאום נפתלי הירץ במוהר"ר יצחק זל"הה[18].

נתפרש בבאר היטב אורות המבואר לעיל בלקיחות המפתח היינו רק באם שלא יקיימו לסלק החמשה ועשרים זה"ו ולא בדבר אחר. ולראי' באתי עה"ח בפקודת כל הקהל ומי שהי', היום יום ועש"ק, ער"ח שבט נפתלי הירץ במוה"ר יצחק זלה"ה. כ"ז הועתק מגוף הכתב אות באות נאום נפתלי הירץ הנ"ל.

.11

נגשו לפנינו האלופים ראשים ומנהיגי קהלתנו ובצירוף הרב המאה"ג אב"ד נ"י החבורה אומנין דקהלתינו ונתעצמו בדין על דברי ריבות ומחלוקת שנתהווה בין האומנין צורפין וקירזנר וכיוצא בהם ובין החייטים והאריכו מענות טענותיהם מערכה מול מערכה, וזה אשר יצא מאתנו לפסק דין גמור לחק עולם. בראשון זה שמם לעולם חבורה אומנין ולא בשם חייטים, כי זה מצאנו וראינו בפנקס שמימים קדמונים של החבורה הנ"ל לכולם בשם יקראו בשם אומנין. ומה מאד רע המעשה על החייטים שמחקו את שם אומנין מן הבלעכין של הס"ת השייך לכלל החבורה וחקקו עליהם שם חייטים, ועל זה בוודאי ראויים היו החייטים לקנס עצום, אך אנחנו העברנו על המדה מליטל מהם קנס, אין עניות במקום עשירות, אבל חל על החייטים תיכף לתקן את המעוות על הבלעכין הנ"ל ולמחוק משם את שם חייטים ולחקוק את שם אומנין. גם למחוק את שם חייטים מעל הכותלים של ביה"כ ק' המיוחד להם ולכתוב שם אומנין. ולענין קריאה בתורה בשבתות בביה"כ ק' הנ"ל יהיו שייך שתי שבתות משבת נחמו הבע"ל ואילך להאומנין צורפי' וכיוצא בהם וקירזנר ג"כ, אבל לא יתערב בהם שום חייט בשתי שבתות הנ"ל ואחר שבתות שתים אלה שייך שתי שבתות להחייטים לבד, כן יהי' לעולם חוזר חלילה שתי שבתות אחר שתי שבתות. עוד זאת יצא שאין רשאין החבורה לקבל ולמנות להם ראש וראשון, אלא דבר זה יהי' למסור ביד האלופים, ראשים ומנהיגים יצ"ו למנות להם בכל שנה ושנה ראש וראשון. וה"ה הרבני הנגיד הקצין מו"ה יצחק זעליג בהרב מו"ה יהושע העשיל יקר בעינינו מליתן כבודו לאחר כל ימי חייו, כיוון שעלה לא ירד מהתמנות שלו, להיות להם ראש וראשון כל ימי חייו ואחריו

[15] Doc. 16.

[16] במסירת קולמוס; a formula used to indicate that the signer could not write and that somebody else wrote the name in his stead.

[17] Doc. 12.

[18] Doc. 12, 15, 28, 34, 36.

לא יתמנה להם שום ראש וראשון אלא ע"י האלופים ראשים ומנהיגים בכל שנה כנ"ל. ועוד יצא מאתנו שמהיום והלאה, אם הראש וראשון שלהם ישנו בביה"כ מגיע לו לקרותו לתורה שלישי אצל החבורה ואם אינו בביה"כ מגיע שלישי להפ"ח [להפרנס חודש] דקהילתנו, וברגלים ובימים נוראים שייך להראש פ"ח דקהילתנו.... לקרותו חמישי בהחבורה הנ"ל. והפנקס שכתבו להם החבורה הנ"ל מחדש בלתי ידיעות האלופים ראשים מנהיגים יצא בטל ומבוטל הוא הפנקס חדש, ומחוייבים להביא לפני האלופים ראשים מנהיגים והם בעין שכלם יתקנו תקנות כפי רצונם אחר עיון בהפנקס ראשון שמקדם. גם יצא מאתנו פסד"ג[19], שמגיע מן החבורה הנ"ל לקופת הקהל בכל שנה ושנה מחמשה עשר באב ואילך הבע"ל שלשה ארומים בעד שכירות עבור הביה"כ קטן המיוחד להם לקרות שם בתורה בשבתות ויו"ט. ואין רשאין החבורה הנ"ל להשאר שם אחר הקריאה להתפלל שם בביה"כ הנ"ל מוסף, ואצ"ל שאין רשאין להתפלל שם תפלת מנחה בשבתות ויו"ט אבל בחול מותרין להתפלל שם בביה"כ הנ"ל. ומעות צדקה מה שיפול שם אין שייך להם כלום אלא הכל שייך להגבאי דקהילתנו. ומה שיצטרכו נירות לעת התפלה בביה"כ שלהם בחול, או בימים טובים בשעת הקריאה, יתן להם הגבאי דקהילתנו דים מן הנירות בביה"כ הגדול. והכתב שביד החבורה הנ"ל בענין ביה"כ קטן הנ"ל שהי' למראה עינינו ואין חתומים ז' טובי העיר אין שום ממש באותו כתב כלל וכלל.

כ"ז יצא מאתנו האלופים ראשים מנהיגים דקהילתנו ובצירוף הרב המאה"ג אב"ד נ"י, היום, יום ג', י"ב מנחם תקכ"ה פ"ק וולאדאווי...

.12

הן היום אחר שנבנה ונתחדש הדבר בינינו ביה"כ דקהלתינו על משפטו עת לדבר דבר על אופנו, ביה"כ קטן של החבורה אומנין וחייטים שהי' להם מיוחד בבי"הכנ שעבר במדור העליון, ואחר הרצאות דברים הדברים מאתנו החבורה הנ"ל לפני ראשים מנהיגים דקהלתינו ובצירוף האלופי חבורה קדישא, בזאת נתרצו ונתפצרו לנו ראשי מנהיגי וחבורה קדישא יצ"ו שיומסר לנו גם עתה בבנין דהשתא מקום מקדש מעט בבי"הכנ קטן שבצפון על אופני' אלה, שכל התקנות פרטות המיוסדות ד"ק מעזריטץ[20] להחבורה אומנין וחייטים דשם מחמת ביה"כ כיוצא בזה שנמסר ונתיחד להם מהקהל יצ"ו ממנו יראו וכן נעשה גם אנחנו והבאים אחרינו לאשר ולקיים בכל תוקף ועוז ככל תוקף התקנות והנהגות המבוארים שם דק' הנ"ל בפנקס הקהל יצ"ו לבל יפול דבר וחצי דבר מכל אותן התקנות. ונתפרש באם ח"ו יופרץ גדר מאתנו באחת מאלה התקנות, אזי איתרע החזקה שלנו מן

[19] פסק דין נמור.

[20] Międzyrzecze. There is a *pinkas* of the artisans in that town (from a later date) which includes several groups of artisans (*Yivo-Bleter* VIII, 64–65).

ביה"כ קטן מיוחד הנ"ל ויעמוד בחזקת הקהל בבל יקרבו הלום אנחנו החבורה יצ"ו לביה"כ ק' הנ"ל. אכן אם איזה מהתקנות של פנקס דק' הנ"ל גזירה שאין אנו החבורה יכולין לעמוד בה גדול מנשוא עלינו אותה העמדה והערכה של הנתינה לקופת הקהל יצ"ו, אזי יהא הדבר תלוי בשיקול הדעת של אלופים ראשים מנהיגים דקהלתינו יצ"ו. כ"ז קבלנו עלינו אנחנו החבורה אומנין וחייטים הנ"ל בקשרי עבותות חזק כראי מוצק.

כ"ד הנבחרים ובאים בכח והרשאה מן כלל החבורה אומנין וחייטים הנ"ל וכל זה מותפס בשבועה וחרם יב"ן וקבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו. למשמרת ולראי' באנו אנחנו הנבחרים הנ"ל עה"ח, היום, יום ג' ב' דח"ה סוכות תקל"ד לפ"ק פה ק' וולאדווי יצ"ו.

נאום צבי הירש בה' יהודא ארי' כץ זצ"ל; ונאום חיים בר' אברהם; ונאום יהודה ליב בר' יוסף זצ"ל; ונאום צבי הירש בר' מנחם מענדל זצ"ל במס"ק[16]; ונאום רב בער ב"ר אברהם זצ"ל במס"ק; ונאום אברהם בר' דוד זצ"ל; ונאום חיים בר' טובי' כץ; ונאום מרדכי ב"ר מנחם מענדל זצ"ל; ונאום ישראל ב"ר יהודא זצ"ל[21]; ונאום זאב ב"ר דוד זצ"ל.

באנפאי חתמו הנבחרים מהחבורה אומנין וחייטים הבאים על החתום הנ"ל בחתימת ידם ממש אשריתי וקיימתי כדחזי יצחק בלא"א ה"ה מוהר"ר אברהם ז"ל[22], ספרא ודיינא פ"ק וולאדווי.

כ"ז הועתק אות באות מגוף הכתב ולראי' באתי עה"ח נאום נפתלי הירץ במהו"ר יצחק זלה"ה.

.13

זה אשר לפנינו, בהיות שכבר קדמו החבורה חייטים בהתחברותם יחד להתקשר בקשר חזק ואמיץ בחרם הגדול יב"ן ובאלה ובשבועה נגד האלופים ראשים ומנהיגים נגידי דקהלתינו וקבלנו עליהם ועל זרעם בחרם הנ"ל לקיים ולהחזיק כל הנהגות התקנות כפי שמבואר בהפנקס של בעלי מלאכות דק"ק מעזריטץ לבל יפול דבר ארצה חד מהתקנות, בכן כהיום יצא מאתנו אלופים ראשים ומנהיגים נגידי קהלתינו בצירוף מי שהי' ראש ובהתוועדות כל אסיפה בחרם יב"ן שמהיום דלמטה אין החבורה של בעלי מלאכות רשאים לקבל עליהם התמנות הנקרא ראש וראשון וגם אין אחד רשאי להיות אצלם ראש וראשון כפי התקנות שבק"ק מעזריטץ.

כ"ז נעשה במעשה קהל בצירוף מי שהי' ראש ובהתוועדות אסיפה הנ"ל בחרם יב"ן הנ"ל. היום, יום ה', ב' אדר שני תקמ"ג לפ"ק.

יהי' מי שיהי' שיעבור ולא ישגיח על המבואר לעיל חל עליו החרם הנ"ל.

[21] May be identical with ישראל ב"ר יהודה חייט doc. 32.
[22] Cf. doc. 35.

.14

היות שנגשו לפנינו אלופי הקהל ה"ה החבורה חנוונים לעשות ביניהם סדר ותקנות בענין קניות שאשניקים ופארוסקיס וקאסיס[22a], וזאת אשר יצא מאתנו אלופי הקהל בחדר הקהל בחרם הגדול יהב"ן: שאיזה סחורה מהסחורות הנ"ל שתבא לקהלתינו חלילה לשום אדם מאנשי קהלתינו לקנות מהסחורות הנ"ל אם לא ע"פ אופן שיבואר, דהיינו שאלופי החנוונים יבחרו להם שנים או שלשה אנשים המרוצים לכל החנוונים אשר הנבחרים הנ"ל ילכו להסוחר לקנות ממנו הסחורות הנ"ל עבור כל החנוונים. ואם לא יוכלו להשוות עצמם בבחירת האנשים הנ"ל אזי יעלו שנים או שלשה אנשים עפ"י קלפי אשר הם ילכו לקנות הסחורת הנ"ל עבור כל החנוונים, והנבחרים הנ"ל, או אותם אשר הועלו עפ"י קלפי, יחלקו הסחורת לכל החנוונים לפי הצורך והראוי לכל אחד ואחד. וחלילה לשום אדם בעולם או להאנשים הנבחרים או אשר הועלו עפ"י קלפי לעשות שום ערמה ומרמה בעולם מכל מה שהפה יכול לדבר ולב לחשוב רק שיה' הכל נעשה באמת ובתמים שיתחלק הכל לפי הראוי והנכון. גם נתפרש בחרם הנ"ל, שחלילה לשום אדם ליסע נגד הסחורות הנ"ל לקנותם לצורך עצמם, רק לצורך כל החנוונים אם ישלחו אותו אזי מותר ליסע בשליחותם, אבל לא מדעתו שלא ע"פ שליחותם. ובענין הנסיעה לנגד הסחורות הנ"ל נתפרש כך, שבענין השאשניקים ופארוסקיס אסור ליסע נגדן אף כמה וכמה פרסאות אם לא לק"ק סטעפאן או שאר מקומות שעושין שם השאשניקים ופארוסקיס מותר ליסע לשם, אבל לא למקום אחר. וגם על היריד מותר ליסע לקנות שם דברים הנ"ל לצורך עצמו. ובענין הקאסיס אם נוסע הסוחר עמהם לקהלתינו אסור ליסע נגדן, אבל אם אינו נוסע עמהם לקהלתינו מותר ליסע נגדן. ובאם שיעבור שום אדם על זה ויסע לנגדן באופן שאסור ליסע נגדן, או שיעבור ויקנה בקהלתינו באופן האסור אזי לבד עונש החרם הנ"ל יוקנס בקנס עצום והסחורת שיקנה יתחלק ע"פ אנשים נבחרים או ע"פ אנשים אשר יעלו עפ"י הקלפי לכל החנוונים וכו'. ואם אחד מאנשי קהלתינו יהי' בדרך ויפגע איזה סוחר עם שאשניקים ופארוסקיס אינו רשאי לקנותם לצורך עצמו רק לצורך כל החנוונים ובלי שום ערמה ומרמה בעולם, וכן אם יפגע איזה סוחר עם קאסיס ההולכים לקהלתינו ג"כ אינו רשאי לקנותם לצורך עצמו רק לצורך כל החנוונים וכנ"ל. עוד זאת נתפרש בחרם הנ"ל שבעת שיתחלק הסחורה להחנוונים אינו רשאי שום אחד לעשות איזה ערמה ליקח מהסחורות לצורך איש אחר שיבקש ממנו ליקח לו, רק אם לוקח אותם מתחלה לצורכו רשאי אח"כ למכרם אף להחנוונים.

כ"ז נעשה ע"פ אלופי הקהל בחדר הקהל בחרם הגדול יהב"נ היום יום וי"ו, עש"ק ד"ב אדר שני תקנויו לפ"ק פה ק"ק וולאדווי. ולראי' באנו אנחנו האלופים וראשי מנהיגי נגידי קהלתינו עה"ח. נאום דוד במו"ה משה זצ"ל; ונאום חיים במו"ה צבי זצ"ל; ונאום צבי הירש במו"ה ארי' ליב זצ"ל; ונאום . . . ; ונאום מאיר במו"ה חיים; ונאום יוסף בהנגיד מו"ה משה; ונאום ארי' ליב במו"ה צבי הירש.

הועתק אות באות מגוף הכתב. ולראי' באתי עה"ח שמואל במו"ר אברהם הלוי זלה"ה.

[22a] *Podoska* = iron bar on under-side of wooden axle; *kosa* = scythe.

ד. מסים ותקציב הקהלה (Taxes and Community Budget)

.15

ע"ד הפסק זבל"א[23] ר"ב כסלו תע"ו לפ"ק שהי' בין רוזני קציני קהלתינו ק"ק בריסק ובין האלופים מנהיגים ק"ק וולאדווי בנידון הגלגלת דק"ק הנ"ל ואחר זה נולדו ונתהוו בין הצדדין הנ"ל כמה טענות וסכסוכים מחמת שהוסיפו הסביבה על ק"ק הנ"ל להגלגלת הוצאת סך מסוים, וגדלה צעקתם כי כבד עליהם המשא מנשא ואין יכולין לעמוד בה. בכן באנו עמהם בפשר דבר בטוב וסלקו לידינו כל מה שהי' מגיע מהם מלעבר עד היום דלמטה נוסף על פסק זבל"א הנ"ל ולא נ"ח כלל אף פ"א, ומהיום והלאה יהא תוקף לפסק זבל"א הנ"ל וכל אופן המועיל לק"ק הנ"ל לבל יפול דבר מכל המבואר שם. וליתר שאת שקהילתינו מחויבים לסלק מהיום והלאה כל דמי גלגלת שהגיע על ק"ק הנ"ל אף מה שיוסיפו עליהם הסביבה יצ"ו עד פ"א שלא יגיע שום היזק לק' הנ"ל בזה, רק שה"ה מנהיגים הנ"ל מחויבים לסלק להכומרים דקלוסטר וולאדווי עבור הגלגלת ושאר דברים את הווידר קוויט[24] המגיע מקהלתינו יצ"ו סך חמשה מאות זהו' וכמבואר בפסק זב"לא הנ"ל ועוד סך מאה וחמשים[25] זהו' פו', מחויבים ק"ק הנ"ל לסלק לקהילתינו יצ"ו בכל שנה ושנה בר"ח נחמו[?][26], לכל מי שיביא להם קוויט מרוזני קהילתינו בלי איחור ועיכוב כלל. ואם לא יסלקו לשליח ההוא הסך קנ"ז הנ"ל אזי רשות למסור הקוויט על קנ"ז הנ"ל ליד הכומרים הנ"ל ולגבות בכל כפיות ועגזקוציש ואף לכלול הקנ"ז משנה שיעברו ומשנה שיבא אחריו בפעם א'. ולזה שעברו המנהיגים דק"ק הנ"ל את הקרופק' דק"ק הנ"ל לאפותיקי מפורש ופרעון הקנ"ז בכל שנה ושנה, ואף רשות בידינו לגבות מהחוכרים הקרופקי הנ"ל כאילו בידינו שטר חכירה מהיום על הקרופקי הנ"ל ולגבות מהם בכל כפיות ועגזקוציש על הוצאות שלהם, רק שאין בידינו למסור הקוויט דקנ"ז הנ"ל ליד בעל הגלגלת בכדי שלא לגרום שום הוצאה בזה. אכן באם ח"ו לא יעלה להוציא מהם הקנ"ז הנ"ל לא להשליח ולא להכומרים ולא מן החוכרים הנ"ל כנ"ל, אזי מן ההכרח יהי' למסור הקוויט דקנ"ז הנ"ל לבעל הגלגלת וכנ"ל מן שנה שעברה ומן שנה שאחריו בפעם א'. ובזה המה ק' הנ"ל פטורין מן

[23] זה בורר לו אחד.

[24] *Wiederkaf* = a sort of obligation for a debt; cf. Halperin, 539.

[25] In 1673 Wlodawa paid 122 Polish Zloty in capitation tax to Brest; in 1705, however, they pledged themselves to pay 400 Polish Zloty (*Regesty in Nadpisi*, II, Nos. 1196, 1397). Our document mentions 150 Zloty. The discrepancy between our document and the one executed only some 8 months earlier may be explained by the fact that Wlodawa refused to pay the 400 Zl. This is indicated in our document which tells of arguments and "increase." In the end the agreement about which the document speaks was reached.

[26] בחדש אב.

כל הפאגלוניש[27] ומשאר דברים הכל כמבואר בפסק זבל"א הנ"ל, ואף מכל הוצאות ומתנות שיעלה לצורך כלל המדינות ולצורך הגלגלת הן בוועד המלך[28] . . . הן בוועד מדינות[29] והן בסביבה עד כל זמן שיהא סך הגלגלת המדינות סך ששים אלפים להסקארב[30] ועשרת אלפים לשר צבא יר"ה. ואם יהי' ח"ו איזה הוספה להסקארב על כלל המדינות או איזה הנחה, אזי הן לחומרא והן לקולא יתנהג' בכל שארי קהילות בהסביבה יצ"ו לפ"ע סך הגלגלת הנ"ל כנ"ל. אכן אם יהי' להם ח"ו איזה שנה דחוקה באיזה גלגל החוזר בעולם, אזי כשיבואו לפנינו בהצע"ד[31] עלינו לפקח ע"ז אם להקל מעליהם לפי הענין ההוא ח"ו המה מחויבים כאשר יצא מפינו, ואף שה"ה הסביבה לא ישמעו לדבריהם עלינו לפצות הסביבה מתלונתם שלא יגיעו לק"ק הנ"ל שום העדר כבוד ולא שום היזק והוצאה כלל. ומעתה המה ק"ק הנ"ל פטורין בנדון הנ"ל מכל מה שהפה וכו' הן מלעבר והן להבא כ"ז שיתנהגו כנ"ל. ורשות להם להציל א"ע בד"י ובדא"ה[32] כדי שיתקיים הפשר הנ"ל ושום ב"ד לא יזדקק לדברינו לגרע כח הפשר הנ"ל, וכל הכתבים שיצאו מאתנו לאיזה דבר יהי' מה שיה' הן לאיזה סיוע או לאיזה בע"ח לגבות מהסביבה איזה סך יהי' מה שיהי' אין תוקף לכתב ההוא נגד ק"ק הנ"ל ושום ב"ד לא יזדקקו לכתבים ההם נגד ק"ק הנ"ל הן מלעבר והן להבא.

כל הנ"ל נעשה בכל תוקף מעשה הקהל ובח"ח ובביטול מודעות עד עולם כדרך שמבטלין בגיטין. באנו עה"ח מה שנעשה באסיפה יום ה' י"א שבט תפ"ה לפ"ק. נאום הצעיר נחמן; ונאום ברוך בא"א מ' גדלי' רפאל מלובלין; ונאום יצחק במהר"ב יהושע יצ"ו; ונאום יהודא במה"ור שאול הלוי הורוויץ; ונאום מרדכי במה"ור מנחם מענדיל זלה"ה; ונאום ישראל יעקב משה מאיר במ' ליב ז"ל; ונאום עזרי במהר"ר יאיר; ונאום צבי הירש בהר"ר משה מרגליות זצ"ל; ונאום נתן במהר"ר . . . זצ"ל; ונאום משה בהחסיד מוה"ר חנוך העניך זלה"ה.

הגם דברי ה"ה הרוזני א"צ חיזוק אעפי"כ ליתר תוקף ועוז באתי ליתן ידי ואצבעותי עמהם לבל יפול דבר ארצה אף שמץ מכל הדברים הנאמרים לעיל על' החתום הנ"ל הק' ישראל איסרלן חונה פ"ק בריסק דליטא.

כ"ז הועתק מגוף הכתב אות באות והגוף הכתב מונח אצל הנגיד המפורסם מוהר"ר יצחק זעליג בה"מ. ולראי' שהועתק כל הנ"ל מגוף הכתב באתי עה"ח בפקודת אלופים ראשים מנהיגים נגידי קהלתינו יצ"ו פה ק"ק וולאדווי. נאום נפתלי הירץ במ"ו יצחק נ"י.

[27] Capitation tax.

[28] ועד המלך = Sejm = Polish Diet.

[29] ועד מדינות = Sejmiki = Regional Diets.

[30] Skarb = treasury. In those years the capitation tax of the Jews was raised to 220,000 Zl. for Poland and 60,000 for Lithuania.

[31] בהצעת דברים.

[32] את עצמם בדיני ישראל ובדיני אומות העולם.

.16

ברבר הישובים סאבקר, קאלישיר, זאליבק, אולשענקי, זאלישטץ, פולמע, אסטראווי, פישטץ, גראבווי, קרעצמי ביער הסמוכה לארניוקי, חריפסק קטן, חריפסק גדול, פלעמיץ, הארחובקי[33], זאבוזנע, עיר הארחובקי, אקנינקי[34], ליטע, אשר המה ממדינת פולין ושייכים לקהלתינו ק"ק חעלמא מאז ומקדם, ואח"ז הי' איזה פשר בין נגידי קהלתינו ובין נגידי ק"ק וולאדווי אשר מחמת זה הפשר נתעורר קטטות ומריבות גדולות בין שני הקהלות וזה שנים רבות לא שקטה המחלוקת והי' הוצאות גדולות. וכעת באו אלופים ראשים מנהיגים נגידים דק' וולאדווי בכח והרשאה מיחידי סגולה השייכים להקלפי לבקש מאתנו להשכיר להם ישובים הנ"ל, לא יכולנו להשיב פניהם ובפרט למען השלום להשקיט הריב השכרנו להם הישובים הנ"ל, על משך שמונה עשר שנים מיום דלמטה יהיו שייכים לק' וולאדווי הן לחלוקת כבוד והן לסלק דמי פשר רשות למנהיגים נגידי ק"ק וואלדווי להתפשר עם מחזיקי כפרים הנ"ל ועם הקרעצמיש[35] כרצונם ואות נפשם. ושאר הכנסות השייכים ונוהגים בכל ערי ישראל לסלק לק' וולאדווי. באופן שכל זמן משך שמונה עשר שנים הנ"ל מחוייבים ק"ק וולאדווי לסלק לנו לק' חעלמא מידי שנה בשנה מאה וחמשים זהו' אף שיתחדש איזה נתינה חדשה מחויבים לסלק בכל שנה ושנה מאה וחמשה זהו' חוץ כסף גולגלות. ואחר כלות משך שמונה עשר שנים הנ"ל אזי יהי' הברירה ביד נגידי ק' חעלמא או להשכיר הישובים הנ"ל לאנשי ק' וולאדווי או להחזיק הישובים לעצמם שיהיו שייכים לק' חעלמא כמאז ומקדם. ואזי לא יהי' שום טענה ומענה ופ"פ לאנשי ק' וולאדווי נגד אנשי ק' חעלמא נידון הישובים הנ"ל, שום טענה ופ"פ כל מה שהפה יוכל לדבר והלב לחשוב. ובאם יעברו אנשי ק' וולאדווי על תנאי שכירות ולא יסלקו מדי שנה בשנה דמי שכירות הנ"ל אזי יחזורו הישובים הנ"ל לק' חעלמא. כל הנ"ל נעשה בקנא"ס וברצון הטוב משני הצדדין ובנפש חפיצה שלא באונס והכרח כלל בביטול כל מודעא ופיסול כל עידי מודעא. וקבלנו עלינו באלה ובשבועה שלא מסרנו מודעא ושלא נמסור מודעא, ומבטלין אנחנו שני הצדדין בביטול גמור את הפשר שהי' מעבר מהיום בטל ומבוטל וכל מי שיעורר על כתב הזה ידו על התחתונה, הן שיתעורר מחמת הפשר אשר מעבר הן מחמת טענה חדשה לא יהא שום ממש בטענותיו וכל שר ומושל לא יזדקק לטענותיו כי אין אחר מעשה כתב זה כלום. והמעורר טענות ומריבות יענש בקנס עצום ורב על הקאמיציע. ומחוייבים שני הצדדין להעתיק כתב הזה בפנקס הקהל. ובפירוש הותנה כשיסלקו אנשי ק' וולאדווי לק' חעלמא בכל שנה ושנה מאה וחמשים זהו' חוץ כסף גולגלת אזי משך שמונה עשר שנים הנ"ל שייכים ישובים הנ"ל לק' וולאדווי ואין לאנשי ק' חעלמא כח וזכות על הישובים הנ"ל תוך משך שמונה עשר שנים הנ"ל הן בד"י והן בד"א.

[33] Orchówka. [34] Probably Okólninka.
[35] Inns, innkeepers.

ולאשר ולקיים באנו עה"ח הנבחרים משני הקהלות הנ"ל הבאים בכח והרשאה מיחידי סגולה השייכים לקלפי דק"ק חעלמא ודק' וולארווי. היום יום ב' ד' [ה'] כיסליו תקלטית לפ"ק. נאום שאול בהגאון מו"ה יצחק הלוי חופ"ק חעלמא יצ"ו; נאום דניאל בה"ר מ"ו יוסף כץ זצ"ל; ונאום חיים בה' יחזקאל ישראל זלה"ה; נאום הק' ארי' ליב בהמנוח שלמה זלה"ה; נאו' יוסף בהרב הגאון מ' שמואל חופ"ק חעלמא הלוי; נאום הק' צבי בהמנו' אהרן זלה"ה; ונאום יוסף יוזל בה"מ דוד זצ"ל; נאום הק' בן ציון בהמנ' יצחק זל"ה; ונאום יוסף במ' שאול ז"ל; ונאום הק' אלכסנדר במ' ארי' ליב יצ"ו.

.17

ע"ד המקרה אשר קרה פה קהלתינו, היות שעלה במוסכם אלופי קהל בצירוף אסיפה שלימה לעשות הערכה מהמו"מ דמלח מאנשי קהלתינו לפרעון החובות הקהלה ונעשה ע"פ פסק מב"ד הצדק דקהלתינו ע"פ ד"ת, שכח ביד האסיפה לעשות הערכה כרצונם, והעריכו מכל חביות מלח שיש ת"[36] אנשי קהלתינו והישובים הסרים למשמעתינו מחויב כ"א ליתן מכל חביות מלח א' זהב ה' גד' פול', וזאת עלה במוסכם אסיפה שלימה וכתוב וחתום בחתימת אסיפה שלימה ולזאת נעשה כרוז דבוק בב"הכ ובב"המד בחרם הגדול יב"ן שיקיים הערכה הנ"ל אין נקי; וגם הי' מבואר בהכרוז הנ"ל בחרם הגדול יב"נ שלא ליקח הכרוז הנ"ל מב"הכ ומבי"המד בלתי ידיעת רוב האסיפה וחלילה לעשות שום ערמה ומרמה בדבר זה הן ע"י עצמו או גיר' דלי'. והיות שנעשה התפעלות ע"י . . . . שניטל הכרוזים הנ"ל מב"הכ ובה"מד לזאת התאספו שנית האלופים אספה שלימה ועלה במוסכם כולם, שמי שעשה איזה גרם התפעלות בשום אופן בשום דיבר ליטול הכרוזים הנ"ל מב"הכ ובי"המד יהי' מוחרם ומנודה ומופרש ומובדל מקהל עדת ישורין ויצא מערבות ישראל כפי שהי' מבואר בהכרוזים הנ"ל וכל הערכה הנ"ל יקיים ע"פ חרם הגדול יב"נ. גם חל החרם על כל מי שיעשה איזה פעולה שיוקרע זה הדף מהפנקס או שיומחק זה המאורע מהפנקס הלז.

.18

מחמת גודל השערורי' שנתהווה בקהלתינו בשנה העבר לא יצאנו ידי חובתינו בעניני הכנסות והוצאות הקהלה לעמוד על בורין ולבא לעמק השוה לכל אנשי קהלתינו בערך הנתינות, ומדאגה מדבר שלא יהי' ח"ו כן לימים הבאים לזאת התאספו אלופים ראשים מנהיגים נגידים דקהלתינו בצירוף מי שהי' ראשים קודם הקלפי ועלה במוסכם כולם לתיקון גדול לטובת כלל הקהלה וגזרו אומר בח"הג יב"נ על אלופי הקהל שיהי' אחר הקלפי שיהיו מחויבים תיכף לאסוף האסיפה

[36] תחת ידי.

ולברור חמשה מבוררים או שבעה ע"פ קלפי, ויהיו מהקהל לא יותר משנים בערך חמשה או שלשה בערך שבעה, ובאם שלא יעלה מהקלפי שום אדם מהקהל יהיו כולם מהאסיפה כמו שיעלה הקלפי. ואותן הבוררים יעשו כל התקנות מנידן הוצאות והכנסות הקהלה וכפי שיצא מאתם כן יקום.

כל הנ"ל נעשה בוועד אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים בח"הג יב"נ על הקהל שיהיו שלא לשנות וביותר על הפ"ח ראשון שיהי'. באתי עה"ח בפקודת אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים יום א' ך"ב ניסן תקנ"ג לפ"ק. מנחם מענדל שמש ונאמן ד"ק וולאדווי.

.19

עלה במוסכם אסיפה שלימה[37] בחה"ק בהסכמת כולם פה אחד נידן הנתינה אשר הוא מהצורך הגדול להעשות כעת, שכל מי ומי שלא ירצה לקיים כפי שיצא מהאלופים האספה בכל אופני הסכמתם איך ומה יהיה ענין הנתינה ואופני ההערכה ועניני גבייתה יהי' האיש ההוא שלא ירצה לקיים מובדל ומופרש מכלל ישראל בכל ענינים, ואסור לצרף אותו לשום דבר ולא לשום התמנות בעולם ולא לצרף אותו לשום וועד אסיפה בעולם כל ימי חייו ומלבד זה יחולו על ראש האיש ההוא כל הקללות והארורים שבתורה ושבמשנה תורה ושבספר יהושע; וגם מי שיעבור ויצרף את האיש ההוא לשום דבר מהדברים הנ"ל אזי ג"כ יחולו על ראש המצרף אותו כל הקללות והארורים הנ"ל וכל ישראל [יהיו] נקיים.

כ"ז עלה בהסכמת אלופי האספה שלימה כולם פה אחד בחה"ק, היום יום ה', ויו ניסן תקנטית לפ"ק. ולראי' באתי על החתום שמואל במו"ה אברהם הלוי זלה"ה.

.20

היות שה"ה הראש מו"ה מרדכי במו"ה שלמה זלמן רצה להחזיק בהפאכט מנרות[38] אשר שכרו אלופי הקהל לטובת הכלל קהלתנו, ומחמת שהוא הי' ראש הקהל בעת ההיא נסע לק"ק חעלמא לשכור הפאכט לצורך הכלל והערים בדבר לכתוב הקאנטראקט על עצמו ורצה להחזיק בהפאכט כאילו הוא הפאכטר ומחמת זה נשאו לבו לשבור תקנת הקהלה ותקנות הפנקס למשול בחזקה ולהיות ראש הקהל אף שלא מינוהו הבוררים, גלל כן אנחנו האסיפה שלימה בררנו שבעה אנשים ומהם יעלו ע"פ קלפי חמשה אנשים אשר להם אנו נותנים כל תוקף ועוז וכל הכח לשקוד על הדבר ולהחזיר העטרה ליושנה וכפי הכתב אשר תחתום החמשה האנשים האלה אשר התחייבנו א"ע להוציא על זה כל הוצאות האפשרי ולמסור לידם כל מעות שיפסקו עלינו ליתן לצורך הנ"ל, ולהם כל דת"נ מפורש

[37] This document is mentioned in Levitats, 121.

[38] Lease of the candle tax.

ברה"ק על מה שיאמרו שהוציאו על זה ולא יחשבו אתם כי באמונה הם עושים. ואלה שמות השבעה אנשים אשר בררנו ה"ה הרבני מו"ה מאיר במו"ה יוסף סג"ל, וה"ה הרבני מו"ה זאב במו"ה ארי' ליב, וה"ה הרבני מו"ה צבי במו"ה ארי' ליב, וה"ה הרבני מו"ה חיים במו"ה ישראל, וה"ה הרבני מו"ה יוסף במו"ה אלכסנדר, וה"ה הרבני מו"ה עזריאל זעליג במו"ה גרשון כץ, וה"ה הרבני מו"ה אליעזר במו"ה שלמה זלמן כץ.

ואלה שמות החמשה האנשים אשר הועלו עפ"י קלפי ה"ה מו"ה זאב הנ"ל ומו"ה צבי הנ"ל ומו"ה חיים הנ"ל ומו"ה יוסף הנ"ל ומו"ה זעליג הנ"ל והשני אנשים אשר נשארו בהקלפי יהיה למלאות בהם מקום איזה מהחמשה הנ"ל שלא יהי' בביתו. היום יום א' ד' אייר תקס"ד לפ"ק.

.21

היות שנתאספו אלופי ראשי נגידי רוזני קהלתנו ומי שהיו ראשים ואסיפה לעיין במילי דפאכט מבשר כשר, ועלה בהסכמת כולם לברור עשרה אנשים ע"פ פתקאות מהן ולאו והם יעשו כל התקנות בכל עניני הפאכט, הן עניני השוחטים והן עניני הנאמנים, ובכל שאר דברים אשר הם לטובת הפאכט.

ואלה הם התקנות אשר תקנו העשרה נבחרים הח"מ.

פונקט א. ששוחט אחד מחויב לישב בבית הפאכט בתמידות בכל יום ויום מסוף חמשה שעות אחר חצות הלילה עד שבעה שעות אחר חצות היום לשחוט עופת הן בקיץ והן בחורף, ובזמן התפלה ילך לבה"כ או לבה"מ. רק שאם יקראו אותו קודם ברוך שאמר או אחר קדושה מחויב תיכף לילך לשחוט ותיכף אחר התפלה מחויב תמיד לחזור לבית הפאכט. וכן בזמן סעודה ילך לביתו ותיכף אחר שיסעוד יחזור לבית הנ"ל, ואם יקראו אותו אף באמצע סעודתו מחויב לילך.

ב. שוחט זה אשר יהי' זמנו לישב בבית הפאכט לשחוט עופות אינו רשאי לשחוט בזמנו שום בהמה רק עופות וגם עופות לא ישחוט רק בבית הפאכט הנ"ל וע"פי קוויטל מהנאמנים, זולת עופת הכפרות ישחטו כל השוחטים בבית הבעלי בתים כנהוג ועפ"י קוויטליך מהנאמנים, והשוחט יקרע תיכף הקוויטל וימסור אותו קרוע ליד המשרת שילך אתו.

ג. שאם יבאו אצלו בי"ט או בלילה אינו רשאי ליקח מעות הפאכט לידו וישחט רק יקח משכון, ותיכף בבוקר יביא את המשכון לבית הפאכט ויקח מהנאמן קוויטל ויקרע אותו מעט ויתנו לתוך הפושקע[39].

ד. שהשוחט שיהי' זמנו לישב בבית הפאכט לשחוט עופות כשיצטרך לשחוט עוף עבור עצמו, אזי אינו רשאי לשחוט בעצמו רק מחויב לקרוא שוחט אחר לבית הפאכט שישחוט העוף הנ"ל.

[39] Box.

ה. השוחט שישב בבית הפאכט יהי' לו ביכל קטן וירשום בתוכו כל הבשר הנשקל בהפאכט הן מקצבים והן מבעלי בתים, ובכל עש"ק מחויב לילך עם הביכל להממונה על הפאכט למסור לו החשבון כדי שהממונה יכתוב החשבון גם אצלו.

וו. שהשוחט קודם שישחוט יקבל הקוויטל ויקרע בו קרע קטן קודם שישחוט ויתן הקוויטל לתוך הפושקע אשר יהי' בבית הפאכט, ובכל יום לעת ערב מחויב לשלוח הפושקע עם הקוויטליך ליד הממונה. והשוחט אינו רשאי לשחוט על קוויטל שנכתוב ביום הקודם רק מה שנכתב ביומו.

זיין. שחלילה לשום אחד מהשוחטים לשחוט שום דבר רק עפ"י רשיון קוויטל מהנאמנים ותיכף אחר הבדיקה מחויב השוחט להודיע להנאמנים אם כשר או טריפה, וחוץ לזה יכתוב גם על הקוויטל לרשיון הנ"ל אם הוא כשר או טריפה וימסור הקוויטל תיכף ליד הנאמנים, והנאמנים יתנו את הקוויטל לתוך הפושקע מהקוויטליך מעופות.

חית. מי שיהי' לו בשר כשר מחויב להביא שני הצלעות לבית הפאכט לשקול כל הפריידיק[39a] בשלימות ושם בהיאטקי[40] יוחלקו הצלעות, דהיינו שהפריידיק יוחלק לשנים בהיאטקי קודם המשקל ויושקלו שני הזאטין. [הזייטין?]

טית. שמי שינקר בשר אחורים מחויב להביא כל החתיכות הכשירות המנוקרות לבית הפאכט או שהנאמן ילך להקצב והנאמן מהפאכט מחויב להניח חתימה על כל חתיכה וחתיכה חותם בפני עצמו, וחלילה לשום בע"הב ושום אדם לקנות שום בשר אחורים מן הקצב רק מחתיכה שיראה עליו החותם. וכל חתיכה שלא יהי' עליו חותם הנאמן הוא חתיכה דאיסורא וגם הכלים אסורים באיסור גמור, והפ"ח מחויב להכריז זה בבה"כ ובבה"מ להודיע זאת לרבים.

יוד. שבאם בעה"ב ינקר אחורים יושקלו החתיכות הכשירות על הפאכט והקצב שינקר אחורים לא יושקל הבשר הכשר . . . ובעה"ב שימכור בשר אחורים דינו כקצב.

יא. שהקוויטליך שיתנו הנאמנים הן על בהמות הן על עופת יהיו חתומים בחותם הקהל, וחצי החותם יושאר בתוך הבוך[40a] וחצי החותם יוחתך להקוויטל.

יב. שהפ"ח מחויב להודיע לכל המחזיקים הסרים למשמעתינו וגם להאנשים שדרים מעבר הבוג[40b], שחלילה להם למכור שום בשר לשום אדם מקהלתינו הן למכור או ליתן להם במתנה שם במקומם או להביא לקהלתינו לאיזה שום אדם הן במכירה והן במתנה, ומי שיעבור על זה יאסרו לו השחיטה ולא יתירו לו לעולם.

יג. שמעות הפאכט לא יהיו בשום זמן בעולם אצל הפ"ח רק אצל המשגיח על הפאכט, והמשגיח ימסור המעות ליד הרבני הנגיד מו"ה יוסף במו"ה אלכסנדר והנאמנים ימנו המעות ליד הנגיד מו"ה יוסף הנ"ל ויחתמו את כיסי המעות בחותם

[39a] פריידיק = forequarter of an animal.
[40] Butcher's store.
[40a] Book. [40b] River Bug.

שלהם ויהי׳ מונח המעות אצלו חתום. והמשגיח על הפאכט הוא הרבני הנגיד מו״ה צבי במו״ה ארי׳ ליב.

כל הפונקטין הנ״ל נעשו ע״פ האלפים המבוררים בחה״ק ע״פ כל תוקף ועוז ואין רשות ביד שום קהל ומי שהי׳ ראשים לבטל או לשנות שום [דבר] מכל הנ״ל. ואם יעבור שום אחד מהשוחטים או מהנאמנים על שום אחד מכל הדברים הנ״ל, אזי חל החרם על הפ״ח שתיכף כשיוודע לו הדבר הזה ע״פ בירור מחויב להסיר את השוחט הזה שיעבור או הנאמן הזה שיעבור ולא יאסוף שום קהל ושום אסיפה על זה רק לבדו יסיר אותו בהחלט.

עוד זאת ניתקן שחלילה להנאמנים לשקול שום בשר בלא השוחטים, רק שיהיה אצל המשקל השוחט שישב בבית הפאכט.

עוד זאת נתפרש שהפאכט שיתנו השינדרש[41] מהבשר שלוקחים מן הבהמה יהי׳ ע״פ הנאמנים, כפי שיראו ולא פחות מעשרה גדולים.

היום יום ה׳ טית כיסליו תקע״א לפ״ק ולראי׳ באו אלופי המבוררים עה״ח.

נשמט מדלעיל שחלילה להשוחטים ליקח פעניס[42] מאווזות או משאר עופות, רק מהאנשים שמפטמין את האווזות למכור האדערקיש[42a] מהם רשאים ליקח אבל לא משום אדם ששוחט לצורך עצמו. היום יום הנ״ל ולראי׳ באו המבוררים על החתום.

עוד זאת נתפרש שבאם באיזה זמן ירצו הנבחרים לשנות איזה תקנה לפי הזמן, אזי אין להם רשות לשנות אם לא שיתאספו כל העשרה הנבחרים יחד לחה״ק, כפי שיצאו ע״פ הרוב מהם לשנות או לקיים כן יקום ע״פ.

נאום הרוב מהנבחרים הח״מ; ונאום הנ״ל יוסף במו״רא ז״ל[43]; ונאום ארי׳ ליב במו״הרל ז״ל; ונאום ישראל בהמנוח מהו״ר מנחם מנלי; ונאום יהודא יצחק ב״מ צבי; ונאום המבורר בני מאיר יצ״ו; ונאום יוסוף במה״רל זעלצער; ונאום צבי הירש במר יהושע יצ״ו; ונאום נפתלי הירץ בהרב מו״ה אר״י ליב כהנא שפירא; ונאום בן ציון במו״ה יואל יצ״ו גינצבורג.

נשמט מדלעיל שאצל כל שחיטת בהמה הן גסה והן דקה מחויבים להיות שני שוחטים ושניהם יבדקו הסכין קודם שחיטה ואחר שחיטה וגם שניהם יבדקו הבהמה. היום יום הנ״ל ולראי׳ באו המבוררים עה״ח יום הנ״ל. נאום הנ״ל יוסף במהו״רא ז״ל[43]; ונאום ארי׳ ליב במהו״רל ז״ל; ונאום יהודא יצחק ב״מ צבי; ונאום המבורר בני מאיר יצ״ו; ונאום נפתלי הירץ בהרבני מו״ה ארי׳ ליב כהנא שפירא; ונאום יוסף במה״רל זעלצער.

הדף הלז נקרע מהפנקס וכאשר מצאנו אותו הננו דובקים אותו במקומו.

עוד זאת נעשה במוסכם אלופי׳ עשרה אנשים מהנבחרים לעיין בנידון הפאכט מבשר כשר, שבכל יום ר״ח יעשה הממונה חשבון מהכנסות הפאכט בשר כשר

[41] Skinners.
[42] Feathers prepared for quills.
[42a] אדערקע = eviscerated goose.
[43] May be identical with יוסף ב״ר אלכסנדר doc. 20.

ואצל החשבון מחויב להיות העשרה אנשים ויאסוף את כל אחד מהעשרה אנשים לחדר הקהל ושמה יהי' החשבון, וכאשר לא ירצו כולם לבא לחדר הקהל אזי החשבון יעושה עפ"י רוב מהעשרה אנשים.

בכל עת שיקרא הקצב איזה שוחט שישחוט איזה גסה ודקה מחויב השוחט לילך אתו תיכף בלי שום אחור ועיכוב. וכאשר לא יהי' ברצונו של השוחט לילך תיכף עם הקצב, הקצב יודיע זאת להפ"ח בחדשו, ועל הפ"ח חל החרם לאסוף תיכף העשרה אנשים לחדר הקהל וכאשר יצא מאתם עפ"י רוב כן יקום.

נאמר ונשנה, שמי שיעבור על אחד מהפונקטין אשר נתוספו כעת או על אותן הנתקנו כבר יתנהגו כפי מה שמבואר בתקנה י"ג, מתבה „וגם הנאמנים" עד „יסור אותו בהחלט"[44].

ולראי' באנו עה"ח היום אור ליום ב' י"ג כסלו תקע"א לפ"ק פה ק"ק וולאדאוי. נאום הנ"ל יוסף במו"ה ר"א[?] ז"ל; ונאום יהודא יצחק במר צבי; ונאום המבורר בני מאיר ז"ל יצ"ו; ונאום צבי במוה"ר יהושע יצ"ו; ונאום נפתלי הירץ בהרבני מוה"ר ארי' ליב כהנא שפירא; ונאום יוסף במו"הר ל' זעלצער; ונאום בן ציון במוה"ר יואל יצ"ו.

.22

היום יום ז"ך אייר א"ח[45] תקמ"ג לפ"ק נעשה ח"צ[46] עם הרבני הראש מוהר"ר גרשון נאמן דקהילתנו עפ"י האלופי' הקהל ורואי חשבונות ונאמנים דק' ועלה הכנסות הקהילה מהסכומות הן מאנשי קהילתנו והן מאנשי הכפרים לסך ארבעת אלפים וחמשה עשר זהו' וששה גדולים מא"ח פסח תקמ"ב עד א"ח פסח תקמ"ג לפ"ק. וואכר[47] מא"ח הנ"ל עד א"ח הנ"ל עולה מאנשי קהלתינו אלף ושני מאות ושמנה ותשעים זהו' ושבעה ועשרים גדולים. פאגלאווני מאנשי הכפרים מא"ח הנ"ל עד א"ח הנ"ל עולה לסך שני מאות ושנים וארבעים זהו' וששה עשר גדו'; צינזש מבעלי בתים אנשי הכפרים ארבעה ושלשים זהו'. סך הכל חמשת אלפים וחמש מאות ותשעים זהו' תשעה עשר גדולים. ומסך הנ"ל היו פחתים עד יום הנ"ל שמונה מאות שנים וארבעים זהו' כ"ז גדולים. הוצאות הקהלה הן עפ"י קוויטן והן בלי קוויטן עולה לסך ארבעת אלפים וארבע מאות וארבעה וארבעים זהו' אחד עשר גדולים, מגיע להרבני מהור"ג מא"ח תקמ"א לפ"ק עד א"ח תקמ"ב לפ"ק כפי הקוויט שהי' בידו מאלופי הקהל מאה ושלשה ועשרים זהו' ושלשה גדולים, ס"ה עולה הוצאות הקהלה עם פחתים ועם החוב של מוהר"ג הנ"ל חמשת אלפים וארבע מאות ועשרה זהו' י"א גדול, נמצא מגיע מן מוהר"ג הנ"ל לאלופי הקהל סך מאה ושמונים זהו' ח"ג . . .

[44] Meaning the last part of the second sentence in par. 13.

[45] אסרו חג. The date is probably a mistake; should read כ"ג ניסן.

[46] חשבון צדק.

[47] Weekly payments, weekly tax.

ה. הנהלה (Administration)

.23

היום יום ג', י"ג ניסן העלו בתקנתם ויסדו מוסדות עולם על מדוכה זו בחדר הקהל נזרקה מפי אלופי הקהל יחד בל תמוט ובל יגרע ובל יפול ארצה דבר החל על הבוררים, שאינם רשאים לעשותם לשום אדם שום התמנות הקהל למי שאינו נותן סכומו הראוי לעלות לקלפי, החבר לפי חבר ומורינו לפי מורינו כפי תיקון הקדמונים. ובאם שירצה איזה בורר לעשות לשום אדם שאינו נותן כפי התיקון הקלפי, אזי מחויב להודיע שבאם ירצה להיות במנויי הקהל אזי מחוייב ליתן סכומו כפי תיקון הקלפי ואזי אם יסכים וירצה מחוייבים השמאים לערוך אותו סכום כפי תיקון הקלפי בלי שום פחת הקהל אף זהב אחת. זאת נתפרש באם שירצה איזה אדם להעלות במינוי להקהל ולהשלים סכומו כפי התיקון אף שהשמאים לא העריכו אותו כל כך, רשאי.

.24

ע"ד המכשולות בנירן הקהל הנעשים ע"פ בוררים כדת, ויש כמה אנשים שאינם רוצים לקבל תיכף התמנותם ואחר איזה זמן כיוכשר בעיניהם עושים התפעלות לעמוד בהתמנותם ומזה יוכל לבא לידי קלקולים, בכן כהיום עלה במוסכם אלופי הקהל בחרם הגדול יב"ן לתיקון גדול שמהיום והלאה כשיעשו הבוררים בהתמנות הקהל ויהי' איזה מהם שלא ירצה לקבל התמנותו אזי יהי' הברירה ע"ז האופן. הראש הראשון יהי' לו הברירה עד ר"ח אייר ולשארי ראשים וטובים יהי' להם הברירה עד ך' אייר וכשיעמדו ויסרבו עד זמנים הנ"ל אזי חל החרם הגדול הנ"ל שלא לעשות שום התפעלות עוד להשגת התמנות. גם חל החרם על הקהל שיהיו שלא לישב בוועד עם אנשים כאלה, רק מחויב הפ"ח תיכף לאסוף אסיפה שלימה לדבר זה. גם חל החרם על משרתי הקהל שלא לציית את מי שיעשה התפעלות להשגת התמנות, רק מחוייבים לציית את הפ"ח שיהי'.

כל זה הנ"ל נעשה בוועד אלופי הקהל בח"ח אור ליום א', כ"א כסלו תקנ"א לפ"ק.

.25

היות שמחמת שעת חרום אשר בעתים הללו כידוע לכל לא הי' באפשר לעשות קהל וכל התמנות כראוי וכתיקון, מחמת אשר בבית ישראל ראינו שערורי' ולא היו מתרצים אנשי קהלתינו לקבל על עצמם בעול הכבד אשר בעתים הללו הם על הראשים והמנהיגים, ונתפרנס הדור על פי מי שהיו ראשים; אך מחמת שנתפרדה החבילה גם מזה כידוע ושעת החירום גבר עלינו בכל יום ונלאו הנשארים

לשאת על עצמם העול הכבד הזה, והנה ידוע כי אי אפשר לבירה בלא מנהיג וכו' גלל כן נתאספו האסיפה שלימה לשקוד על תקנתם ועלה בוועד הנ"ל בהסכמה גמורה לעשות כעת אלופי הקהל על־פי פתקאות הן ולאו ובחה"ג שמי שיעלה עליו הגורל ע"פ פתקאות מחויב לקבל על עצמו ולהיות ראש או מנהיג. ומחמת גודל ההכרח והוראת שעה אשר היתה צריכה לכך לא הי' באפשר כעת לילך ע"פ התיקון בעניני התמנות הקהל רק לפי צורך השעה שלא תהי' עדת ד' כו' ונעשה ההתמנות כפי שיבואר מיום דלמטה עד אי"ה א"ח פסח תקעדלית. ואותם הראשים שיבוארו יש להם דין מי שהי' ראשים לעולם כי לא רצו לקבל על עצמם באופן אחר, והטובים קבלו על עצמם שמחויבים להיות לעזר ולסעד להראשים בכל עניני הצטרכות הקהלה.

[יום ה', כ"ט כסליו תקע"ג]

.26

היות שנתורע לנו שה"ה הרבני מו"ה ארי' ליב במו"ה משה אשר הי' פ"ח עד עתה לא הנהיג לפי צורך הכלל אלא לפי דעתו ועצתו הטובה ולא לפי טובת הכלל, וגם לקח משכנות לעצמו מכלי הקודש אשר שייכים להציבור ולקח המשכנות בלא דעת הציבור באומרו שמגיע לו סך מאלופי הקהל מה שהוציא הוא לצורך הציבור אשר לפי דעת הר"ח אין מגיע כלום, גלל כן עלה בהסכמתינו שלא יהי' לו שום מינוי בהקהל לא עתה ולא כל ימי חייו ולא יהי' אף ממי שהיו ראשים ולא מאנשי האספה כל ימי חייו כי יודעים ורואים אנחנו שאינו חושש לתקנת הקהלה ולא לתקנת הרזאנדווין והנו בא כמו כן מהרזאנד.

הכ"ד האלופי ראשי נגידי קהלתינו בהסכמתינו מאסיפה שלימה בחה"ק. היום, יום ב', יוד אדר ראשון תקפ"א לפ"ק. ובאתי עה"ח שמואל במוה"ר אברהם הלוי זלה"ה.

.27

היות שנפרץ הדבר בעו"ה שנמצאים אנשים מאנשי קהלתינו שמסרבים לירד לדין תורה, גלל כן עלה במוסכם אלופי הקהל ומי שהי' ראשים ואסיפה שלמה ובצירוף הבד"צ שמי אשר לא ירצה מהיום דלמטה לירד לדין או שלא ירצה לקיים הפסק דין הוא מוחרם ומנודה וחלילה למול לו בן כשיצטרך עד שיקבל דין, ומחויב לבוא לפני אלופי הקהל וכל אשר יצוו ויגזרו עליו מחויב לקיים ובאם לא ימולו לו הבן. וגם חל החרם על הפ"ח בחדשו לרשום בפנקס בפרטות שם האנשים שיסרבו.

נעשה היום, יום ד', כ"ד מנחם תקסחית לפ"ק. וזולת זה יקום בו לאחר מותו כפי שנכתב בהפנקס מהחבורה קדושה.

.28

העתק מפסק ב"ד.

הן כבר יצא מבד"צ עפ"י דת תה"ק מדינא פוסקים ראשונים ואחרונים ושאלות ותשובות על מי שפער פיו נגד אלופי הקהל אף נגד הפ"ח לבד ראוי אותו האיש הפוער להכותו ולנדותו ולהחרימו, וכעת עמד אחד והפריז נגד הב"ד ונגד הפ"ח והקהל וקימו אלופי הקהל כהפסק הקודם שיצא מב"ד, יצא מאתנו ב"ד עפ"י דתה"ק מה שעשו הקהל עשו כדת"הק ומה שיעשו נגד הפער על הפ"ח לא יהי' שום ערעור עליהם ומי שילך נגד דינם או נגד דין ב"ד הרי דינו כמסור. כ"ז יצא מאתנו ב"ד ובפרט מי שפער נגד אלופי הקהל בצירוף מי שהי' הרי הוא מסור וחל עליו כל הדינים וביד הפ"ח הכל לקיים.

ובאנו על החתום, יום א', ד"א תשרי תקנ"ג ל'. נאום אהרן נחמי' ב"מ אברהם עברי ונאום נפתלי הירץ במ' יצחק ז"ל; ונאום צבי הירש ב"מ נתן נטע.

הועתק אות באות מנוף הכתב. באתי על החתום יום הנ"ל. מנחם מענדל שמש דפה.

.29

A. היות שר' שמואל במו"ה שמשון פער פיו בזלזולים גדולים נגד הרבני הנגיד מו"ה מרדכי במו"ה ר"ד וזוגתו הנגידה מ' בראנא יענטא ודבר להם זלזולים גדולים אשר אין להעלות על הכתב, גלל כן יצא מאלופים שהוא מובדל ומופרש מתוך עמינו ובאם שיהי' לו ילד למול לא ימולו לו ובאם שיהי' ל"ע בביתו בר מינן מחויב הפ"ח לשלוח להגבאי בחדשו שלא יזדקקו לקבורתו. וגם חלילה לשום שליח ציבור לקרותו לעלות לתורה עד שיפיים את הנגיד הנ"ל ואת האלופי הקהל.

B. תכתב זאת למשמרת בעט ועופרת בהיות שנעשה בקהלתינו מעשה נבלה אשר לא שערנו מעולם להיות פוער פיו ולשרג בלשונו נגד ולפני אלופי ראשים מנהיגים נגידי קהלתינו, כאשר איש אחד מקהלתינו יצא לידון בדבר חדש אשר לא נהייתה כזה מעולם שהכה את בעל דינו על סנטרו וביישו בדברים לפני אלופי הקהל ולפני הבד"צ ולא השגיח על כבוד אלופי הקהל ולא חש ליקרא דקונו, ע"כ יצא מאתנו אלופי ראשי נגידי קהלתינו שראוי הי' על פי דין לעשות לו כפי הדין ולקראו בשמו ברבים בבי כנשתא ה"ה ה' ברוך בהר"ר ישראל[48] ככה עשה, רק מחמת שחסנו על כבוד משפחתו ע"כ יצא מאתנו אלופי הקהל בריצוי הנ"ל בחרם יב"ן שלא לקרותו הן בבי"הכ והן בבי"המד והן במנינים אף בחבר רק לקרותו כ' ברוך בהר"ר ישראל, וחל החרם על כל הקוראים שלא לקרותו בחבר מהיום דלמטה עד כלות שלש שנים.

היום יום ג', ד' מנחם אב תקמ"ב לפ"ק פ"ק וולאדווי.

[48] May be identical with that mentioned in the following document.

.30

הן היום נמצא אתנו פה אנשים אשר פערו פיהם לבלי חוק וסירבו נגד האלופי הקהל ה"ה הנ"ל תרי אחי ה"ה מהו"ר ברוך ומהו"ר יצחק במו"ה ישראל, בכן יצא מאתנו האלופים ראשים נגידי קהלתנו להיות ענושים בעונש וזה עונשם לבל יקראו שניהן הן בב"הכ והן בביהמ"ד והן אצל מנין בשם מורינו רק בשם כמ' הן בקורא שמם לעלות לתורה והן לכל דבר שבקדושה בשם כמ' יקרו. וגם זאת תכתב למשמרת בעט עופרת שמיר לדורות לבל יבואו בקהל ה' לאיזה התמנות שבעולם לבל יפול חבלם וגורלם. ותוקף החרם הגדול יב"ן חל על כל הקוראים שלא לקראתם אפי' בחבר רק כמר.

ולהיות לראי' היום, יום א' ד"ו אייר תקסמך טית לפ"ק פ"ק וולאדווי. ופסק הנ"ל מבואר בהפנקס הלז בדף ק"ט ע"ב הפסק מהבד"צ למי שסרב נגד הקהל.

.31

היות שמבואר לקמן בפסק"ד ע"י בד"צ דפ"ק שכל מי שפוער פיו כנגד אלופי הקהל ואף גם אם פוער פיו נגד הב"ד לבדו ראוי להכותו וליסרו ולהחרימו, וכעת נמצא איש אחד מאנשי קהלתינו אשר פער פיו נגד אלופי הקהל ונגד הפ"ח בחדשו ונגד אלופי השמאים שהיו יחד בחה"ק ועסקו בצרכי ציבור באמונה ובא האיש הזה ופער פיו לבלי חוק ורצה להרוס ולקלקל מעשיהם אשר הם מוסדי הקהלה והמה בנויים על אדני אמת וצדק וכפי הפסק ד' בד"צ; ולא זו אף זו אלא שהוא עומד במרדו ומעיז פניו כנחושה והולך בשווקים וברחובות ומזלזל אלופי הקהל וכמתלהלה היורה זיקים ויאמר הלא משחק אני על מעשיהם, וזה שמו אשר יקראו לו מנחם מאניש במו"ה זאב. גלל כן יצאו מאתנו אלופי הקהל בחה"ג יב"נ שלא יהי' לאיש ההוא קלפי ושום התמנות משך שתי שנים וגם שלא יקראו אותו לעלות לתורה בשם מורינו ובאם שעדיין יעמוד במרדו ויתחזק בדבר נגד הפסק הנ"ל אזי היה יהי' האיש ההוא נידון בדין המבואר בפס"ד בי"ד הנ"ל ודינו כמסור.

כ"ז יצא מאתנו אלופי הקהל בחה"ק, היום יום ד', זיין ניסן תקנויו לפ"ק. ובאתי על החתום בפקודת אלופי הקהל שמואל במוה"ר אברהם הלוי זלה"ה.

היום אור ליום א' ר"ח אייר תקנויו לפ"ק עלה במוסכם אלופי הקהל בצירוף האסיפה שכל הנ"ל נידון הרבני מו"ה מנחם מאניש במ"ו זאב הנ"ל הוא בטל ומו"ה מנחם מאניש רשאי להיות התמנות וגם לענין שאר דברים כל הנ"ל בטל.

.32

בהיות שכ' ישראל ב"ר יהודא חייט פער פיו נגד האלופי הקהל לפני האדון יגמ"פ[49] וויעלמאזני פאן גובערנאטער פער פיו מבלי חוק בלשונו הרע שאין מהראוי להעלות על הכתב מחמת בזיון הקהלה כפי דרכו המיועדת לעשות

[49] Jegomośz Pan Wielmożny Pan Gubernator.

כאשר שמבואר בהפנקס של החבורה דבעלי מלאכות מעשיו וגם קנסו, וכהיום ישבנו וגם בחי"נו אנחנו אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראש ובצירוף שני בעלי מלאכות דהחבורה הנ"ל ויצא מאתנו האלופים ומי שהי' ראש, שכ' ישראל הנ"ל בצא לו קאי ויעמוד בחוץ ויהא דפו מן החבורה סתום כאילו לא הי' נמנה בהחבורה מהיום דלמטה עד ששה שנים ואחר ששה שנים יהא נמנה בהחבורה בשם מלאטץ[50] כפי התקנה שבפנקס דלהם, אעפ"כ לא יהא לו שום התמנות לעולם. רק השני בעלי מלאכות שנצטרפו עם מי שהיו ראשים אמרו שיהא לו העברה מהחבורה רק שלשה שנים ויעמוד בקוניע ביום השבת ק' בבה"כ, ע"כ עלה בדעתנו כפי אשר יבחן יג"מ גובערנאטער אחד מן הפסקים הנ"ל כן יקום[51] . . .

יום א', ט"ז שבט תקמ"ג.

.33

היום יום ד', ך"ו מרחשוון תקנחית נתמנה ה"ה מ' מאיר ב"ה יהודא ליב להיות שמש הדיינים פ"ק מהיום הנ"ל עד אח' ר"ח אייר תקסמך והן הן הכנסות שלו; דהיינו רח"ש יקח החצי מהש"ץ דקהלתינו ומהכרזות שעל איזה ק"ס דהיינו בעד שלשה הכרזות וגם בעד מה שיכתוב ההכרזות על הק"ס ויחתום א"ע יקח תשעה גרו' ובעיוה"כ יהי' לו קערה בבי"הכ, ויסבב על הכפרים עבור מעות חנוכה, ובעד התראה לדין יקח שלשה גרו' הן מאנשי קהלתינו והן מאיזה אורח ואינו רשאי לבקש יותר אם לא שיתן לו מעצמו יותר רשאי ליקח. וכשיקח בעד ההתראה הנ"ל אינו רשאי ליקח חוץ לזה בעד הושבת ב"ד, רק כשלא יצטרך להתרות, דהיינו שיבואו שני בע"ד יחד ולא יצטרך אלא להושיב ב"ד, אזי רשאי ליקח ג"ג בעד הושבת ב"ד, ומשבועה שמונה עשר גדול' ומק"ח שבעה גרו' וחצי, גם מגיע לו מחתימת הגט כנהוג. ובשעת הברירה מאלופי הקהל ילך עם הגובה ליתן מז"ט להבוררים וגם להנתמנין, וחלילה לו לעבור ליקח יותר שום דבר אף על פ"א מכפי הנכתוב

[50] מלאטץ = Mlodsy = novice. During the period of noviceship he could exercise neither active nor passive suffrage.

[51] There is also an entry in Polish, from a few years later, about one who also denounced the administration before the governor, but in this case the offender was only deprived of the right to become an elder for six years. "Ponieważ jest prawo w Kachale i z dawnych czasów że żaden obywatel bluźnić będzie przeciw Kachalu czyli miesięcznego powinen bydź Keryimem obłożony . . . aże Joś Mojszkowicz publiczne . . . caly Kachal konfundowal slowami niegodziwemi, iako Inkwizycya przez Duchownych wyciągnięta a to przez przeciwność podatku świecowego . . . przeto my Kachal teraźniejszy z dawniejszym Kachalem nie mogąc wypelnić ukazania podlug ustawy dawney, tymczasem obowiązuiemy się najuskutecznejszym obowiązkiem aby ten Joś Moszkowicz przez lat sześć w Kachale bydź nie mógl i niema bydź wolany do żadnej schadzki. Dzialo się w szkole na Sesyi Kachalnej, 29 Listopada 1799."

והנקצב כאן. ומחויב מ' מאיר הנ"ל ליתן הפלעטין לעניים בערבי שבתות וערבי י"ט ולא יקח בעד זה שום שכירות. וגם הוא מחויב להיות כותב בהשלשה ביכר מהקרייז המונחים אצל הרב אב"ד דקהלתינו כל מה שיצטרך לכתוב שם וגם על זה אינו מגיע לו שום שכירות. עוד זאת נתפרש בחרם הגדול יהב"נ על מ' מאיר הנ"ל שכשיגיע אי"ה ארבעה שבועות קודם השלמת הזמן שלו מחויב הוא לילך אל הפ"ח שיה' בעת ההוא ולבקש מאתו שיאסוף אסיפה שלימה לראות מה שיעלה בהסכמתם בעניני השמשות ואינו רשאי מיומא דמישלם זמנו להיות והלאה אף יום אחד בלתי הסכמות אסיפה.

כ"ז עלה במוסכם אלופי ראשים מנהיגים נגידי קהלתינו בצירוף מי שהי' ראשים ונעשה בחה"ק היום יום הנ"ל. שמואל במוה"ר אברהם הלוי זצ"ל.

[יום ד', כ"ו מרחשוון תקנ"ח]

.34

היום יום ד' ד"א תמוז תקמ"ו לפ"ק עלה במוסכם אלופי הקהל בצירוף מי שהי' ראשים ובצירוף אסיפה יחידי סגולה שלימה בחרם הגדול יב"ן, שמהיום דלמטה שמ' מנחם מענדל בא' נחמי' כץ ירד משמשות ואין לו שום יד בשמשות בשום ענין, ואין שום אדם רשאי להשתמש עמו בעיסק שמשות בשום ענין. ומהיום דלמטה אינם רשאים לקבל שום קהל שום שמש עד שיתמלא דמי הפדיון של אלופי הקהל עבור מ' מענדל הנ"ל. וכל הנ"ל נעשה במוסכם הכל בהתוועדות כולם בחדר הקהל ובחרם הגדול ר"ל ונעשה עפ"י רוב דיעות מאסיפה סגולה והוא יתר בל תמוט לעולם.

ולראי' באתי בפקודת אלופי הקהל ובצירוף רוב אסיפה עה"ח היום יום הנ"ל. נאום נפתלי הירץ במוהר"ר יצחק זלה"ה.

.35

היום יום א' ער"ח שבט תקלמדבית לפ"ק הומתק סוד יחדיו בעצה ותבונה במשכיל על דבר במילי דמתא מילי דבי הילולי ושבוע הבן, בהיות כל בעלי סעודה קאי באוכלין ומרבה אוכלין קרואים והולכים לבית המשתה עד שכל השלחנות מלאו בלי מקום, ומה יעשה זה שאינו איש אמיד נכסיו מועטים ואוכלים יהיו מרובים בוודאי כמו שער בנפשו הוא אכול ושתה כנ"ל, ומשום כיסופא כדי לא לשנות מנהג שארי בעלי סעודות בעל כרחו קורא ומביא את כל העם מקצה. ואנחנו אבותינו הניחו לנו מקום להתגדר בענין זה להסיר את המכשלה הזאת מקרבנו בפרט בצוק העתים הללו שמחה מה זו עושה לפזר ממון בהוצאה שלא לצורך. לזאת עמדו והתקינו תקנה גדולה וקבועה מיוסדה מהיום והלאה בחרם יב"ן מכסת נפשות הקרואים לסעודות נשואין או שבוע הבן. אם עשיר אם דל הוא

הבעל סעודה לא יוסיף ממנין עשרה קרואים חוץ רח"ש[52] ושני דיינים קבועים וחוץ קרובים פסולי דאורייתא וחוץ בעלי כיבודים שבשעת מילת התינוק ולא יותר משבעה בעלי כיבודים דהיינו קוואטר[53] ואחר המקבל את התינוק מן הקוואטר ואחד המניח על הכסא של אליה' ז"ל ושלשה מוהלים וא' מכסה לברכה וחוץ מן התופס את התינוק בשעת הברכה. ובהילולא ג"כ לא יוסיף ממנין עשרה חוץ רח"ש ושני דיינים קבועים וחוץ קרובים פסולי דאורייתא כנ"ל וחוץ שושבינין ובעל ברכות השייך להחופה וכן יתנהג תמיד. לפני כל סעודה יתן הבעל סעודה צעטיל למנין הקרואים ביד השמש כמספר אשר יעשה מה שיעשה כאות נפשו לרצונו והשמש יביא את הצעטיל לפני הראש הפ"ח ומיד מחויב הראש הפ"ח לעשות פתקין לכל שמות האנשים שבהצעטיל ולהניח בקלפי ולהיות טרוף בקלפי ומוציא עשר פתקין ולא יותר ואשר יצא לו הגורל הוא יהי' למנין עשרה הנ"ל.

כל זה נמנו וגמרו בשולחן מלא וועד כל האסיפה עדה השלימה יצ"ו לחוק עולם ולא יעבור קימו וקבלו עליהם ועל זרעם כיתד שלא תמוט בחרם הנ"ל, לכן יראוהו אנשים מלפרוץ גדר ח"ו נגד זאת התקנה המיוסדה על ארני פז בכל תוקף עוז ומעוז מיד ולדורות עד עמוד הכהן לאורים ותומים אז ימלא שחוק פינו שמחה ושירות.

כ"ד האלופים ראשים מנהיגי קהלתינו יצ"ו בצירוף הבעלי אסיפה יצ"ו ובפקודתם כתבתי וחתמתי היום יום הנ"ל. נאום יצחק בלא"א מוה"ר אברהם ז"ל.

.36

הן כל אלה התקנות הנמעל"ד[54] אשר חקרו וקבלו עליהם ועל זרעם להיות עליהם חוק ולא יעבור היות ממעט באוכלין הולכין קרואים לתומם אל בית המשתה הן סעודת נשואין והן סעודת מילה בבל תוסיף קאי על מנין עשרה קרואים חוץ מה שפרט הכתב התקנה הנ"ל שיצאו מן הכלל המנין המותר ואי אתה דן אלא כעין הפרט הנ"ל. אבל אחר הבחינה ועיון שאין התקנה הזאת שוה לכל נפש כי יש שיש לו ורוצה וכו', לכן ניתן הדעת וטעם יסוד סובב והולך במוסכם כל האסיפה יצ"ו להתיר רצועה מקשר המנין ומוסיף ב"ה דברים שבמנין הקרואים הנ"ל. ואלו מותרין אשר נהגו איסור קמייתא, דהיינו כל הקרובים כשרים עד שלישי בשלישי ועד בכלל הן בבעל והן בלא בעל וגם שני מחותנים דהיינו אבי הבן עם אבי הבת והוא הדין איפכא וגם נוסף על הדיינים הנ"ל עוד דיין אחר וגם סופר הקהל הכל שוים להיתר היות נקראין חוץ למנין עשרה. וגם משאר עמא אשר לא המה בכלל אסיפה הותרו מהם ארבעה אנשים לקראם אל הסעודה

[52] רב, חזן, שוחט.
[53] Person bringing in the child for circumcision.
[54] הנמצאות מעבר לדף.

לאיזה מי שיוברר בעיני בעל הסעודה, וגם מלמדי בניו של בעל הסעודה אינם בכלל עשירי מנין עשרה יחשבו רק למנין עשרה יעמודו. וגם זאת לא בא אלא לפרש במה הדברים אמורים כל הנ"ל אלא בשעת חיוב הסעודה אבל באם ירצה לעשות בשבת שלש סעודות הרי הם כל אנשי העיר בכלל הקרואים ואין בזה איסור בשום אחד מהם.

כ"ז נתיסדה כיתד בל תמוט בחרם הנ"ל מיד ולדורות. כ"ד אלופים ראשים מנהיגים קהלתינו בצירוף כל אסיפה ובפקודתם כתבתי וחתמתי היום יום ד' ז' כסליו תקלטית לפ"ק.

נאום נפתלי הירץ במו"ה יצחק זלה"ה.

הוספות

לעמוד ד׳ סעיף 4. ר״ת „רב״ח וד״ק״ הנמצאים כאן וכן בתעודות מס׳ 390, 383, 211 (עמ׳ צ״ד, קס״ט, קע״א) פירושם לא ברור. פרופסור אברהם ווייס סבור שאולי אפשר לפענחם באופן כזה: דברי בני חבורה ודייני קהלה. וצ״ע.

לעמוד י״ד סעיף 34. קטעים מתעודה זו נתפרסמו בתרגום גרמני ע״י ד״ר יהודה (לואי) לוין ב־ JJLG IX, 405.

לעמוד כ״ז סעיף 71. זה הוא ביטול חלקי של האיסור להקיז דם לנוצרים. האיסור ההוא מטעם ועד ד״א בא כנראה כתוצאה מעלילת דם בלובלין. עיין ישראל היילפרין, פנקס ועד ארבע ארצות, עמ׳ 458; LN II, 18. שם מוזכרת גם התעודה שלנו.

לעמוד נ׳ סעיף 124. בשנת ת׳ (או ת״ו) הוחלט „לשלוח אנשים חכמים ונבוני׳ להתהלך במדינת אשכנז ובשאר מדינות לבקש מהם הלוואה על זמן רב להציל נפשותינו מיד פריצי׳ לשלם מה שאנחנו חייבים להם, והמבורר׳ המשולחי׳ לדבר מצוה מי ומי שיהיו יהא ע״פ הקהל יצ״ו״ (189 [195a]). בשנת 1652 נשלח אברהם בן יוסף הלוי אשכנזי לגרמניה כדי לאסוף כספים עבור קהלת פוזנא (Ph. Bloch, "Aus dem Posener Ghetto" ZHGP XII [1897], 226 ff.).

לעמוד ס״א סעיף 139. בסוף התעודה חסרים המספרים על ההוצאות הבלתי רגילות. אפשר להשלים את הידיעות ההן לפי קטעים שנתפרסמו במקומות אחרים.

עוד רווחים יריד לובלין אדר ת״ו ל׳, ט״ז אלפי׳.

רווחים יערסלב ת״ו ל׳, ד״א תל״ח זהו׳.

רווחים ס״י לובלין ת״ו ל׳, ב״א בערך.

סכומו׳ וגלגולת לארצות ו׳ או ז׳ אלפי׳ בערך. חלקינו לשלשים אלפי׳ דאניטיפא[1], רווחי׳ פה קהלתינו ובגליל ולאב״ד ובתולות, כ׳ אלפי׳.

יום וועד וסימקיס, אלף וחמש מאו׳ זהו׳.

ואלו רווחי׳ חייבי׳ . . . לאנשי קהלתינו, לאבי יתומים ובתולות, לאנשי מדינה, כעשרים אלף זהו׳ (LL 89; LN II, 21–22).

לעמוד ס״ג סעיף 146/147. סיכום גרמני מהתעודות ההן פרסם ד״ר לוין ב־ JJLG IX, 405–406.

[1] Donativa — Gift for the king or high officials (often in gold).

לעמוד ס"ד סעיף 148. במינוי הראשון של יעקב רופא הותנו פחות תנאים:

בהתאסף ראשי עם יחד כל העדה יצ"ו איש מהם לא נעדר קימו וקבלו האלוף מוהר"ר יעקב רופא חתן הראש והקצין כמהרר משה רופא יצ"ו להי' פה קהילתינו יצ"ו לרופא מומחה ומשכרתו יהיה ארבעים זהו' פולניש באופן זה עשרים זהו' ינוכה לו מברדאן שלו ועשרים זהו' ינוכה לו האלופי' הגבאים יצ"ו במעות מצות מה שיקנה, ונגד זה התחייב האלוף מוהרר"י הנ"ל לילך לבית הקהל יצ"ו לחלאי' ב"מ בחינם גם לעניי קהילתינו יצ"ו ועל פי הדברים האלו כרתנו ברית למען תהיה לעדה אמרנו להעלות רשום בכתב אמת יו' ג' כ' תמוז תל"ג לפק ([253a]240).

במאמרו של דוד קויפמאן (REJ, XX, 275–86) נמצאים פרטים על הרופאים ממשפחה זו.

לעמ' ע"ו—ע"ז סעיפים 74–172 וכן עמ' קס"ב סעיף 363. פרטים על המלבושים השונים אפשר למצוא בספרו של נח פרילוצקי דאס געוועט, ורשה 1923.

תמונה של קרייזן (Halskrause) נדפסה ב־ *Jahrbuch f. Geschichte d. Juden in Tschechoslovakei* III, 154 (על זה העירוני ידידי מר ישראל היילפרין).

לעמוד רכ"ז סעיף 12. בפנקס הקהלה במעזריטש נמצאות ידיעות על הסכם בין ז' טובי העיר לבין חברת החייטים בדבר ביה"כ וכן בדבר רשות לשטיבל של חברת החייטים. אמנם הרשימות ההן הן מאוחרות, אך יתכן שמקורן בפנקס מוקדם יותר. (את הידיעות האלו מסר לי בטובו ד"ר הנדל מירושלים).

מפתח

אבי עזרא שמש דגליל קראקא, ר"ח
אבינדור בן משה, ק"פ
אברהם (אברם), קנ"ב
אברהם אבריל, עי' אברהם בן חנוך אבריל
אברהם בן איצק קצב, י"ד
אברהם בן אליעזר ליפמן מרגליות, קפ"ב, קפ"ט
אברהם בן אליעזר שמש, קכ"ד
אברהם אב"ד בריסק, קי"ח
אברהם גינענדלש, מ"ז
אברהם בן דוד, רכ"ח
אברהם חתן ד' צורף, ז'
אברהם בן הלל (הללש), קצ"ג, קצ"ה
אברהם בן זעליג נלאזיר, נ"ב
אברהם חייט, ע'
אברהם בן חנוך אבריל, ח', כ"ג, ל"ז, צ"א
אברהם חעלמיר, קל"ז
אברהם טעבלה ס"ל, נ"ה
אברהם חתן ראש (חתן רא"ל ראש), פ"ז, ק"ח, קכ"ט, קל"ג, קנ"ה
אברהם בן ר"י, קס"ג
אברהם בן יהודא ליב, צ"ח, ק"ט, קכ"ו, קס"ב
אברהם בן יוסף, ר"ג
אברהם בן יוסף הלוי, רמ"ז
אברהם חתן יוקל מגלונא, מ"ב
אברהם יעקב פיסק, קצ"ח, ר"א, *91
אברהם בן יעקלי, ר"ה
אברהם בן יצחק רפש, מ"ז
אברהם יששכר בער בן אלחנן, קפ"ז
אברהם כ"ץ דיין וסופר מלבוב, רי"ב
אברהם חתן ל"ק, ח'
אברהם חתן ר"ל ר"ה, מ"ח
אברהם בן מאיר אפשטיין, קי"ח
אברהם בן מאיר שמש, קל"ג
אברהם בן מנחם מענדל שמש, רכ"ב
אברהם בן מענדל חתן ליב חזן, קנ"ו
אברהם משה בן יעקלי, ק"פ
אברהם בן ניסן אהרן, קי"ח
אברהם הסך, ק"ץ
אברהם עקיבש, ק"ט, קס"ח
אברהם חתן פייוויש ר"ט, ס"ה
אברהם פילר, ט"ו
אברהם פרנס, פ"ז, עי' אברהם חתן רא"ש
אברהם ר' קאפל דיין, ז'
אברהם קויפמנש מקראקא, קע"ז, קע"ט, קצ"ז
אברהם קרעסקש, ט"ז
אברהם ריפש, קכ"ד
אברהם רפאלש, מ"ה
אברהם בן שמואל מחעלם, קמ"ח
אברהם שמש, ל"ט, מ"ד, ע', ק"כ, ק"נ, קע"א, ק"פ
אברהם בן שמשון כ"ץ, י"ב
אדום פוש, עי' Busch
אהרן אלימלך בן פנחס, קט"ו
אהרן בנימין (בן חיים) מארפטשיק, ס"ה, ע"ב, צ"ג, קט"ו; עי' גם בנימין בן חיים
אהרן דאקטאר, אהרן רופא, עי' אהרן קלהרי רופא
אהרן בן זיסקינד סג"ל רמר"ט, ר"ג, ר"ד
אהרן בן זנוויל סמטור, קל"ג
אהרן זעליג בן שמואל, רי"ב
אהרן בן יהודא צורף, צ"ח
אהרן בן יחזקאל שלומש, מ"ח–ט'
אהרן בן יצחק שוחט, קכ"ד
אהרן חתן מאיר לובזענץ, ע"א
אהרן נחמי' בן אברהם עברי, רמ"א
אהרן סרסור, קל"ג
אהרן בן עזריאל זעליג מרגליות, קפ"ו
אהרן פעטליצר, ק"ו, ק"ח

*ספרות רגילות מציינות את העמודים בחלק האנגלי.

אהרן קלהרי רופא, קע"ט, ר"ב–ד', ר"ו
אהרן בן שמעון, קפ"ו
אולשענקי, רל"ב
אוננרכין (צורף), פ"ט
אורנלר, עי' יצחק; ליב; פייוול
אידלינג, פיטר, ק"ה
איידל בת משה בן יצחק אייזק ש"ק, קמ"ח
אייזק (גיס לעמל), ס"ט
אייזק ר"ז ס"ל, ע"ח
אייזק בן יאסמן, קמ"ז
אייזק ר' יעקילש, קי"ט, קפ"ט, קצ"א, קצ"ב, ר"נ, ר"י
אייזק בן יעקלי, ר"ה
אייזק בן יעקלי רופא, ר"ה
אייזק מלמד, ג'
אייזק ר"מ, ק"ה
איכל, ק"ל
איכל מנניזן, צ"ה–ז'
איכל פרנס, איכל בן נפתלי הירץ, עי' יחיאל איכל (מיכל) בן נפתלי הירץ
איסרל בן פנחס, ר"נ
איצק בן אהרן רופש, ע'
איצק דיין, קס"ד
איצק בר"ח כ"ז, ק"ץ
איצק יעקילש, קפ"א
איצק ליפמנש, צ"ח
איצק מוכר דבש, ק"ץ
איצק סנ"ל, ס"ט
איצק עיור מסווערזעניץ, קנ"א
איצק קויל, ע"ד
איצק קרעמיר, י"ג
אלחנן ר' אברן חתן ברוך, מ"ב
אלחנן דילקא, צ"ב
אלי', ס"ט, קכ"ז
אלי' בן אברהם מייזלש, רי"ב
אלי' בן אברהם ר' עקיבש, קט"ז
אלי' אשכנזי, קנ"ח, עי' אלי' בן דוד שליט אשכנזי
אלי' בר"ב סנ"ל, ק"ץ
אלי' בלין, עי' אלי' בן שלמה
אלי' בן דוד שליט אשכנזי, ס"ט, צ"ז, קכ"ד, קט"ו
אלי' בן הירש, קנ"ב
אלי' חתן יוטה טנדלרין, י"ג
אלי' בן יוסף גדלי', קי"ט, ק"כ, קכ ג
אלי' הכהן, קפ"ז
אלי' בן ליב קינד, ק"ד
אלי' בן משה אברהם, ל"ד
אלי' פרובסט, קי"ד
אלי' פרנס, מ"ח, קכ"ד, עי' גם אלי' בן דוד, אלי' בן שלמה
אלי' בן צבי הירש, ר"נ
אלי' קירשנר, קכ"ד
אלי' בן שלמה בלין, ט', ס"ט, פ', צ"ה, צ"ט, ק"ה, קט"ז, קכ"ד, קס"ט
אלי' בן שלמה מארפטשיק, צ"ד
אלי' שמש, ע"א
אליעזר בן דוד מהאראדנא, קל"ח
אליעזר בן יצחק משווערין, קמ"ח
אליעזר כץ שמש, מ', פ"ז
אליעזר בן שלמה זלמן כץ, רל"ה
אליעזר בן שמואל כץ שמש, ק"מ, ק"נ, קנ"ה, קנ"ח
אליעזר בן שמעון כץ שמש, י"ב, י"ט, מ', ק"מ
אליעזר שמש, ק"מ
אליצפן בן אברהם משה כץ, ע"ב, צ', ק"ח
אליקים בן איסרל כץ, קצ"נ, קצ"ה
אליקים געץ בן יוסף יש שמש, קנ"ו
אליקים געציל בן יידל, רי"ד
אליקים געציל בן רמ"י מקראקא, רי"ח
אלכסנדר בן ארי' ליב, רל"נ
אלעזר מכלש מקראקא, קצ"ח
אלקנה בן נפתלי, ז'
אנטוני, נ"ט
אנטלר, עי' שמחה בן מנחם
אנשל חיט, קכ"ה
אנשל חיט בן יעקב מנרידץ, י"ט
אנשיל חתן יעקב מעליש, ס"ט
אסטראווי, רל"ב
אסתר אלמנת איצק קרעמער, 36
אסתר בת יוחנן פעטליצר, ס"ה
אסתר בת שכנא כץ, ר"ו
אקנינקע (Okólńinka?), רל"ב
ארי' יהודא ליב שמש מלבוב, ר"י
ארי' ליב בן יידל, קפ"א, קפ"ד, קפ"ו, קפ"ח, רי"ח
ארי' ליב כץ י"א חפ"ש, ע"ב
ארי' ליב במוהר"ל, רל"ז
ארי' ליב בן מנחם מנלי, רכ"ו
ארי' ליב בן משה, ר"מ
ארי' ליב בן ניסן, רכ"ו

ארי' ליב בן צבי הירש, רכ"ט
ארי' ליב מקראקא, קע"ז
ארי' ליב בן שלמה, רל"ג
ארי' ליב בן שמואל סגל שמש, קכ"ו, קנ"ו
ארניוקי, רל"ב
ארץ ישראל, פ"ז
אשכנז (Germany), נ', ע"ט, רמ"ז
אשכנזי, עי' אליהו; אליהו בן דוד; בנימין בן ברוך; זעליגמן; יעקב שמואל; יצחק אשר; יצחק בן נחמיה; ליב; משה לוי כץ; ענזיל; שמואל בן יהודא

בוג (Bug), רל"ו
בונם, מ"ז
בונם פיזר, ל"ח, ק"ו, ק"ז
בועז, קי"ח
בועז בן יצחק, קי"א, קי"ב
בועז בן שאול בועז, ו', קכ"ה
Busch, ל"ה
בינש (אחי יודא לאבשין) קצב, מ"ז
בלאך, בלוך, עי' חיים; יצחק אייזיק; משה בן חיים
בלימה בת יואל ש"ק, מ"ה
בלין, עי' אליהו בן שלמה
בני מאיר, רל"ז, רל"ח
בנימין (רב), ע"ב; עי' גם אהרן בנימין בן חיים
בנימין בן אלעזר, צ"ז
בנימין אשכנזי, פ"ז, עי' בנימין בן ברוך אשכנזי רייכנבכר
בנימין בן ברוך אשכנזי רייכנבכר, פ"ז, צ"ח, קכ"ו
בנימין גלאזר, י"ט
בנימין וואלף בן זעליג הלוי, ק"נ
בנימין בן זכריה יצחק, קי"א, קי"ב
בנימין חזן, ק"ל
בנימין בן חיים, קט"ו, עי' גם אהרן בנימין בן חיים
בנימין ר"מ, קל"ב
בן ציון בן יואל גינצבורג, רל"ז, רל"ח
בן ציון בן יצחק, רל"ג
בעטשקא, ק"ט, קט"ז, קכ"ג, קל"א
בעלינסקי, ס"ט
בער בן יואל (יואלש), ע"ח
בער סג"ל (סל), נ"ה, ע"ח, ק', קי"ט, קל"ה, עי' גם יששכר בער בן אברהם הלוי
בער סמטור, ט"ו
בער פיקסל, נ"ה
בער מפקש, ג'
בער קראטשין, קט"ו, קט"ז
ברגר, מרדכי (M. Breger), קע"ד
ברוך בן גדלי' רפאל מלובלין, רל"א
ברוך בן געץ חייט, כ"א
ברוך בן וואלף חזן, י"ד
ברוך בן ישראל, רמ"א, רמ"ב
ברוך פעטליצר, נ"ב
ברוך רופא (אומן), פ"ח
ברוך רופא, כ"א, ר"ה
בריינא יענטא, רמ"א
בריינדל אשת הירש בן מענדל, י', י"א
בריסק (Brest, Brześć Litewski), קי"ח, ר"ל
בריסק דקוייא (Brześć Kujawski), קמ"ח
ברן (Marcus Brann), קמ"ט
ברנדינר (Bernadiner Order), קע"ח
ברעסלא (Breslau), ו', ק"ב, קל"ו, קל"ז, קמ"א

גאבליר מטורן, קכ"ו
גאטפריד, ל"ב
גדליה בן יוסף, י"ט
גדלי' בן יעקב מלובמלא, קפ"ד, קפ"ו, קפ"ז, קפ"ט
גוטקינד מלמד, י"ד
גומפי שמש, קנ"ב, קע"א
גומפריכט, ע"ה
גומפריכט נוימברג, נ'
גיזבריך (Giesebert Wilhelmson), ס"ז, קל"ו
גיטל בת אברהם דובש, ר"ח, ר"י
גיטל בת יוסף, קפ"ב, קפ"ג
גיטל בת משה לבזענץ, ע'
גיטלה אשת אברהם מפשעדבארש, רי"ג
גינצבורג, עי' בן ציון בן יואל; יעקב בן נפתלי הירץ; נפתלי הירץ בן יצחק
גלוגא (גלוגו), (Glogu, Glogów), ד', מ"א, קי"ח
גניזן (Gnesen, Gniezno), ה', ט', י', י"א, י"ב, כ"ג, מ"ב, מ"ח, נ"ו, נ"ח, ס"א, ס"ט, ע"א, פ"ב, צ"ה, צ"ו, צ"ז, קי"ג,

קט"ו, קכ"ח, קכ"ט, קמ"ה, קס"ט, קע"א, קע"ד
נעץ חזן, נ"ז
נעץ חייט בן ברוך, כ"א
נעץ חתן יוסף סופר, קכ"ב
נעץ רימ"ש, פ'
נראבווי, רל"ב
נראבסקי (Grabski), מ"ח, קי"ז
נרוזינסקי, גרודזינסקי (Grudziński), קי"ח, קס"ד
נרידץ (Graetz, Grodzisko), ט', פ"ט
נרשון נאמן מוולאדווי, רל"ח
נרשון קינד, פ"ח, צ"ז, צ"ח, ק"ד

דאברין (Dobrzyn), י"ג
דאמיניקנס (Dominicans), נ"ט, ס"ה
דאנצק (Danzig, Gdańsk), ו', כ"ג, ל"ד, ל"ה, מ"ב, נ"א, ס"ט, ק', קמ"ה, ק"ע, קע"א
דב בער בן אברהם, רכ"ח
דב בער בן אברהם היילפרון, ק"ט
דבורה בת מאיר ר"ג, קכ"ה
דובנא (Dubno), קס"א, רכ"ד
דוד (משורר), קמ"ו
דוד בנימנש (חתן בנימין) דיין, י"א, קמ"ח, קנ"ה, קס"ט
דוד בן בצלאל, ל"ז, קנ"ד
דוד מגלונא, קמ"ז
דוד מהמבורג, ו'
דוד חתן זנוויל סנ"ל, י'
דוד ר"ט, ט"ו
דוד בן יואל, רכ"א
דוד בן יוסף יידל, קפ"ג
דוד בן יוסף יוזל, קע"ט, קפ"ו, ק"ץ, קצ"ב, קצ"ג, קצ"ה
דוד בן יידל צירלש, קפ"ד
דוד בן יקיר מקראקא, קע"ט, קפ"ב, קפ"ד, קפ"ו, קפ"ז, קפ"ט
דוד מלבוב, מ"ו
דוד מלונטשיץ, פ"ב
דוד מעדשענק (מ"ש), י"ט, קנ"ח
דוד בן מרדכי מלבוב, מ"ו, נ'
דוד בן משה, ק"צ, קצ"ב, קצ"ג, קצ"ה, רכ"ט
דוד בן משה ר"ד ר"י, קצ"ח, קצ"ט, ר'
דוד בן נפתלי סגל מלאבזענץ, ע"א, פ"ז
דוד סל (סנ"ל) שידזינש, י"א, קכ"ט
דוד פקשיר, נ"ה, ס"ח
דוד צורף (לעסלר), צ"ב, קמ"ח
דוד שיחנס סנ"ל, צ"ח
דוד בן שמשון ראסטיישר, ע"ב
דודל, ק"ב
דייכיש, עי' יהושע בן שמואל זנוויל; ירוחם בן יעקב מרדכי; מרדכי בן אברהם; שמעון
דינא אשת יוסף פרעמסלא, ק"ג
דירונג קספר, ל'
דניאל בן יוסף כץ, רל"ג
דניאל פוציק, עי' פוציק דניאל
דרעזל אשת טעבל בן שמואל ר"ט, צ'

הראדנא (Grodno), קל"ח
הארחובקי (Orchówka), רל"ב
הדסה בת זעלינ פלאצקער, קכ"ג
הורוויץ, עי' יהודא בן שאול הלוי; יחיאל הלוי; יצחק איש הורוויץ; ישעיה בן שעפטל; שבתי שעפטל
היילפרון, היילפרין, עי' דב בער בן אברהם; יודא ליב בן יצחק אייזק; יוסף בן מרדכי; יצחק אייזק בן אברהם; משה יהודא זעלקי; משה בן יצחק אייזק
היילפרין, ישראל, ק', רמ"ח
הינדה אשת הירש פילד, קנ"ו
הינדה בת יודא מוכס, קל"ד
הירץ, מ"ח
הירץ חתן אברהם דיין (רא"ד), י', פ"ח, ק"ח, ק"ט, קכ"ט, קל"ו
הירץ חתן אלי' טובי', י', י"א
הירץ נינצבורג, עי' נפתלי הירץ בן יצחק אייזק נינצבורג
הירץ דיין חתן צבי הירש, י', ט"ז, ל"ו, קי"ז
הירץ חזן, נ"ז
הירץ משעברשין, מ"ח
הירץ, עי' גם נפתלי הירץ
הירש, קי"ט, קכ"ז, קס"ח
הירש אברהם עקיבאש (ר"א ר"ע), קכ"ה
הירש משרת ברוך רופא, כ"א
הירש נעטליר, קנ"ב
הירש חתן דוד צורף, קמ"ז
הירש יב, נ"ה
הירש בן יוסף קאלשר, פ"ד

הירש ישן, ס׳
הירש בן ישראל קצב, כ״ב
הירש כץ שמש, נ״ח, קנ״ג
הירש אב״ד לונטשיץ, קס״ו
הירש ליפשיץ, כ״ז
הירש מימש, מ״ו
הירש בן מכלי שפרינצלש, קצ״ז, קצ״ח
הירש בן מענדל פלאצקר (רמ״פ), ה׳, נ״ה, קנ״ה
הירש פילר פעטליצר, קנ״ו
הירש פרנס, ק״ט; עי׳ גם צבי הירש פרנס
הירש פרנס ווילנר, ק״ב
הירש קראקוור, פ״ה
הירש קראקוור מסווערזעניץ, קכ״ד
הירש רופא, צ״א
הירש ר׳ שמעון חזן, כ״ו
הירש שמש, נ״ח, ס׳, קס״ח, קע״ב
הירש, עי׳ גם צבי הירש
הירשל בן זוסמן, קפ״ו, קפ״ז
המבורג (Hamburg), ו׳
העליר, העלער, עי׳ משה בן אברהם הלוי; שמואל סג״ל בן יוסף
הענדל אשת דוד בן נפתלי סג״ל, ע״א
הענדל אשת מרדכי ר״מ, ר״ט
הענוך בן שלמה ר״א, ל׳
העניש, ק״ד
העניש מווראניק, קנ״ב
העשיל קצב, ל״ט
העשיל, עי׳ גם יהושע העשיל

וואלסקי (וואלצקי), כ״ט, פ״ט, צ״ב, צ״ג
וואלף, ק״ה, ק״ו
וואלף חתן אבריל, נ״ה, ס״ז
וואלף חייט (נוצרי), פ״ט
וואלף ליפשיץ, כ״ז
וואלף בן מ׳ ריפ״ש, ק״כ, קכ״א
וואלף ס״א, פ״ז
וואלף סג״ל, 45
וואלף סג״ל חתן פערל, כ״ה
וואלף סמטור, ס״ב
וואלף אב״ד סמטור, ק״נ
וואלף פאפרש, קצ״ז
וואלף פלאצקר, נ״ה
וואלף קראקוור, קל״ב
ווארטא (Warta), ס״א
ווארשא (Warsaw), נ״ג, קס״ח, קע״א
ווינא (Vienna), נ׳, ט׳, קל״ו
ווייס, אברהם, רמ״ז
וולודבה, קס״א, רי״ט–מ״ו
וועליטשקא (Wieliczka), קפ״ב, קפ״ד
ווענגרזאווסקי (Węgrzewski), ל״ד
ווראניק (Wronki), ס״ו, קנ״ח
ורנקבורט, עי׳ פראנקפורט
וורעשנא (Września, Wreschen), צ״ו, צ״ז

זאב בן ארי׳ ליב, רל״ה
זאב בן דוד, רכ״ח
ואב וואלף בן נתן, קפ״א
זאבחני, רל״ב
זאלי חר״א, ר״ג
זאליבק, רל״ב
זאלישטש, רל״ב
זאלקינד, קנ״ג–ד׳
ז׳ טמר׳, ח׳
זוסמן, קע״א
זיסקינד, ז׳
זיסקינד ר״מ ר׳ טודרס כ״ץ, קצ״ו
זכריה מענדל חתן ש״ך (שכנא כ״ץ), קע״ח, ק״פ–א׳, קפ״ג, קצ״ז, ר״ו–ז׳
זלמן בן אברהם בנימין וואלף, קנ״ה
זלמן אברהם צלאלש, קט״ו, קכ״ח
זלמן חר״ה רא״פ, ק״ח
זלמן ווישניצר, קע״ח
זלמן חזן מסווערזעניץ, פ״ז
זלמן לב״ן, פ״ח
זלמן בן מאיר, ס״ח
זלמן בן מענדל יוקלש, כ׳
זלמן סופר, י״ב
זלמן פרעגיר, קנ״ב
זלמן קליסטעלר, קכ״ה; עי׳ גם יקותיאל זלמן בן יעקב קלעטשלר
זלמן שתדלן, עי׳ שלמה זלמן שתדלן
זנוויל חתן א׳, קס״ג
זנוויל סג״ל, י׳, נ״ה
זנוויל בן שלמה, קל״ג
זנוויל בן שמעון שמש, 91
זנוויל שמש, קע״א
זעליג גלאזר, י״ט
זעליג בן יאקב פאקשיר, מ״ח–ט׳, צ׳, ק״ט, קי״ז–ח׳
זעליג כ״ץ, קל״ט
זעליג בן נחום, קצ״ב

זעלינמן אשכנז מסווערזעניץ, פ"ה
זעלקי פרנס, עי' משה יהודא זעלקי בן אליעזר ליפמן היילפרון

חאדזיש (Chodziesz, Kolmar), י"ב
חייאניצקא, קי"ט
חיים (אב"ד), עי' חיים בן יצחק כ"ץ
חיים בן אברהם, מ', רכ"ח
חיים בן אלחנן ס"ל, כ"ז
חיים בועז, י"א, ק"ט
חיים בלוך מקראקא, קצ"ו, קצ"ח
חיים אב"ד בריסק דקויא, נ"ה
חיים חאדזיש, כ'
חיים חזן, נ"ז, ס', ע"ט
חיים חייט אלם, ק"מ
חיים חתן חנוך סג"ל, קס"ו
חיים בן טובי' כ"ץ, רכ"ח
חיים בר' יואלש פעטליצר, ר"ו
חיים בן יחזקאל ישראל, רל"ג, רל"ה
חיים בן יחיאל בק שפירא, ט', צ"ד, צ"ו
חיים בן יצחק כ"ץ, ד', פ"א, קכ"ה, קנ"ב, קס"ו
חיים בן יששכר, י"ג
חיים בן לאזר, קצ"ה
חיים מ"י, צ"א
חיים בן מרדכי גומבין, ס"ה, ס"ט
חיים בן נח הי"ד, ח', קי"ז, קנ"ד
חיים סופר, קס"ח
חיים בן עקיבא שמש, קי"ג
חיים רפ"ד, קע"ז, ר"א–ב'
חיים פרנס, מ"א, קכ"ד
חיים חתן פרץ בן אברהם, פ"ב–קט"ז
חיים בן צבי, רכ"ט
חיים רופא, קנ"ב
חיים שאול קרעסלש, כ"ז–ח', נ"ה, קכ"א
חיים משאכטשאווי (Sochaczew), ק"ל
חנוך בן אברהם מנניזן, נ'
חנוך בן אברהם דיין, ט'
חנוך הענדל בן צבי הירש, ר"ג
חנוך סנ"ל, ט"ז
חנוך אב"ד פלאצק, י'
חנן בן יאקב רייס, ז'
חנגא ליפמן בן יעקב מייזלש, רי"ח
חנניה בן שמשון, קט"ו
חעלמא (Chełm), רל"ב–ד'
חריפסק, רל"ב

טובי' בן איצק סנ"ל, ס"ט
טובי' נוטמן ראקובר, ר"ג
טובי' צורף, קכ"ו
טוטשינסקי (Tuczyński), ל"ו–ז', נ"ט
טומינסקי, טומיצקי, טומניצקי (Tomanicky), ק"א–ב', ק"ח, ק"י, קנ"ז
טורן, טורין (Toruń, Thorn), ה', ח', ט', כ"ז, ל"ב–ו', ל"ט, מ"ב, מ"ד, מ"ו, מ"ח, נ', נ"א, ס"א, ס"ז, צ"ג–ה', ק', ק"ה, ק"ח, קי"ב, קכ"ג, קכ"ה, קל"ג–ל"ו, קל"ח, קמ"ה, קמ"ז, קנ"ה, קס"ח, ק"ע–ע"א
טעבלה בן שמואל ר"ט, ד'
טעמרל בת יהושע, רי"ד, רט"ז, רי"ח, 91
טשארקאווסקי (Czarnkowski), ק"ח

יאזוויטר (Jesuits), ל"ז–ח', ק"ו–ז', קכ"א–ב', קס"ז, קע"ג
ר"י חתן יעקב ר"ן, קט"ו
יאקב בן (רא"ד) אברהם דיין, קמ"ז
יאקב ברא"פ, קס"ג
יאקב בן הירש שמש, ק"ל, קס"ז
יאקב בן חיים רפ"ד, קפ"ב–ד'
יאקב לווין, ל"ט
יאקב ליב נחמש, נ"ב
יאקב ליבש, נ'
יאקב ליבש פרנס, עי' יעקב ליבש פרנס
יאקב חתן משה אברילש, ז'
יאקב (פערל) רייס, פ"ט
יאקב, עי' גם יעקב
יהודא בן יחיאל מצאדשין (דאלשין), ק"י
יהודא יידל בן יעקב קאפל מלבוב, קפ"ב, קפ"ו–ז', קפ"ט, ק"ץ, קצ"ב–ג', קצ"ה, ר"א, ר"ה–ו', ר"ח–י"ח, 91
יהודא יצחק בן צבי, רל"ז–ח'
יהודא ליב, קל"ז
יהודא ליב בן אבינדור, קפ"ו
יהודא ליב בן יוסף, רכ"ח
יהודא ליב בן יצחק רופא, ק"ב, ק"ח
יהודא ליב בן ישראל, עי' יודא ליב
יהודא ליב כ"ץ (בן יוסף פרופסט), קי"ד, קי"ט
יהודא ליב בן מאיר, קפ"ז
יהודא ליב בן נח מלויצק, קפ"ב, קפ"ז, ר"א, רט"ו
יהודא ליב סנ"ל חאטש מקראקא, קע"ז,

קע"ט, קפ"ב–ד', קפ"ו–ז', קפ"ט, קצ"ג, ר"א, רי"ח
יהודא ליב מקראקא, ר"ו
יהודא ליב (בן ר"א) רא"ש, ע"ב, ק"ב, קל"ד
יהודא ליב בן שמעון ז"ק, ל"ב, צ"ה, ק"י, קט"ז, קכ"ג
יהודא בן שאול הלוי הורוויץ, רל"א
יהודית, ע"ד
יהונתן בן משה כץ, צ'
יהושע דאקטארש, ק"צ
יהושע יקירש, ק"צ
יהושע כענש, ר'
יהושע בן משה, קפ"ז
יהושע בן (שלום), שכנא כ"ץ, קפ"ג, ר"א, רט"ז–רי"ח, 91
יהושע בן שמואל זנוויל דייכיש, קפ"א, קפ"ז–ח'
יהושע בן שמואל שמעלקי מקראקא, ר"ד
יואל דיין, קל"ו, קס"ד
יואל סג"ל, קל"ו
יואל חתן עקיבא, קמ"ו
יואל בן שמואל כ"ץ, ר"ב
יואל שמואל קראקברש מפוזנא, ל"ז, מ"ה
יואלכי קצב, קנ"ב
יודא, קנ"ז
יודא בן איצק רופא, צ', ק"ע; עי' גם יהודא ליב בן יצחק רופא
יודא בן דוד המכונה ליב רודניץ, קכ"ח
יודא הירצקיש, ל"ח; עי' גם ליב הירצקיש
יודא בן יוסף הי"ד, צ"א–ב', ק"ט, קט"ז, קכ"ג, קל"א–ב', קנ"א, קנ"ג
יודא כ"ץ, עי' יהודא ליב בן יוסף פרופסט כ"ץ
יודא לבשין, נ"ו
יודא לובזענץ, ל"ח, מ"ז, ק"ו–ז'
יודא ליב ר' זעלינש, נ"ו; עי' גם ליב זעלינש
יודא ליב חזן כ"ץ, נ"ז, קכ"ג
יודא ליב בן יצחק אייזיק היילפרין, קט"ז
יודא ליב בן ישראל מקראקא, ט', ט"ו, כ"ד, ל"ב, מ', מ"ה, מ"ז–ח', נ', ס"ה, פ', צ"ד, ק"י, קכ"ג, קכ"ד, קל"א, קל"ט, קנ"ד
יודא מוכסן, עי' יודא בן יוסף הי"ד
יודא (חתן יעקב) ר"ן, ל"ו, מ"א, נ"ה, ק', ק"ה, קי"ח, קנ"ג
יודא פעטליצר, נ"ה
יודא רופא, ס"ג–ד', צ"א, צ"ד, ק"כ
יודא בן שמואל פעטליצר, ט"ז, י"ז, נ"ה, קי"ב, קל"ב
יודא שמש, קס"ח
יוזבל בן שלמה פלק, ט'
יוזל סופר, עי' יוסף יוזל
יוזפא פינר, י"ד
יוזפא קצב, קנ"ב
יוזפא ריקלש, ט"ו
יוחנן בן אברהם וואלש, קפ"ז, קצ"ג
יוחנן פעטליצר, ט"ו, ס"ט
יוטה בת יעקב, ל"ט
יום טוב בן קויפמן קצב, ס"ח
יונה ר"ד זיסלש, קצ"ו
יונה כ"ץ, צ"ח
יונתן בן יעקב מבראד (חתן אהרן דאקטאר), קע"ט–פ'
יונתן ר"ן, פ"ט
יוסמן, ל"ג, נ"ה, ע"ח, צ"ג
יוסף בן אברהם, קנ"ג
יוסף בן אברהם שפירא, ע"ה
יוסף בן ר"א, רל"ח
יוסף אינלש, מ"ז
יוסף אליעזר בן נתן, קפ"ו, קצ"ז
יוסף בן אלכסנדר, רל"ה–ז'
יוסף רד"ב, ט'–י'
יוסף בן דוד, קצ"ג, קצ"ה
יוסף בן דוד בנימנש, ק"ו, קמ"ח, קמ"ט
יוסף בן דוד כ"ץ, מ"ז, צ"ו
יוסף (בן דוד) פרנס פרובסט כ"ץ, כ"ג, קי"ג–ט"ו, קכ"א–ב', קל"ב, קל"ט, קנ"ח; עי' גם יוסף כ"ץ פרוש
יוסף דרשן, ס"ב
יוסף בן הירש קראקוור, פ"ה
יוסף וועליטשקר, קפ"ב, קפ"ד
יוסף חתן זעליג מבריסק, ח'
יוסף חנני', פ"ט
יוסף יודא מקראקא, ח', ל"ז
יוסף יוזל בן דוד, רכ"ה, רל"ג
יוסף יוזל בן מרדכי סופר ושמש, ה', ח', י', כ', כ"ב, כ"ח, ל"ג, ל"ט, מ', מ"א, מ"ד–ז', נ', נ"ח, ס', ס"ו, ס"ח, פ"א–ב', צ"ה–ו', קי"ג, קט"ו–י"ז, ק"כ, קכ"ב–ה', קכ"ז–ח', קל"א, קל"ח, ק"מ, ק"נ
יוסף בן יששכר הלוי, קכ"ט–ל'

יוסף כץ, מ'
יוסף כ"ץ פרוש (פרופסט), כ"נ, מ"ח, ק"י; עי' גם יוסף בן דוד פרנס פרובסט
יוסף בן ליב זעלצר, רל"ז–ח'
יוסף ר"מ, עי' יוסף בן מנחם מענדל
יוסף בן מאיר וואלש, קפ"ב, קפ"ד, קפ"ח, קצ"ז–ח', ר"א
יוסף חתן מאניש, ק"צ
יוסף בן מנחם מענדל פרנס, ט"ו, ט"ז, י"ח, כ"ד, ל"ז, נ"ה–ו', צ"ט, קט"ז, קי"ח–ט', קל"ב, קל"ט, קנ"ד–ה'
יוסף בן מרדכי שמש היילפרון, ק"נ
יוסף בן משה, רכ"ט, רמ"ג
יוסף חתן נחמן בישקז, קנ"ט, קס"ב
יוסף סופר, רי"א
יוסף אב"ד פינטשב, ר"ז–ח'
יוסף פרובשט כ"ץ, עי' יוסף בן דוד פרנס
יוסף פרעמסלא, ק"ג–ד'
יוסף קאזי, נ"ח, ס"א
יוסף קצב, קנ"ב
יוסף רייז מלמד, קמ"ו
יוסף בן שאול, רל"ג
יוסף בן שלמה דרשן, ס"ב, קל"ז, קס"ח
יוסף בן שמואל מחעלם, רל"ג
יוסקא יאסמן, צ"ד
יוקל מגלוגא, מ"ב
יוקל שמש, קע"א
יושיע, ק"ל
יחזקאל בן נ' מלמד, קנ"ב
יחזקאל דיין, נ"ה, קס"ט
יחזקאל אב"ד לאדמיר, ז'
יחזקאל חתן מ' פרנס, נ"ה
יחיאל דיין, קל"ו
יחיאל (דיין) סג"ל, נ"ה, קל"ו, קנ"ח
יחיאל חתן יצחק פר"ש (פרוינשטאט), צ"ד–ה'
יחיאל הלוי בן משה הורוויץ, קנ"ד
יחיאל מיכל בן ר"ה רא"ד, ק"ל
יחיאל מיכל (איכל) בן נפתלי הירץ פרנס, צ', צ"ח, קנ"ד
יחיאל מיכל כמוהרש"ס, קפ"ז
יחיאל מיכל בן שלמה, קצ"ה
יחיאל שמש, קכ"ה
יטלה בת אברהם, רי"ב–ד'
יידל מגלוגא, מ"ב
יידל היטלמכר, ק"צ, קצ"ג, קצ"ה
יידל רופא, צ'
יילעווי, ע'
יסטשעמסקי, קע"א
יעכל, קס"ח
יעסל מעדשענק, י"ט
יעקב אברהם אהרן (בן יצחק) מזיא, ק"ט, ק"ל
יעקב בן אליעזר שמש, י"א
יעקב אשכנז, ל"ח, מ"ג, ס"ו
יעקב גומפריכט, מ'
יעקב בן חיים יאסמנש, קכ"ז
יעקב טמרית (טעמערי'), ק"ד
יעקב יהודא ליב בן בצלאל סג"ל חאטש, ק"פ
יעקב בן יהודא רופא, ס"ד–ה', רמ"ח
יעקב בן יואל ז"ק, קנ"ד
יעקב בן יואל קצב, י"ד
יעקב בן יחזקאל מלודמיר, ה', ז'
יעקב בן יצחק שמש, י"א; עי' גם ישראל יעקב בן יצחק שמש
יעקב ליבש פרנס, נ', ק', ק"ט–י', קנ"ח, קס"ב
יעקב חתן ליזר קירשנר, ח'
יעקב בן מ"א, קכ"ח
יעקב ר' מעליש, ס"ט
יעקב משה ליברלש שמש, רי"ב, רי"ד
יעקב בן משולם פייוויש קינד, קל"ב
יעקב בן נפתלי הירץ גינצבורג, קכ"ה
יעקב סלעוולש, קע"א
יעקב חתן עקיבא מעדשענק, י"ט
יעקב פיקסלש, 91
יעקב פלאצקר, מ"ו
יעקב פקשר, ס"ח, ק"ל
יעקב מגזע צבי, מ"ה, ס"ה, פ', צ"ט, ק', ק"ה, קס"ה, קס"ט, 45
יעקב צבי בן משה אברהם, ל"ד
יעקב מקאליש, קל"ג
יעקב קאפל בן דוד, ר"ח, ר"י
יעקב קליסעטלר (קלעטשלר), ק"מ
יעקב קלמנס, כ'
יעקב רופא (Jacob Winkler), נ'; עי' גם יעקב בן יהודא רופא
יעקב בן שאול קרעסלש, ט"ז, כ"ז–ח' נ"ה, קכ"א–ב'
יעקב שווערין, נ"ה
יעקב שמואל אשכנזי, קס"נ

יעקב בן שמואל שמש, כ"ג
יעקב שמש, י"ב–ג', י"ט, קכ"ג, קנ"ג; עי' גם ישראל יעקב בן יצחק שמש
יעקל חתן אברהם שקאטלר, י"ד
יעקלי בן מיכל אייזיקש, ר"ג
יעקלי רופא, ר"ה
יעריסלב, ל"ז, מ', קט"ו, קט"ז, קי"ט, רמ"ז
יערשקאפסקי, ס"ח
יצחק בן אברהם (רב), כ"ה, פ', קמ"א, קס"ב
יצחק בן אברהם (מקראקא), קצ"ח
יצחק בן אברהם, רכ"ח, רמ"ה
יצחק חתן אבריל, ח', קכ"ב
יצחק בן אהרן דרשן מקראקא, קפ"ג
יצחק אורנלר, קצ"ז–ח'
יצחק אייזק בן אברהם היילפרון, ט"ו, צ"א, ק"י, קל"ב
יצחק אייזק בלוך, קצ"ה
יצחק אייזיק אב"ד טארני, ר"ז–ח'
יצחק אייזיק בן יהונתן פליף, קל"א
יצחק אשכנזי, קנ"ד–ה'
יצחק בכרך רופא, עי' יצחק בן מנחם מנלי בכרך רופא
יצחק בנימין וואלף בן בצלאל הלוי מזאלקווי, ק"פ
יצחק רד"ב (ר' דוד בנימינש?), ל"ח
יצחק בן דוד בנימינש, ק"ו–ז'
יצחק דיין, נ"ח
יצחק בן דניאל כ"ץ שמש, רי"א
יצחק איש הורוויץ מטארני, קפ"ט
יצחק חתן הירש לוקוויר, ק"נ
יצחק העשיל, ס"ט
יצחק העשילש (חתן העשיל קצב), ל"ט
יצחק זעליג בן יהושע העשיל, רכ"ו, רל"א
יצחק זרחש, קפ"ח
יצחק בן טוביה, קנ"ח
יצחק בן יהושע, רל"א
יצחק יהושע העשיל בן מוהרי"ל שפירא, ר"ז
יצחק חתן י"ל רש"ך, קס"ו
יצחק בן ירמיה יעקב, ל"ז
יצחק בן ישראל, רמ"ב
יצחק בן יששכר בער, קפ"ח
יצחק ר"ל גבאי, י"ב
יצחק (בן) ליפמן אפטיר, ז', ח', קכ"ט
יצחק ליפשיץ, כ'
יצחק בן מנחם מנלי בכרך רופא, כ"ד, ל"ז, ס"ח, קל"ה, קל"ט, קנ"ד
יצחק מעשלש, נ"ה
יצחק בן משה, קפ"ז
יצחק בן משה ר' יעקילש, ק"פ
יצחק בן נחמי' יעקב אשכנזי, קנ"ד
יצחק ניישטאט, ל"ט, קכ"ד
יצחק סגל אב"ד לונטשיץ, פ"ב
יצחק פיקסל, 58
יצחק ראקוור מקראקא, קפ"ב, קפ"ז
יצחק רופא, ס"ג–ד'; עי' גם יצחק בן מנחם
יצחק רייצלש מקראקא, קפ"ט, ר"ב
יצחק שמש, ס'
יצחק שקאלניקש, רי"ב
יקותיאל זלמן בן יעקב קלשטלר (קלעטשלר), צ"ח
יקותיאל בן מיכלסזון, קכ"ו
ירוחם בן יעקב מרדכי דייכש מקראקא, קפ"ג, ר"א, ר"ד, 91
ישעי' בן אשר זעליג כ"ץ, י"ב–ג'
ישעיה בן יצחק אייזיק סג"ל פלאצקר, ט"ז–י"ח, ל"ח, נ"ה, קכ"ט
ישעיה כהן שפירא, קס"ג
ישעיה בן משה ר"א שק, ז'
ישעיה סג"ל, קמ"ח
ישעיה עקיבש, מ"ג
ישעיה פלאצקר, ל"ח
ישעיה פרעגיר השני, ל"ט
ישעיה בר"ש קמסר, ק"צ
ישעיה בן שעפטיל (הורוויץ), ק"ח
ישעיה שפירא, קס"ג
ישראל איסרלין מבריסק, רל"א
ישראל בן דוד כ"ץ, ר"ח
ישראל בן יהודא חייט, רכ"ח, רמ"ב
ישראל חתן יוסף פרופסט כ"ץ, קי"ד, קט"ו
ישראל יעקב בן יצחק שמש, י"א, ק"ז, קי"ז, קכ"ד, קנ"ה
ישראל בן יעקב משה ליברלש שמש, ר"י, רי"ב
ישראל יעקב משה מאיר בן ליב, רל"א
ישראל חתן יצחק קרעמער, 36
ישראל כץ מגלוגא, מ"ב
ישראל בן מנחם מנלי, רל"ז
ישראל בן משה, קפ"ז
ישראל בן משה כ"ץ, צ"ז
ישראל משה בן שלמה, קנ"ה

ישראל בן נפתלי פעלטץ, קפ"ז
ישראל סופר, ק"צ
ישראל צורף, ט"ז, קכ"ט
ישראל קצב, כ"א, ק"נ
ישראל שמש, קפ"א
יששכר בער בן אברהם הלוי, ח', ל"ז, ע"ח, צ"ב, קכ"ב, קכ"ט, קל"ה, קנ"ד, 58
יששכר בער בן אליעזר, ל"ז
יששכר בער בן יצחק ראקיברש, קפ"ז, ר"ב
יששכר בער סנ"ל מקראקא, קע"ז, קצ"ז–ח'

כאלנה ראש, קנ"ב
כרמליטר (Carmelite), קכ"ו
כתריאל פעטליצר, מ"א

לאגוניק, ס"א
לאזר סגן המלך, ק"פ
לארקאפסקי, ק"ה
לבשין (Labischin), נ'
לבוב (Lwów), ח', ר"ח
לבזענץ, לובזענץ, (Lobsens) ע', ע"א
לובלין, (Lublin) ל"ט, מ"ח, נ"ח–ט', ס"א, ס"ז, ק"נ, קי"ח, רמ"ז
לובמירסקי (Lubomirski), קפ"ב
לוי כ"ץ, מ"ח
לוין יהודא (Lewín, L.), ע"ו, צ"א, רמ"ז
לונטשיץ (Łęczyce), פ"ב, קט"ו, קס"ו
ליב בר א"ש, ליב בן ר"א ר א"ש, עי' יהודא ליב בן ר"א ר א"ש
ליב אורנלר, ר"א–ב'
ליב אשכנז, כ"ט
ליב בן בער רמ"צ, רי"ד–י"ח
ליב הירצקיש, ל"ז–ח', ק"ז
ליב ר"ז טוביה, מ"א
ליב זעלינש, ל"ג, מ"ח, נ"ו
ליב חזן כ"ץ, כ', נ"ז
ליב טעקליס, נ"ה
ליב בן יצחק מעשלש, נ"ה
ליב ליפשיץ, מ'
ליב חתן לעזיל ס"מ, קמ"ו
ליב לעמלש, מ"א
ליב מנליש, קי"ט–כ'
ליב מעדשענק, קמ"ו, קנ"ח, קנ"ט, קס"ב
ליב בן מרדכי חנ', ח'
ליב בן פייוויש קינד, קכ"ט
ליב ר' פילש, צ"א
ליב פיצביש, קכ"ז
ליב פרנס, ט"ז, קכ"ד
ליב פרציס, ק"ל
ליב רופא, ק"ח
ליב רופש (או ריפ"ש), ע', ק"ב, קס"ג; עי' גם יהודא ליב בן יצחקרופא
ליב ר"ש ר"י, ט"ו, נ"ה, ק'
ליב בר"ש מרקלש, ק"צ
ליב ר"ש פרנס, נ"ה
ר"ל ר"ש מקראקא, ל"ט
ליב בן שמואל צורף, קל"ז
ליב שמעונש, ט', מ', מ"א, צ"א, צ"ד, קכ"ב, קל"ב
ליב שמעלקיש, ט"ו
ליב שמש, קמ"ז, ר"נ
ליב שתדלן מקראקא, קס"ו–ז'
ליב תמרש, ק"צ
ליבוש אב"ד קראקא, עי' יהודא ליב מקראקא
ליזר, קנ"ב
ליזר היטלמכיר, מ"ד
ליזר חתן הירץ, ק"ל
ליזר חלפן, 40
ליזר כ"ץ שמש; עי' אליעזר בן שמעון כ"ץ שמש
ליזר סנ"ל חתן הירץ ר' אברהם דיין, פ"ח, ק"א
ליזר פישר, קנ"ב
ליזר קנינגיסר, ע"ג, קנ"ב
ליטא, ע"ו, קל"ט, קמ"א–ה'
לייפציג (Leipzig), כ"ג–ד', מ"ו, פ"ב. קל"ט
ליפמן בן זעלינ סמטור, ע'
ליפמן בן חיים, ר"ז
ליפמן חתן ר"ח ימ"ן, ח'
ליפמן רופא, ר"ה
לעדניצא (Lednica), קפ"ב, קפ"ד
לעמיל, נ', מ"ו, ס"ט
לעמיל בן אייזיק שמש, כ'

מאיר, קל"ד
מאיר בן אברהם יהודא נתן כ"ץ, קכ"ד, עי' גם מאיר כ"ץ
מאיר בן אליקים מפילא, קל"א, ק"נ

מאיר ר"ג, מ"ה
מאיר דיין, ק"ו
ר"מ הירש ישן, ל"ט
מאיר הנדלש, קס"ג
מאיר וואהל, ק'
מאיר בן חיים, רכ"ט
מאיר בן חיים יש, ס"ב
מאיר בן יהודא ליב, רמ"ג–ד'
מאיר חתן יודא בן יוסף (מוכסן), קל"ב
מאיר בן יודא פרעגיר ק"ג, קל"ד
מאיר בן יוסף, רל"ה
מאיר בן יחזקאל, קנ"ה
מאיר כץ, נ"ו, צ"ד, קט"ו, קכ"ב
מאיר כ"ץ מגלונא, מ"א
מאיר לובזענץ, ע"א
מאיר (הקדוש) מלונטשיץ, ק"ו
מאיר בן ליב כ"ץ שמש, י"ב–ג', ס', קכ"ה, קל"ג, קס"ז
מאיר בן משה מימא סופר, ו', קנ"ד
מאיר פרנס, מ"ח, ק"ב
מאיר בן צבי הירש, קנ"ד
מאיר ריפ"ש, קס"ג
מאניש סג"ל חתן יואל רא"ק, מ"ה
מארפטשיק, עי' אהרן בנימין בן חיים; אליהו בן שלמה; שלמה בן ראובן נפתלי
מזיא, עי' יעקב אברהם אהרן; משה
מחלה בת חיים כ"ץ, קכ"ה
מייזלש, עי' אליהו בן אברהם; חננא ליפמן
מיכל אפטייקר (מיכל קלהורה), ר"נ–ד'
מיכל בן הירש מענדלש, נ"ה
מיכל חתן יודא פעטליצר, י"ג
מיכל בן יוסף ר"מ, י"א
מיכל כ"ץ בן יוסף פרובסט, קי"ד–ט"ו
מיכלה אשת אבריל, מ"ה
מינדל בת משה, פ"ז
מינדין (Münden), ס'
מלאדזינאווסקי, ק"ג
מן, ח'
מנחם בן יעקב פיסק, קפ"ז
מנחם מאניש בן זאב, רמ"ב
מנחם מנלי, רכ"ו
מנחם מנלי בן שלמה זלמן, קצ"ג, קצ"ה
מנחם מענדל בן יחזקאל סג"ל, צ"א
מנחם מענדל בן נחמיה כ"ץ שמש, רכ"ב, רכ"ד, רל"ד, רמ"א, רמ"ד
מנחם מענדל (פלאצקר) פרנס בן ישראל חיים, ט"ו, כ"ט, ל"ד, צ"א–ו', צ"ח–ט', ק', ק"י, קי"א, קט"ז, קי"ח, 45
מנלי בן יצחק רופא, ס"ח
מנשה בן יהודא ליב, קפ"ז
מעזריטש (מעזריטץ) (Międzyrzecze), ע"א, רכ"ז, רמ"ח
מעלכיר קירשנר, ק"כ
מעלצר, ס'
מעלרום, יקוב, ס"ז
מענדל חתן כהרר"י, ע'
מענדל בן יודא מוכסן, קנ"א
מענדל מוכסן, עי' מנחם מענדל פרנס בן ישראל חיים
מענדל פלאצקר, קל"א, קנ"ג; עי' גם מנחם מענדל פלאצקר פרנס בן ישראל חיים
מענדל פרנס, כ"ט, ל"ח, קי"א–ב'
מענדל צורף, ע"ג
מענדל חתן רש"ך, עי' זכריה מענדל חתן שכנא כ"ץ
מרגליות, עי' אברהם בן אליעזר; אהרן בן עזריאל; צבי הירש בן משה; שמואל שמעלקא
מרדכי, קי"א–ב'
מרדכי בן אברהם דייכש, ק"פ
מרדכי בן אברהם שץ, קנ"ח
מרדכי מאפטא, ר"ז
מרדכי בן ד', רמ"א
מרדכי בן דוד שץ מלבוב, ר"י, רי"א
מרדכי חתן וואלף מלמד, י"ג
מרדכי בן זעליג, קפ"ב, קפ"ד, קפ"ז, קצ"ג
מרדכי זעליג ברי"ד, קפ"ו
מרדכי חייט, קנ"ג
מרדכי יואלש מקראקא, קע"ז, קפ"ג, קפ"ט, קצ"ב, קצ"ז
מרדכי יפה, ע"ה
מרדכי בן יצחק מנש, ר"ג
מרדכי בן ישראל כ"ץ מגלונא, מ"ב
מרדכי כ"ץ מגלונא, מ"ב
מרדכי מלבוב, קט"ו
מרדכי מאניש, פ"ב
מרדכי בן מנחם מענדל, רכ"ח, רל"א
מרדכי ר' מעלש, פ"ג
מרדכי חתן נחמן קויל, קל"ט
מרדכי סג"ל, ק"צ

מרדכי סופר, קכ"ט
מרדכי בן צבי הירש יאלש, קע"ט
מרדכי רופא, י"ד
מרדכי רייס, ק"נ
מרדכי בן שלמה זלמן, רל"ד
מרדכי שמש, קכ"ז
מרדכי בר' שמשנס, ק"צ
מרים, קכ"ו
מרים אשת חנניה בן שמשון, קט"ו
מרים בת שמעון חזן, י'
מרק (Mark Brandenburg), קל"ח
משה ר"א, מ"ח, נ"ה
משה בן אברהם הי"ד, קצ"ז
משה בן אברהם הלוי העליר, קל"א, קס"ו
משה ר"א ש"ק, מ"א
משה ר' אבי' משווערין, קל"ג
משה בן אהרן חייט, פ"ה
משה בן אהרן מפילא, קמ"ז
משה בן אליה', קל"א
משה בן אליעזר, קפ"ו, קצ"ב
משה א"ש, קס"ג
משה מגרידץ (אחי שבתי), פ"ט
משה רד"ג, מ"א
משה ר"ד ר"י, קצ"ט
משה דוד זעלקי בן אליעזר ליפמן, עי' משה יהודא זעלקי
משה בן דוד פ' פין, י"ג
משה דרשן ס"ל (סג"ל), ק"ל
משה דרשן מקראקא, ר"א, רט"ז, רי"ח, 91
משה ווינר, ט"ז, מ"א, נ"ה, קי"ז
משה חזן, נ"ז
משה בן חיים בלאך, צ"א
משה בן חיים מנחם מן, ה', ו'
משה בן חנוך העניך, רל"ו
משה במוהר"רט, קי"א
משה בן טריינה, כ"ב
משה חתן מהרר"י אברלש, קפ"ה
משה בן י"ה ר"מ מסווערזעניץ, 58
משה יהודא זעלקי בן אליעזר ליפמן היילפרין, צ', צ"ח, ק"ב, קכ"ו, קכ"ט, קל"ו, קס"ב, קס"ד
משה בן יהושע ולק (פלק) כ"ץ מלבוב, ח', ס"ו, ק"י, ק"ל–ב', קנ"ד
משה בן יונה כ"ץ, ק"ט, ק"ל
משה בן יוסף יוסקי, ר"א
משה בן יוסקי (משה סדאבניצר), ר"א–ב'
משה בן יושע ולק, עי' משה בן יהושע ולק
משה יחזקאל, מ"ח
משה בן יעקב, קפ"ז, קצ"ב–ג'
משה בן יצחק מאוברניק, 40
משה בן יצחק אייזיק ש"ק היילפרון, קט"ז, קמ"ח
משה חתן יצחק ל' נבאי, י"ב
משה בן יצחק ריקלש, ק"ב, ק"פ
משה בן ישעיה מנחם (משה ר' מענדלש), קל"א
משה ר' ישראל משווערין, ז'
משה כהן מלבוב, ט"ו, צ"ד
משה כ"ץ רד"ב, מ"ח
משה כ"ץ חתן דוד דיין, קנ"ה
משה לוי כ"ץ, משה לוי בן לוי הכהן אשכנזי, מ"א, צ"ד, צ"ו, צ"ט, ק"ה, קט"ו, קכ"ב, קל"א, קס"ה
משה הלוי מלובלין, קע"ט, קצ"ח
משה חתן ליב רב"ג, י"ב
משה בן ליב כ"ץ, קצ"ח
משה ר"ל ליבלש, קע"ז
משה חתן ליב שלום, ל"ט
משה ליברלש, עי' יעקב משה ליברלש
משה חתן ליזר ישעיה, כ"ה
משה מזיא, קט"ו
משה מימא סופר, קנ"ד
משה בן מרדכי גומבין, ס"ט
משה ר' מרדכי מעלש, פ"ג
משה בן הקדוש נתן, קפ"א, קפ"ז
משה סופר, ר"ג
משה בן פייוויל ממעזריטש, קכ"ה
משה פינסקר, פ"ב
משה פעטלעצר, נ"ה, קי"ב, 58
משה פרבר, ק"צ
משה בן צבי, ק"ל
משה קצב, קנ"ב
משה מקראקא, קע"ט
משה ראבש, קכ"ז
משה רופא (Moses de Lima), 30, ע"ב, פ"ז, צ"ח, קנ"ח, קס"ב, קס"ז
משה בן שלום, קל"ח, קע"ט, קפ"ג–ד', קפ"ז
משה בן שלום יאנטלש, קצ"ו
משה בן שלום הלוי מלובלין, קפ"ו
משה בן שמעון (פאקש) שתדלן, צ"ט, קי"ח, קס"ז

משולם זלמן אויסטרליץ (אויסטרלין?), קע"ט, קפ"ג
מתתיה' בן משה כ"ץ מטורן, קל"ח

נאשקאווסקי, צ"ט
נוחא אשת זיסקינד, קצ"ו
נח בן ח' פרץ, ז'
נחום בן יצחק שחור, קי"ג
נחמיה ברא"ב (בן אהרן בינש?), צ'
נחמיה בן אהרן בינש, צ', קע"ג
נחמיה פעטליצר, ח'
נחמן, קל"ט, ק"מ
נחמן, רל"א
נחמן בן אהרן, קפ"ז, קצ"ג, קצ"ה
נחמן חתן יצחק רד"ג מקראקא, ק"ד
נחמן בן ישראל קצב, כ"ב
נטע בן יוזל סופר, ז'
ניקולס (Nikolaus) מדנציק, ל"ד
נפתלי הירץ, קנ"ח
נפתלי הירץ בן אברהם בנימין מווילנא, צ'
נפתלי הירץ בן אריה כהנא שפירא, רל"ז–ח'
נפתלי הירץ מווילנא, ק"ב, קס"ג
נפתלי הירץ (הירש?) חרו"פ, ק"ל, קנ"ה
נפתלי הירץ בן יצחק, רכ"ו, רכ"ח, רל"א, רמ"א, רמ"ד, רמ"ו
נפתלי הירץ בן יצחק אייזיק גינצבורג, ח', ל"ז, מ"א, צ"ט, ק', ק"ח, קל"ג, קס"ט
נפתלי הכהן, ע"ח
נפתלי צבי בן ישראל, ע"ב
נפתלי צבי חתן ישראל קצב, ק"נ
נתן, רל"א
נתן בודק, פ"א
נתן גיס גומברכט נוימברג, ג'
נתן בן יוסף אליעזר, קע"ז, קע"ט, קפ"ג, קפ"ו
נתן כ"ץ, צ"ב
נתן נטע מגלונא, קצ"ח
נתן נטע בן זלמן מלבוב, רי"ב
נתן נטע בן יצחק אייזק, רכ"ו
נתן פייטל בן משה ר' אייזק יעקילש, ק"צ, קצ"ב, ר"ח, ר"י–א'
נתן בן שמעון, רי"ב

סאבקער, רל"ב
סאדאווסקי, קע"ח
סווערזעניץ, ג', ה', ו', י"ד, כ', כ"ב, מ"ח, ס"א, פ"ג–ז', קל"ג, קנ"ב, קנ"ט
סוחארוסקי, סוחאראפסקי, ק"ה–ו'
סוחרזאווסקי (Sucharzewski), ק'
סטעפאן, רכ"ט
סטעפין, יקוב, ס"ז
סלאטא אלמנת האשקע, כ"ב
סלוצק (Sluck), ק'
סמטור (Samtor), ע', ק"נ, קנ"ב
עגבריכט (Egebrecht) מדנציק, נ'
עוזר כ"ץ, קנ"א
עזרי בן יאיר, רל"א
עזריאל זעליג בן גרשון כ"ץ, רל"ה
עזריאל חייט, ר"ו
עזריאל מלעסלא, כ'
ענזיל אשכנז, קצ"ט
עקיבא דיין, קס"ג
עקיבא מלמד, קנ"ד
עקיבא פרידש, צ'

פאסכין, ס"ו
פולמע, רל"ב
פוניצקי, ל"ג
פוציק דניאל, ל"ג
פיאליק, פ"ח
פיגלה, ק"ו
פיגלה אשת ישראל סופר, קפ"א
פיגלה בת נתן פייטל, ר"ח
פיגלה אלמנת שמואל ליזר קירשנר, קכ"ד
פייוול אורגלר, קנ"ב
פייוויש בן פנחס דיין, קכ"ו
פילא (Pila), י"א, ק"נ
פילטא (רב), מ"ח
פינסק (Pinsk), צ"ט
פיק, קי"א
פירקא אשת ליב ליפשיץ, מ'
פישטץ, רל"ב
פישל חזן, קס"ח
פלאצק (Plock), ס"ב
פלעמץ, רל"ב
פנחס דיין, י"ג, ק"ל
פנחס בר"ו, קס"ג
פנחס בן מ"א, מ"ה, קכ"ח
פנחס זעליג בן יהודא ווילנר, רי"ב
פנחס חר"י רש"ך (חתן יהושע בן שכנא כ"ץ), קפ"ג

פנחס בן יצחק עברילש, כ"ה
פנחס בן משה, קע"ט
פסח פרובסט, קכ"ז
פנחס תאומים אב"ד ווישניצא, ר"ז
פערל אלמנת יעקב רייס כ"ץ, כ"ה
פראג, ע"א
פראונשטאט (Fraustadt), כ"ט, ל"ד, ע"ה, צ"ד
פראנקפורט דאדר, כ"ג, קל"ח
פרייאר (Freyer), קל"ז
פריידא אשת דוד, קצ"ח, ר'
פריידא אלמנת ליב מנליש, קי"ט
פריידל אשת יעקב לאווין, 40
פרץ בן אברהם, ק"ז, קט"ו–ז'
פרץ אשכנז, ל"ח, ס'
פרשייסקי, קי"ח

צבי בן אברהם ר"ע (ר' עקיבש), קט"ז
צבי בן אהרן, רל"ג
צבי הירש, ט"ז, כ"ג, ל"ג, פ', ק', קנ"ח
צבי הירש מאוברניק, ע"ד
צבי הירש איש איסטרייך, צ"ח
צבי הירש בן אריה ליב, רכ"ט, רל"ה, רל"ז
צבי הירש חתן הירץ, ל"ו
צבי הירש בן יהודא אריה כ"ץ, רכ"ח
צבי הירש בן יהושע, רל"ז–ח'
צבי הירש יוסף פרובסט כ"ץ, ל"ב, נ"ו, צ"א
צבי הירש בן יעקב יש שמש, ל"ג, מ"א, קי"ז
צבי הירש בן יצחק (פרנס), ל"ב–ג', מ"ג, צ"ה, ק"י, קט"ז, קכ"ג–ד', קל"ב; עי' גם צבי הירש פרנס
צבי הירש כ"ץ, קס"ח
צבי הירש בן מאיר, רכ"ו
צבי הירש בן מאיר וואלש, ק"צ, קצ"ב–ג'
צבי הירש בן מנחם מענדל, רכ"ו, רכ"ח
צבי הירש בן מענדל פרנס, ל"ה–ו'
צבי הירש בן משה, קפ"ז
צבי הירש בן משה לוי כ"ץ, פ"ב
צבי הירש בן משה מרגליות, רל"א
צבי הירש בן נתן נטע, רמ"א
צבי הירש פרנס, ט"ו, כ"ב, מ', נ"ו–ז', ק"ו, קט"ז, קי"ז, קכ"ד, קנ"ח, קס"ד, קס"ח; עי' גם צבי הירש בן יצחק; צבי הירש בן מענדל
צבי הירש בן שמואל בונם, קפ"ז
צבי הירש בן שמואל שמש, ע"ב
צבי הירש שמש, ע"ב, קע"א
צבי בן ליב צוקערמאכיר, ר"ט
צבי בן מרדכי שמש מגניזן, קכ"ח
צבי פרנס, מ"א; עי' גם צבי הירש פרנס
צדוק בן יוסף בינוש, קל"ב, קמ"ו, קנ"ח
צעליקובר (Zelikhofer), קל"ו–ז'

קאוואלסקי, פ"ט
קאזמיר (Kazimierz), ר"ו, רי"ב
קאליש, מ"ה
קאלישיר, רל"ב
קאפל בינלש, ר"ט
קאפל דיין, קס"ו, קס"ט
קאפל מהאראדנא, קל"ח
קאפל טעבלש, ר"ט
קאפל פרנס, צ"ט
קויפמן, פ"ב
קויפמן גלאגר, נ"ב
קויפמן כ"ץ, קי"ד
קורניק (מומר), נ"ט
קילה ניישטעטרין, ל"ט
קינד, עי' אליהו בן ליב; גרשון; יעקב בן משולם; ליב בן פייוויש
קלהרי, עי' אהרן; מיכל אפטייקר
קלונימוס בן אליעזר שמש, מ"ה, ס"ו, ק"ז, קי"ז
קלמן ר"א, מ"ז
קלמן חתן אבריל, קכ"ב
קלמן חתן רה"ב, פ'
קלמן חתן הירש חזן, כ"ו
קלמן שמש, עי' קלונימוס בן אליעזר
קלעסנה, קפ"ב, קפ"ד
קראטשין (Krotoschin), ח', י'
קראקא (Cracow), ל"ט, ע"ז, צ"נ, קמ"א, קמ"ד, קע"ה–רי"ח
קריסטוב הענריך, ק'
קלן, קמ"ד
קרפול בן שאול קרעסלש, כ"ז

רענולוס (Regulus, Albert), קע"ד
רעיק מפראונשטאט, קל"ג
רייכנבכר, עי' בנימין בן ברוך אשכנזי

רייס, עי' חנן בן יאקב; יוסף; יאקב פערל, מרדכי
רפאפורט, עי' שלמה הכהן
ריפ"ש, עי' אברהם בן יצחק; וואלף בן מ'; ליב; מאיר

שאול בועז, קי"ז
שאול בן וואלף פלאצקר, קל"ג
ש' בן טוביה, ע"ב
שאול בן יצחק הלוי מחעלם, רל"ג
שאול קרעסלש, קכ"א
שבתי, ק"פ
שבתי אשכנזי, קנ"ח
שבתי מגרידץ, פ"ט
שבתי בן יהודא ליב אילדן, קנ"ד
שבתי הלוי הורוויץ, עי' שבתי שעפטל
שבתי צורף, פ"ז–ח'
שבתי שעפטל בן ישעיה סג"ל הורוויץ, נ', פ"ה, קל"ה
שווינארסקי, ק"ח–ט'
שווערין, י"ג, קמ"ח
שטראדום, קע"ח
שינכה אלמנת אליצפן, ק"ח
שיסקוויץ, צ'
שירצא, קפ"ד
שירקאווה, ס"ו
שלום (מומר), ל"ט
שלום הלוי מקראקא, קפ"ז, קפ"ט
שלום בן משה, ק"צ. קצ"ב, רט"ו
שלום בן משה יואלש, ק"צ
שלום שכנא כ"ץ, קפ"ד
שלים (Schlim) מפראונשטאט, ל"ד–ה'
שלמה אברילש (ר"א), ע"ח; עי' גם שלמה בן ראובן נפתלי מארפטשיק
שלמה א"פ, מ"א
שלמה דאקטרש, ק"צ
שלמה זאלי סופר מקראקא, קע"ז–ח', קפ"ו, קצ"ז–ח', ר"ז, רי"ב–ג'
שלמה זלמן בן אברהם בנימין וואלף, ק"ט
שלמה זלמן בן אברהם הי"ד, קנ"ח
שלמה זלמן בן וואלף, ר"ב
שלמה זלמן בן צבי הירש, רכ"ו
שלמה זלמן שתדלן, ק"ב, קס"ח
שלמה יואלש, מ"ו
שלמה בן יעקב, פ"ט
שלמה הכהן רפאפורט, ר"ג
שלמה בן מנחם סג"ל שמש, כ"ב, מ'
שלמה מענדלש, נ"ה, ק"ד
שלמה קבלענץ, ט"ו
שלמה בן ראובן נפתלי מארפטשיק, ס"ח, ע"ח, ק"ה, קכ"ג
שלמה שמש, כ"ב, נ"ח, ע"ב, קע"א
שלעזיה (Silesia), ד', צ"ד
שמואל, ק"ח
שמואל בן אברהם הלוי, רכ"ג–ד', רכ"ט, רל"ד, ר"מ, רמ"ד
שמואל מאוסטרפולא, ק'
שמואל בועז סג"ל, קמ"ח
שמואל גלאזר, ס"ח
שמואל ר"ג, נ"ה
שמואל בן זאב וואלף טעמרלש, ר"ט
שמואל זנוויל, נ"ו
שמואל זנוויל בן חנוך, צ"א
שמואל חתן חנן בן מרדכי, ק"ה
שמואל בן יהודא אשכנזי, ק"ל
שמואל בן יואל הלפליץ, קכ"ו, קנ"ד
שמואל בן יואל כ"ץ, קל"ח
שמואל בן יוחנן, צ"ז
שמואל חתן יוסף פרנס, נ"ו
שמואל בן יצחק הלוי מחעלם, רל"ג
שמואל בן יצחק שמש, ר"ג, רי"ב; עי' גם שמואל הקטן שמש
שמואל (הקטן) כ"ץ דיין מטורין, קל"ח
שמואל לאווין (לוויץ), ט"ו, ל"ט
שמואל הלוי, עי' שמואל בן נפתלי יאליש סג"ל
שמואל בן ליברמן, כ"ו
שמואל בן ל"ק, ח'
שמואל חר"מ ר"י כ"ץ, ק"כ, קכ"א
שמואל (אחי מנדל חתן שכנא כ"ץ), ר"ז
שמואל חתן משה ריינש, קס"ד
שמואל בן נפתלי יאליש סג"ל, קע"ז, קע"ט, ק"פ, קפ"א, קפ"ג–ד', קפ"ו, קצ"ז
שמואל סג"ל בן יוסף העלער צורף, פ', צ', צ"ח, ק"ח, קכ"ו, ק"ל, קנ"ד
שמואל מסטאשיב, ר"ז–ח'
שמואל פרעניר, כ'
שמואל הקטן שמש, ר"י; עי' גם שמואל בן יצחק שמש
שמואל חתן ר"ש ר"י, קס"ו
שמואל שמעלקא, ר"ז–ח'

שמואל שמעלקא בן מרדכי מרגלית, ר"ד
שמואל שמעלקא אב"ד קראקא, ר"ז
שמואל בן שמשון, רמ"א
שמחה אושפצינר, ר"ו
שמחה הכהן מקראקא, קצ"ח
שמחה (בן מנחם) אנטלר, קי"ט
שמיגל (Schmiegel), כ"ט, ל"ח, ס"ו–ז'
שמעון דייכש מקראקא, ק"צ, קצ"ב
שמעון חתן זלמן פופיס, כ"ד
שמעון חזן, נ"ג
שמעון יאליש, קע"ז, קפ"ב, קצ"ה
שמעון בן יחיאל כ"ץ, ע"ב, ק"ח
שמעון כץ מ"ש, ק"ח
שמעון חתן מענדל ב"ש כ"ץ, קי"ח
שמעון חתן משה רד"ב, נ"ו
שמעון מראהטין, עי' שמעון יאליש
שמשון, קנ"ב
שמשון אונטרשמש, כ'
שמשון בן חיים כ"ץ, ד'
שמשון בן יוזפה לאזיק, קצ"ט, ר'
שמשון בן יוסף, קפ"ז
שמשון לאזרש (בן יוסף לאזרש), קפ"ז
שמשון ר"ל ר"ש, נ'
שמשון פרביר, ט"ו
שעפטל, עי' שבתי שעפטל
שפירא, עי' חיים בן יחיאל; יוסף בן אברהם; יצחק יהושע העשיל; נפתלי הירץ בן אריה ליב
שרה מקאליש, צ"ז
שרה בת שלום שכנא כ"ץ, ר"י, רי"א
שריד (Środa), נ"ג
שרימסקי, קל"א

Mordecai Jaffe, 30
Mordechai Meisel of Prague, 43
Moses Wiener, 47

Nata Kalahora, 85
nineteenth century, 7, 14, 16, 57, 77
nobility, 29, 30, 37, 43, 47, 84, 95
Northern War, 87
Novgorod, 23
Nuremberg, 23

Palestine, 3, 4, 50, 59
partition of Poland, 28, 78, 106
Perles, J., 19
Petachya b. David Lida, 95
physicians, 10, 32, 38, 51, 52, 89, 96
Pinchas, rabbi in Wlodawa, 95
Pociej, Ludwik, 95
Polish-Swedish Wars, 19, 35, 47, 65, 77
Poznań, 7, 8, 9, 11, 16, 19–73, 77, 84, 87, 95, 99, 105
Prague, 23, 54
Prussia, 27

Refugees, 22, 34, 35
Rome, 6
royal decrees, 24, 25, 26, 33, 36, 50
Russia, 15, 23

Salzburg, 23, 42
Sanguszki, 95
Schwersenz, 26, 33, 39, 41, 57–59
self-defense, 9, 10, 26, 40
seventeenth century, 12, 19, 21, 23, 24, 25, 29, 30, 32, 57, 65, 77, 78, 80, 81, 84, 96
Shachna Katz, 90
Shimeon of Wlodawa, 95
Shlomo Zali, 91
Siedlec, 95
Siercy, 84
Silesia, 22, 65
sixteenth century, 11, 12, 19, 21, 23, 25, 27, 29, 30, 32, 36, 42, 57, 63, 95
Soviet Russia, 3
Spain, 54
synagogue, 10, 12, 55, 63, 66, 68, 82, 84, 86, 87, 89, 90, 102, 103
syndicus, 68

Tailors, 24, 55, 96, 102
Talmud, 4, 6, 16
teachers, 10, 56, 64
thirteenth century, 54
Thorn, 22, 23, 64, 69
Torah, 69, 86, 102, 106
town (non-Jewish), 5, 22, 33, 42; town authorities, 6, 12, 13, 49, 80, 87; townspeople, 6, 22, 24, 29, 30, 32, 36, 37, 41, 42, 57
Tuczynski, 44, 46

Ukraine, 3
Ulm, 23

Vilna, 16, 23, 69, 81

Warsaw, 24, 37, 69
Warschauer, A., 57
Warthe, 22
Wettstein, 78, 89
Wieliczka, 84
Wielkopolska, 50
Wlodawa, 11, 16, 95–107
Wlodzimierz, 34
World War I, 3, 95; World War II, 16, 19
Wreschen, 61

Yehuda Loebusch b. Ischak Eisik, 90
Yiddish Scientific Institute of Vilna, 15

Zacuto brothers, 27, 33
Zamojski, 95
Zelighofer brothers, 47
Żółkiew, 86, 99

31, 39, 49, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 87, 95, 96, 97, 98
Eisik R. Yekils, 82, 86, *see also* Izak and Hebrew Index
elections, 48, 50, 106; electors, 19, 33, 35, 38, 55, 65
English East Company, 23
enlightenment, era of, 78, 83, 87
epidemics, 22, 32, 51, 52, 65, 87
Erfurt, 23
Europe, 3, 4, 5, 6, 7, 15, 16; Eastern, 5, 6, 7; Western, 6
excommunication, 7, 53, 54, 104, 106
expulsion, 6, 7, 11, 25, 28, 33, 54, 65

Fairs, 6, 8, 9, 35, 40, 41, 47, 50, 53, 57, 63, 64, 68, 69, 99
Feilchenfeld, W., 19, 20
Feitel, B. Mose, 89; Feitel Natan, 86, 90
fifteenth century, 16, 23, 24, 30, 46, 54
Flemming, Jerzy, 95
"foreigners", 5, 7, 41, 97, 99
Four Lands Council, 19, 35, 47, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 78, 84, 88, 96
fourteenth century, 22, 30, 46
Frankfort a/M, 77, 95
Frankfort/O, 22

Galicia, 77
German colonists, 23; cloth manufacturers, 23; immigrants, 23, 25, 57
Germany, 3, 16, 23, 35, 48, 54, 57
Gesamtarchiv der Deutschen Juden in Berlin, 19
Glogau, 34
Gnesen, Gnezno, 50, 51, 54, 61
Graetz, 14
Greece, 6; Greeks, 25, 26
Grodno, 63, 81
Grudzinski, Zygmunt, 57

Hamburg, 23, 34, 42
Hanover, 35
Hanover, N., 96
Hansa, 23
Heppner-Herzberg, 20, 39
historiography, 11, 15, 19, 20, 49

Interest rates, 8, 9, 29, 43, 44, 45, 46, 51, 64, 81
Izak b. Mose R. Yekils, 82, 83, 89

Jacob Koppel, 90
Jaroslaw, 23
Jehuda Jidel, 90
Jesuits, 26, 44, 45
Jewish Historical Ethnographical Society of Russia, 15
Jewish street, the, 9, 22, 25, 30, 36, 52, 64

Kalahora, *see* Aharon, Matityahu, Nata
Kaufmann, David, 14, 77
Kazimierz, 77
Klesna, 84
Konstantinow, 47

Lazarus judeus Hamburgensis, 34
Lednica, 84
Leipzig, 23
Leszczynski, 95
Levitats, Isaak, 97, 102
Lewin, Louis, 20
Lithuania, 55, 65, 95, 96, 99; Lithuanian Council, 15, 32, 53, 54, 56, 59, 63, 65, 95, 96, 99, 103, 106, 107
Lublin, 23, 95
Lubomirski, 84
Lukow, 47
Lwow, 90

Magdeburg, 23; Magdeburg Law, 7
mamran, 30, 45, 46, 47
Matityahu Kalahora, 85
Middle Ages, 4, 5, 8, 9, 11, 15, 22, 23, 54
monasteries, 28, 31, 49, 82, 100; monks, 38, 50

INDEX

Aharon Kalahora, 79, 89
"aliens", 27, 32, 33, 34, 58; *see also* "foreigners"
Altona-Hamburg, 64
Amsterdam, 95
antiquity, 5, 6
anti-Semites, 3, 6, 15
Antwerp, 23
artisan, 6, 10, 69, 101, 102; organizations, 4
Austria, 22, 27; Austrian occupation, 77

Balaban, M., 77, 78
Baltic States, 3
banking activities, 30, 31, 43, 44, 45, 46; system, 9
bankruptcy, 9, 31, 45, 46, 47, 62, 88
Bar, 47
Baron, Salo W., 15
Bavaria, 27
beadles, 6, 10, 14, 31, 68, 69, 83, 85, 90, 91, 107
Berlin, 23
Bloch, Ph., 20
Bohemia, 22
Brandenburg, 22
Braunschweig, 23
Breger, M., 20, 21
Breslau, 21, 22, 23, 47, 69
Brest Litowski, 81, 95, 96, 103
Bug, 95
burial societies, 83, 104, 106
butchers, 10, 58, 69, 101
Byzantine Empire, 4

Cantor, 10, 35, 51, 59, 64
ceiling price on interest, 46; on rents, 37, 38; on wages, 64
charitable societies, 8
Chelm, 96, 103
citizenship, 5, 7, 27, 32, 33, 34, 35, 39, 58; withdrawal of, 36, 39, 40
clergy, 6, 28, 31, 50, 69; the Church, 26, 100
community archives, 14, 16; -budgets, 5, 10, 31, 38, 49, 51, 83, 99, 104, 105; elders, 7, 8, 9, 11, 32, 35, 45, 46, 47, 51, 52, 53, 56, 58, 59, 62, 63, 65, 66, 67, 82, 98, 104, 106, 107; employees, 10; leadership, 5, 12, 15, 16; life, 6, 13, 15, 20; support of emigration, 36; treasury, 10, 102, 105
competition, 7, 10, 23, 41
Constantinople, 6
control of income, 10
corporal punishment, 25
Cossack uprising, 20, 47
Counter-Reformation, 26
Cracow, 7, 9, 11, 16, 24, 25, 32, 39, 40, 46, 51, 53, 54, 56, 77–92, 95, 100, 101, 102
crafts, 10, 22, 23, 41, 54; guilds, 4; craftsmen, 10, 23, 86, 96, 102, 106
Czartoryski, 95

Danzig, 22, 23, 47, 64
dayan, 67, 68
devaluation of Polish zloty, 29
Diet (Polish), 37, 38, 69
dowry, 39, 48, 80, 89, 90
Dresden, 23
Dubno, 85, 87, 99
Dubnow, Simon, 4, 14, 15

Egypt, 6
eighteenth century, 12, 16, 19, 28, 29,

The elders appointed and discharged functionaries, such as the beadle, (doc. 33–34).[33] Of interest are the listed obligations of the beadle and the fees fixed. The administration also issued anti-luxus regulations which included limitation of the number of permissible invitations for a wedding, circumcision, etc. The number was set very low[34] and was raised somewhat a few years later (doc. 35–36).

[33] According to the resolution of the Lithuanian Council of 1670 no beadle could be discharged without a hearing before the ראש בי"ד (PML, p. 156). Apparently no such hearing had been conducted here.

[34] The Lithuanian Council decided in 1637 and 1644 that every community should introduce such regulations. In 1666 the number of persons to be invited was set at 20 or 30, respectively, and four years later the number to be invited to a wedding was raised to 40, while only 10 were permitted at a circumcision. In later years the number of permissible invitations was several times changed (PML, 69, 84, 145, 160, 177, 231; cf. also above about Poznań).

hoped that this would bring in about the same sum.[29] A year later an attempt was made to double the meat tax with the intention of bringing in the whole amount of 5,000 zloty yearly.

E. *Administration*

Most of the documents from the minute book fall within the period of the partition of Poland, of the disintegration of Jewish life and Jewish community life in that country. The administration tried to bring some order into the elections (No. 23) but this was difficult to achieve in those times. Some of the elders refused to accept office, but later, if it proved to their advantage to do so, they acted as elders (No. 24). It also happened, probably as a result of the Napoleonic war, that it was impossible to elect elders at all (No. 25).[30] Some of the elders themselves abused their own office (doc. 26), while community members refused to go to the Jewish court, insulted each other before the court, or repudiated the elders openly. In the case of one offender who refused to appear before the court, the administration resolved to take stern action (doc. 27), excommunicating him and inscribing his name in the book of the burial society. In other cases the treatment varied. In some cases of repudiation the transgressor was excommunicated[31] (Nos. 28–29), and in others he was merely deprived of the honor of being called to the Torah and other honors (Nos. 29B-31). In the case of one offending craftsman the elders acted in conjunction with the representatives of the guild who tried to soften the case. The craftsman was reduced from mastership to assistantship (No. 32).[32]

[29] Weinryb, *Studies*, pp. 76, 80, 82.

[30] Cf. Levitats, *op. cit.*, 133 who presents an English translation of a part of our document.

[31] The Lithuanian Council had a number of ordinances concerning "rebels" in the community; PML, 11, 73, 79, 93, 105, 157, 187, 211, 218, cf. also Levitats, 137, Dinaburg in *Zion* IX (1943), 39 ff.

[32] A few similar cases are reported by Levitats, *ibid.* 214.

surrounding villages. In the 1780's the budget of the community amounted to some 5,600 Zloty yearly.

INCOME	1782–83	1783–84
	Zloty	Zloty
Assessments (סכום) also from the villagers	4,015.6	3,839.0
Unregistered assessments from members	—	37.15
Weekly payment of taxes (probably income and consumption tax)	1,298.27	1,470.0
Capitation tax from the villages	242.16	242.15
House tax from the villages	34.0	44.0
Total	5,590.19	5,633.0

EXPENSES	1782–83	1783–84
Deficit 1781–82	123.3	
Unaccounted for (probably while collecting the taxes)	842.27	451.25
Community expenses	4,444.11	4,924.29
Balance	180.08	256.06
Total	5,590.19	5,633.0

This means that the yearly expenditure ran to an average of 9 Zloty per capita. In comparison with other places, the per capita tax in Wlodawa was the lowest. In Poznań this tax amounted, in 1774, to 13 zloty, and in some other places it came to even 25 or more zloty per capita.[28]

The community budget was covered by the meat and other taxes. In 1778, when the meat tax was introduced, or reintroduced, the levy was low, (3.3 per cent of the price of meat), bringing the treasury of the community only 650 zloty yearly. In 1791 the tax was much higher (10 per cent of the meat price) and the tax-farmer paid 2,500 zloty to the community chest, a sum which covered almost half of the whole budget. When the attempt was made in 1795 to introduce the income tax, it was

[28] Weinryb, *HUCA*, XVI, 210.

tion persisted to such a degree that by 1792 it became impossible to raise any taxes (doc. 18). Three years later the attempt was made to introduce some unity into the tax system. In 1795 the assessments were abandoned in favor of an income and consumption tax.[25] But this was apparently of no avail, and a year later came the attempt to substitute this tax by doubling the meat tax.[26] This, too, was soon abandoned "because of complaints from the poor." The next attempt to enforce payment of the taxes (doc. 19) was to excommunicate the tardy payers and an order that their names be inscribed in the minute book of the burial society so as "not to bury their dead." In the same year (1799) a further effort was made to simplify the tax system. At that time a special tax of 1/8 per cent of property was temporarily levied; the elders intended to continue this tax and to make assessments only on "some persons who are artisans and have no property." A year later, however, the new system turned out to be a failure and they returned to the usual assessments.[27]

All these tax problems arose in the midst of an atmosphere of abuse created by some leading members of the community. We learn (doc. 20) that one of the elders usurped the farming of the tax on candles, which enterprise was destined for the community as a whole. It is no wonder that a few years later a strict ordinance on the handling of the collection of the meat tax was instituted and safeguards set up to prevent the possibility of future abuses (doc. 21).

All this took place in a community with a comparatively small budget and small per capita tax levies. According to the census of the 1760's there were 493 Jews in the town and 136 in the

„פור התפוררה, מוט התמוטטה . . . וכמעט אבדו סכויינו ותקותינו לסדר הליכות צורכי הקהלה". Cf. Weinryb in *HUCA*, XVI, about the tax systems in the Jewish communities in Poland.

[25] The tax on consumers goods brought in 930 Zloty a year (Levitats, *op. cit.*, 228).

[26] „להיות חלק הכפל הזה במקום סכום דקהלתנו . . . מחמת שגביות הסכום לא היתה הקהלה יכולה להתנהג כשורה, מחמת שלא הי' יכול לבא לידי גביינא בשלימות והוצאות הגבי' היתה יתרה ביותר".

[27] „להיות התנהגות הקהלה עפ"י סכום הנעשה עפ"י שמאים".

D. *Taxes and Community Budget*

With respect to taxation, the larger Jewish communities lorded it over smaller Jewish settlements, and Jews in rural settlements merged with the nearby communities. Jews living in rural areas paid taxes to the nearest Jewish community; the smaller communities, "subcommunes," paid to the larger. Since such village Jews or small communities were a source of income to the communities in question, the latter were interested in keeping them within their respective realms. This frequently led to conflict over problems of jurisdiction. The *pinkas* of the Lithuanian Council contains a great deal of information about such strife among the communities.

Our documents (Nos. 15–16) show how these differences were settled. The first, dated 1725, tells of a sentence pronounced 9 years earlier which reflects the quarrel in progress at that time. The agreement states the amount to be paid by Wlodawa to its senior community, Brest. Document No. 16, from about half a century later, tells of conflict between the community of Wlodawa and nearby Chelm, which belonged to Poland, over a number of villages which lay between the two. Here again an agreement was made only after a long quarrel. Wlodawa was to receive the taxes and other income from the villagers for a period of 18 years, while she had to pay a flat sum (150 Zloty a year) to Chelm.

Like most Jewish communities in Poland, Wlodawa was beset with financial difficulties. The increasing needs of the community on the one hand and the reluctance of the taxpayers to pay up on the other hand, made the situation more than a little difficult. Doc. No. 17 tells the story of a new tax — on salt — the announcements of which were torn down from the synagogue walls. It was feared that the resolution to levy this tax would be removed from the *pinkas*. The community struggled for decades with this problem of taxation. In 1778 a consumption tax on meat was introduced.[24] Internal strife in connection with taxa-

[24] The minute book argues the necessity of this new tax [אחר שהקהלה]

special *minyan*[22] was very reluctantly granted. The artisans, on the other hand, were always anxious to have a chapel of their own so that they could divide among their members the honors connected with worship such as being called up to the Torah etc. Our document from 1743 tells of long drawn out conflict over the rights of the guild and of the agreement reached between the representatives of the community administration and those of the guild for the artisans to use a side room of the synagogue. For this they had to pay 25 Zloty a year to the community treasury. The peace, however, seems not to have lasted very long. Strife developed within the craftsmens' group (No. 11). The tailors, who seem to have comprised a majority among the craftsmen, took possession of the craftsmen's small chapel, painting the name of their guild on the walls and the silver plates of the Torah. They also seem to have made up a new statute for themselves. Called in by the rest of the craftsmen to act as arbiter, the community administration used this opportunity to curtail the rights of the guild generally. It not only arbitrated between the quarreling parties, but also forbade them to choose the heads of their organization, installed one of its own members as head of the guild, cancelled the new statute and the former agreement concerning the synagogue, limiting the use of the chapel to Torah reading only and imposing a higher payment even for this limited privilege. About ten years passed before the craftsmen again obtained the right to use a special prayer room in the synagogue, and the right to elect their own board remained denied to them (Doc. 12–13).

In Wlodawa there was, apparently, also a Jewish guild of shop-keepers.[23] Our document of 1796 (No. 14) tells of arrangements by the community administration setting forth the manner in which the shopkeepers were to purchase their commodities, and how to avoid competition among them.

[22] Cf. above pp. 86–87 about Cracow.

[23] Levitats' statement (*op. cit.*, p. 106) that "there were no Jewish merchants guilds in Poland" is exaggerated. We know of such guilds in Cracow, Przemyśl, Brody, Lwów, Bolechów.

Jewish community administration usually controlled the Jewish guild somewhat in the same way as the city council controlled the non-Jewish craft guild. It proclaimed the guild's establishment, supervised its affairs, acted as mediator in disputes, and disciplined recalcitrant members.

The hitherto published material does not give a clear picture of the community administration's authority over the guilds. There seems to have been a lack of uniformity in these matters. In one locality all ordinances and resolutions of the guild had to be ratified by the community, whereas in other places the guilds had a broad margin of autonomy. In general, their rights varied with the growth or decline of their strength and with the situation of the community. In Cracow for instance, in 1594, the butchers were not permitted to chose their own leaders. About a hundred years later, however, we find that the craft guilds were granted the right to elect their own elders "without interference from anyone," and that their autonomy was generally broadened.[21a] The community administration and the workmen often represented opposing social groups, which resulted in antagonism giving rise to friction. There was also conflict between the workmen and their respective organizations. This naturally weakened their position with respect to the community, and the latter's interference became ever stronger.

Doc. 10 mentions an agreement made after "long disputes" in connection with a place of worship for the artisans. The community administration was eager to centralize the places of worship for the purpose of simplification of the collection of taxes and supervision of the members. Permission to arrange a

shel Hakehiloth be-Polin le-Baaley Malakha ule-Poalim," *Yedioth Haarkhion we-ha-muzeon shel tenuath ha-awoda* (1938) No. 3–4; Isaac Levitats, *The Jewish Community in Russia* (New York, 1943) pp. 230–340; I. Halperin, *Zion*, II, 70–89.

[21a] The community administration apparently often had the right to delegate two representatives into the committee governing the guild (M. Schorr, *Żydzi w Przemyślu w końcu XVIII, w.* Lwów, 1903, p. 64; cf. also PML, 211.

place to be opened as a store (No. 4).[20] These restrictions also applied to Jews settling on the outskirts of a town — in this case for fiscal reasons — or in sections not belonging directly to the community but to a monastery, church, etc. Anyone settling in such a location was excluded from the community, while members of the community were forbidden to move to such a neighborhood or to open a store there (doc. 5). Other business regulations were designed to avoid competition between the members of the community. In order to give all store-keepers a chance to buy salt, maintenance of too large a stock of this commodity was prohibited (No. 6). It was forbidden to purchase fish for business,[20a] probably to enable the consumers to buy for their own needs (No. 7). The introduction of new commodities to a store was also forbidden (No. 8). The community administration, being responsible for its members, was desirous of preventing members from taking any step of which they would be unable to bear the financial results. Our document (No. 9), dated 1790, forbids the building of a house, (or the rebuilding of a house that had been destroyed) without some assurance that the taxes due on the completed house would be paid; in case of doubt the prospective owner was expected to deposit with the community the amount of three years taxes.

C. *Guilds*

Jewish guilds were organized in Poland both for the purpose of regulating the matters relating to the occupations of their members and for protection against the non-Jewish guilds.[21] The

[20] In Cracow to rent living space to anyone not having domicile rights in the community was forbidden (Wettstein, *Kadmoniyoth*, pp. 14, 17).

[20a] Cf. also Buber, *Kiryah Nisgaba*, p. 111 f.

[21] M. Wischnitzer, "Die Juedische Zunftverfassung in Polen und Litauen im 17. und 18. Jht." *Vierteljahrschrift fuer Sozial und Wirtschaftsgeschichte*, XX, 533–51; *idem.*, *Zeitshrift far Jidisher Geschichte, Demografye un Ekonomik*, II–III (Minsk, 1929), pp. 73–88; B. Weinryb, *Neueste Wirtschaftsgeschichte der Juden in Russland und Polen*, (Breslau, 1934), p. 99; *idem.*, "Al Yachsan

THE DOCUMENTS

A. *Membership*

The right of domicile in Wlodawa was probably no less reluctantly granted than in other places.[16] Our document (No. 1) is apparently characteristic of the high tax demanded for such admission. In the case that the new member was not to have an open store he was supposed to pay 120 Zloty yearly, which constituted about 2.2 per cent of the whole community budget.[17] At the same time the rights of people living in the neighboring villages were limited. At any rate, only under certain conditions had they the right to be elected to office (doc. 2); as in Lithuania generally,[18] the election rights of one returning to the community after some time of absence were limited.

B. *Economic Regimentation*

The Jewish community in Lithuania seems to have been somewhat firmer in its exercise of power in matters of economic regimentation than its counterpart in Poland. The *pinkas* of the Lithuanian Council contains a considerable number of regulations concerning such matters. There we find also refusal[19] of a permit to remain long in town, to conduct business with non-Jews, and similar limitations. Our document (No. 3) shows that a milder form of limitation was imposed upon the "foreigner." In purchasing commodities from him the native was given preference. Moreover, the "foreigner" was not permitted to have an open store except during the time of the fair; community members were forbidden to rent to a "foreigner" or to a non-Jew any

[16] In Żolkiew they often forbade admission of newcomers for a number of years (Buber, *Kiryah Nisgabah*, pp. 84 ff.).

[17] Cf. also above about the amounts paid in Poznań.

[18] PML, 83, 128, 176.

[19] PML, pp. 4, 60, 64–65, 70, 158, 230–231; similar ordinances are to be found in 1717 in Dubno, Wolhynia; cf. I. Levitats, in *Historishe Shriften of Yivo*, II, 97; Weinryb, *Studies*, 87.

the artisans themselves gave the administration the opportunity of encroaching on the internal affairs of the guild.

Like most of the other Polish-Jewish communities, the Jewish community of Wlodawa was struggling with financial difficulties, while taxes were in arrears. The usual system of imposing direct taxes on property and wealth by assessment did not work satisfactorily and, in the last quarter of the 18th century, some attempt was made to change the system. In 1778 the *Krupki*, a consumption and income tax,[12] was introduced, or rather reintroduced. At first this appears to have been merely a small additional tax,[13] but 17 years later the attempt was made to substitute this consumption and income tax for the property tax.[14] A year later they tried to rely on only one tax, the consumption tax on meat, which attempt also failed to materialize. In the same year they were compelled to revert to the property tax.[15] Although the community apparently had only small deficits, the precarious financial situation, the disintegration of the country and of community life, brought about internal friction and led to decay. It was hard for the administration to function properly. Quarrels between members, their refusal to appear before the court, denunciation and punishment for such transgression were common occurrences. The elders frequently resorted to such stern measures as setting the offender in the pillory, banning, blacklisting, and the like.

[12] Cf. Weinryb, in *HUCA*, XVI, 187 ff., 201 ff., 205 ff.

[13] Only 3.3 per cent of the price of the meat and a small payment on fowl. This new tax was then farmed out for 1,300 Zloty for two years; 1791 the tax was raised to 10 per cent on meat and a proportionate rise on fowl. The tax was then farmed out for 2,500 Zloty yearly. (Weinryb, *Studies*, pp. 80, 82).

[14] היות שמחמת גודל הצטרכות קהלתינו נעשה בשנה זו כמה הערכות על בעלי בתים מה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה, ומחמת זה נתהוו כמה קטטות ומריבות בקהלתינו. גלל כן נתועדנו אלופים ראשים . . . ועלה במוסכם האספה בחה"נ יב"נ [בחרם הגדול יהושע בן נון], שלא יעשו שום הערכה וצעטיל וסכום על ב"ב דקהלתינו . . . שיעשו טאקסי . . . ומזה יהי' כל הוצאות הקהלה ונתינת הטאקסי הנ"ל יהי' מהמו"מ ושאר עסקים.

[15] מחמת צעקה עניים ואביונים . . . שיהי' התנהגות הקהלה כמקודם ע"י סכום. Cf. Weinryb *op. cit.* 76; *idem.*, *HUCA*, XVI, pp. 196 ff.

This *pinkas* has been utilized[9] both by Isaak Levitats[10] and by the present writer.[11] The parts which are published here constitute a selection of documents dealing for the most part with problems of administration and with internal social relations. With a few minor exceptions, they all originate from the 18th century, the period of decline for the Jewish community in Poland. For this reason, too, a great many of the documents deal with disruption of the community, with disorders to be subdued.

Generally speaking, the documents mirror the internal life of a Polish-Lithuanian community in the 18th century. We learn that the admission tax for a new member to the community was high; the rights of the Jews in the rural settlements belonging to the community to participate in the elections to office were limited. An elaborate system of regulations governed the economic life; the rights of "foreigners" to sell their commodities, to rent rooms or stores, were restricted, and the community members had to submit to certain restraints in order to avoid unfair competition in commerce. Permits to build houses also depended on the prospective owner's probable ability to pay the taxes. The disputes between the community administration and the artisans' guild are illustrated by documents which do not concern purely economic matters. The frequent friction among

על העומד וחסר ממנו הרבה דפין והרבה ממנו נימוק ונטשטש ואין רישומו ניכר. גלל כן צריך ואין תקנה אחרת לעשות פנקס אחר תחתיו . . . התקנות הישנות חוזרים ומיוסדים יהיו בהוייתן בחרט אנוש בפנקס הלז, וניתן הדת מכל האסיפה יצ"ו להמבוררים הנ"ל להיות בידם כוח לגדל ולחזק ולחדש בהדברים, אחר בחינה ועיון בעין שכלם בפנקס הישן באיזה מהתקנות שאין בהם בנותן טעם בדור הזה, כי כהיום אשתנו שבילי דמתא, לא זו העיר ולא זו הדרך . . . ורשיון להמבוררים כנגד אלו התקנות שאין בהם תועלת כנ"ל לסתור על מנת לבנות ולנטוע ולחדש דבר . . . .

[9] A copy of the original was prepared (in 1928) for the Hebrew University in Jerusalem (Heb. 40–149; I. Joel, *Reshimath Kitwei Hayad Haivriyim Hanimtzaim Bebeth Hasefarim Haleumi ve-Hauniversitai Biyerushalayim* (Jerusalem, 1934). The original is probably no longer in existence.

[10] *The Jewish Community in Russia.*

[11] *Studies* etc.; "Beitraege zur Finanzgeschichte der Juedischen Gemeinden in Polen," *HUCA* XVI, 187–214; "Al Yachasan Shel Hakehiloth be-Polin le-Baaley Melakha ule-Poalim" *Yedioth Haarkhion ve-Hamuzeon shel Tenuath Ha-avoda*, III–IV, 1938.

According to N. Hanover in *Yeven Metzulah*, in 1648, about 10,000 Jews perished in the massacres in Wlodawa, comprising both natives and persons from the surrounding territory. A census which seems to have been taken in the 1760's showed a Jewish population of 150 heads of families, or 493 Jewish persons in the town and 136 in the villages connected with the community.[5a] In this list of individuals only a few occupations are indicated. Two are called "doctor," one physician, one goldsmith, two shoemakers, two tailors, one driver.[6] But there were, apparently, many more Jewish craftsmen, as well as a number of merchants. Our documents tell of a guild of tailors and other craftsmen as well as of an organization of storekeepers.

In the 17th-18th centuries, at the time of the existence of the (Polish) Four Lands Council and the Lithuanian (Community) Council (ועד ליטא), Wlodawa fell within the realm of Brest. According to resolutions passed at the first session of the Lithuanian Council in 1623, Wlodawa belonged to the "border neighborhood"[7] of Brest Litowski, that is, it was considered as a subcommune of Brest. A document originating about 93 years later (below No. 15) tells of an agreement between these two communities in accordance with which Wlodawa was to pay a flat sum of 150 Polish Zloty to the Brest community for capitation and other taxes. Lying on the border between Lithuania and Poland, the community of Wlodawa also had connections with neighboring Chelm which belonged to Poland. As a result there was constant strife concerning jurisdiction. A document of 1779 speaks of quarrels and conflict lasting for many years.

The community of Wlodawa had a *pinkas*, inaugurated in 1761, but containing some older documents and entries of regulations from earlier times. From a note in this *pinkas* we learn that it was inaugurated after the old one had become so delapidated as to be illegible, and that the newer one was based on the first.[8]

[5a] In 1827 the number of Jews in Wlodawa reached 4480.

[6] B. Weinryb, *Studies in the Economic and Social History of the Jews in Poland* (Jerusalem, 1939), p. 70.

[7] PML, p. 17: הגבולין והסביבות.

[8] הפנקס הלז הוקם על יסוד מוסד ע"י שבעה מטיבי טעם חכמי לב המבוררים עפ"י קלפי בהסכמת כל הוועד בעלי אסיפה יצ"ו . . . הפנקס הישן בלה הלך לו, נפרצו עליו פרוץ מרובה

PART THREE

WLODAWA

THE COMMUNITY AND ITS RECORDS

In comparison with Poznań and Cracow, Wlodawa was a small Jewish community in Eastern Poland, located near the river Bug, South-east of Brest Litowski. The town was founded by the nobleman[1] to whom it belonged.

The first mention of Jews in Wlodawa is in 1536.[1a] In 1589 we hear about complaints by non-Jews concerning a Jewish toll farmer from Wlodawa.[2] In 1647, 1650, 1652 and 1655 we find the community of Brest and the Lithuanian Council heavily indebted to a certain Shimeon from Wlodawa. The Lithuanian Council exempted him from the payment of taxes to his native town.[3] His son-in-law, Pinchas, formerly of Poznań, was Rabbi in Wlodawa and the author of *Brith Shalom*, sermons (published in 1718 in Frankfurt/M). Another Rabbi in the same town was R. Petachya b. David Lida from Amsterdam.[4] At the end of the 18th century the community was involved in the struggle against Chassidim. In 1800 the community administration prohibited a *minyan* of the Chasidim and forbade them to gather for the third meal (on Sabbath.)[5]

[1] It was founded before 1540; in the 16th century it belonged to Sanguszki, later to Leszczynski. In 1694 Wlodawa was in the possession of Ludwik Pociej; 1745 it was bought by Jerzy Flemming, treasurer (pudskarbi) of Lithuania. It was inherited by Czartoryski and came later into the hands of the noble family Zamojski. At the time of the Russian domination it belonged to the government Siedlec and after World War I to the Województwo Lublin.

[1a] *Bleter far Geshichte* I, (Warsaw, 1934), p. 73.

[2] *Regesty i Nadpisi*, I Nos. 671, 680.

[3] PML, pp. 94–95, 107, 117, 131 and *pass.*

[4] I. Halperin, *Pinkas Vaad Arba Arazoth* (Jerusalem, 1945), pp. 265, 267, 305.

[5] PML, 96; I. Levitats, *The Jewish Community in Russia 1772–1844*, (New York, 1943), p. 107; S. Dubnow, *Toldoth Hassiduth*, p. 224.

Part Three

WLODAWA

that she never made the least attempt ". . . to make a livelihood for her family in the usual manner of men and women seeking to earn a living and that she remained at home with her husband." In the second document the man states ". . . it is known that my wife . . . is a woman of valor.[54] The heart of her husband doth safely trust in her. She is to be likened to a merchant . . . in order to feed my household she went without sleep and worked. . . by day and by night. Few other women do the hard work she was obliged to do." Hence, in reward for this exemplary conduct he was giving up the right to inherit her property. Obviously only one of those widely divergent accounts is true and the other is probably a fictitious creation designed to form a motive for the document.

[54] According to Prov. 31 10

widow of the former secretary Shlomo Zali, and to receive her house in Cracow as a dowry.

c) The last four documents (Nos. 29–32) tell the story of a family tragedy. When the husband — evidently a wealthy man — was growing old his second wife began to quarrel with him, even leaving his house for a while. She demanded a statement that all her personal belongings and jewelry would be transferred to her heirs in case of her death in contrast with the Jewish law which prescribed that the husband should inherit his wife's property. Another document[52] shows that this woman obviously understood how to take advantage of a situation. She took the house which had belonged to her first husband for her *Ketuba*. Then, creating family difficulties, she forced her second husband to sign a denial of any claim to her private property. But we have two more documents in connection with this case. They confirm that, before signing the document demanded by his wife, the man had come before the Jewish court to declare that he was being compelled to sign against his will. This action invalidated the second document.[53]

This tale of family disputes was probably not unusual. But it is interesting, for we have two groups of documents disagreeing in every respect. That in which the man declares before the court that he is compelled to agree to his wife's demands in order to preserve his home, pictures the wife very differently from that in which he withdraws in favor of her heirs. In the first case she is described as a shrew, making her husband's life a foretaste of "hell," whereas in the second case she appears to be a model wife whose loyalty deserves reward. The first document explains

[52] האשה מ' טעמריל אשת ה"ה הרר ליב רברמ"צ נשבעת לפנינו על כתובתה עפ"י פרטי דברים שמוטל על כל אשה לישבע והיא נשבעת שלא נשאר מבעלה הראשון הרר זנוול בהה"ר שמעון שמש לא נשאר על חוב כתובתה שום כסף וכו' בכן הבית החורף אשר הי' שייך לבעל הראשון הרר זנוול הנ"ל בבית ר' יעקב פיקסליש שייך לאשה הנ"ל בעד חוב כתובתה מבעלה הראשון ר' זנוול הנ"ל. כ"ד ב"ד יום ו' י"ט כסלו תפ"ל. נאם הצעיר יהושע במוהרר"ש כץ ונאם הק' משה דרשן דקק"ק ונאם הק' אברהם יעקב פיסק ונאם ירוחם דייכש. הועתקתי אות באות מנוף הכתב וח"י ה"ה הדיינים ניכרים לי בט"ע היטב נאם הק' יהודא מלבוב ספרא מתא דק"ק קראקא.

[53] According to the Jewish law a contract or other document is invalid if the signer declares that he acted under compulsion. מסירת מודעה. (Talmud B. B. 40a).

The following two documents (Nos. 24–25) concern the Cracow real estate of rabbi Loeb, or Yehuda Loebush b. Ischak Eisik (rabbi of Cracow 1713–1731). That of 1714, concerning his purchase of the house from Mendel, son-in-law of Shachna Katz[47] the well known parnas, mentions only one floor and not the entire house, an indication of the overcrowding common to the Jewish communities. Of interest also is the provision that if the full price is not paid within the specified two years the house is to revert to the former owner without return of the money received. According to the document dated 1739, the sons of the deceased rabbi of Cracow, now themselves rabbis,[48] transferred their shares in the inheritance to their brother (David) Samuel Shmelka who had become rabbi of Cracow after their father's death.

b) Two documents in this group (Nos. 26–27) concern the dowry received in 1710 by Jehuda Jidel, later secretary of the Cracow community,[49] either before or immediately after his marriage to the daughter of Natan Feitel,[50] parnas in Cracow. Both were drawn up in Lwów and copied into the Cracow minute-book. Jehuda Jidel's father, Jacob Koppel well-known parnas of Lwów,[51] gave the newlyweds one half of his house and two seats in the Lwów synagogue, while the bride's father gave them two seats in that of Cracow. Accordingly the groom's father gave more than the bride's parents. But we should not be justified in presuming, on the basis of these two documents alone, that this was a usual occurrence.

The following document was prepared in Cracow sixteen years later (1726) apparently after the death of the above mentioned Yehuda Jidel's first wife. He had been secretary of the community of Cracow since 1723, and was now about to marry the

[47] Shalom Shachna b. Menahem Katz. Cf. Wettstein, *Dibre Ḥefez*, No. 26; *Kelilat Yofi*, I, 109.

[48] Cf. *Kelilat Yofi*, I, 110.

[49] Regarding his nomination cf. Weinryb, *Studies*, pp. 10 ff., 16 ff., *Kelilat Yofi*, I, 26, 29, 31. An excerpt from these documents is published in extenso *ibid.*, I, 29.

[50] Cf. above, doc. No. 13.

[51] Weinryb, *Studies*, 12 f.

F. Private Affairs

The private matters dealt with in the community records are limited to cases which reached a court or had some other reason for being recorded. They serve, nevertheless, as a clue to the private lives of the members.

Our documents fall into three categories: a) recorded loans and sales of property; b) arrangement of dowries; c) settlement of family quarrels.

a) According to the document dated 1690 (No. 21) Feitel B. Mose, a relative of Izak R. Yekils,[43] borrowed 15 Polish złoty for three years in return for the right to use a seat in the synagogue for that period of time. We know that the same individual mortgaged another synagogue seat for 20 złoty.[44] This seems to have been a common type of loan in those times and fifteen złoty were considered a large sum even by the well-to-do, since both parties to the above transaction belonged to well known families and were parnasim of the community.

The second document in this group (No. 22) is, so to say, supplementary to one published by Wettstein[45] which states that, since Aaron Kalahora, physician or druggist[46], was obliged to repair his father Michael's house, the house was to become his property. Our document, dated 1726, reveals that, in spite of this right, Kalahora bought what would have been his brother-in-law's share. If the words that he did it לפנים משורת הדין are not taken too literally, they probably indicate that when, as in this case, the community transferred property from one owner to another the new proprietor was eager to pay his predecessor something so as to gain his release from any further claims.

The third document (No. 23) dated 1709, confirms the transfer of another physician's store to one of his sons.

[43] Cf. above doc. No. 13.

[44] Wettstein, *Kadmoniyot*, p. 49.

[45] *Ibid.*, pp. 51–52.

[46] In the Jewish community the physician was sometimes also obliged to prepare the medicines and was, therefore, called the druggist (אפטייקער).

aftermath of a bankruptcy show how, by requesting the mediation of their community, the members transferred to it their rights. The first, dated 1702, deals with a case of debt bondage.[41] After his release the bankrupt was forced to remain in hiding and was, therefore, unable to provide for his family. His son-in-law succeeded in obtaining a loan on behalf of the family for which he demanded the priority rights on his father-in-law's property as security. The second document, dated 1726, is an example of mediation by the community at the creditors' request with ratification by the non-Jewish authorities. The community undertook to dispose of the property by sale and then to divide the proceeds among the creditors.

The last document of this group (No. 20), dated some decades later, shows how the progressive economic decline gradually forced urban Jewry to cede its rights to the community. During the years of the Northern War, at the beginning of the eighteenth century, Cracow was subjected to one military occupation after another, during each of which tremendous contributions were demanded from the Jews. Many Jews were forced to flee the city.[42] An epidemic broke out and contributed to the devastation of Cracow; houses stood empty or fell into ruin. In an attempt to encourage the people to build new homes the municipal authorities announced that plots would be given away to prospective builders. Our document explains that the community became the proprietor of the land by paying all the taxes in a lump sum and was thus in a position to give it away to anyone who would undertake to build.

[41] According to the regulations of 1595 and 1604, a bankrupt was excommunicated for three days, imprisoned for eight days in the community jail and then the Jewish court in collaboration with the officials of the community had to take over his property and settle matters with his creditors. (Wettstein, *Kadmoniyot*, pp. 23–25). Cf. also the regulations regarding bankruptcy (תקנות הבורחים) of the Council of Four Lands in S. Buber, *Anshe Shem*, pp. 223, 226. [Cf. also Paltiel Dickstein's essay in *Ha-Mishpat ha-ibri*, I (1918–19), 29–76].

[42] Cf. Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 420. Cf. also Wettstein, *Kadmoniyot*, p. 50.

scroll of Law was now loaned for a period of three years with the possibility of prolonging it for a fourth year. The overseers of the synagogue were also instructed to lend any other articles which might be requested. Subsequently, financial difficulties forced the community to grant even broader concessions. About a year after its foundation the society supported the very synagogue from which it had sprung, and undertook to improve the synagogue building then in lamentable condition. It was rewarded by possession of the loaned scroll and a promise that additional scrolls and other equipment would be loaned if requested (No. 15).

These documents are examples of enforced communal concessions to groups or individuals in return for loans or donations. By fostering decentralization, however, such grants in the long run further reduced the income of the community.

E. Protection of Members' Interests and Disposition of their Property

During the Enlightenment era reformers, both Jewish and non-Jewish, criticized the community's unlimited control over its members. The literature on the subject sheds little light on the nature of this control except in regard to taxation and rights of settlement. Our documents help clear up some points. One document (No. 17), dated 1710, tells of a woman who was either in jail or in danger of being sentenced (the charge is not given). The community obtained her release by payment of a sum of money[40] claiming in return the right to dispose of her property and to sell a mortgage held by her. Thus, the community frequently came to the aid of an individual in difficulty or in danger thereby gaining the right to dispose of his possessions at will.

The following two documents (Nos. 18–19) describing the

[40] In Dubno we have some cases in which the community either lent money to members in similar emergencies receiving a mortgage on their property, or gave a guaranty for them. Cf. Margolis, *Dubno rabbati*, pp. 53, 62, 138; cf. also above pp. 43 ff., about Poznań.

contractor agreed to accept as a security for the balance the rent-free use of the second floor and the cellar so long as the debt should remain unpaid.

D. Foundation of a Society

Although the subject-matter of the four documents in this group (Nos. 13–16) — the founding of a society — is of little apparent importance, it reflects the difficulties which arose from the administration's efforts at centralization in order to simplify the collection of dues. The synagogues were decidedly overcrowded since the formation of any other מנין was forbidden.[37] Our documents reveal the efforts of a group to form a society שבעה קרואים for the purpose of reading the Torah and praying *Mussaf* in less crowded surroundings. The fact that Natan Feitel, a relative of Izik R. Yekils an influential member of the administrative committee,[38] headed the group appears to have been instrumental in securing the required authorization, though subject to innumerable reservations and restrictions. The society was not to enroll more than seventeen members who were all to continue membership and payment of dues to their synagogue where they would recite the first part of their daily prayers (שחרית); they could only gather for the reading of the Torah and praying Mussaf on Saturdays and holidays. A scroll of Law was loaned them on condition that it should not be retained for too long a time. This authorization was granted in 1722. Half a year later, however, while the new society was already contributing to the communal welfare funds,[39] its existence was firmly established and there is no further mention of limitations. The

[37] At Żolkiev an attempt was made in 1765 to cancel the מנין and to force a return to the synagogue, (S. Buber, *Kiryah Nisgaba*, pp. 115–116). Cf. Margulies, *Dubno rabbati*, p. 144, where craftsmen were allowed to have their own מנין; cf. also below p. 101.

[38] Weinryb, *Studies*, p. 16. H. N. Dembitzer, *Kelilat Yofi*, II, 29–32. Wettstein, *Dibre Hefez*, Nos. 30, 34, 42. Balaban, *Krakow* I, 158 ff.

[39] ונתנו סך מסויים לקופה הצדקה של האלופים הגבאים הגבוהים לצורך חלוקת קמח לעניים ואביונים דקהלתנו על חג הפסח.

gogue. His salary was modest — four Polish złoty a week — but he and his wife were granted lifelong freedom from taxation no matter what business they might transact. In those times of heavy taxation such a privilege was of utmost importance. The secretary of the Cracow community, appointed in 1723, also enjoyed a similar privilege.[34] In most cases officials such as doctors and druggists were free from taxation for a short period only.[35]

Two other documents (Nos. 10–11) deal with the dismissal of a beadle (שמש) and afford some insight into the relations which existed among the administrators of the community. Here we find the precedent for a similar dismissal in Dubno.[36] In each case the beadle appears to have abused his office; in Dubno by not billeting soldiers in the houses of those who could afford to bribe him, and in Cracow by inciting quarrels within the community. He was dismissed, returned to office by one faction, and subsequently dismissed again. But these documents also introduce a few new points such as that the beadle was a rich man (שהוא עשיר גדול) and that the decision to dismiss him was reached by ballot. However sceptical we may be about the beadle's wealth, we may suppose that he was fairly well off, an unusual occurrence among beadles of later periods. Voting by ballot indicates that important questions were not always settled by a "dictatorial" order of one or more influential members.

Finally, we have here a contract (No. 12), dated 1723, for repairs of the communal building and the synagogue, which throws further light on the financial situation of the community. The building appears to have been on the verge of collapse so that it became necessary to remove the third floor so as to ease the load on the two lower floors which could then be expected to hold up for some time. The community was unable to pay immediately the contractor's charge of 250 Polish złoty. It was arranged that 50 złoty would be paid two months later and the

[34] Weinryb, *Studies*, pp. 10, 17.

[35] Matityahu Kalahora was freed from taxation for 2 years and Nata Kalahora for 6 months (Wettstein, *Dibre Hefez* Nos. 6, 12). In 1704 the former's son was first given the privilege for life (Weinryb, ibid., p. 11).

[36] H. Z. Margolis, *Dubno rabbati*, Warsaw, 1910, pp. 146 ff., 163, 171.

seventeenth century) by the administration and everything possible was done to make them profitable. The income accruing to the community from these sources likewise remained unrecorded in the budget. Certain groups and even individuals attempted to gain control of as many of the Ḥazaḳah items as possible in order to monopolize the sources of greatest profit.[32] Our documents (Nos. 7–8) illustrate this tendency toward concentration. Tenure of the Royal Salt Mines at Wieliczka near Cracow and of the Lubomirski mines at Klesna, was acquired by a single family. The son-in-law of the head of this family continued to extend the business and to bring more and more property within his sphere of monopoly. Our first document, dated 1713, confirms the inclusion of the distant Lednica and, a few years later (1717), of the village of Siercy. On closer investigation we may assume that the Ḥazaḳah rights were seldom granted on the grounds given in the documents but were generally either bought at a high price or acquired by virtue of good connections with the leaders of the administration. The granting of the Ḥazaḳah is justified in the first document by the fact that the beneficiary had actually enjoyed the monopoly for many years, while the second document states that this action was extremely advantageous to the Jews who would pass through the village. These two statements may both have been true or they may have merely supplied motives on which to base the documents.

C. Administrative Functions

This group includes a variety of documents. The first (No. 9), dated 1717, records the nomination of a preacher, R. Mose, the son-in-law of a former occupant of this position, so that he would "... take the place of his ancestor." He would, at the same time, be a member of the Jewish Court (דין)[33] and the rabbi of a syna-

[32] Cf. also Sosis in *Zeitshrift*, II-III, 17 ff. The Ḥazaḳah was abolished in 1781. As early as 1581 the Council of Four Lands forbade the leasing of such objects (Wettstein, *Ḳadmoniyot*, p. 8) as a result of the opposition of the Polish nobles. Cf. Bałaban, *Krakow*, I, 153–55.

[33] In Poznań, too, we find that the preacher was a member of the court (דין) (Perles in *MGWJ*, 1867, p. 82). Bałaban cites this fact without knowing that the same was true of Cracow. (Cf. *Kwartalnik* I, pt. 2, p. 36).

gold Złoty (1500–1800 Polish Złoty) was a considerable sum in those days. Since Izak b. Mose R. Yekils was a member of the administration we may presume that this amount was not unduly high and that it indicates the considerable sums generally paid by Jews in burial taxes during the eighteenth century and probably earlier.[28] Communal administrations or the burial societies which they controlled, appear to have abused their power to impose taxes by attempting to raise large sums even from people of small or no means.[29] But no income of this nature is mentioned in any of the communal budgets which have been preserved.[30] A further unnoted source of income was the tax levied from persons leaving the community for some other locality. Though probably infrequently applied, since the residence limitation (חזקת עירונות) prevented the Jews from moving around at will, we know of such a levy also from other sources,[31] and our document (No. 6) states that "... it is customary in all communities to contribute a certain sum toward the payment of the communal debts."

B. Ḥazakah

The Ḥazaḳah privileges, that is, acquired rights, tenure of property, and so on, which were controlled by the community do not quite belong under the heading of financial operations. But they were a source of income. Originally designed as a protection for tenants and merchants against competition, the Ḥazaḳah rights were monopolized (especially during the second half of the

[28] According to some sources it was customary for the שתדלן to get half of the burial taxes (Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 421). Later (1771) the high burial taxes were cancelled and it was resolved that the heirs of a deceased person were to pay only the regular taxes for a period of three years, and that the gabbaim of Welfare were not to demand more than one third of this sum. (Wettstein, *Dibre Hefez*, No. 46).

[29] We learn about it from the writings of the "enlightened" critics before and after 1800. Cf., for instance, *Prośba czyli usprawiedliwienie się ludu wyznania Starego Testamentu w Królestwie Polskiem zamieszkałego* (1819).

[30] Cf. the budgets analyzed by the author in *HUCA*, XVI, 204 ff.

[31] Cf. also Wettstein, *Ḳadmoniyot*, p. 16. In Międzyrzecze, according to an entry in the *pinkas* of 1757, 3% of their possessions had to be paid to the community before leaving the locality. (Haendel, in Podlasher Zeitung 1932–33).

synagogue as security for a loan of 5½ gold Złoty.[24] The use of the seat was to serve as the creditor's interest, and if the loan were not repaid within three years the seat itself was to pass into his possession. Evidently, according to local standards, the seat was worth more than the sum loaned.[25] The fact that the creditor was able one month later to sell his rights to the seat probably indicates that his original transaction had been profitable. The two other documents (Nos. 2–3) indicate the usual methods of communal borrowing, when most loans were obtained from monasteries and other non-Jewish institutions or persons. We have here the record of a loan secured from the Monastery of the Order of St. Bernard on which interest was to be paid in the form of one stone of tallow per year. We also learn that not only were the parnasim held responsible for the communal debts,[26] but that they were also expected to sign a personal note for the creditor. In some cases (as in No. 3) only one of the elders signed the note upon which he, in turn, received notes from the others. In such cases the signatory of the note was given a guaranty that a specific portion of the community's income would be reserved for payment of the debt. If we are to credit our document, the signer of the bill derived no profit from the transaction; he had the right to cash the notes of the other elders outside the Jewish community only if the particular income reserved for payment of this debt was used for other purposes.

The following two documents (Nos. 5–6) illustrate the financial activities of the community from another angle. One states that Izak b. Mose R. Yekils, who later became a parnas, nephew of the well-known parnas Eisik R. Yekils, paid to the community the sum of 100 gold Złoty in burial taxes for his brother-in-law and an additional sum to the *gabbaim* of Welfare.[27] One hundred

[24] The gold zloty = florin, known as "dukat" or "czerwony złoty," (in Jewish sources אדום, רענדל) varied in value at different times. In the eighteenth century it was worth 15–18 Polish złoty.

[25] If other documents show smaller mortgages on synagogue seats belonging to private individuals (cf. below No. 21) these seats were probably worth less.

[26] Cf. Balaban in *Miesięcznik Żydowski* 1931, pp. 417–418.

[27] Wettstein, *Gedole*, p. 13; Wettstein, *Kadmoniyot*, p. 59; Weinryb, *Studies*, p. 17.

The Documents

A. Financial Operations

The first four documents in this group (Nos. 1–4) give us a vivid illustration of the financial situation of the Jewish community in Cracow during the first seven decades of the eighteenth century. From other sources we know of the difficult financial situation of the Jewish communities in Poland, of their debts[19] resulting less from lack of income than from the necessity to pay out large sums in connection with extraordinary events and misfortunes.[20] In the seventeenth century the community of Cracow was already so deeply indebted that obligations were met with difficulty and at a very high rate of interest.[21] The first document (No. 1) clearly shows the community's financial distress. In 1711, in order to obtain a loan of 150 Polish Złoty with which to pay the "salaries" of the Palatin,[22] the community had mortgaged one of its houses apparently worth more than the amount of the loan. The mortgagee was permitted either to use the house himself or to sub-let it, paying the community only three groszy a year which was probably the legally required nominal rental.[23] Another document (No. 4) describes a similar occurrence fifty-five years later (Nissan 13, 1766) when the trustees of the Welfare Fund offered one of the best seats in the

[19] Landsberger in *JJLG*, VI; Korobkow in *Yevreyskaya Starina*, 1910, p. 348; Bershadski, *Litovskiye Yevrei*, p. 8; Schipper in *Ekonomishe Shriften* of Yivo, II, pp. 1 ff.; Balaban, *Krakow*, II, 724 ff.

[20] Cf. Weinryb, "Beiträge zur Finanzgeschichte der jüdischen Gemeinden in Polen," *HUCA* XVI (1941), 213–14, cf. also above pp. 49 ff.

[21] M. Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, pp. 413 ff. The per capita debt in Cracow ranks among the highest. In 1765 there were 3417 Jews in Cracow (Balaban, *Kraków*, I, p. xxii) and the debt amounted to about 458,478 Polish złoty. This means about 135 Polish złoty per capita. At that time the debt in Vilna likewise amounted to 135 złoty per capita, in Brest to 70 złoty, in Grodno to 160 (Bershadski, *Litovskiye Yevrei*, p. 8).

[22] The palatin (wojewoda), vice-palatin (podwojewoda) and the judge all received salaries from the Jewish community. In 1777 when the Cracow community was unable to pay these salaries a few of the parnasim of the community were put into jail. (Balaban in *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 418).

[23] 1 Polish złoty = 30 copper groszy.

for a specific piece of property. Is this due to the fact that the sums involved were so small in comparison with the real value of the property, or that participants in the transactions were loathe to enter the figures in the records for fear that the financial activities of the community might be investigated by the non-Jewish authorities?

Our documents are too few to allow for any definite conclusions, and our questions could be answered only by further study of similar documents extant from other communities.

Let us now turn to the documents published here. We may divide them roughly into two categories: a) those which deal with community matters, and b) those which are concerned with private affairs.

The first category is represented by five groups of documents which show, so to say, a cross section of community activities. These include public finance, such as borrowing money, collecting taxes, managing the income derived from the *ḥazaḳah* privilege: administrative functions, such as nominating and dismissing officials, keeping buildings in repair and so on; and representing the Jews whenever necessary both within and outside of the community.

The documents in the second category are of a more casual nature and provide only scanty general information. They are, however, of some value for they reveal the manner in which loans were obtained and property bought and sold. They indicate the prevailing customs in regard to dowries and show how family quarrels over financial matters were settled.

The documents furnish also, in most cases, some information regarding the families and various other groups in Cracow and other parts of Poland during the seventeenth and eighteenth centuries. Moreover, a comparison of the signatures attached to documents dating from different years will reveal the real administrators of the communities. Some names are likely to occur repeatedly for decades; others are of fathers and sons or sons-in-law and of brothers serving simultaneously or at different times in leading positions, indicating concentration of power in the hands of a few families.

munity with another facilitates the transition from the consideration of particular instances to generalization, these documents may shed some light on the characteristics common to all or most of the Jewish communities in Poland during certain epochs. They also furnish some indirect information. For instance, from the statements in document No. 3 that should the community or an individual fail to pay a debt promptly on the agreed date, the creditor is entitled ". . . to transfer the note to a מושל עריץ ותקיף," we learn two facts: firstly, that the transference of a credit note to a non-Jew[17a] was generally forbidden and, secondly, that passing a credit note on to an influential non-Jew was a way of insuring payment. Then again, we may learn something concerning the reliability of the facts upon which the community documents are based. Since we find conflicting accounts of one and the same individual in two documents (Cf. below documents Nos. 29–32) we may consider the inadvisability of taking such facts too literally. These may often have been concocted solely for the benefit of the document in question. Such contradictory descriptions serve to strengthen the suspicion aroused in the case of the Ḥazaḳah documents (Cf. below documents Nos. 7–8). Two further interesting points are suggested by our documents although the material is insufficient to permit generalizations. Firstly, we note that according to every one of the few documents dealing with the transfer of buildings or land belonging either to the community or to a private owner, including the transfer of a house to an heir, the property invariably passes to a *parnas* of the community.[18] This fact seems to suggest that it may have been customary for the communal organs to keep property of this type within the group by transferring it to one of their number.

Secondly, our documents seldom mention the actual price paid

[17a] It may mean also the non-Jewish court.

[18] The recipient of the priority rights on the property of his father-in-law in doc. No. 18 was a member of the community administration (signed doc. Nos. 6, 8, 12, 19). The purchaser of the house of a bankrupt sold by the community was a *parnas* (doc. No. 19) and the one to receive a lot given away by the community also seems to have been a *parnas* (doc. No. 20). The same is true with Aharon Kalahora to whom the community passed the house of his father (doc. No. 22) since he had to repair it (signed doc. Nos. 20, 23).

munal archives contained, among other records, the text of the regulations of 1595, the *pinkas* of the community dating from 1603 to 1708 and the minute-books of the Jewish court for the years 1644 to 1782. Balaban published the regulations of 1595,[13] and he based his study of the Polish Jewish communities,[14] in part, on the Cracow documents. Wettstein edited parts of the Cracow minute-books in various publications;[15] other extracts appeared elsewhere.

The documents here submitted are from the copies originally made by Wettstein; of which source the author has previously availed himself in the publication of some of the documents concerning the Council of Four Lands and communal taxation in Cracow.[16] These documents add considerably to our knowledge of communal life prior to the era of enlightenment. They also confirm facts known from other sources and indicate the manner in which the communities enforced their regulations. They date, however, from the end of the seventeenth and the beginning of the eighteenth centuries, an era in which the Jewish communities in Poland, like the Polish state itself, were already on the decline. We are, therefore, hardly justified in considering the conditions reflected in them as characteristic also of earlier times.[17] But, since some of the facts here recorded are true also of another community early in the seventeenth century, we may presume that these conditions were not confined to the later period. Since the confirmation of facts by comparing one com-

[13] In *JJLG*, X-XI.

[14] *Kwartalnik poświęcony badaniu przeszłości Żydów w Polsce*, I, pt. 2 (1912), 17–57.

[15] *Kadmoniyot; Gedole; Israel; Debarim 'atikim*, Cracow 1900 (*Hahoker*, II); *Mipinkese hakahal bi-Krakau*, Breslau 1901; *Dibre Kedem* (in *Luah Shaashuim*), Cracow 1902; *Dibre Hefez* (in *Meassef*, Petersburg 1902; also reprint). Biographical articles by the same author appeared in the Almanac *Hermon*, Lwów 1902; and in *Hamicpeh*, Cracow 1904, 1906.

[16] B. Weinryb, *Studies in the Economical and Social History of the Jews in Poland* (Hebrew) Jerusalem 1939, pp. 12–23, 106–113. Remarks taken over from Wettstein are marked in the following by an asterisk.

[17] Although Balaban states that the Jewish community in Poland remained unchanged from the beginning to the third partition of Poland (Cf. *Miesięcznik Żydowski*, 1931, p. 413).

PART TWO

CRACOW

The Jewish community of Cracow[9] was one of the oldest, most distinguished communities in all Poland. Following the Swedish invasion of 1655, however, decline set in and the second half of the seventeenth and the eighteenth centuries were marked by a decrease in population, renewed efforts on the part of the burghers to exclude the Jews from commercial activities, and by mounting debts. Despite this set-back, the community succeeded in retaining some of its former dignity and when, in the 1860's, after the Austrian occupation, the Jews were permitted to return to Cracow (whence they had been transferred to Kazimierz in 1495) the community was re-established and soon became one of the most distinguished in Galicia.

No other Jewish community in Poland can claim such admirably written and well arranged historical works and records as those of Cracow. They include biographies of rabbis in a single volume[10] and a two-volume history of the Jews to the middle of the nineteenth century.[11] According to Balaban[12] the com-

[9] The minute-books were in the archives of that community. A part of them, however, as Balaban informs us, was no longer legible. (M. Balaban, *Przewodnik po Żydowskich zabytkach Krakowa* [1935] p. 110). In this connection Dr. Kaufmann's opinion is worth mentioning that the minute-books of Poznań, Frankfort a/M and Cracow merit precedence in publication. Cf. *Ozar Hasifruth*, II, 91.

[10] Zinz, *'Ir Hazedek*, Lwów 1874.

[11] Balaban, *Krakow*. Balaban also published the aforementioned guide to the Jewish antiquities in Cracow.

[12] *Przewodnik*, Cracow 1935, pp. 109–110.

Part Two

CRACOW

296 — 239 (252)a
297 — 249 (262)b
298 — 246 (259)b
299 — 201a
300 — 118 (119)b
301 — 120 (121)a
302 — 266 (279)b
303 — 129 (130)b
304 — 164 (168)a
305 — 219 (222)a
306a — 270a
306b — 270b
307 — 228 (241)a
308 — 234 (247)a
309 — 125 (126)a
310 — 234 (248)b
311 — 23a
312 — 171 (176)a
313 — 87 (88)b
314 — 219 (222)b
315 — 105 (105)b
316 — 167 (171)a
317 — 33b (35)
318 — 249 (262)a
319 — 240 (253)b
320 — 244 (257)a
321 — 241 (254)a
322 — 149 (152)b
323 — 145 (148)b
324 — 156 (160)b
325 — 184 (189)b
326 — 75 (76)a
327 — 210 (212)a
328 — 98 (99)b
329 — 245 (258)a
330 — 211 (213)b
331 — 206b
332 — 162 (166)b
333 — 113 (113)b
334 — 248 (261)b
335 — 226a
336 — 248 (261)b
337 — 140 (142)a
338 — 271a (294)a
339 — 113 (113)b
340 — 159 (163)b
341 — 196 (203)a
342 — 225 (228)a
343 — 202a
344 — 99b
345 — 244 (257)a
346 — 233 (246)b
347 — 94 (95)b
348 — 227b (240)
349 — 51a
350 — 179 (184)a
351 — 231 (244)b
352 — 244 (257)a
353 — 210 (212)a
354 — 105 (105)a
355 — 114 (114)b
356a — 159 (163)b
356b — 194 (201)b
357 — 139 (141)b
358 — 249 (262)a
359a — 95 (96)a
359b — 183a
360 — 187 (193)a
361 — 188 (194)a
362 — 191 (196)b
363 — 79b (80)
364 — 225 (228)b
365 — 251 (264)b
366 — 226b
367 — 109 (109)b
368 — 99b
369 — 86 (87)b
370a — 86 (87)b
370b — 230 (243)b
371 — 153 (157)b
372a — 105 (105)b
372b — 90 (91)a
373 — 120 (121)b
374 — 117 (118)a
375 — 86 (87)b
376 — 93 (94)b
377 — 197 (204)b
378 — 191 (196)a
379 — 250 (263)b
380 — 243 (256)b
381 — 260 (273)b
382 — 161 (165)b
383 — 150 (154)b
384 — 87 (88)b
385 — 98 (99)b
386 — 246 (259)a
387 — 257 (270)
388 — 105 (105)a
389 — 243 (256)b
390 — 153 (157)b
391 — 206b
392 — 250 (263)b
393 — 241 (254)b
394a — 90 (91)a
394b — 93 (94)a
395 — 88b (97)
396 — 122a
397 — 256 (269)a
398 — 242 (255)b
399 — 252 (265)a
400 — 109b

132 — 85 (86)a
133 — 186b
134 — 142 (144)a
135a — 175 (181)a
135b — 177 (183)a
136 — 175 (185)b
137 — 181 (186)b
138 — 261 (274)b
139 — 263 (276)a
140 — 129 (130)a
141 — 105a
142 — 59b (61)
143 — 198a
144 — 133 (134)
145 — 87 (88)b
146 — 116 (116)b
147 — 157 (161)b
148 — 250 (263)a
149 — 83 (84)a
150 — 189 (195)b
151 — 159 (163)a
152 — 150 (154)a
153 — 93 (94)a
154 — 113b
155a — 156 (160)b
155b — 159 (163)b
155c — 163 (167)b
156 — 195 (202)a
157 — 88 (89)b
158 — 162 (166)b
159a — 113 (113)b
159b — 133 (134)b
160a — 230 (243)a
160b — 241 (254)a
161 — 245 (258)a
162 — 226b
163 — 38b
164 — 248 (261)b
165 — 212 (213)a
166 — 150 (154)a
167 — 247 (260)a
168 — 237 (250)a
169 — 233 (246)b
170 — 230 (243)a
171 — 94 (95)a
172 — 156b (160)
173 — 223b (226)
174 — 226a (241)
175 — 227b (240)
176 — 54a
177 — 90 (91)a
178 — 187 (193)a
179 — 248 (261)a
180 — 255 (268)a
182 — 135 (136)a
183 — 106ab
184 — 93 (94)a
185 — 92 (93)b
186 — 180 (185)a
187 — 114 (114)a
188 — 134 (135)b
189 — 191 (196)b
190 — 192 (195)b
191 — 74 (75)a
192 — 84 (85)a
193 — 209 (199)a
194 — 101 (102)a
195a — 132 (133)b
195b — 164 (168)a
196 — 139 (141)a
197 — 90 (91)a
198 — 124 (125)a
199 — 236 (249)b
200 — 152b (156)
201 — 178a
202 — 253 (266)b
203 — 255 (268)b
204 — 267 (268)b
205 — 206a
206 — 249 (262)b
207 — 199 (206)b
208 — 230 (243)a
209 — 132 (133)b
210 — 120 (121)a
211 — 143 (145)b
212 — 109 (109)b
213 — 149 (152)b
214 — 147 (150)a
215a — 151 (155)a
215b — 147 (150)a
216 — 238 (251)a
217 — 237 (250)b
218 — 158 (162)a
219 — 95 (96)b
220 — 81 (82)b
221 — 98 (99)b
222 — 173 (178)b
223 — 92 (93)a
224 — 244 (257)a
225 — 246 (259)a
226 — 254 (267)b
227 — 266 (277)b
228 — 142 (144)a
229 — 152 (156)b
230 — 183 (188)b
231 — 92 (93)b
232 — 255 (268)b
233 — 256 (269)a
234 — 99 (100)a
235 — 260 (273)b
236 — 242 (255)b
237 — 100 (101)a
238 — 140 (142)a
239 — 122 (123)a
240 — 218 (221)b
241 — 264 (277)b
242 — 255 (268)b
243 — 214 (216)a
244 — 121 (122)a
245a — 228 (241)b
245b — 267 (268)b
246 — 207a
247 — 168 (173)b
248 — 61 (63)a
249 — 137 (139)b
250 — 155 (159)b
251 — 206a
252 — 58 (60)b
253 — 156 (160)b
254 — 82 (83)a
255 — 158 (162)a
256 — 174 (180)a
257 — 264 (277)b
258 — 103 (104)b
259 — 185 (190)b
260 — 130 (131)b
261 — 240 (262)a
262 — 175 (181)b
263 — 140 (142)a
264 — 133 (134)a
265 — 156 (160)a
266 — 147 (150)b
267 — 172 (177)a
268 — 175 (181)b
269 — 192 (195)b
270 — 194 (201)a
271 — 217 (220)b
272 — 218 (221)b
273 — 253 (266)a
274 — 93 (94)a
275 — 239 (252)a
276 — 224 (227)b
277 — 71 (72)a
278 — 83 (84)b
279 — 101 (102)a
280 — 224 (227)a
281 — 222 (225)b
282 — 175 (181)b
283 — 85 (86)b
284 — 58 (60)b
285 — 127 (128)b
286 — 88 (89)b
287 — 95 (96)b
288 — 94 (95)a
289 — 230 (243)a
290 — 242 (255)b
291 — 243 (256)b
292 — 227 (240)a
293 — 174 (180)b
294 — 200 (205)a
295 — 170 (175)b

Table of Source Pages of the Documents

The first figure indicates the number of the document in our publication. The second figure indicates the page in the minute book according to the pagination in Arabic numbers, and the figure in parenthesis represents the Hebrew pagination.

1a — 207b
1b — 207b
2 — 100 (101)a
3 — 178b
4 — 157 (161)b
5a — 160 (164)a
5b — 160 (164)a
6a — 192 (195)a
6b — 198a
7 — 177 (183)a; 185 (190)a
8 — 178a
9 — 213 (215)b
10 — 195 (202)a
11 — 152 (156)a
12 — 172 (177)b
13a — 174 (179)a
13b — 190 (195)a
14 — 162 (166)a
15 — 153 (157)b
16 — 147a
17 — 89 (90)a
18 — 160 (164)a
19 — 180 (185)a
20 — 190 (195)b
21a — 180 (185)a
21b — 180 (188)a
22 — 179 (184)b
23 — 203 (208)a
24 — 199 (206)a
25 — 192 (195)b
26 — 203 (208)a
27 — 179 (184)a
28 — 208 (211)b
29 — 219 (222)a
30 — 192b
31 — 74 (75)a
32 — 92 (93)b
33 — 141 (143)a
34 — 219 (222)a
35 — 222 (225)a
36a — 257a (270)
36b — 257b (270)
37 — 91 (92)b
38 — 116b
39 — 85 (86)b
40 — 165 (169)a
41 — 74 (75)a
42 — 163 (167)a
43 — 89 (90)a
44 — 91 (92)b
45 — 56b
46a — 89 (90)a
46b — 179 (184)
47 — 214 (216)b
48 — 132b (133)
49 — 131 (132)a
50 — 143 (145)a
52 — 256a (269)
53 — 257a (270)
54 — 114b
55 — 89a
56 — 100 (101)a
57 — 141 (143)b
58 — 101a (102)
59 — 85 (86)b
60 — 57 (59)b
61 — 207b
62 — 116a
63 — 119 (120)b
64 — 167 (171)b
65 — 168 (173)a
66 — 116a
67 — 134 (135)b
68 — 216 (219)a
69 — 82 (83)b
70 — 166 (170)a
71 — 96 (97)a
72 — 56b
73 — 226a
74 — 109a
75 — 166 (170)b
76 — 92 (93)a
77 — 58 (60)a
78 — 120 (121)a
79 — 204 (209)a
80 — 160 (164)a
81 — 182 (191)b
82 — 173 (178)b
83 — 147b
84 — 126 (127)b
85 — 127 (128)a
86 — 74 (75)a
87 — 74 (75)b
88 — 82 (83)a
89 — 103 (104)b
90 — 174 (179)a
91 — 165 (169)b
92 — 75 (76)b
93 — 77 (78)a
94 — 109a
95 — 120 (121)b
96 — 128 (129)a
97a — 86 (87)b
97b — 83 (84)a
98 — 146 (149)b
99 — 175 (181)b
100 — 128 (129)b
101 — 218 (221)b
102 — 146 (149)b
103a — 99 (100)b
103b — 180 (185)a
104 — 149 (152)a
105 — 81 (82)a
106 — 149 (152)a
107 — 75 (76)b
108 — 158 (162)b
109 — 114a
110 — 116b
111 — 128 (129)a
112 — 119 (120)b
113 — 119 (120)b
114 — 138 (140)a
115 — 134 (135)a
116 — 130 (131)
117 — 130 (131)
118 — 119 (120)b
119 — 122 (123)b
120 — 164 (168)b
121 — 178b
122 — 179 (184)b
123 — 192 (195)a
124 — 197 (204)a
125 — 215 (218)a
126 — 95 (96)a
127 — 57 (59)b
128 — 226b
129 — 191b (196)
130a — 201 (206)b
130b — 201 (206)a
131 — 81 (82)b

The following abbreviations are used in the documents:

HH = A. Heppner and I. Herzberg, *Aus Vergangenheit und Gegenwart der jüdischen Gemeinden in den Posener Landen*, Koschmin, 1904 ff.

LL = Louis Lewin, *Die Landessynode der grosspolnischen Judenschaft*, Frankfort/M, 1926.

LN = Louis Lewin, *Neue Materialien zur Geschichte der Vierlaendersynode*, I, Frankfort/M, 1905; II, 1906.

PML = S. Dubnow, *Pinkas ha-Medina*, Berlin, 1925.

אב"ד = אב בית דין
אע"נ = אף על גב
ב"ח = בעל חוב, בעלי חוב
ב"מ = בר מינן
בפא"ה = בפני ארון הקודש
בת"כ = בתקיעת כף
הד"ב = הדר בעלה
יצ"ו = ישמרם צורם וגואלם
מכ"ש = מכל שכן
מ"מ = מכל מקום
ס"ה = סך הכל
ע"ד = על דבר
עח"מ = על החתום מטה
ע"י = על ידי
ע"כ = על כן
עכ"פ = על כל פנים
ע"מ = על מנת
ע"פ = על פי
פא"ה = פני ארון הקודש
ק"ו = קל וחומר
ק"ס = קנין סודר
ר"ח = ראש חדש
ר"מ = ריש מתיבתא
ש"ח = שטר חוב
שט"ח = שטר חוב

income connected with this office, the beadles all wanted to go to the better paid fairs. Here, too, a system of turns was introduced (Nos. 386–387).[148] The amount of income to be derived from these fairs was increasing. It was at first decided that the beadle at the fair in Thorn should not be paid by the community for his work there. Later he was even obliged to contribute to the community treasury to help pay another beadle's salary (Nos. 388–389).[149] Division of the income of the beadle who was sent to Warsaw at the time of the sessions of the Diet (No. 390) was arranged differently. The beadles exercised broad powers in financial matters; the community tried to enforce certain restraints, such as fines for excess spending or forcing the beadles to reimburse some part of their excessive expenses (Nos. 391–393).

The varied functions of the administration are reflected in a number of other documents. They made some arrangement by which to decide who should be called up to the Torah on *Simchath Torah* (No. 394),[150] Another function was to supervise the butchers[151] to make sure that they did not raise their prices and that they paid due attention to *kashruth* (Nos. 395–396), and also to participate in the payment of the Jewish butchers for the permission to slaughter during Lent (No. 397). The administration had also to attend to supplying the clergy with Lulab (No. 398), to make sure that, at the time of the Pentecost procession, the Jews of the neighborhood should be out of the way (No. 399),[152] or to entreat the bishop to forbid the distribution of anti-Jewish pamphlets (No. 400).

[148] Cf. also LN I, 5, 9, 14.

[149] We find similar arrangements in Vilna (Baron II, 107). It is said of the appointment of the Poznań beadle in Breslau that the candidates were ready to pay a great deal of money (כסף מלא) for the appointment. Cf. Perles, *MGWJ*, XIV, 258.

[150] Cf. the regulation about calling to the Torah at fairs and council meetings (LL 84, 91; LN I, 10, 17; PML, 144).

[151] The community also had authority over the organization of other artisans; cf. *MGWJ*, XIV, 82.

[152] The Polish Diet (Sejm) in 1670 forbade Jews to leave their homes while religious processions were in progress

appointed or reappointed the preacher, the *Shtadlan*[142] and sexton,[143] assigning them their duties and specifying the manner of their remuneration (Nos. 373–380). The community administration also decided the amount to be paid by the members to the sexton or to others rendering service, and the division of these sums between the sexton and the secretary (No. 381).[144] Besides the appointments to permanent office, there were temporary ones of no less importance. At the time of the convening of the Polish Diet, syndici and representatives of Jewish communities came to intervene for the purpose of safeguarding the interests of the particular community or of the Jews in Poland generally.[145] Our document tells of such an appointment (No. 382). Other temporary appointments were in connection with the fairs to which representatives and *dayanim* and beadles were sent,[146] with the power to exercise authority[147] and to assist members. Since these envoys derived income from the fairs, and since no two fairs were alike, some system of turns had to be arranged. There seems to have been conflict among the judges who attended the fairs as to this question of turns, and also as to the most promising fair. The problem of turns was settled by lot (Nos. 383–384). This became the more necessary because the income from such fairs was considerable and some of the judges were leasing out their turns for payment (No. 385), in spite of the fact that such a practice was forbidden. What was true of the judges also holds for the beadles or sextons. Because of the

[142] Syndicus, was the envoy representing the community before the outside world. Cf. also *MGWJ*, 1865, pp. 84 ff.

[143] The sexton or *shammash* fulfilled a number of functions not directly connected with the synagogue. He served as bailiff, tax collector, sometimes also as scribe or syndicus; at fairs he served as collector of taxes and as a sort of commercial representative of the community and its members (Baron II, 106; Weinryb, *Studies*, 35; Breger, 15 f.; LN I, 9, 13 f.).

[144] Cf. also doc. 149.

[145] I. Schipper, "Komisja Żydowska; przyczynek do dziejów autonomji Żydów w dawnej Polsce" in *Księga jubileuszowa ku czci dra Markusa Braudego*. Warsaw 1931; Perles, *MGWJ*, XIV, 130; LN I, 10, 19; LL, 72; Halperin 106; PML, 3, 29, 42, 93, 127 and *passim*.

[146] LN I, 5–6, 9, 14; II, 7 ff.; LL 69, 109; Halperin 7, 8, 18, 25, 36, 40, 68, 268.

[147] Cf. also Perles, *MGWJ*, 1865, p. 84.

needy (Nos. 354–355). A special tax was collected from drinks produced or sold within the community, the sale of which was in the nature of a monopoly held by the community and the right to produce or sell was transferred to certain individuals by a permit furnished on payment of a fixed sum (No. 356).

A great many tax ordinances were usually fixed in the form of regulations by a full quorum of the administration. Document No. 357 contains the general regulations concerning taxes from loans, from business turnover, and from house renting. Some details of taxes from loans are to be found in document No. 358. In the subsequent documents (Nos. 359–362) we find details of the fixed taxes on butchers, fowl dealers, consumption, and income. Then there is taxation on clothing (No. 363),[139] and again, particulars concerning collection of the taxes (Nos. 364–367).

The *organizational* form and functions of the community administration, although laid down in regulations, were constantly changing. At times an attempt was made to revert to former practices, at others changes were brought about by changed conditions.[140]

We find a decision that the mayor of the month should lose his turn if he was out of town when it was to begin, or the stipulation that at least three of the elders should sign the minute books when important decisions were entered (Nos. 368–369). Relatives were not usually permitted to be concurrent members of the administration and the votes of relatives among the overseers were regarded as one until, when the Jewish population had been depleted by wars and epidemics, they were accorded full voting rights (No. 370). For special purposes, special committees were set up or special overseers picked,[141] but their authority was usually limited (Nos. 371–372). In accordance with definite procedures the community administration appointed the rabbi or *dayan*, granting them certain privileges,

[139] It should be mentioned that the administration made the tailor responsible for the collection of the taxes and threatened him with loss of his permit to work if he failed to comply and collect the taxes from the customer.

[140] Cf. also *MGWJ*, 1865, p. 85.

[141] Cf. also doc. 365–366 and above No. 177.

objects, included more and more categories of individuals as taxpayers, and levied special *ad hoc* taxes. At the same time it was becoming more difficult to carry out resolutions concerning taxes as well as to collect them. Reforms were, therefore, introduced in the system of taxation, and all sorts of compromises between direct and indirect taxation were adopted.[137] Our documents give us some idea of the manner in which these matters were handled in Poznań. We see how the elders arranged compromises with taxpayers, or prospective taxpayers (Nos. 339–341) or how, in return for a loan, a taxpayer was freed from further taxation (No. 342). On the other hand, a guarantee was sometimes required for future payment of taxes, or a mortgage declared on a taxpayer's real estate (Nos. 343–346).

There were, besides the ordinary taxes, extraordinary ones designed to meet emergencies. But the same or similar emergencies frequently occurred over and over again, and the extraordinary tax had to be levied over and over again or became an ordinary tax. On the other hand, there were certain taxes which were either forgotten or which it proved impossible to collect. Some of the latter were later reintroduced, often with no better success. Document No. 347 describes the introduction of a tax on every household, even on those which were usually tax exempt. Simultaneously, taxes on all types of commodities were reintroduced. Further, we learn of a special consumption tax and of one on houseowners and tenants (Nos. 348–349) for the payment of debts (Nos. 350–352).[137a]

The Poznań community had also to raise the sums necessary to cover expenses incurred among the Jews in the surrounding villages[138] (No. 353). Then there were other levies, not in the form of taxes, which had to be paid by community members. These included such items as contribution toward paying for the wheat to be milled for *Pessach*, or a gift to assist a smaller community to build a synagogue, or supplying clothing for the

[137] Cf. Weinryb, *Studies*, 73 ff.; *idem.*, *HUCA*, XVI, 190 ff.

[137a] Cf. also doc. 294, 365.

[138] It is not clear whether these taxes were paid by the villages only or by the Poznań community also.

force those members who had fled during the Swedish wars (1655–1660) to return immediately, but the judges allowed them six months in which to do so. At the same time, emigration to another country was forbidden (No. 327).[133] Some persons leaving Poznań temporarily had to contribute the normal taxes and were then promised preservation of their residence rights; in other cases membership remained valid but permission to return had to be requested (Nos. 328–329). Temporary or permanent expulsion or loss of residence rights was the penalty for improper conduct, for unfair practices in commerce, and for divulging information and apparently also for failure to pay one's taxes (Nos. 330–334).[134] The elders seem, however, to have been generally lenient about enforcing resolutions of expulsion so that the electors had to demand that they be carried out (No. 335).[135]

The marriage quota, re-introduced in 1676, forbade any marriages during the next half year[136] because the permissible number had already been exceeded. The list of couples married reaffirms the fact that the quota concerned for the most part people of the lower strata (No. 336). Further confirmation is contained in the names of those who were refused permission, during the seventeenth century, either to marry or to remain in Poznań after their weddings (Nos. 337–338).

Taxes. Naturally, to remain in existence, the community administration needed revenue. One of its principal tasks, therefore, was to fix taxes and arrange for their collection. As the situation deteriorated, the administration increased taxes and taxable

[133] A number of them did, apparently, leave Poznań for good. The Jewish population of Poznań declined during the years of the Swedish wars both because of an epidemic and as a result of emigration, from 2,000 to 300 families. Some of the Jews who fled to Silesia remained in that country (L. Lewin, "Die Judenverfolgungen im Zweiten Schwedisch Polnischen Kriege 1655–1659." Reprinted from *ZHGP* XVI [Posen 1901], pp. 12–13; Weinryb, *Studies*, 28–29).

[134] Cf. *MGWJ*, 1865, p. 82; above Nos. 33–36, 120, 168–169.

[135] A similar situation apparently prevailed in Jewish communities in Lithuania. Hence, the Lithuanian Land Council in 1628 made the community elders personally responsible for damages resulting from such leniency (PML, 42).

[136] Cf. also doc. 52.

they tried to regulate internal affairs so as to avoid unfair practices in commerce[128] (Nos, 301–302), to prevent non-Jews from being overcharged or discriminated against (Nos. 303–304), and, at the same time, to make sure that Jews should not assist non-Jews to encroach on the economic field of the Jews (No. 305),[129] or accept goods in commission (No. 306). The effort was also made to avoid jobbing because of the opposition of non-Jews, and to curtail peddling (No. 307). Certain economic practices of the period are reflected in regulations concerning commission rates, ceilings on wages for domestic help, on interest rates, forbidding traffic in coin exchange, prohibiting the attendance of women at the fairs in Thorn and Danzig, banning the sale of mead to non-Jews in the Jewish street, and forbidding goldsmiths to work in that street (Nos. 308–317).

P. *Additional Documents*

A number of additional documents illustrate certain points in the preceding chapters more clearly.

Residence Rights. The children of a teacher — who was apparently only temporarily admitted to Poznań[130] — were refused residence rights (No. 318), and, likewise, the assistant to the cantor who married a girl from Poznań (No. 319). Residence rights were sometimes granted to newcomers on condition that a former resident would vouch for the candidate's character and undertake responsibility for his actions (No. 320). Temporary residents paid special taxes (Nos. 321–322).[131]

Any resident wishing to leave the city had, before being released, to pay a tax in full or to furnish a guarantee that it would be paid (Nos. 323-326)[132]. The community attempted to

[128] Cf. also above doc. No. 60 ff.

[129] Above 77–79.

[130] Cf. document No. 3. In other places, too, the teachers were only temporarily admitted. In Altona-Hamburg their period of domicile was limited to 3 years (S. Assaf, *Mekoroth Letoldoth Hachinuch Beyisrael*, I, 189; cf. also PML, 14).

[131] Cf. above Nos. 4–10; LN II, 23.

[132] Cf. above Nos. 16–19.

to place the amount lent to, or spent on behalf of somebody, as a mortgage on his house (Nos. 261–263).[125a] Other debtors gave their creditors such a mortgage on their houses as well as seats in the synagogue (Nos. 264–265).[126] Through loans, guarantees, or arrears in taxes, the community administration itself became the mortgagee, or seized or bought the houses (Nos. 266–275). The administration in Poznań, like in some other communities, also declared itself in possession of most of the real estate on the basis of having paid the state taxes during the years of distress (No. 276). There are, in fact, a great many entries dealing with the lease and sale of real estate by the community administration (Nos. 277–283). The elders also arranged other matters connected with real estate (Nos. 284–285). Private transactions, too, such as sale of real estate in payment of a loan, mortgages, and similar matters, passed through the hands of the community administration (Nos. 286–291). The permission to build also seems to have been dependent on the *Kehillah*: document No. 292 states the fee for such permission.

Attempts to regulate the payment of the communal debt were made at the times of the fairs, when it was usually possible to arrest community members or to seize their property. Efforts were made to divide the responsibility among all who attended the fair or even among all the business men of the community (No. 293). For some debts a tax was collected from members (Nos. 294–295). Problems arose when property of individuals was seized on account of community debts (Nos. 296–298), and assessments had to be made to cover expenses of facilitating trade (No. 299).

The community took over at the fair locations, where they traded, responsibility for delivery of an inheritance to the rightful descendants in the far lying Grodno[127] (No. 300). Then again,

[125a] Above doc. 166, 177, 230, 236, 239.

[126] According to the resolutions of the Lithuanian Council, seats in the Synagogue were regarded as movable property in connection with debts (PML, 43); here, however, they are treated as real estate.

[127] There is some information on commercial relations between Jews from Grodno and Poznań from the middle of the 16th century (*Regesty i Nadpisi* I, Nos. 272, 341, 459).

picture of the economic activities of the community members, and of the role of the community organization in this field, we must consider the numerous entries in the minute book concerning these matters.

Some of these documents deal with loans received by the administration or by private individuals (Nos. 220–227),[123] while others tell of loans, either of money or commodities, granted by the administration (Nos. 228–236). The borderline between borrowing and lending is not always clearly drawn. The elders borrowed money in order to lend it to the community members; at other times the members were borrowing money, but the community became involved. This is clearly demonstrated in documents Nos. 222, 224–226, 237–242. Community members give a guarantee for the administration, or offer its creditors promissory notes, while, on the other hand, the administration either holds itself responsible for debtors, or takes over the borrowed sum, or some part of it, thus becoming responsible for its future payment (Nos. 243–244). The community was often held responsible for money borrowed by its members,[124] which fact necessitated limiting the right to borrow (No. 245).

Another group of entries concerns various types of financial operations on the part of the community members: non-payment of debts, arrangements for the payment of them, organization of fair distribution of remaining effects after bankruptcy, regulation of mutual payment or insurance of payment, payment of debts to non-Jews, or simply notification of the loss of promissory notes (Nos. 246–257).[125] The variety of loans received and promissory notes given out may be gauged from the enumeration in Nos. 258–259. Similarly, document No. 260 gives us an idea of the sort of pawns taken.

The loans were often connected with dealings in real estate. Firstly, mortgages were taken out on houses or other real estate, or the community administration seized property to ensure payment of a certain sum. In other cases the administration resolved

[123] Cf. also above No. 81 ff.
[124] Cf. also LN II, 31; PML, 38, 155.
[125] Cf. also above Nos. 109–121.

to pay the special sums demanded by the community. First a reduction was sought and granted, and, in the end, nothing was paid (No. 211). Similarly, they failed to comply with other regulations and continued to overcharge the people. When this had gone on for a number of years it was decided that the toll farmer should repay the amount overcharged for one year only. Then again a toll farmer was also otherwise mishandling the collection of tolls and, once more, he promised to return the sum overpaid (No. 212), while another farmer was making new difficulties and imposing new charges (No. 213).

The prevention of new tolls which the toll farmers were eager to introduce, with the help of the authorities, for purposes of raising their incomes was also a difficult problem. Document No. 214 tells of the transfer by the community of the toll *Hazakah* in Gnezno to a new person on condition that he should not introduce any "novelties." But less than a year later we find this man instrumental in introducing a toll in Wreschen[122] of which he became the farmer (No. 215 A). The community administration's resolution demanding that he abolish this new toll remained unfulfilled, at least for the year following. At the end of that year the tollfarmer was again in trouble with the community (No. 215B). We hear also of a toll collector some thirty years later who was to be removed from his position for improper practices. This man took an oath that he would have nothing further to do with tolls but, two years later he was still a collector and the community administration was discussing the extent to which he should be curbed (Nos. 216–217). From other documents (Nos. 218–219; above No. 76) we learn that the toll collectors and their officials used their positions to buy up the goods coming into the towns, in direct opposition to the rules of the community.

O. *Economic Life*

The documents in the preceeding chapters give an idea of the functions of the community organization, its financial operations, and its regimentation of commerce. For a more comprehensive

[122] Polish, Września.

Jews[112] who might eventually overcharge the Jewish merchants or place other difficulties in their way. There were times, however, when Jewish communities, under pressure, passed ordinances forbidding the farming of tolls.[113] These ordinances were frequently violated. The community sometimes even supported the tollfarmers[114] by means of loans. At other times these farmers had to pay special taxes[115] and were forbidden to introduce new tolls[116] or to buy up the wares which outsiders brought into town.[117] The community was also in constant conflict with the tollfarmers on problems of overcharging the Jewish population.[118]

We already know how the community of Poznań attempted to protect the interests of its members by trying to supervise the toll collectors.[119] Another group of documents throws more light on the management of these affairs by the administration.

The community was regarded as the supervisory body of the *Hazakah* on the toll farming. It could, therefore, extract a special payment from the toll farmer (No. 209).[120] An attempt was also made to force him to discharge an official who appeared to be overcharging the people (No. 210). But the toll farmers were usually among the richest people in the community, themselves on the administrative body, and, as a result of their relations with the non-Jewish world, their influence within the Jewish community was usually strong. Thus they frequently cared little for the resolutions passed by the community administration. We see how the toll farmer failed to keep his promise to discharge the official mentioned above, who remained at his post during 1630, 1632, 1633 and 1634.[121] The toll farmers were also reluctant

[112] PML, 13, 29, 44.

[113] Halperin, 1, 22, 148; LN II, 41–42; *MGWJ* 1867, p. 226.

[114] LL 70. [115] PML, 4; Halperin, 49, 54.

[116] PML, 13, 16, 24, 154, 197.

[117] LN I, 6–8; Breger, 13.

[118] Breger, 12. [119] Doc. 75–76.

[120] The community then exercised a kind of protection. In Poznań it was demanded that nobody should complain about the toll farmer to the authorities and that nobody from the toll office should be in any way held responsible by the community; complaints should rather be made to the toll farmer himself (LL, 77–78).

[121] Above No. 75.

of houses on the market place of Schwersenz in order to prevent non-Jews from encroaching on the Jewish region.[109] Financially, too, Schwersenz was at times apparently assisted by Poznań (No. 187). An interesting footnote is the contract drawn up between the cantor of Schwersenz and a woman journeying to Palestine (No. 199) that in case of the death of one of them en route the other was to take all the money and continue the trip.[109a]

M. *Hazakah*

The *Hazakah* or protective rights on property and rents were either owned or controlled by the community.[110] The leasing or selling of these rights was done by the administration (No. 200). Thus the Hazakah became a source of income for the community and, for this reason, the elders were anxious to make sure that nobody should encroach upon these rights (Nos. 201–203), and at the same time, they sought to repurchase those that belonged to private individuals (No. 204). Transference of Hazakah from one party to another had to be confirmed by the community (Nos. 205–207). This seems to have been the reason for an order to move out of a non-Jewish house (No. 208) although, in this case, there may also have been other reasons.[111]

N. *Tolls and Toll Collectors*

The community had a two-fold interest in the tollfarming. The first was as a source of income for the community administration, and the second was to keep it out of the hands of non-

[109] Earlier, at the beginning of the settlement, Poznań erected 8 houses there (*ZGJD* IV, [1890], p. 173).

[109a] Cf. Bloch in *Kaufmann Gedenkbuch*, p. 319 about another woman who went to Palestine and to whom the community pledged itself to send a certain yearly sum (probably interest on her capital).

[110] The Four Lands Council apparently also approved Hazakah rights (Halperin, 204–205, 524); the Lithuanian Council had a number of regulations of this sort (PML, 15, 158).

[111] A number of communities forbade Jews to acquire residence in non-Jewish streets (Baron II, 296; cf. also PML, 193 ff).

administered citizenship rights, permits for temporary residence and for permanent residence for those expelled from Poznań who went to Schwersenz,[105] and which dealt with other matters concerning Schwersenz.[106] Other documents throw more light on the relations between Poznań and Schwersenz.

The Poznań community had the right to settle some of its people in Schwersenz for purposes of regulating the size of its own membership (No. 186). The Poznań community also set the tax rates for Schwersenz; part of the taxes collected went to the mother community, and the elders of Schwersenz were personally responsible for payment of these taxes to Poznań. (Nos. 187–190).[107]

Such other sources of income in Schwersenz as the sale of concessions to retail beer were controlled and farmed out by the Poznań community (Nos. 191–192).[108] In general Poznań controlled the Jewish community of Schwersenz, whose rules and regulations had all to be approved by the elders of Poznań (Nos. 193–194).

At the same time there were certain periods during which it was forbidden to move from Schwersenz to Poznań and to settle in the latter place (No. 195). Nevertheless, for commercial purposes, Jews from Schwersenz do not seem to have been regarded as "aliens" in Poznań. The butchers of Schwersenz had the same rights in Poznań as the local butchers, and one-third or one-fourth, respectively, of the taxes they paid there went to the Schwersenz community (Nos. 196–197).

Now and again Poznań also supported Schwersenz. Document 198 relates that the Poznań community administration and certain members of that community undertook to build a number

[105] Above Nos. 2, 33, 58, 120.

[106] Doc. 140.

[107] Cf. also LL 101; LN II, 18, 41, 44. In other financial matters, too, Poznań seems to have lorded it over Schwersenz. הקהל יצ"ו הכריחו את האלוף כהר"ר יצחק פיקסל, שיתן לידם שני ממרני' אחת מסך תי"ג זהו' כה"ג על כמר משה פעטלצר ור' משה בן י"ה ר"מ מק"ק סווערזעניץ ואחת מסך מאתים זהו' על אב"ד ובניו מק"ק הנ"ל; ולקחו ממרני' הנ"ל לצורך מצוה לפדות מנורת של חבורה, והאלוף כהר"ר יצחק הנ"ל נתן ע"ז ש"ח בחתימת ידו להאלוף כהר"י בער סגל פרנס יצ"ו בכן הקהל יצ"ו מחויב לפצות . . . היום יום ג', נ' טבת תז"ל. (p. 174 [179]a).

[108] Cf. also below docs. 288, 334, 354b.

Concerning relief,[99] we learn that certain sums were collected at fairs (No. 184) and that individuals made provision in their wills for this purpose (No. 185).[100]

L. *Branch-Community Schwersenz*

Schwersenz[101] was a branch or daughter community of Poznań. When, at the end of the sixteenth century, the townspeople of Poznań restricted the acquisition of new houses by Jews and attempted to limit the number of resident Jews in their city, a number of Jews moved to Schwersenz, which belonged to the nobleman Zygmunt Grudzinski.[102] This same Grudzinski who later, in the seventeenth century, furnished a refuge for the Protestants from Poznań and, at one time, circulated pamphlets in Germany inviting people to settle on his estate,[102a] made a contract with the Poznań community concerning the settlement of its members and affording them a number of privileges and safeguards.[103] He built houses for them, and the Poznań community also built some. The Schwersenz community was a branch community of Poznań, with the elders of the latter exercising authority over the former. In matters of taxation, representation and the like, Schwersenz was entirely dependent on Poznan.[104] This led to conflict and to litigation before the Four Lands Council. It was not until the beginning of the nineteenth century that the court ordered the separation of the two communities.

We have already seen that it was the Poznań community which

[99] About donations for relief cf. above doc. 138, 178.

[100] Cf. also PML, 59.

[101] Polish Swarzęc, about 8 miles from Poznań.

[102] According to Perles (*MGWJ*, 1865, p. 86) Jewish settlement in Schwersenz began after 1590 when Jews from Poznań moved there as a result of a fire in their community; A. Warschauer (*ZGJD*, IV, [1890], p. 173) dates Jewish settlement in Schwersenz at the beginning of the sixteenth century, the date from which (1621) the contract between Zygmunt Grudzinski and the Jews has been preserved.

[102a] In the 1630's and 1640's there was considerable immigration of German clothiers to Schwersenz (Breger, 10).

[103] Warschauer, *op. cit.*, 173 ff.

[104] Cf. also Zarchin, *op. cit.*, 105.

communities,[93] only small sums were allocated to this purpose. Later, education was eliminated from the budget altogether and left dependent upon private donations, and the sums to be used for relief were greatly reduced.[94] To be sure, the community regulations frequently repeated the obligation to arrange for education, but the wording apparently indicates this to have become a sort of formula included in the regulations — perhaps without any particular actual meaning.[95] One of our documents tells of a resolution to assign a teacher who would "teach the boys regularly" (No. 179). Another describes how the community supported the printing of books by means of a loan and by purchasing a number of copies (No. 180).[96]

At the same time the appointment of a community member as head of the *Yeshivah* was forbidden,[97] as was also the transference of students from one *Yeshivah* to another (Nos. 181–182).[98] This seems to have been a way of avoiding quarrels. Another document tells of individual donations to the cause of education. One member dedicated a house in which children of the poor were to be taught, at the same time arranging with the community for a trust fund out of which the teachers' salaries were to be paid (No. 183).

[93] Weinryb in *HUCA*, XVI, 204 ff.

[94] Doc. Nos. 176–178.

[95] Perles, *MGWJ*, 1865, p. 256; S. Asaf, *Mekoroth Letoldoth Hachinuch Beisrael* I (Tel Aviv, 1925) pp. 114–116. In Cracow the regulations of 1595 contained elaborate stipulations about the teachers' salaries etc. (Asaf, *ibid.*, 98 ff.; Balaban, *JJLG* XI, 99 ff.). The Lithuanian Council repeated almost at every session the responsibility of the community for education (להחזיק ישיבה; PML, *passim*).

[96] The elders of Poznań several times expressed concern about the lack of books (חסרון קונטרסים). At the same time the community forbade the purchase of books from individuals "when the elders did not promise to buy them before they were printed." בכן מהיום והלאה לא יקחו האלופים הקהל יצ"ו ספרים חדשים מן שום אדם, אם לא שיתנו האלופים הקהל יצ"ו כתב הבטחה ליקח (Perles, *MGWJ*, 1865, pp. 82–83). About Lithuania cf. PML, 118; cf. also Halperin 14, 99, 114, 122, 223 about the Four Lands Council's support of the publication of books; cf. also LN II, 16.

[97] The attempt was made to introduce a similar stipulation in connection with the rabbis (LL 70, 72; *MGWJ*, 1865, p. 87).

[98] It was also forbidden the students to move to another town before the year was over (LL, 82).

The Four Lands Council instituted regulations in 1640 and again in 1649.[87]

In Poznań in 1629 garments of satin or damask were forbidden and the tailors warned not to make them up.[88] As early as 1618 the number of participants permitted in the ceremony of installing a new Scroll in a Synagogue was considerably reduced (No. 171). About seventeen years later women were forbidden to trim their garments with gold or silver (No. 172). More than a decade later silk was banned, as well as certain other kinds of luxury attire (Nos. 173–174). These anti-luxury provisions frequently distinguished between rich and poor, at other times they applied to everyone. The limitation on the number of guests to be invited to a banquet was scaled according to the taxes paid by the host (No. 175).

The sumptuary limitations also concerned the community administration itself.[89] The sum to be donated to a poor bride was prescribed (No. 176), certain kinds of relief were cancelled, and the amount to be spent by the supervisors and electors was limited (Nos. 177–178).[90]

K. *Education and Relief*

In Jewish communities education and relief were generally considered a responsibility of the individual,[91] for the fulfilment of which special societies were formed. We already know that in the Poznań community's budget,[92] as in those of other Polish

lations which, in Poland, are much older than the massacres of ת"ח, were enacted over and over again, each time adding a contemporary motivation. (I. Lewin, "Wi hoben amolike yidn reagirt of a nazionaln churban," *Zukunft*, Sept. 1947, pp. 440–441). Concerning the whole matter of anti-luxury laws in Poland cf. M. Balaban, "Zbytek u Żydów Polskich i jego zwalczanie," *Księga Pamiątkowa im. Jana Dlugosza we Lwowie*, pp. 5–15.

[87] LN I, 8, 9; LN II, 25; Halperin, 90, 460.

[88] LL 71, 86 ff. According to Perles, similar regulations were repeated almost every year (*MGWJ*, 1865, p. 84).

[89] Cf. LL 99.

[90] Cf. also PML, 122, 168, about Lithuania.

[91] Cf. also Baron II, 168.

Above Nos. 138–139

zure by a non-Jew of commodities belonging to [Prague] Jews in Gnezno (No. 166), unfair practices in commerce (No. 167), theft, sale of stolen goods, or similar misdeeds (No. 168). In the latter case, however, imprisonment seems to have been regarded as severe enough punishment for first offences only; constant offenders, or those who refused to promise to mend their ways, were either expelled from the community (Nos. 168–169)[83] or forbidden to continue to practise their crafts. In Poznań some offenders were also placed in the pillory (No. 170).

J. *Sumptuary Regulations*

In the Middle Ages the restriction of luxury and heavy expenditures was usually part of the business of town-councils. The Jewish communities, too, attended to matters of this sort. In the thirteenth-fifteenth centuries,[84] in Germany, Italy and Spain, festivals were prohibited, certain articles of clothing were outlawed, and the permissible number of guests at a wedding reduced. Cracow had elaborate luxury regulations in 1595.[85] In 1628 the Lithuanian Council enacted anti-luxury regulations which were reenforced in 1637. Following the massacres of 1648–49 new regulations, also intended as "kill-joys," were enacted.[86]

lecting taxes, following attempts to excommunicate those whose payments were in arrears (Wetstein, *Kadmoniyoth*, 13; cf. also Halperin, 81); cf. also PML, p. 129.

[83] Cf. also document No. 33; PML, p. 158. This is probably also the meaning of the last part of document 168. In later years we hear of a resolution to cut off the offender's ears. This, was, however, suspended and he was merely warned that his ears would be cut off if he returned to the town (*MGWJ* XIV, 166). Similarly in Cracow the minute book tells (in 1649) of a confession of theft for which the transgressor was sentenced to flogging and expulsion and was warned that if he returned to Cracow his ears would be cut off. (Wettstein *Kadmoniyoth*, p. 38).

[84] Baron, I 320, II 301 ff., III 201–202.

[85] Balaban, *JJLG*, XI, 93 ff.

[86] PML, pp. 68–69, 71, 102–103, 114, 177, 272; I. Lewin's attempt to picture the clothing and banquet anti-luxury regulations of the Lithuanian Council in 1650, and even in 1676 solely as a result of the ת"ח pogroms on Jews, is somewhat exaggerated. It is more likely that the anti-luxury regu-

1571 for the Jewish community in Poznań instructed the Palatin not to imprison any Jew for whom a bond were guaranteed.[80] From this angle the *Kehilla* became responsible to non-Jews for those who should be detained. The other prisoners were debtors who failed to pay their debts. The community administration could release such people only under guarantee that they would be available when needed.

Our records give us an idea how these things were handled.

We learn that the *parnas* treated the prisoners who were delivered by non-Jews carelessly and the *Kehilla* sometimes had to pay a heavy fine (No. 153). It was therefore demanded that the consent of all five *parnasim* should be required for such releases. A debtor was sometimes released for the duration of the fair (No. 154). The other documents (No. 155–156) show how in cases concerning debts to non-Jews (small or large amounts) the officers of the community were reluctant to release the debtor without good guarantees for high bail. Another case is related in document No. 157. The community paid a debt for one of its members apparently in order to get him out of the non-Jewish prison. After his death they placed this amount as a first mortgage on the house which remained to the heirs.

Sometimes the elders of the community made themselves responsible to the official guarantor of a member of the community, or to an individual commissioned by them, to undertake a certain task in the name of a member (Nos. 158–159A). In most cases the community administration required such a guarantee in money matters, as well as in the case of imprisonment (Nos. 159B–160), or when a member was being held for trial (Nos. 161–162). Guarantees or bail were also required for transgression of public morals or in a case of theft (Nos. 163–164).

Besides debtors[81] the community also jailed persons charged with divulging vital information (No. 165),[82] instigating the sei-

[80] *Dyplomataryusz* Nr. 138; Leitgeber p. 79.

[81] Cf. also LL 81; above Nos. 100, 154; Halperin 46; PML, pp. 6, 7, 70.

[82] Other documents from Poznań mention only excommunication (LN I, 12; II, 32–33, 43; cf. also LN I, 13). The same is also true of the documents of the Four Lands Council (Halperin, 124–125) and the Lithuanian Council (PML, 198, 218). In Cracow imprisonment was also used as a means of col-

learn that, on account of his having left the town during an epidemic instead of staying to help, the elders demanded repayment of a debt and of the taxes from which, as a physician, he was exempt. He paid the sum and was later re-installed as physician on condition that he should not leave the community even for a short time without having another physician to take over his work. A similar condition was repeated ten years later when the brother-in-law of this Isaac was engaged as a physician (No. 147). In a document dealing with installation of a physician about thirty years later (No. 148) we hear that he was in addition ordered to refuse to split fees with the non-Jewish druggist, a practice which probably began to develop at that time.

The community elders had also to fix the fees of the rabbi and *Hazan* for weddings (No. 149), to attend to repairs to the pipes[78] of the water system (No. 150), and to deal with incidents occurring between Jews and non-Jews (No. 151).

Of some interest is the last document (No. 152) which testifies that a certain individual was warned that if he did not remain away from Poznań the community would take all possible measures against him. The terminology רודף used here shows that this deals with a heavy transgressor and that the community was ready to inflict the worst penalty.

I. *Bonds, Imprisonment and Expulsion*

In Poland, debtors or transgressors against the Jewish community or against non-Jews were usually placed in the Jewish prison maintained by the *Kehilla*.[79] The royal privilegium of

[78] The pipes of the water system going through the Jewish street belonged to the community but for this they had to pay a yearly tax to the municipal authorities (Leitgeber, 84).

[79] Cf. also Baron II, p. 226. However, his statement "imprisonment for debt . . . was relatively infrequent for a people dependent upon a money and credit economy" does not apply to Poland. It was customary in Poland in former times to state on the debt-note that the debtor would be imprisoned in case of non-payment (Schipper, 93). The so-called תקנת הבורחים of the Four Land Council, regulations of the communities, as well as records of the minute-books show that imprisonment for this reason was not infrequent.

salary of the cantors was derived from their income from other sources. On the other hand this budget does not include all the expenses. It is mentioned that interest has to be paid, but no amount is specified. We do have a little more information about the extraordinary expenditures connected with attacks on Jews or with other misfortunes. In the years 1638–1641, these expenses were 59,000 Zloty (beside some gifts for officials etc.). If we add this amount to the regular budget the percentage of expenditures for internal Jewish affairs will be much smaller and will not amount to more than 13–14%.

H. *Administrative Functions*

Some of the documents belonging to this group afford a most interesting insight into the activities of the community elders. Thus, in 1630, before they fled the town as a result of an epidemic, they decided to meet about a month later to arrange the urgent matters[76] and they forced the five *parnasim* to remain in the town a few days more in order to attend to urgent affairs (No. 140). Likewise of great interest is the resolution of 1638 giving the פרנס החודש almost absolute power[77] at the meetings of the elders (No. 141). Two documents relate to raises granted the midwife (No. 142) and the preacher (No. 143); the latter after he had left for another community.

Document No. 144 tells of the installation of שוחטים and the next excludes the cantor from any office in the community administration (No. 145).

Of interest also is the group of documents dealing with the physician. From the first of them, dated 1630 (No. 146), we

[76] Cf. in this connection the letters from Cracow to the elders in 1588 while they fled from an epidemic (B. Weinryb in *Historishe Shriften* of Yivo II, pp. 64–76). However we do not know how far the Poznań elders did fulfill this demand. To judge from the claim to the physician (doc. No. 146) it would seem that they really did somehow fulfill their obligations. In 1608 money was being collected for the purpose of buying a house near Gnesen to shelter Poznań and Gnesen Jews should they be forced to leave town during an epidemic (Lewin, *Landessynode*, 81).

[77] Cf. also the resolution of 1628 concerning internal strife (Lewin, *Neue Materialien* I, 5).

LIBRARY OF THE
HEBREW TEACHERS COLLEGE
BOSTON, MASS.

BUDGET OF THE POZNAŃ COMMUNITY 1637–1638

	Złoty	Per-cent
Taxes etc.	12,000	37.1
King	200	0.6
Palatin[74]	2,000	6.2
Vice-Palatin	1,000	3.1
Vice-Palatin's Secretary	150	0.5
The General[75]	1,000	3.1
The General's Secretary	150	0.5
Other officials	250	0.8
Bishop	200	0.6
Clergy and monks	785	2.4
Town taxes and expenses	523	1.6
Officials in Gnesen	200	0.6
Other expenses	3,800	11.8
Various expenses at the fairs	1,400	4.3
Relief	4,809	14.8
Education (Talmud Torah)	692.20	2.1
For Palestine	303.20	1.0
Poor brides	150	0.5
Others	500	1.5
Salaries for rabbis, sextons, physicians and others	1,892	5.8
Guards	258	0.8
Various	95	0.3
Total	32,358.10	100.0

These figures, however, do not tell the whole story. On the one hand parts of the salaries for the rabbi and physician etc. were paid not from the community chest but from special collections. From the budget of 1645–1646 (document No. 139) we learn that a great part of the salaries of the preacher and the physicians came from special collections, while a part of the

[74] About payment to the Palatin see also Leitgeber, 75.

[75] Meaning, the General of the part of Poland called "Wielkopolska", in which Poznań was located. The General, as the representative of the King, had in accordance with the Royal decrees of 1518 and 1552 to confirm the elections of the two mayors, who served alternately. (Cf. Joseph Lukaszewicz, *Historisch-Statistisches Bild der Stadt Posen.* I. Posen 1878, p. 115.)

of revenue — and a financial one — to prevent cash leaving the community.[71] The documents (Nos. 134–136) show both the regulations and the workings of this tax.

Similarly, a tax was imposed on other moneys taken out of the community, ranging from 10% of amounts between 400–600 Zloty to 50% of amounts over 2,000 Zloty (document No. 137). However, this tax was somewhat lower than the tax on dowries leaving the community. In addition, no dowry over 1,000 Zloty could be taken out at all.

G. *Community Budget*

While the tax functions of the Jewish communities are more or less clarified by the historiography, very little is known about their internal financial operations. Only a few budgets of Jewish communities have been preserved and most of these date from the eighteenth century. In an analysis of five such budgets by this author[72] it was shown that only a small part of the budget was for Jewish matters, the bulk going for state, town or landlord's taxes, for "salaries" and for "gifts" to dignitaries, heads of monasteries etc. The same is true of Poznań according to the information we have for the year 1774.[73] In a budget of 23,356 Zloty, 4,000 Zloty (17.1%) was for salaries of the rabbis, sextons etc. and 500 Zloty (2.1%) for relief. Thus, the expenses for Jewish affairs constituted less than one-fifth of the budget. Among our records is the budget for 1637–1638 and parts of the one for 1645–1646.

We find here a similar tendency, although in 1638 as much as 14.8% and, including the relief for poor brides, 15.3%, was provided for relief. Nevertheless, the amount paid for Jewish matters constituted just over one-fourth of all expenses, while as much as 70% was allocated to taxes and the non-Jewish authorities.

[71] It was to a certain extent a flight tax such as we know was also taken from people moving out of the community.

[72] *HUCA* XVI, 204 ff.

[73] Perles, *MGWJ*, 1865, p. 176.

that time messengers were sent out to collect money to repay the debts, and agreements with some of the debtors were sought.[70] Documents Nos. 124–125 belong to this period. The first tells of one who was sent to Germany and given the post of preacher at Poznań for three years as a reward, and the second describes a settlement with one of the creditors.

F. *Taxes*

A few documents concerning taxation show some characteristics which could hardly be found in the records of any other community. We learn that in 1596 it was resolved that when an individual bought a house or gave his daughter a big dowry, amounting to more than the sum on which his taxes were assessed, he should pay retroactively higher taxes (document 126). A group of documents from 1628, 1640 and 1651 show how the taxes were regarded as a mortgage on the immobile property of the taxpayer (Nos. 127–129).

While the community was generally anxious to levy taxes upon its members and to pay in a lump sum to the authorities, it sometimes happened that they preferred to have the non-Jewish officers collect the taxes, probably when they thought that this would be a more efficient method. Document 130 concerns such an arrangment.

Document No. 131 deals with some special taxes paid by the community. The General[75] received 200 Zloty in order that an officer not unfriendly to the Jews should be installed as mayor; since he did not fulfill his promises the community resolved in 1639 not to pay this sum before the elections. The next document speaks of the obligation to lend rugs (No. 132) on several occasions. The list of the Jews who were obliged to supply these rugs comprises at the same time a list of the rich community members of Poznań.

The high tax imposed on dowries going out of the community had probably two purposes, a fiscal one — to form a new source

[70] D. Kaufmann, *MGWJ*, 1895, pp. 40. J. Landsberger, "Schulden d. Judenschaft in Polen," *JJLG* VI, 267–269.

Although Poznań did not suffer directly from the Cossack uprising of 1648–49, some of the members of the Jewish community who had widespread commercial connections suffered losses; a few were at the time in Lukow, others had their goods in Bar and Konstantinow.[67] The war conditions and the attendant insecurity were apparently a contributing reason toward the bankruptcy of one of Poznań's richest Jews, Moses Wiener, who owed Danzig merchants 95,706 Zloty,[68] and some smaller amounts. It seems also that a part of the debt to the Viennese brothers Zelighofer in the amount of 108,000 Zloty, and for which they sued the Jewish community of Poznań in the 1640's and 1650's,[69] sprang from the transactions of the same Moses Wiener or were, at any rate, of a similar nature.

In any event, the 1640's witnessed a turn for the worse in the community's financial situation which was further aggravated by the above mentioned demand of some nobles for payment of sums owed to them, (doc. No. 82) and also by the damages suffered in view of the disruption of normal commercial connections. The elders then decided to reduce the value of their obligations by 20% and to forbid anyone to take a note or ממרן of the community without its consent (document No. 122). A year later, in 1650, the community secured a short moratorium on a part of its debts. At the same time an arrangement was made whereby some of the orphan-moneys in a trust fund of the community were made interest free for one year and a temporary moratorium was granted (No. 123).

During the following years the Polish-Swedish wars further upset the financial situation of the Poznań community. Pressure from creditors increased, Jewish merchants from Poznań were arrested at the fairs in Breslau (1657) and other localities. At

88; idem, *Neue Materialien* I, 15, II, 31, 36). The Council of Four Lands, the Poznań community and others, dealt exhaustively with the matter of bankruptcies. S. Buber, *Anshe Shem* (Cracow 1895), 223, 226; Lewin, *Landessynode*, 81 ff.; idem. *Neue Materialien* I, 6, II 12, 19; Balaban, *JJLG*, X (1895), 328.

[67] Koczy, 176, 177.

[68] *Ibid.*, XII 294, XIII 53.

[69] *Ibid.*, p. 55; cf. also J. Landsberger in *JJLG*, VI, p. 268.

Notes (*mamran*) were also given to members of the community or even to other communities (Nos. 103–104) on account of which money could be borrowed.

We have no real information as to the extent of the community's or its members' financial activities. However the figure for the debts in the 1650's, about which a dispute developed and which was brought to court, may give us some indication. These debts amounted to 501,206 Zloty of which only one-fifth (about 105,000 Zloty) was owed by private persons and the other four-fifths by the community elders.[64]

While carrying on its own banking activities the community tried, so to speak, to regulate the market. It set a ceiling price of 22.5% (document 105) on interest;[65] loans from non-Jews required permission of the community (document 106) and, at the same time, some provision was made for lending money to non-Jews (No. 107). Another regulation forbade a Jew to accept from a non-Jew any obligation upon a Jew (document 108) probably with a view to eliminating speculation with Jewish obligations.

Another group of documents (Nos. 109–119) shows how bankruptcies or prospective bankruptcies were handled. The community made an attempt to save the debtor from insolvency by acting as mediator between him and his creditors. To prevent bankruptcies which tended, in one way or another, to reflect adversely on the whole community, regulations were issued concerning the right to take commodities on credit and assuring payment of the sum credited. Transgressors against these regulations were punished by eviction from the community.[66] (Nos. 120–121).

[64] This includes the above mentioned 130,000 Zloty owed to Tuczyński. Cf. Koczy pp. 226–227.

[65] This ceiling was, however, violated (Breger 30 ff.). Cf. Balaban in *JJLG*, X (1895) p. 313 about a similar regulation in Cracow. For the sake of comparison it may be mentioned that the interest rate in Poland in the second half of the fourteenth century was as high as 106% (Koczy, XII, 267) and in Poznań itself in the second quarter of the fifteenth century it was 36–86% (Schipper, *ibid.*, 260).

[66] A general attempt was made to regulate the borrowing of money or commercial credits by the members of the community (Cf. Lewin, *Landessynode*,

teed by the community for a number of people. Our document from 1639 instructs them to repay this amount in due time.[60]

These banking operations of the community administration were apparently undertaken either, as in the last case, with a view to preventing Jewish houses from falling into non-Jewish hands, or for the sake of the income to be gained by lending at a higher rate of interest than that at which they borrowed.[61]

There were, however, other loans, too, which lacked any profit-making motive.

Although it was resolved in 1630 that wealthy members should be obliged to lend money to their poorer relatives so as to relieve the community administration of the burden (No. 95)[62] the banking activities of the community also provided for them. Money was lent to rich and poor, their property was mortgaged or taken in pawn[63] and ממרן were lent them on which they were able to obtain money. A great many entries deal with such loans, ranging from a few Zloty to hundreds and thousands. The few documents selected from the years 1628, 1630, 1633, 1640, and 1641 (Nos. 96–102) give an idea of such loans and the manner in which they were handled.

[60] Other documents tell the story of this debt to the Jesuits. Two Jews owed money (apparently a commercial credit) in the form of a mortgage on their houses to a non-Jew. They went bankrupt. The non-Jew then either sold or donated his rights to the Jesuit Order. The community saw to it that the houses should again return to Jewish ownership and guaranteed the new owners' debt to the Jesuits; in this connection the elders secured also a cash loan which was in turn loaned to some community members (Cf. also Breger p. 27).

[61] Cf. also Breger, p. 26 ff.

[62] A few years later a special donation made it possible to have a fund from which to lend money to the poor: מאחר שהאלופי' כשרי הקהל יצ"ו בפסח הישועה לפ"ק השביעו הקהל יצ"ו לפקח בענין להמציא מעות להלוות לעניים על משכנות בשעת דוחקם בכן העיר ה' את רוח האלוף הקצין כהר"ר מנחם מענדל פרנס יצ"ו והתנדב להלוואות משכנות כשרים מאתים זהו' פו' ועל זה נתבררו מתוך הקהל ועדה יצ"ו האלופי' כהר"ר יעקב צבי יצ"ו וכהר"ר וואלף סגל יצ"ו בידם יהא ניתן הסך הנ"ל והם יחתמו ממרני להאלוף הקצין כהר"ר מנחם מענדל על סך הנ"ל לשלם אחר כלות שנה וששה שבעות והאלופי' הנ"ל ילוו להעניים על משכנות לכל אחד ואחד לא יותר מחמשה זהו' פו' . . . יום ב' כ"ג ניסן הישועה בהסכמה . . . [שצ"ו] (p. 158 [162]a).

[63] It is interesting to note that books were given as a security. One entry from 1607 (p. 162 [166]b) tells about משכון for an apartment consisting of "חומש עם פירש"י ורמב"ן, מחזור עם פי' צרור המור."

was probably a rich man) since he requested them (document No. 85) to guarantee for him the amount of 4,000 Reichstaler (about 24,000 Zloty). This matter of guaranteeing seems to have been a mutual one, for in 1639 the community asked him to guarantee 4,000 Zloty (document No. 86). A similar case of mutual guarantees is related in document No. 87.

The complicated financial transactions and the financial situation of the community may be gleaned from the documents Nos. 88–90. The community guarantees for loans or credits of its members and receives from them a part of the money on loan at 17% interest; from the accumulation of this interest the community had to repay the whole debt (No. 88); or that the community gives guarantees for its members and accepts heavy obligations on their account.

How a debt developed from one such guarantee which burdened the community for decades may be shown by the next group of documents (Nos. 91–93). In 1637 the community gave a guarantee for Josef Mendel, one of the richest Jews in Poznań.[58] The guarantee was to Tuczyński for 20,000 Reichstaler to be paid up in ten years. In 1645 we again hear of a settlement by the community concerning 130,000 Zloty (presumably the same 20,000 Reichstaler) which, it is said, should belong to the business of the community for profit. But a year later (document 93) the above Josef Mendel is warned to give a guarantee for the 100,000 Zloty of the Tuczyński debt. This debt to Tuczyński however was still unpaid in 1667 in which year the matter was brought to court.[59]

The sum borrowed from Tuczyński was designated, as mentioned in the record, for the benefit of the community, which probably meant loans to the members. In this particular case the entire amount went to one member, one of the richer men, but the banking activities of the community generally included many of its members.

We hear (document 94) of a debt to the Jesuits resulting in turn from loans taken by Jews from non-Jews and later guaran-

[58] Cf. also Koczy *ibid.* p. 199.
[59] *Ibid.* 227; cf. also Breger, 25.

find entries of Poznań Jews crediting non-Jews with amounts up to 10,000 Zloty (1582) and 34,416 Zloty (1598).

But these years (1590's) seem to have marked the peak of the Poznań Jewry's prosperity, or else the developing commerce necessitated the use of ever greater sums. At any rate, the loans and the credits advanced to them finally led to some insolvency which resulted in mounting debts.

After the Poznań fire in 1590 the Jewish community took a loan from Mordechai Meisel of Prague.[57] From our documents we learn that as early as 1592 the community was heavily in debt so that the administration resolved to hold a special session to deal with this matter (document No. 81). About half a century later (in any case before the catastrophic year 1648) it had already become necessary to levy a special tax to repay part of the debts to the nobility who demanded repayment even before the time agreed upon because they had to go to war (No. 82).

The next group of records shows both the manner in which the community borrowed money in order to reloan it to the members, and gave guarantees for their loans or for their commercial credits. Document No. 83 speaks of a loan from a non-Jew of cash and precious stones which was officially taken at 10% but which, as a matter of fact, amounted to more because, according to the terms, the loan was paid back gradually but the interest remained the same up to the final payment at the end of 10 years. Precious stones and money the community borrowed from one of the *parnasim*, too, (No. 84) who also lent them a promissory note (No. 85). We may probably assume that the fact that precious stones were purchased by the community administration on credit for which they paid interest implies that the administration as such conducted some kind of trading or banking concern. These valuables were probably sold to obtain cash to reloan. The fact that a *parnas* lent money to the community administration in order to get 10% interest may indicate that in the 1630's the community was still regarded as a safe investment. As a matter of fact we find that the credit of the community was better than that of this same *parnas* (who

[57] David I. Podiebrad, *Altertümer der Prager Josefsstadt* (Prague 1862), p. 32.

this is another of the regulations which somewhat resemble those of non-Jewish towns.

Protecting the economic interest of the community members included supervision of the toll collector[53] so that he should not overcharge (No. 75) nor himself buy up all the goods coming into town (No. 76).

The almost endless economic struggle with the non-Jewish townspeople probably made it imperative for self protection to conceal from them the inner Jewish economic practices (No. 63). Transgressors of this rule of secrecy (Nos. 77–79) were heavily fined.[54]

The next document (No. 80) belongs apparently to the same group of "political" self defense; it was probably considered that overcharging the dignitaries might have adverse results for the community.

E. *Finances*

We have but little information about loans to Poznań Jews or about their debts in the sixteenth century. We do know that during that century trade on credit was developing[55] and that Jewish businessmen were granted such credit. From the court-books and other official records in which were recorded those cases which came to court, we learn that during the sixteenth century Jews from Poznań obtained merchandise on credit in several localities and that at the same time Jewish merchants granted credit to non-Jews. The sums involved however were far from high,[56] exceeding the amount of 10,000 Zloty in exceptional cases only. By the end of the century the amounts began to increase, probably as a result of the development of commerce. The entries made in the 1590's already deal with sums such as 11,000 Zloty credit granted to Poznań Jews in Salzburg (1599), and 21,000 Zloty in Hamburg (1590–93). On the other hand we

[53] Cf. also Breger 13; Lewin, *Neue Materialien* I, 7, 10; II, 6, 17–18.

[54] Cf. also Lewin, *Neue Materialien* II, 32 ff., 41 ff.

[55] Koczy XIII (1935), p. 186.

[56] Cf. the figures *ibid.*, pp. 212–225.

selves against the attacks frequently made on such groups.[49] The next record (No. 60), from the year 1628, supplements the other regulation of membership which deals with the rights of "foreigners" in business in the community. Poznań Jews are forbidden to take wares on commission from "foreigners".[50] A further document (No. 61), dated 1611, is apparently also intended to insure the rights of the members against foreigners.

From a group of documents (Nos. 62–66) we learn of an attempt to regulate the community members' own business, whether in Poznań or beyond the town, with the aim of eliminating or regulating the business practices of those who might harm others in a certain line.[51]

Other limitations in business or crafts (doc Nos. 67–71) resulted from an endeavor to avoid competition or the pressure of the non-Jewish townspeople. When the guilds demanded that the Jews be excluded from the wool trade or eliminated from peddling, the Jewish community was sometimes forced to impose limitations on its members.

To the inner economic regulations belong the documents relating to certain limitations in admitting employees or certain craftsmen to the community (72)[52] and regulating the rights of assistants to conduct business (No. 73). Of interest also is the attempt to prevent employees from neighboring stores from drawing the customers away from each other (document No. 74);

[49] A resolution of 1633 ordered that in case of "a danger in the way" a "pioneer" (חלוץ) must be sent to the fair to see to it that appropriate measures should be taken (Lewin, *Landessynode* I, 7). Cf. about the self-defense of the Poznań Jews against attacks in the town itself, Halprin, *ibid.*; about attacks on travelers and merchants see Leitgeber, p. 189.

[50] Cf. also Breger, 14.

[51] Cf. also Lewin, *Landessynode*, 88, idem. *Neue Materialien* II, 10–11.

[52] The craftsmen concerned belong to the clothing industry. Five years later a record tells that since the number of clothiers has grown, "many" are emigrating from the community. נתעצמו לפני הראשים והשופטים עיני העידה שלימה יצ'ו כל כת החזנים וכת השמשי' יצ'ו דקהילתנו באומרם היום רבו כמו רבו ומוסיפים בכל יום ויום בעלי מלאכת יהודים במלאכת בגדים מבני הקהלה יצ'ו ובסבה זו הלכו מכאן אנשים שלמים וכן רבים נגוזו ועבר מקהלתינו לגור בק'ק סווערזענץ יצ'ו לעשות שם מלאכתם אשר המה עושים במלאכה ועל ידי שבשביל שהולכים מכאן כנ'ל נגרע הכנסתן בענין מעות חופה ומעות תנאים [שצ'נ] . . . והנה לפי שדבריהם נכונים ואמתיים (p. 148a [151]).

half-year was deprived of his citizenship and forbidden to request readmission until three years had elapsed (No. 53).

One group of people, the so-called משרתים, comprising domestic servants and other employees was, by an ordinance of 1629, forbidden entirely to marry without the consent of at least two-thirds of the members of the community administration (document No. 54). From another record (No. 55) we learn that this regulation was enforced even when the bride was a citizen of the community. By 1645, however, the sextons were dropping enforcement of this rule and were writing betrothals without permission of the community officers. They were then warned against this practice even "when both parties are from our community" and threatened with removal from office (No. 56). In every case a guarantee was then demanded that the משרת would leave the community within a short time (Nos. 57–58).[47]

D. *Economic Regimentation*

The Jewish community was not only an organization set up for educational, religious or welfare purposes, but also a society living its life within the bounds of its territorial unit. Hence this organization had also to attend to the economic affairs of its members. We know from published records of Poznań[48] the prominence of economic matters and regulations concerning fairs in the activities of the community. The documents presented here add some valuable information.

Document No. 59 concerns self-defense on the way to a fair. The travellers are asked to stay together and to defend them-

[47] It seems that only in an exceptional case was a permit granted to a משרת to marry and settle temporarily in the town upon presentation of a guarantee of good conduct. התקשר בת'כ [בתקיעת כף] בפועל ובכל תוקף הקהל כמ'ר ליזר חלפן ואחותו פריידל אשת כמ'ר יעקב לאווין ונעשו ערבי' בעד המשרת כמ' משה בהר'ר יצחק מאוברניק כל שלש שנים רצופי' שיתנהג כהוגן וכשורה שלא יבא עליו דבר רע ח'ו ואפי' כמלא נימא וע'י התקשרו' זו ניתן לו רשות והרמנ' מהקהל שיעשה היתון פה אתנו . . . ו' ז'ך ניסן תט'ל (180 [185]b). In Cracow, according to the regulations of 1595, a special permit to marry, required by girls with a dowry of less than 150 Złoty, was granted when the elders were convinced that the couple would not be a burden on the *Kehillah*. (Balaban, *ibid.*, 329).

[48] Lewin, *Landessynode* and *Neue Materialien*.

C. *Population Policy* (*Marriage*)

Connected with the citizenship regimentation and probably also with the housing and economic situations were the rulings governing marriages and the methods of handling them.

Since a person from another town usually had the right to settle in the community of his bride, it was apparently decided at an early date that every such marriage required the special permission of the community administration. A document of 1628 speaks of a transgressor of this rule to whom citizenship was denied (No. 45). Other documents (Nos. 46–47) from the years 1641, 1649, 1662, relate apparently to a situation of this sort; it was forbidden to erect the חופה or it was made clear at the betrothal that the couple would not live in Poznań.[44]

Another limitation imposed, probably for fiscal reasons, was the refusal to permit a bridegroom to marry a girl from out of the community unless she would bring in at least 400 Polish Zloty. The ruling was enacted in 1631 or earlier (document 48)[45] and was executed and put into practice in such a manner that membership in the community was withdrawn from transgressors. This is evidenced by a group of documents Nos. 49–51 from the years 1631 and 1633.

Some decades later[46] a quota was also set for marriages among people of limited means (six marriages in a year when the dowry was 400 Zloty or less). Of these six marriages four were designed for cases in which one party came from outside of Poznań and two for cases in which both parties were natives. Better situated persons were able to obtain permission beyond the quota. At the same time, any marriage within the next half year was forbidden (No. 52). A transgressor who married during this

[44] Cf. similar regulations in Cracow, Balaban, *JJLG* X (1895), p. 329.

[45] In Schwersenz, the daughter community of Poznań, this ruling was enacted or repeated in the first decade of the eighteenth century (Michael M. Zarchin, *Jews in the Province of Posen* [1939] p. 11).

[46] According to Heppner-Herzberg, p. 52, it was introduced in 1679. An entry in the minute-book shows that such a regulation existed as early as 1676/77 (p. 248/267/b). תקנות השידוכין אשר תקנו האלופי' י"א אנשים והתחלת התקנה מכ"ח טבת תל"ז לפ"ק . . .".

1629 and 1640) we learn that for the purpose of rebuilding, ruins were either transferred to somebody else or the administration attempted to persuade a rich relative of the owner to undertake the repairs.

Documents 40–41 show how the community tried to force landlords to rent every available apartment. Document 40 deals mainly with members of the community administration themselves. The regulations could only be enforced upon them by some higher authority; and in Poznań the seven electors (*Ksherim*) who elected the administration[42] constituted such an authority. From the next document we learn that dwellings were not permitted to be used for any other purpose.

Document No. 42 contains some of the regulations in connection with housing, and the ceiling price on dwellings. This amounted to 80 Zloty for a 2-room apartment and 100 Zloty for 3 rooms. For the purpose of comparison it may be mentioned that the salary of the rabbi for 1638 and 1641 is listed as 230 Zloty a year, that of the preacher as 156 Zloty in 1638, and 208 Zloty in 1641; in the same year two physicians earned 200 Zloty. Thus, the rent of a two-room apartment amounted to approximately one-half or one-third of the yearly salary of the rabbi or preacher, respectively.

The two last documents in this group (Nos. 43–44) are evidence of the manner in which the Jews had to struggle for their housing. There was a conflict with the monks as a result of which, after an expenditure of 18,000 Zloty,[43] some houses had to be demolished and in others windows and doors (probably facing the non-Jewish neighborhood) had to be boarded up. In its anxiety to avoid repetition of this incident, the community was prepared to demolish porches etc. even when the necessity for such action was uncertain. To cover the expenses of this incident new taxes were levied (Document No. 44).

[42] In Poznań the names of 21 citizens were placed in the box (קלפי); the first seven to be drawn out were electors (called *Ksherim*) who chose the community administration. They also made regulations which were regarded as highly authoritative.

[43] In the budget of the same year the amount is listed as 20,000 Zloty.

In 1544 they were forbidden to buy or to rent any house in excess of the number which they had previously owned and, five years after that, the King permitted the municipal authorities to confiscate any houses in the possession of Jews over and above the number permitted them. In 1558 an agreement was made with the townspeople whereby Jews were, under certain conditions, to be allowed to own some houses more than the forty-nine which they had had previously. The same agreement obliged the Jews to build a new house immediately in case of destruction by fire or other accident.

As a result of this agreement the Jews soon owned eighty-three houses. But this number seems to have been inadequate for a population of about 3,000 souls (an average of 37 souls per house) and houses in the suburbs were rented or bought from the nobility.

In 1619 the townspeople tried through the court to evict the Jews from the suburbs and finally, in 1620, they succeeded in obtaining an order from the King forbidding Jews to settle in the suburbs. The struggle to prevent any possible expansion of the Jewish quarters continued and, at its Diet (Sejmik) in Środa in 1628, the nobility demanded that the delegates to the Diet in Warsaw should request an investigation of this matter through special commissars to be sent to the Palatin.[41]

This housing situation forced the Jews to employ a policy which would insure maintenance of every inch of possible dwelling space. Hence they took steps to assure the speedy rebuilding of any house which fell into ruin and to prohibit the use of homes for purposes other than as dwellings. At the same time a ceiling price was imposed on rents.

A document from 1642 (No. 37) shows how the community administration tried to force its members to rehabilitate ruined buildings. From the two following documents (Nos. 38–39 of

[41] *Dyplomataryusz* No. 138; Leitgeber, 74–86. In 1641 the Jews owned 137 houses but these, too, seemingly failed to meet their needs since a great many of them were small houses; 80 were wooden houses of which 40 had only one floor, 39 two floors and 1 three floors; of the 57 stone houses, 48 had two floors and 9 three floors (Perles, *MGWJ* XIII, 420).

required a permit (Nos. 25–26). In some cases (probably when there was a suspicion of fraud)[39] a guarantee of return was necessary even to attend one's daughter's marriage, to go in search of a bride, or to get married (Nos. 27–29). In fact, when an individual was compelled to move away because he was unable to make a living, he had to take an oath that he would return upon request and give a promissory note as guarantee (No. 30). Apparently the man concerned in this case did not belong to the category of the real poor (the fact that a promissory note was required shows that he was worth something) undesired by the community. Documents 31–32 show that in such cases (one is from 1637, the other 1642) the community even supported emigration.

At the same time the right to withdraw the citizenship was used (1632) to punish the recipient of stolen goods (No. 33), a crime against the order of the community (1669) or some other transgression (Nos. 34–36).[40]

B. *Housing Policy*

In the sixteenth century the struggle of the townspeople against the Jews, especially as commercial competitors, led to a number of limitations being placed upon Jews. A royal decree of 1532, issued to the municipal authorities, forbade Jews to move beyond the Jewish street into the town of Poznań or to purchase property there; five years later came the demand that within a year the Poznań Jews should sell to non-Jews all the houses and lots which they owned outside of the Jewish street.

[39] A case is also related in which a husband left the city with a permit but his wife was arrested until a guarantee was procured. באשר האלוף כהר"ר ישראל חרא"ק [חתן ר' איציק קרעמער] נסע מקהלתינו בראשונה בעצמו ואח"כ שלח אחרי אשתו שגם היא אליו תבוא כדי לעקור מקהלתינו בלי הודע ונתעקלה אשתו ע"פ צווי האלופי' הקהל, בכן נכנסה חמותו האלמנה מרת אסתר אלמנת ר' איציק קרעמיר הנ"ל בערבות גמור בכל חומר ותוקף . . . היו' א' תשרי תמט"ל (p. 178a).

[40] Cf. also Lewin, *Landessynode*, 71; idem, *Neue Materialien* II, 35–36 B. Weinryb, "Al Yahasan shel ha-Kehilloth be-Polin le-Baalei malacha ule-Poalim", *Yedioth ha-arkheon ve-hamuzeon shel tenuath ha-avodah*, III–IV (Tel Aviv, 1938), 9–22.

Poznań was so particular about this question of payment by those who moved away that they asked their delegates to the Four Land Council (1644) not to consent to any resolution or ordinance of this Council concerning such a question or any other internal problems of the community.[36] In fact, they had long-lasting disputes before the Council about some individuals who left the community without their permission and in some cases (one concerns a refugee who left during the Polish-Swedish wars [1655–59]) the offender was obliged either to return or to pay a certain sum.[37] The Poznań community sent the *herem* after one of the residents who left for Germany, and requested assistance from the community of Hanover in this matter. A record from 1609 has been preserved which states that nobody might leave the community without the permission of the community administration,[38] setting a high fine for failure to comply. At the same time, a number of instances of failure to follow this ruling are recorded (document No. 14). We have further a group of documents showing how this ruling was handled. One case (document No. 15) relates to a man who became a rabbi in another locality, and was released from Poznań for ten years with the possibility of retaining his citizenship. Documents Nos. 16–19 tell the story of those who moved away and had to pay the Poznań community before being released, or to give guarantees that they would return, or, in another case, the property of an orphan was confiscated from an uncle. We see further how those who moved away temporarily were not to take more of their money than necessary for their living expenses (document 20); they had to give securities for their return or to take an oath to this effect (doc. Nos. 21–24). Leaving for two months or even to attend a fair on business,

[36] Perles, *MGWJ* XVI (1867), 343–345.

[37] Lewin, *Landessynode* p. 90, 99–100, idem. *Neue Materialien* I, p. 11, II pp. 24–26.

[38] Cf. also Baron II, pp. 15 ff. About Cracow cf. also Balaban in *JJLG* X (1895), pp. 353–354. The electors (*Ksherim*) resolved in 1654 that the cantor should declare the ban against any who desired to leave without permits and any who refrained from telling the elders of such cases about which he might know. (Cf. Lewin, *Neue Materialien* I, p. 11).

that of a refugee from Glogau; he was granted permission to remain temporarily, but was asked to leave the town should the possibility of returning to his home town arise. However, in the next few years he was admitted to citizenship, but the privilege was denied his divorced wife. From document No. 5 we learn that the right to a temporary stay was comparatively expensive (100 Zloty yearly).

The next group of documents (Nos. 6–9) shows that people from various regions (No. 6 speaks of one from Wlodzimierz in Southern Poland, No. 9 from Hamburg),[34] received temporary permits and that the payment for these was not a fixed one (80 Zloty and 200 Zloty) probably depending on the material situation of the applicant, on his type of business etc. In general, business was reserved for citizens, and transients enjoyed restricted rights only to conduct a business. Those "aliens" who received permission to stay temporarily in the town upon payment of a certain sum, were generally forbidden to do business on their own; they were requested to conduct their business jointly with one of the members of the community[35] and had to pay special taxes for this permission. Document No. 10, of 1651, contains a list of 12 such "aliens" who paid varying amounts for the business permit. However, "aliens" who had no such permission were under restrictions similar to those imposed by the towns on non-citizens. From document 11 we learn of these restrictions imposed in 1634. Two other documents (Nos. 12 and 13) record cases when out of town people did *not desire* citizenship because they wished to avoid taking upon themselves the responsibilities involved and were prepared to pay for a temporary stay. However, they later asked for prolongations and again paid a fixed amount.

The responsibility of the members for the obligations of the community and the reluctance of the administration to let them leave led to a great deal of friction. The Jewish community of

[34] Cf. Koczy XII, 358 about a similar case of a Jew from Hamburg "Lazarus iudeus Hamburgensis et negotiator" receiving such permission in 1663; another case: Lewin, *Neue Materialien* II, p. 23.

[35] However document 6 shows that one of those listed here received the right to conduct business by himself a few years later.

Connected with the regulation of citizenship were the system of taxation, marriage rulings, and the right to withdraw residence privileges, which were handled by the community officers also so as to enforce their general policy on the members or to punish transgressors. On the other hand, the citizenship rights and privileges also came to mean obligations and responsibility toward the community. This meant limitations on the right *to leave* the community at will.

All these forms of the community policy were apparently fully developed in Poznań. The commercial situation of the town, the fact that royal and other decrees made the community responsible for barring new settlers, and the economic functions of the community office probably necessitated handling these matters with the greatest circumspection. At any rate we have more abundant information about Poznań than about any other Polish Jewish community.

From previously published[33] material we know of the community's efforts, through the provincial council, to determine the rights and limitations of out of town Jews in Poznań, and of Poznań Jews in the provinces, the expulsion of the Italian brothers Zacuto from the town in 1620, and the dispute before the provincial council.

The documents we have here give a more comprehensive picture of the handling of citizenship in Poznań. Two documents (No. 1) tell of the expulsions of "aliens" who had lived there for a time. One document (No. 2) tells about a widow who settled in Schwersenz, the daughter community of Poznań, without the consent of the community. She was expelled, but granted permission to remain over the winter under a guarantee of 300 Zloty. Another document (No. 3) relates to a *melamed* who received the right for a temporary stay of three years. The electors (*Ksherim*) wished to avoid permitting him to remain longer. Documents 4–5 relate to permissions granted in 1636 and 1637 for a temporary stay in Poznań. The first case was

on guests dwelling in the town (F. H. Wettstein, *Kadmoniyoth mi-Pinkassaoth Yeshanim*. Cracow, 1892, pp. 14, 17).

[33] Lewin, *Landessynode* 48, 69–70, 74, 79, 82 ff. 106–107.

the information on high taxes levied on dowries going out of the town and on capital being taken out.

Other records give us a glance into the workings of the community administration and into some internal relations. We see that the פרנס החודש had considerable authority over his fellow *parnasim*. At the same time we note that the elders conscientiously arranged the community affairs prior to fleeing before an epidemic, and a physician who left his post was fined. Also of interest is the information on the Jewish prison and the manner in which imprisonment, and bonds given by the community for its members, were handled.

A detailed analysis of the records also constitutes a valuable source of indirect information on the internal Jewish life of a community in the sixteenth and seventeenth centuries.

The Documents

A. *Membership* (*Residence Rights* חזקת עירונות)

Citizenship in the Jewish communities was generally treated by the Jewish authorities in very much the same way as the citizenship of the non-Jewish townspeople by the city authorities. The legislation of the city council was sometimes taken as a model. The members of the community were anxious, both for anti-competitive reasons and as a result of limitations placed upon them by the authorities, to avoid the intrusion of "aliens" in their *Kehillah*. Regulations concerning "aliens" were often enacted by individual communities in Poland as well as by provincial and central councils. In 1623 the Lithuanian council barred "alien" Jews from establishing residence "in the Lithuanian provinces without the knowledge and approval of the provincial chiefs." Somewhat relaxed in the years after the catastrophe of 1648, the citizenship limitations were later reenforced.[32]

[32] Cf. also Baron, II, 6 ff.

In Cracow community regulations forbade the renting of dwelling space to anyone not having permission to live there. Limitations were also imposed

borrowing money or taking commercial credits. This led, in turn, to debts for the community in cases of bankruptcy.[30] Such a situation together with the financial needs of the administration resulted in mounting debts.

The final point of interest concerns the community administration's own finances. In a study published some years ago this writer attempted to analyze the five or six available budgets of Jewish communities in Poland in the second half of the eighteenth century.[31] A comparison of the expenses showed that in every case the internal expenses for Jewish affairs accounted for a small part of the expenditures only. In Poznań itself, where the expenses for 1774 amounted to 23,356 Polish Zloty, only 17.1% was paid in salaries for the rabbis, the sextons, the *shtadlan*, the secretary, etc. Relief accounted for 2½%, and the remaining 80% went in taxes to the state, to the city, for payments and gifts to the officials (Palatin etc.) and to the monasteries. Our documents from the *Pinkas* include budgets for 1638 and 1646 which show similar trends.

The "normal" annual budget was 32,358.10 Zloty which amounted to over 10 Zloty per capita. Of this, about one fourth only was spent for Jewish affairs while over 70% went for taxes to the state and city, gifts for officers and the clergy, etc. Besides this "normal" budget the community also had to pay interest, the amount of which is unspecified, and to expend large sums for extraordinary purposes connected with the political situation. Our information for the four years 1638 to 1641 shows that an average of almost 15,000 Zloty a year was spent, or that these extraordinary expenses amounted to almost one-half of the ordinary budget.

The financial activities of the *Kehillah* appear as those of a kind of banking institution for its members, and the budget is designed mainly to cover the needs arising, so to speak, from the relations with the non-Jewish world, leaving the inner needs to be met by private charity. This picture is further completed by

[30] Cf. also Salo W. Baron, *The Jewish Community*, III (1942), 191–192.

[31] "Beiträge zur Finanzgeschichte der jüdischen Gemeinden in Polen" *HUCA*, XVI (1941), 187–214.

The banking activities of the community in Poznań seem to have been fully developed. We have, for instance, entries concerning the sale of precious stones to the community council involving large sums. The price was not paid in cash but was regarded as a debt on which interest was to be paid. The community administration probably sold these valuables in order to obtain cash for its financial operations. We may take these banking operations as an indication of the nature of the Jewish debts.

The non-Jewish records show that in the fourteenth and in part of the fifteenth centuries the Jews were moneylenders. They loaned for the most part to the nobility, although, in the fifteenth century, townspeople were also their debtors.[27] By the sixteenth and seventeenth centuries the Jews were no longer moneylenders but had become, to a great extent, merchants.[28] They, or the community in their behalf, were borrowing money instead of lending it. This would seem to indicate that when the changing economic situation forced the Jews to become merchants they lacked sufficient funds and the community administration took over the task of raising the necessary money. One method of doing this was to provide the Jewish merchants with notes on which they could borrow. We have many entries indicating that the community furnished merchants with the so-called *mamran* which was a blank note. It is even possible that the *mamran* originated in Poznań. At any rate it is mentioned for the first time in a Jewish source of 1594, namely, in *Ir Shushan* of R. Mordecai Jaffe, rabbi in Poznań.[29] The practice of guaranteeing the credit of its members was on the same lines. The second step was to borrow money and lend it to the merchants. Another method was to guarantee for private persons

[27] From the fifteenth century we have two records relating to Jewish debtors of non-Jews (T. Nożycki, "Żydzi Poznańscy w XV w." *Kronika Miasta Poznania*, X (1932), 26.

[28] Koczy (*ibid.*, XII, 290–291) assumes that a turn in the economic situation of the Jews came with the fire of 1464 in the Jewish street. After this date the number of Jewish money lenders shrank and they disappeared altogether from the records at the end of the century.

[29] Cf. Breger, 45 ff.

tracting overpaid interest to the amount of 686,000 Zloty. The records from the middle of the seventeenth century show that debts of over half a million Zloty were then brought into court.[23] Taking into account the devaluation of the Polish Zloty, the half a million in the middle of the seventeenth century would have amounted to more than the almost one million in 1774.

How did it come about that the Jewish community was borrowing so heavily?

The records of the debts for the middle of the seventeenth century already show that these were of a very different nature from the debts incurred in the second half of the eighteenth century. As we have mentioned, the creditors in the latter period were mainly the clergy and the monasteries. In the middle of the seventeenth century this group accounted for only 8% of the debts, 35% of the creditors were non-Jewish townspeople and about 57% were nobles (*szlachta*). The character of these seventeenth century debts seems to indicate that they stem from two sources which at times probably fused:

a) trade credits

b) money borrowed from non-Jews for commercial or other purposes.

We know that in the sixteenth century commercial credits developed in Poznań[24] and that such credits were considered as debts on which interest had to be paid.[25] Many entries in the *Pinkesim* during the first half of the seventeenth century also indicate the nature of the loans. We learn of large sums, ranging from ten to one hundred thousand Zloty, borrowed by the community for the purpose of making loans to its members for commercial ventures. The administration made some profit on the rate of interest. To judge by the *Pinkesim*, the community paid 6, 10, 17 and 20 per cent whereas it charged 18, 20, 25 and more per cent on the money it reloaned.[26]

[23] Koczy, *op. cit.*, XIII, 226–227.

[24] *Ibid.*, XIII, 186.

[25] Rabbi Mordecai Jaffe of Poznań tells of such practices, *Lebush Ir Shushan*, Cracow, 1598, par. 128, part 1.

[26] Cf. Breger, 23 ff.

marry represent about 2–4 per thousand of a population of about 3,000, a ratio which would be considered low even in our days. Then there were groups whose members either could not marry without special permission or were excluded from this privilege altogether so far as the Poznań community was concerned.

We have also a great many entries relating to temporary or even permanent expulsion of community members as penalty for offenses ranging from the purchase of stolen goods to insult of the community administration.

On the other hand, the community administration conducted a housing policy endeavoring to provide its members with the maximum dwelling possibilities by barring the use of a house for any purpose except as living quarters.

While the documents relating to the economic regimentation add interesting information to the facts already known, those dealing with financial matters are of great value. They may perhaps serve as a clue to the origin of the debts of the Polish communities generally.

Most of our information on the debts of the Jewish communities in Poland comes from records of the committees set up during the eighteenth century for the purpose of settling these debts. These committees were formed either by Poland itself or by the powers who annexed parts of Poland following the partition of the country. The main creditors were found to be the clergy and the monasteries, etc. It was believed, and confirmed by certain members of these debt commissions, that a great many of the debts were faked; the clergy incited people to attack Jewish houses and stores and then demanded that the community pay them a certain sum for "protection" against just such attacks. This money was regarded as a debt on which the community had to pay interest. Already on the decline, the communities were forced to borrow further sums to pay their taxes and the interest on their debts.

Close study of Poznań's records shows that this community was no less in debt prior to the beginning of its decline than in the eighteenth century. In 1774 the commission found the community debt to be 947,000 Zloty which it reduced by sub-

The Poznań community was therefore probably somewhat better organized than other Jewish communities in Poland and the administration's activities covered a wide range. At any rate, we have a great deal of information about this community in the records of the minute-books covering the period since the end of the sixteenth century. They give a fairly exhaustive picture of the community's activities. They also add considerably to our knowledge of Jewish communities in Poland. In some cases they confirm the fact that certain circumstances previously attributed to the period following the catastrophe of the Polish communities, actually existed prior to 1648. In other cases they give information on activities not yet known, or not yet historically established as fact, in other communities in Poland. These facts are, however, to a great extent characteristic of other communities as well as of Poznań and may therefore permit some generalizations.

The membership right or the "right of settlement" (חזקת עירונות, חזקת הישוב) barring "aliens" from the community was strictly enforced in Poznań. This point is treated at some length in the Lebush of R. Mordecai Jaffe, Rabbi of Poznań (לבוש עיר שושן, הלכות נזקי שכנים). In fact, not only were the two Italian brothers Zacuto expelled from Poznań in 1620 because they "dwell here with us in order to trade like any of us, which is unlawful, since they are aliens and from a distant country,"[22] but the whole matter of citizenship was handled in a truly "state-like" manner. On the one hand, "aliens" were not admitted to the city or, if they were, had to pay heavily for a temporary stay; on the other hand, the members of the community were not free to dwell beyond its limits or to withdraw their fortunes. The rulings on this point resemble modern exchange limitations and flight taxes in certain countries. Similarly, population policies were introduced by limiting the annual number of marriages. These limitations recall similar regimentation by the state in Prussia, Austria, Bavaria, etc. half a century or more later. It should be noted, for instance, that the four or six couples each year permitted by the Jewish community to

[22] Lewin, *Landessynode*, pp. 69–70.

Netherlanders and Swiss, also came to Poznań.[18] The merchant-guild struggled hard against these non-Poles, too, trying to oust them from the town.[19] The Church and the Jesuits also aided the fight against these immigrants just as they did against the Jews. This led, in the period of Counter-Reformation, to violent opposition to all non-Catholic denominations. The Evangelic churches in Poznań were closed beginning with 1616 and 1617 and their pastors forced to leave the town. The Evangelic Christians then settled (like the Jews from Poznań) in Schwersenz.[20]

This struggle against the Jews and other non-Poles strengthened the economic opposition and led to riots against them, to attacks by the students of the Jesuit college, to attempts to expel them or to limit their rights, and to abuse against which the Jewish community had not only to resort to some real self-defense,[21] but also to certain political, tactical and financial measures of self-defense.

All of this undoubtedly had its effect on the organization of Poznań Jewry. The limitation of the number of Jews permitted to live in the city and the enforced housing restrictions necessitated the exercise of a good deal of authoritative power within the community by the representatives of the Jewish population—the community administration.

There were also other conditions which made a powerful community administration necessary. In order to be capable of defending itself, the community had to be strong from within; to prevent the possibility of abuse, of accusations against the entire community, it was necessary to control the actions of every individual, to restrict each one's freedom and to make him dependent upon the whole community or upon its representatives, the community elders.

[18] Leitgeber, pp. 121 ff.

[19] In 1576 the King decreed that Scotch merchants with no immovable property must leave the city. Documents from later centuries tell the story of the struggle against the Greek merchants.

[20] Th. Wotschke, "Die evangelische Gemeinde in Posen-Schwersenz im 17. Jht," *ZHGP*, XXIX (1915), 97 ff.

[21] Some records reveal the fact of Jews defending themselves in Poznań during an attack (Cf. I. Halprin, *Sepher Hageburah* I [Tel Aviv, 1941], p. 126).

municipal authorities confined the Jews to a certain street thus giving the jurisdiction of the Jewish community a somewhat territorial basis.[16] Then again, the very fact that, by the 1523 decree, the king demanded a bond of 10,000 florins each, from the municipality and the Jewish community alike,[17] which in case of damage caused to either of the two groups by the other, was to be equally divided between the state and the injured group, placed the Jewish community, so to speak, on an equal footing with the municipality. The same is true of later disputes with the municipality. Both the territorial basis and "equality" with the municipality probably contributed more than a little to the inner development of the community administration.

Royal decrees and instructions to the Palatin, on the other hand, gave the Jews certain privileges. Here again, it was the community administration which was in a position to exercise these privileges. When, for instance in 1571, the order was issued that no Jew should be jailed provided somebody would put up bail for him, it was naturally the community which supplied the bail, thereby gaining the authority to decide who should or should not remain in jail. The same order authorizes the community to inflict any type of punishment, even banishment from the community or corporal punishment, on a Jew, thus making the lot of every individual dependent on the community administration.[17a]

Another point to be considered is the political situation of the Jews. Poznań had, as we have already mentioned, an influx of German immigrants as late as the sixteenth and seventeenth centuries. Scots (16th century), Italians (17th century), Greeks,

[16] Leitgeber, 71 ff.; Bersohn, *Dyplomataryusz*, Nos. 24, 39. The Jewish street seems to have been regarded as the community's property, and stall owners were requested to pay rent to the community administration. החניות שהם ברחוב יהודי' ברשות הרבי' יצא הדבר השלחן לפני פתח המרתוף כמלא רוחב הפתח השכירו' מהן שייך לבעלי המרתוף ושארי השלחנות ברשות הרבים בצדי הבתי' השכירות מהן שייך להקהל אמנם אם יש לבעל השלחן תשמיש בתוך הבית דהיינו שמעמיד שם גג (?) או ארגז שייך החצי' לבעל הבית וחצי' לקהל . . . (*Sefer Hasikronot* p. 187 [193a]) [1645 or 1649].

[17] A similar arrangement was made with the community of Cracow.

[17a] The right to admit Jews to or banish them from the community was in most Polish-Jewish communities in the hands of the community administration.

Jewish commerce was also strongly opposed by the non-Jewish guilds. But in Poznań, as in other places, they were weaker than the artisans' guilds.

As early as the middle of the fifteenth century there existed in Poznań a great many merchant guilds as well as a guild of retail and pushcart merchants,[14] which endeavored to monopolize all wholesale as well as retail trade. These non-Jewish guilds carried on a bitter struggle against every non-Poznanian merchant and against the Poznań Jews, to prevent them from doing any kind of trade within the city.

The townspeople were eager to limit the number of Jews and the number of Jewish-owned houses. To avoid an influx of Jews from other localities, a number of royal decrees and municipal rulings (1532, 1537, 1544, 1549, 1576, 1619, 1620 and others) were promulgated denying access to Jews from out of town or expelling those already there,[15] limiting the permissible number of houses to be owned and inhabited by Jews, providing for the compulsory sale or confiscation of any houses in excess of the number set. This severe struggle of the city dwellers against the Jews had a pronounced effect on the fate of the Jewish community in Poznań.

Out of this struggle came a number of royal decrees (1523 and others) limiting the rights of the Jews to participate in specific kinds of trade. Another result of the struggle was that the

nańskich przed połową w. XVII." *Kronika miasta Poznania* XII (1934), 262.) Although such statements are always greatly biased (also in Cracow in 1525 the non-Jews held that Jews should be money lenders but not merchants [I. Schipper, *Studya nad stosunkami gospodarcrymi Żydów w Polsce podczas średniowiecza*, Lwow 1911, p. 224]) they may nevertheless indicate that the trend was from crafts (and money lending) toward trade (Cf. also *Kronika miasta Poznania, ibid.*, p. 340). The royal permission granted in 1593 to the Jews to be tailors was later interpreted by the court in Warsaw, at the insistence of the tailors' guild, as permission to work for Jewish customers only (Perles, *MGWJ* XIII [1864], 364). Not until the second half of the 17th century could more Jews penetrate to the crafts (Koczy *ibid.* XIII, 182).

[14] "Contubernium Institorum seu Budicorum;" cf. for particulars J. Leitgeber, *Z Dziejów Handlu i Kupiectwa Poznańskiego za dawnej Rzeczypospolitej Polskiej*, (Poznań, c. 1929), pp. 25–26 ff.

[15] Cf. also Perles, *MGWJ* XIII, 325, 326.

The fall of the Hansa put Poznań on the commercial route from Germany (Leipzig) to Russia (Vilna, Novgorod). This general situation made it possible for the Jews in Poznań beginning with the fifteenth century, when the Polish Jews went from money lending to trade, to occupy an important position in the commerce of this city.

Despite the attempts by the non-Jewish merchant guilds to hamper Jewish trade, and although they were successful in forcing the Jewish community to restrict some activities of its members, the Jews managed to develop a considerable business relation with other cities (Breslau, Thorn, Leipzig, Danzig, Hamburg, Prague, Lublin, and Jaroslaw). Some of these commercial connections also reached as far as Berlin, Braunschweig, Magdeburg, Dresden, Erfurt, Nuremberg, Ulm, Salzburg, Antwerp and Florence. This Jewish trade benefitted from the fact that foreign, non-Jewish concerns, such as German cloth manufacturers, the English East Company, and others, appointed Jewish agents in Poznań. We find Jews extremely active commercially: they deal in wool, cloth, silk, fur, hides, leather, cattle, precious stones, and other commodities. This commercial character of the Poznań Jewry is reflected in the composition of the community administration. Representatives of the main groups of Jewish merchants participated, probably more in Poznań than in other Polish Jewish communities, in the administration of their community.

Certain external factors probably also played a part in steering the Jews of Poznań toward commerce. Like a great many medieval Polish cities, Poznań was founded by German colonists. It continued to absorb German immigrants as late as the sixteenth and seventeenth centuries, thereby retaining more German characteristics than other cities. The guilds were more firmly established here than elsewhere in Poland with the result that there was stronger opposition to Jewish craftsmen, hampering the development of crafts among Jews.[13] The expansion of

[13] The non-Jewish merchants in their complaints about Jewish competition (1612) maintained that the Jews had previously been occupied in crafts or money lending (L. Koczy, "Studja nad dziejami gospodarczemi Żydów Poz-

B. *The Poznań Community*

Although there may be some doubt whether there were any Jews in Poznań when the town was founded in 1253, it seems certain that by the end of the fourteenth century a Jewish community was in existence. This community later absorbed great numbers of Jewish refugees from Austria, Bohemia, Silesia, and Brandenburg.[11]

Poznań, along with some other Jewish communities in Poland, was affected both by the expansion during the late Middle Ages and the beginning of modern times, and on the other hand by the subsequent decline as well as the transition from money lending to trade and the crafts, the struggle with the townspeople for the right to settle and to earn a livelihood and even for existence. In addition, the community of Poznań also developed some particular characteristics resulting from the specific situation of the town.

At an early date we find in Poznań a Jewish quarter (street), separated from the rest of the town.[12] The overcrowding of this limited space resulted in frequent fires which destroyed the Jewish houses. Epidemics too, or as they are called in the records, עיפוש, devastated the Jewish homes, and it sometimes happened that the Poznań Jews (or some of them) were forced to leave the place for a time. Together with the non-Jewish population the Jews at times suffered from the floods caused by the overflowing of the river Warthe. On the other hand, the Jewish population increased in numbers and importance as a result of the developing trade in the conveniently situated city.

Poznań was among those Polish towns which evolved a considerable trade. It lay on the navigable river Warthe and at the crossroads of communication lines to several parts of Poland. The medieval staple-right which the city held from 1394, and its proximity to the Northern commercial cities of Thorn and Danzig and to German centres of commerce such as Breslau and Frankfort/O, made of it a focal point for Polish-German trade.

[11] M. Breger, *op. cit.*, p. 6.

[12] Although a few non-Jews also lived in this quarter.

counteract the increasing distress. The Poznań *Pinkesim* deal, so to say, with the "normal" state of a Jewish community in Poland.

Most of the entries are in the Hebrew language as used in the rabbinical literature and the *Pinkesim* of the 16 and 17 centuries. It seems however that the *Sopher* (secretary) of Poznań took particular care to write as correctly as possible. Some of the entries, mostly announcements, or those connected with non-Jews are in Yiddish or in a mixture of Yiddish and Hebrew.

The selected documents presented here are transcribed from the *Sepher Hazikronot* III, which constitutes a part of the original, no longer extant, minute-books of the Poznań community.[8]

This minute-book comprises portions dating from different periods which were later combined, with complete disregard for the chronological order of the entries. In some cases spaces which had been left blank between the entries were filled in with later entries which might have some connection with the former (concerning payment or other fulfillment of obligations)[9] or which might be entirely unrelated. The pagination is from a later date and does not indicate the original order of the parts. The character of the handwriting of the secretary (*Sopher*) of the community at the time offers some key to identification of the parts. This and the dates to be found in most of the documents makes possible the proper use of these valuable records.[10]

[8] The copies were made by Dr. Marcus Breger, now rabbi in Tucson, Ariz., and by this writer, some fifteen years ago in Breslau where the minute-books were lent them by the community of Poznań.

At this point, the author wishes to express his gratitude to his friend Dr. Breger, for generously lending his copy for the purpose of comparing and checking and also for the use of the material for publication. Dr. Breger made some valuable suggestions for reading doubtful expressions etc. which have been utilized here.

[9] Sometimes only the name was crossed out as a sign of fulfillment, while the rest of the document remained.

[10] The pages of the minute-book for the documents published here are given in the special table below. The original spelling has been retained. Only where there is an apparent mistake in copying has it been corrected.

they have served many Jewish historians: Feilchenfeld and Bloch, the rabbis of Poznań who published some studies on Poznań Jews,[3] Louis Lewin for his "Grosspolnische Landessynode"[4] and "Neue Materialien,"[5] Heppner-Herzberg,[6] Breger[7] and others. On account of the prevailing trends in Jewish historiography toward biographical material and political relations with the outside world, the normative rulings of the *takkanoth* and information on institutions was sought, while the inner relations in the community were for the most part neglected. Examination of the material on Poznań may, however, furnish some very valuable information concerning inner relations of this community which might well serve as a key for the exploration of similar relations in other Polish-Jewish communities.

The *Pinkesim* of Poznań have two advantages: they cover a long period and include an abundance of material, and they are in part from an earlier time than most of the minute-books of the other Jewish communities in Poland. They may, therefore, yield information concerning the time prior to the beginning of the community's decline. Some of this information will show that certain phenomena occurring in later times were not, as usually believed, a result of the decline of the communities. It will yield a picture of Jewish community life before the catastrophic Cossack uprising shattered the Polish communities and before the Polish state began to degenerate. In this way we may gain a more accurate idea of Jewish community life in Poland before the pressure of the declining state and the difficulties of Jewish life forced the community leaders to take measures to

[3] W. Feilchenfeld, "Die innere Verfassung der jüd. Gemeinde zu Posen im 17. u. 18. Jht." *Zeitschrift d. Histor. Gesellsch. d. Provinz Posen*, XI (1896), 123–137; — "Eine Innungsordnung f. d. jüd. Handwerker zu Posen," *ib.*, X (1895), 310–316.

[4] *Die Landessynode der Grosspolnischen Judenschaft* (Frankfort a/M 1926).

[5] "Neue Materialien zur Geschichte der Vierländersynode" *Jahrbuch der Jüdisch-literarischen Gesellschaft*, II, III (Frankfort/M 1905–1906) and reprints.

[6] A. Heppner and J. Herzberg, *Aus Vergangenheit und Gegenwart der Juden und d. jüd. Gemeinden in den Posener Landen*, 1904 ff.

[7] M. Breger, *l. c.*

PART ONE

POZNAŃ (POSEN)

A. *The Community Records*

The Jewish community of Poznań is among the oldest in Poland and was for centuries one of the few important communities in that country until, in the second half of the seventeenth and in the eighteenth century, it began to decline.

It is from the Poznań community that some of the earliest Jewish community records in Poland have been preserved. They are the so-called *Ksherim* book (the electors of the community administration were known as *Ksherim*) and the *Sepher Hazikronot* or minute books. The entries in the Ksherim book begin with the year 1621, and those in the minute books with the end of the sixteenth century.[1] Most of the *Pinkesim* from other Polish communities begin with the second half of the seventeenth century, that is, in the period during which the communities were on the decline following the years of ת"ח and ת"ט and the Polish-Swedish wars.

These Poznań *Pinkesim*, whose fate during World War II is not yet known, have already been in use more than three-quarters of a century. Since Perles used them some eighty years ago when he wrote his history of the Jews in Poznań,[2]

[1] Cf. M. Breger, *Zur Handelsgeschichte der Juden in Polen im* 17. *Jahrhundert* (Berlin, 1932), III–IV. Before the war the *Pinkesim* were kept by the community of Poznań. A German translation of the *Ksherim* book, made by W. Feilchenfeld, was in the Gesamtarchiv der Deutschen Juden in Berlin.

[2] J. Perles, "Geschichte der Juden in Posen," *MGWJ*. XIII (1864), 281–295, 321–324, 361–373, 411–420, 449–462; XIV (1865), 81–93, 121–36, 165–78, 205–16, 256–63, and reprint. Perles also published documents of the Council of Four Lands found in this source (*MGWJ*, XVI (1867), 108–111, 152–157, 222–226, 304–308, 343–348).

Part One

POZNAŃ (POSEN)

tific Institute of Vilna a few years before the second World War brought to light only some of the less valuable records dating from comparatively recent times or those of unimportant societies, written during the nineteenth century. During the war many more private collections and communal archives have either been destroyed or, at best, become temporarily inaccessible to Jewish scholars. The same is true of Germany and other European countries. Hence, those records which have been rescued have gained increasing importance.

It may be noted here that minute-books and other Hebrew records are also philologically very valuable. Despite their numerous grammatical errors and frequent carelessness (characteristic also of the rabbinic literature of the fifteenth through the eighteenth centuries) they offer excellent examples of the language then used by rabbis and other community leaders and are evidence of the more or less successful efforts to express secular matters in biblical and talmudic terminology.

Due to present world conditions, plans to organize a world-wide society of Jewish historians[8] for the purpose of preparing a kind of *corpus* of communal records must, unfortunately, remain unfulfilled. Since the publication of disconnected parts of documents is of little value, the available material might be sorted and selections arranged for publication in a form already successfully employed for other groups of historical documents. This is an imperative task for Jewish research.

The present *Studies* consist of a selection of documents transcribed from the Poznań, Cracow and Wlodawa minute books and arranged according to subjects. Every subject is briefly elucidated in the introductory chapter which, it is hoped, will convey something of the background and the historical value of each document or group of documents. A few general remarks of a bibliographical nature and information concerning the origin of the respective documents may also prove helpful to the reader.

[8] Cf. F. Friedman in *Yivo-Bleter*, 1938, pp. 304–5.

collection of these "historical remnants" and repudiated the objection that the publication of such documents might reveal to anti-Semites the power of Jewish self-government. "We must not sacrifice history to diplomacy . . ." and ". . . our history is not to be hidden because of the fear of journalists who do business with anti-Semitism." Dubnow's description of the form and arrangement of the *Pinkesim* and his plan to collect them led to the foundation of the Jewish Historical Ethnographical Society of Russia which gradually built up a considerable collection of minute-books.[5] Dubnow himself published fragments from a variety of minute-books as well as the whole *Pinkas* of the Lithuanian Council. The *Pinkesim* materials were also utilized in biographical writings, especially those listing rabbis, scholars, preachers and other leaders of particular communities.[6] Due to the general inadequacy of the accompanying explanations of their historical meaning and background, however, a great many of these publications remained merely casual accounts devoid of true significance.

Thus the incompleteness of published community records has doomed to failure the attempts to reconstruct the pattern of the Jewish communities in Poland and other European countries. Salo W. Baron is indeed justified in remarking that ". . . even the medieval and early modern communities which have left behind literally thousands of scattered records . . . have been analyzed only on the basis of chance sources which happened to have come to light . . ." and again, ". . . the enormous variety of phenomena accompanying Jewish communal life throughout the ages and the social factors determining them in and outside the community have not yet been fully investigated."[7]

Meanwhile, countless original documents, some privately owned and others preserved in archives and libraries, have been lost. Invaluable minute-books, known to have existed a few decades ago and from which some documents were published, are no longer extant. A systematic search by the Yiddish Scien-

[5] Cf. also Dinaburg in *Zion* I, 1936, pp. 112 ff.

[6] Cf. e. g. S. Buber, *Anshe Shem* (of Lwów), Cracow 1895.

[7] *The Jewish Social Service Quarterly*, XII (1935), 44.

are somewhat biased. Since a community secretary was an official, his records were apt to reflect the preoccupations of the administrative group[2] rather than the activities of the community as a whole. Moreover, a minute-book is, by its very nature, limited to a cursory review of certain events. The *Pinkesim* contain laws and regulations, resolutions passed by the administrative committees, judgements in disputes between community members, and many kindred matters. But the numerous data scattered through these documents together with information gathered from other sources make it possible to fill in some gaps and to form a concept of the relations between the administration and the members and even, to some extent, of the attitude of the members towards each other.

Although the importance of these communal documents was recognized by Jewish historians as early as the last decades of the nineteenth century, few efforts have been made to publish them in full. Due to the enduring influence of Graetz, the following generation of Jewish historians consulted the community archives and published extracts from the *Takkanoth* and, less frequently, from the *Pinkesim*.

The realization of their great value induced David Kaufmann to criticize the indifference displayed by the communities in the preservation of minute-books and other official material. In 1888 he formulated a plan for collecting and publishing this material and was himself instrumental in the publication of some documents from minute-books.[3] Similarly, though from another viewpoint, Simon Dubnow in 1891 stressed the importance of the documents in "our archives," that is, of the *Pinkesim* of the communities and of the regional councils and those of the Hebra Kadisha and other societies, ". . . material which is invaluable for Jewish history, for research regarding their life, character, economic situation and self-government."[4] He advocated the

[2] Cf. Weinryb, *Zion* 1936, pp. 297–98.

[3] In *Ozar Hasifruth*, II (1888), 88–118; III, 1–24; and in *Kobez al Yad*. Cf. his preface in *Ozar Hasifruth* II, 88–92.

[4] *Voskhod*, 1891, IV–IX, p. 50. The article on Jewish history in Russia published in *Voskhod*, pp. 1–91, also appeared in Hebrew in *Pardes*, I, and as a pamphlet under the title, נחפשה ונחקורה.

2. The Community Records and Their Publication[1]

Our knowledge of the internal history of the Jewish communities in Poland is derived from diverse sources. While documents of non-Jewish origin deal, for the most part, either with official relations between the communities and the non-Jewish authorities or with certain conditions existing within the communities, those of Jewish origin present varied aspects of community life. The most valuable historically undoubtedly are the *Takkanoth* (regulations) and the *Pinkesim* (minute-books), although they may fail to present a complete record of the many functions fulfilled by the communities or of the lives of their individual members. The *Takkanoth* are of a normative nature, reflecting the administration's efforts to enforce certain regulations. The leaders of the communities evidently considered such regulations essential but the members' views on them are not disclosed. We have neither evidence of their being adapted to the particular needs of the communities nor of the extent to which they became effective. The *Pinkesim*, too, though more clearly illustrating the conditions of life within the communities,

[1] These abbreviations are used in the following chapters:

Balaban, *Krakow* = M. Balaban, Dzieje Żydów w Krakowie i na Kazimierzu, 2 vols., Cracow, 1912–36; *Kelilat Yofi* = Ch. N. Dembitzer, Kelilath Jofi, Cracow, 1888; Weinryb, *Studies* = B. Weinryb, Studies in the Economic and Social History of the Jews in Poland, 1939; Wettstein, *Gedole* = F. M. Wettstein, Letoldoth Gedole Israel, 1904; Wettstein, *Israel* = F. M. Wettstein, Letoledot Israel ve-Ḥakamav be-Polin, 1909; Wettstein, *Kadmoniyot* = Wettstein, Kadmoniyot Mipinkesaot Yeshanim, 1892.

בא"א = בן אדוני אבי; בד"י = בדיני ישראל; ב"ח = בעלי חשבונות; בט"ע = בטביעת עין; ב"כ = באי כוחו; בע"ח = בעל חוב; ב"ק = בגדי קודש; בקנא"ס = בקנין גמור אגב סודר; דו"ד = דין ודברים; ובדא"ה = ובדיני אומות העולם; וה"ב = והדר בעלה; וי"א = ויורשיו אחריו; ו"יח = ויוצאי חלציהם; וי"ט = ויום טוב; וי"נ = וימים נוראים; וק"ו = וקל וחומר; ח' = חתן; ח"מ = חתומי מטה; יב"ן = יהושע בן נון; יצ"ו = ישמרהו צורו וגואלו; לב"כ = לבאי כוחו; לבע"ד = לבעל דין; מד"ר = מד' רוחות; מש"פ = משוה פרוטה; נק' = נקרא; עה"ח = על החתום; עח"מ = על החתומים מטה; ע"פ = על פי; פ"ה = פרנס החודש; קנא"ס = קנין גמור אגב סודר; ק"ס = קנין סודר; רו"ט = ראשים וטובים; שח"ז = שטר חצי זכר; שט"ח = שטר חוב; ת"ה = תורתנו הקדושה; תחז"ל = תקנת חכמינו זכרונם לברכה.

One may also assume that there was a certain pressure of public opinion in the communities which, based on the social teachings of Judaism, found expression in market place meetings, in or around the synagogue and outside of it, thus helping to reduce abuses.

Nevertheless, one should not go to the other extreme of assuming an idyllic relationship between the social groups and between leaders and masses — a tendency which, with the growth of romantic yearning toward the past, has recently become pronounced. Far from it! Not only do many documents (not resolutions) tell of strife between the groups, differences between leadership and members, abuses within the communities, rules and regulations carried through, but some are corroborated by official government documents when the differences were brought before the non-Jewish authorities.

Only against the background of a "divided house" within the communities, social differences, abuse of office by leaders, of an oligarchy ruling with strictness and heavy taxation of the less fortunate, could the *mussar* literature and other religious writings of the 17–18th centuries, point out time and again the oppression in the communities,[18] the social division within and the coercion on the part of the administration. Even though such literature usually exaggerates, it nevertheless shows that the oligarchic structure of the community administration was actually exercising its power. The documents depicting the functions of the administration and its practices are, therefore, valuable guides to the study of Jewish internal life during the 16–18th centuries in Poland. These and the other documents also furnish a picture of economic and social relations, and of the way of life.

[18] For instance: *Yesod Yoseph* of Joseph of Dubno (Shklov 1785; written earlier) and many others; cf. B. Dinaburg, "Reshita shel Hachsiduth Viyesodoteha Hasozialiyim ve-Hameshichiyim," *Zion* VIII, pp. 111 ff., 117–134, 179 ff., IX, pp. 39 ff.

the internal needs to be covered by private charity and contributions.

This diversified activity of the community administration, against the background of the ever worsening political situation of Polish Jewry, and of its declining economic strength and importance, led to increasing strictness on the part of the leadership trying to avoid trouble, or at times using and abusing their power for private profits. The result was conflict within the group which the leaders attempted to quell by means at their disposal, ranging from withdrawal of titles, jail sentences and economic sanctions, to withdrawal of settlement rights and expulsions — temporary or permanent.

The documents published here, collected from the minute books of Poznań, Cracow and Wlodawa, clearly tell this story of development since the 16th century. These trends are in part corroborated for other communities in documents already published elsewhere.

There is, however, a question as to the extent to which all these documents mirror actual life,[15] or still more, how far the regulations of the community administration, its means of coercion, its resolutions and stipulations really affected the lives of the community members.

Without going into detail one may assume that, as in the medieval town generally,[16] controls and penalties did not prevent transgressions. Some of our documents also suggest that resolutions were not always carried through. On the one hand there were the more influential members who simply did not comply with the demands of the elders, and on the other hand the elders were sometimes more lenient than official sources admit. Or, in some cases, stiff sentences were later mitigated.[17]

[15] About the value of the documents themselves see next chapter. About personal documents in historiography cf. Louis Gottschalk, "The Historian and the Historical Document." *The Use of Personal Documents in History, Anthropology and Sociology* (Bulletin 53, Social Science Research Council, New York 1945). [16] Heaton, *op. cit.*, p. 195.

[17] In this case often the document remained in the minute book but the name was crossed out.

and to prevent any one individual outcompeting the others. At the same time measures were taken against non-Jewish encroachment into the fields of Jewish economic function. On the same lines of control and "fair distribution" of income with prevention of competition, was the monopoly on farming of taxes and other revenues, or the restrictions on renting a shop or a house etc. from a non-Jew. These were fixed by giving the holder a *hazakah*, an exclusive right on the business or rented property. The confirmation of this right was made a source of income for the community treasury from which developed later an exclusive right of the administration to all such income bearing privileges, indeed the administration sometimes even purchased such rights when held by individual members.

In connection with crafts and craftsmen the administration's activity ranged from supervision of such crafts as butchery, where religious precepts in connection with *kashruth* had to be enforced, to direction of the guilds and settlement of differences between the various crafts.

In the light of the documents in the minute books, there emerges also a picture of the varied economic activities of the Jews: tax-farming, inn-keeping, lively activity at the fairs, wholesale and retail buying and selling of many commodities and, to a lesser degree, pawnbrokerage and money lending, besides employment as artisans, or in the professions such as physicians, barbers, teachers, and community employees, rabbis, beadles, *shtadlan*, etc., or hired help in stores.

True to the spirit of control of the time, the administration mostly made provisions governing the various occupations and their practices. To these should be added the normal administrative functions of hiring and firing personnel such as rabbi, beadle, secretary, preacher, cantor, physician, midwife, and the defense functions in connection with the outside world. There were also internal needs to be provided for: education, synagogues, aid to the poor, supervision of orphans, and keeping up the moral standards of the people. In terms of finance, however, as expressed in the budgets, most of the regular expenditure was for outside needs, leaving the greater part of

needs. In Poznań, however, the elders apparently developed a sort of banking system, borrowing not only for public needs, but also to lend to the members, usually at a higher rate of interest. The hope of profiting on the interest rates, in addition to the necessity of supplying the members with capital, was apparently a motive for borrowing large sums. Once they were in the "borrowing business," however, a vicious circle was formed forcing them to borrow more and more. The instability of Jewish businesses, insecurity of possession (a general characteristic of commercial activity in pre-capitalistic society) combined with the changing political situation of the Jews in Poland, frequently resulted in the inability to meet one's obligations. The community administration had, therefore, to borrow more and more heavily in order to remain officially solvent and hence to pay out more and more interest, thereby increasing its indebtedness.

This "banking business" of the community administration necessitated far-reaching interrelations with the members concerning guarantees for loans, provisions for repayment, mortgages, and procedures in bankruptcy cases. The community administration, as mortgagee for loans, sometimes also for taxes, took possession of Jewish real estate, or even became the foremost owner of real estate. Then there were the taxes paid to the state or city authorities. Since it was apparently held responsible for tax arrears, and paid up for members who, for one reason or another fell behind, the community administration (Poznań, Cracow) began to regard itself as the owner of all Jewish real estate. This situation, combined with certain other factors, resulted in the necessity for administrative action in connection with the management of immovable property, administration of the Jewish street (or streets), prevention of encroachment on the part of the non-Jews.

The administration also concerned itself with other phases of Jewish activity. There are indications of efforts to insure cooperation among the business people for the purpose of self defense, such as arrangements for merchants to travel together (possibly in armed company as this was usual in the Middle Ages), to and from fairs, or in buying commodities for resale,

indebtedness of the communities made it necessary to restrict the free movement of members from the community and to impose limitations upon the withdrawal of money and other possessions.

These were, however, not the sole restrictions to which the members had to submit. The citizen, member of the community, was not free to act of his own free will. The regulative spirit of the Middle Ages in town and guild was prevalent in their Jewish counterpart, the Jewish community organization. Centralization, for purposes of taxation, made it difficult, sometimes impossible, to found religious or charitable societies, and led to strict supervision of most of the activities of the members. Curbs ranged from control of dwellings and houses, limitation of the number of couples permitted to marry in the course of a year, to regulations specifying the procedures to be followed at fairs, directions concerning trade, business, brokerage, the setting of interest and brokerage rates, and organization of tax-farming. Most of this had a double purpose — protection of the local community members against competition from outside and against competing with one another, keeping out of the way of non-Jews and thus avoiding trouble (from without) while at the same time making use of these measures as a coercive means to insure the authority of the elders.

The Poznań community — and probably some others of which but little information has been preserved — appears to have been fulfilling not only a restrictive-regulative function of curtailing competition and avoiding unfair trade practices or harm to Jews by involving non-Jews, but also a positive function of creating credit facilities for its members in order to enable them to earn a living. In a number of Polish Jewish communities the elders had to guarantee to non-Jews the loans of money and credits made to their members, and the community was held responsible for the dealings of the individual members. Similarly, the elders borrowed — from Jews and non-Jews alike — for the public needs of the community, especially in cases of emergencies such as fire, pogroms or other calamities, and later appeared to be deep in debt, being continually forced to borrow in order to pay interest due, or because of fresh

Fuller development was, however, achieved in Eastern Europe, in Poland. Here we have centuries-long, uninterrupted Jewish settlement, with the situation actually changing only in the 19th century. Here Jewish communal autonomy was more fully preserved. We have here also more intact records which may help us to reconstruct a clearer picture. The pattern which we find in Eastern Europe evolved as a result of imitation of the Polish city pattern, which in turn usually showed German antecedents (Magdeburg Law). It was also partially either direct transplantation of Jewish traditions from the West, or came through the influence of rabbinic literature (mainly responsa). The practices and patterns evolved in Poland are, therefore, a mixture of general Western European developments, their Eastern European imitations, plus a Jewish heritage — in essence, or at times in phraseology only — passing through the channels of Jewish rabbinical and other literature.

Apparently Poznań and Cracow, among the oldest Jewish communities in Poland, had fully developed communal autonomy and activity. The regulation, application, denial and withdrawal of settlement and citizenship rights were well arranged in Poznań. Rules safe-guarded "the Jewish city" against the intrusion of "foreigners" and competition. But citizenship was not an economic factor only. In the hands of the elders, it could — and did — become a political weapon and a means of fining offenders, or rebels, expulsions being used as penalties. Whereas the elders generally had but little legal power to enforce their decrees and enactments, they could resort to denial or revocation of citizenship and expulsion as a means of coercion actually stronger than the ban or excommunication.[14] As in the non-Jewish city, the trading rights of non-citizens (foreigners) were placed under certain restrictions. But settlement and citizenship rights were not the only ones regulated. The right to leave the community, sometimes even temporarily, was controlled by the elders. The burden of taxation and the

[14] Cf. also L. Rabinowitz, *op. cit.*, pp. 12 ff. In Poland the *Herem Hayishuv* — the right of the community elders to grant and withdraw citizenship was generally recognized (*ibid.*, pp. 74 ff.).

against the non-Jewish town-authorities and townspeople, the clergy, and the anti-semitic masses; and its sphere of economic activity was more restricted than that of the non-Jewish middle-class. "The struggle to keep what one had"[12] was probably more severe within the Jewish community than elsewhere. Just as among the non-Jews, the merchant middle-class, or *haute-bourgeoisie* — in Eastern Europe among them also the rich taxfarmers — became identified with the community government while at times the lower classes, the artisans and others who usually bore the brunt of the administrative measures, were fighting for a share in the administration, involving the non-Jewish authorities in this fight both through legal and illegal channels (becoming informers). The apprehension of interference by the non-Jewish authorities in internal relations led to a stricter internal regime which, for lack of checks and balances, ultimately resulted in abuses.

The Jewish community also presents a number of other parallels with the city government: the attempt to prevent the sale of unsatisfactory merchandise; prohibition of *forestalling*, that is buying "goods before they got on the market," and *engrossing*, buying so heavily that the available supply was cornered, leaving none for other dealers, or *regratting*, buying up the provisions in bulk in order to resell them on the market. We find in the Jewish community the fair courts (בית דין של הירידים), the guards of the fair,[13] who were either beadles or members of the community administration delegated to this purpose, and the central role played by the fairs in commercial and subsequently in community and other affairs.

These and other parallels apparently existed in the Jewish communities in Western Europe at the time of their prime. But the early persecutions and expulsions contributed to the destruction of the records and probably also to the incomplete development of community life.

[12] Heaton, *op. cit.*, p. 196.

[13] Heaton, *op. cit.*, pp. 170, 194; Pirenne, *op. cit.*, p. 99. These and similar regulations, as well as the idea of "fair prices" in connection with food, are to be found in antiquity (Egypt, Greece, Rome, and later Constantinople) and are reflected in Talmudic and rabbinic literature (for instance B. B. 90).

Empire, or of the Roman *collegia* and *artes*,[7] its counterpart, the Jewish community organization of the Middle Ages, may also not have been directly derived from antiquity. One finds here rather "an imitation of institutional and legal patterns developed by the non-Jewish nations"[8] during the Middle Ages, with even the social struggles of the non-Jewish town reappearing in one form or another in the Jewish community.[9]

In Eastern Europe, just as in the West, the Jewish community was, like the town generally, a mixture of particularism and universalism, of self-interest of the local community or its leadership, and of the general interest of the Jewish group (*Klal Yisrael*), with its religious and ethical teachings. The social teachings of Judaism were impressed upon the members in many ways, but were not always practiced. Like in the town generally, the economic policy of the community was "an outspoken egoism," designed[10] to advance its interests, and for economic protection against "foreigners" from other communities. In its anxiety to establish a virtual monopoly, the community subjected the stranger or transient to numerous restrictions, and limited his trading rights. Many difficulties were placed in the path of those desiring to acquire citizenship.[11] Every effort was made to retain monopolies. The precariousness of the Jewish community's economic situation was increased by the fact that it was struggling against greater odds than the general town, being subject to the King's exploitation and to pressure from external forces, it had to defend itself

[7] Henry Pirenne, *Economic and Social History of Medieval Europe*, New York, [1937], p. 180.

[8] Baron, *op. cit.*, p. 22; Baer, *op. cit.*, p. 306.

[9] I. Baer, *Toledoth Hayehudim Bisefarad Hanotzrith*, I (Tel Aviv, 1945), pp. 150 ff., 271 ff.

[10] Herbert Heaton, *Economic History of Europe*, New York 1948, p. 196.

[11] In the towns generally the "waiting period" was from 10–25 years; in the Jewish communities it was shorter, but a considerable sum of money was required. The community also had the right to prevent newcomers from settling at all. (H. J. Zimmels, *Beitraege zur Geschichte der Juden in Deutschland im 13. Jahrhundert insbesondere auf Grund der Gutachten des R. Meir Rothenburg*. Vienna 1926, pp. 37 ff., 98 ff.; L. Rabinowitz, *The Herem Hayishub*, pp. 15 ff.

protagonists of communal autonomy on the other,[2] was discarded.

Regardless of its origins and essential nature, and even admitting that "much of Jewish communal evolution can be explained only by the states' self-interest in the effective fiscal and ecclesiastical organization of Jewish subjects,"[3] there is no doubt that the Jewish community organization was, for many centuries, the vehicle of Jewish organizational talent, of religious, economic, social, political and spiritual activity. One need not agree with Dubnow that "were it not for this chain" [of autonomous communities] "Israel would not have survived all these generations"[4] to realize that the communities were the cells in which Jewish initiative, political and social creativity found a background and form of expression. "A community is an organization created by the people for their natural interests, and develops with the people, and depends to a great degree on the history of the people."[5] The Jewish community organization in Europe was a product of centuries of Jewish life on that continent.

This Jewish communal organization and its institutions in Europe may have had parallels in the ancient world, and certain regulations may or may not have been based on the Talmud,[6] but it was, for the most part, a product of the Middle Ages. Just as the exclusiveness of the medieval town and the craft guilds need not necessarily have stemmed directly from the ancient world, with the monopolistic tendencies prevailing among merchant and artisan organizations in the Byzantine

[2] S. Dubnow, *Pinkas Hamedina*, Berlin 1925, p. XI; see also Koppel S. Pinson, "The National Theories of Simon Dubnow," *Jewish Social Studies*, X (1948), p. 348.

[3] Cf. Salo W. Baron, *The Jewish Community* I (1942), pp. 4 ff., 22; cf. also Irving A. Agus, *Rabbi Meir of Rothenburg* I (Philadelphia 1947), pp. 44ff.

[4] Dubnow, *op. cit.*

[5] S. Zeitlin, *JQR*, XXXIV (1943–44), p. 372.

[6] Baron, I, pp. 31 ff.; L. Rabinowitz, *The Herem Hayishub*, London 1945, pp. 26 ff., 112 ff.; cf. also S. Zeitlin, *op. cit.*, pp. 381–2; I. F. Baer, "Kavey Yesod Bahitpatchutah Hahistorith shel Hayahaduth Bimey Habeynayim" *Moznayim* XXIII (1947), p. 304.

INTRODUCTION

1. Community Life and Functions

With the foundation of the State of Israel in May 1948, the last vestiges of Jewish autonomy, of the Jewish community organization as an institution recognized by public law, disappeared. The community organization in Palestine, based on the Religious Communities Ordinance of 1926, ceased to exist, and both its secular and religious functions were absorbed by the state. This completed the process of dissolution of Jewish community autonomy begun at the time of Emancipation and accelerated in the pre- and post-war years.

Following World War I the Jewish community organization in Soviet Russia was dissolved, whereas in the Baltic States (and for a brief period also in the Ukraine) fuller autonomy was developed. In Poland and Germany there was, during the inter-war years, a semi-compulsory community organization fulfilling many tasks in Jewish life. In 1938 the Nazi government withdrew recognition of the Jewish community in Germany, while in Poland, the Jewish community was destroyed with the invasion of September 1939[1] and the subsequent extinction of Polish Jewry. In post-war Europe reconstruction of the Jewish community organization was in the direction of free associations.

It may be symbolic that with the creation of a Jewish political state the last remnant of Jewish self-government, of "the state within a state" as the Jewish community organization was dubbed by the anti-semites on the one hand and Jewish

[1] The perverted return to a compulsory Jewish community organization in the form of ghettoes instituted by Nazi Germany in the occupied countries was a mockery of Jewish self-government. This community organization was arranged not to the advantage of the Jews, or for the preservation of their own way of life, but rather for purposes of exclusion and later of destruction of the Jewish population. Cf. about the ghetto, S. Gringanz, "The Ghetto as an Experiment of Jewish Social Organization" and *idem.*, "Some Methodological Problems in the Study of the Ghetto," *Jewish Social Studies*, XI, pp. 3–20; XII, pp. 65–72.

INTRODUCTION

cooperative in lending books and material for prolonged periods. Dr. Maurice Jacobs, the printers and proofreader spared no effort to do a painstakingly careful job. My friend J. Chaim Pomerantz, New York City, helped to procure some of the funds necessary for publication. To all these, I extend sincere thanks. Last, but not least, I am indebted to my wife for preparing the manuscript and indices.

B. D. W.

New York City
December 1950

extent, subdivided in a similar way to the main group. Because the setting was done at different times, there may be some minor inconsistencies in the spelling of certain terms.

In acknowledging assistance rendered in the preparation and publication of this book I am not merely fulfilling a formal obligation. It was my good fortune to find copies of a great many of the Poznań community records in the possession of my friend, Dr. Marcus Breger, now rabbi in Tuscon, Arizona. Dr. Breger graciously lent me these copies for the purpose of checking, corroborating, and completing many of the records, without which it would have been impossible to publish a number of the documents hastily copied years ago. Many suggestions made by Dr. Breger for reading illegible words or correcting corrupted ones have been incorporated. Dr. Breger has also read a great part of the proofs and drawn my attention to some necessary corrections. Another friend, Mr. Israel Halperin, Jerusalem, read part of the proofs and offered suggestions concerning interpretations. From this advice, as well as from Halperin's *Pinkas Vaad Arba Aratzoth* (Jerusalem, 1945), I profited greatly. Unfortunately some parts of this book were already in page proof when Halperin's work reached the United States, so that I was unable to use it as extensively as I would have wished.

Professor Louis Ginzberg, Jewish Theological Seminary of America, former president of the American Academy for Jewish Research, was instrumental in getting this book accepted for publication by the Academy. Professor Salo W. Baron, Columbia University, and Professor Alexander Marx, Jewish Theological Seminary of America, both read parts of the manuscript, making valuable suggestions. Professors Boaz Cohen, Jewish Theological Seminary of America, and Abraham Halkin, Columbia University, past and present corresponding secretaries of the Academy, were helpful in making arrangements for printing the book. The Library of the Hebrew University Jerusalem lent me the manuscript of the copy of the Wlodawa *pinkas*. The Librarians of the Library of the Jewish Theological Seminary, New York City, were most patient and

Documents have been selected with the idea of illustrating mainly the internal or social relations of the communities or their members, economic functions and activities, or the role of the community administration and its functionaries. Most of the records published here are from manuscripts probably either no longer in existence or inaccessible. Some of these documents have previously appeared in *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* (XII, XV), but, for the most part, community records published elsewhere have not been included, unless needed for the reconstruction of a fragment or to explain a document in the present collection.

Lack of space necessitated the shortest possible introductions to, and explanations of, the documents and identification of names occurring in them. Only the most necessary explanations are included, and the Biblical or Talmudic source of an expression is indicated only where essential. With respect to the names of individuals, whenever possible, some sources are given in which that individual is mentioned.

The documents themselves have, insofar as possible, been reprinted in the original transcription. Only obvious mistakes have been corrected or suggestions for such correction made. Otherwise the spelling has been left untouched. No attempt was made to standardize spelling, and the same word may appear differently spelled in several documents, as for instance, כשורי לצלמי and כשורא לצלמי; קהלתינו and קהלתנו. Similarly, abbreviations are sometimes indicated by signs such as הנ"ל and sometimes not (הנל). This inconsistency is apparently not always the result of carelessness on the part of the community secretary, but stems also from the varying usages. This being a part of the cultural history of the Jewish communities in Poland, I was reluctant to correct such inconsistencies or to unify the spelling.

Some parts of the book were set up with the intention of publishing a smaller number of documents. The ones subsequently included could not, therefore, be added to the groups to which they rightfully belong. Instead they appear under the subheading "Additional Documents." This group is, to a certain

FOREWORD

The material for this book has been collected in the course of my wanderings over a period of about two decades. Begun in Breslau (then Germany, now Poland), where the Poznań (Posen) minute-books were kindly lent me by the Poznań community, the task of gathering the records, selecting the material, and interpreting it, was continued in Jerusalem, and later in New York. Following earlier publication of some of the documents from the three communities — Poznań (Posen), Cracow and Wlodawa — I reached the conclusion, over the years, that a proper selection of such documents, embracing a period of about two and a half centuries, might help to reconstruct the pattern of the social and internal life of Jewish communities in Poland from the end of the sixteenth to the first half of the nineteenth century. While aware that by no means every community either boasted such a complete organizational structure or extended financial activity as Poznań, or enjoyed the importance of Cracow, I nevertheless believe that some of the patterns evolving from these documents were common, in one way or another, to most of the Polish Jewish communities. Other documents, while relating to one particular community, are nonetheless important in the search for knowledge of the social relations within the communities, particularly since two of these three communities were, for centuries, among the largest and most important in Poland. The introduction of the material from a smaller community may serve to illustrate similarities and dissimilarities between large and small communities. A comparison of these documents with the internal relations and regulations of medieval cities and towns, both in the West and in the East, clearly brings to light the interrelationship between Jews and non-Jews and their reciprocal influence.

TABLE OF CONTENTS

PAGE

PART TWO: CRACOW 75

THE DOCUMENTS 81

A. Financial Operations 81
B. Hazakah 83
C. Administrative Functions 84
D. Foundation of a Society 86
E. Protection of Interests and Property 87
F. Private Affairs 89

PART THREE: WLODAWA 93

THE DOCUMENTS 99

A. Membership 99
B. Economic Regimentation 99
C. Guilds 100
D. Taxes and Budget 103
E. Administration 106

ABBREVIATIONS 13, 70

INDEX 108

HEBREW SECTION

TABLE OF CONTENTS

PAGE

FOREWORD ix

INTRODUCTION 1

1. Community Life and Functions 3
2. The Community Records and their Publication 13

PART ONE: POZNAN 17

A. The Community Records 19
B. The Poznan Community 22

THE DOCUMENTS 32

A. Membership 32
B. Housing Policy 36
C. Population Policy 39
D. Economic Regimentation 40
E. Finances 42
F. Taxes 48
G. Community Budget 49
H. Administrative Functions 51
I. Bonds, Imprisonment, and Expulsions 52
J. Sumptuary Regulations 54
K. Education and Relief 55
L. Branch-Community Schwersenz 57
M. Hazakah 59
N. Tolls and Toll Collectors 59
O. Economic Life 61
P. Additional Documents 64

Residence Rights 64
Taxes 65
Organization 67

SOURCE PAGES OF DOCUMENTS 71

Dedicated to the memory of

Maier Balaban	1877–1942
Simon Dubnow	1860–1941
Icchak Schipper	1884–1943
Moses Schorr	1874–1941

Pioneers in the study of Polish Jewish community records, who shared the tragic fate of the Jewish communities in Poland during World War II.

TEXTS AND STUDIES IN THE
COMMUNAL HISTORY OF
POLISH JEWRY

Copyright 1951 by
THE AMERICAN ACADEMY FOR JEWISH RESEARCH

PRINTED IN THE UNITED STATES OF AMERICA
PRESS OF Maurice Jacobs INC.
224 N. 15th ST., PHILADELPHIA 2, PENNA.

Cat.

XV

TEXTS AND STUDIES IN THE COMMUNAL HISTORY OF POLISH JEWRY

By

BERNARD D. WEINRYB

LIBRARY OF THE
HEBREW TEACHERS COLLEGE
BOSTON, MASS.

NEW YORK, 1950

THE AMERICAN ACADEMY FOR JEWISH RESEARCH